ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.

Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-
Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXX.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXX.

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРІЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ.

Зібрав

Володимир Гнатюк.

Т. VI.

Байки, леґенди, істор. перекази, новелї, анекдоти — з Бачки.

У ЛЬВОВІ, 1911.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові, Ринок, ч. 10,

можна набути ось які виданя, що доторкають ся етноґрафії:

Антонович В., Чари на Україні . . . . 0·45 К.
Бодянський О., Українські казки . . . . 0·50 „
Верхратський Іван, Знадоби для пізнаня угро-руських говорів, т. 1—2 по 2·00 „
Вовк Хведір, Кавказ і Карпати. Деякі проби етнольоґічних зближень . 0·15 „
„ „ Українське рибальство у Добруджі . . . . . 0·40 „
„ „ Антропометричні досліди укр. населеня Галичини, Буковини й Угорщини . . . . 1·50
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезії . 0·50 „
„ „ Русини Пряшівської епархії і їх говори . . 0·70 „
„ „ Словаки чи Русини . . . . 0·80 „
„ „ Пісенні новотвори в укр. руській нар. словесности . 0·50 „
„ „ Угроруські духовні вірші . . . . . . 2·50 „
„ „ Народня пожива на Бойківщині . . . . . 0·40 „
„ „ Весїлє в Керестурі . . . . 1·00 „
„ „ Бойківське весїлє в Мшанци . . . . . . 0·60 „
„ „ Віршована леґенда про рицаря і смерть . . . 0·40 „
„ „ Хоценський співаник Левицьких . . . . 0·60 „
„ „ Леґенда про три жіночі вдачі . . . . . . 0·25 „
Грушевський М., Історія України-Руси т. I (містить огляд староруського побуту . . . . 7·50 „
„ „ Розвідки й матеріяли до історії України-Руси, т. II. містить між иншим пісні з поч. XVIII в. . . . 2·00 „
„ „ Етноґрафічні катеґорії й культурно-археольоґічні типи в сучасних студіях східньої Европи . . . . . 0·30 „
„ „ Спірні питаня староруської етноґрафії . . . . . 0·50 „
Доманицький В., Піонер української етноґрафії (Зоріян Доленґа-Ходаковский) . . . . 0·80 „
Еґан Е., Руські селяни на Угорщині . . . . 0·25 „
Етноґрафічний Збірник, т. I. Містить: М. Крамаренко, Різдвяні святки на Чорноморії. — О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берлинї лов. Бродського. — О. Шимченко, Українські людські вигадки. — Проґрама до збираня відомостей про українсько-руський край і нарід, уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. II. Містить: В. Гнатюк, Лїрники, лїрницькі пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького. — Ю. Жаткович, Замітки етноґрафічні з Угорської Руси. — Митрофан Дикарів, Чорноморські народні казки й анекдоти . . . . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. III і IV. Містить:
В. Гнатюк, Етноґраф. матеріяли з Угорської Руси (Леґенди, Новелї, Казки, Байки, Оповідання про історичні особи, Анекдоти), том по . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. V. Містить:
М. Дикарів, Народня гутірка з поводу коронації. — М. Єндик, Із народньої памяти про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса, Людові віруваня на Підгірю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко, Людові віруваня на Підгірю (доповнене до попередньої статї). — Р. Кайндль, Фолькльорні матеріяли і инші дрібнїйші статі . . . . 4·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VI. Містить:
В. Гнатюк. Галицько-руські анекдоти . . . . 4·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні казки . . . . 2·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні новелї . . . . 2·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси. Т. III. (I. Матеріяли записані в ком. Земплин, Шарош, Спіш. II. Пісні записані в Бачці) . . . . 3·00 „

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.
Herausgegeben von der Ethnographischen Kommission
der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXX.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXX.

Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси.

Зібрав **Володимир Гнатюк.**

Т. VI.

Байки, леґенди, істор. перекази, новелї, анекдоти — з Бачки.

У ЛЬВОВІ, 1911.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

З друкарнї Наукового Товариства ім. Шевченка.

X

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

ФС

Шифр Ш24(4Укр)Н34 Інв.№ 2732842

~~Автор~~ НТШ. Етнографічна комісія (Львів). Етнографічний збірник. Т.30: Етнографічні матеріали з Угорської...

Назва

Місце, рік видання Львів 1911.

Кіл-ть стор. IV 355с.

-\\- окр. листів

-\\- ілюстрацій

-\\- карт

-\\- схем

Том 30/б частина ___ вип ___

Конволют

Примітка:

27.02.02.

Переднє слово.

На отсім томі, що випускаю тепер у світ, кінчу свої матеріяли, записані в Бачці і загалом матеріяли, записані в Угорській Руси в часї моїх екскурзій. Вибираючи ся на екскурзії, укладав я собі ширші пляни, як зібрати самі фолькльорні матеріяли, а що скінчило ся лише на них, се не моя вина, а швидше обставин і тих трудностий, серед яких приходить ся працювати молодому — яким тодї я був — чоловікови, незнаному нікому, незаосмотреному в ніякі рекомендації, в чужій державі, якого підозрівають із ріжних сторін і як не добачують у нїм злочинця, в першій мірі полїтичного, то в кождім разї непевну особу, за якою належить пильно слїдити та в відповідній хвилї наложити на неї свою руку.

Та надію ся, що й оголошені матеріяли не будуть без користи і то не тільки для фолькльористів, але й фільольоґів. Досить буде зазначити, що в бачванських оповіданях стрічаємо ся перший раз із сильнїйшими сербськими впливами: з фолькльорного боку видні вони найвиразнїйше в ряді оповідань про Марка Королевича та инших героїв сербського народнього епосу, а з язикового в лексиці місцевого говору, що пробував я зазначити у словарци.

У словарець заводив я лиш такі слова, що можуть бути для читача або мало зрозумілі, або й зовсїм незрозумілі. Вони показують ся переважно позичками з чужих мов сусїдних, а то: словацької, сербської, мадярської. При поясненях вказував я одначе не первісне походжене слів, лиш безпосереднє їх запозичене, прим. апатіка — переняте з мадярського, хоч первісне походжене слова — грецьке; де́йта — переняте з мадярського, хоч первісне походжене латинське; сере́нча — переняте з мадярського, хоч первісне походжене старославянське і т. д.

IV

Наконець іще одна невеличка увага про минуле. Коли я свого часу надрукував статю „Руські оселї в Бачці“, а опісля „Русини пряшівської епархії і їх ґовори“, дехто закидав менї у рецензії, що я і Бачванців і тих Пряшівців, що говорять подібним говором до бачванського, зачислив до Русинів на тій підставі, що вони греко католики, та що вони не вміють себе відріжнити від близьких, споріднених націй. На сей закид відповів я опісля у статї „Словаки чи Русини“, де й навів арґументи, що спонукали мене зачисляти всїх інтересованих до Русинів. Тепер зазначу ще, що видруковані оповіданя приносять матеріял, який доказує, що бачванські Русини не тілько вміють зробити національну ріжницю між собою та Мадярами, Циганами, Жидами, Сербами і т. д., але й між собою та Словаками, яких мовою старають ся навіть говорити, на скілько можуть, прим. т. V, ч. 38, де коти говорять по словацьки, або т. VI, ч. 167 і т. д. Се й найлїпше стверджує національну свідомість Бачванців.

Що тикаєть ся формального боку виданя сього тому, то я тримав ся в ньому методи, уживаної в попередних томах, тому зайвим було би говорити про се тепер ширше.

В. Гнатюк.

I. БАЙКИ.

1. Малпа і її діти.

Йака школьарска наука? Трафело ше рас, же мала натпа пецеро младі і зберала йім по льеше йесц і ношела. І раз ґу йешеньі уж ньє стало ньійакей овоце у льеше. Пітали ше вони мацері, цо буду от тераз йесц? — Мац йім гуторела, же уж ньіч ньєт, льем орехі, то уж найслатша за тераз овоц. — І так вони ше шіцкі пецеро зобралі йедно рано, вішлі з дзірі і пошлі до льеса глєдац орехі, бо йім мац гварела, же уж ньєт другей овоце за терас. І нашлі орехі, альє у лупі. Почьалі грісц і то було горке. І гварелі, же то йіх мац шальєна, кєд гуторела, же ньєт слатше, йак орехі, а то таке барс горке. Прішлі вечьар ґу дзірі і гварелі мацері, же вони нашлі орехі, альє то ньє мош йесц, бо то барс горке. Мац йім на то отповеда, же вони ньє йедлі орехі, бо то орех слаткі; і гварела йім: Одведзеце ме рано, дзе ві йедлі орехі. — І так вони мацер рано одведлі под орех. Мац орех ужала і роскушела, віньала йадро, та йім дала, та ше йім пітала, чі горке? — Вони гварелі, же тото слатке, альє цо вони кусалі, то було горке. Та уш теді гварелі, же йіх мац мудра, бо йім дала жесц йадро, а ньє лупу. Так і школьарска наука, така йе с почьатку горка йак на ореху лупа, а йак ше віучьа і досганьу свой хльеп, теді зажівайу з ореха йадро. І така то прісловука.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Василя Джюджара.

2. Малпяча любов.

Заш йедна малпа і вона мала пецеро младі. І пошла йім зберац до льеса пожіульєньа і длуго ше забавела, же ньє могла ньічього назберац. І тоті младі пецеро у дзірі ше повадзелі, кєд уж барз гладні

булі. А на чім ше повадзелі? На тім, же йедно другому гуторелі, же мньє перше мац да, бо мньє найвольі і друге так гуторело і треце і пійате. І на тім ше повадзелі і начьалі ше біц. Йедно од ньіх було наймоцньейше і тото забіло геўті штверо; с хторім до жемі ўдерело і кажде віцагло вонка пред дзіру. І булі забіті штверо, льєм йедно жіве. Кєт прішла мац, відзела штверо забіті, льєм йедно жіве; пітала ше, цо за робота. І тото жіве отповедало, же зме ше повадзелі, же мньє мац найвольі і мньє перше да. І на тім зме ше позабівалі; йа була наймоцньейша, йа геўті позабівала. — Мац гварела, же мньє булі шіцкі йеднак мілі, йа була вас шіцкіх йеднак подзельела! Хвацела мац і тото пійате, рапла з ньім до жемі: Такі мі булі геўті мілі, йак і ті. Так мац робі ньє з добріма дзецмі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Василя Джюджара.

3. Як лисиця обдурила ворону, а вівчаря не потрафила.

Бул йеден чловек, бівал у варошу. Худобні чловек бул, ішол за надньіцу. Пошол до льеса, ходзел по льеше, збєрал себе ґраньє на огень, жебі мал прі чім уваріц. Шеднул под йеден дуб, да ше дакус одіхньє. Кєд вон шедзі под дубом, йедна ўрана пріішла бльіско на йеден дуб, почьала кракац. Тота ўрана одльетла, прільецела друга; мала у піскох йеден добрі фалат меса. Роўка провадзела йу, док вона ньє шедла на дуп. Почьала йей гуторіц: Відзіш ті, ўрано, йака ті красна, чьарна, бльішчьаца, шіцкі льудзе тебе хвальа, же ті барс красна. А цо біш була красна, то ешчі ньє на тельо, альє барс крашньє знаш шпівац! — Ўрана у тім себе думала: Кєд ме роўка хвальела, бізоўно і льудзе ме хвальа. Мушім барс крашньє знац шпівац! — А роўка йей пітала ше: Шпівай, да це і льудзе чьуйу. — Ўрана почьала кракац: Кра, кра! Док ўрана закракала, месо ўрані с піскох віпадло. Роўка так і сцела, да йей віпадньє, бо вона барз гладна була. Ўжала месо, та с тім пошла. Йак пойедла месо, та себе сама гуторела: Відзіш, хто мудрі, ўше себе найдзе, жебі мал цо йесц. Мі роўкі, мі льєм бегаме, а ўрані можу льетац. Воньі скорей себе найду, йак мі; кажді най ше тріма свойого розума. Кєд бі од нас ўрані так моглы віціганьіц, мі бі шіцкі мушельі подзіхац. С тім вона, роўка, пошла до льеса.

На другі дзень, кєд рано, роўка гладна; зашбі требало, да даґдзе себе поглєда, цо ма жесц. Пошла до йедного валалу, на край валалу була йедна мала хішка; у тей хіжі бівал йугас. Вона ходзела

коло хіжі. Мал тот йугас у муре дзіру, цо му служела до комóрі, да ма луфт. Рóўка пóшла ґу тей дзірі, заньухáла, же там йęст мльęко і сіра óўчього; глáдна була, тá ше вохпáла дó тей дзірі; вóшла до комóрі, почьáла хльęптац мльęко; а вéцка йак ше мльęко найęдла, нáшла і сіра. Найęдла ше так барз, же ньę мóгла на тóту дзіру вóнка вісц, кáдзі вóшла. Зá тот крáткі чьас прішла друга рóўка, хóдзі коло хіжі, же чі бі ньę найішла дайаку дзіру, цó бі мóгла вóйсц нýка. Кęт прідзе, у дзірі гéўта друга рóўка, цо нýка, уш сце вісц вóнка, áльę ньę мóже, бо барз вéлькі брух мáла, цо ше найęдла мльęка і сіра. Піта ше йęй гéўта, цо прішла ґу дзірі: Та ті цо ту рóбіш? — Ша уш тéраз ньę рóбім ньічь. Робéла сом, док сом ше ньę найęдла. Йęст ту мльęка, а і сіра. Гібай, та і ті ше нáжреш. — Цо йа бýдзем рóбіц, кęт ше йа нáйім, а вéцка сом ньę гóдна вісц на тóту дзіру, цо вóйдзем, а дзвéрі йугасóво замкнуті? — Бýдзеш ту зó мну ўйęдно, бо і йа вóшла, а вісц ньę мóжем. Пóрадз ме, цó мам рóбіц, йак бі óталь мóгла сом вісц, кęт сом тáка пóлна, та ше ньę мéсцім на дзіру. — Гéўта рóўка, цо вóнка була, тá йęй крáшньę ціхо гуторéла: Відзіш, шéстро, кęт ші вóшла нýка, та ші була шальęна, бо зá то, же ті знáла, кęд вóйдзеш на дзіру до комóрі, тá ші ньę гóдна нáзад вісц — Пóведз мі, цó же бýдзем рóбіц? — Шак чéкай, мóже буц уш скóро йýгас прідзе, тá ші льęхко віпарýйęш, же льęхко на дзіру відзеш вóнка. — Гéўта сіта другей рóўкі гутóрі: Та ті, шéстро, ньę дýмаш вóйсц нýка? — Вóна йęй гутóрі: Прáўда, же ньę пóйдзем тéраз нá тот зáвот. — Чьом? — Увідзіш. Ідзе йýгас на маґáрцу дóму, а с тім йа тéбе мýшім охáбіц, бо йýгас за сóбу вéде псі; йá ше óд ньіх бóйім. — Нá тот чьас йýгас прішол дóму, скóчі з маґáрца дóлу, вóйдзе до хіжі, чьýйę, же у комóрі хтóшка йęст. Вóйдзе нýка, рóўка там; вéжньę пальíцу, дзвéрі зáвар за сóбу, пóчьал рóўку біц. Так йу біл, же шіцко, цо пойęдла, по комóрі потрацéла. І с тім йу дóбіл.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Óсіфа Куліча.

4. Пімста лисиці над вовком. А.

Шіцкі жвірі сéбе вібрáлі льęва за цáра, а фаркáша — другі по царóві, а льішку за дохтóра. І рас ше цар похóрел і нáчьал барз річец, аш почéло з дрéва льісце пáдац. І шіцкі жверьйáта ходзéлі цáрьйа льęва пáтріц, йáкі йę барз хóрі. А льішка за длуго ньę прішла, гочь була і дóхтор. І на то фáркаш нáчьал льішку огвáрйац: Відзіш, гвáрі,

ца́рьйу, кęд дайа́ка госціва, а льі́шка ту пе́рша, а те́раз, же ті хо́рі, а йęй а́ньі ту ньęт! — А льі́шка слуха́ла, йак йу фа́ркаш огва́рьйа і так пріішла і во́на ґу царо́ві і уклоньє́ла ше і на ньу по́чьал льęу́ стро́госц, з гньі́вом: Та йа та́кі хо́рі на у́мор, а те́бе ньęт? — Льі́шка на то отпове́да: Йа ше, ца́рьйу, трудзе́ла і льі́кі сом збера́ла, бо сом зна́ла, же ші та́кі ба́рс хо́рі. Альę і́шче йęден льік бі треба́ло і то сом прес твойо́го дозвольє́ньа ньę го́дна до́стац і то бі ші до́раз оздра́вел. Треба́ло бі зос фарка́ша ско́ру сца́гнуц і ті да ше до ньęй окру́піш і до́раз здра́ві бу́дзеш! — Начьа́лі зос фарка́ша шіцкі жві́рі ско́ру ца́гац; на́чьал фа́ркаш ку́рйачкі дре́чаті. На то му льі́шка отповеда́ла: Ньę бу́дзеш ньіко́го ве́цей прец ца́ром огва́рйац!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Василя Джюджара.

5. Лев, лис і вовк. Б.

Бу́ла йęдна кральі́ца, ма́ла ве́льку жем, ве́кшу йак шіцкі царо́ве. То́та кральі́ца біва́ла у Афрі́кі, у йęдні́м варо́шу. У ті́м варо́шу ве́цей рас пріходзе́льі жві́рі, йак у́ но́ці, так і во́ дньі. Кęд рас чьу́йę ше ве́лькі крік у льє́ше! Рі́чел шіцкі́м жві́ром йі́х пан. То бул ста́рі йęден льęу́. Льє́жі у сво́йęй дзі́рі, а хо́рі. Шіцкі жві́рі муше́льі пріісц на його́ рі́чьа́ньę. Кęд уш шіцкі су там, да́ ро́скас поопа́трац, чі́ сме шіцкі ту. Па́тра, чі́та́йу, от шіцкі́х жві́рох шіцкі посходзе́ні ґу́ тей дзі́рі. Льęу́ — то йі́м бул на́йвекші пан. Запі́та ше: Шіцкі сце ту? — Фа́ркаш о́звал ше: Мі, па́ньę, шіцкі прі́шльі на ваш ро́сказ, льęм ро́ўка ньę прі́шла! — Док во́ньі ма́льі ме́джі собу сво́йо, цо ма́льі ко́ньчіц, прі́шла у́ ті́м чьа́су і ро́ўка. До́раз на́ ньу врі́чел йі́х ве́лькі, сі́льні льęу́: Дзе ші бу́ла доте́рас? Чі ті ньє́ знаш, йа́кі ро́сказ йа ві́дал у сво́йęй околі́ньі? Шіцкі ше посхадза́льі до грома́ді, а те́бе ньęт так длу́го! — Пі́там вас, велькомо́жні па́ньę, опро́сце мі, йа ньє́ так, же сом муше́ла о́стац до́ма, а́льę сом о ва́шім здра́ўльу хо́дзела, бо сом зна́ла, же́ сце ба́рс хо́рі, та сом гльęда́ла вам льі́кі, да ві будзе́це на́шім ца́ром. — На́ то льęу́ розгньі́ва́ні до́раз зарі́чьал: Хто́рі сце на на́шу па́ньі льіка́рку наці́ганьє́льі, же во́на і́нше ньі́чь ньę ро́бі, льęм за вайпа́мі, за кура́мі хо́дзі, ньє́ма кę́ді на ваш ро́сказ а́ньі ґу́ вам прі́сц? — До́раз ві́волальі, же то фа́ркаш гуто́рел: Па́ньę льє́ве! мі сме шіцкі ту, а́льę ро́ўкі ньęт. Відзі́це, па́ньę, мі шіцкі на́ ваш ро́скас пріідземе, а ро́ўка ньę прі́шла; во́на ньє́ дзба, цо ві росказу́йє́це. Ку́рі, ва́йца гльє́да, же да ма цо ше на́йє́сц! — С ті́м льęу́ на́ кратко гуто́рел: То ньę мо́же буц пра́ўда. Йа йęй

увéрел, же вóна о мóйім здрáўльу хóдзі і за лыкáмі! Дóрав роскáзал фáркаша потáргац, жéбі вéцей ньȩ ціґáньȩл.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

6. Хорий лев і лис.

Кȩд льȩў уж раз устáрел і ньȩ мог ныйáку жвірíну за сéбе улóвіц і спрáвел ше хóрім і нáчьал йóйчьац. На то го друґі жвірі ішлі пáтріц. Хтóрі прíшол до йóго дзірі пáтріц, а вон кáждого жéдол і с тім сéбе жівот оддальóвал. Чéкал вон раз, же прíдзе і лыішка; áльȩ лыішка бýла тáка мýдра, же му до дзірі ньȩ вóшла, льȩм з ным з дальȩкі бешедовáла. А льȩў йȩй гвáрел: Шíцкі жвірі уж ме бýлі пáтріц у мóйȩй хорóті, а ті ньȩ! — Лыішка на то отповéда, же вéльо пріхóдза, а мáло отхóдза, та йа за то тáка мýдра, же блыіско ку тéбе ньȩ пóйдзем, бо ті ньȩ тáкі хóрі, йáкі ші глáдні!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Василя Джюджара.

7. Штучки лисиці.

Бýла йȩдна пýста жем. Нá тей жéмі чьувáлы кравáре крáві, кондáше швíны, йугáше óўці. Мáлы вóны вікопáну стýдньу тáку, цо ньȩ бýла мурованá, ньȩ бýла паланкóвана, áны ньȩ бýло сóхі, áны дьȩрмі, льȩм на штрáнґу цагáлы вóду. Тóта стýдньа бýла овальáна, мáла помóлу; вóна, рóўка, ходзéла пó тім пашкóву, цó бі дáцо пожіўльȩньа долáпіц. Льȩцéла ўрáна ныіско с фалáтом мéса, а рóўка то обачьéла, а бежéла за ўрáну. Кȩд ўрáна льȩцéла, вóна гóре глáву трімáла, рóўка, а ўше бежéла, чі даґдзе ўрáна ньȩ шéдньȩ. Ўрáна прóсто на стýдньу йугасóву льȩцела. Рóўка йак бежéла, бýх до стýдны! Цо бýдзе тéрав рóбіц? Ўрáна одльȩтла. Вóна глáдна спáдла дó тей стýдны. Мáла тáке мéсто ў тей стýдны, цо мóгла шéднуц до йȩднóго крáйу, же ше ньȩ задавéла та сéбе штудíра: Йак йа óталь відзем, кȩт пріду йугáше? Вóны мньȩ ньȩ гóдны віцáгнуц крáшньȩ. Знам, же біта будзем, льȩбо бізóўно, же мньȩ забíйу, а скóру предáйу! — Альȩ сéбе помóчі ньȩ мóгла. Прíшло полáдньȩ, прíшол йȩден кóзак смійáдні. Прíшол ґу стýдны, а пáтрі нýка. Рóўка увідзéла, почьáла му хвáлыіц, йак йȩй барс там дóбре. Гвáрела му: Відзіш, козáче, сíті ші, тéрав біш піл вóді, áльȩ йа

ці ньę дам, ґібаль же прідзеш нýка. Пóгар ньę мам, áньі фльáшу, да ці відам вóнка. — Кóзак гутóрі: Йа, вéра смійадні, жé бім нáпіл ше дóбрей вóді. — Пóчьньę му рóўка хвáльіц, йакęй вóна жімней вóді ма. Кóвак ýверел і до стýдньі скóчел. Йак ше нáпіл вóді, пріщвéчел рóўкі, же прáўду гвáрела, йáка жімна вóда дóбра. Цо же будзéме тéраз рóбіц, запітал ше кóзак рóўкі, — йак відзéме вóнка? — Рóўка му гутóрі: Ньę маш бріґі, с тім найльęхчéйше; ýпрі глáву до глыіні, а йа скóчім ці нá хрібет, па вéцка на глáву; йа відзем вóнка, льęхко тéбе віцáгньęм! — Вóна скóчела му нá хрібет, вéцка нá рогі, а с тім віскочела вóнка. — Гвáрі кóзак: Цáгай ме, шéстро, вóнка; кęт ті вішла і йá бі сцел вóнка віcц. — Вóна му гутóрі: Ей, козáче, да ті тáкі мýдрі, да маш тéльо мудрóсці йак на брáді шéрсці, та біш ньę скóчел до стýдньі. Ті знаш дóбре, же йа ньę мам драбіну, áньі штрáнґі, да йа тéбе пáгам вóнка. Ньę требáло ці скóчіц. — Нáчь ті мньę превéдла? — Кęт ті тáкі мýдрі, ньę требáло ці скóчіц до стýдньі. — Цó же бýдзем рóбіц? — Чéкай, док твой ґáзда прідзе. — Кóзак рóўкі гутóрел: Кęді же то бýдзе? — Вóна му гуторéла: Док прідзе вéчьар, дóму ньę пóйдзеш, мýші це гльęдац. Тéді це нáйдзе, та це віцáгньę, éшчі це бýдзе санóвац, йáкі ші глáдні у тей стýдньі. — Кóзак рóўкі гутóрел: Чéкай, ті гамішна жвірко, йа тéбе дóбре врóбел, а ті мньę запрепáсцела; а ті мéркуй на сéбе, мóжеш ньęодлýга і ті до тáкей нýжді пáднуц, йак і йа. — С тім рóўка пóшла, а кóзак óстал у стýдньі. Пріщол кóло вечьáру ґáзда та го гльęдал. Рас пітал ше, чі ньę відзéльі такóго козáка, бо йóго кóзак скáпал. Ньіхто ньę відзел. Но, вон пóшол та го гльęда. Пріщол і нат тóту стýдньу, дзе йóго кóзак спáднул. А вон козакóві гутóрел: Йак ші ту мóгол спáднуц?

Йа, мой ґáздо, ньę віновáті; йа бул смійадні, так сом ше сцел вóді нáпіц; пріщол сом ґу стýдньі, ý тей стýдньі бýла йęдна рóўка; барз мі хвальęла, йак йęй там дóбре, дóбрей вóді, жімней ма піц. Гібай, брáту козáче, а і ті ту ґý мньę, та ше напійęш вóді. Йа скóчел дóлу, нáпіл сом ше вóді, пітам ше йęй, йак відзéме вóнка. Вóна мі гутóрі: Пóлож рóгі ґу мýру, йа скóчім ці на хрібет, па на рóгі, віскочім вóнка, а тéбе віцáгньęм. Кęд рóўка вóнка вішла, шмейáла ше зó мньę, же тéраз ньęма штранґ, аньі драбіну, да ме віцáгньę вóнка. Гвáрела мі: Ті, козáку, па маш тéльо рóзума у глáві, кęльо маш на брáді шéрсці, тá бі ті ньę скóчел дó тей стýдньі.

Ґáзда пóгньівані погóршел ше на рóўку: Чéкай, ті гамішна жвірко, скóро ті прідзеш под мóйо рýкі!

Віцáгнул козáка вóнка, прівéдол го дóму. Даскęльо дньі бул ґáзда на салáшу; пріщол вéчьар, кýрі по свóйім обічьáйу ýчьас шедáйу гóре на баґрéну. Пріщла рóўка ґу салáшу, пóчьала хвáльіц ше кýром, йáка

во́на барз до́бра. Ві ку́рі с когута́мі паше́це і йе̨це у дво́ре, а мі ро́ўкі, мі барз до́брі, чькоду нье̨ робіме никому, лье̨м зме до́брі зо шіцкіма; ў нас у жвірох спра́вел ше мір, мо́жу шіцкі жвірі ўйе̨дно буц, нье̨ шлье̨бо́дно йе̨ден друго́го ру́шац. А ві, ку́рі, о́здаль ше бойіце од ро́ў-кох, за́ то сце пошеда́лы так ўчьас на дре́во. Ешчі а́ны нье̨ ве́чьар. По́цце до́лу, бу́дземе ўйе̨дно пасц, зберац се́бе, хто́ре цо сце. Са́бад ўйе̨дно шіцкім у міре буц. Те́рас по шіцкім орса́ґу мір ма́ме.

На́ то ко́гут о́звал ше: От ке̨ді то так ше скоњчело?

У нашо́го па́на, цо нам цар.

Хто то вам цар?

Нам цар лье̨ў, тот цо і вам.

Ко́гут му гварі: Мі нье̨ ма́ме ца́ра, а́ны кра́лья, мі ма́ме ґа́зду, цо нас ка́рмі, за друго́го нье̨ зна́ме.

А ро́ўка гва́рела: Бла́зні ві, ку́рі; нье̨ слуха́йце никого, йа вам до́бре сцем. По́цце до́лу, бу́дземе ўйе̨дно, од нье̨шка ма́ме мір. Да́ўно пред да с два́цац рока́мі лапа́лы ро́ўкі ку́рі і гу́скі і ва́йца йе̨ддлы, а́лье̨ нье̨шка мір.

На́ то док во́ны бешедова́лы, осете́лы і псі. Збре́хлы і учьу́лы йу, за́ ньу почьа́лы бе́жіц. Во́на почьа́ла сце́кац. На́ то ко́гут о́звал ше: Гей, ро́ўко, стань, чье̨ беж, дзе сце́каш? Шак мір ма́ме, ті гу-то́рела.

Во́на ше обраце́ла, ке̨т сцека́ла, гва́рела когуто́ві: Нье̨ шіцкім вер, же мір, бо псі за́ мір нье̨ зна́йу.

С тім і ґа́зда вішол во́нка. Учьул, же його псі барз брехайу. Йак оба́чел, же псі ро́ўку лапа́йу, е́шчі ба́ржей пу́йкал: Че́кай, ті то бу́ла, цо ші мойо́го коза́ка до сту́дны наве́дла! То ко́гут за́чьул: Пан ґа́зда, так і нас во́на да́ўно лу́дзі до́лу, да мі відзе́ме, же од нье̨шка мір ме́-джі жвіра́мі. — Так во́на склама́ла а і мойо́го коза́ка. А ко́гут му́дрейші бул, нье̨ зішол до́лу.

По́шла ро́ўка далье̨ко до лье̨са. Прі́дзе ме́джі віньіці, го́рі, бре́гі бу́лы, відзе́ла, на йе̨дней оба́лі там бу́ла йе̨дна ло́за поцага́на. На́ тей ло́зі бу́лі гро́зна. Во́на сце́ла то до́стац, же́бі мо́гла йе̨сц, бо гла́дна бу́ла. От ку́рох нье̨ доста́ла ничь. До́бре бі бу́ло і гро́зно. Те́льо ше спіна́ла горе, ба́ла ше, же спадње̨ до пото́ку. Пробова́ла два́ рас, трі раз, нье̨ мо́гла до́стац. На оста́тку гваре́ла: Нье̨ сцем го, йа знам, же йе̨ ква́шне; йа нье̨ лью́бім квашно́го гро́зна! — Хто нье̨ мо́же да́цо до́стац, цо́ бі лью́бел, на оста́тку віддзі, же нье̨ мо́же то до́стац, му́ші га́-ниц, же уж нье̨ма дзе́ку на́ то, лье̨бо нье̨ лью́бі. Так і ро́ўка гваре́ла: Да сом мо́гла за́ то до́стац, йа́ бі за́ то же́дла, бо сом гла́дна, а́лье̨ нье̨ мо́гла сом до́стац, му́шім да́льей по́йсц.

Ішла до льęса, віджела там на йęднім дýбе йęдно гнызло; ý тім гныізду бýлы дзіві голýпчьáта, а прі ньіх шедвéлы голýбі старі. Почьáла рóўка хвáлыц: Йак вам дóбре, же сце тáкі шльęбóдны; можéце льęтац по вéрху! С тім почьáла йіх стрáшіц, гвáрела: Кęд мі нье пушчіце йęдно голýпче, йа вас пóйęм! А вóны нье сцéлы. На дрýгім дýбе шéдзел тáшьчьок; слýхал, цо йім рóўка гутóрі, йак вóна йіх превéда, же най йęй дáйу йęдно голýпче, бо вóна віджe гóре, та йіх пóйę. Голýбі позльęкáлы ше, руцéлы йęй йęдно голýпче з дýба дóлу. Вóна ўжáла та го жéдла. Шіцко то віджел тáшьчьок, нье мóгол дочéкац, док рóўка отáмаль пóйдзе. Прішол ґу голýбом, та йім гутóрі: Ві шальęні, начь ше дáце прéвесц? Ві дóбре знáце, же рóўкі нье гóдны вісц гóре на дуб, áны ше йіх нье бóйце ныіґда! — Рóўка пóшла ґу дрýгому дýбу, пойęдла тóто голýпче, слухáла, цо гутóрі тáшьчьок. Прішла назад, а тáшьчьок одльęтнул на дрýгі дуп, та ше пріпáтрал, цо бýдзе од голýбох зоз рóўку, цо вóна бýдзе тéраз голýбом гутóріц. Вóна пітáла éшчі йęдно голýпче: Дáйце мі éшчі йęдно, бо кęд мі нье дáце, йа пóйдзем гóре, та вас пóйęм! Вóны уж бýлы научéні от тáшька, же кęд вóны нье дáйу, вóна йім нье гóдна ныічь зрóбіц. Рóўка йак віджéла, же то тáшьчьок голýбох наýчел, пóшла пот тот дуб, цо нá ным тáшьчьок шéдзел: Гей, тáшьку, гібай ныіжей на кóнар, да це слýхам, бо ті барс вісóко шéдзіш на дрéве, віджіш, йак тéбе дóбре льęтац, шпівац знаш, льęм то нье дóбре, кęд вéлькі вітор, а ті нье маш две ше скріц.

Тáшьчьок му гутóрі: Йа знам льęтац і шпівац і дóбре мі.

Рóўка гвáрела: Гібай ныіжей, да це йа мóжем рáзуміц, бо ті поціхі гутóріш.

Тáшьчьок зішол дóлу на ныіскі конáрчік, цо бýло нье вісóко од жéмі. Пóчьал му гутóріц: Цо ші ме жадáла так ныіско?

Рóўка гутóрі: Віджіш, тáшьку, йак ці дóбре, льęм йа нье знам, кęд вітор дýйę, а і дішчь пáда, йак ті ше скрíйęш.

А тáшьчьок рóўкі укáзал: Віджіш, рóўко, кęд вітор дýйę, о с тóго бóку, йа полóжім глáўку пó' тот бок; а кęд дýйę с тóго бóку, йа полóжім пó' тот бок.

Кęт тáшьчьок показóвал, глáўку пот кріддо полóжел, рóўка поскочéла гóре і достáла тáшьчька до піскох: Чéкай ті, тáшьчьку, йа тéбе тéраз жем; чьом ті голýбох наýчел, жéбі мнье нье дáлы голýпче? — Так, хто кóму порáду да, а сéбе нье знал роздýмац, же мóже стрáдац.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Кулїча.

8. Пес і вовк.

Брéхал йęден пес на кóньęц валáла. Ішол фáркаш, та му гвáрел: Бéлко, ньę́ крічь нá миьę, áльę пóведз мі, дзе бі ше тáкі мáйстор нáшол, цо бі мі чіжмі ўшіл, бо ідзе жіма, та мі бýдзе нóгом жімно. — А Бéлко му гутóрел: Йаґ бім ньę́ знал? Ша і йа ці ушійęм за дóбру пláцу, кęд мі заплáціш. — Фáркаш му заплáці, цо бýдзе пітац. А вон іньше Бéлко ньічь ньę́ сцел, льęм кáчькі і гýскі, да му нóші, жéбі мал дóбрі жівот. Вон му бýдзе нóшіц. Йаґ му пóчьал фáркаш нóшіц жівіну, а вон вігрéбал йęдну дольіну, дó тей дольіні хóдзел Бéлко і з вéцей пайтáшмі с..ц. А фáркаш йім нóшел йęсц. Йак уш ше віпóлньęл йęден тідзень, фáркаш ше піта Белкóві: Брáту, кęдік уж бýду мóйо чіжмі готóві? — А Бéлко му гвáрел: Чéкай, брáту, бо éшчік скóра ньę́ барз дóбра, віробéна. Ешчі йęден тідзень нáм бýдзеш нóшіц йęсц, та óзда зáтльі ушійęме. — Кęт прéшол тот тідзень, прішол фáркаш по чіжмі, а Бéлко го одвéдзе ґý тей дольіньі, та му кáже: Но, водз дó ньęй тéраз! — Фáркаш вóшол і вішол вóнка, пáчьа ше му, же крáсні чіжмі дóстал за мáлу плáцу. Вéра кęт фáркаш отáмаль пóшол до ріту, заш вон пóчьньę по вóді хóдзіц, сéбе пожіўльęньа лáпац. Ньę прéшло тоáньі трі дньі, його тáлпі ше подрáльі. Прíшол вон нáзад ґу Белкóві: Пáйташ, пóдлі чіжмі ші мі ўшіл, та ше будзéме біц. Нá тот і нá тот дзень прíдзеш! — Бéлко ше пóбал. Кęт тóті дньі прішльі, Бéлко ше збéре, ідзе жалóсно на тóту його бітку, бо вон сéбе дýмал, же фáркаш моцньęйші. Стрéтньę вон ше з йęдну кáчьку: Качíчько-шестрíчько! гíбай мі на пóмоц! — Вóна пóйдзе з рáдей дýші дó тей вóйні. Іду вóньі обідвóйо, стрéтньу вóньі і мáчьку. Бéлко йęй гутóрі: Мачíчько-шестрíчько, гíбай і ті миьę на пóмоц! Пóйдзе і вóна. Іду шіцкі трóйо: пшічьок Бéлко хвóсцік тріма до гóрі, а мáчька до кáждей дзірі за мішом закукýйę, а кáчька ўше крічі: Так, так, так! А фáркаш здальęка ше пріпáтра, же йіх сілне вóйско ідзе, же йęден тріма пýшку до гóрі, а дрýгі кýльькі збéра, а трéці ўше крічі, же так, так, так! трéба цілóвац. Пóбал ше; скрічел вон здальęка: Белко брáту! ý миьę намірка готóва! Іц ті дóму і йа пóйдзем, ньę бýдзем ше с тóбу ньіґда вéцей біц! — А Бéлко ше з вéльку радóсцу до свойóго дóму ўрáцел.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелани Фіндрік.

II. ЛЕГЕНДИ.

9. Бог і чорт Даніца.

Кęд Бог бул на ньęбе, та мал двох слу́гох: йęдно́му бу́ло ме́но Арха́йіл, а друго́му Міха́йіл. А Даніца то бул дьа́вол. А і́шче ше те́ді Бох ньę во́лал Бох, льęм „па́ньę". А Даніца гуто́рел Бого́ві: Чьом же ві, па́ньę, ма́це двох слу́гох, двох анге́лох, а йа ньę? — А Бог му гва́рел: Ідз до мо́рйа та зама́чьай то́ті два па́льці (показуе), та руц за се́бе, та ше огльа́дньій, а то бу́ду анге́лі. — А дьа́вол по́шол до мо́рйа, та зама́чьал то́ті два па́льці, ру́цел за се́бе, кęт ше огльа́днул, а то бу́лі анге́лі. А ве́цка дьа́вол шіцкі па́льці ма́чьал, а у́ше ру́цал за се́бе, та нару́цал, цо ше вола́лі аш цма цмоу́. Та по́шол з ньі́ма на ньę́бо, а Арха́йіл, Міха́йіл Бого́ві гва́рел, же чьом вон те́льо анге́лох ма? — А Бох гва́рел: Ша най ма. — Ве́цка са́дзел Бох рай зов Даніцом; та уж посадве́лі, ньę ма́лі лем трі наше́нка; а Бог гва́рел Даніцо́ві: Ну, дай і́шче наше́нко. — А Даніца гва́рел, же ньęт ве́цей. — А Бог гва́рел, бо то йęст, льęм дай. — А вон віньал льęм йęдно наше́нко, а і́шче мал два, та гва́рел Бого́ві, же ве́цей ньęт. А Бог ве́цка йак то́то поса́дзел, та му гва́рел: Дай, бо ті маш і́шче. — А вон у́жал, та ру́цел Бо́гові. Та гва́рел: Ньę мам ве́цей! А і́шче мал йęдно, льęм та́кі бул ціґан. А Бог йак то́то поса́дзел, та му гва́рел: Дай і́шче наше́нко. — Вон гва́рел, же ньęт ве́цей. А вон го скріл до у́стох под йазік. А Бог му гва́рел: Бо ті маш у у́стох под йазіком. — А вон віньал, та Бо́гові так: На́це, на́це (з гньівом)! А йак по́шлі ґу Архайіло́ві, а Даніца у́жал Бого́во рі́зі; а Міха́йіл — вон бул барз злі — та у́ше ше гньі́вал, кęд Даніца у́крат от Бо́га рі́зі. А Даніца у́ше у́крат. А Міха́йіл гва́рел Бого́ві: Ве́сце од ньо́го, па́ньę, тоті рі́зі, най у ньіх у́ше ньę хо́дзі Даніца; а вон у́ше ше у ньіх прехо́дзел. Архайіло́ві і Міхайіло́ві ро́бел у пре́косц. А Міха́йіл гва́рел Бого́ві, же бу́дзе во́лац Даніцу до мо́рйа ше ку́пац. А Бог му гва́рел, же во́лай. По́шлі ше ку́пац до мо́рйа Арха́йіл і Міха́йіл і Даніца. Міха́йіл гва́рел, же вон по́йдзе до́лу до во́ді, же ше так заму́рі, а́ньі го ві́дно ньę бу́дзе. А дьа́вол ньę сцел

буц остáтны ньíґдзе, áльę ўшьáдзі пéрші, та гвáрел Міхайілóві: А йа пóйдзем аж до самóго спóтку, та прíньęшем піску у рýкох! Дьáвол пóшол до спóтку, а Міхáйіл ўжал рíзі, та з ньíма польęцел до ньęба. А на вóду спрáвел Міхáйіл льад, цо ше змáрзла. Кęд Даніца вішол ґу вéрху, а вóда бýла змарзнýта і вон мал свóйу моц тáку, йак і Бог, льęм же так шіцко ньę знал, йак Бох. Та йак дóшол ґу вéрху, а на тей вóді бул льад, та свóйо крíдла рóспушьчел, та льад прелáмал. Кęд вон пáтрі, а рíзох ньęт. Вон ше поогльáда, пóпатрі на ньęбо, а Міхáйіл уж прі Богóві дóраз зоз рíзáмі. А дьáвол ше розбéгнул, та пóдльęцел, та Міхайіла ўлáпел так за нóгу (показує, за подешву) та му шіцко вíдрал цéло зоз нóгі. За то тéраз каждóму чловекóві тáке цéло, йак вікрáте, бо то од Даньіцóвого чьудéса. А Міхáйіл, кęд го Даніца за нóгу хвáцел, та ше барс погньíвал, та ньę знал, йак от гньíву на Бóга скрíчьац, та тéді перші раз Міхáйіл скрíчьал на Бóга: Бóже! Та скрíчьал Міхáйіл: Бóже, цо з ньім бýдзем? — А Бог му гвáрел: Маш копíйу, та го дріль дóлу. — А Архáйіл і Міхáйіл го дрільęл, та вéцка за ньім за штірáцец дньі падáлі тóті ангéлі, цо йіх у мóрйу намáчьал. А то бýлі шіцкі дьáблі. І то бýло дáўно.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські нар. леґенди, т. І, ст. 3—17, ч. 1—8 (поодинокі мотиви); т. II, ст. 217—220, ч. 382. Там указана також відповідна лїтература. — В. Гнатюк, Етн. Матер. з Угор. Руси, т. І, ст. 1—4, ч. 1—2. — Др. І. Франко, Апокріфи старозавітні, ст. 7—16 і 325—330.

10. Про хрестне дерево.

Кęд Адам бул стáрі, ньęрад бі бул ýмрец, бо знал от свойóго гріху, пре кóтрі согрíшел дльа дійавóла, знал, же пéкло ньę опкęрýйę; ньę рад бі бул ýмрец. Кльęкнул на кольęна прі свóйęй робóті — бо вон бул тішльір, рóбел дзвéрі і облáкі — помóдльęл ше Бóгу небеснóму, да íшче ньę ýмре, да му бýдзе обдальęна шмерц, бо вон зна, же цéшко согрíшел, та йę достойні і цéшко цéрпіц. Прíшол ґу ньóму áнгел у йóго молíтві, стáнул пред ньóго, так му гутóрел: Адáме, ті ше мóдльіш Бóгу небеснóму, жéбіш ньę ýмар; йа áнгел, послáні од Бóга, цо ту прет тóбом стóйім; пóслал ме Бог, жéбім ці тáк пóвед, да пóшльęш свойóго сíна до рáйу, да прíньęше с тóго дрéва трі прýткі, пот кóтрім ті пéрві рас согрíшел. Кęт ці прíньęше твой сін зоз рáйу тóті трі прýткі, окýпай

ше у ньіх, дораз будзеш здраві. Імче тельо будзеш жіц, кельо ші жіл от почьатку швета, от кеді це Бох створел. — Пітал ше Адам анге-лові поньіжно: Йак мой сін ма до райу достуніц, кęд сме вігнаті цеш-койу каройу вонка зов райу, та мойого сіна сйаті ангелі, цо рай чьу-вайу зоз огньанім федьвером, ньę пушчьа мойого сіна, бо йę ньę до-стойні дльа мойого гріху доступіц ґу райскім дзвером. — Ангел му гу-торі: Адаме, будз Божім словом уверені. Пошльі твойого сіна, йаґ Бог небесні роскавал. — Кęт Адам повет, же пошльę сіна до райу: Чі бу-дзе знац мой сін драгу? — Ангел гуторі: Будзе знац твой сін драгу до райу. Най ше помодльі пресйатей Богородіці, вона стойі і дньęш так на мешацу, йак теді стала, кęт це Бох зов райу вікльучел. Та ці йу Бог зо свойім сйатім пальцом преуказал, же теді будзеш от гріхох отшльęбодзені, док ше тота народзі і док вона сіна зродзі, цо на ме-шацу стойі, бо ті знаш, же Бох так гварел: Тебе йęдіному ньікому дру-гому; тота станьę на главу змійу і на скорпійу і на усйу сілу уражійу. Та най ідзе твой сін по тей драгі, по хторей будзе його мешац прова-дзіц. Альę і то кęд будзе ісц дому назад, най опчьува тоті трі прутк̇і, жебі йіх доньęс дому. Теді знай істіно, кęд йіх до свойęй рукі прімеш, же длуго жітійę мац будзеш.

Прівол̇ал Адам свойого сіна до хіжі, а теді ангел от Адама пре-пат. Повет Адам свойому сінові: Сіну мой найстарші і наймілші! Пой-дзеш до райу, будзеш пітац с того древа трі пруткі, пот хторім йа со-грішел. І так будзеш ісц с тіма прутками, ньіґдзе в ньіма ньę захадзей, льęм у рукох трімай, жебі от тебе ньę препадлі. — Зобрал ше його сін і пошол гльęдац драгу до райу. Кęт ше помодльęл молітву пресйатей Богородіці, так драгу знал, йакбі науше у райу пребівал. І пошол ґу райу ґу дзвером, стойі архангел Міхайіл з огньанім федьвером. Устра-шені сін дльа оца свойого гріхоу, ньę зна аньі йак повесц, начь прі-шол. Альę архангел Міхайіл шіцко добре знал та му його путованьę напредок претсказал: Ті, сіну Адамоу, прішол по тоті трі пруткі, котрі бі булі твойого оца жівоту на велькі хасен і на обдальуваньę його шмерці. Альę ці, сіну, на мало і на кратко вітолкуйęм, же тоті трі пруткі уш пречітані у сйатім йангельскім пісаньу, же с тіх пруткох бу-дзе йęден Ісуса Хріста сйаті крест. І пошол ангел і пріньęс му ангел тоті трі пруткі: Чьувай, сіну Адамоу, кельо можеш, твойому оцові за послуженство, алье ці претповем, же тоті пруткі буду от твойіх рукох одрадзені. — Ужал Адамоу сін от архангела Міхайіла тоті трі пруткі, уклоньęл ше му ньіско Адамоу сін, аж до самей жемі, урацел ше до путешествійа. Ньіґдзе ньę станул, льęм две баж мушел. Уж бул гладні і смйадні, так себе подумал, же ньę пойдзе ньіґдзе до карчмі, хочь йę

йакі гла́дні, льєм по́йдзе край вала́лом: йест там йє́дна ріка теку́шча, льєм ше напійєм кус во́ді, по́йдзем про́сто до сво́його до́му ґу сво́йому оцо́ві, жебі о́пец предвідзел, йакі сом му справедльіві. — По́шол Ада́моу сін ґу тей рікі теку́шчей, сцел, же бу́дзе піц во́ді. Прішло му на ро́зум за то́ті пру́ткі, же йіх ма барс чьу́вац: А кєд з ньіма по́йдзем бльіско ґу рікі, да́йак мі віпа́дньу, ста́ньє ше пра́уда, йак мі арха́нгел Міха́йіл претска́зал по сво́йім сйа́тім піса́ньу! Поло́жел пру́ткі да́льєй на стра́ну од рікі на йє́дно рупе́ньє, па йє́дно чісте ме́сто, а сам по́шол ґу рікі і пріхільєл ше, на́піл ше во́ді. С тім ше зо́брал, ідзе до́му, а ду́ма се́бе, йак бу́дзе оцо́ві пріпове́дац, же чьул от арханге́ла Міхайіла ішче і за Хріста, цо ше даке́ді ро́дзіц бу́дзе, же с тіх пру́ткох йє́ден Хрістоу сйа́ті крест бу́дзе. І с тім ве́лькім дума́ньом пріблыжел ше ґу оцово́му до́му. Кєт сту́пі до до́му, а прідзе му на ро́зум, дзе то́ті пру́ткі поло́жел. Ско́чі, барз бе́жі, же́бі цо найско́рей на то́то ме́сто до́шол, дзе поло́жел в ру́кі то́ті трі пру́ткі. Йак до́шол, на́шол то́ті пру́ткі, там ста́лі йаґ йіх сам поло́жел. Альє віста́ті, вітрапе́ні от понагльа́ньа, а ґу то́му і гла́дні, ку́шьчік ше́днул і за́спал. За ма́ле то бу́ло у́ре́ме, цо вон там ку́шьчік пре́спал. Ста́нул, у́жал пру́ткі до ру́кох, ідзе до́му. Кєт прідзе до́му, увідзі, нарот у оцо́вім дво́ре, барз віпутова́ні, уж йє барз од наро́ду і устраше́ні. До́рас ше піта, цо то те́льо наро́да у на́шім до́му? — Отповеда́йу то́ті льу́дзе: Тво́його о́па зме віпровадзе́лі до гро́ба. — Жа́лосні сін і віпутова́ні ньє́ мог ньічь, льєм се́бе му́шел льє́гнуц до сво́йєй посце́льі. Кєд за́спал, прішньіло ше му, же́бі то́ті пру́ткі ньє одру́цел, бо то бу́ду на ве́лькі ха́сен і на спо́мен до страшно́го су́ду, а́льє же́бі йіх у́жал до ру́кох і да йіх поса́дзі на о́цоу гроб. Йак ста́нул Ада́моу сін, у́жал то́ті пру́ткі і по́шол ґу свойо́му оцо́ві на́ гроб. Поса́дзел то́ті пру́ткі трі ґу оцо́вей гла́ві. Пру́шол до́му, пла́кал го́рко, чьом так ньє́ мог послу́жец свойо́му оцо́ві. Прі́шол на́ то ґу ньо́му а́нгел, барс го поце́шел, бо му так по́вет: Чьом пла́чеш? Учьул ті од арханге́ла Міхайіла із його сйатаго пісанійа, же ньє мо́же іншак буц, же бу́дзе с тіх пру́ткох Ісу́са Хріста сйа́ті хрест. — Поцеше́ві сін о́стал і жіл, по́кльа му Бог жівот опре́дзел.

А то́ті трі пру́ткі так кра́шньє ро́слі, цо мо́же буц у ші́цкім орса́ґу кра́шші трі дре́ва ньє мо́глі буц, льєм те́льо бу́ло, же два дре́ва бу́лі кус ме́нші, а то́то стре́днье бу́ло сільно віс́оке і про́сте, ве́лькі ма́ло ко́рінь так, же обньє́сло зо сво́йім коре́ньом Адамо́ву гла́ву доо́ко́ла і пріньа́ло гла́ву коре́ньа ме́дзі се́бе так, го́чь бі да́хто то́ту гла́ву гльє́дал, ньє́ мог бі йу а́ньі найсц.

Прітрафе́ло ше о ве́льо ро́кі, же у тім варо́шу спе́льі, да обно́уйа сво́йу це́ркоу; треба́ло бі йім йє́дно барз ве́льке дре́во; ньє мо́глі індзей найсц, льєм то́то, цо прі Адамо́вім гро́бу бу́ло посадзе́не, а́льє ішче

й то було так доложено, же áпьі ньє гочь хторе с тіх древох, льєж тото, цо у стретку віросьнуте. Пошлі майстрове і вірубалі тото древо зо шіцкім, с кореньом. Положелі на кочь і вьєслі там ґу церкві, дзе йім було потребне. Ішол кочь по драгі, дірдало (або ше тресло) тото древо на кочьу так, же тота глава Адамева мушела віпаднуц на стред драгі. Ішол тамаль йєдного цара сін на кочьу зо свойім кочішом на лові. Кочіш станул, дрільєл тоту главу, да пойдзе аж до йарку, бо то глава муші буц прекльата, кєд йу ньє пріима жем до себе, та за тойє вірузена навтред драгі. А цароу сін отповет свойому кочішові: Ньє роп то, бо ті ньє знаш, йака то бі могла буц тота мертва глава. Чекай, кочіш, стань. Зідзем йа долу вес кочьа, отпове царскі сін, а вежньєм йа йу до свойіх рукох, а одньєшем на тоту вісоку гору, йєст там йєдна велька дольіна, цо дакеді тота гора роспукла. Пушчім йа тоту главу там, най там спочіва до страшного суду! — Ужал тот царскі сін Адамову главу і одньєс йу на тоту вісоку гору. Увідзел тото место, дзе була роспукнута тота гора і пушчел там тоту Адамову главу. І так пріповед: Йак ші согрішела, так чекай у тей дзірі свойо отпушченьє гріхі! І с тім ше зобрал тот царскі сін, зішол з горі і пошол ґу свойому кочішові. А тоті майстрове одньєслі тото древо, положелі ґу церкві і пріпол майстор, померел го, йаке йім будзе за потребу. Альє майстрове другі вецей одрезалі с того древа, йак цо йім було заповедано. Остало тото древо, льєм го положелі прев йєден йарок место малого мосту, бо так було од дауна упісано, же тото древо ньі на йакі хасен ньє будзе, льєм Хрістові сьаті крест будзе.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ґані Рамач.

Паралелї: Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні, ст. 28—32 і 90—91. — Він же, Апокріфи новозавітні, ст. 242—246. — Н. Тихонравовъ, Памятники отр. рус. литературы, I, ст. 308—309. — А. Пыпинъ, Памятники стар. рус. литературы, III, ст. 8. — Про сю леґенду є окрема студія А. Н. Веселовского п. н. Западныя легенды о древѣ креста и Слово Григорія о трехъ крестныхъ древахъ (Разысканія въ области русскаго духовнаго стиха, X).

II. Мученича смерть сїмох братів Маккавейських.

Бул йєден цар, було му мено Антійох; а йєдна була жена ґдовіца, мала седем сінох. І вона з ньіма оптрімовала свой закон опоускі. А тот цар ше дознал, же тота жена ньє жійє по царскім закону, роска-

зал йу прівесц до свойого двора. Прішла тота жена во свойіма седем сінами: наймлатші бул такі, цо мал дванац рокі. Претставел йу цар прет себе і пітал ше йей: Чьом вона ньє тот закон тріма, хторі цар заповедал? — Тота женьска, ґдовіца, отповедла шмело, же вона по тім закону будзе до свойей шмерці, хторі вона от свойіх родітельох спознала. — Одослал йу цар от себе, росказал прівесц найстаршого сіна. Кеґ царскі віслуговаче пріведлі прет цара найстаршого сіна, сцел ше го сам цар опітац, же чьом вон тот закон ньє отступі, котрі його мац научела. Тот найстарші сін шмело прет царом одвітовал: Йа, царйу, ньє отступім до шмерці от того закона, на хторі закон мньє мойа мац научела! — Розгньівані цар росказал, жебі го білі, доґ у ньім йест капкі жівей креві. Поставелі го пред мацеріно очі і прет шесцох братох, там го білі, катовалі, доґ у ньім жівей креві малі. А тота мац льєм свойім сіном барз наказовала, же гочь ше йак бойа, да ньє отступйа свой закон божі, абі ньє согрішілі прет свойу шмерцу протіво Бога. Йаґ уж остал тот мертві, росказал цар свойім послужітельом, жебі пред нього пріведлі другого. Йак пріведлі другого, цар му так ґуторел: Відзіш, йак твой брат жіл протіво мньє? Бой ше того мучітельства. Послухай мньє, а йа це поставім свойім дворніком. — Отповедал на то шмело і друґі брат: Льєпше буц до шмерці напротіу царйу, йак Богу. — Розгньівані Антійох цар росказал, жебі му віцаґлі йазік вонка з кльішчамі і да му вірежу. Одрезалі му йазік, росказал цар умученому, жебі ішче рас одвітовал. Но ньє мог ньічь, ньє мал у свойіх устох йазік, льєм з рукамі отправел, же ше царові ньє покорі. Росказал цар Антійох, жебі му рукі і ногі порубалі. І так ґеутіх шіцкіх на велькє мучітельство йедного за другім бралі. Йак дошол шор на наймлатшого, росказал цар, жебі го претставелі пред нього. А мац устрашена, умодльала свойого сіна: Попатрі, сіну, свойіх братох мукі, ньє буц напротіу Богові, ратше умреш зо мну уйєдно, льєм буц напротіу царйа. — Учьул то Антійох тоті слова, росказал на цешке мученійє тоту жену ужац, альє жебі йу так мучелі, жебі за длуге уреме свойо мукі познавала. А тому наймлатшому цар покорно гуторел: Ньє слухай, сіну, свойу мацер, ньє пріймай на свойо цело младе дванацльітне цешкі мученійа. А кеґ послухаш мньє, поставім це свойому дому господіна. — Младі хлапец устрашені відзел цешкі мукі свойіх братох і свойей мацері. Росказал царові: Царйу устрашліві і ньємілостіві! Най вольім, гочь будзем тоті мученійа церпіц, цо мойа мац подношела. — Розгньівані Антійох росказал, жебі розогралі у йеднім велькім котлу смолу, най го там положа уйєдно зоз його мацеру. Уш тоті мученійа прешлі тей мацері зо седем сінамі. Пошол цар Антійох на шпацір на свойіх коньох на красім кочьу. Ішол фрішко по варошу, віпат с кочьа, удерел ше на

правім боку йедно мале место, откаль му льем кус креві їшло. Пріньеслі цара до дому, положелі до посцелі, пріходзелі ушелыйакі войенскі дохторі, ньe було льенше, льем кажді двень і кажду годвіну цешше так, цо так вло походзело, же тельо мал хробаці у свойім целу, цо му ньe мог ныхто служіц у його страшлівей посцелі. Бул охабені от шіцкіх, ньe льем од дохторох, от свойого роду, альe і от свойіх послужітельох. Прішло му на розум, же то прішла тота цешка і страшлыва кара на його цело, котру росказовал вон тім седем сіном тей худобней їдовіці, мучітельство. Гласом вoлал до ньеба, крічьал: Боже, согрішел сом, пріимам за покуту, льем най уж будзе досц; будзем ше волац хрістійаніном, а ньe цаpом Антійохом. — Прішол пред нього чьарні дьавол з рогамі, с пазурамі, роствoрел му свойу кныжку, жебі Антійох пречітал свойо роскошні і царскі лыта. Антійох устрашені, кед увідзел дьаволскі пазурі, обрацел ше, їшче векшім гласом крічьал до Бога, да му Бог опросці, да ше вола хрістійаніном. Дьавол ушміхнуто отповед: Ньe будзеш ті ше волац, проклыаті Антійоху, хрістійаніном, льем будзеш зйазані у йеднім ланцу уйедно з Луціпером!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Ґанї Рамач.

12. Чудо при Христовім уродженю.

Кет сйата Пречіста по швеце ходзела, а Ісуса Хріста у себе ношела, дал цар такі росказ, жебі ше шіцкі посходзелі, цо од Давідового покольеньа булі, жебі ше пошлі до Назарету прет цара Ірода запісац. І Йосіф пошол зоз Марійу. Пітaлі ше до каждей хіжі, чі йіх даґдзе на ноц пріиму. Йак дошлі пред йедного ковальа, пітала ше сйата Пречіста ковальу: Цо ті тельо куйеш во дны, у ноці, ньe спочіньеш? — Куйем трі гвоздї жельезні, цо з ныма прібійу Ісуса Хріста на кріш. — Пітала ше сйата Пречіста ковальа: Прім ме, ковальу, на ноц до себе. — А коваль отповед: Йаґже це прійац знам, малу хіжу мам, вельо дзеці мам.

Пошла сйата Пречіста вонка за валал помальучькі; кед до хлыва доступела, та сіночька породзела. Їшло тамац ковальово дзівуче, рукі ньe мало, на очі ньe відзело. А сйата Пречіста прегварела: Дзівучьатко, дай мі мойо дытьатко! — А дзівуче отповедло: Йаґже йа ці дытьатко дам, кед йа очі, рукі ньe мам? Док ше дзівуче пріхельело, дорав ручькі мало, на очі патрело. Розбегло ше дому, а так гуторело: Апо мой, апо, пожегнал ме Пан Бог і пана Марійа, цо ше пітала на ноц до нашого

двóра, та у пýстім хльіве Хріста породзéла. А кóваль заплáкал, та так віповéдал: Кęд бі йа бул знал, же то пáна Марійа, дал бі сом йęй пóсцель од злáта, от срíбла, а сам бі сом льęгнул з глáву на камéньę, з глáву на камéньę, з ногáмі на цéрньę.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Гаві Рамач.

13. Як Петро був Богом.

Кęд ішол Пéтро зос Хрістом, та ше му Хрíстос пітал, чьом так завíдзі дакóму. — А вон гвáрел: Кęт ше мі відзі, же так дóбре геўтóму, кóму завíдзі. — А вец Хрíстос ше му пітал, чі бýдзе завідзіц їшче дакóму? — А вон гварел, же ньę завідзі вéцей ньікóму, льęм Богóві, бо Богóві барз дóбре. — А Хрíстос му гвáрел: Буц ті дньęшка Бох. — Пéтро гвáрел, же бýдзе. Ша óзда, гвáрел, ньę бýдзе мі так зло, йак мі бýло ўчéра, кęт сом кóшел. — А Хрíстос му гвáрі, ша увідзіш! Так ше удесéло, же йęдна бáба вігнáла цельáта на пажíцу та гварéла: Най вас Бох чьýва. А Пéтро бул тéді Бох, та му Хрíстос гвáрел: Бýдзеш, Пéтре, дньęшка Бох, бýдзеш тóті цельáта чьýвац. — А вон гвáрі: Ну та йа Бох, а цельáта бýдзем чьýвац? Най сéбе чьýва, чíйо су. Та, гвáрі, йęдна бáба прігнáла цельáта, та гварéла, же най йіх Бох чьýва. — А Хрíстос му гвáрел: Ті ньęшка Бох, та йіх чьýвай. — Кęд рáно, а цельáта пáшьу, ньę бріґа Петрóві. Радýйę ше, бо цельáта крáшньę пáшу. Аш сéбе гвізда! Альę кęд на полáдньę, цельáта сцекáйу, йęдно тáдзі, другé тáдзі; Пéтро аш плáче, бо му досадзéло. Ту на цельáта горýцо, мýхі йіх кусáйу, Пéтро ньę мóже наўрáціц цельáта, на гвáрі: Най бýдзе Бох, хто сце, йа вéцей ньę бýдзем!

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. I, ст. 82—84, ч. 99—100. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. легенды, ст. XXX—XXXI. — Романовъ, Бѣлор. сборникъ, IV, ст. 184—186. — Wenzig, Westslav. Märchenschatz, ст. 89—90.

14. Заплата за нічліґ.

Тéді éшчі, кęт Хрíстос зос Пéтром по швéце хóдзел, прíшлы до йęдного валáлу, уж вéчьар і пітáльі ше до йęдного чловéка на ноц.

Тот йіх ньę сцел прійац і послал йіх до свойого худобного кума сабола. І тот йіх ўдзечньę прійал. Рано йак поставалы, гварі Петро Хрістові: Цо даме тому чловеку за тото, же нас прійал на ноц, бо йому бі требало помочі. Худобні йę, а двеці ма досц. — На то му Хрістос отповет: Вецей му ньę даме, льęм тельо, же цо рано почньę робіц, та да ньę може зробіц аж до вечьара. — Сабол йак рано почьал роботу, перше почьал крац, альę фалат ўше цалі бул. І так вон цалі дзень ўше крал так, же ше зос того іспомог. Другі дзень пріповедал вон свойому кумові, же йак го обдарелы тоті льудзе, цо ў ньго ноцовалы. Кумові ньę право було, же чьом йіх вон ньę прійал. І ўше думал на то, кęбі ше льęм ўрацелы ешчі раз. Рас прішол тот чьас, же сйаті Петро і Ісус Хрістос заш прішлы до того валалу і просто до ньго ше піталы на ноц. Вон йіх препознал і з радосцу прійал. Рано піта ше сйаті Петро Хрістові: Йак заплаціме тому чловеку ноцньік? — Ісус Хрістос му отповет: Та, гварі, най му будзе, цо рано почньę робіц, най до вечьара ньę сковьчі. — А тот ше зрадовал, же вон будзе цалі дзень йęден сноп тлачіц. Альę йак себе поріхтал, мушел пойсц вонка і до вечьара там бул. І так му ше ньę віплацело ньічь. Бо хто ньę сце ньічь зробіц на ньęбізоўне, а тото, цо дума, же бізоўне, тото го спреведзе.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від о. Дениса Валаського.

15. Коли люди згадують Христа?

Бул такі йęден рок, цо ше бара зродзело шіцко і жіта і боса і кукуріці і віна. Вец кęд було фаршанк, Петро уж бул на ньęбе с Хрістом, а Хрістос гварі Петрові: Зродзело ше, Петре, шіцкого на жемі, пойдзеш на фашенґі? — Петро гварел, же пойдзе. Пушьчел го Хрістос на трі дньі, да ше там вешельі. Пошол Петро на свадзбу, па грайу гудаці, кажде веселе, барс танцуйу, а Петро кęд бул трі дньі, ішче ше му відзело, же мало. Вон себе пріпушьчьал, жебі ше му тідзен зроўнал. Альę Петро так бул бі льубел буц на жемі, го' льęм за мешац. Так му ньęдобре, кęд уж тідзен, та мушел пойсц ґу Хрістові на ньęбо. Кęт пошол ґу Хрістові, а Хрістос ше му піта: Цо ші, Петре, так длуго бул? — За то, паньę, же там барз добре: віна пійу, а гудаці грайу, та ше вешельа. — Чі ше, Петре, за ньę дахто опіта? — А вон гварел, же ньіхто; аньі стара баба ньę спомньę.

Кęд на́ рок, ньę зро́дзі ше ньічь. А Хрі́стос Петро́ві гва́рел: Пой́дзеш, Пе́тре, на фаше́нґі? — А вон гва́рел, же по́йдзе. А Хрі́стос му гва́рел, же най бу́дзе там за ме́шац. А Пе́тро ше раду́йę, кęд бу́дзе за ме́шац. Кęт Пе́тро вішол до́лу, а ту на же́мі ка́жде та́ке смутне! А Пе́тро по́шол, же бу́дзе заш танцо́вац, бо го Хрі́стос на ме́шац пу́шьчел. Кęд йęден дзень Пе́тро на же́мі бул, па му ньі́хто ньę по́ве: Гі́бай, Пе́тре, дам ці віна! — бо ньę ма́йу ньічь. А Петро ше во́брал, па гайд на ньęбо ґу Хрі́стові. А Хрі́стос му гва́рі: Цо же ші, Пе́тре, уж прі́шол? — За то, па́ньę, же там ньę йę ньічь на же́мі. Ньę зродзе́ло ше а́ньі віна! — А Хрі́стос му гва́рі: Споміна́йу ме, Пе́тре, на же́мі? — У́ше гуто́рйа: О Бо́же, Ісу́се Хрі́сте, да́йце, же́бі ше нам зродзе́ло на́ рок шіцко!

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

16. Петро збирає вишнї за Христом.

Кęд ішол Пе́тро зос Хрі́стом по же́мі, ішлі так з вала́ла на ва́лал. У йęдні́м вала́льі бул пі́йац, ньęслі же́ні овоці преда́вац у коша́рох, та потраце́лі. А Хрі́стос і Пе́тро кęд ґу ньęй до́шлі, та Хрі́стос гва́рел Пе́трові: Пе́тре, ве́жньі то́ту ві́шньу! — то булі ві́шньі. А Петро: Ньę сцем йа льęм йęдну. — А Хрі́стос ше схі́льęл, та двігнул то́ту ві́шньу. На дру́гім ме́сце заш на́шлі, а Хрі́стос заш Петро́ві гва́рел: Схіль ше, Пе́тре, та ве́жньі то́ті ві́шньі — там бу́лі мо́же і шейсц — а Пе́тро гва́рел: Гм-м, ньę сцем. — Хрі́стос у́жал та поло́жел до кіше́нькі. Во́ні находзе́лі і так да́льęй то́ті ві́шньі. Уш Хрі́стос ма по́лні два кіше́нькі ві́шньі навбера́но. Йак до́шлі до йęдно́го варо́шу, две бул пі́йац, а Пе́тро гва́рел Хрі́сто́ві: Па́ньę, купме ві́шньі. — А Хрі́стос му гва́рел: Ша куп, кęд маш піньę́жі. — А Пе́тро гва́рел: Ба, йа ньę мам, а́льę да мам, та бі сом ку́пел! — Во́ні уж ві́шлі в варо́шу, а Пе́тро у́ше споміна то́ті ві́шньі, же вон бі барз йę́дол. А Хрі́стос му у́каже, же ма у́ двох кіше́нкох. А Пе́тро гва́рел: Да́йце мі, па́ньę. — А Хрі́стос му гва́рел: Ша ті ньę́ сцел зберац. — Но, гва́рел, кęд льęм пойęдна була. — Ве́цка му Хрі́стос пойęдну пу́шьчал, та і так му́шел пойęдну у́ше збе́рац. А те́ді ньę сцел, кęд му Хрі́стос ка́зал.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. I, ст. 82, ч. 98. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, I, ст. 69, ч. 29, 3. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 124, ч. 22. — Wisła, т. IX, ст. 116—117. — Materyały antr. archeol. i etnogr., т. III, 2, ст. 151.

17. Христос і рибаки.

Лапáлі рíбі галáше на мóрьйу. Уш трі дньі лапáлі і трі нóці, ньіч ньę налапáлі. Уш тáкі бýлі глáдньі, же ньę мóглі áньі шéдзіц, áньі íсц, бо уж трі дньі ньę йę́длі. А пóшол ґý ньім Хрíстос та ше йім пітал, же чі йест рíбі. А вóні гвáрелі, же ньęт, мушíме зохáбіц. А Хрíстос йім гвáрел: Рýцце íшче раз ў одеснýйу стрáну гáлоў до вóді. — Йак вóні руцéлі, та тéльо рíбі цагáлі, же ньę мóглі áньі обірóвац. Но, вóні уж бýду йęсц, áльę хльę́ба ньę мáйу. Бул там йę́ден кáмень, та го Хрíстос поблагословел. Булі з ньóго трі хльę́бі, та с тíма трóма хльę-бáмі і зос тíма рібáмі Хрíстос нарáньел пéйц éзрі ґýші. А йак ше на-йę́длі, íшче було трі кошáрі фалáткі, цо і худóбнім поровдавáлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столицї від Юлї Молнар.

18. Христос воскрешує молодця.

Бýла йę́дна жéна ґдовíца, мáла йę́дного сíна, та йęй ýмар, а вóна барз за ньім плакáла. Хрíстос і Пéтро тáмац íшлі, та ше пріпатрáлі, же вóна так барс плáче. А Хрíстос пóшол ґу йęй сінóві, та му гварел: Стань, младéньче, ідз ґу свóйęй мацéрі! Вон стáнул, та пóшол ґу ма-цéрі, а йóго мац барс ше му зрадовáла, та ше му пітáла: Цо же ші прíшол, мой сíну? — Зá то, же ме пóслал йę́ден чловек, цо йę вéлькі учéнік та мі гвáрел: Ідз, младéньче, ґу свóйęй мацéрі, та пóведз йęй, же най тéльо ньę плáче, бо тéбе вóна зос свойíмі слéзамі зо жéмі віньáла.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Молнар.

19. Чому Жиди проклинають ся?

Ішол Пéтро і Хрíстос і нáшлі вóні йę́ден мех пéньęжі. Стрéтнул ше з ньíма йę́ден Жід, та ше пітал Хрістóві: Цо мáце, пáньę, у тім

ме́ху? — А Хрі́стос му гва́рел: Мам йа там пе́ньęжі. Бу́дзеш нам пома́гац ньęсп, та і те́бе да́ме. — А тот Жід гва́рел, же бу́дзе. До́шлі до йęдно́го варо́шу, а Пе́тро Хрісто́ві гва́рел: Па́ньę, йа́кі йа барз гла́дні! — А Хрі́стос му гва́рел: Іц се́бе пі́тай хльę́ба. — Пе́тро по́шол до йę́дней хіжі, там му да́лі хльę́ба, а тот дру́гі по́шол, та му да́лі йę́дну ґуму́льу сі́ра і так да́льęй хо́дзел і́шче на хльę́ба. Доґ во́ні по́ тім варо́шу і́шлі, Пе́тро ньę́сол пеньę́жі, а Жід ньę́сол хльęб і то́ту ґуму́льу сі́ра. І тот Жід то́ту ґуму́льу сі́ра же́дол. Йак по́шлі ма́ло да́льęй за ва́рош, бу́ла там йę́дна сту́дньа, а Пе́тро гва́рел Хрісто́ві: Га́йде, па́ньę, йę́дзме, бо йа уж гла́дні. — А Хрі́стос му гва́рел: Ша га́йде, йę́дзме. — Пошеда́лі йęсц, сі́ра ньę бу́ло. Пе́тро гва́рі Жі́дові: Дзе сір? Ті го же́дол! — А Жід гва́рі: Йа го ньę же́дол. — А Пе́тро зашт: Ті го же́дол! — А Жід гва́рел: Убі́л ме Бог, кęд йа сір же́дол! — Уж во́ні ше найę́длі, бу́ду ше дзе́ліц зос пеньęжа́мі. Йіх бу́ло тро́ме, а Хрі́стос дзе́льęл на штірі грома́ткі. А Жід у́ше ше пітал Хрісто́ві: Па́ньę, чьом же дзельі́це на штірі грома́ткі, кęд нас льęм тро́ме йęст? — А Хрі́стос му гва́рел, же за то. Йак уж подзе́льęл Хрі́стос, та гва́рел Жі́дові: Ве́жньі йę́дну громатку. А Петро́ві: Ве́жньі і ті, Пе́тре, йę́дну. І Хрі́стос у́жал йę́дну; а то́та штва́рта най бу́дзе то́го, хто же́дол сір! — А Жід гва́рі: Убі́л ме Бог, йа го же́дол. — А Хрі́стос гва́рі: Кет ші же́дол, та най бу́дзе твоі́йа грома́тка. — А Пе́тро му гва́рел: Ті гва́рел, же ші ньę же́дол. — А Жід заш ше з Бо́гом заклькі́на, же вон йу же́дол. За то ше́ так ші́цкі Жі́дзі з Бо́гом ла́йу, же тот Жід ше пе́рші так лал. І те́раз жі́йу кęд ньę пома́рлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: Отсе оповідане лучить ся звичайно з мотивом про те, як Христос лїкарював, а Жид (або Циган) хотїв використовувати се для себе. Пор. В. Гнатюк, Гал. руські народ. леґенди, І, ст. 101—113, ч. 122—127. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, І, ст. 59—62, ч. 24. В обох книжках вказана також лїтература. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. легенды, ст. 15—23, ч. 4—5, і ст. 118—122.

20. Христос і Самаритянка. А.

Бу́ла йę́дна дзі́ука, бу́ло йęй ме́но Самарі́йа́нка. Барз бу́ла у́шельі́йака: зло робе́ла, тро́йо дзе́ці ма́ла, кęд бу́ла дзі́ука, та ші́цкі тро́йо до йę́дней сту́дньі пушьче́ла. А на то́ту сту́дньу ше ходзе́ло на во́ду. І так ше удесе́до, по́шла во́на на во́ду, а там бул Хрі́стос прі тей

сту́дньі, та од ньей пітал во́ді. А во́на Хрісто́ві гваре́ла, же то́та во́да нье чі́ста. А Хрі́стос йей гва́рел: Во́да чі́ста, а́лье ті ньечі́ста, бо ші ма́ла тро́йо дзе́ці, та ші до тей сту́дньі попушьче́ла. — А во́на му гваре́ла, же йа́ґже ті знаш? — За то, же йа сін бо́жі. — І во́на ше ве́цка барз модльела, же́бі йей Хрі́стос гріхі отпу́шьчел, а кед во́на у́мре, же́бі по́шла до ца́рства. Хрі́стос йей отпу́шьчел гріхі, та кед ума́рла, та по́шла до ца́рства

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Юлі Молнар.

21. Христос і грішниця. Б.

Ішол Хрі́стос по кольа́дзе, а ў ньедзе́льу по обе́дзе; ньесла йедна дзі́ўка во́ді. Дай мі, дзі́ўче, во́ді. – А, то во́да ньечі́ста, йакже ці дам, кед йест у ньей ґа́зу, льі́сца. — Хрі́стос йей гва́рі: О дзі́ўко, дзі́ўко, во́да чі́ста, а́лье ті ньечі́ста; тро́йо дзе́ці ші зродзе́ла, до́ тей сту́дньі ші руце́ла, тро́йо дзе́ці ньекресце́ні, тро́ме му́жі ньевінчьа́ні. — А дзі́ўче ше барз ульекло, до́раз на кольена пред ньім кльекло: Кет ші чло́век, нье страш ме, кет ші поп, споведа́й ме, кет ші Хрі́стос, отшльебо́дз ме! — А Хрі́стос йу так споведал, аж олта́рі попада́лі, са́мі дзво́ні задзвоньелі, се́дем шві́чькі йей горе́лі, так йей ду́шу провадзе́лі, аж до ра́йу до райско́го, аж до ца́рства небесно́го.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Гані Рамач.

Паралелї: Оба варіянти отсього оповіданя інтересні тим, що вказують безпосередно на своє походженє. Перший варіянт опертий цілком на євангельськім оповіданю (Йоан., IV, 5—29), другий на доволї розповсюдненій піснї, з якої позаховували ся цілі стрічки і яку можна на підставі инших варіянтів вповнї реконструувати. Пор. до неї: Я. Головацкій, Народ. пѣсни Гал. и Угор. Руси, I, ст. 235, ч. 68; III, 2, ст. 522, ч. 2. — Матер. до укр. етнольоґії, т. III, ст. 41—42. — Варенцовъ, Сборникъ рус. духов. стиховъ, ст. 240—241. — П. В. Кирѣевскій, Рус. нар. стихи, ч. 51. — П. В. Шейнъ, Бѣлор. нар. пѣсни, 1874, ст. 387—388, ч. 718. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка рус. насел. сѣв. зап. края, II, ст. 607—612, ч. 12—16. — O. Kolberg, Lud (Kujawy, 1867), т. IV, ст. 68, ч. 267. — Sušil, Moravské nár. pisně, ст. 2—4, ч. 3. — L. Haupt u. I. Smoler, Volkslieder der Wenden, II, ст. 149—150, ч. 197. — R. Köhler, Kleinere Schriften, III, ст. 515. — I. Child, The english and scottish ballads, I, 1—6, 167—170; II, 437; VI, 507. — Про сю тему є окрема праця Ю.

Яворського п. н. „Духовный стихъ о грѣшной дѣвѣ (Изборникъ Кіевскій, 1904, ст. 287—352).

22. Божа поміч. Доля лїнивого.

Кęт Ісус Хрістос с Пéтром хóдзел по жéмі, íшлы вóны по пóльу, а там два жéні брáлы конопі. Уж ньę мáлы льęм кус брац, та ше йім сйáті Пéтро пітал: Та уш скóро бýдзе готóве, тóта вáша робóта? — А вóны му гварéлы: Ша уж бýдзе. — А сйáті Пéтро йім отповéдзел: Кęд вам Бог помóже. — А вóны ше озвáлы: Помóже, ньę помóже, уж йіх віберéме! Та там воньí ше і на трéці дзень з ньíма мучéлы. О трі дны Ісус Хрістос зо сйáтім Пéтром заш кóло ньіх íшлы; та ше йім сйáті Пéтро знóва пітал: Та чі уж бýдзе готóве? — А вóны му фельęльовáлы: Бýдзе, кęд нам Бох помóже! Та дóраз вібрáлы.

Йак ше отáмаль Хрістос рýшел зо сйáтім Пéтром, íшлы вóны кóло йéдней заграді; ý тей заграді пóлно бýло овóці. А пот тóту овóцу тáкі йęден пóдлі льęжел та чéкал, док му дайęдна зос тей овóці до ýстох спáдньę. А сйáті Пéтро ше му пітал: Чьом йę тáкі барс пóдлі, же ше льęвýйę зо жéмі ýжац, та чéка, док му до ýстох спáдньę? — У тот чьас ше надманýло йęдно крáсне дзíýче і барз ýрéдне, ньęсло вóді. А вóны од ньóго пітáлы, а вóно йім рáдо дáло. А сйáті Пéтро гварéл: Гóсподі, йáкже бі то бýло, кęд бі ше тáкі двóйо пóдлі зíшлы? — А Ісус Хрістос му гутóрел: Відзел ші тóто дзíýче, цó зме од ньóго вóду пíлы? Тóто дзíýче тóму за жéну обецáне. — А сйáті Пéтро барш ше пітал крáшньę: Най ше тóто дзíýче так барз ньę убíйę. Алье Хрíстос так гутóрел: Кęд бі ше двóйо пóдлі зíшлы, ньę мóглы бі на швéце жіц. Та ýше мýші буц йęдно подльęйше, а йęдно ýредньęйше.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

Паралелї: Оба уступи отсеї леґенди виступають також як окремі оповіданя. До першого пор. В. Гнатюк, Гал. руські народ. леґенди, ст. 89—90, ч. 107: Христос і дві дівки. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 291—292, ч. 211.

До другого: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, I, ст. 90—91, ч. 108: Лїнивий парубок і дївка. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, ст. 145, ч. 98.

23. Як Петрови відплатили мужики за його ревність.

Кęд їшол Хрістос по швéце зос Пéтром, пóшлї до йęднóго вала́лу; а то бýло ў ньęдзéльу дóрас по полáдньу. Хрістос пóслал Пéтра, жéбі пóшол до йęдней хїжі кýпіц хльęба. Пéтро пóшол до двóра, а тóті льýдзе тлачелї; áльę то бýлї дóбрі льýдзе. Дóраз заволáлї Пéтра і Хрíста, дáлї йїм, жебí ше найęдлї, а сáмі пóшлї ґу свойóму жíту, та с ціпáмі млацéлї. Йак ше Пéтро і Хрíстос наполудньовáлї, а Пéтро ўше напомінал Хрістóві, жéбі йїх дáкус поштрофóвал, бо чьом ў ньęдзéльу тлáчьа. А Хрíстос опітал ше Пéтра: Йáґже бі ті, Пéтре, сцел, да йїх поштрофáме? Іду дрáгу, а так ше розгварйайу. — А Пéтро і заш льęм тóго йęдно пріповéда Хрістóві: Цóже йїх, пáньę, тїх льýдзох ньę поштрофáме? — А Хрíстос піта ше Пéтрові: Та йаґже йїх поштрофáме? — А Пéтро отпóвет Хрістові: Тот áдьаш, цо дньęшка тлачéлї, йá бі так льýбел, да йїм згóре! — Хрíстос дошльęбóдзел Петрóві, най йїх так поштрóфа, да йїм тóта слáма згóрі. — А Пéтро льęдво дочéкал, тáкой прішвéчел Хрістóві. Тїм льýдзом почьáла слáма пламéньом у заґрáді гóрıц. А йак пóшлї за вáлал, а Пéтро гутóрі Хрістóві: Іц, пáньę, тéрас ті до валáлу кýпіц дáкус хльęба, бо дальęко óтац вáлал дрýгі, та нам бýдзе трéба. — Хрíстос пóшол до крáйньęй хїжі, жéбі кýпел хльęба. А Пéтро стал за валáлом, та ше пріпáтрал, йак тїм льýдзом слáма гóрі. А тóті льýдзе дóрас так гуторéлї: То нам тóті льýдзе запальęлї, цо сме йїх накармéлї! — Вібéглї з двóра двóме хлóпі, увідзéлї, же там Пéтро стóйї, а пáтрі, йак йїм слáма гóрі, улапéлї Пéтра, так го там дóбре набухáлї! А Хрíстос знал та кус у валáльę почéкал. Кýпел хльęба, вньęше Петрóві. Пéтро с плáчьом отповéда: Ньę трéба мньę, пáньę, хльęба; так ші бул за длýго, а йа ше так вóлал і на óца небесзóго. — Хрíстос ше го піта: Та цо тáке, Пéтре, бýло? — Прíшлї тóті двóме льýдзе, цо нас накармéлї, так ме бíлї, аж ме звальęлї до жéмі! — Хрíстос Петрóві отпóвет: Пéтре, заплáцел ті йїм, же ў ньęдзéльу тлачéлї, вóнї ці заплацéлї, цó нас накармéлї.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Ганї Рамач.

24. Як Христос покарав дївку, що обляла його водою.

Кęт шьйáті Пéтро хóдзел с Хрíстом по жéмі, та бýлї у йęднім валáньę, цо ше вóлал Кані-Галілéй. Йęдна дзíўка вóді ньęсла, та ше так,

йак зашмейала до Хріста і до Петра, та на ньіх пльусла води. А Петро ше погньівал барз, та гварел Хрістові — ішче ше теді ньє волал, же йє Хрістос, льєм паньє: Цо с тоту дзіўку, паньє, будземе? — А Хрістос ньє гуторел Петрові ньічь, бо себе уж Хрістос думал, ош цо йєй будзе. Хрістос йєй подумал, жебі вона мала дзецко, кєд йє дзіўка. — Вецка тота дзіўка мала дзецко; оцец і мац барз йу білі, чьом ма дзецко, гат відзелі ішче скорей, же будзе мац дзецко і барз йєй мац плакала, бо ше ганьбела. Та гуторела тота дзіўка, же вона ньє зна, жебі вона мала леґіньа, да йу льубі. — Ну вецка вона уж мала тото дзецко, бул хлапец. Вецка уж тот хлапец бул велькі, уж бул леґінь, уж го сцелі жєньіц і йак ше оженьел, та му була свадзба і так ше уделсело, же ішол тамац Хрістос і Петро коло тей свадзбі, а Петро гварел Хрістові: Поме, паньє, на тоту свадзбу. — А Хрістос гварел: Ша поме! А Хрістос знал, же то того леґіньа свадзба, цо його мац го мала, кєд була дзіўка. Йак вoні уж на тей свадзбі булі досц, а Хрістос гварел Петрові: Петре, пойдземе уж отац гетка? — А Петро гварел: Пойдземе. — А йак вішлі вонка з валалу, та Хрістос гуторел Петрові: Петре, знаш кому то свадзба? — А вон гварел, Петро: Ба йа ньє знам. — Тей дзіўкі леґінь, цо нас теді з воду ольала, та йєй ше тераз сін оженьєл. — А Петро ше так погньівал, та гварел Хрістові: Да йа, паньє, знал, же то тому свадзба леґіньові, та бі сом ньє пошол, бо ше на ньу і тераз барс гньівам. — А Хрістос му гварел: Петре, ньє гньівай ше, отпуш йєй за то, же вона ньє знала, жезме божі учениці! І тераз жійу, кєд ньє помарлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

25. Кому вільно їсти лежачи?

Ішол Петро зос Хрістом по польу, а там льудзе жіто кошелі; вецка шедлі полудньовац, а йєден льєжал та йєдол. А Петро Хрістові гварел: О паньє, то йому гріх, кєд вон на льєжаці йє. — А Хрістос му гварел: Йа ньє знам, йак ті повеш. — А Петро Хрістові гварел: Ну, паньє, йак ві сцеце. — А Хрістос му гварі: Кош ті на йутро. — Ну та будзем. — Кєд на йутро Петро жіто кошел, кєд рано до фрíштік, Петро може кушьчік кошіц; кєд до поладньа, Петро так вістал, зруцел і калап, аньі ше му йєсц ньє сце. Горуцо му, вістал па йє гладні. А Хрістос ше му піта: Но цоже, Петре, добре кошіц? Йаку же тому даме кару, цо на льєжаці йєдол? — Хрістос ше пітал Пе-

трóві. — А Пéтро гвáрел Хрістóві: Ньę дáме му, пáньę, ньійáку, бо тот, цо кóші, так вістáньę, же дрýгі, цо ньę кóші, та най му жýва, а вон льęм най льіґа, а най так отпочíва!

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Юлі Молнар.

26. Христос і Петро на мандрівції.

Кęд хóдзел Хрістос дáўно по швéце зос Пéтром, íшпі вóні з йęдного валáлу до другóго. Пéтро гутóрі Хрістóві: Пáньę, йа уж глáдні! — Хрíсгос му отповéда: Та ньę пітáй, Пéтре, док пойдзéме до другóго валáлу. — Пéтро отповéда: Чьом бі сом, пáньę, ньę пітáл, кęт сом тáкі глáдні? Йа пóйдзем ту до двóра, крáсна хíжа, богáта ґаздíньа, добíйęм ньę льęм хльęба, áльę íшче дáцо і ґу хльęбу. — А Хрíстос знал на прéдок, йак то бýдзе; так гутóрел Петрóві: Та гат льęм іц, Пéтре. Кęд ньę мóжеш пóйęсц, цо ці дáйу, пріньęшеш і мньę. Альę зá мньę ньę пітай, льęм за сéбе. — Пóйдзе Пéтро до двóра, отвóрі капýру, ґаздíньа стóйі на двóре. Пéтро йęй гутóрі: Дай Бóже, мóйа ґаздíньо, дóбре рáно, áбо дóбре полáдньę. — Погньíвана ґаздíньа понáтрі на Пéтра, так сéбе дýма: Озда йа вандроўньíкóва ґаздíньа? Обрацéла ше ґаздíньа гéтка, пóшла до хíжі; а Пéтро бльíжей ґу кýхньі і заш йęй так пóве: Мóйа ґаздíньо! Дáйце мі хльęба, гочь і дáцо ґу хльęбу. — А ґаздíньа відзе погньівáна, пльýшньę на Пéгра йęден тáньęр мльęка. Пéтро поганьбéні, помачьáні од мльęка твар на ньім, шмáті, пóйдзе на дрáгу ґу Хрістóві. Хрíстос ше му піта: Йáґже, Пéтре, чі ші ше досц найęд? — Но, пáньę, праўду гуторíце; начь сом пóшол? Мох сом глáдні, альę бáрем сýхі з вáмі путóвац; йак ше тéраз осýшім, да ме ньíхто ньę увідзі, бо ме нашмéйу, же сом йá ше дáґдзе óпіл. — Хрíстос му гутóрі: Та льęм, Пéтре, íдз по теј мáлей хíжі, тóта худóбна ґаздíньі тéбе накáрмі і твóйо шмáті осýші. — Пéтро нá то отповéда Хрістóві: Та ньę пóйдзем йа, пáньę; та ме там у тім двóре íшче і набíйу. — Хрíстос нá то отповéда: Но, Пéтре, та льęм послýхай! — Послýхал Пéтро, пóшол, а так сéбе дýма: Да бáрем пан пóшол, бо йа знам, же мньę там набíйу. — А Хрíстос знал, цо Пéтро дýма, та ше сам ошміхнул. Пóйдзе Пéтро ґу тóму малóму двóру, ýхпа глáву до двóра, закукýйę, стóйі ґазда: Йак пóйдзем, знам, же ме тáкой набíйę; бýдзе мі так повéдац: Ньę мóжеш ті тáкі мóцні та сéбе хльęба зарóбіц? А ті íдзеш с тóрбу по пітáньу! Так Пéтро гвáрі. Га, ньę мам тóрбу, пóйдзем, та пóвем, же льęм най Хрістóві дáйу. Вóйдзе Пéтро до

двóра, а ґáзда крíчі: А ті цо сцеш? — На то Пéтро отпóве: Та йа, пáньє ґáздо, ныічь ньє сцем, льєм Хрíстос глáдні, да мі дáце кýшчік хльє́ба. — А ґáзда на то отпóве: Та сéбе чьом ньє пíташ? Но, кєт ші ньє глáдні, та іц, а най прíдзе Хрíстос, та ше дóбре навечéра. — Відзе Пéтро на дрáгу, дýма сéбе: Йак пóве Хрістóві? Кєд ґáзда роскáзал, най Хрíстос прíдзе, най ше навечéра? А мньє пан гвáрел, кєт сом глáдні, най сéбе упíтам! Ідзе помáлі, дóлу нá жем пáтрі, штудíра, Хрíстос ше го пíта: Цо же, Пéтре, так штудíраш? — Ґáзда ме пóслал, пáньє, і по вас, да і ві прідзéце, да ше дóбре навечерáце. — На то Хрíстос отповéда: Пéтре, ті уш ціґáныіш. Йак ті пóйдзеш до двóра, кєт ті льєм за мньє вечéру пíтал? — Пéтро на то отповéда: Пáньє, йа так пóвем: Льє́пше, кєд жíчім свойóму панóві, йак сам сéбе. — Пóйду до двóра, пошедáйу предз дзвéрі, прíньєше ґаздíньа хльє́ба на таньє́ру, зготовéну за Хрíста самóго вечéру. Пéтро пáтрі до таньє́ра, а Хрíстос вечéра. Пріхíльі ше Пéтро ґу Хрістóві: Пóвец пáньє, же ньє мóжеш шíцко пóйєсц, так гéўто, цо остáло, пóйєм йа. — Хрíстос на то отповéда: Ньє мóжем спреводзіц і йа, кєт ті поспревéдал. Прíдай ше сам, йак ші поціґáньєл. — Пéтро на то отповéда: Ньє пóвем, пáньє, ныічь, бо мі то гáньба. — Хрíстос ше навечéра, подзекýйу ґáздові, ґаздíньі, пóйду вóнка з двóра. Пéтро ціхо отповéда: Дóбре тéбе, пáньє, же ті вечéрал, а йа тáкі глáдні! Йак йа бýдзем путóвац? — Хрíстос нá то отповéда: Відзіш Пéтре, ньє спревéдай ныікóго, остáньєш сам спреведзéні.

Іду дáльєй, íду, Пéтро ше ўше огльáда, чі бі ше ньє надмáнул дайáкі кочь. Хрíстос ше Петрóві пíта: Цо ті, Пéтре, так ше огльáдаш? — Пáтрім, пáньє, чі ньє íдзе дайáкі кочь. — Хрíстос на то отповéда: Док бýдзе íсц кочь, дайáкі пóдлі, та це вéжньє. — Пéтро на то отповéда: Ідзе, пáньє, крáсні кочь, красні кóны, дóрас дойдзéме до тóго валáлу. Сам члóвек на кóчьу, та нас дóраз завóла. — А Хрíстос напрéдок знал, та ше кус зашмéйал. Прíшол тот кочь бльíско пред ныіх, обíшол йіх, áньі нá ныіх ньє пáтрел. Пéтро погныівáні вíстал, глáдні йє. Дýма сéбе: Дóбре тéбе, пáньє, же сом ці вечéру упíтал! — Хрíстос ше го пíта: Цо ті, Пéтре, дýмаш? Ныічь ньє гутóріш? — Пéтро на то отповéда: Та ньє дýмам, пáньє, ныічь, льєм сом барз вíстал. — Хрíстос нá то отповéда: Пáльє, Пéтре, íдзе ту дайáкі пóдлі кочь, вéже камéньа на йєднім коньóві. — Пéтро на то отповéда: Кєд нас, пáньє, ньє ўжал тот члóвек, цо íшол на прáзднім кóчьу на дóбріх кóньох, і тот нас, пáньє, ньє вéжньє. Кєд ма пóдлі кочь, пóдлого кóнья, а нóші на кóчьу пóлно камéньа. — Кочь дóйдзе бльíско ныіх, члóвек зíдзе дóлу с кóчьа, пíта ше йіх, чі вóні ньє вістáлі. Хрíстос нá то отповéда, же барз вістáлі. — Конь стáньє. Роскáже йім члóвек, жéбі гóре обідвóме

пошедáлі. Іду помáле, дóйду до валáлу. Зíдзе Хрíстос дóлу і Пéтро. Піта ше Пéтро Хрістóві: Цо му, пáньę, заплацíме? — Хрíстос нá то отповéда: Док тот члóвек пóйдзе дóму, тот йóго конь тáкой здóхньę. — Петро на то отповéда: Та чьом, пáньę? Чьом же го покáреш? Покáрай геўтóго чловéка, цо нас ньę сцел нá кочь. — Хрíстос на то отповéда: Тóму чловéку, цо нас прíвес, за то конь здéхньę, бо тот члóвек бўдзе íшче бáржей по прáўдзе рóбіц. А тот члóвек, цо нас нá кочь ньę сцел, тот бўдзе мац íшче крáшші кóньі. — Пéтро погньівáні отповéда: Пáньę, то ньę дóбре бўдзе. — Хрíстос нá то отповéда: Пéтре, то прáве так бўдзе по прáўдзе, йак ті по прáўдзе урóбел. Ньę пітал ші сéбе вечéру, льęм зá мньę, та ші áньі ньę дóбел. Так, Пéтре, і тот члóвек ньę стáрал ше за сéбе, льęм зá мньę і за тéбе.

Тéрас Пéтро гутóрі Хрістóві: Пóдзме, пáньę, до тей кáрчмі, та йа сéбе кўпім вечéру. — Хрíстос нá то отповéда Петрóві: Ньę íдзме, Пéтре, бо дайáка нáпасц нá нас прíдзе. — Пéтро нá то шмéло отповéда: За свóйо пеньęжі, пáньę, прáве ньіґдзе ньę страдáме. — Хрíстос му дошвéчел: Прáўда, Пéтре, дóбре гутóріш, та гат льęм пойдзéме до тей кáрчмі. — Пóшлі нўка до кáрчьмі, Пéтро кўпел мáло за сéбе самóго йęдзéнья, а Хрíстос ньę сцел, бо знал на прéдок, йак то бўдзе. Пéтро ше навечéра, Хрíстос гутóрі Петрóві: Пóдзме, Пéтре, дáґдзе íндзей спац. — Пéтро на то отповéда Хрíстові: Цó бі сме, пáньę, óтац íшлі дáґдзе. Цéпло нам ту, а і дóбре нам ту; ту ше кой хто насхóдзі, дáцо і новóго учьуйęме. — Хрíстос знал напрéдок, йак то бўдзе. Отповéда Петрóві: Дóбре ті, Пéтре, гутóріш; ту гат ґу пéцу польęгáме. Йа льęгньęм ґу сцéне, а ті, Пéтре, льęгньі нá край. — Так вóні польęгáлі, йак ше сáмі мéдзі сóбу порадзéлі. О йęдно мáле ўрéме пóчьньę ше ту дрўштво схóдзіц, вéкше; чім дáльęй ґу полнóці, дрўштво і заш вéкше. Прíдзе і музíка, пóчьньу грац; тóто дрўштво, пійáні і ньę бáрс пійáні, пóчьньу танцóвац. Йęден с тóго дрўштва пóчьньę так гутóріц: Та мі льęм сáмі бўдземе танцóвац, а тóті двóме ту прі пéцу да мірно шпийа? Ньę бўдзе то так! Цагáйме вáпредз йęднóго, а вéцка будзéме цáгац і другóго! — Тáкой пóйду ґу Петрóві, пóчьньу го цáгац, же і вон мўші танцóвац. Пéтро нá то отповéда: Йа ньę мўшім; хто бі сцел, таґ мóже і сам танцóвац. — А тóті ў дрўштве пійáні шмéло поставáйу: Та íшче отпóвеш, же ньę бўдзеш танцóвац? Улапéлі го, дóбре го набухáлі; на, Пéтре. Пéтро по ціхі сéбе подўма: Пóйдзем йа уж от сцéні льęгнуц, та кęт прíду, най і Хрíста да кўшчік набухáйу. А Хрíстос знал напрéдок, цо Пéтро дўма. Пéтро ше обрáці ґу Хрістóві: Ґíбай, пáньę, нá край, бо ці ту і горўцо. — Хрíстос нá то отповéда Петрóві: Пóйдзем, Пéтре, пóйдзем, бо мі ту барз горўцо. — Прéшол Хрíстос нá

край. Чім польґалі, дорас тоті пійані у дрўштве почьньу крічьац: Кęд сме цагалі того, цо на крайу, цагайме і того, цо льęжі от сцені. — Йęден з дрўштва отповеда: Ньę треба го цагац; кęд зме крайнього набухалі, набухайме добре і геўтого. — Добре Петро два рас прійал, цо го там у карчьмі набухалі. Рано поставайу, кęд було двень, Петро гуторі: Подзме, паньę, гет скорей. — Хрістос на то отповеда Петрові: Чьом же, Петре, чі ньę льўбіш место, дзе ші ноцовал? — Петро на то отповеда Хрістові: Добре тебе, паньę, же ті ањі раз ньę добіл на хрібет; ньę будзем йа вецей ањі рас у карчьмі ноцовац.

Рушелі ше і заш дальęй до драгі. Коша там льўдзе, дальęй фріштікўйу. Прешлі коло тіх, іду свойу драгу. Льўдзе коша йęден прі другому. Горўцо барс, а цешка косітба; льўдзе уморені, гладні, шедайу полудньовац. Петро ше обраца на йęдну страну і на другу, кого бі дакус на добре поучьовац. Хрістос патрі, піта ше Петрові: Чьом ті, Петре, так вельо роспатраш і вельо штудіраш? — Петро на то отповеда Хрістові: Патрім, паньę, же то льўдзе такі, йак ньę хрістійаньę. — Хрістос на то отповеда: Чьом то, Петре, на тіх льўдзох, же ньę хрістійаньę? — Петро на то отповеда: Чьом калапі ньę зньімайу, а полудньовац шедайу? — Хрістос на то отповеда Петрові: Горўцо йім, Петре, та забулі калапі позньімац. Док польґайу, та калапі позньімайу. — Іду дальęй Хрістос і Петро, а там йęдні льўдзе почьньу полудньовац. Йęден чловек шедзі, тріма у рукох хльęба і сланьіну, та полудньўйę; а другі льęжі, на льęжаці полудньўйę. Петро увідзел, дорас станул, так гуторі Хрістові: Подзме, паньę, треба го гандровац, же то гріх, бо на льęжаці льęм псі най полудньўйу. — Хрістос на то отповеда Петрові: Іц, Петре, вежньі тоту косу, зос хтору тот чловек кошел, цо на льęжаці полудньўйę. — Петро станьę, вежньę тоту косу, почьньę кошіц. А Хрістос дал, жебі тота коса така була, йак древена. Петро коші рас і два рас, ньę може. Почьньę таргац зоз рукамі. Положі косу долу на жем, пойдзе ґу Хрістові, почьньę пріповедац: Паньę, паньę! Ньę льęм на льęжаці да тот чловек йę, альę да іщче дахто ґу ньому шедньę, да му кладзе до устох хльęба і сланьіну!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Гані Рамач.

27. Як св. Петро поміг воякови і господарови.

Бул йęден оцец, мал йęдного сіна; тот сін ходзел до школі, барз ньę бул добрі. Раз з йęдней школі вішол, уш пойдзе до другей. Гварел

на дráже хлáпцом: Слáва Бóгу, кęд йа с тей шкóлі відзем, от тóго маґістра, цо з гéрчкох шáпку мал! — Хлáпці дóраз му гуторéлы: Чéкай, прідзеш до шкóлі, да тéбе маґістер. — Кęт прішол до шкóлі, хлáпці поведлы маґістрóві, цо вон гутóрел. Пітал ше маґістер: Цо ті гутóрел, кęт ші ішол во шкóлі? — Вон гвáрел: Ныічь. — А хлáпці гутóрйа, же ті гутóрел, же йа зос гéрчькох шáпку нóшім. — Вон маґістрóві гутóрел: Ві хлáпцом веріце? Йáкі то маґістер, кęд вéрі хлáпцом. — Зá то дóстал нá ріц. Йак шкóлу віхóдзел, пóшол слýжіц до йęднóго чіжмáра. Бул там шеґерт за йęден рок. Чіжмар гвáрел: Кęт тóго хлáпца бýдзем трімац за шеґęрта, йа мýшім охáбіц чіжмáрство.

Йаґ віроснул двáцапрóчьні хлоп, прійáлы го за катóну. Пóшол слýжіц цáра. Слýжел барз дóбре двáцац і пейц рóкі. Дáўно длýго служéлы, кóго прійáлы за катóну. Раз вон надýмал, да го отпýшчі пан реґéменцкомéндат. Пóшол пітац од ньóго óпшіт: Мóдлыім покóрно вáшо велічéство, бýпце тáкі дóбрі, йá бі сцел, да ме отпушчíце от слýжбі. — Пан роскáзал двáцац і пéйц нá ріц му дац. Тéді за катóну доставáлы нá ріц палыіці. О даскęльо мешáці пóшол мóдлыіц на дьęньęраль-комáнду: Мóдлыім вас, вáшо велічéство, бýпце тáкі дóбрі, отпýсце ме от слýжбі. Йа бі жáдал óд вас óпшіт. — Но, відзіш, йа ці дозвольęньę дам; слýжел ші двáцац і пейц рóкі, тéрас це отпýшчім.— Зóбрал ше катóна, ньę мал льęм штірі ґрайцáрі і йęден і пол прóфýнта. Пóчьал ісц до свойóго дóму. Піга ше, кáдзі то дрáга і кáдзі йóго óцец біва у хтóрім валáльę? Бо тéді ньę бýло пóшті, да пісал кáжді чьас свойóму оцóві. Льýдзе му гуторéлы: Тот вáлал уж ньęт, дзе твой óцец бівал. Оцец твой, мóже буц, же дáўно ýмар, а і мац. — Цо вон тéраз бýдзе рóбіц? Зóбрал ше та ішол за два мешáці; валáла на дальęко ньę бýло. Ґайзібáні ньę бýло, мýшел пéшо ісц. Кęт пóшол глыібоко до льęса, ўлáпела го ноц, преноцóвал, хльęб жéдол, ньę остáло му льęм кýшьчік. Стрéтньę ше з йęдніім жобрáком, а то бул жóбрак швéті Пéтро. Поздрáўкал му і пітал ше: Дзе ті ідзеш, стáрі катóно? – Бо швéті Пéтро знал, кęльо вон рóкі цáра слýжел. — Вон му ріповéдал, йаґ вон слýжел, шіцко. Пітал ше го швéті Пéтро, цо вон жáда сéбе од Бóга? — Вон му гвáрел: Жáдам, жéбім дóстал йęдну тóрбу пóлну с хльęбом і печéней шýнкі; да ўше йęм і да мі йę ўше пóлно; і жáдам йęдну чьутóру пóлну з віном, да ўше піійęм, а да ўше йę пóлна. І да мам тáку піпку, да ўше кýрім, а да ньę мýшім кýпіц дугáну. — Піта ше му Пéтро: Цо éшчі? — Вон му гвáрел: Вéцей ньічь. — Пéтро му гвáрел: Пітай і цáрство. — А вон му гвáрел: Мньę ньę трéба. Дýша най ідзе за другіма і дзе дрýгі пóйду, óздалъ і мóйа ма мéста там. — С тім ше розішлы.

Шéднул под йęден дуб, йęдол, а і піл. Йак ше нáпіл, запáльęл піпку, пýшчел ше дáльęй до дрáгі. Уж го улапéла і ноц. Відзі вон ў нóці, же ше швіці ньęдальęко óгень. Дýмал сéбе: Пóйдзем, там мýша буц льýдзе, кęд клáду óгньа. Йа ше ньę бóйім од ныкóго. — Пóшол там ґу тóму óгньу, шедзéлы там двáнац дьáблі, трінáсті бул Лýціпер. Вон йім поздрáукал дóбру ноц. Пітал ше йім, чі го пріййму нá ноц. — Мóжеш преноцóвац прі нас, áльę мýшіш нам дац с тóго, цо маш у тóрбі. — Йа вам с тóго ньę дам, бо і йа льęм дóстал. — Вóны ше длýго ньę пітáлы, звальęлы го до жéмі, шіцко од ньóго зáбралы, éшчі дóбре го набілы. С тім го там охабéлы. Кęд рáно дзень, вон тáкі побіті, ньę мóже áны стáнуц. Льęжел, уж бýло полáдньę. Прíдзе ґу ньому тот íсті жóбрак, цо бул пéрше прі ньóму. Пітал ше му, цо вон рóбі? — Прíшол сом нá ноц ґý тім ньęдóбрім, а і злім льýдзом. Ўжáлы óдó миьę шіцко і дóбре ме набілы. — Пітал ше му Пéтро: Чі льýбел бі ті éшчі раз, да мáш тóто, цо ші мал? — Льýбел бім. — А Пéтро му шіцко тóто нáзат поўрáцел. — Ньę сцеш вéцей ныч? — Катóна гвáрел Петрóві: Да мам тáкі кíйак, кęт пóвем, жéбі біл, а вон да бíйę, гóчь бі йіх бýло сто. — Уж мал і кíйак. Уўйáзал тóрбу на кíйак, пýшчел ше дáльęй до дрáгі.

Ішол за два дны. Льęдво вішол с тóго льęса, на край льęсу бул йęден вáрош. Вон пóшол до тóго варóшу, пітал ше, дзе ту йę кáрчьма? Там му ньę сцел ныхто пóвесц, бо то бул дьавóлскі вáрош. Відзел вон на ціміру, же віложéно пóтпіс на тáблы, дзе ше предáва віно, пальęнка і піво. Вóшол нýка, шéднул зá стол, розвйáзал тóрбу, пóчьал йęсц. Там у тей кáрчьмі тот дзень правéлы дьáблі свáдзбу. Прíшол дрýжба ґу ньóму, пітал ше го, цо вон тý сце. — Вон му гвáрел: Прíшол сом до кáрчьмі. — Іц óталь вóнка, бо бýдзеш дóраз біті. — Вон йім гвáрел: Так льęхко ньę відзем. — Прíшлы вéцей нýка дьáблі, почьáлы го віґáньац вóнка. Вон ньę сцел вісц, áльę гвáрел свойóму кійакóві: Кíйак, бій пó ных! — Кíйак пóчьал біц шіцкіх, кęльо йіх бýло. Прíшол і Лýціпер і тóті там бýлы, цо йóго прі óгньу побілы. Ўлáпел Лýціпера, а кíйак нá ньго клáдол. Шіцкі ґéўті посцекáлы, Луцíпер óстал побіті. Пéтро прíшол до тóго варóшу, сцел віньац тóті дýші, хтóрі там бýлы зароблььęні ў тіх дьáблох. Шіцкі ше преправéлы на óўці. Катóна бýдзе йіх чьýвац. Уж бýдзе йýгас. Пéтро піта ше му: Прéдай мі тóті óўці. — Йа ньę прéдам, пеньęжі мі ньę трéба, йęсц-піц мам досц. — Пéтро му гвáрел: Прéдай мі йіх, йа кýпім óўці, тéбе вéжньęм за йугáса. — Катóна му прéдал шіцкі óўці. Пéтро сцел одóгнац óўці до цáрства. А вон ше осéтел, же Пéтро йóго ньę сце, пóшол мéджі чьýпор, одóрвал сéбе да з дзéшец напрéдок, та йіх гóньęл. Пéтро му гвáрел: Ті íдз на вáтку, а гонь шіцкі, жéбі тóті ньę остáлы. — Вон Петрóві óтповед: Вон ньę

зна, йак ше го́ньа о́ўці. То́ті, цо на пре́док і́ду, а ге́ўті за ныі́ма са́мі по́йду. — Ньѐ сцел о́стац на за́тку. Пе́тро штуді́рал, да вон оста́ньѐ, да ньѐ по́йдзе до ца́рства, бо вон гва́рел ско́рей, же йо́му ньѐ тре́ба ца́рства. Альѐ вон ме́джі оўца́мі і́шол. Кѐд бу́льі блыі́ско ца́рства, Пе́тро одо́мкнул дзве́рі, по́чьалы і́сц о́ўці ну́ка. Пе́тро му гва́рел: Остань ті на за́тку. — Альѐ йу́гас у́лапел ше за йѐдну о́ўцу і по́шол до ца́рства. По́чьал го Пе́тро во́нка го́ныіц. Альѐ Хрі́стос гва́рел: Хто раз до ца́рства по́йдзе, во́нка ньѐ шльѐбо́дно ві́гнац. — Наме́сцел го Пе́тро ґу дзве́ром, да вон пу́шьчьа до ца́рства і да ше каждо́му пі́та, йа́кі ма гріхі, бо Пе́тро по́йдзе ваш па́тріц по шве́це, йак льу́дзе жі́йу.

Пе́тро зі́шол до́лу і хо́дзел з вала́ла на ва́лал, а като́на о́стал на його ме́сту. Хто прі́шол ґу дзве́ром, заду́ркал, вон ше му пі́тал: Хто ші, йак ше во́лаш, бул ші като́на? — Бу́л сом. — До́раз го пу́шчел ну́ка. Хто ньѐ бул като́на, а́ньі йѐдно́го ньѐ пу́шчел ну́ка. Пе́тро по́шол до йѐдно́го вала́лу, по́шол опа́тріц на по́льо, йак льу́дзе ро́бйа. Найі́шол на йѐдно́го члове́ка. Тот чло́век о́рал, сла́бі коньі́кі мал, по́длі плуг, барз гору́цо бу́ло, жем су́ха бу́ла, гру́ді ше му вальа́льі, зно́йѐл ше. Пе́тро ше му пі́тал: Йак ці ше о́ре, члове́че? — Вон му сму́тньѐ гуто́рел, же ше му барс по́дло ро́бі. Му́чім ше, зно́йім ше, а ха́сну ньѐ мам. — Чі́ біш бул задово́льні, да ті мо́жеш твойу жем зо́рац? — Вон му гва́рел: Знаш, же́ бім льу́бел. — Пе́тро му тва́рел: Дай тот плуг, най йа о́рем, а ті да́кус отпо́чньі. — У́жал Пе́тро плуг, обі́шол йѐдну око́ло, ші́цка жем бу́ла зора́на. Прі́шол ґу то́му члове́ку на́зат, пі́тал ше му, чі йѐ задово́льні? — Вон му гва́рел: С тім сом задово́льні, а́льѐ цо мі ха́сен, е́шчі му́шім по́шац, а і забра́ньіц, а йа ньѐ знам а́ньі сам, йак йа то зро́бім, кѐт так барс су́хо. — Пе́тро му гва́рел: Дзе ці тот мех, най йа ці поше́йѐм. — У́жал мех на́ пльѐцо, ру́цел йѐдну га́рсц, ші́цка бу́ла поша́та. У́жьал бра́ну, обі́шол йѐдну, кра́шньѐ бу́ло забраньѐне, ньѐ бу́ло там а́ньі йѐдней гру́ді. Пі́тал ше му, чі йѐ задово́льні зос тім, цо вон му зро́бел. — Вон гва́рел му: Уш сом задово́льні, а́льѐ ньѐ зо ші́цкім. Цо мі ха́сен, же йѐ зора́та і поша́та, кѐд Бог ньѐ да ді́жджьу, ньѐ го́дна а́ньі зо же́мі ві́сц, а́ньі ше зро́дзіц. — Пе́тро му гва́рел: Дам ці два торбі́чькі; кѐд йѐдну ве́жньѐш, потре́шеш з ньу, бу́дзе кра́сна хві́льа; ве́жньѐш дру́гу, кѐт тре́ба бу́дзе ді́жджьу, ті з ньу потре́шеш, бу́дзе па́дац кра́сні ді́шчь. — Так вон і зро́бел. Прі́йал от Пе́тра обі́два то́рбі. С тім ше розі́шльі і по́шльі, ґа́зда до́му, а Пе́тро по́шол да́льѐй на дру́гі ва́лал. Кѐт треба́ло ді́жджьу, потре́сол с торбі́чьку, барс кра́сні ді́шчь па́дал. Кѐт треба́ло кра́сну хві́льу, потре́сол з дру́гу торбі́чьку і бу́ла кра́сна хві́льа. Кѐт прі́шло льі́то, да́л Бог кра́сні уро́жай по ші́цкім хота́рі. Прі́шол Пе́тро ґу то́му члове́ку, пі́тал ше му, чі йѐ задово́льні зос то́ту же́му. — Вон му гва́рел: Задово́льні сом; цо мам ха́сен, же ше мі

зродзе́ло, кęд і дру́гі ма́йу ве́льо? А йа с то́го кушьчі́чька му́шел предац Жідо́ві. — А Пе́тро му гва́рел: Ша тво́йо жі́го інша́ке, йак льу́цке; ті е́шчі ньę па́трел. Йак вон вічьу́хал йę́ден кла́шьчьок до дла́ні, а то бу́ло зла́те жі́то. Вон се́бе ду́мал: За то одо́ мньę Жіт ку́пел, же вон знал, йа́ке то жі́то. Гочь мі Бог да, і так ньічь ньę бу́дзем мац.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

28. Христос з апостолами у злого царя.

Бу́ла йę́дна же́на бога́та, ґдові́ца і ма́ла во́на йę́дного сі́на Дьо́рдьу. І во́на ше барз радова́ла то́му хла́пцу і ве́цка посіла́ла го до шко́лі. Тот хла́пец барш ше до́бре у́чел. А так му прі́шло до ше́рца, же вон ньę бу́дзе ньі́ґда знац за женску по́лу. І мац йо́го сце́ла, да вон ше же́ньі, да ро́бі свой ґазда́шаґ. Зйаза́ла му шма́ті, гва́рі: Сі́ну, кęт ше ньę́ сцеш же́ньіц, ту ці тво́йо шма́ті, та ідз, дзе сцеш. — І вон ве́цка сво́йо шма́ткі у́жал, та по́шол до стред льę́са і там ше ство́рела йę́дна кра́сна дзі́у́ка. Гва́рі: Голт, Дьо́рдьо, ті сце́каш, а́льę ньę сце́кньęш. Па́льę, Дьо́рдьо, ту. Мам два но́жі, йę́ден до те́бе у́дері́м, а дру́гі до се́бе. — Вон ше барз зльę́кол, ньę мог ньічь гуто́ріц. І вец там поклькęка́льі на го́лі кольę́на і пріша́глы там у тім льę́ше прі дре́ве. Йак во́ньі пріша́глы там на го́ліх кольę́нох, же йę́дно дру́ге бу́ду барз ве́рньę слу́хац, вон йęй пове́дол: Йак мі бу́дземе жіц, кęд ньічь ньę ша́ме? І во́на му пове́дла, же ньę тре́ба то ше ста́рац. По́йдземе там, о́ткада йа вало́у́шна, там ше ро́бі це́рква, там о́скудно за надньі́чьарох. І мі мла́ді та будзе́ме надньі́цу ро́біц. Та мі се́бе ші́цко покупі́ме.

І во́ньі се́бе віміньę́льі йę́ден ква́ртіль і во́ньі там ро́бйа прі ма́йстрох надньі́цу. І прі́шол цар то́ту це́ркву па́тріц. Кęд вон увідзел Дьоро́ву же́ну — а вон ньę відзел у сво́йім о́рсаґу та́ку кра́сну персо́ну — бул бі барз рад Дьо́рдьу загу́біц. І вон ве́цка ньę мо́гол ньійа́ку хі́бу на́ ньго по́весц. Дал вон заво́лац сво́йіх ші́цкіх міньісте́рох, да во́ньі су́дза Дьуро́ві о гла́ву. Пе́рші міньі́стер напра́вел пльę́тку, же ше Дьу́ра пред ньім хва́льęл, же от кę́ді то́ті майстро́ве ро́бйа то́ту це́ркву, а ньę мо́жу йу сотво́ріц, а Дьу́ра же́бі йу ство́рел йę́дну ноц. — А вон за́ то ньічь ньę́ знал. І йо́го цар дал заво́лац, та ше му пі́тал: Дьу́ро, цо ші ше хва́льęл прет мо́йім пе́ршім міньісте́ром? — Йаго, ца́ру, а́ньі сом го ньę відзел. — І цар му отпове́дал: Дьу́ро, до ра́на кęд мі це́ркву ньę сотво́ріш, ра́но на о́сем го́дзін це дам обе́шіц.

І вон ше зобрал ґу свойому квартільу, а жена го увідзела, і барс жалосньє Дьура плакал. Жена ше му пітала: Дьуро, цо сце такі жалошльіві? — А йак ньє знам буц, жено мойа льуба, жалошльіві, кєд на мньє направел цароў перші міньістер, же йа ше хвальєл, а йа го аньі ньє відзел; вон сце, цар, жебім до рана тоту церкву сотворел, а то ньє годно буц. — А вона го барс крашньє поцешела: Мужу мой, шедньі ґу столу та вечерай, а льєгньі до посцельі та отпочівай. — А вона зньала кньішкі, запальєла штірі швічкі і од вечьара до пол дванастей годзін кльєкла на кольєна і барс ше Богу небесному модльєла. Кєд було дванац годзін, прішол старі чловек, подуркал до дзверох і крашньє поздраўкал: Дзеці, дзеці — гварі, — чьом ньє отпочіваце? У дванастей годзіньє і птіці отпочівайу; льєм ві польєгайце, а отпочівайце. — Кєд рано станьу, а церква сотворена. По шіцкім варошу йасносц швіці. Цар, кєг станул, аш трі раз багінді преруцел од велькей йасносці. І Дьордьо одньєсол му кльучі на стол.

Кєт прешло да з йєден тідзень, а вон заш дал заволац шіцкіх міньістерох, жебі судзельі Дьордьові о главу. А тот перші його міньістер заш на ньго направел пльєтку, же ше Дьура пред ньім хвальєл, же цар ма красну церкву, а брігку жем; та Дьура то шіцко йєдну ноц пороўна. — І венцка Дьуру заволальі до цара. Дьура пошол до цара, цар ше му пітал: Дьуро, цо ші ше хвальєл пред мойім першім міньістером? — Вон му поведол, же го ньє відзел. — Цар му поведол: Ті, Дьуро, кєт тото ньє зробіш, цо ші ше хвальєл, кєт тоту жем ньє пороўнаш мі, та це дам обешіц! — Бо цар haктевал од нього, жебі вон йєдну ноц то крашньє пороўнал і віньньіцу жебі там вісадзел, тота віньньіца жебі пріньєсла род і у пугару віна жебі з ньєй пріньєсол рано. — Дьура ше барз одмагал. Вон му гуторел, же то ньє годно буц, гочь го дораз забійє, бо віньньіцу треба садзіц; док пріньєше рот, треба трі рокі. — А цар го послал до дому і гуторел, же до рана будзе чекац, а рано да го обешіц. — Дьура барс плакал і гуторел свойєй женьі: Відзіш, жено, очь чього сом сцекал, гварі. Пре тебе тераз мньє обеша! — А вона му поведала: Ньє старай ше, мужу, льєм шедньі ґу столу, та вечерай. — І вона запальєла осем швічкі, ўжала кньішкі с греді, шедла ґу столу і барс ше модльєла Богу небесному; так чітала, же втака була мокра, йак кєд йу з барі віцагньє дахто. Кєд настала дванацта годзіна, прішол старі чловек, подуркал до дзверох; вонь́і му гварельі: Сабат! — Вон йіх крашньє поздраўкал і гварел: Дай Боже добрі вечьар, мойо дзеці. Чьом ньє отпочіваце, мойо дзеці? У дванацтей годзіньі і птіці отпочівайу. -- А йак знаме, старі оцец, отпочівац і вам міра дац, кєд зме ше тераз ўйєдно зішльі і чловека жі да дайу обешіц. — Но ньічь то, мойо дзеці, льєм ві льєгньійце, та шпійце. — Кєд

вóны рáно стáньу, вінныіца вісадзéна і у пугáру віно на стóльę положéне. Грóзно бýло ý ным тáке крáсне! Дьýра йак рáно стáнул, крáшньę ше зачéсал і крáшньę ýміл, зóбрал ше до шмáтох, та одньęсол царóві пýгар віна. І вон ше льубел цар, же крáсна вінныіца, áльę éшчі сéдем раз бýл бі льубел, да мог дóстац Дьурóву жéну.

Кęт прéшло заш да с тідзень, та дал завóлац шіцкіх міныістéрох, же да вагýбйа Дьýру. А тот пéршí міныістер гутóрел царóві, же му нá тей жéмі ньę гóдні ныійаку робóту дац, жéбі вон ньę сотвóрел; льęм ше му відзі, жéбі тóту робóту ньę зрóбел, жéбі пóшол гóре на ньęбо і прівéдол двáнац апостóлох і сáмого Ісýса Хріста на полудзéнок. — То ше барс царóві пачéло. Дал завóлац Дьýру до сéбе, Дьýра пóшол. Цар ше му пітал: Ну, Дьýро, цо ші ше хвáльęл пред мóйім пéршім міныістéром? — Йá го, цáру, áны ньę відзел. — Вон му гутóрел: Дьýро, кęд мі йýтро на полудзéнок ньę прівéдзеш двáнац апостóлох і сáмого Хріста, та це дам вагýбіц по поладньу на штірі гóдзін. — І вон вéцка гвáрел: Цáру, мóжеце ме доразíчькі загýбіц, бо йа грішні члóвек ньę гóдзен пóйсц на воздýхі. — А цар му повéдол, же до тервіна ше чéкац мýші. — Вон ше зóбрал дóму. Кáдзі íшол, ýшáдзі зá ным бáра стáла. Жéна ше му пітáла: Чьом так, Дьýро, плачéце? — А вон гвáрел жéні свóйęй: Уш цо бýло, бýло, áльę тéраз ныіхто мі ньę помóже. — А вóна запальęла двáнац швічкі, дáла і йому кныішкі і сéбе, поклььęкáлы на гóлі кольęна і барс ше Бóгу небеснóму модльęлы; а кęд настáла дванáста годзіна, прішол стáрі члóвек ґу ным. А то бул сам Бог небéсні. І вон йім гвáрел: Чьом ві ньę отпочівáце і мньę міра ньę дáце? — Йак знáме, стáрі óцец, отпочівац і вам міра дац, кęд мі ше барз льубіме, а тéраз да ше росставіме! — А Бог кáзал йім польęгац, загáшіц швéтла, та да отпочівáйу, а на óсем гóдзін жéбі поставáлы. Дьóрдьа крáшньę най ше зачéше і умíйę, ті му дай фріштік, цо бýдзеш мац, а вон най вéжньę кныішку на дзéвец гóдзін, та най очіта сéдем вéрбі, там най кльęкне на кóльęна, най отвóрі кныішку, най ше мóдлы Богу небеснóму. Кęт прíду дóлу двáнац апостóлі, жéбі ші ше, Дьóрдьо, ньę зльęкол.

Кęт прішол Ісус Хрістос ґу ньому, та ше му пітал, чі ту ші, Дьóрдьо? Вон го вéцка, Ісус Хрістос, пóслал до цáра, же цо цар зактéвал, ту су. Льęм гвáрел, жéбі цар з йęдного зáрна жíта мóгол йіх пéтнайц накáрміц і с кáпкі віна напáвац. — А цар гвáрел: Най прíду гочь пéйц сто, бýду мац досц цо йęсц і цо піц. — Дьýра пóшол і гутóрі тóто Ісус Хрістóві. Вóны ше вéцка йак зобрáлы, Ісус Хрістос на прéдок, а Дьýра за Ісýсом Хрістом, вéцка двáнац апостóлі зо зáтку за Дьуром. Дóраз Ісус Хрістос гутóрі царóві: Ту сме цар, кęт ші нас зактéвал. Та чі ші нас гóдзен так чáсціц, йак сом ці кáзал? — Цар

гуто́рі: Йак бі йа, Ісу́се Хрі́сте, мо́гол, йак ві каза́лы? Кєд йе́дно заренко, кєт пу́шчім до млы́на, а́ны йе́дна ско́рка ньє ві́дзе во́нка; а ка́пкі ві́на кєд усі́пім до пуга́ра, а́ны ше ньє ві́дзі! — А йа́кже ті, ца́ру, закте́вал од Дьу́рі, да ці йе́дну ноц сотво́рі це́ркву? А Дьу́ра ньє спра́вел от сво́йєй мо́ці то́ту це́ркву, а́льє од бо́жійєй мо́ці. Ве́цка ші закте́вал му, да твойу ші́цку жем поро́уна йе́дну ноц, да ці віса́дзі віннь́іцу, же́бі рот прі́ньєсла і у пуга́ру ві́на да ці з ньєй прі́ньєше. А вон то ньє от сво́йєй мо́ці зро́бел, а́льє од бо́жійєй. Тре́це ші закте́вал нас, та́ зме ту. Гат і ті, ца́ру, кєт по пра́удзе ро́біш, та ші го́дзен з йе́дного заре́нка ші́цок швет віра́ньіц і с ка́пкі ві́на ші́цок швет напо́йіц; а́льє ньє слу́жіш Бо́гу небесно́му, та ці Бог ньє пома́га! — Ве́цка цара закаме́ньєл Ісус Хрі́стос і його міньісте́рох ші́цкіх, а Дьу́ру поста́вел за ца́ра, а його же́ну за царі́цу. Ат і диньє́шка жі́йу, кєд ньє пома́рлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Миколи Шовта.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Мат. з Угор. Руси, I, ст. 73—76, ч. 30. — И. Рудченко, Нар. южнор. сказки, т. II, ст. 153—156, ч. 34. — П. Чубинскій. Труды, т. II, ст. 400—403, ч. 113. — Archiv f. slav. Philologie, т. XIX, ст. 261. — В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. II, ст. 173, ч. 353. — П. Шейнъ, Матеріалы, т. II, ст. 388—397.

29. Христос і Петро випробовують людий.

Кєд і́шол Хрі́стос с Пе́тром по йе́дней пусті́ны, а йе́ден чло́век і́шол ко́ло тей пусті́ны та́кі худо́бні та уж бу́ла ноц, та се́бе так ду́мал, да йє та́кі богаті, йак то́т чло́век, цо ма то́ту пусті́ньу, та́ бі у́ше худобно́го на́ ноц прі́йал. А Пе́тро ше пі́тал Хрісто́ві: Па́ньє, цо тот чло́век се́бе ду́ма? — А Хрі́стос му гуто́рел, же ду́ма се́бе, да йє та́кі бога́ті, та бі у́ше худобно́го на́ ноц прі́йал. — А Пе́тро гва́рел Хрісто́ві: Па́ньє, ша най бу́дзе бога́ті. — А Хрі́стос гва́рел: Ша най бу́дзе.

Кєт тот чло́век по́шол до́му, та́кі бул бога́ті, же ше ньє́ знал дзе ру́шіц от свойо́го до́бра. Пі́та́йу ше до ньо́го на́ ноц Хрі́стос і Пе́тро; а вон ві́дзі, же і́шче дальє́ко йє од сала́шу, а во́ні ше піта́йу його же́ні, а чло́век бе́жі, та крі́чі на же́ну: Же́но, прі́йм, бо йа кєд бул худо́бні та сом се́бе так ду́мал, же да сом бога́ті, та бі сом каждо́го на́ ноц прі́йал; та же́но, прі́йм і ті і дай льу́дзом вечє́ру і по́сцель йім по́сцель, та най шпйа. — І кєд ра́но по́ставалі, та Хрі́стос поблагосло́вел тот його са́лаш, та і́шче у́ше ве́цей мал. Ве́цка по́шлі да́льєй.

Ішлі коло йęдней віннЫіці, а тамац ішол йęден худобні і Пéтро ішол і Хрістос. А тот худобні сéбе дýмал, же да вон ма віннЫіцу, та бі каждóму грóзна дал, хто бі коло його віннЫіці ішол. А Пéтро ше пітал Хрістóві: Пáньę, цо сéбе тот худóбні дýма? — А Хрістос му гвáрел: Дýма сéбе, же да ма віннЫіцу та жéбі ўше худóбному грóзна дал. — А Пéтро гвáрел: Пáньę, ша най ма. — А Хрістос гвáрел: Ша най ма. — Кęд бýло уж дрýгі рок, тот члóвек мал віннЫіцу, цо бул худóбні, а вóні ішлі коло тей віннЫіці, а Хрістос гвáрел Петрóві: Пéтре, пітай от тóго чловéка грóзна, бо то, гвáрі, тот члóвек, цо бул худóбні, цо гвáрел, же да ма віннЫіцу, та же бі дал худобнóму грóзна. — А Пéтро тóму чловекóві гвáрел: Гей чловéче, дай мі грóзна. — А тот члóвек Петрóві гвáрел: Ньę дам, і йа бул худóбні, та мі нЫіхто ньę спел дац; і йа ньę дам нЫікóму. Кęд ішлі тамац дáльęй, там бýла дрýга віннЫіца і тáмац бул йęден члóвек, а Хрістос Петрóві гвáрел: Пéтре, пітай от тóго грóзна. — А Пéтро гвáрел: Кęд мі ньę да! — Хрістос гвáрел: Ша бýдзеш відзіц. — А Пéтро гвáрел тóму чловекóві: Гей чловéче, дай мі грóзна! — А тот члóвек гвáрел: Одреж себе цо найкрáшшу ґірізду. — Пéтро пóшол і Хрістос на ше найęдлі. Гвáрел Пéтро Хрістóві: Ну, пáньę, йак бýдземе тéраз вос тім чловéком? — А Хрістос гвáрел: Ша йак ті сцеш. — А Пéтро гвáрел, же вон так сце, же да ма барз вéльо віна тот члóвек. А вéцка Пéтро гвáрел Хрістóві: Цо бýдземе, пáньę, з гéўтім рóбіц, цо мі ньę сцел дац грóзна? — А Хрістос му гвáрел: Ша йак ті сцеш. — А Пéтро гвáрел: Йа, пáньę, так сцем, же да тóму чловекóві шіцко бýрйа побійę, камéньęц. — Кęд вóні уж оттáмац ішлі от тóго чловéка, та геўтóму чловекóві шіцко ЛЬад пóбіл віннЫіцу, вéлька бýрйа прішла, же ньę остáло льęм спóдок з лóзі. А гéўтот, цо йім дал грóзна, вон áнЫі ньę відзел, чі бýла бýрйа. А тот члóвек, цо му бýрйа побіла віннЫіцу, та прішол до тóго, цо му ньę побіла, та гутóрел — тот му бул сýшед: Цо же сýшед? Вáшу віннЫіцу ньę побіло, а мóйу до чЬáрней жéмі. — А тот ше му члóвек пітал: Кęді же вáшу віннЫіцу побіло? — А тот му члóвек гвáрел, же тéраз тáка бýла бýрйа, же дýмал, же і його забійę. — А тот му сýшед гутóрел його: Йа, сýшед, ньę знам нЫіч.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Молнар.

30. Кара і нагорода Христова. А.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, барз бýлЫі худóбні. МáлЫі трох хлáпцох, та ше барс старáлЫі, же йак йіх віховáйу, кęт су тáкі барс

худо́бні. Тот, цо найста́рші, та ше піта оцо́ві: Чьом ві ше, а́по, так стара́це? — Вон гуто́рі: Йак ше ньę́ знам ста́рац, кęд вас аш трох мам, а ныічь ньę́ мам. — Тот найста́рші гва́рі: Ньę старайце ше, а́по Ша мі по́йдземе слу́жіц, ша ве́лькі швет, пойę́дна ше ка́жді, та будземо мац пла́цу, та е́шчі і мі вас, а́по, віхова́ме. — Тот, цо найста́рші, та гуто́рі мацері: Ушійце нам, ма́мо, ка́ждому то́рбу!

Мац йім ушіла і пошлыі воні. Йę́ден у̌жал хльę́ба, дру̌гі у̌жал во́ді, тре́ні у̌жал пеньę́жі; ку́шьчік і́ду да́льęй; тот, цо ма пеньę́жі, та ше з ныіх шме́йę: Йа́кі сце, гва́рі, шальę́ні. Йęден ньę́ше хльę́ба, та ці че́шко; дру̌гі ньę́ше во́ді, та ці і так че́шко; йа пеньę́жі, та миьę а́ныі ньę че́шко. — Іду во́ныі дальę́ко, гору́цо барз бу́ло, та тот, цо ньę́сол хльę́ба, гва́рі: Дай мі тей во́ді. — Тот гуто́рі: Дам ці во́ді, кęд мі даш хльę́бз. — То́ті дво́ме ше поцзельę́лыі, а тот, цо ма пеньę́жі і гла́дні і смійадні. Іду во́ныі заш дальęко; тот гва́рі, цо ма пеньę́жі: Дай мі хльę́ба! — Дам ці за пеньę́жі. — Дал му хльę́ба за пеньę́жі, ку́шьчік і́шлыі да́льęй, піта вон і во́ді. І тот му да во́ді за пеньę́жі, а́льę за да́рмо му ньę́ да, кęд вон ше з ныіх шме́йал. Тот заш от то́го во́ді за пеньę́жі, та ге́у̌ті ма́йу і хльę́ба і во́ді, а тот ньę́ма ныічь, бо пода́вал.

Іду во́ныі заш да́льęй, стре́тньу во́ныі двох льу́дзох. Піта́йу во́ныі ше, то́ті льу́дзе, дзе во́ныі по́йду. — Во́ныі гуто́рйа: Аныі са́мі ньę зна́ме. Барз мі худо́бні, та ідзе́ме по шве́це. А уш сме і гла́дні і смійадні. — По́шлыі во́ныі там ґу йę́дней сту́дныі. Во́ныі ше во́ді напілыі, кęд уж бу́лыі і гла́дні. Іду с тіма льу́дзмі, йę́ден гуто́рі: Йа барз гла́дні. — Дру́гі гуто́рі: І йа ве́ра гла́дні. — Альę во́ныі ньę зна́лыі, йа́кі то́ті льу́дзе, цо зоз ныіма і́шлыі. І до́раз йę́дна же́на прі́шла на дра́же, та йім пріньę́сла йę́ден хльę́б. І во́ныі же́длыі тот хльę́б. Іду заш ку́шьчік да́льęй, там йę́дна та́ка шумна хі́жа; на о́блак ше пріпа́тра йęдна дзі́у̌ка. Дзыі́у̌ка по́йдзе ну́ка, та гуто́рі оцо́ві, же такі шу́мні шлыі та́дзі тро́ме леґі́ньę! — Оцец йęй гуто́рі: Ідз йіх во́лай ну́ка. — По́шлыі ну́ка, тот чло́век ше до́рас піта: Чі бу́ду дайę́ден слу́жіц? — Во́ныі гуто́рйа: Будзе́ме. Гочь слу́жіц будзе́ме, гочь най ва́ша дзі́у̌ка за дайę́дного ше о́да. — І чло́век до́раз мал дзе́ку, до́раз гуто́рел сво́йęй дзі́у̌кі, най се́бе йę́дного ві́бере. Но ге́у̌ті уш по́йду ота́маль ге́тка. Кęд і́ду ота́маль, а тот чло́век, цо з ныіма путова́лыі, тот на́йстарші, та му гуто́рел: Ті те́рас о́стань ту і до́бре ці бу́дзе, льęм кęт прі́дзе ці дайа́кі жо́брак, же́бі ші каждо́му дал.

Іду во́ныі заш то́ті штірме, заш там йę́дна хі́жа. На обла́ку заш і на́ тім йę́дна дзі́у̌ка. Заш ше йім то́та дзі́у̌ка піта: Будзе́це дайę́ден слу́жіц? — Во́ныі гуто́рйа: Будзе́ме. І заш во́ныі по́шлыі ну́ка. І заш ше ньę пойęдна́лыі слу́жіц, а́льę во́на ше ода́ла за то́го леґі́ньа. І заш

вòны тóго охабйáйу, а тот гутóрі найстáрші: Ті ту остáньęш, áльę же на сéбе мéркуй; кęт ці дайáкі жóбрак прíдзе, жéбіш йóму ўше дал.

І так вòны íду, льęм трóме уж йіх йęст. Путовáлы вòны дальęко і заш там бўла йęдна хíжа і дзїўка. І заш вон ўжал і тóту за жéну. І остáлы вòны шíцкі трóме тéрас.

Тóті двóме, цо з ныíмі путовáлы, тóті пóшлы. Йęден бул Хрíстос, йęден бул Пéтро. Ходзéлы вòны вéльо ёшчі по швéце і нáзат ше ўраціéлы. Пéтро гутóрі Хрістóві, да вòны пóйду опáтріц, йак тóті хлáпці ґаздўйу. Кęд вòны пóшлы до тóго першóго, там тлачéлы, вíйáлы, весéлі барз бўлы, барс ше йім вéльо зродзéло жíта. Хрíстос гутóрі Петрóві: Ідз нўка, пáтрі, йáкі су весéлі, а пітáй дáкус хльęба. — Пéтро пóйдзе: Мóдльęл бім, гвáрі, дáкус хльęба. — Вон ше огльáдньę на Пéтра та гутóрі: Та ідз до дьáбла рóбіц. Мі будзéме рóбіц, а тéбе будзéме дáвац? — Відзе Пéтро под óблак, піта ше Хрíстос: Цо ці гутóрел? — Вон гутóрі: Вíгнал ме. — Хрíстос ше обрáцел, мáхнул з рўку, шíцкі камéньом постáлы, цо йіх там бўло.

Іду вòны дáльęй. Пóйду другóго пáтріц: гéўті грóзна оберáйу, з вíном рóбйа, шпівáйу, весéлі су, кęд барз вéльо ше йім зродзéло. Гвáрі Хрíстос Петрóві, най íдзе пітац дáцо. Вон пóйдзе пітац, тот гутóрі: Да тéбе дам, вóлым вісíпац. — Пóйдзе Пéтро ґу Хрістóві, піта ше: Цо ці дáлы? — Гвáрі: Ныічь; гутóрел, же вóлы вісíпац, йак миьę дац. — Ньę дал тéбе, ньę бўдзе áньі вон мац. Заш ше огльáднул Хрíстос, мáхнул з рўку і тóті шíцкі остáлы на кáмень.

Пóйду тéраз до трецóго. Пóйду там, гéўтот худóбні. Пóйду нўка, пітáйу ше нá ноц. Прíму йіх нá ноц там; дóрас члóвек гутóрі: Тóті льўдзе барз вістáті; ідз йім прíньęш дáкус пальęнкі. — Тóта жéна гутóрі: Йа ньę знам, чі там йęст. — Тот члóвек гутóрі: Йęст, льęм іц прíньęш! — Вòна пóйдзе до піньвíці, кęльо мáлы гордóве прáзні, а вòны шíцкі бўлы пóлні. Вòна гутóрі чловéку поціхі: Да ті відзіш, кęльо мі там мáме пальęнкі; шíцкі гордóве пóлні! — Вон гутóрі: Льęм ті ціхо будз, ньę гўтор ныічь, áльę прíньęш вóді, а ўмій нóгі. — Вòна прíньęсла вóді і умíла нóгі і пóшла вáріц вечéру. Вòна тóту вóду вісіпáла нá двор. Дзе вісіпáла, там тáке квíце бўло крáсне, пахньáце, же áньі ньę мож бўло пó тім двóре пойсц. Вòна йім прíньęсла вечéру, пóшла до піньвíці на вíно, цо мáлы прáзні гордóве од вíна, шíцкі бўлы пóлні. Вòна пóшла дóйіц крáві, мáлы льęм шéйсц вéлькі, а шейсц мáлі. Кęд вòна пóшла до хльíва, там бўло двáцац і штíрі. Вòна заш прíшла, заш гуторéла чловéку: Цо дўмаш, двáцац і штíрі крáві мáме, а тéраз льęм мі шéйсц мáлы. — Вон йęй гутóрі: Льęм ньę гўтор ныічь, áльę ідз, а пóсцель йім пóсцель, а най льęгáйу. — Вòны там преспáлы, рáно поставáлы, заш йім дáлы пальęнкі і фрíштік, но, уж вòны

тéраз бу́ду ісц гéтка. Хрі́стос гутóрі тóму чловéку: Дам ці тóту палы́чьку, та пóйдзеш опáтріц свóйіх брáтох; і зос тей скльęнкі вóді ці охáбім, та йіх умі́йęш. Вóны пóшлы, вóна пóйдзе сцéльіц; пóсцель сцéлы, на посцéлы шíцко на плáхті óстал Хрі́стос. Рáно ше розвідны дзень, вóны поставáйу, пáтра, у́ йіх двóре у́шáдзі пóлно, цо льęм думáлы, шíцко мáлы у двóре. І вон дóрас ше осéтел, же то тóті бу́лы, цо у́йęдно путовáлы.

Но áльę вон пóйдзе пáтріц тéрас свóйіх брáтох, чі вóны тáкі благословéні, йак вон. Кęт пóйдзе, там ны́чь ньę відно, льęм шíцко камéньę. Вон ше барз зльęкнул і дóрас тім пруцíком удéрел, а вóны остáлы жíві. Дал йім с тей вóді, да ше умі́йу; вон гутóрі, тот брат, цо кáмень бул: Йак сом дóбре зáспал! — Тот гвáрі: Дóбре вéра, спал бі ші у́ше, док швет, да йа ньę прі́шол, áльę тéрас гíбай зó мну, та пойдзéме геу́тóго брáта éшчі пáтріц. — Вóны ше зобрáлы, кęт пóйду, і тот шíцко кáмень. І тот ше барз зльęкнул дру́гі, цо éшчі ньę відзел і барс плáкал. Тот му гутóрі: Чьом же плáчеш? Тáкі íсті і ті бул. — А вон гутóрі: Йáк бі сом тáкі бул? Да сом тáкі бул, та бі сом ньę хóдзел.— Тот му гутóрі: Чі вéріш, же і тот брат бу́дзе éшчі з нáмі хóдзіц? — Тот заш гутóрі, же ньę вéрі, áны же ньę гóдно буц. — Заш тот у́жал пру́цік і заш удéрел і шíцкі ше ожівéлы. Дал йім вóді, да ше умі́йу. Йак ше умíлы, та заш тот гутóрі: Йак сом дóбре зáспал! — Альę геу́тот гвáрі: Дóбре вéра, так ші зáспал, йак і йа; ныі́да бі ті ше бул ньę пребу́дзел, да ньę́ йа. — Та йім гутóрі тот наймлáтші: Чьом сце обідвóме бу́лы стáрші, а йа бул од вас мудрéйші? Бо ві знáце, кęт сме путовáлы, та йáк сме ше догварéлы, же худобнóму дац трéба. Альę ві бу́лы богáті, тá сце за худóбніх забу́лы, а йа бул найхудобньęйші, та сом тіх двох пу́тніх льу́дзох ньę вíгнал, áльę сом йіх нá ноц прі́йал, та сом тéраз і вас вішльęбóдзел і сам сом óстал. Альę жéбі сце тéрас паметáлы, кęд вам прі́дзе худóбні, жéбі сце му дáлы. Но, йа вас уш тéраз обі́двох відзел, йак ві стóйіце, áльę тéраз і тóто сцем, да ві прі́дзéце мньę опáтріц, та да ві шíцку мóйу прáу́ду увідзіце.

І так вóны ше зобрáлы і пóшлы вóны аж дó ньго. Кęд вóны íшлы, éшчі бу́лы дальęко од йóго хíжі, льęм цо ку́шчік му хíжу відзéлы, та уш так пáхло, же ньę мóглы áны ісц. Тот, цо найстáрші, гутóрі: Чі ві чьуйęце, йак барс пáхньę? — Геу́тот дру́гі гвáрі: Йа дáу́но чьу́йęм, áльę кęт ше йа ньę мóжем пречьудóвац. — Кęд вóны там пóшлы, там так бу́ло крáшньę, же áны ньę знáлы, кáдзі пóйсц. Йęден гутóрі: Кáдзі же пойдзéме, кęд йа ньę́ знам кáдзі. — Тот, цо йóго бул дом тот, гутóрі: Льęм ті іц прóсто; гочь кáдзі пóйдзеш, у́шáдзі у́ мньę так крáшньę. — Пóшлы до піньвíці, віна тéльо бу́ло, йак вóді. Дóбре тáке бу́ло, цо éшчі тáке ныі́да ньę пілы. Пóшлы до хльíва, тáкі кóны

мал, цо ешчі ныїда такі нье віддзелы. Пошлы до хлыіва, краві такі мал, що ныїда нье віддзелы. Пошлы до хіжі, там шіцко таке було красне, так ше швіцело, йак слунко. Кет пошлы до другей хіжі, дзе воны спалы, тота посцель була саме злато. Кет ішлы по тей драгі, кадзі воны ішлы, тамаль було саме квіце. Пошлы воны пука, пошедалы, алье воны аны шедзіц нье можу од велькей радосці, же йіх брат такі барз богаті. Ешчі ше нье так радовалы, же йе такі богаті, йак же вон йіх ожівел назад. І док воны там кушьчік шедзелы, вера тей ґаздіны ше барс пачело, же його браца прішлы; алье вона ше барз йім пітала, кед воны прішлы, най ідзе кочь і по йіх жені та най і йіх жені відза йіх дом. І так вец пошлы і шіцкі прішлы і вецка вельку госціну справелы, та ше і тераз госца, кед жійу.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Марії Надь.

31. Три брати і Христос. Б.

Бул раз йеден худобні чловек; барз бул худобні; нье мал ныічь. І жена му умарла, льем тіх трох хлапцох мал. Чловек старі бул, прішла шмерц і на ньго. І вон умар. Цо буду робіц хлапці? Пойду воны служіц на другі валал. Йак іду по драже, стретньу ше с Хрістом і с Петром. Ісус Хрістос ше йім піта: Дзе ві пойдзеце, хлапці? — Ідземе себе службу гльедац. — А там, дзе ше стретлы, там бул йеден красні салаш і роуна жем. То Бох так створел. Ісус Хрістос йім ше піта: А чі бі ві зналы робіц на тім пустару? — Зналы вера! — найстаршї гуторі. — А цо бі сце ту робелы? — Орал бім, шал бім, та так бім ше жівел. — Та льубел біш, да тот пустар твой? — Вера льубел. — Но, най будзе твой. А чі біш так дал худобному жобракові, кед бі прішол ґу твойім дзвером аламужну пітац? — Вера бім дал. — Но іц та роб, най будзе твой. — Найстаршї пошол на пустар, там мал шіцко, і статок і серсан і бірешох — вон пан.

Млатші двоме іду, стретньу ше заш з двома льудзмі. Поздраукайу йім: Дай Боже добрі дзень. — Дай Боже і вам, дзеці мойо. Та дзе сце ше пушьчелы? — Ідземе себе службу гльедац; худобні сме, нье маме ныікого, оцец і мац нам помарлы та ідземе на другі валал служіц. — А там, дзе ше стретлы, там була велька віньіца. Та ше йім Ісус Хрістос піта: А чі бі зналы у такей віньіці робіц? — Старші гуторі: Зналы вера, льем да нам Бог небесні да таку віньіцу. — А чі бі сце далы так худобному аламужну, да прідзе ґу вашім дзвером дайакі ху-

дóбні жóбрак. — Дáлы вéра. — Но, та най то будзé твóйо. Іц та роб, льєм за худобнóго ньє зáбуц. — Пóшол до віньіці, там ма шіцкóго, цо трéба до йєдней віньіці і надньічáре рóбйа. Вон пан, ньє рóбі ньічь.

Ідзе наймлáтші дáльєй. Стрéтньє ше заш зос тíма жобрацáмі; áльє вóн йіх ньє пóзнал, чí то тóті, чі ньé. Дай Бóже дóбрі дзень! — вон йім поздрáўка. — Дай Бóже і тéбе, сíну. Та дзе пóйдзеш? — Ідзем сéбе слýжбу гльєдац на другі вáлал, бó сом худóбні, ньє мам ньікóго, óцец-мац помáрлы, мýшім слýжіц. — А тáм, дзé ше стрéтлы, бул йєден вéлькі льєс. Піта ше му тот жóбрак: А чí бі ші знал у тáкім льєше рóбіц? тý ше жівіц? — Знáл вéра, стáрі óцец, льєм дá йє мой. — Та ýдьан, цó біш ý ньім рóбел? — Рýбал бім дрéво, тá бім нóшел предáвац на валáлі. — А чí бі ші дáл так худобнóму аламýжну, кєд бі прішол пітац ґу твóйім дзвéром? — Дал вéра, льєм кєд бі то мóйо бýло. — Но, ідз дó ньго, та роб, нáй то бýдзе твóйо.

Пóшол до льєса, назбéрал дрéва, та на хрíпце óдньєс до валáлу прéдац. Прéдал вóн то; за тóті пеньєжі кýпел сéбе шекєру і пілку, пóшол до льєса нáзат, та рýбал дрéва заш, та на хрíпце нóшел до валáлу предáвац. За йєден чьáс тáк вóн ше жівел, назбéрал сéбе уж кус пеньєжі, кýпел сéбе два коньíчкі і кочь тáкі пóдлі та сéбе дýма: Льєпше мньє бýдзе хóдзіц на кóчьу до валáлу дрéво нóшіц, йак на хрíпце. Кóньі бýду у льєше пасц, дóк йа дрéва нарíхтам, та вéцка одвéжем до валáлу. І вон там вірос, члóвек на мéсто, та сéбе дýма: Льєпше бі то бýло, дá вон ше ожéньі. Ожéньєл вóн ше, тá су двóйо уж у льєше. Мáйу уш шýмні фáлат жéмі, цо вікєрчéлы та вóньі то орáлы. Нашáлы сéбе кýшьчік жíта, йєден фáлаток óуса, йєден фáлаток кукурíці — а дрéво ýше вóжа до валáлу, предавáйу, ýше вéцей прáжней жéмі мáйу чíстей. Так вóньі там даскєльо рóкі. Уж мáйу вéлькі фáлат жéмі оранéй, ньє бірýйу сáмі зрóбіц. Пойєднáлы сéбе йєдного слýгу, ýше óру, шéйу, кáжді рок вéцей мáйу. Уж ньє бірýйу áньі двóме зрóбіц. Пойєднал сéбе двох бірéшох та рóбйа. Вóжа дрéво до валáлу предáвац.

Рас пóйдзе Ісус Хрíстос зос Пéтром тáмаль; піта ше Петрóві: Удьан, Пéтре, чí ті знаш хтó то, цо ту нá тім пустáру? — Бо йа ньє знам! — А чі знаш, кєдз сме ше стрéтлы с тíма трóма хлапцáмі, цо сéбе íшлы слýжбу гльєдац, тá сме найстаршóму даровáлы тот пýстар? — Пéтро сéбе дýма: Знам. — Нó, то нáйстарші ту. Чéкай, гвáрі, тéрас пойдзéме; йá ше спрáвім за вéлького жобрáка, барз бýдзем ранáві, á ті пóйдзеш, та бýдзеш пітац йєден фáлат хльєба твойóму оцóві. Пóведз, же йє бáрс хóрі там на дрáже, а барз йє гладні, та кєд бі ці дáлы йєден фáлат хльєба! — Пóшол Пéтро, там нáйвекша робóта бýла: кошéлы і звожовáлы до брáдлох. Пóйдзе Пéтро там ґу дзвéром, та піта

йе̨ден фáлат хлье̨ба, ке̨д бі му дáлы. Ґаздіньа му гутóрі: Требáло бі ці хлье̨ба? А рóбіц нье̨ прі́дзеш? Пáлье̨, ні, там нье̨ма хто снóпі рýпац, á йа тéбе дам йе̨ден фáлат за дáрмо? — А вон од брáдла кріќі: Ідз мі óт тіх дзвéрох, бо ке̨т пóйдзем ґу тéбе, дáм йа тéбе хлье̨ба зóс тім длýгім піпосáром! Ту нье̨ма хто снóпі рýпац, нье̨т хто рóбіц, а йóму бі хлье̨ба за дáрмо. Гібай рóбіц, та достáнье̨ш. — Пéтро ше крáшнье̨ піта, жé вон нье̨ спе с тóго хлье̨ба, лье̨м йóго óпец барз гладні, ранáві, áньі хóдзіц нье̨ мóже. — Ґáзда кріќі од брáдла: Най здóхнье̨, ке̨д йе̨ такі. У мнье̨ хлье̨ба нье̨т за дáрмо. Тý трéба рóбіц зá хлье̨п! — Пéтро пóшол та гутóрі Ісýсові Хрістóві, цó му гуторéлы на салáшу, éшчі го і біц спéлы зос тім длугóкім піпосáром. — Но відзіш, Пéтре, худóбні ке̨д достáнье̨ од дакóго дáцо, дайáкі вéлькі ґаздáшак, стó раз йе̨ гóрші, йак тот, хтóрі у ґаздашáґу вірос. Алье̨ тéраз, ке̨д вон так зрóбел, нáй му скаменье̨йе̨ шіцко! — І дóрас то шіцко кáмень бýло. Та íду дáлье̨й.

О йе̨ден чьас íду зáш тáмаль, дзé ше стрéтлы зóс тім, цó му дáлы віньіцу. Ісус Хрістос ше піта Петрóві: Удьан, Пéтре, чí ті знаш, хтó то, цó ма тóту крáсну віньіцу ту? — Бó йа нье̨ знам! — Та нье̨ знаш, ке̨ц сме ше стрéтлы с тíма двóма хлапцáмі, тá сме му даровáлы тóту віньіцу? — Пéтро сéбе дýма, дýма: Знáм! А то бýло прáве ў йе̨шéньі, кéт ше грóзно поберáло. Знáс цо, Пéтре? Ту тéраз бéрба, грóзно оберáйу. Іц, пітай йе̨ден пóгар віна; пóведз, жé ці óпец ту хóрі барз на дрáже, стáрі і ранáві. — Пóшол Пéтро до вéлькей віньіці, поздрáўка йім: Дай Бóже дóбрі дзень! — Ньíхто нá ньго áньі нье̨ пáтрі. Піта йе̨ден пóгар віна, ке̨д бі му дáлы, йóго оцóві одньéше на дрáгу, бо óпец му бáрс хóрі, ранáві і стáрі, тá бі віна піл. — Дáм йа тéбе віна! Кóпац ші нье̨ прíшол, обéрац ші нье̨ прíшол, а віна біш піл? Трáц ше вóнка, бо йа тéбе дам дóраз віна! — А там пóлно надньічьáре рóбйа і гудáці грáйу на бéрбу, тá ше шмéйу с Пéтра, жé бі віна піл, а кóпац нье̨ прíшол, áньі обéрац нье̨ спе. — Пéтро зáш піта крáшнье̨, дá му дáйу йе̨ден пóгар віна. Ґáзда ше погньíвал, ўжáл тот длугóкі піпóсар та ýдрі по Петрóві. Удéрел го двá рас. Пéтро ше с тім вікрýцел, та íдзе гéтка. А вóн зá ньім кріќі: Дóстал ші два погáрі віна, мóжеш пóйсц. — Пéтро пóшол ґу Хрістóві тá ше му поносýйе̨, йак му гуторéлы. Бáнда грáйе, надньічьáре рóбйа, тá ше ошмейáлы, жé бім віна піл, а кóпац і обéрац сом нье̨ прíшол. А вéцка éшчік ме і ўдéрел двá раз зóс тім длугóкім піпосáром, же чьом му нье̨ íдзем гéтка од дзвéрох. — Хрíстос му гутóрі: Відзіш Пéтре, пýш пса пóт стол, віґрáбе ше нá стол. І худóбні так. Ке̨д му члóвек дарýйе̨ дáцо, же дáйак зґаздýйе̨, нье̨ зна, цо рóбіц од беснóсці. Но, най скаменье̨йе̨ і тот зо шіцкіма надньічьарáмі і с гудáцмі, зо шіцкім!

Іду да́льєй. Раз іду ко́ло то́го льє́са. То бу́ло на́ йар, кє́т ше до робо́ті лапа́льі, ора́льі і ша́льі. Піта ше Ісус Хрістос Петро́ві: Удьан, Пєтре, чі ті знаш хто́ то ту на тім сала́шу у́ тім льє́ше? — Откуд бі йа знал, па́ньє? Зна́це, же ньє́ знам. — Та ньє́ знаш, кє́д сме та́дзі путова́льі, кє́т сме ше стре́тльі зо́с тім хла́пцом, цо і́шол слу́жіц, та́ сме му тот льєс дарова́льі? — Пе́тро се́бе ду́ма, ду́ма, та гуто́рі: Знам. — Ну, по́йдзеш на́ тот са́лаш, та ше бу́дзеш пітац, да́ нас пріму на́ ноц преноцо́вац да́ґдзе пот сла́му. По́ведз, же́ ці о́цец ста́рі і рана́ві па дра́же, ньє́ бізуйє́ме ше да́льєй по́йсц, да нас пріму. — По́йдзе Пе́тро, поздра́ўка: Дай Бо́же до́брі ве́чьар. — Дай Бо́же і вам. Віта́йце у́ нас. — Здра́ві бу́цце. — Та цо́ сце нам пріньє́сльі ново́го? — Прі́шол сом ше пітац, чі́ бі сце нас ньє́ прійа́льі да́ґдзе пот сла́му преноцо́вац. Оцец мі хо́рі, рана́ві і ста́рі на дра́же, та́ ше бо́йім о́стац зо́з ньім там во́нка, же́ йє́ ста́рі і сла́бі, та да́йак зама́ржньє у́ но́ці. — Пріме́ме вас, пріме́ме, льє́м по́цце. Мі каждо́го пріме́ме, хто́ґот ше льє́м піта.

Пріду ну́ка обідво́ме, Пе́тро по́шол по Хріста, та́ го прівет, та іду пот сла́му польє́ґац спац. Же́на йім гуто́рі: Ньє́ льєґа́йце е́шчі, до́к нам че́льац пріде з робо́ті, бу́дземе вечє́рац, а ве́цка так бу́дземе спац. Бо до́ нас хто пріде, ка́жді му́ші з на́мі йє́сц. Та льє́м чека́йце, до́раз во́ньі пріду. — Рас ту ора́че; та гуто́рйа тім двом жобра́цом: Віта́йце у́ нас. — То́ті отпове́дльі: Здра́ві бу́цце. — Же́на гуто́рі: Прі́шльі ше пітац, чі́ бі сме йіх ньє́ пріна́тьі на́ ноц. А йа йім гва́рела, же́ йіх пріме́ме. Во́ньі прі́шльі, сце́льі польє́гац пот сламу. А йа́ йім гваре́ла, же най ньє́ льєґа́йу, до́к ше навечера́ме, ве́цка бу́дземе спац. — До́бре, до́бре, же́но, кє́т ші йіх прійа́ла. Худо́бні льу́дзе, та́ йіх тре́ба прі́йац. — Ста́ток наміре́льі. Но гайт, по́цце ну́ка, бу́дземе вечє́рац. — А льє́м ві здра́ві вечера́йце. Кє́т сце́це, та́ нам да́йце ту во́нка да́кус, а мі ну́ка ньє́ пойдзе́ме, бо́ йа рапа́ві, хо́рі; йє́ст льу́дзе, цо на́ то ньє́ го́дньі а́ньі па́тріц. А і та́ка то хоро́та, же́ то ше прільі́пі на друго́го. Та ньє́ пойдзе́ме ну́ка. — А йа́, льє́м по́цце ну́ка, мі ше ньє́ бойі́ме от то́го. То́ ше вьє́ прільі́пі. — Ба йа́ко? Прільі́пі ше. — Ньє́ енґє́дова́льі йім, муше́льі пойсц ну́ка. Уйє́дно пошеда́льі ко́ло сто́ла, та вечера́йу. Ґазді́ньа гуто́рі: Ньє́ ве́льо сом порі́хта́ла, бо́ сом ньє́ зна́ла, же го́сцох достаньє́ме. Альє́ кє́льо йє́ст, те́льо будзе́ме йє́сц. — Навечера́льі ше ші́цкі, е́шчік йім і оста́ло од вечє́рї, ньє́ пойє́дльі ші́цко. Те́раз во́ньі сцу пойсц спац. — А йа́, по вечє́рі ше ку́шьчік бешеду́йє́, док попі́йє́ме да з два, трі пога́рікі ві́на. Ве́цка будзе́ме спац. — Йак попі́льі ві́но, набешедова́льі ше, ші́цко йім гуто́рі тот ґа́зда, же во́н худо́бні бул, то йо́му Бог даро́вал тот льєс. І та́к му гуто́рел, же гочь хто по́йдзе до́ ньго аламу́жну пітац, же́бі каждо́му дал. Та те́рас хто́ґот пріде

дó нас, ныкóго ньę пушьчíме, жéбі ý нас ньę йęдол: Кęт фрíштік — фрíштік, а кęт полудзéнок, та полудзéнок, кęд вечéра, та вечéра. Кéльо ше зріхта, тéльо йęме і по вечéрі, хтó сце ту ноцóвац, кáжді ноцýйę у хіжі, ньę пушьчíме го вóнка, нýка мýші спац на посцéлы. Но, тéрас пóйду спац. Вóны ньę́ сцу нýка спац, жé ше обéру óд ных тóту хорóту і тóті рáні. Вóны пóйду вóнка. — А йá, ньę бойíме мі ше тóго, жé ше оберéме. Бóх кęд дá, прíдзе на чловéка і так, кęд Бог ньę́ да, ньę прільыпі тó ше.

Польęгáйу до хіжі шíцкі. Альę мáльі вóны і йęдно дзéцко. Рóк му доходзéло. То тáке крáсне дзéцко бýло і здрáве, жé го ньę́ мож áны відзіц гóчь дзе. Рáно йак поставáйу, бýду фрішгікóвац. Ньę пушьчéлы йіх прес фрíштіку. Йáк ше найęдза, тот жóбрак ґутóрі, же ше му шныíло, дá му дáйу тóто дзéцко зарéзац, дá ше с тóту крéву поуміва, шіцкі рáні бí ше з ньóго очісцéлы. — А вóны двóйо ше сварйáйу: Дáйме му тóто дзéцко; шá нам Бог да дрýге дзéцко, а мóже буц, же чловéку бі то хасновáло. — Жéна гвáрі: Ша дáйме му. Бог дóбрі, тá нам да дрýге. — Ўжал вон дзéцко, óдньęс до піньвіці, жéбі óцец і мац ньę відзéлы, кéд го бýдзе рéзац. Охáбел дзéцко у піньвíці, а сам вішол вóнка. Альę рáні шíцкі ше очіецéлы з ньóго, дóк вон с піньвіці вíшол. Но, відзíце, жé мі хасновáло. Ісус Хрíстос йім так гвáрел: Іцце, а похова́йце го тéраз дáґдзе. — Гат ньęдóбре йім бýло за дзéцком, йакот каждóму оцóві і мацéрі жаль за свóйім дзéцком, кęд ýмре. Та і йім вéра так бýло, льęм же дáлы чловéку, же кéд бі му льęпше бýло, та дóбре. Члóвек бýдзе здрáві, а йім Бог небéсні да дзéцко дрýге. Мóже буц, же і вéцей йак йęдно. — Пóйду до піньвіці, же похова́йу дзéцко. Кęт пóйду до піньвіці, а дзéцко ше бáві зо злáтім йаблýком, жíве бýло, бó го Ісус Хрíстос аны ньę зарéзал. Тáк ше му зрадовáлы, же ньę знáлы, цо рóбіц од радóсці. Одньęшу дзéцко нýка, та гутóрйа тім жобрáцом, жé йіх дзéцко жíве бýло у піньвíці, бáвело ше зо злáтім йаблýком. А тот жóбрак йім гутóрі: А чі ві мньę познáце, хтó йа? — Вóны отповéдлы: Бó мі ньę́. — А хтó вам дал тот льęс? — То нам дарóвал Ісус Хрíстос. — То йá бул, цо сóм вам дарóвал і йа Ісус Хрíстос. Та тéрас кéт ші тáкі, кęт тáк льýбіш худобнóго дарóвац, та будзеш мац éшчік стó рас тéльо. Альę твóйо брáца на кáмень сом створел обідвох, бо і тáм сме так пóшлы, йак цо і ту, пітац да с фáлат хльęба ґу найстаршóму, тá нам ньę́ дал, бó там прáве звожовáлы, кошéлы, та сцéлы і біц Пéтра, же рóбіц пьęт хто, а йęсц бі бул хто за дáрмо. Та сóм го створел камéньом, бо гвáрел, кęт сом го дарóвал, же за худобнóго ньę забýдзе. А вон тéраз фалáток хльęба ньę́ да худобнóму. Пóшлы сме ґу геутóму, цó сме му даровáлы віньíцу. Пéтро пóшол пітац йęден пугáрік віна, дá мі дáйу, жé сом барс хóрі. А там

банда грала, надньічьаре робелы, Петра ошмейальі, же пошол віна пітац, а робіц ньє, аньі копац, аньі оберац. Петро пітал, да му дайу. А вон ўжал тот длугокі піпоєар, та на Петра два раз удерел. Петро вібегнул, йак през душі воз віньіці, та мі гуторі, йак му гуторельі у віньіці. Та сом го каменьом створел. Альє кєт ту сме прішльі, пітам ше Петрові, же чі вон зна, хто ту йєст у тім льєше? Бо йа ньє знам. Знаш ті того, цо сме му льєс даровальі? Знам, так отповедол. Та сом го ту послал, да ше прідзе пітац, чі нас ньє пріміеце на ноц. Та кєт сце нас прійальі і нагосцельі, та пойдземе опатріц твойіх братох, да відзіш. Бо да і ті нам так мудро отповедол, йак ці браца, і ті бі бул камень, а так проці тебе і геўтіх ожівім. — Тот попрагал коньі до кочьа, та пойду там опатріц. Кєт пойду, там шіцко камень. Ньєт ньічь живого на шіцкім. Відзіш, фійам, так бі бул і ті! Альє проці тебе, бо ті барз добрі, та і йіх ожівім. На тот пруцік, удер по тім каменьу.— Тот удері по каменьу, дорас шіцко жіве було і робельі так, йак теді прет тім, кєт скаменьєльі. Вецка дал і геўтот вельку госціну, же го Бог ожівел. Пойду обідвоме ґу стредньому і Хрістос. Кєт пойду там, і там шіцко камень. Ісус Хрістос гуторі: Відзіш, сіну, так бул і ті. — А тот теді барз заплакал, же вон такі камень бул. Відзіш, то твой брат. А гей, же ньє познал біш го? — Ша ньє, кєд йє камень! — Ну, на тот пруцік, удер по тім каменьу. Тот ўжал пруцік, удерел по каменьу, дорас шіцкі жіві бульі, йакот прет тім, кєт скаменьєльі. І тот дал вецка вельку госціну, йак му тогі погуторельі, же йак бул, бо вон ньє знал ньічь, же чі вон бул камень, чі ньє. Вон то зо свойого розума ньє могол знац, бо льєм нарас постал каменьом і ожіл нарас так на тім месце, дзе і скаменьєл. Теді йім Ісус Хрістос гуторел: Кєд до вас прідзе дайакі худобні фалаток хльєба пітац, льєбо погарік віна пітац, жебі сце го ньіґда на празно ньє отпосльальі, бо кєд ешчі рас так постаньєце каменьом, ньіґда вец-й по швеце ходзіц ньє будзеце. — Так воньі каждї до свойого дому пошльі і робельі, ґаздовальі, йак знальі. Може буц, же і ньєшка ґаздуйу, кєд ньє умарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: П. Чубинскій, Труды, II, ст. 355—357, ч. 94. — М. Костомаровъ, Памятники старинной рус. литературы, т. I, ст. 117—118. — К. А. Шапкаревъ, Сборникъ отъ народни старини, т. Ш, ст. 18—24 і ст. 123—124. — Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse Bretagne, т. II, ст. 11—17 і 64—81. — Про сю леґенду є окрема розвідка Мих. Драгоманова; пор. його: Розвідки, т. III, ст. 149—183 і 335—337: Славянські оповіданя про пожертвуванє власної дитини.

Первісно друкована вона по болгарськи в „Сборнику за нар. умотворения, наука и книжнина“, т. I, ст. 65—96.

32. Христос і удовині сини.

Бу́ла йе̨дна же́на ґдові́ца, ма́ла во́на трох сі́нох, а барз худо́бна бу́ла; ньє̨ мо́гла йі́х хо́вац, бо уж ньє̨ ма́лы цо йе̨сц. На́йстарші по́чьал ше збе́рац слу́жіц, та се́бе мацє́рі гва́рі: Да́йце мі, ма́мо то́рбу, по́йдзем да́ґдзе за робо́ту. — Зріхта́ла му мац, по́шол. Йаґ до́шол ґу йе̨дно́му льє̨су, ше́днул, по́чьал йе̨сц. Прі́шол ґу ньо́му Ісус Хрі́стос, та од ньо́го пі́та: Да́й мі да́кус с то́го, цо йе̨ш. — Вон му ньє̨ спел дац. Йак ше найе̨дол, по́шол до льє̨са дре́во ру́бац. Наке̨ді за́пал перші́ раз до дре́ва, та до́раз му скоче́ла шеке̨ра до но́гі і у́мар там.

Но ньє̨т то́го длу́го до́му. По́чьал ше збе́рац мла́тші брат, гва́рі се́бе мацє́рі: Зріхта́йце і мньє̨ і йа по́йдзем, му́шім па́тріц се́бе жіво́та. — Да́ла мац і то́му фа́латок хльє̨ба і вон с тім по́шол. До́шол ґу то́му льє́су, ше́днул под йе̨ден дуп, та йе̨дол. Ґу то́му Хрі́стос прі́шол та од ньо́го пі́та: Дай мі с то́го, цо сам йе̨ш. — Ньє̨ да му, бо льє̨м кус ма. — І тот по́шол до льє̨са, спел, же бу́дзе ру́бац дре́во, зару́бал се́бе до бру́ха. Умар. І то́т ше до́му ньє̨ у́ра́цел.

Мац застара́на; по́чьньє̨ ше і та́мтот тре́ці збе́рац слу́жіц. Уж му мац ньє̨ма цо дац до то́рбі. Положе́ла му фала́ток це́глі, до йе̨дней чьуто́рі набра́ла му поміі́і, а вон зо́с тім по́шол; шедньє̨ вон по́д льє̨с, барс ві́стал, да́кус бу́дзе отпочі́вац, та бу́дзе і йе̨сц. Ке̨д вон то́рбу розйа́же, у то́рбі це́гла. Прі́дзе Ісус Хрі́стос ґу ньо́му, пі́та од ньо́го: Дай і мньє̨, бо і йа уж гла́дні. — А вон му гва́рі: Да́л бі сом вам, а́льє̨ ньє̨ мам цо. — А Хрі́стос гва́рел му: Йак біш ньє̨ мал? Поблагосло́вел, зо́с тей це́глі кра́сні хльє̨п ше спра́вел, у чьуто́рі віно бу́ло. Пошеда́лы обідво́ме та йе̨два. Йак ше найе̨длы, дал му Хрі́стос два пру́ті, та му гва́рі: С тім пру́том ке̨д у́деріш, та ці ше за́мкньє̨, а зоз дру́гім та ці ше одо́мкньє̨.

У́жал от Хрі́ста то́ті пру́ті, та ше розі́шлы. По̨шол до льє̨са, ке̨д вон за́тньє̨ до дре́ва зо шеке̨ру і вісі́пу ше з дре́ва ко́рец пеньє̨жі. А вон ше барз зрадо́вал, до́раз йі́х позбе́рал, по́чьал се́бе пра́віц йе̨ден ко́чік і йе̨дну ладі́чьку. Йак уш спра́вел ко́чік і ладі́чьку, зо́брал то́ті пеньє̨жі до́ тей ладі́чькі, поло́жел на ко́чік, по́йдзе уш те́раз до́му. По́шол до йе̨дно́го вала́лу, пі́та ше до йе̨дней же́ні на́ поц. Тота же́на го прі́мі, а́льє̨ вон пі́та, же́бі мох то́ту ладі́чьку се́бе да́ґдзе за́мкнуц. За́мкнул вон йу на йе̨ден по́йдвік. До́знала ше служньі́ца, же у́ тей ладі́чькі пеньє̨жі йе̨ст. Бу́ла йе̨дна та́ка дзі́ра, цо ше мо́гла пре́іпац, а́льє̨

ґо́ла, зобльє́кла ше, вохпа́ла ше на по́йдвік; кєд во́на ґу ладі́чькі, же ве́жньє пеньє́жі, пріро́сла йєй ру́ка ґу лаці́чькі. Но, уж ньє го́дна пойсц, му́ші там буц до ра́на.

Кєд вон по́йдзе, а во́на там. Та цо ті ту ро́біш? — Йа сце́ла пеньє́жі у́жац, та ше мі ру́ка пріро́сла. — Но до́бре. Воп па́га ко́чік, а во́на бе́жі за кочі́ком го́ла. Віді йє́дна же́на, же то́га бе́жі, — пра́ла, охабе́ла пра́пьє, бе́жі вос праньі́ком, та йу у́дерела по ріці: Па́льє, шальє́па, гва́рі, йак бе́жі! — Пріро́снул ше йєй пра́ньік ґу ге́утей ріці, бе́жі за́ ньу і то́та. А тот па́га ко́чік. Іду да́льєй, там хова́йу йєдно́го чове́ка. Кєт ко́ло по́па пре́йду, а пано́цец у ру́ких мал пальі́чьку, льа́пнул по ріці ге́уту: Па́льє, шальє́ні, йак бе́жа! Пріро́сла ше його пальі́чька, бе́жі і пано́цец за кочі́ком. Лью́дзе крі́чьа: Охаб нам по́па! Хто́же нам хо́вац бу́дзе? — Одве́дзе йіх до́му, мац му гва́рі: Йай, сіпу мой, начь ші мі йіх пріве́дол, кєт а́ньі са́мі ньє ма́ме цо йєсц. — Чека́йце, ма́мо, пойду во́ньі. У́жал пру́цік, по́чьньє йіх опе́кац. Во́ньі ше по́чьньу йєпно од другого оттаро́вац. Поп і то́та же́на посцека́льі, а дзі́ука ньє по́йдзе, бо ше га́ньбі, бо йє го́ла. Піта од його мацє́рі су́кньу дайа́ку. То́та йєй ньє сце дац, бо і са́ма пьє́ма, бо йє худо́бна. А сін йєй гва́рі: Да́йце йєй, ма́мо, ку́пім йа вам дру́гу, ша йа заро́бел пеньє́жі. — Мац зо се́бе вобльє́кла та йєй да́ла. По́шла во́на до́му, а сін і мац почьа́льі ґаздо́вац і ве́лькі ґаздо́ве поста́льі. І барс худо́бу допатра́льі, бо зна́льі, йак то ньє до́бре, кєд пьічьо́го ньіт.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В сїй леґендї приходять два головні мотиви: 1) Як найменший брат трактує незнайомого і за те дістає якусь нагороду (пор. Етноґр. Мат. з Угор. Руси, т. V, ч. 1, початок). 2) Як парубок дістає силу, наслїдком якої всьо зростаєть ся, про що він подумає і без його волї не вiдлучить ся. Пор. тут: А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, т. II, ст. 139—140, ч. 142. — Худяковъ, Великорус. сказки, т. III, ч. 99 — Erben, Slovanská čitanka, ст. 34—35. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz, ст. 61—62. — Grimm, Kinder u. Hausmärchen, т. I, ст. 310—314 і т. III, ст. 111—112, ч. 64. — Zeitschrift f. deut. Mythologie, II, ст. 197—201.

33. Митар, Христос і Червений витязь.

Кє́дішік кєд Ісус Хрі́стос хо́дзел по́ тей же́мі зос шве́тім Пе́тром, а дзе було, дзе ньє було, то́то вам ньє мо́жем по́весц, льєм бул йє́ден ве́лькі пан богаті у йєднім варо́шу, а прі тім варо́шу бу́ла йє́дна ве́лька

і шірока вода. Цо будзе робіц? Надумал вон, же да праві мост прес тоту воду. Правелы мост, альє хто тамаль ішол прес тот мост, на трох местох плаціц мушел на мосце. Положел своіх трох сінох тот богаті чловек, тоті одберальі пеньєжі. Хто ішол пешо, кажді мушел плаціц осем ґрайцарі на каждім месце, а хто на кочьу ішол, тот плацел шеснац на каждім месце.

Ідзе тамаль раз Ісус Хрістос зоз Петром. Найстарші бул прі варошу, на мосце пеньєжі одберал.- Дай Боже добрі дзень! — Дай Боже і вам. Плаціц треба, іншак ньє шльєбодно прейсц.

Ісус Хрістос гуторі: Добре, добре, знаме мі то, же треба плаціц. Альє цо спеш терас, чі да це научіме трі ремесла, чі да ці пеньєжі даме?

Вон себе дума: Та йа вольім пеньєжі. Начь мі тоті трі ремесла?

Ісус Хрістос гуторі: Добре, добре; кєт ці треба пеньєжі, дам йа ці пеньєжі. Петре, плац!

Петро віньал пеньєжі, заплацел за обідвох. Іду дальєй, альє то так дальєко бул геўтот друґі, же пол дньа прешло, док вобы дошлы; такі длуґі бул тот мост. Дойду ґу тому: Дай Боже добрі дзень, чловече.

Дай Боже і вам двом добре здраве. Ньє шльєбодно прейсц дальєй, док ше ньє заплаці.

Добре, добре, знаме мі то, же плаціц ше муші! Ісус Хрістос му гуторі: Альє цо спеш терас, чі да це научіме трі ремесла, чі да ці пеньєжі даме?

А вон себе дума, та йім гуторі: Знаце цо? Дайце ві мньє пеньєжі. Начь мі тоті трі ремесла, мньє то ньє треба!

Ісус Хрістос гуторі: Добре, кєт ці ньє треба. Петре, плац!

Петро віньал пеньєжі, заплацел за обідвох та іду дальєй. І трєці барз дальєко бул. Док вобы там дошлы, та бул вечьар зо шіцкім. Там бул наймлатші. Альє шіцкі троме булы у катонацкіх шматох облєчені. Дойду ґу ньому: Дай Боже добрі вечьар, младі катона.

Дай Боже і вам двом добре здраве. Плаціц треба, ньє шльєбодно прейсц, док ше ньє заплаці.

Ісус Хрістос гуторі: Добре, добре, сіну, заплаціме мі тебе. Ньє бой ше. Альє цо вольіш терас, чі да це научіме трі ремесла, чі да ці пеньєжі даме?

А вон себе дума, дума: Мам пеньєжі досц, ша геўґі двоме ньє буду знац, же кєльо йа ту назберам, бо ту ше і потроші з нього. Та йім гуторі: Знаце цо? Гат научце ме на тоті трі ремесла.

Но, добре. Ісус Хрістос му гуторі: Стреш ше.

Вóн ше стрéше, тáка крáсна злáта ріба, жé уш крáша ньę мóже буц на швéце.

Но рýц ше до вóді.

Вон ше рýці до вóді, шіцкі рібі од ньóго фсцекáйу, á вон так ідзе по вóді, áньі го ньę відно, льęм відно вóду, йак рéже. Тáк йу рéзал, тóту вóду, йак кęд з вéльку шекęру дрéво рошчіпі. Кęд уж Ісус Хрістос дýмал, же досц, тá му роскáзал, жéбі пáзат прішол. Вóн на Хрістоў рóсказ наўрáцел ше вáзад, вірýці ше нá брег. Но стрéш ше тéраз!

Вóн ше стрéсол, зáш бул члóвек. Ісус Хрістос му гутóрі: А гей, сіну, же ші вістал?

Га вістал сом, пáньę, áльę ньę́ так барз. Ешчік сом мóгол плыíвац і вéцей.

Ісус Хрістос му гутóрі: Дóсц то; áльę стрéш ше éшчі раз. Вóн ше заш стрéсол, тáкі крáсні йęлень злáті, же уш крáші ньę мóже буц.

Но ідз, бéгай тéрас тáдзі пó тіх льęсох.

Вон скóчі, пóчньę фсцéкац; áльę так бéжі, жéбі го óздаль áньі кýлька ньę ўлапéла зос пýшкі. Бéга пó тіх гóрох, по дóлох, по льęсох, скáка, áльę цоѓóл льęм бýло жвірі у льęше, шіцкі од ньóго фсцекáльі. Кęд уш Хрістос дýмал, же досц, тá му роскáзал, же дá ше наўрáці нáзад. І вóн ше наўрáцел на Хрістоў рóсказ. Но, стреш ше тéраз!

Вóн ше стрéше, зáш йę члóвек. А гей, же ші ше набéгал тéраз?

Га набéгал сом ше, áльę ньę́ так барз, мóгол сом éшчі і вéцей бéгац.

Ісус Хрістос гутóрі: А йá, досц то, льęм ше дакýс віді́хай тéрас. Шéдньі та отпочівай.

Пошедзéльі да с фéрталь годзіні, Ісус Хрістос му гутóрі: Но стáнь, а стрéш ше éшчі раз.

Вон стáнул, стрéсол ше éшчі рас, тáкі крáсні злáті гóлуб, йак слýнко. Но, зльęтньі тéраз, а льęтай.

Вон зльęтньę, áльę так льęта гóре, жé го áньі ньę відно. А цо бýло птіці, цо гóре льęгáльі, шіцко од ньóго фсцекáльі. Кęд уж Ісус Хрістос дýмал, же дóсц, рóсказал му, жé да прідзе нáзад і вóн на Хрістоў рóскас ше наўрáцел. Но, стреш ше тéраз! Вóн ше стрéсол, тá бул члóвек. Но, а гей, же ші ше тéраз нальęтал!

Га, нальęтал сóм ше, áльę ньę́ так барз, éшчі бі бул сом мóгол льęтац і вéцей.

Ісус Хрістос му гутóрі: А йá, чловéче, досц.

С тім ше зóбрал Ісус Хрістос, пóйду дáльęй. Альę рас прідзе царóві пісмо, жé да стáва до пóльа до вóйні. Бýду войóвац. І вон, млáді хлоп бул, мóцні, здрáві, і вóн пóшол до вóйні, тот, цо знáл трі ре-

мésла. Пóйду до вóйні, цáр зáбул свой серенчлыві пéрсцень дóма і злáту хустóчьку. Прéс тóго ньę гóдзен войóвац. Дал віглáшіц у шіцкім вóйску, же хтó бі бул тáкі, дá му пріньęше його злáті і серенчлыві пéрсцень і злáту хустóчьку за двáцац за штірі гóдзін, дá му свóйу дзіўку за жéну і пол кральóўства. — Йест там вéльо катонáці, ньę шме ныіхто пóйсц, бó то барз дальęко; за пол рóка іішлы до вóйні. То ньę мож за двáцац за штірі гóдзін схóдзіц. Тáм бул і Червéні вітіз, вóн бі бул то льубел пóйсц прíньęсц, áльę знал, же ньę мóже. Раш ше пóйдзе йáвіц царóві тот, цо знáл трі ремéсла, жé вон пóйдзе і пріньęше за двáцац за штірі гóдзін. Цáр му гутóрі: Но, кęт ті пóйдзеш і пріньęшеш мой злáті і сретны пéрсцень і злáту хустóчьку, дáм ці мóйу дзіўку за жéну і пол кральóўства.

Дóбре, йа пóйдзем.

Шéднул на кóньа, та íдзе. Кęд одíдзе од вóйска да с пол годзіні хóду на коньóві, вішол с кóньа, тá го пýшьчел пасц. Тó бýло прі йęдней вéлькей вóді. Пóшол ґу вóді, стрéсол ше, тá йę злáта ріба. Тá ше рýці до вóді, тáк íдзе пó тей вóді, áпы вітор так ньę íдзе. Кęд уж вістал плыівац, вішол нá край, вірýцел ше з вóді вóнка, стрéсол ше, бул члóвек. Кýшьчічько там отпочíвал. Йак отпочíнул, стрéше ше заш, тáкі крáсні злáті йęлень, же уш крáші ньę мóже буц, швіці ше йак слýнко. Пóчьньę бéжіц пó тіх гóрох і по дóлох, пó тіх льęсох, так бéжі, жéбі го кýлька ньę ўлапéла зос пýшкі. Кęд уж вістал бéжіц, стáньę, стрéше ше, тá йę члóвек заш. Шéднул та отпочíва. Йак отпочíнул да с фéрталь годзíні, стрéше ше, тáкі крáсні злáті гóлуб бул з ньóго, жé уш крáсші ньęт, áпы ньę мóже буц. Тéді зльęтньę, так льęці, же вітор го здогóньіц ньę мóже, а птíці, цо льęтáлы гóре, шіцкі од ньóго фсцекáлы, а крíлы ше дóлу до льęсох. Дóйдзе ґу цáрскей полáті, а цáрска дзіўка бýла гóре на штвáртей кондеґнаціíі. Вон прельęтньę рас кóло облáка, тá го збáчі дзіўка. Вон прельęтньę дрýгі рас кóло облáка, дзіўка сéбе дýма: Ей, áльę то крáсні злáті гóлуп, цó ту зальęтýйę Йá му отвóрім óблак, та кęд бі вон зльęцел нýка! Дзіўка му отвóрі óблак, тá ше скріла, жéбі йу гóлуб ньę відзел, та óзда прíдзе нýка. Вон льęці трéці рас кóло облáка, — óблак отворéні, а вóн прóсто зльęгньę нýка през óблак та шéдньę нá стол. Дзіўка стáньę фрíшко, áльę спіха, завáрла óблак та сéбе пріґварéла: Гá, тý ші, ньę пóйдзеш дáльęй, ýш ші мой! Вóна го сце ўлáпіц, вон зльęтньę зо стóла нá жéм, тá ше стрéсол і бýл члóвек. Дзіўка ше му піта: Удьан, цó ші за йęден, чловéче? І нáчь ші прíшол?

Йа прíшол оцóві по злáті пéрсцень і по серенчлыві і по злáту хустóчьку, бó прес тóго ньę гóдзен пойсц до вóйні. Дал оглáшіц по шіцкім вóйску, же хтó му пріньęше злáті і серенчлыві пéрсцень і злáту

хустóчьку за двáцац за штірі гóдзін, тá му да свóйу дзіўку за жéну і пол кральоўства. Ньíкто ньę шмел прісц, á йа ше пóдньал, же йá го одньęшем.

Та ўдьан кęді ші ше рўшел оттáмаль рáно?

Кęт слўнко віходзéло.

Вóна му гутóрі: То барс фрішко, чловéче. Тéрас штірі гóдзін по полáдньу. Но тéраз бўдзеш йęсц, бо знам, же ші глáдні, а вéцка льęгньęш, та бўдзеш отпочíвац, бо знам, же ші і вістал. А вéцка мáме кęді бешедóвац, док ше да кушьчíчько віпочíньęш.

Дóраз вóна йóму пріньęсла йęсц; цо бўло, то то ньę можéме пóвесц, льęм тóто знáме дóбре, жé вон ше найęдол дóбре, кęльо му требáло. Йáк ше найęдол, льęгнул та зáспал. Кęд уж дзіўка думáла, же уж віпочíнул, пóшла ґў ньóму, а вóн уж ньę спал. Дзіўка му гутóрі: Стáньęш уж?

Га, уж мóжем. Уш сом ше отпочíвул.

Но, та стань.

Вон стáньę, віјзе с посцéльі дóлу, обльęкол ше, дзіўка ше му піта: Удьан, ангéлу, ті мой, а йа твóйа; пóвец ті миьę, óткаль ті то дóстал, жé ті ше так мóжеш спрáвіц на златóго голўба?

Вóн йęй гутóрі: Пóвем ці, шéрцо мóйо, бо знáм, же ші мóйа, ньę другóго, а йа твой. Йа тóго і тóго богатóго чловéка сін. Наш óцец дал спрáвіц тот вéлькі мост прес тóту вéльку вóду; нас бўло трóме брáца; найстарші стал на йęднім крáйу, стрéдні стал на стрéтку, а йá на дрўгім крáйу. Мі одберáльі пеньęжі óт тіх, цо прéз мост íшльі. Ішльі тáмаль двóме льўдзі, тá сом йім гутóрел, же ньę шльęбóдно прейсц, дóк ше ньę заплáці. А вóньі мі гуторéльі, же вóньі знáйу дóбре, жé ше плáціц мўші. Тá ше мі пітáльі, же цó йа сцем, чі дá ме наўчьа трі ремéсла, чі да мі пеньęжі дáйу. А йá сéбе подўмал: Йа с тіма даскęльóма ґрайцарáмі ньę бўдзем богáтші тá сом йім гутóрел, жé йа вóльім трі ремéсла. А вóньі мі гварéльі, же дóбре. Наўчьа ме. Казáльі ше мі стресц, тáкі сом бул, злáта ріба, пóтька, пóбегал сом по вóді, вішол сомвóнка, зáш ше мі казáльі стресц, йá ше стрéсол, бўл сом члóвек; а вен заш ше мі казáльі стресц, бўл сом злáті йęлень. Йáк сом ше набéгал досц по гóрох, по дóлох, зáш сом пóшол ґў ньім, зáш ше мі казáльі стрéсц; йа ше стрéсол, зáш сом бул члóвек. Казáльі ше мі éшчі рас стресц. Йá ше стрéсол, тá сом бул злáті, білі гóлуб. Кęт сом ше нальęтал досц, зáш сом пóшол ґў ньім, казáльі ше мі стресц, йá ше стрéсол, бўл сом члóвек. Та вóньі мі гуторéльі, же вóньі йęден Ісус Хрістос, а дрўгі швéті Пéтро, та йа óд ньіх дóстал.

Вóна му гутóрі: Анó льę' ше стреш, дá ші злáта ріба.

Вón ше стрéсол, тáка крáсна злáта ріба пóтька, жé уш крáша ньę мóже буц. А вóна му гутóрі: Знас цо, дýшо мóйа, йа с тéбе вітáргньęм трі пірка, мóже буц, же ше нам здáйу. Хтó зна, дóкльа там будзéце войóвац, та кęд дакęді ше наўрáціш нáзат, та то бýду знáкі.

. Дóбре, жéно. Йа ньę дзбам, вітáргньі.

Вóна вітáргла трі лýпкі зоз бóку. Но стреш ше тéраз.

Вóн ше стрéше, тá йę чловек. А вóна тóті трі лýпкі одложéла. Анó льę' ше стреш éшчі раз.

Вóн ше стрéше, тá йę злáті йęлень, тáкі крáсні, же уш крáші ньęт на швéце і злáті ґóмбі мал нá верх рóгох. Вóна му гутóрі: Знас цо, чловéче? Йа зньęйęм йęдну ґóмбу і тó ше нам зда.

Вóн йęй гутóрі: Ша йа ньę дзбам.

Вóна ґóмбу зньáла, тá йу одложéла. А вец ше му кáже стресц. Вóн ше стрéсол, та бул чловек. Вóна му заш гутóрі, нáй ше стрéше éшчі раз. Вóн ше стрéсол і бул тáкі крáсні злáті, білі гóлуб, жé уш крáші ньę мóже буц. Вóна му заш гутóрі, же éшчі і с хвóста вірве трі пірка. Вон йęй гутóрі: Йа ньę дзбам, жéно, вірві, та бýдзеш мац знак одó мньę.

Вóна му гутóрі: Йа бýдзем мац знáкі от тéбе, а тéбе дам знáкі одó мньę!

Ўжáла свой злáті пéрсцень, роскушéла го на пóлі і ўжáла свóйу злáту хустóчьку, розодáрла на пóлі. Но, нá дýшо мóйа. Тý маш знáкі одó мньę.

Вон ўжал та одлóжел. Вóна му гутóрі: Ньę пóйдзеш éшчік, áнгелу мой?

Вóн йęй гутóрі: Бо вéра бі уж ісц, жéбім ньę заóстал.

Вóна му напісáла пісмо, цо одньęше оцóві. Дáла му пісмо і óпоў злáті і срéтньі пéрсцень і злáту хустóчьку. Шіцко то отклáдал, áльę окрéме од йęй пол персцéньа златóго і от пол злáтей хустóчькі. Вéцка ше найęдльі, пообочьковáльі йéдно дрýге, стрéсол ше, бул злáті гóлуб. Зльęтнул нá стол, вóна му отворéла óблак, зльęтнул зо стóла, пóшол през óблак. Льęці, льęці, так льęці, уж бáржей ньę мож. Кęд уж вістал льęціц, зльęтнул дóлу нá жем, стрéсол ше, бул чловек. Кýтьчік отпочівал, заш ше стрéсол, бул злáті йęлень. Бéжі, бéжі пó тіх ґóрах і по дóлох так, же ньęт тей птіці, жéбі так мóгла льęціц, йак вон бéжел. Кęд уж вістал бéжіц, стáнул, стрéсол ше, бул чловек. Мáло отпочівал, то бýло прі йęдней вóді. Стрéсол ше заш, тáка крáсна злáта ріба, же ньę мош препóвесц. Тéді ше рýці до вóді, ідзе так пó тей вóді, льęм так вóду рéже. Кęд уж вістал пльівац, прáве там дóшол, дзé му кóнь пáсол. Вірýцел ше з вóді нá брег, стрéсол ше, бул чловек. Льęгнул отпочівац. Дýмал сéбе: Мам кęді, уж ньęдальęко вóйско, а éшчі дальęко

дваццац штірі годзін. Льєгнул та заспал. А Червені вітіз на то мерковал. Кєд вон заспал, а тот пошол, одрубал му зо шаблью главу. Ньє ошуковал вон го длуго, же чі вон ма дайакі знакі од дзіўкі, чі ньє. Йому то ньє прішло до розума, льєм ўжал оцоў златі і срєтньі персцень, злату хусточьку і пісмо, шеднул на того коньа, по тот там охабел пасп, думал себе, же кєд на свойім пойдзе. та го буду познац, же то ньє тот конь бул, цо на ньім пошол по златі і по срєтньі персцень і по хусточьку. Одньєше царові. Но, прінєс сом, пару наййашньєйші, златі і срєтньі персцень, злату хусточьку і дзіўка вам послала уж йак мойа жена пісмо.

Цар вежме шіцко од нього, відзі, же його і хусточька і перспень і у пішме йей, дзіўкі пісаньє. Но, добре, кєт ші прінєс!

Теді ше аш почьала война. Альє там, дзе геўтому главу одрубал, така красна злата грушка віросла і златі грушкі родзела, же ньє було вецей на тім швеце. Рано квітла, през дзень грушкі рослы, а вечьар узрелы, до рана шіцкі скапальі. Кєд рано, грушка заш квітла і грушкі през дзень рослы, през ноц капальі. То так було кажді дзень. Кєд война прешла, цар ішол зо свойім войском дому. Полу войска вон провадзел, а другу полу провадзел так, йак його жец, Червені вітіз. Кєт цар дошол ґу тей грушкі, наказал у войску, же ньє шльєбодно тото древо рушац, бо на тім древі булы златі грушкі. Та док узрейу тоті златі грушкі, а вон прідзе, та йіх обере. Кєд лахто дайєдну руші зоз ньєй грушку, та го заштрельа. Так воньі прешлы, цар зо свойім войском. Альє і на жеца себе отказал, жебі мерковал, па дахто ньє руші тоту грушку. Жец кєд дошол там, вон дораз знал, же то с того грушка віросла, цо вон му главу одрубал. Станул зо свойім войском, росказал зрубац шіцку тоту грушку зо шабльамі. Так йу пошекальі на дробні фалаткі. Альє кєд йу шекальі, дзеґод льєм зо шаблью улерелы, ўшадзі креў шікала. Йак йу зрубальі, та пошлы.

Пойду до цара, цар дзіўкі себе гуторі: Но, дзіўко мойа, зберай ше, пойдзеш до прішагі, бо йа так обецал тому, хто мі прінєше мой златі і срєтньі персцень і злату хусточьку, дам му мойу дзіўку за жену і пол кральоўства. Вона ньє пойдзе, бо то ньє тот бул по персцень. То бул йеден другі! Вона ше замкла до хіжі, ньє сце пойсц до прішагі, аньі ґу себе ньікого ньє пушьчі до хіжі. Ішол бі Червені вітіз нука, вона го ньє пушьчі. Піта ше йей крашньє: Гайде, жено, пойдземе до прішагі.

Вона му гуторі: Пойдземе, пойдземе, альє ньє дорас, то будзе другі рас, тераз ньє. Свадзба стойі, ісц бі до прішагі, дзіўка ньє пойдзе. Ідзе Ісус Хрістос і Петро тамаль, дзе тото древо було зрубане. Ісус Хрістос ше піта Петрові: Петре, чі ті знаш, хто ту льєжі умарті?

Пе́гро му гуто́рі: О Бо́же мой, а хто́ бі знал, кет ті нье́ знаш? Кет ті знаш найльепше ші́цко!

Ісус Хрі́стос му гуто́рі: Знаш, кед сме то́го научелы трі ремесла?

Знам, — Пе́гро му отпо́вед.

Ну, тот ту лье́жі. Че́рвені ві́тіз му о́друбал гла́ву, а те́раз му мло́дей сва́дзба сто́йі, а во́на нье́ спе по́йсц до прі́шагі зос тім, цо́ йу натаньа́йу. Та но́ лье', позга́ртай то́ті трі́скі на йедну грома́ду.

Пе́тро позга́рта трі́скі, Ісус Хрі́стос му гуто́рі: Но́ лье', Пе́гре, побе́гны до то́го лье́са, там йест трі льіторо́сці прі йедні́м дре́ве, та́ йіх віре́жеш і ту пріньешеш.

Док Пе́тро по́шол прі́ньесц трі льігоро́сці зоз лье́са, Ісус Хрі́стос поскла́дал то́ті трі́скі так на чловечьу фу́рму, спра́вел та́ке, йак но́гі і ру́кі і гла́ву і ші́цко це́ло. Пе́тро пріньесол трі льіторо́сці. Ісус Хрі́стос ве́жме од нього: Дай, Пе́тре, то́ті трі льіторо́сці.

Пе́тро му да, обі́дзе Ісус Хрі́стос трі́ раз наоко́ло ко́ло тіх трі́скох, ді́хнул на́ ньіх трі́ рав на то́гі трі́скі, уде́рел на́ кріш трі́ раз зос ті́ма трі льіторосца́мі, ста́нье чло́век та́ ше нацагу́йе. І так гуто́рел: Ей, а́тье сом сма́чнье за́спал!

Ісус Хрі́стос му гуто́рі: За́спал ші ве́ра, сі́ну, за́спал на о́рек, льем да́ сме нье наді́шлы та́дзі. Алье льем ше збер, та іц цо ско́рей, бо́ ці же́ні сва́дзба сто́йі. А нье́ спе по́йсц до прі́шагі, а́лье йу наже́ньу. Льем ше пона́гльай, док нье по́йду.

А вон ше стре́ше, спра́ві ше на рі́бу. Ру́ці ше до́ тей во́ді, так ре́же то́ту во́ду, же а́ны йедна да́мша ба́ржей нье. Кед уж ві́тал плыі́вац, віру́ці ше зоз во́ді во́нка на́ брег, стре́ше ше, та́ йе чло́век, а́лье ньема кеді отпочі́вац Тако́й ше зааш стре́ше, та́ йе зла́ті йе́лень. Заш так бе́жі прес то́гі лье́сі, го́рі і до́лі, льем так ду́бі прескаку́йе. Кед уж ві́стал бе́жіц, ста́нье, стре́ше ше, заш йе чло́век. Ньег кеді отпочі́вац. Так се́бе ду́ма: Заш ше стре́ше до́рас, та́кі кра́сні, зла́ті го́луб бі́лі, же крашо́го ньет. Заш вон зльетнье, та лье́ці, лье́ці, так лье́ці, же́ го ві́дзіц нье́ мож. Ідзе йак ві́тор, кед найба́ржей ду́йе. До́йдзе гу ца́рскей пола́гі, прельегнье ко́ло обла́ка. Дзі́ука го збачі і до́раз о́блак отворе́ла. Вон зльетнул про́сто на́ стол. Во́на о́блак отворе́ла, а вон зльегнул ну́ка на́ стол. Во́на о́блак зава́рла, а́ вон зльегнул на́ жем, стре́сол ше, та бул чло́век Во́на ше му пі́та: Та дзе́ ші бул, ше́рцо мо́йо, так длу́го?

Ей, ду́шо мо́йа, вон йей гуто́рі, йа уж бул ума́рті, Че́рвені ві́тіз ме ско́ньчел; кег сом ньесол пе́рсцень, барс сом ві́стал, льегнул сом спац, же́бім да́кус отпочі́нул, а вон гу́нцут за́ мну мерко́вал; кед йа за́спал, а́ вон прі́шол та́ мі гла́ву одру́бал. За́брал одо́ мнье ші́цко, по́

сом ньęсол оцо́ві, та о́дньęс, а зо́ мньę віро́сла там, дзе́ мі гла́ву одру́бал, йęдна кра́сна, зла́та гру́шка. Кęд во́йна пре́шла, і́шлы до́му з во́йні, цар нака́зал шіцкім, же́бі зос тей гру́шкі, а́ньі йęдну ньіхто ньę шмелзо́рвац, бо́ хто зо́рве, та́ ше го заштре́льі. На́ ньго так отка́зал, же́бі на то́ту гру́шку мерко́вал, да́ з ньęй а́ньі йęдно льісце ньę хі́бі. А то та́ка гру́шка бу́ла: ра́но квітла, пре́з дзень гру́шкі ро́слы, а ве́чьар узре́льі, до ра́на шіцкі опада́льі і скапа́льі. Дру́гі дзень заш так квітла і гру́шкі наро́слы, пре́з ноц ўше скапа́льі. Альę кęд вон до́шол ґў тей гру́шкі, вон барз до́бре то знал, же́ то вон мньę там гла́ву одру́бал і же то́та гру́шка зо́ мньę віро́сла. Альę то йо́му ньę досц бу́ло, же́ мі гла́ву одру́бал, а́льę кęд до́шол ґў тей гру́шкі, ро́сказал сво́йім катона́цом, свойо́му во́йску, же́бі то́ту гру́шку зруба́льі на дро́бні фала́ті. Гуторе́льі йо́му його офіці́рі, же цар отка́зал, же то́ту гру́шку ньę шльęбо́дно ру́шац, аньі йęдно льісце ньę шме з ньęй хі́біц, бо на ко́го ше до́зна, же́ йу ру́шал, та́ го заштре́лья. Альę вон ньę енґęдо́вал, муше́ло ше зру́бац, а зо́с тей гру́шкі, дзе́ льęм зо ша́бльу удере́льі, ўша́дзі креў шіка́ла. Йак йу зруба́льі та по́шлы. Ішол та́маль Ісус Хрі́стос зос Пе́тром. Ісус Хрі́стос Петро́ві гуто́рел: Пе́тре, чі ті знаш, хто́ ту льęжі? — А Пе́тро му так отповедол: О Бо́же, та хто́ бі знал, кęт ті ньę знаш. — Ісус Хрі́стос гуто́рел Петро́ві: Ту льęжі тот чло́век, цо́ сме го науче́льі трі реме́сла. А його ту Черве́ні ві́тіс ско́ньчел; та позга́ртай то́ті трі́скі на йęдну грома́ду. Вон позга́ртал трі́скі, Ісус Хрі́стос го по́слал до льęса прі́ньęсц трі льіторо́сці. А вон за́тльа посклада́л то́ті трі́скі на чловечу фу́рму. Пе́тро прі́ньęс трі льіторо́сці, Ісус Хрі́стос ўжал од ньо́го, обі́шол трі раз ко́ло тіх трі́скох, ўдерел на́ кріш трі раз зос ті́мі льіторосца́мі по́ тіх трі́скох і ді́хнул на́ ньіх трі́ раз. Йа ста́нул. І барш ше мі ка́зал пона́гльац ту.

Но, те́раз ньічь, льęм ше позобльęкай, та бу́дзеш йęсц, а ве́цка бу́дзеш спац, отпочі́вац, бо́ ші ві́стал.

Во́н ше позобльęкал, найęдол ше, льęгнул, та за́спал. Кęд льęжел да з два-трі го́дзін, по́шла ґу ньо́му та́ ше му пі́та: Уш ші отпочі́нул?

Во́н йęй гва́рел: Уж мо́жем ста́нуц.

Альę йа́к вон прі́шол, найęдол ше і льęгнул спац, во́на до́раз дзвері поодмі́ка́ла, обла́кі поростверала, ві́шла по́т конґ та шпаці́ра, раду́йę ше, же йęй мі́лі прі́шол. Оба́чел йу Черве́ні ві́тіз, же во́на во́нка, бо за́тльа ньі́ґда во́нка ньę ві́шла, дзве́рі позамі́ка́ла, ньіко́го ґу се́бе ньę пушьче́ла. Та во́н ше барз зрадо́вал, же уж надума́ла до прі́ша́гі пойсц. Та йęй гва́рі: Та пойдзе́ме уж, же́но, до прі́ша́гі?

А во́на му отпове́дла: Пойдзе́ме, пойдзе́ме, льęм тре́ба прі́че́кац да́кус.

Тот пошол нука, дораз йавел царові, же уж дзіўка надумала до прішагі пойсц. Уж йе вонка, шпаціра по ковтў. Гулаці грайу, йак у цара. Може буц, же було двацац льебо тріцец банді; алье нье можеме повесц, кельо йіх було, бо сме нье відзелы. Кед вон станул, йей мілі, льубі чловек, обльекол ше, вона му дала красні, царскі шмагі. Йак ше обльекол, улапела го за руку, пойдзе з ным до хіжі, та ше піта, чі йей шльебодно да з йедно слово льебо два ше озвац. Дораз йей там отповедлы царове і крайьове, цо там було і велькі панове, же шльебодно. Чьом бі нье було шльебодно йедней паны млодей, а ешчі такей, йак вона царскей дзіўкі.

Дораз вона ше озве, же да му осудза, цо заслужела така душа, цо два душі сцела зо швета зньесц.

А Червені вітіс ше озвал: Но цо, дзівім коньом за хвості поуйазац, та йіх пушьчіц до швета, най го ньешу.

Но кег ші осудзел, сам себе ші осудзел.

А вон шедзел на дзевец заглаўкох за стołом. Дорас з под нього трі заглаўкі вільецелы, так ше зльекнул, кет того учьул. То мой млоді, цо сом го прівела тераз нука за руку. Та почньье пріповедац шіцко, йак з ным Червені вітіз зробел і йак опстал на драже і хто го ожівел і йак ту прішол. Кег шіцко погуторела, спот Червеного вітіза заш вільетньу трі заглаўкі. Уж льем на трох шедзі. Алье вона заш ше препітуйе, же чі йей шльебодно ешчі да з йедно слово, льебо два ше озвац. Заш йей отповедлы шіцкі нараз, же шльебодно і вецей, нье льем йедно, два. — Заш вона гуторі, же най вон йей укаже знакі; вона му дала знакі йакішік, кед вон був по персцень і по злату хусточьку.

Червені вітіс ше озвал: Ті мньe нье дала ныйакі знакі.

Дзіўка гуторі: Но відзіш, тебе сом нье дала, бо ші ту нье бул, алье йому сом дала. Да лье', душо мойо, йакі сом ці знак дала?

А вон віньe зос кішены златі пол персцена, а вона свой віньала. Ужала йедну полу до йедней рукі, а другу полу до другей рукі: Но патріце, панове, крайьове, чі то нье йеден бул?

А воны шіцкі крічьа: Йеден, йеден!

Вона йіх зложела, тоті два полі, зрослы ше дораз, бул йеден персцень. Крічьа шіцкі, же жівійо! то праўда. Жівійо наш млаці краль! А с пот Червеного вітіза вільетлы і геўті трі заглаўкі.

Ешчік сом му дала йакішік знак. Най пове Червені вітіз, йакі.

Червені вітіз нье може уж аны бешедовац.

Да лье', ангелу мой, йакі сом ці знак дала.

А вон віньe пол злагей хусточькі, цо мал одложено, а вона віньала свойу полу: йедну полу вежньe до йедней рукі, а другу полу до другей рукі: Но, панове, крайьове, повецце терас, чі то нье йедна була?

А вóньі шіцкі пáрас крíчьа: Йéдна, йéдна.

Вóна злóжі тóті два пóлі, зрóшньу ше тóті два пóлі, тá йе заш цáла хустóчька. Но повéцце тéрас, чі то ньe йéдна бýла?

А вóньі крíчьа шіцкі: Йéдна, йéдна. Жíвійо наш млáді краль.

Вóна ше заш препітýйе, жé чі йей шльебóдно éшчі йéдно льéбо два слóва пóвесц. Вóньі заш кріцьа, же шльебóдно. А вóна гутóрі: Най пóве Червéні вітіз, йáкі вон знáкі миьé дал? Альe гéўгот уж ньe мóже бешедóвац, уж йе умáрті на пóлі. Но льe', гвíздо мóйа, стрéш ше.

Вóн ше стрéше, тáка крáсна ріба, злáта пóтька, же уш крáша ньe мóже буц. Вóна йу вéжме на рýкі, та йу одньéше нá стол, полóжі. Опатрáйу йу шіцкі тóгу крáсну злáту рíбу: Ейньe, вéра йе крáсна, уш крáша ньe мóже буц, шіцкі так гутóрйа, áльe éшчі сéдем раз бі бýла крáша, дá йей тóті трі лýпкі ньe хібйа зоз бóку. А вóна вéжме тóті трі лýпкі, цо вон йей охáбел, полóжі йіх на тóто мéсто, намéсці йіх, йак трéба; лýпкі прірóшньу. Та ше пíта заш дзíўка: Чі то ньe óталь тóті трі лýпкі, най пóве дáхто?

А вóньі шіцкі крíчьа, же óталь, óталь, жíвійо наш млáді краль.

Но стрéш ше, вóна му гутóрі.

Вóн ше стрéше, зáш йе члóвек

Но льé' ше стреш, éшчі раз.

Вóн ше стрéсол, тá йе крáсні злáті йéлень. Шіцкі панóве крíчьа: Ейньe, чí йе крáсні! Альe éшчі седéм раз бі бул крáші, дá му тóта злáта ґóмба ньe хібі зóз верх рóга.

А вóна віньe злáту ґóмбу, полóжі нá верх рóга, ґóмба прірóшньe. Но, чі ньe óталь то тóта ґóмба? Най пóве дахтó.

А вóньі крíчьа шіцкі, же óталь, óталь Жíвійо наш млáді краль!

Вóна му заш гутóрі, же най ше стрéше. Вóн ше стрéсол, та бул члóвек. Но льé' ше заш стреш, премільéні мой!

Вóн ше стрéсол, та бул крáсні злáті, білі гóлуп. Шіцкі крíчьа: Ейньe, чí йе крáсні! А вон льéта по хíжі. Альe бо éшчі седéм раз бул крáші, дá му тóті трі пíрка зос хвóста ньe хíбйа!

А вóна віньe трі злáті пíрка; гóлуп шéдньe нá стол, а вóна му намéсці трі злáті пíрка до хвóста. Пíрка прірóшньу. Но, чі ньe óталь то тóті трі пíрка?

Вóньі крíчьа шіцкі: Оталь, óталь, жíвійо наш млáді краль.

Но стреш ше заш. Вóн ше стрéсол, та бул члóвек. Альe Червéні вітіз уж умáрті, льéжі пот стóлом. Но тéрас Червéного вітíза вóнка. Віньéсльі го нá двор, йак вдохльíну, вівéдльі йéдного дзівóго кóньа зос хльíва, уўйазáльі му нá хвост тóго Червéного вітíза, тá го пушьчéльі до швéта. Альe вóньі уш тéраз до прішьáгі ньe пóйду, бо уж ноц, ньe скóро зá ньіх. Пóйду на ньедзéльу по полáдньу. Ў ньедзельу по по-

ла́дньу зобра́лы ше, прова́дза йіх ба́нді, Бог зна ке̨́льо. Бу̂ло і шва́пскі, бу́ло і мадьа́рскі, бу́ло і ра́цкі і ру́скі і ціґа́нскі і цітіра́ше і тамбура́ше і ґайда́ше і тротоко́ше. Йа́к ше прішаґлы, прі́шлы до́му зос прішаґі, та за́ пол ро́ка у̂ше фурт ше свадзбова́лы. Ке̨т сва́дзба пре́шла, препі́сал цар на же́ца його шіцку царовіну і кральовіну. Нье̨заддуго жіл ве́цка, та у̂мар. Остал мла́ді кра́ль зо же́ну, са́мі двойо, кральова́лы, царова́лы, ке̨д нье̨ помарлы, мо́же буц, же і нье̨шка да́ґдзе царуйу і кральуйу, лье̨м же мі за́ ных нье̨ зна́ме, чі жі́йу, чі нье̨.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

34. Як бідак при помочи чудесного прутика став царським зятем.

Бу́ла йе̨дна же́на, ма́ла йе̨дно́го сі́на; барз бу́лы худо́бні. Ма́ц му гуторе́ла: Сі́ну мой, ідз да́ґдзе до шве́та, бо нье̨ може́ме жіц, барз сме худо́бні! А вон по́шол до дра́ґі і і́шол по дра́же; рас прі́дзе ґу йе̨дней сту́дні, а там ста́ток; а те́ді е́шчі Хрі́стос і шве́ті Пе́тро по же́мі ходзе́лы. Піта́йу ше хла́пца: Дзе́ ті по́йдзеш?

А вон гуто́рі: Барз сме худо́бні, ідзем слу́жбу глье̨́дац.

А во́ны му гуто́рйа: На то́ту пальі́цу, та́ ке̨д бу́дзе ці тре́ба дако̨е̨дік, ке̨д да́цо на́йдзеш здохну́те гочь се́дем ро́кі, та ке̨д уде́ріш, та ожі́йе̨.

І і́шол хла́пец да́лье̨й та по́шол ґу йе̨дному йугасо́ві. А йу́гас му гуто́рел: Бу́дзеш у мнье̨ слу́жіц?

А хла́пец гуто́рі: Слу́жбу глье̨́дам!

Пойе̨дна́лы ше, чьу́вал о́у̂ці. А ґа́зда по́шол до вала́лу на́ хлье̨́п і заба́вел ше, нье̨ прі́шол на́ ноц. А хла́пец ше бал сам ноцо́вац. Алье̨ у̂ но́ці прі́шол Хрі́стос і шве́ті Пе́тро, піта́йу ше го, чі нас прі́меш на́ ноц?

Хла́пец гуто́рі: Прі́мем, бо́ ше бо́йім.

І хла́пец по́шол ґу о́у̂цом, ула́пел бара́нче то́то, цо ґа́зда мал віуче́не, цо ґу ньо́му до́раз і́шло. Хла́пец заре́зал і зґото́вел папрі́ґаш. Нака́рмел льу́дзох і ноцова́лы там і ра́но йім заш дал папрі́ґашу. І по́шол Хрі́стос і шве́ті Пе́тро і наказова́лы му, най чьу́ва пальі́цу, цо́ му да́лы. І по́шлы то́ґі дво́ме. Прі́дзе ґа́зда, до́раз ідзе ґу о́у̂цом, а нье̨ на́шол то́то бара́нче, цо мал научене. Пі́та ше хла́пца: Дзе на́шо бара́нче?

Вон гуто́рі: Йа нье̨́ знам за́ ньго.

Ґазда пойдзѐ, патрі льєпше, ньє може го найсц. Гуторі хлапцу: Ньєт го, поведз мі, дзе йє.

Хлапец ньє сце повесц. Ґазда ўжал батог та хлапца набіл. Хлапец себе открал хльєба і пальіцу ўжал та го охабел. Пошол дальєко, нашол там коньа на драже здохнутого. Дўма себе: Удерім го, станьє, фсцекньє одо миьє. Шеднул на ньго, удерел го рас, конь ше рўша. Удері го дрўгі рас, конь става. Удері треці рас, конь бежі дрінґом. Пошол хлапец до валалу, гайоўше відзельі, же то конь йіх. Гуторйа йєден ґу другому: То наш конь тот, цо нам здох! — А хлапец гуторі: Кєд йє ваш, берце го!

І пошол хлапец дальєй; коло морйа ішол, нашол йєдну косц; а то було зос кіті рібі, седем рокі вода йу віруцела і там загінула. Хлапец йу удерел і косц ше рушела. Кєд удері другі раз, відзі, же ріба. Удері йу треці раз, а ріба ше озве: Нач ші ме ожівел, кєт сом загінула, а тераз мушім заш гінуц. Альє нош воді зоз морйа, праў слышьчьанку. — Ноші воді у калапе, направі блато. Ўлапі рібу за хвост, кушьчік йу поцах, а кус вона; і ешчі нošел і цагал йу заш. Ріба ше поцагла і пошла до морйа. І відзе вонка з воді, гуторі хлапцу: Гібай ґў миьє і вітаргньі трі лўпі; кєт ці будзе нужда, та прідзеш ґў миьє і запальіш лўпу, та ці повем, цо треба. — І зробел хлапец так. Ўжал лўпі, пошол до варошу, а варош бул с фатьолом оппагнўті. Хлапец ше піта на крайу до йєдней хіжі, да го пріму на ноц. А воньі му гуторйа: Кєт ші хрістійанска дўша, обіц трі рас коло хіжі, ці ше дзвері отворйа. — Хлапец обішол, отворельі ше му дзвері. Пітал ше йіх: Цо ту нове? — Воньі му гуторйа: Царска дзіўка на одай, хто ше од ньєй скрійє, за того пойдзе; алье ше уж дзеведзешат і дзевец крільі, та йім главі позньімальі. — А вон себе думал, же вон ше скрійє. Кєд рано, пошол до цара. Гуторел йім: Йа чьул, хто ше скрійє, того дзіўка. — Воньі гуторельі: Кєт це найдзе у жвератку, та ці глава долу! — Тот пошол хлапец ґу морйу, запальєл лўпу, прішла ріба, гуторі му: Цо сцеш? — Вон йєй гуторі: Крійєм ше от царскей дзіўкі. — Ріба гуторі: Гібай до миьє! Прельіґла го ріба і там бул до ноці. Вішол з рібі і прідзе вечьар до цара і дораз достаньє вечеру, та преноцўйє. Другі дзень пойдзе ґу морйу, запальі лўпку, ріба прішла, піта ше го, цо сце. Вон гуторі: Скріц ше мам. — Ріба му гуторі: Понагльай ше ґу слўнку, та му стань за хрібет. — На поладньє дзіўка погльєда у жвератку, ньє відзі го ньіґдзе. Гуторі оцові: Ньє відзім го, апо, ньіґдзе. — Оцец йєй гуторі: Патрі добрі, бо будзе твой. — Вона патрі, увідзі го за слўнком, та гуторі оцові: Апо, тў йє за слўнком скріті. — А кєд вечьар слўнко шедло, та прішол до цара. Преноцовал, треці дзень пошол

ґу мóрйу, запáльел лýпку, ріба прішла, піта ше го: Цó сцеш? — Вон гутóрі: Мáм ше скріц треці раз. — Ріба му гутóрі: Ідз до цáра до загрáткі, спрáў ше на брамýшку, вóйц до бужýра до росквітнутóго, до нашéнка. — Так зрóбел. На полáднье дзіўка вéжнье жверáтко, гльéда го ўшáдзі, нье мóже го ньіґдзе нáйсц. Гутóрі оцóві: Апо, ньéт го ньіґдзе на швéце. — Оцец йей гутóрі: Пáтрі ўшáдзі по мóрйох, по жґрідлох, по шіцкіх кýтох. — Вóна опáтрі ўшáдзік, ньіґдзе го нье мóже відзіц; тá ше погньіва, удéрі до жéмі зо жверáтком, та гутóрі оцóві: Ньéт го на швéце. — А вон відзе з божýра, препрáві ше на леґіньа і гутóрі: Тý сом, нье скáпал сом! — А вéцкаль вóна бýла йóго жéна. Вец спрáвельі свáдзбу богáту і бýл вец цáрскі жéц.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

35. Христос перед муками.

Тот пост, цо мáме пред Вéльку нóцу, та Хрíстос бул зо свóйу мацéру у Віфтáнійі, так ше вóлал вáрош. Ішче ше льем Хрíстос нарóдзел, та му так Бох опрéдзел, же вон мýші пойсц до Йерусалíму, там свóйу креў рóзльац. Уш тóму тот чьас прішол, та Хрíстос гвáрел свóйей мацéрі: Мáмо, йа пóйдзем до Йерусалíму! — А вóна му гварéла: Нье іц, сіну мой возльублéні. — Вон йей гвáрел: Мушім пойсц, мýшім свойóго óца бешéду скóнчіц. Бо то íшче дáўно Ісаíйа пророкóвал, же сін бóжі бýдзе за шíцок нáрод на кріжу умéрац. — А Хрістóва мац барс плакáла, та му гварéла: Нье ідз, двéцко мóйо, пред Вéльку нóцу, будз дóма. — А вон гвáрел, же мýші пойсц. Та ше зóбрал зо свойíма учені́кáмі, íшол до Йерусалíму. Йак пóшлі уж до Йерусалíму, та ше Хрíстос мóдльел у йéдней загрáткі; апостóлом гвáрел, да і вóні ше зá ньго мóдльа, йак нáйбарже мóжу. А Хрíстос ше так мóдльел, аж дóлу льіц з ньóго кервáві зной íшол. А йак ше уш помóдльел, уж бул дзень, та пóшол ґу апостóлом; вóні шíцкі спáлі. А Хрíстос йім гвáрел: Цóже шпíце, йа вам кáзал, да ше модльíце, а ві шíцкі поспáлі! Уш ту ґу жельенóму штвáртку, уш ше Жíдві о Хрíста сварьáйу, же йак го бýду біц. Марíйа-Мáфта, то бýла йóго мацéрі шéстра, та го заволáла на вечéру і його ученíкох. І Йýда Шкарійóцкі і вон бул йóго учéнік; і вон з ньім пóшол там на вечéру. І шйáтей Пречíстей шéстра заволáла і йóго мáцер, же да бýдзе з ньім íшче тéраз раз на вечéрі, бо уж з ньім вечéрац нье бýдзе. А Мáрійа-Мáфта пітáла ше Хрістóві, же чьом нье вечéра? А Хрíстоў óбрас так вожóукнул, же йаґ жóўта рýжа. А Хрíстос йім гвá-

рел, же за то му так образ вожобукнул, же то уж Жідзі на йутро улапиа. Йеден с тіх, цо зос Хрістом шедзелі, вон ше пітал Хрістові: Господі, хторі, озда в нас дайеден? — А Хрістос гварел: Тот ме улапі, хтороzму йа дам хльеп посольені і до жоучьу замачьані і до оцту. — А Хрістос замачьал, та дал Йудові, бо го Йуда мал улапіц, та го дац біц Жідом. Вецка ше розішлі отамац, та Хрістос гварел свойім апостолом, да ше од нього нье одрепнъу. А Петро гварел Хрістові: Йа ше, паньє, ньізач од вас нье одрепньем. Душу свойу за вас дам. — А Хрістос Петрові гварел: Амінь, амінь глагольу ті! — Улапелі Хріста у назарецкей заграткі, та го прівеđлі до Кайафового двора, а Петро там бул, та ше пріпатрал, йак Хріста бійу. Йедна служньіца воді ньесла, а йедна огньа роскладала, та гуторела Петрові, же і ті його учeнік! — А вон гварел, же вон нье. Та когут зашпівал. А воні му гварелі, же гей, бо їшче го і його бешеда вішьвечьуйе, же йе Хрістоу учeнік. Та другі раз когут зашпівал. А Хрістос на Петра попатрел, та Петрові на розум прішло, же барс согрішел. Та ше пошол модлъіц до йедней заграткі, да му Хрістос отпушьчі гріхі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молпар.

Паралелї: Др. Ів. Франко, Апокріфи новозавітні. А. Апокріфічні євангелия, ст. 219—220.

36. Страсти Христові.

Кед Ісус Хрістос у тріцац трецім року бул, пріпньіло ше пресйатей Богородіці у ноці, кет спала, претсказалі ше йей шіцкі Хрістово мукі пред йей сйаті образ. Нье чекала пресйата Богородіца рано, альє пошла на полноці, дуркала до дзверох, абі йей сін, Ісус Хрістос, отворел. Ісус Хрістос пререкнул ґу свойей мацері: Матко мойа наймільєньша, да ші льєм нье пріпіла ґу мньє терас, бо ше уш сполньєло тото, цо було за нас віповедзено от Сіменовіх устох, із його поученьа, йак дакеді Сімеон гварел, кед ме трімал на свойіх рукох, йак краль, кральоуна уйеднак пошедалі і тебе самей душу прейдзе оружійе. Та тераз, матко мойа, шедньі ґу мньє, та ці шіцко повем о свойіх мукох.

Кеді йей Ісус Хрістос почьал гуторіц за свойо страшні муки, цо о два тіжні церпіц будзе! Відзіш, матко мойа, мойо цело? Йутро так побійу, жебі нье було аньі дзе зос іглу уштухнуц. Відзіш мойо уласі? Льєм пойеден на мойей главі остапье. Відзіш мойо нохці? Та мі Жідзі

ті з ным ўйєдно ньє шедзе́ла! І Йу́да ше зо́брал, по́шол до Йєрусалі́му і през о́чьох і през че́сці по́шол до хі́жі ґу Жі́дом. І так йім гуто́рел: О йа́ку бешеду ві кончі́це? Бо йа знам, же ві за Хрі́ста кончі́це. Та цо мі да́це, йа го вам пре́дам. — А во́ні з ве́льку радо́сцу трі́цац сребренні́кі Йудо́ві да́лі. Йу́да ше зо́брал, по́шол на́зат ґу́ апосто́лом і ґу Хрісто́ві. Альє Хрі́стос ньє па́трел Йудо́ву по́длу робо́ту, льєм з ным ру́ку ўла́пел і побо́чькал го. А пресйата́ Богороді́ца ше ґу Йудо́ві прі-хільє́ла і поціхі так ше запіта́ла: О Йу́до, мой сі́ну! Йа́кі хір ші чьул за мо́його сі́на? — А Йу́да отпове́дол пресйа́тей Богороді́ці: До́бру йа му робо́ту оха́бел. — Поду́мал Хрі́стос Йудо́ві: Ньє оха́бел ші мі до́бру робо́ту, а́льє до́бру шмєрц! І с тім роска́зал, же бу́ду ші́цкі вечє́рац. І кєд вечє́ру Ма́рфта прі́ньєсла на́ стол, апосто́лі сму́гні пла́чьу, попатре́лі на Хрі́ста, а Хрісто́ві о́браз барс ше преме́ньєл. І прегва́рел Йо́ан ґу Хрісто́ві: Па́ньє наш, учі́тельу, змі́луй ше нат сво́йу маце́ру і сам нат со́бу; а кєт тво́йа мац увідзі, же ті вечє́раш, та і во́на бу́дзе, бо йє барз за то́бу застара́на. Ісус Хрі́стос по́чьал вечє́рац та і йо́го мац од жа́льу ку́шчік ше умі́рела, та і во́на вечера́ла. А Маґдале́на прі́шла і прі́ньєсла у йєднім бадо́лу дра́ге міропомазанійє і вісіпа́ла Ісу́с Хрі́стові на гла́ву. А Йу́да прегва́рел: Начь то та́ку чько́ду, чі ньє мо́глі сце то пре́дац і худо́бі ро́здац? Альє то Йу́да ньє за́ то гуто́рел, же́бі требало худо́бі ро́здац, льєм за́ то гуто́рел, же вон бі сцел с тіх пеньє́жох і се́бе укра́днуц. Та вец і ші́цкіх апосто́лох на́ гріх Йу́да заона́чел, бо вец ші́цкі так гуто́релі, же льє́пші бі бу́ло міропомазанійє пре́дац, йак Хрісто́ві на гла́ву усі́пац. — А Хрі́стос так йім сму́тно одвіто́вал: То́та же́на то йєст Марі́йа Маґдале́на; цо зробе́ла, то до́бре за́ мньє і за мо́йо це́ло. І йа вам те́рас по́вем, же кєд бу́ду йєвангелі́йу за мньє чі́тац, ўше бу́ду і Ма́рійу Маґдале́ну і йєй дра́ге міропомазанійє опомі́нац.

Йак стану́лі по вечє́рі, по́шол Хрі́стос зо сво́йу маце́ру до дру́гей хі́жі, а Маґдале́на барс ше росплака́ла і так ре́кла: О наш па́ньє, ті наш бла́гі учі́тельу! Ньє ідз до Йєрусалі́му, а́льє пребі́вай з на́мі Ве́льку ноц. — А Ісус Хрі́стос отпове́дал сму́тно Ма́рійі Маґдальє́ні, же бу́дзе у Йєрусалі́му на крі́жу Ве́льку ноц пребі́вац. А йак бу́лі у хі́жі, сам Ісус Хрі́стос зо сво́йу маце́ру, до́рас по́чьал Ісус Хрі́стос дзеко́вац сво́йєй маце́рі. Кльє́кнул ґу ньєй і так прере́кнул: Ма́тко мо́йа наймі́лша! Дай тво́йу ру́ку на мо́йу сйа́ту гла́ву, бо бу́дзем те́рас те́бе дзеко́вац і бу́дзем ше от те́бе отпі́товац. — І пресйата́ Богороді́ца сво́йу пра́ву ру́ку положе́ла Хрісто́ві на гла́ву, слуха́ла і барс плака́ла, цо йєй бу́дзе наймі́ленші сін віпомі́нац. Ісус Хрі́стос зос пла́чьом це́шко і сму́тно так ві́рек: Дзеку́йєм ці, ма́тко мо́йа, йак найпе́рше, же ші на ангело́во сло́во прі́стала і мньє ші у сво́йєй утро́бі дзе́вец меша́ці ноше́ла; дзе-

ку́йęм ці, ма́тко мо́йа, цо ші ме прі сво́йіх пе́ршох за два ро́кі дойче́ла; дзеку́йęм ці, ма́тко мо́йа, же ші ме от Іро́да захраньę́ла; дзекуйęм ці, ма́тко мо́йа, же ші ме два́нацлыітного трі дны і трі но́ці стра́ценого зоз ве́лькім стра́хом глыęда́ла; дзеку́йęм ці, ма́тко мо́йа, же ші зо́ мну за трі́цац ро́кі йаґ зо сво́йім сі́ном за хрістійа́нскі на́рот молі́тві поклада́ла; дзеку́йęм ці, ма́тко мо́йа, же ші зо мну у Ка́ны Галіле́йу на сва́дзбі бу́ла; дзеку́йęм ці, ма́тко мо́йа, за ші́цку тру́тбу і за твойу ве́льку жа́лосц, цо ші зо мну ўйę́дно жалу́йęш, а́льę і́шче те́льо ці подзеку́йęм, йа́ка і́шче трі дны прево́ мньę жало́сна бу́дзеш. — Поблагослове́ла го пресйа́та Богороді́ца, у тім ве́лькім жа́льу оста́ла так, йак ме́ртва. Прі́шла і Ма́рфта. Подзеко́вал йęй Хрі́стос за йęй слу́жбу і ру́шел ше до сво́йęй оста́тньęй дра́гі. А Марі́йа Маґдале́на барз заплака́ла. Росплакал ше і Ла́зар і так по́вед: Йай мньę те́раз, ньę мам йа уж свойо́го па́на, цо ме воскре́снул. Знам йа, же му́шім у́мрец зно́ва! — А пресйа́та Богороді́ца заплака́ла: Ньę мам ныкого, а́ны свойо́го йęді́ного сі́на! І руше́лі ше за Хрі́стом, же по́йду і во́ні до Йęрусалі́му. А Хрі́стос ше огльа́днул і так Маґдале́ні гуто́рел: Мо́йа дзі́ўко! Ньę́ пушчь мо́йу ма́цер за мну да́льęй, а май на́ ньу ста́росц, бо ті знаш, же сом уж гуто́рел, же дньę́шньа вече́ра то йęст, йак на жельę́ні штва́рток, же нам ньę го́дна ўйę́дно буц дньę́шньа вече́ра; та ідз в мо́йу маце́ру до́му, а за́ мну мо́йу ма́цер да́льęй ньę́ пушчь. — Обраце́ла ше пресйата Богороді́ца на́зад в велы́кім пла́чьом ґу свойо́му до́му. Так плака́ла го́рко, же і сам Хрі́стос му́шел ше огльа́днуц і барз заплакал, бо ше ньę мох стрі́мац од велько́го жа́льу. І так прере́кнул: Ма́тко мо́йа, змі́луй ше надо́ мну, так і са́ма нат со́бу. Умір ше да́кус у сво́йім жа́льу, бо мі тво́йа жа́лосц барз ве́лька му́ка, та ўрац ше в Маґдале́ну до́му, а йа бу́дзем пі́тац і́шче раз, або два раз і до трецо́го ра́зу о́ца свойо́го небесно́го, же́бі мі обда́льęл шмęрц, кęт го́дзен.

То оста́тньę сло́во бу́ло Хрісто́ві ґу сво́йęй мацері. І с тім по́шлі до Йęрусалі́му і пошела́лі устраше́ні апосто́лі, то йęст йак на оста́тньу Хрісто́ву вече́ру. І пріньę́слі вече́ру ученьі́ці зос тік, цо бу́лі се́демдзе́шат учені́ці, а два́нац апосто́лі с Хрі́стом бу́лі посадзе́ні. прі дру́гім сто́льę. Йак вечера́лі, Ісус Хрі́стос ўжал до ру́ких хльę́б і розла́мал і так по́вет сво́йім апосто́лом: Йę́дцце, бо то мо́йо це́ло, цо за вас і за шіцкіх хрістійа́нох пораньę́не бу́дзе! — А вец ўжал по́гар зоз ві́ном і поблагосло́вел і так йім гва́рел: Пі́це, бо то мо́йа креў, цо ше за́ вас розлыі́вац бу́дзе; да зна́це, же од ньę́шка ўйę́дно йęсц а́ны піц ньę будзе́ме, док ше мі креў ньę розльę́йę і док но́ва запо́весц ньę наста́ньę. Альę льę́пше бі бу́ло тому чловеку, цо ме пре́дал, да ше на́ тот швет ньę наро́дзел! — А Йу́да до́рас ста́нул і так Хрі́стові гуто́рел: Оздаль йа то, па́ньę, те́бе пре́дал? — А Ісус Хрі́стос на́ то Йудо́ві

так отповедол: Ті гуторіш, же ші ме предал! — жебі геўті апостолі ше ньę довналі, же то Йўда Ісуса Хріста предал. А геўті апостолі шіцкі нарас прегварелі: Паньę наш і учітельу наш! Кед мі тебе дайęден предалі, та най нас дорас фаркаші ростаргайу! — А Хрістос так гуторел: Кому дам хльęб од оцту і от сольі, тот ме предал! І такой ўжал тот хльęб замачьані, та Йудові дал. Барс ше геўті апостолі зачьудовалі, же йак то Йўда шмел робіц. А вец Хрістос станул зо столка, а апостолі устрашені, бо ньę зналі, дзе Хрістос пойдзе, льęбо цо будзе робіц. А Хрістос ўжал воді до йęдней міскі і ўжал на себе йęдно біле платно, та пошол перше ґу Йудові і уміл му ногі; а Петро ше барс чьудовал, же то Йўда поенґęдовал, да му Ісус Хрістос уміва ногі. А кęд на Петра прішол шор, да му Ісус Хрістос ногі уміва, а Петро прегварел: Ті, паньę, ньę умійęш мойу ногу ньіґда! — Ісус Хрістос на Петра попатрел і так му рекнул: Петре, кęд йа твойо ногі ньę умійęм, у мойім царстве ньę будзеш учьаснік! — Устрашені Петро так рекнул: Кęд йа, паньę, у твойім орсаґу і у твойім царству ньę будзем мац часц, та ўмій мньę і главу, ньę льęм ногі! — А Ісус Хрістос так рекнул: Хто ше раз умійę, тот ўше чісті будзе.

І зобрал ше Йўда і пошол зос хіжі ґу Жідом, бо му велька старосц була, жебі фарізейę вельо катонацох пріготовелі. А йаґ уж Йўда пошол, а Ісус Хрістос так гварел: Но, тераз мойо ученіці і ві добрі льудзе, добре робіце, же ме ученіком волаце. Та терас пойдземе до мойęй остатньęй драгі. Та хто ма шабльу або дайаке оружійę, най зо собу вежньę. — А Петро попатрел на мур і дорас там шабльу увідзел і так гварел: Йęст ту, паньę, йęдна шабльа. — А Ісус Хрістос отповет Петрові: Досц, Петре, йęдна шабльа! — І рушелі ше през йęден поток і през Асафатову дольіну. Йак дошлі бльіско гефсіманьскей заграткі, апостолі прегварелі: Учітельу наш, паньę, Ісусе Хрісте! Ньę ідзме дальęй, жебі сме ньę упадлі до дайакого злого! — А Ісус Хрістос прегварел ґу апостолом: Меркуйце на себе і модльійце ше, жебі сце ньę упадлі до дайакого злого. — Йак пошлі нука до гефсіманьскей заграткі, поставел Ісус Хрістос седемдзешат ученікох дораз, жебі пошедалі, а двanaц апостолох одвет кушчік дальęй, а Петра і Йоана ўжал зо собу, одвед вон йіх іщче найдальęй; альę і тіх двох ученіцох охабел, а сам пошол і кльęкнул на свойо спаті кольęна і волал ше на оца свойого небесного: Оче, чі може тот погар, котрі го мам віпіц, одо мньę дальęй пойсц? Альę ньę йак йа сцем, но йак ті! І прішол ґу апостолом і нашол йіх шіцкіх на спаньу і прегварел ґу ньім: Ньę можеце зо мну йęден малі і краткі чьас merковац? Йак сом вам гуторел, же меркуйце і модльійце ше, жебі сце ньę упадлі до дачього злого. — І зобрал ше другі рас на свойу окрутну, то йęст цешку, молітву. Пошол на йęдно

руце́ньę, кльę́кнул на тот ка́мень, о́чі двві́гнул до ньę́ба і так гла́сом во́лал: Оче мой, Бо́же мой, попа́трі на свойого сіна, у йа́кęй цешкей молі́тві по дру́гі раз йа ше до те́бе во́лам кірва́вім внойом і слівамі! — Ісус Хрі́стос во́лал, а́льę го ньіхто ньічь ньę віслу́хал. Ста́нул Ісус Хрі́стос от свойęй молі́тві і по́шол внова ґу́ своі́йім апосто́лом, а на́шол йіх шіцкіх на спа́ньу. Зо́брал ше Ісус Хрі́стос на тре́ці раз, же ше бу́дзе во́лац шіцкойу свойęйу сіло́йу і молітво́йу, же́бі го оцец небе́сні да́чім віслу́хал. По́шол Ісус Хрі́стос, кльę́кнул на́ тот ка́мень, обра́цел ше с тва́ру на́ жем і так пла́кал, аш шіцкі ангелі воз ньім плака́лі. Ві́дзел Бог о́цец, же Ісус Хрі́стос го́рко і че́шко во́ла; прегва́рел ґу а́нгелом па́н Бог небе́сні: Но, те́раз мой сін треці раз до ньę́ба во́ла, же́бім го віслу́хал. Та йак ві, анге́лі пове́це, чі тре́ба мойому сіно́ві у́мрец, чі ньę? Тварде́йші бім бул, йак жельę́зо, кęд бі сом свойого сіна ньę віслу́хал! — Анге́лі шіцкі ва́рас закрічьа́лі, же Ісус Хрі́стос, сін бо́жі і суд бо́жі; йому ньійа́кі суд ньę тре́ба, а́льę най нам бу́ду грі́хі отпушче́ні, кęт так пове́ме, же льęм у́мрец му́ші. — Зі́шол сам Бог з ньę́ба ґу́ свойому сінові і наро́мньę о́прец Хрі́ста ста́нул і так гва́рел: Сі́ну мой йе́дін найми́лші! Ті ше мо́дльіш ва́ то, же́біш ньę у́мар; тварде́йші бім бул, йак жельę́зо, кęд бі сом це у твойой молі́тві ньę віслу́хал. Альę роство́рім Аўраа́мову кньі́шку, же́біш увідзел, же льęм у́мрец му́шіш. І анге́лі те́льо доложе́лі, же льęм у́мрец му́шіш. Та те́раз же́біш знал, же і́шче бу́двем пі́тац тіх сйа́тіх о́цох, Аўраа́мові, Но́йу патрійа́рхові і Адамо́ві, же цо во́ні пове́дза, чі ті му́шіш у́мрец, чі ньę! І во́слал Бог о́цец небе́сні Аўраа́ма ґу Но́йу і ґу Адамо́ві, же́бі ше зі́шлі і же́бі скончę́лі, чі Ісус Хрі́стос му́ші у́мрец, чі ньę. Пе́рше Адам так прегва́рел: Бо́же мой, най мі Ісус Хрі́стос шіцкі грі́хі опро́сці, кęт так по́вем, же у́мрец му́ші! Альę ньę льęм у́мрец, а́льę го́лі на крі́жу ві́шіц му́ші, бо йа го́лі согрі́шел; а́льę і́шче і то доло́жім, же му тре́ба ру́кі напа́гнуц на крі́жу і прі́біц с гвозда́мі, бо йа прі дре́ве согрі́шел! — Аўраа́м пі́тал проше́нійę од Ісу́са Хрі́ста, да му грі́хі опро́сці, кęт так по́ве, же Ісус Хрі́стос у́мрец му́ші, а́льę ньę льęм, же у́мрец му́ші, а́льę і на свойім хрі́пце крі́ш на го́ру ві́ньęсц му́ші, так йак мой сін Аўраа́м на сво́йу же́ртву на го́ру дре́во о́дньęс. — А Но́й патріа́рх і вон там по́вет: Най і мньę Ісус Хрі́стос грі́хі про́сці, кęт так по́вем, же у́мрец му́ші; а́льę ньę льęм у́мрец му́ші, а́льę і́шче прет оста́тньім діха́ньом тре́ба го напо́йіц о́цтом і жо́льчьом, бо йа с тім согрі́шел, кęт сом перворо́дзені віно́град ві́на покошто́вал, та сом ше так о́піл, цо ньę віміра́но. — І вец шіцкі сйа́ті, цо на міта́рству бу́лі, шіцкі так крічьа́лі, же у́мрец му́ші, во штра́нґом прі слу́пу поуйава́ні буц му́ші, же́бі ва́ нас досц отслу́жел і же́бі нас шіцкіх отшльę́бо́двел од ві́чней погібе́льі. —

Учьул то Бог óцец на небéсі і прегвáрел: Та льęм тáк осудзéно, же мой сін ýмрец мýші?

А за тóті чьáсі, док шіцкі сйáті Ісус Хрістóві шмерц судзéлі, а Хрíстос тáкі бул ў гефсімáзьскей заграткі, йак мéртві. А його мац за тóті чьáсі гóрко плакáла і m чéшку молíтву до пáна Бóга і створітéльа свойóго волáта, жéбі йęй дал на знáньę, да бáрем зна, дзе йęй сін тéрас і по рóб'. Пóслал Бох óцец ангéла Гаўрійíла, жéбі йęй пойáвел за устрáшеного сіна. Пóшол áнгел Гáўрійіл, стáнул прет пресйáтей Богоролíці обрáзом і так зашпівал: Жалóсна Марíйо! — А Марíйа от стрáху ньę мóгла прегвáрец, áльę зá то так прерéкла: О Гáўрійіле, чі то тóгі слóва, кóтрі ші мі напрéдок гутóрел: Рáцуй сйа благодатнáйа, Гóспоть с тобóйу? — А Гáўрійіл áнгел так отпóвед: Знам йа, мáтко Хрістóва, же ті жалóсна, áльę твóйа жáлосц тéбе бýдзе о трі дні на рáдосц. А тéрас ме Бох пóслал, да ці пóвем, же твой сін, а мой пан у загрáткі кльęчі і так ше мóдлы, аш му зос твáрі кірвáві зной на камéньę пáда. Альę дáрмо ше мóдлы, бо ше го ньę віслýха, бо íншак ньę мóже буц, льęм ýмрец мýші; та тéрас пріймe от Оца свóйого небéсного шíцкі тóті дáрі, вос котріма го бýду Жíдзі, поґáньę, фарізéйę і катовáці катóвац і мýчіц. А тéрас тáкой Бóг óцец пóслал пéршого áнгела, жéбі му óдньęс тот кáменні слуп, же ті тей нóці прі тім слýпу стац бýдзеш. — А дрýгі áнгел тáкой прíшол і прíньęс йęден штранк і гвáрел Хрістóві: Пáньę, погóна сом от твойóго óца небеснóго, давá ці зо мну на знаньę, же ті ше с тім штрáнґом тей нóці ґу тóму слýпу поўйáвац даш. — А трéці áнгел тáкой ўстýпел прет Хрíста і прíньęс му йęден кріш і так му гвáрел: Мой пáньę, погóна сом от твойóго óца з ньęба і пóслал ці йęдну церньóву корýну, цо ці бýдзе твой вéньęц, та це змýчі от глáві аж до ногі. — Кęт тот áнгел пóшол, штвáрті áнгел прíшол і прíньęс йęден кріш чéшкі. Погóна сом з ньęба от твойóго óца небеснóго; послáл ці тот кріж, же го маш на свóйім хрíпце на гóру óдньęсц. — А пйáті áнгел заш прíшол і так му гвáрел: Мой пáньę, Ісýсе Хрíсте, йа послáні от óца небеснóго, а послáл ці тóті трі гвóзді, цо ці рýкі і нóгі прібíйу. А то бýлі барс стрáшні тóті гвóзді; так ше ульęкнул Ісус Хрíстос, так ше облывáл с кірвáвім знóйом, аш прі ньім бýла жем мóкра. Відзел Бог óцец на небéсі, же його сін у тáкім зармýтку, пóслал архангéла Міхайíла: Іц фрíшко, Міхайíле, помóцуй мі мойóго сíна, бо от стрáху барс ослáбнул! — Пóшол архáнгел Міхáйіл у йęднім млáдім обрáзу і так зашпівал: О, Ісýсе Хрíсте, пáньę мілі, цо то тáке, же ті тáкі жалослíві? Цо то тáке, же ті ў тáкім вéлькім зармýтку, кęт ті мéртвім жівот, жалóсним потышенíйа? — І на тóто слóво Ісус Хрíстос двігнул свóйу твар од жéмі, áльę його твар бýла сáма креў. Архáнгел Міхáйіл поуцéрал го і вóзньęс ше до ньęба ґу

оцóві небесному. Ангел прішол і пріньęс у йęдней судзіні óцет і жолчь і так прегварел: Йа, пáньę, послáні од óца небесного; і пóслал ці тот пóгар, жe ті го тей ноці віпіц маш. Альę на шіцок нáрод наздрáўкаш, а тéбе першому пóпіц трéба, бо за то на шіцок нáрод наздрáўкаш, жéбі кáждi чловек дô розуму ўжал, же тот пóгар попійę, кęд бýдзе отхóдзіц с тóго швета. — І тáкой сéдмі áнгел прішол і пріньęс йęдну копійу і так прегвáрел: Мой пáньę, Ісýсе Хрісте! Погóна сом от твойóго óца і створітéльа небесного; дал ці зó мну на знáньę, же с тóту копійу твой боґ пребійу; будз мóцні у войні, бо шіцок швет поґáньę, íшче і хрістійáньę шіцкі бýду на тéбе. — Пóшол сéдмі áнгел, а Хрістос стáнул і пóшол ґу свóйім двом апостóлом, а вóні льęм спáлі, бо йім óчі чéшкі бýлі. Зобýдзел йіх і так йім гутóрел: Стáньце гóре, ньę шпійце, ньę можéце зо мну меркóвац тóті даскęльо чьáсі! І пóшлі з ным тóті двóме найльęпші ученьіці, дзе íшче гéўті дзéшец бýлі. І гéўті шіцкі спáлі. Ісус Хрістос йім гвáрел: Чьом так чéшко зó мну у остáтным чьáсу пребувáце? Стáньце гóре, бо ше пріблыжéла тóта годзіна, цо грішныком до рýкох упáдньęм. — А ученіці устрашéні так прегвáрйа: О наш учеңíку і наш пáньę! Льęм, дá зме ту ньę пріщлі, бо дайáка нáпасц нá нас бýдзе. — А Йýда, док Хрістос зос ученікáмі бешедóвал, а Йудóві íшче і стáросц бýла, йак мáйу катонáці Ісýса Хріста улáпіц, кęд вóні го áны йęден ньę познáйу. Так Йýда фарізéйскім катонáцом роскáзал: Когó йа облáпім за шійу зо свойíма рукáмі і побóчькам, тот бýдзе Ісус Назорéйскі. — А катонáці зо шабльáмі, зо штранґáмі так íшлі, йак по дайакóго жвíра. Йак Ісус Хрістос віддзел, же уж непрійатéльі пріблыжéні, так прегвáрел ґу свóйім апостóлом і ґу ученíцом: Ну, мóйо дзéці, уж йа вас тéраз охáбім, бо ше пріблыжел Йýда зоз непрійательáмі. — І прішол Йýда і óпрец Хріста стáнул і пітал ше Хріста, фарізéйскім катонáцом: Кóго ві глыęдáце? — А вóні так отповéдлі, же Ісýса Назорейскóго. — А Ісус Хрістос шмéло отповéдол: Йа тот. — І катонáці дóрас шіцкі нá жем спáдлі! Зóс тім íшче Хрістос покáзал, же то йóго ўлáдносц. І пітал ше йіх дрýгі раз: Ньę бóйце ше, льęм повéцце, кóго глыęдáце! — А вóні на нóво отповéдлі, же Ісýса Назорейскóго. — А Ісус Хрістос отповéдол: Йа вам уж гутóрел, же ту сом. Ропце зо мну, цо сцéце. — І стáнул Йýда ґу Хрістóві, облáпел го зо свойíма рукáмі за шійу і побóчькал го. А Ісус Хрістос Йудóві так прегвáрел: О Йýдо, пачь ші зішол на тот швет? Ті прáведну креў прéдал! Льéпше бі бýло, да ші ше на тот швет ньę нарóдзел! — А док Ісус Хрістос зоз Йýдом бешедовáлі, а катóве, катовáці, улапéлі Ісýса Хріста, так з ным до жéмі удерéлі, же ньę мож віпóвесц, аш ше жем стрéсла. А апóстолі устрашéні, дзе нáшлі у камéньох дзірі, там ше покрілі. А Пéтро вішол, бо вон ше так обéцал, же вон с Хрістом готóві

ка́жді чьас у́мрец. Алье̨ Хрі́стос Петро́ві так гуто́рел: О Пе́тре, на ве́льке ті ше поузда́ваш! Нье̨ лье̨м же ші гото́ві зо мну у́мрец ка́жді чьас, а́лье̨ ше одо́ мнье̨ одре̇кнье̨ш, же ме а́ньі нье̨ по́знаш! — І док Хрі́ста поуйазалі, а Пе́тро вібех во́нка с поме́дзі каме́нья і ўжьал нош та йе̨дно́му ўладіковому слуго́ві одру́бал пра́ве у́хо. А Ісус Хрі́стос, поуйаза́ні на же́мі, попа́трел на Пе́тра і так му гуто́рел: Пе́тре, о́длож свой нож, бо хто ш чім войу́йе̨, с тім і сам погіба́йе̨. А у́хо ўжал і прі-ло́жел ўладіково́му слуго́ві, зно́ва так бу́ло, йак ке̨д бі а́ньі одрубане-нье̨ бу́ло. А вец з ве́лькім крі́ком Ісу́са Хрі́ста звезлі зов го́рі до́лу. І по́шлі до Кайа́фі до дво́ра і поставе́лі Ісу́са Хрі́ста до ко́нку поуйа-зано́го, дс́ да́лі Кайафо́ві на зна́нье̨. А то бу́ло по полно́ці, ке̨т Кайа́фа найлье̨пше спал. І ста́нул Кайа́фа, облье̨к ше і роска́зал, же́бі Ісу́са Хрі́ста до хі́жі пріве́длі. Уве́длі катона́ці Ісу́са Хрі́ста до хі́жі прет Ка-йа́фу, а Кайа́фа гуто́рі Хрісто́ві: Відзіш, чі му́шел ші так ро́біц? Та те́рас ке̨д йа спем та шмерц стра́даш! А Хрі́стос ньічь нье̨ гуто́рел. А то́ті, що там бу́лі, та го бі́лі, штуха́лі. Роска́зал Кайа́фа, же́бі го од-ве́длі ґу Пілато́ві. А ке̨д го одве́длі прет прійате́лья Піла́та, шіцко гу-торе́лі, що там бу́ло прі Кайафо́ві. І Пі́лат спел ше сам Ісу́са Хрі́ста опі́тац: Та ті ньічь нье̨ гуто́ріш, а що ші та́ке ве́льке закрі́вел, же сом ньіґда нье̨ ві́дзел те́льо шве́ткох на йе̨дно́го чловека, йак на те́бе? Та нье̨ ві́дзіш, же твой жі́вот у мо́йе̨й ўла́сці? — А Ісус Хрі́стос на́ то отпо́вед: Нье̨ мог бі ті мнье̨ с тво́йу вла́сцу ньічь по́чьац, ке̨д бі ці в нье̨ба ўласц да́на нье̨ бу́ла! — А то́ті, що там бу́лі ў Пілато́вей хі́жі, так го йе̨ден уде́рел, же до́рас Хрі́стос на́ жем спа́днул. А Пе́тро стал у ко́нку і пріпа́трал ше, йак там с Хрі́стом окру́тно і че́шко на-рабйа́йу. Прі́шол йе̨ден од фарізе́йской стра́ні і гуто́рел Петро́ві: Чі ті нье̨ його уче́нік? — А Пе́тро ше одма́гал, же нье̨. А ко́гут першí раз зашпівал. Пе́тро оттамаль по́шол до ку́хньі і пріпа́трал ше, йак зос Ісу́-сом Хрі́стом окру́тно нарабйа́йу. А йе̨дна служньіца прі́шла і так гуто-ре́ла: І ті Хрі́стоў уче́нік, бо те́бе твойа беше́да ошвечьу́йе̨. — І Пе́тро ота́мац по́шол на́ двор, а там о́гнья роскладзе́ного ма́лі, що ше фарізе́й-скі катона́ці грейа́лі. І до́раз му йе̨ден гуто́рел: Ті його уче́нік, бо йа те́бе до́бре по́знам! — А Пе́тро до́рас ше кльал, же го ньіґда нье̨ ві-дзел. І роска́зал Пі́лат, же́бі го до Іро́да одве́длі, йаґбі з нього ба́ржей шмі́х наробе́лі. А Ірод дал му ме́но, же́бі го прездзіва́лі: Іц ті, Бе́лійе̨ў сі́ну! А ве́нце го до Піла́та! — роска́зал Ірод, бо вон з його же́мі ва-ло́шні. А ке̨т прі́шлі прет прійа́телья Пі́лата, барз ве́льо хі́бі нагльęда́лі на Ісу́са од жідо́ўской стра́ні. А Пі́лат роска́зал, же да го воблье̨чьу і да го ґу слу́пу поуйа́жу. А ке̨д го зоблье̨клі, стану́лі тро́ме, почьа́лі го біц; а ке̨д віконче́лі бі́тку, Ісус Хрі́стос стал го́лі прет шве́том. А ке̨д да́хто сце знац, ке̨льо рас Хрі́ста удере́лі: Шейсц е́зрі шейсц

сто шейсдзе́шат удере́ньа на́ ньго положе́лі. А от то́го ра́ні достал, цо му ме́сто росца́лі: пе́йц е́зрі штірі́сто седемдзе́шат і пейц. А вец го коруновалі. Була там йедна цемніца, осе́мнац пйа́дзі длуго́ка, осе́мнац пйа́дзі шіро́ка. Там го завáрлі, док му кріж пріньеслі. А йак му кріш пріньеслі, а сйаті оцо́ве, цо на міта́рству зактевайу зо сво́йіма молітва́мі, же́бі го ско́рей прібі́лі, же́бі ше ско́рей Хрісто́ва ду́ша на міта́рства прібліже́ла; док сйаті оцо́ве молі́тву тріма́лі, а Пілат рукі уміл, же го се́бе ньє спе. А Жі́дзі скрічьа́лі: Йо́го креў най оста́ньє і на на́ших сі́нох! І с тім віве́рлі Ісу́са Хрі́ста, положе́лі го кльечьац ґу свойо́му крі́жу і так му гуторе́лі: Відзіш, да ші ше до́бре справо́вал, та бі ші ше ту́ ньє до́стал! — А Хрістос побо́чькал свой крі́ш, ўжал го на свой хрібет і ньесол го. А йеде́н като́на затромбіто́вал, же́бі ше на́род зішол, і же́бі на мі́ру оста́лі, же так бу́дзе, йаґ жідо́ўскі на́рот спе.

Страшлы́ві глас, кет пресйата́ Богородіца то́ті сло́ва учьу́ла, же тромбіту на́ шмерц задулі. Ідзе Хрі́стос на го́ру, ньеше кріж, твар подрапа́на, ўла́сі отаргá ні, но́хці орубá ні. Кед до́шол там, дзе його мац дочека́ла, попа́трел на ма́цер, а мац од ве́лького стра́ху ма́ло ньє погі́нула. Ісус Хрі́стос до́лу гла́ву ньеше; спа́днул, уде́рел з локца́мі і дланьа́мі так, аш ше жем стре́сла. Кед на го́ру по́шол, зньа́лі му с хрі́пта кріш, положе́лі до́лу на́ жем, спа́глі зос Ісу́са Хрі́ста шма́ту до́лу і росказа́лі му, же́бі льегнул на свой крі́ш. А Ісус Хрі́стос так прегва́рел: Мой мі́лі крі́жі! Поздра́ўльам це, прім ме ґу се́бе, мойо́му пораньено́му це́лу ме́сто спочі́ўне! Льегнул Хрі́стос на́ кріж, улапе́лі ру́ку пра́ву Хрісто́ві і прібі́лі ґу крі́жу. А кед гво́зт пре́шол на дру́гу стра́ну крі́жа, йеден фа́лат ко́сці с Хрісто́вей дла́ньі зо со́бу віньєс. Кет спе́лі льі́ву ру́ку прібі́вац, а льі́ва ру́ка ньє спе́ла до́стац там, дзе йу прі́біц треба́ло. Уўйаза́лі штранк на Хрісто́ву ру́ку, так цага́лі, аш Хрісто́ві у ру́кох шіцкі жі́лі потаргá ні оста́лі. Йак му ру́ку прібі́лі, ньє спе́лі но́гі до́стац там, дзе треба́ло, так на штра́нґу нацагова́лі, аш ше Хрістові о́чі до гла́ві завальелі. Креў му на у́ста так і́шла, аж жем мо́кра була. А йак го прібілі, та го зос крі́жом на два́нац кро́чьайі да́льей цагáлі. А йак дзвігл і кріш, дрільелі го до́лу на́ жем, же́бі го ба́ржей змуче́лі. А кед уж відзе́лі, же уж Хрісто́ві смерте́льні чьас, ўжьа́лі до ка́ньчова о́цет і жолчь. Хрі́стос покошто́вал, та ньє спел, бо то барз ньедо́бре було. А пре́ цо тот по́гар Хрі́стос попі́вал? Та пре то́ті га́рла, цо ньевімера́но пре́с шо́ра чло́век попі́вал. С тім Ісус Хрі́стос одме́ньел шіцкі пійаньі́ці. І барз Ісус Хрі́стос во́лал на о́ца свойо́го небесно́го. А Ма́рійа пот крі́жом ста́ла, барс плака́ла. Остал Хрі́стос ме́ртві.

Прі́шол йеден чло́век, ко́трого Бог по́слал зоз дальеко́го орса́ґу, же́бі прі́шол прет Піла́та. А Пі́латоў дом то бул на найві́шшім бре́гу, цо два́цец і штірі ґарадічі до його до́му оправе́ні булі. По́шол тот

чло́век, умо́дльал Піла́та, же́бі дошльебо́дзел, же́бі Хрі́ста до гро́ба положе́лі. Кєд го зньа́лі с кріжа, поуміва́лі, до бі́лого пла́тна окруце́лі, маце́рі го на ру́кі положе́лі. По́слал Пі́лат стра́жу, же́бі гроп чьува́лі, бо устраше́ні фарізе́йі ба́лі ше, же учені́ці Хрі́ста укра́дньу. А кєд на ра́но бу́ла Жі́дом Ве́лька ноц, а Марі́йа ше обльє́кла до жало́сніх шма́тох та і во́на до це́ркві по́шла. Ве́льо наро́да бу́ло, цо йу жалова́лі, бо зна́лі, же ше позбу́ла йєді́ного сі́на. І кєд Ісус Хрі́стос у сво́йім гро́бу ме́ртві бул, зна́лі дійаво́лі, же уж йіх непрі́йатель пріхо́дзі. Спра́велі ве́лькі за́мкі на сво́йо пе́кло. А о́гень і пе́кло так прегваре́ло: Ньє ста́вай, Луціпе́ру, ўладно́му кральо́ві до о́чьох, бо знаш, же це́рпел му́кі ньє льєм за сйа́тіх, а́льє і за шці́кі грі́шнікі. — І роска́зал Ісус Хрі́стос Ілійо́ві: Дзе же ші Ілі́йо? Удер пеко́льну капі́йу! На фрі́шко Ілі́йа загі́рмел і уде́рел пеке́льну капі́йу. А Ісус Хрїсто́ва ду́ша зльє́тла на стре́док до пе́кла. І ста́нул Ісус Хрі́стос сам Луціперо́ві на́ карк і так му гуто́рел, же чі отпу́шчі то́ті душі́чькі, цо су олда́ўна ў цмі? — А Луці́пер прегва́рел, же то́ті бу́ду отпушче́ні, хто́рі ньічь ньє грі́ше́лі. А то́ті ньє отпу́шчім, цо мац зо сі́ном спа́ла, льє́бо ше́стра зоз бра́том дзе́цко ма́ла, льє́бо кра́сна обльєче́на штірох-пейцох му́жох од йіх же́нох одльубова́ла і за то́ті пійаньі́ці, цо попіва́лі, бльува́лі, то́ті же́бі зана́ўше у пе́кльє оста́лі. А Ісус Хрі́стос так ше поносо́вал прет ті́ма грі́шні́ма душа́мі, же вон прі́йал за пійаньі́ці по́гар, а за ма́цер зо сі́ном прі́йал Ісус Хрі́стос до длані стра́шні гво́зді; а за ше́стру, цо зоз бра́том блут творе́ла, руку му на́ штранк ўйаза́лі, а за то́ту же́ну, цо кра́сней подо́бі льу́цкіх му́жох одльубе́ла, то мал ра́ні ґу кошу́льі прі-льіпе́ні. Та те́раз, гуто́рі Ісус Хрі́стос Льуці́перові, дам йа те́бе ланц на ші́йу, та ту бу́дзеш до страшно́го су́ду! А тім душі́чьком ше опі́тал Ісус Хрі́стос, же чі́бі во́ні спе́лі зоз му́кох вішльєбодзе́ні буц? — А душі́чькі йєдні́м гла́сом закрічьа́лі: Най ў цмі ньє останьє́ме за тво́йо це́шкі ра́ні. Роска́зал йім Хрі́стос, же́бі ше за його шма́ту лапа́лі і же вон йіх віньє́ше зо́с цмі. Ньє мож віпо́весц, йа́ка там ше ра́досц ста́нула. Хто́ра грі́шна ду́ша ньє мо́гла ше за Хрі́ста ула́піц, та ше улапе́ла йє́дна за дру́гу, а так йіх віньєс Ісус Хрі́стос ґу свойо́му гро́бу, же́бі увідзе́лі і увере́лі, же Хрі́стос оцце́рпел, йак во́ні то́ті душо́чькі ўшельійа́кім грі́хом грі́ше́лі. Кєт по́шол Хрі́стос зос ті́ма душа́мі ґу сво́йому гро́бу, а сйа́ті оцо́ве на кольє́на поклькєа́лі, а так сйа́ту Богоро-ді́цу поздра́ўйац дава́лі. А ота́мац от свойо́го гро́ба сцел ше зо́брац Ісус Хрїстос до ца́рства с ті́ма душічька́мі. І пі́тал ше йіх, чі во́ні бі ра́ді до ца́рства до́йсц? А сйа́ті оцо́ве бу́лі попеше́ні, бо во́ні зна́лі і вере́лі, же су уж откупе́ні. Альє то́ті ду́ші, цо ўшельійа́к, а і це́шко согріше́лі, то́ті се́бе душі́чькі і прі Хрісто́вім гро́бу ньє вере́лі, же чі во́ні бу́ду откупле́ні. А Хрі́стос так йім на тва́рдо роспо́вет, же кєд за

йіх гріхі твардо цѐрпел, цо от свойѐй вольі согрішѐлі, же най буду уверѐні, жѐбі ньѐ булі на вікі затрацѐні. І пошол Хрістос с тіма душічькамі ґу царству. Альѐ хѐрувімскі ангел стойі зос оштрім мѐчьом прі дверех небеснаго царства. Ісус Хрістос росказал, жѐбі ангел роствореел дзвері. Ангел зашпівал хѐрувімскі: Царйу Хрісте найміленьші, сйаті оці, цо добре робѐлі, та буду до царства допушчѐні. А тоті, цоцѐшкі гріхі грішѐлі, тоті най іду до пекла, бо пекѐльні мукі заслужѐлі! — Ісус Хрістос зо свойу благословѐнну руку ужал йѐден малі крест, удѐрел по дверех царствійа, а царство ше растворѐло; ньѐ льѐм, же ше дзвері растворѐлі, альѐ аж зо завісох спадлі. І царство так зашпівало хѐрувімскому ангелові: Цо бі ві ньѐ пріпозналі тіх душічькох грішніх откупленьѐ? Кѐд наш пан Хрістос свойо сйате тьіло от свойіх косцох побіц дал! А сйаті оцовеішче вецка зактевалі, жѐбі і пресйату Богородіцу познали. А за тото уреме, док сйаті оцове Ісуса Хріста за пресйату Богородіцу модльѐлі, жѐбі йу увідзѐлі, барш ше модльѐла і пресйата Богородіца, кѐд бі ше мой сін зо мну зйѐдначел. Та тераз опісане і предложѐне пресйатей Богородіці вімодльѐньѐ. Пѐтнац рокі по Хрістовей шмѐрці на тей жѐмі пресйата Богородіца пожіла, а йак ше на шеснасті обрацело, послал Ісус Хрістос ангела Гаурійіла, жѐбі ше його мац зготовѐла і же вон по ньу прідзе зо сйатіма оцамі і зо шіцкіма душічькамі. А пресйата Богородіца так ше умірела, йак бі льѐм заспала. І пришол Хрістос з вельома ангеламі і зо сйатіма оцамі, положел йѐй на главу коруну і дал йѐй до рукі правей пальічьку і однѐс йу зоз ангеламі на ньѐбо, па медзі тройцу посадзел йу шѐдзіц. І росказал йѐй, жѐбі вона над народом пановала аж на вікі вікоу, амѐнь.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Гані Рамач.

Паралелї: Страсти Христові належать до дуже улюбленої лектури між простим народом і розширювали ся між ним у численних рукописних збірниках, із яких багато ще неопублїкованих. У мене є просторий рукописний текст страстий з села Бачинець у Слявонії, в якім живуть наші кольонїсти. — Ряд таких текстів оголосив др. Ів. Франко: Апокріфи новозавітнї. А. Апокріфічні євангелия, ст. 222–292 і 412—415. — Н. М. Тупиковъ, Страсти Христовы въ запад. русскомъ спискѣ XV в. (Памятники древней письменности и искусства, ч. CXL). — Balthazar Opeć, Żywot Pana y Boga naszego Jezusa Chrystusa. — Rud. Hofmann, Das Leben Jesu nach den Apokryphen.

37. Богородиця в Бачинцях.

Показала ше тераз ӯ йешены у Бачінцох йедна водіца, цо тота студньа — така лаӯна студньа була. Так була вона у віннъіцох, а йедному ше хлапцу прішнъіло — то праӯда — же да тоту студньу открійу. Хлапец ньє знал, хтору студньу. Вецка там робелі Словаці зо Селеньчі, та ше його мацері, того хлапца, прішнъіло, же прішла ґӯ ньєй йедна жена у такіх чьарніх шматох; вона ше зобудзела, а то було праӯда, бо тота жена такой прі ньєй стала, та йей гварела: Открій тоту студньу, бо йа за то у такіх чьарніх шматох, же тота студньа забіта. — А тота Словачька вецка гуторела свойому чловекові: Поме откріц тоту студньу. — Пошлі та открілі тоту студньу. Йак йу открілі та ше їім указала шьйата Пречіста, та нашлі прі тей студньі даскельо слова, же за то йе така чьарна, у чьарніх шматох, же йу ньє спу до того валалу. Вецка тота Словачька пошла до валалу, до Бачінцох, до попа, же там у тей студньі шьйата Пречіста ше показуйе на йедного ґазді жемі. Та далі того чловека волац, цо була його жем, чі вон сце на його жем водіцу. А вон пошол на польо, та загарнул тоту студньу. А йак прішол дому, та ше му дораз два коньі красні похорелі. А вон ше бал же му тоті коньі здохньу. Йак льєгнул спац та ше му прішнъіло, же його коньі здохньу, і увідзел зарьйу. Кед рано станул, його коньі булі поздехані. Та пошол на польо, та отгарнул тоту студньу, та ше му там шьйата Пречіста указала. Та вецка пошол до паноца, та гуторел паноцові, же най там будзе водіца. А пан оцец рацкі у Бачінцох, та он ньє барз то льубел; гварел, же ньє треба. Вец льудзе ӯше гварелі, да ідзе пан оцец патріц, а вон ньє сцел пойсц. Вецка йеден хлапец там бул у Бачінцох, зо шіцкім бул шльепі, ньічь ньє віцзел, та ше му прішньіло, же по ньго прішла шьйата Пречіста, да пойдзе ґу тей студньі, да ше умійе, та же будзе відзіц. А тот хлапец гуторел мацері, же да пойду ґу тей студньі. А мац гварела: Ша поме. — Кеґ перші рас пошлі, та хлапец ше ӯміл, та гварел мацері: Відзіце ві, мамо? — Мац ше му пітала, же цо. — А вон гварел, же шьічьку, же швіцела. А кед друґі рас пошлі, та увідзел шьйату Пречісту. І кет прішол дому, та гварел мацері: Йа уж, мамо, шіцко відзім. А йак треці рас пошлі, та ше му зо шіцкім очі шчісцелі. Та тота жена так ше радовала, од радосці барс плакала, ньє знала, йак Богу предзековац. Вецка ше паноцове і одінкац вішлі, шокацкі і рацкі, та служелі службу прі тей студньі. Кет паноцец ішол с каділом ґу тей студньі, а вос тей студньі трі швічькі вішлі і Хрістово роспйаце і шьйата Пречіста. Та вецка верелі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юл Молнар.

38. Маряюдська Богородиця.

Кęт ше сцéла пойáвіц у Марйайýду шйáта Пречіста, а там бýлі злі льýдзе, та йу ньę сцéлі. Пойавéла ше у тáкей ныскей жéмі, две бýла вóда. А тóті поґáньę ýше до пьęй рупáлі камéньа і віганьáлі йу ґéтка, крічьáлі на ньу; вóна ньę сцéла отáмац пóйсц, а вóні пріньęслі пýшкі та до ньęй штрельáлі. Вóна ше отáмац зобрáла та пóшла до валáлу, шéдла на йęден маґáзін. Вóні йу отáмац віганьáлі, вóна ньę сцéла пóйсц. Вéцка так йęден члóвек сцел, да вон пóйдзе до тóго ґáзді, хтóрого бул тóт маґáзін. Там му гутóрел, же на маґáзін шéда шйáта Пречіста; а вон ньę вéрел. Вéцка вóна ше указовáла і йóго бірéшом у хлыíве, кęт кóны чесáлі; а вóні йу ýше бíлі. Зобрáлі ше і вéцей ґаздóве, та пóшлі до тóго, цо бул йóго маґáзін. А вон прíшол, та вон віддел, же ше там доíста шйáта Пречіста показýйę. А йęден біреш прíшол, та йу біл. А вóна пóшла вéцка так мáло дáльęй, та шéдла на гóру, та ше тóта гóра розвальęла, та ше там спрáвел Хрíстос с камéньа у трýні. І вóна вéцка пóшла íшче дáльęй до віннынцох і там ше показáла прі йęдней стýдны. Йęден члóвек íшол дóму воз віннынці, та прі тей стýдны вóді піл, та ше му указáло шйáтей Пречістей óбраз. А вон пóшол дóму, та гутóрел свóйęй жéні: Жéно, йа віддел на сушедóвей вінныíці прі стýдны шйáтей Пречістей óбраз. — А вóна му ньę верéла. Та дрýгі дзень і сáма пóшла, чі увíдзі і вóна. Кęд вóна пóшла ґу тей стýдны зос чловéком, та ше йім ваш укáзал óбраз. А члóвек йім гутóрі: Відзіш, жéно, же ші ньę верéла, íшче ці ше крáшші óбраз укáзал, йак мньę.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

39. Богородиця виратовує від чорта справедливу жінку.

Бул йęден пан барз богáті, а бул тáкі пан война́скі і вон кáжді рок на свóйо мéно, йак на свой дзень, позволóвал, дзе льęм пóзнал дакого пáна, жéбі ше зішлі шіцкі дó ньго на госціну. Трáйало тóму кęльо рóкі, док мал свойóго ґаздовáньа. Пріходзéлі дó ньго і вон отходзóвал дó дрýгіх на госціну; а кęд уж свóйо доменíйę рóстрел і розмáрньęл, ньę вóлал го ныíхто на госціну, бо ньę мал ныічь, ньę мог ныікóго почьáсціц, та дóрас і йóго ньę сцел, áны ньę почьáсцел. Альę зá то, кęд дóшол тот чьас, же йóму требáло госціну прáвіц, почьáлі ше схóдзіц панóве от кáждей стрáні. А тот пан, цо свóйо доменíйę роз-

ма́рньęл, спéкол до льęса і скріл ше под йęдно вéльке дрéво. А дьáвол шéднул на крáзного кóнька і óдбег там, стáнул пред ньóго, зішол с кóнька, та му поздрáўкал: Дай Бóже, пáньę, на твой іменовáні дзень! Чьом же ші ше так вібрал од дóму? — А погáньбені тот пан ньę знал áньі сам, йак бі ше мал повігвáрйац. Пóчьал гутóріц і так, йаґ бі му шумньęйша зґóда віпáдла. Альę тот пан ньę знал, жé то справодльıві дьáбол. А тот дьáбол так му отповéдол: Та ті, пáньę, так дýмаш, же то пре тéбе твой дом шíпок препáднул? То ньę пре тéбе, мой дóбрі пáньę, áльę пре твóйу жéну, бо вóна ньę бýла тéбе жéна справодльıва, льęм патрéла, йак найскóрей, жéбі твóйо доменíйę премарньęла. Трімáла ше крáсна, а тéбе ньę спéла. Твóйо дрáгі створі і пеньęжі тім фрáйęром роздавáла, зос котріма ў нóці спáла. А íшче тó ці пóвем, же і до жéмі вéльо злáта-стрíбла закопáла. Та ті худóбні, ньę маш ньıчьóго, а вóна сéбе гльęла фрайęра за твóйо покріті пеньęжі. Альę йá ці пóвем, — гутóрі дьáбол, — за тóго твóйо злáто, кęд мі даш твóйу жéну. — А тот пан ньę барз довéрйал, чі бі то мóгла буц істіна прáўда. Альę дьáбол íшче рас так му повéдол: Мóжеш, чловéче, пойсц дóму і нáпредз опáтріц тóто злáто, та бýдзеш уверéні, же то істíна прáўда, цо твóйа жéна с тóбу наробéла.

Уверéні тот пан пóшол дóму на тóго íсте мéсто, дзе го дьáбол пóслал. Кęд опáтрел тот пан мéсто, дзе го дьáбол пóслал, а там сільно ў йęдніім кóглу дукáті. Уверéні пан, пóшол знóва до льęса ґу дьаблóві і потпíсал ше му зо свóйу крéву, же му одвéдзе на йýтро до полáдньа свóйу жéну. Льęдво тот пан тóту ноц прéспал, кęд на рáно поставáлі, роскáзал пан свóйęй пáньі, жéбі ше пріготовéла, же мáйу лáґдзе дальęку дрáгу. А тóта жéна осетéла, же то цóшка пóдла робóта, помодльęла ше пресйáтей Богородíці молíтву, жéбі йęй бýла ў пóмоц. Пóшлі тóті двóйо, а дьáбол тáкі радóсні, же уж íдзе тóга жéна, бо дьáвол знал, же кęд жéну олньęше, а члóвек прíдзе і сам. Нáрас прíшла вéлька хмáра так, же ше тот пан бáржей сам за сéбе бал, йаґ за тóту свóйу пáньу. Бýла там йęдна мáла цéрква. Завóлал тот пан свóйу пáньу, же пóйду кýшьчік до тей цéркві пошéдац, док діш престáньę пáдац. Пóшлі нýка до тей цéркві, жéна кльęкла ґу йęднóму обрáзу, цо бýла нá ньім сйáта Богородíца, та ше кус помодльęла. Альę тот пан, вон ньę шéднул, льęм стал на дзвéрох, бо бі бул рад, да скóрей дóйду на тóто мéсто, дзе дьáвол роскáзал, же йіх бýдзе чéкац. Йак кýшьчік діж прéстал, вішла пресйáта Богородíца зо свойóго обрáза дóлу, та прегварéла ґу чловéку так: Пóдзме тéраз, мой пáньę, бо уж діж прéстал! — Альę тот пан, вон ньę знал, же то ньę йóго жéна, же то пресйáта Богородíца. Но льęм íшлі обідвóйо; а йак бýлі ньęдальęко дьáбла, дьáбол крíчьал та і ўрéшчьал: Ньę ведз мі тóту мóйу непрійательıцу, ша тога

уж вельо воз мойіх пазурох відрапала! — І на тото слово закльала го пресйата Богородіца, а жем ше росступела, вібег пламень, а дьабла нараз ньę стало.

Ўрацелі ше тоті двойо, бо пан їшче ньę знал устрашені, же то ньę його жена. Дала му на знаньę сйата Пречіста і поведла му: Ідз до тей малей церкві, а твойа жена там шпі; за то сом йу одменьęла, бо ше мі кажде рано і вечьар помодльęла. А ті іц, зобуц твойу жену, ідз з ньу дому і опать тото злато, котре ці дьавол поуказовал, да му даш твойу жену мілу і справодльіву. Буц уверені, же то ньę було злато, льęм було попел і блато. І препадла пресйата Богородіца от того чловека. А чловек пошол до тей малей церкві, пребудзел свойу жену: Устань, жено мойа міла і справодльіва, просц мі, же сом це предал дійаволу, бо мі так було погуторено, же ті баржей мойо добро потрошела с фрайęрамі, йак цо йа з мойіма госцамі. Будземе, жено, йаґ сме годні худобно жіц, так жебі нас моглі і другі похвальіц.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Гані Рамач.

40. Богородиця і чорт.

Була йедна жена, мала йедного велького леґіньа. Чловек йęй служел на другім валаьę. Вецка йęй чловек умар, а вона сцела, да ше одда. А сін йęй ньę сцел дац. А вона гварела леґіньові, най вон йęй будзе муж. Вон йęй ньę сцел буц. А вона го нагварела, же мушел йęй буц муж. Вецка мала вона од чього дзецко. Кęт ше народзело, а дьавол прішол ґу ньęй, та тото дзецко ужал, та го одньęсол, так на коньęц заграду мал йęден йарок там, та вон го до того йарку сцел руціц. А шйата Пречіста пошла ґу ньому, та од нього тото дзецко брала; а вон йęй ньę сцел дац, та го руцел до йарку. Вецка пошол до валалскęй хіжі, та тоту жену прідал, цо було йęй дзецко, же руцела дзецко до йарку. Прішлі по тоту жену жандаре, та йу волалі на валал. А вона гварела, же ньę пойдзе, же йę хора. — А воні гварелі, же муші пойсц, же дзе йęй дзецко, же йу йęден чловек прідал, же руцела дзецко до йарку. — А вона гварела, же го ньę руцела, льęм прішол дьавол, та го ужал. — А шйата Пречіста там була, та гварела, же вона пойдзе на суд за тоту жену. А то ньіхто ньę знал, же то шйата Пречіста, аньі же то дьавол. Кęт шйата Пречіста пойдзе до валалскей хіжі, а дьавол там шедзі. Йак вон увідзел, же то шйата Пречіста, спекал, та гуторел: Чьом сце мі тоту жену пріведлі, цо йа йу ньę волал?

— А вóні гвáрелі, же: Ша мі ньȩ знаме, же хтóра там бýла, та прішла. А шнáта Пречíста му гварéла: Іц ті, іц, ньȩзбожныíку, ша ті то дзéцко до йáрку рýцел! А дьáвол так сцéка, аж мáло с сéбе пéгі ньȩ одóрве.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

41. Богородиця ратує грішних.

Бул йȩден члóвек і йȩдна жéна, мáлі вóні йȩдну дзíýку. А тóта жéна барс тáка бýла ýшелыйáка, гочь дзе бýло дáцо найгорше, вóна там пéрша бýла. А ґȩй члóвек барз бул дóбрі. Вéцка тóта жéна умáрла. Ньȩ прéшло ту длýге ýрéме, ýмар і члóвек. Остáла дзíýка дьȩм сáма. А йȩй ше прішьныíло, да вóна ше мóдлы, дзе йȩй óцец і мац. Вóна ше вéцка модльȩла на модльáціх пацéркох. Вéцка ше йȩй прíшьныíло, же прішла пó ньу шнáта Пречíста та йу одвéдла, да віде, дзе йȩй óцец. А йȩй óцец барз у вéлькей красóті бул, ньȩ мож бýло попáтріц от красóті. Ýшелыйáка óвоц і шíцко крáсне. Оцец йȩй шéдзі мéдзі ангелáмі. А вéцка йȩй шнатá Пречíста гвáрела: Ґбай, та це одвéдзем і дзе твóйа мац. — Кȩд вóна йу одвéдла, а йȩй мац барз у вéлькіх мýкох бýла: грýні, дольíні, вéлькі óгень, а вóна ý тім óгньу бýла руцéна; так там ýрешьчьáлі, аж зо сéбе ýлáсі таргáлі. Та ше тóта дзíýка пітáла шнатéй Пречíстей, жȩ чі вóна гóдна свóйу мáцер вімóдльіц? — А шнатá Пречíста йȩй гварéла, же гóдна, льȩм най ше барз на модльáціх пацéрках мóдлы од шéрца, да бýдзе прійȩмно. Но, тóта дзíýка ше вéцка модльȩла, у тім вéцка і умáрла. Та прішла по ньу шнáта Пречíста, кȩд умáрла, та йу однєсла на свóйіх кріíдлох аж на ньȩбо. Та йȩй шнáта Пречíста гвáрела, же пойдзéме тéраз по твóйу мáцер. — А вóні пóшлі, та шнáта Пречíста ýжáла от тей дзíýкі модльáці пацéркі, та так тріхáла нат тім óгньом. На кáжду пацéрку ше йȩдна дýша ýлапéла, а йȩй мац за йȩдну ше ýлапéла, а гéýті íшче, цо там бýло, та ше йȩдно за другé лапáлі, жéбі шíцкі вíшлі с пéкла. А йȩй мац, кȩт ше зá ньу лапáлі, та гварéла: Цо ше так ґрабéце? Ньȩ вáша ше дзíýка модльȩла, áльȩ мóйа. І так Бог дал, же тóта пацéрка, цо ше йȩй мац тріхáла за ньу, та ше óдорвала, а йȩй мац спáдла аж до сáмого спóтку до пéкла. І тéрас там льȩжі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, II, ст. 101—102, ч. 287 і ст. 254, ч. 434 (тут зібрана також лїтература оповіданя). — Житє і Слово, 1895, I. ст. 7—8. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 31—32. — Federowski, Lud białoruski, I, ч. 1091. — П. Шейнъ, Матеріалы, II, ст. 363—364. — Романовъ, Бѣлор. сборникъ, IV, ст. 40—41. — Этногр. Обозрѣніе, 1892, II ст. 80. — П. Кулишъ, Записки о Южной Руси, I, ст. 307. — Н. Костомаровъ, Памятники стар. рус. литературы, I, ст. 99: Повѣсть объ инокѣ, удостоившемся в изступленіи ума извлечъ за волоса из адской тины свою мать. — S. Chełchowski, Powieści ludowe, II, ст. 75. — Zbiór wiad. XI, 3, ст. 273, ч. 30. — O. Kolberg, Lubelskie, II, ст. 207—208. Poznańskie, VII, ст. 172. — Вѣстникъ Европы, 1867, XII, ст. 62—63. — Anzeiger f. Kunde d. deut. Vorzeit, 1836 (нїм. оповіданє з XV ст.). — G. Pitré, Fiabe, nov. e racconti popol. siciliani, III, ст. 65—67. — Ortoli, Les contes popul. de l'île Corse, ст. 235—237.

Отся леґенда перероблена також на пісню. Пор. Як. Головацкій, Пѣсни Гал. и Угор. Руси, II, ст. 44, ч. 10 і ст. 244, ч. 5. — П. Чубинскій, Труды, IV, 118. — А. Потебня, Объясненія малор. пѣсенъ, II, ч. 88. — В. Караджич, Пjесме, I, ст. 138—139, ч. 208. — Бѫлгарски народ. пѣсни одъ Миладиновци, ст. 47—51, ч. 44—46; ст. 56, ч. 49. — Štrekelj, Slov. narod. pesmi, I, ст. 112—116, ч. 64—66; ст. 443—445, ч. 412—414; ст. 448, ч. 419. — F. Kuhač, IV, ч. 1484—1485.— Fr. Sušil, Moráv. nár. pisně, ч. 2.

Пор. ще: Карнѣевъ, Стихъ о женѣ милостивой (Журн. Мин. Н. Просв. 1892, VI, 225). — Владиміровъ, Великое Зерцало, ст. 98—99. — М. Сумцовъ, Легенда о грѣшной матери (Кіев. Старина, 1893, V, ст. 195—208).

42. Як Богородиця виратувала невинну жінку від смерти.

Бул йѐден барс худóбні члóвек, а барз мал вéльо дзéці; гóчь йак цéшко, а вон свóйо дзéці зá то льем хóвал. Альѐ дьáбол льѐм дýмал, же йаґ бі дайѐдно зоз ньіх улáпіц. Пріпóзнал тот чьáрні дьáбол чловéка по йóго натýрі, же вон йóго гóдзеп ґу сéбе пріцáгнуц і улáпіц, на тéльо му дал слодóсці, жéбї вон охáбел свóйу жéну і свóйо дзéці. Тот чьáрні дьáбол так чловéку гутóрел: Охап, чловéче, ньѐ рань тóті дзéці, то áньі йѐдно ньѐ твóйо. Ті íшол по надньíці, та ші хльѐба зарóбйал а твóйа жéна, вóна ньічь ше ньѐ старáла, льѐм з льуцкíма [мужáмі] тóті дзéці тéбе наховáла. — Погньíвáні члóвек пóшол дóму, пóбіл свóйу жéну, а сам ше зóбрал тот члóвек та пóшол до шíрого швéта.

Тóта худóбна жéна, йак мóгла тóті свóйо дзéці, так ховáла. Трафéло ше ў тім валáльѐ, йѐдного богатóго пáна умáрла жéна. Остáло

мáле дзéцко. Тóта худóбна жéна, цо йу муж охáбел, одлучéла свóйо дзéцко от свóйіх пéршох і пóшла до тóго пáна, модлыла ше тóму панóві, áбі йєй дал тóто дзéцко от свóйєй пáны, же вóна го бýдзе допáтрац і прі свóйіх пéршох дóйчіц. — Тот пан ше зрадóвал, дóраз йєй дал тóто дзéцко і так йєй гутóрел: Кєльо трéба твóйім дзéцом хльéба, маш у мóйім двóре шіцкого; пріц кáжді дзень, óдньєш твóйім дзéцом, цо йім трéба! — Так тóта худóбна жéна, цо бýла от свойóго човéка охабéна, так ше на дóбре достáла.

Альє чьáрні дьáбол íшче і заш йєй човéка погльєдал і так го порáдзел: Ідз дóму ґу свóйєй жéні, бо вóна тéраз барз дóбре жійє, бо вóна тóму панóві прійáла ше за фрайєрку, а йóго дзéцку за дóйку; та іц, човéче, поціхі ў нóці, а тóто дзéцко панóво нáйдзеш у кольíскі. А твóйа жéна с твойíма дзéцмі шпі на жéмі. Альє ньє зóбудз жéну, áньі ньіч ньє гýтор, льєм ўлап тóго дзéцко, цо у кольíскі успáне, на фрíшко зáдаў тóто дзéцко до шмéрці. Гочь твóйа жéна тóму панóві дóбра фрайєрка, уж вóна за тóту робóту обешéна бýдзе.

Льєцво тот чловек дочéкал вечьáра, пóшол дóму, задáвел по полнóці тóто дзéцко у кольíскі до шмéрці. Уш тéраз дьáбол ма міра, уж відзі, же улáпел човéка до свóйіх пазýрох. Кєд рáно тóта жéна станýла, пéрше патрéла панóво дзéцко у кольíскі, же чьом вóно так длýго шпі. Кєд жéна увідзі, же дзéцко мéртве і жімне, зльєкнýта, дóрас пóйдзе до пáна. Альє вóна, тóта жéна, йак цо дьáбол гутóрел, ньє бýла панóві фрайєрка, льєм бýла тóму дзéцку дóбра дóйка. Пóшла жéна, кльєкла прет пáна, так заплакáла і барс ше жаловáла: Йа, мой пáньє, ньіч ньє прічíна тóму дзéцку, а нáйдзем го у кольíскі задавéне! — Розгньівáні пан дóраз жéну до цемньíці дал; áльє і тóті пéйц дзéці дрóбні тей жéні ґý ньєй зáпрец мушéлі. Заш ше дьáбол радýйє, же кєд обéша тóту жéну, та і панóву дýшу дьáбол мац бýдзе. Уш тей жéні осудзéлі, жéбі йу о пéйц дньі обешéлі, а тóта жéна барз вóна ше пресйáтей Богородíці модльєла, жéбі йєй бýла у пóмоц. Йак прéшлі пéйц дньі, тóту жéну на шмерц провадзéлі, áльє йєй дрóбне дзéці йак баранчьáта за ньу бежáлі. А кєд йу одвéдлі ґу шібéньі, же уж йу обéша, спрáвела ше пресйáта Богородíца за йєднóго пáна, прíшла там і пітáла ше пáном, цо то за нóве, же так вéльо льýдзе стóйа? — Дóрас тóму панóві погуторéлі, же йáка робóта. А тот пан і так знал, бо то ньє бул пан, áльє пресйáта Богородíца. Дóрас тот пан так скрíчьал: Чекáйце, то ньє мош дóраз обéшіц. Ньє мóже на тóту жéну ньіхто дошвéціц, же вóна сáма тóто дзéцко задавéла. Трéба вікóпац тóто мéртве мáле дзéцко, вóно зна, хто го задáвел, мýші пóвесц. — А дьáвол роскáзал, бо і вон бул пáном обльєчéні, жéбі ше шіцкі панóве зашмейáлі; áньі чловек мéртві ньє одвітýйє, а йак тáке мáте дзéцко задавéне одвітóвац бýдзе? —

Альę тот пан, вон ше їшче сілньęйшім па́ном пока́зал так, же ґеўті панóве мушéлі послу́хац. Росказа́лі гробарóві, жéбі вікóпал тóго па́на задавéне ма́ле дзéцко. Пóшол грóбар, пріньęс мéртве дзéцко на свóйіх ру́кох. Альę панóве барз на нóво шіцкі з дьаблом ўйęдно барс ше зашмейа́лі, а тот сілні пан пітал ше тóго дзéцка сам: Пóвец тéраз, мальу́чьке дзéцко, хто ці прічінні твóйęй шмéрці? — А тóто ма́ле дзéцко дóрас прегварéло, а на тóго чьа́рного дьа́бла указа́ло. Тот пан роска́зал тóму чловекóві, цо оха́бел свóйу жéну, жéбі прішол на полнóці і жéбі мньę зада́вел, бо йа з вечьа́ра, йак ма́те дзéцко кра́шньę до кольіскі положéне, а до ра́на о дьабóлскей мóці задавéне. — Тéді пресйа́та Богородіца руцéла во сéбе шма́ті, оста́ла у вéлькей йаснóсці, ма́хла з ру́ку на чьа́рного дьа́бла, цо бул па́ном обльęчéні, дьабол ска́пал. Тéді панóве увідзéлі, жé бі бу́лі ньęвінова́ту жéну за да́рмо обешéлі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Гані Рамач.

43. Поганський цар, св. Вероніка і Пилат.

Бул йęден цар; поґа́нскі ца́р бул, а та́кі ньęздра́ві. Альę вон чьу́л, бо то éшчі бу́ло рок і пол по Хрістóве, же йęст побóжна Веру́нка, та ма тóту хустóчьку, цó ше Хрістос у́тар. І цар то сцел, да́ ше дó ньęй посцéра, жéбі оздра́вел. Альę требáло ісц прейґ мóрйа. І пóшльі катона́ці зос капіта́ном по тóту побóжну Веру́нку, да́ йу прівéду ґу царóві, да́ ше посцéра дó тей хустóчькі, жéбі оздра́вел. Ішльі на мóрйу сéдем меша́ці. Йа́к йу на́шльі у Йęрусаліму, та́ йу у́жа́лі на ґалійу. На́зат прішльі за трі меша́ці, бó йім слу́жел вітор дóбре. Прішла побóжна Веру́нка до ца́ра, дóраз вóн ше йęй віпітóвал, йак бу́ло зос Хрістом. Вóна гуторéла, жé го біль́і Жідзі, а Пілат го потпісал на́ шмерц; а йęй Хрістос у́тар ше до йęй хустóчькі і дóраз óстал óбраз на хустóчькі. Хтó ше дó ньęй посцéра, оздравéйę. Дóрас ше цар дó ньęй посцéрал; і чьу́л дóраз, жé му льęкше у жівóце. І вéц ше йęй пітал ца́р, побóжней Веру́нкі, чі жійę Пілат. — Вóна гуторéла: Жійę éшчі. — І цар пóслал дóрас катона́цох і капіта́на, най прівéду Піла́та зоз Йęрусаліму. Пóшльі пó ньго. Ішльі за́ пол рóка, на́шльі го жівóго, а на́зат прішльі зос Піла́том. Прішльі за трі меша́ці. Альę тот Пілат, кęт Хріста прібільі на́ кріж, а вон зоз гвóздох, цо бул Хрістос на кріжу прібіті, дал сéбе напра́віц острóгі, а на ша́пку тóту гвізду. А Хрістос мал кошу́льу, кéд му бу́ло трі рóкі, та́ му мац ушíла. Та Хрістос рóснул і кошу́льа рóсла; а кęд у́мар, Пілат йу óбльęк на сéбе, та у́ ньęй

бул. Кęд го цар мал прет сóбу, гньıвал ше нá ньго, же Хрістóві потпíсал шмéрц. А кęд бул прет цáром, тá му цар ньę мог сýдзіц, бо мал кошýльу Пілат на céбе, áньı ше го суд ньę лáпал. Тáк му цар осýдзел: Кęт Хрíста зáбіл, цо його ньęбо і жем, ньę трéба, дá го жем пріма. Кáзал гó цар дац на йęден остроў. Ньę трéба му дац льęм сірóве мéсо і сірóву мýку, жéбі ýмар од глáду. — Так Пілат бул там нá тім острóву мéджі водáмі, лáмал пальıчькі так на зýкос, та прескакóвал, дá ше здвéйę нá ньıх. І здзáл ше, та ýмар Пілат нá тім сіґęту. Там Пілат скóньчел вец свой швет; а цар пóчьал вéріц Бóга, бо тéді фрішко ёшчі слáбо верéльі, ньıхто áньı пóвесц ньę шмел, жé йę хрестійан. Дáт цар рóскас по свóйім орсáґу, дá ше хрістійáнох чьýва. А побóжна Верýнка там скончéла жівот прі царóві. Хустóчьку охабéла на памньáток нарóду. Хтó ше поўсцéрал дó ньęй, гóчь йакі хóрі бул, та оздрáвел.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

Паралелї: Др. Ів. Франко, Апокріфи новозавітні. А. Апокріфічні евангелия, ст. 237—239, 241—242, 353—358 і 362—364.

44. Про св. Онуфрія.

Бул йęден цар і царіца; обльęкла ше царіца, же ше пóйдзе споведац. Ішла до цéркві, а дьáбол пóшол нáпредз ньęй, обльęкол ше за пóпа, та шéднул до стóлка, запáльęл швічьку, а так шедзел з вéльку брáду, а чéкал, док царіца прідзе пред ньóго, жéбі ше вісповедáла. Пóшла царіца, кльęкла пред ньóго, же бýдзе гріхі споведац. Сцéла ше прежéгнац, ўлáпел йу дьáбол за рýку, так йęй пóвед: Мóже то ше і так споведац, цо ше ньę мýші áньı прежéгнац! Пóведз мі, кęльо рас ші вос фрáйęром спáла? — А царіца ше осетéла, же так кльęкла, йак пред дьáбла з вéлькім стрáхом. Йак ше прежегнáла, дóраз дьáбол од ньęй скáпал. За тóто ўрéме устýпел і поп до цéркве. Кльęкла царіца, та ше вісповедáла, а йак пóшла дóму, шéдла ґу стóлу, с цáром полудньувáла. По полáдньу прíшол дьáбол обльęчéні за пóпа. Гутóрел царóві: Твóйа жéна дньęшка ше споведáла, шіцко мі віволáла, кęді вос фрайęром спáла. Ішче йęден мéшац, бýдзе твóйа жéна от фрайęра дзéцко рóдзіц! — Розгньıвáні цар тóто ўрéме льęдво чéкал. А дьáбол дýмал, же цар свóйу дýшу йому прéдал. Роскáзал дьáбол цáрові: Кęт твóйа жéна порóдзі, рóскладз вáстред варóша вéлькі óгень, руц тóто

дзецко до огньа, най згорі; бо дьабол думал, кед будзе велькі огень горіц, же тото дзецко дораз згорі. — А кет царіца породзела, на другі дзень роскавал цар настред варошa велькі огень направіц. Дорас катонаці наношелі древо, а льем цо почьалі огень пальіц, а тот чьарні дьабол прішол, сільно велькі огень дораз направел так, же за йедну годзіну нье мож було аньі бльіско ланц жемі ґу тому огньу доступіц. Дал і царові на знаньe, же уж огень барз велькі напальені. Пошол цар ґу свойей царіці ґу посцелі, ужал тото дзецко зоз йей рукох, а царіца дорас на полі мертва остала. Пошол цар ґу огньу, рупцел тото дзецко допстред огньа, а льем му прішло на розум, жебі так скрічьал: Боже, най по праудзе будзе! Кет того дзецко мальучьке от попа достате, най дораз у огньу попелом станье. А кед йе мойо, та най жіве остапье!

А тот чьарні дьабол затікал царові уста, жебі так по праудзе нье гуторел, бо дьавол уж бул поріхтані зо свойіма слугамі, йаґ бі цара разом жівого до пекла цагалі. Алье так Бог дал, же тому царові прішло на розум, жебі ше і на остатку на Бога заволал: йеден ферталь годзіні тото дзецко мальучьке у огньу було, а вец анґелі на рукі го ужалі і так зашпівалі, же тому дзецку Онуфрійа мено назвалі. Радосні цар пріскочел так бльіско огньа на трі крочьайі. Сцел дзецко з огньа ужац, но нье мог, бо ше на ньім царскі шматі запальовалі. Прікрочело дзецко два-трі крочьайі од огньа дальей. Радосні цар ужал свойо дзецко на рукі і так повет: То мой сін родзені Онуфрі! Зобльек царскі шматі, льем остал у ґачьох і у кошульі, на голіх кольенох дому ішол, а тото мальучьке дзецко на рукох ньесол. А катонаці ньеслі му шматі і його самого провадзелі. Пошол цар на кольенох аж до хіжі, увідзел свойу царіцу льем кус жіву на посцельі. Гласно закрічьал: Кральіце мойа і жено найміленьша мойа! Прівьесол сом нашо дзецко Онуфрійа! Другі дзеці з воду у церкві окресцені, а царскі йедіні сін Онуфрі настред варошу место кресценьа огньом опальені! — На тоті слова льедво царіца кушьчік була почешена і так себе до розуму ужала, жебі на уше паметата.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

45. Віднайдене чесного хреста.

Бул йеден цар, а бул поґан, барз губел хрістійанскі души. А Бог допушьчел на ньго вельку кару, шіцко бул сама храста. Кет ше рушел,

та на́ ным пука́лы то́ті хра́сті, та з нього́ креў і́шла. І ка́зал дохто́рох во́лац, да́ го лы́чьа. Дохто́ре прі́шлы і лычѐлы го і нычь му нье ха-снова́ло. Гуторе́лы му, най позбе́ра хрістійа́нскі дзе́ці трі́ сто ду́ші, да йіх да поре́зац, та до йедней ка́дзі креў позбе́рац, та ше мо́же оку́пац ў тей кре́ві. А во́н то зро́бел. Ші́цкі маце́рі хрістійа́нскі дал ро́сказ, да́ ше зі́ду до ца́ра. І позбера́лы ше на фрі́шко, во́ны ду́ма́лы то́ті же́ні, же́ йіх бу́дзе цар даро́вац; а́лье ве́чьар бул, до́к ше посходзе́лы, та йім нычь нье робе́лы, а ра́но йіх ма́лы погу́біц ші́цкі то́ті ма́лі дзе́ці. Алье ў но́ці ше йім прішны́ло, то́му царо́ві, на́й то нье зро́бі, бо е́шчі му го́рше бу́дзе. Алье му гуто́рел глас з нье́ба: На́й ше опі́га йедного проро́ка, цо́ ма ро́біц. А про́рок му гуто́рел, же́бі ті нье гу́бел хрісті-йа́вскі ду́ші, за́ то ші та́кі раньові́ті, же́ ші пога́нскі цар. Алье зро́п так, йак йа ці по́вем.—А цар прі́стал: Ро́б мі, йак ті знаш! Про́рок му гуто́рел: Ве́ріш йедіно́го Бо́га і сі́на і ду́ха сйата́го, тро́йцу сйата́йу? І окре́ецім це та бу́двеш хрістійан. — Та прі́стал на ші́цко і гва́рел, же ве́рі Бо́га во Тро́йці. Та про́рок прі́нье во́ді, а цар ста́нул го́лі. І сі́пал во́ду на́ ньго і гва́рел му: Крешчьайет сйа раб бо́жі. І йа́к ше во́да сіпа́ла з ньо́го, та почьа́лы хра́сті па́дац і о́стал здра́ві і кра́сні бул, йа́кбі ны́гда нье́ мал ра́ні на се́бе. Та те́ді ві́дзел цар, же йест ог і ве́рел го і дал по орса́гу роска́зац, жебі ше хрістійа́нскі за́кон нье гу́бел. І ходзе́лы по шве́це, препатра́лы, хто́рі йак наро́ді Бо́гу слу́жа. А то́ уж бу́ло трі́ сто ро́кі по Хрісто́ві. Та́ ше пі́тал цар про-ро́ка: Йа́к то бу́ло зос Хрі́стом? — А про́рок му гуто́рел, же́ го Жі́дзі забі́лы, а крі́жі до же́мі закопа́лы. А ца́р то сцел гльедац і те́ді бул ден Жід, мал трі́ сто ро́кі. Та́ го цар во́лал, чі во́н зна за Хрі́ста? А вон гуто́рел: Йа ма́лі бул, йа́ то нье́ знам. — А вон му гуто́рел Алье ші чьул от сво́йіх ста́ріх. — Алье Жід нье́ сцел по́весц. І ца́р го дал до йедней сту́дны ру́ціц, док нье по́ве, йа́к вон чьул. І бул за трі дны і кры́чал: Віцагны́це ме, та́ вам по́вем. — Віца́глы го зо́ сту́д-ны і вец гуто́рел: Хрі́ста забі́лы на́шо ста́рі, а крі́жі закопа́лы до же́мі на то́гу імпера́цку го́ру до за́хот слу́нка. — І копа́лы йіх льу́дзе і на́шлы трі крі́жі у же́мі, а́лье нье позна́лы, хто́рі Хрі́стоў. Піта́лы ше проро́ка: Йак бу́ду знац, хто́рі Хрі́стоў. — Про́рок йім гут Прі́ве́цце чловека нье́мо́го, калы́ку, та́ го прі́ло́сце на́ крі́ж, та кед оздраве́йе на хто́рім, то бу́дзе Хрі́стоў.— Положе́лы го на йеден, нычь і на дру́гі — нычь; а на тре́цім ше о́звал, та гуто́рел: То Хрі́стоў крі́ж бул. І нье́мі прегва́рел сам і оздра́вел. І крі́ш прі́украше́лы і лы до Йерусалі́му до це́ркві го о́днье́сц. Са́м цар ше о́бльек кра́ш нье до шма́гох і по́ шол гу крі́жу і дзві́гал го, а́лье нье́ мох од же́мі го ру́-шіц. Та гуто́рел: Йак Хрі́стос бул помуче́ні, а нье́сол го на го́ру, а йа́ го нье мо́жем а́пы ру́шіц од же́мі. І по́шлы по проро́ка та́ му гуторе́-

лыі, же́ го цар ньє мо́же а́ныі ру́шіц од же́мі. А про́рок гуто́рі: Хрі́стос бул змуче́ні, старга́лыі з нього́ шма́ті, го́лі бул. А цар ше о́бльєк до кра́сніх шма́тох; а́льє на́й ше зобльє́че пара́дні шма́ті, та най так пробу́йє о́дньєсц. І ца́р ше зо́бльєк пара́дні шма́ті і ве́цкаль го льє́ко дзвігнул і о́дньєс го до це́ркві йєрусалі́мской. Там сто́йі і ньє́шка; і бу́ла ве́цкаль ве́лька пара́да і віідзел наро́д, же́ то бу́ло пра́уда зос Хрі́стом, дошвече́ло ше зо́с тім ньє́мім калыі́ком. І цар відзел, же́ то бу́ла праўда і дал ро́сказ, да́ ше слу́жі хрістійа́нскі за́кон по шве́це, і от то́го чьа́су почьа́ло ше твардо́вац барз. Ньє шльєбо́дно бу́ло хрістійа́на гу́біц. І так тот цар ско́ньчел сво́йо ца́рство у хрістійа́нству.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Андрія Шанти.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. І, ст. 139—140, ч. 156—157.

46. Марія покутниця.

Кєг ше пойаве́лі то́ті трі кре́сті, що Константі́ньска Йєле́на цирі́ца вікопа́ла, ньє зна́лі, а́ныі ньє мо́глі по́знац, хто́рі Хрі́стоў кріж. Пріходзе́лі хо́рі і льєга́лі на то́ті кре́сті, от хто́рого бі кре́ста оздраве́лі, та тот бі бул Хрі́стоў кріж. А йак уж візна́лі, хто́рі Хрі́стоў кріж, однье́слі го вука до це́ркві, поставе́лі го на́стрет це́ркві і так ґу ньо́му і́шол ве́лькі наро́д: на́предз од бльіі́жей, йак ше розглаше́ло і по дальшім орса́ґу, насходзе́лі ше льу́дзе ве́льо до ґалі́йі те́льо, же йіх бу́ло штірі е́зрі.

Бу́ла там йє́дна кра́сна дзі́ўка, ньє і́шла, же́бі кре́ст увідзе́ла, льєм за́ то і́шла, що там бу́лі хло́пі, а́бо леґі́ньє, так сце́ла, же́бі зоз ка́ждім спа́ла. А йак тре́ба́ло зоз ґалі́йі схо́дзіц, пітал корма́нош пеньє́жі о́д ньєй; а во́на так гва́рела, же ньє́ма пе́ньєжі, а́льє кєт сце корма́нош, бу́дзе і з ньім спац. — Корма́нош ше зрадо́вал, бо бу́ла барс кра́сна. А йак по́шла ґу тей це́ркві, дзе шіцкі льу́дзе і́шлі крест відзіц, і во́на по́шла, же́бі Хрі́стоў крест увідзе́ла. Ішче бу́ла дальє́ко от це́ркві, йак з ньу руце́ло го́ре по́верх шіцкіх льу́дзох. А во́на на дру́гі раз заш ше пріблье́же́ла, же́бі крест увідзіц. Заш йє́й так одруце́ло, же льє́тво стану́ла. Відзе́ла, же ньє мо́же дойсц, же ше йє́й ньє́ да, по́шла на пі́йац, купе́ла се́бе трі ма́лі хльє́бі, а по́шла до пусті́ныі, бу́ла с тімі хльєба́мі задово́льна до седе́мнац ро́кі. А вец прі́шла на но́во ґу тей це́ркві, барс ше модльє́ла, же кєд бі да́йак да́кус Хрі́стоў

крест увідзе́ла. Ставу́ла про́сто дзве́рох, те́льо сла́ва, же крест увідзе́ла. І по́шла ґу мо́рйу, барс ше модльѐла то́му корманошо́ві, же́бі йу преве́зол. І по́шла за мо́рйо до пусті́ньі, бу́ла там седе́мнац ро́кі. А кѐт прі́шол ве́лькі пост, та́кі бул обі́чьай у тей це́ркві, же от покло́пней стре́ді росходзе́лі ше попо́ве, ка́жді се́бе на сво́йо ме́сто, дзе мал одредзе́не, да сам по́сці. Порослкла́дал йім тот найста́рші на грома́ткі льѐньчі, а́бо смо́кві, а́бо пасу́льі, ка́жді сво́йу грома́тку у́жал; розі́шлі ше по пусті́ньі, хто́рі ка́дзі знал. Йе́ден по́шол аж за мо́рйо, ше́днул до сво́йѐй хі́шкі і там ше мо́дльѐл. На́раз оба́чел, же там на бре́гу хто́шка сто́йі, а́льѐ кус ві́шше от каме́ньа. Сцел ше йѐй опі́гац, хто ші? — А во́на, то́та Марі́йа, прегваре́ла: Дай мі дайа́ку шма́ту, бо со́м го́ла. — Дал йѐй шма́ту тот пано́цец зо се́бе і по́шла ґу ньо́му, та так му гуторе́ла: Бу́дзем ше сповє́дац прет то́бу, а́льѐ най ці по́вем, же́біш бул тва́рдей ві́рі, до́брого зако́на, бо йа ці бу́дзем ші́цко гуто́ріц, же йа ньѐ бу́ла та́ка, же сом ма́ла свойо́го члове́ка, а́бо свойо́го йѐдно́го фрайѐ́ра і бул мі та́кі дзень і та́ка ноц, цо сом ве́цей, йак сто хло́пох пременьѐ́ла; та же́біш померко́вал на се́бе, бо ті хлоп, а йа же́ньска, же́бі ші́ ше на́ мньѐ ньѐ паона́чел. — Йак йу віспове́дал, зо́брал ше, по́шол до це́ркві, а Марі́йа воста́та з ге́утей стра́ні мо́рйа. А йак пре́шол рок, доче́кал йу тот пано́цец прі мо́рйу, а во́на пре́шла по су́ху зо свойі́ма нога́мі; дал йѐй прі́чьасц, по́шла на́зад Ма́рійа, йак з ві́тром одльѐце́ла. А о трѐ́ці рок по́шол тот поп у ве́лькім по́сце заш по́сціц, по́шол на то́то ме́сто, а Марі́йа уж бу́ла ме́ртва. Чьу́вал йу там йѐ́ден жвір, а йак тот поп по́шол там, а тот жвір віко́пал гроб зо свойі́ма пазура́мі у йѐ́днім каме́ньу, та́м йу захова́лі; а йак прі́шол тот поп с тей стра́ні мо́рйа, справел йѐ́дну кньі́шку, спі́сал йѐгі́пецкей Марі́йі жі́гійѐ.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Гані Рамач.

Паралелї: Др. І. Франко, Апокріфи і леґенди з україн. рукописів. Леґенди про святих. І. ст. 266—288: Житіє Марії Єгиптянки (два варіянти). — Hermann Knust, Geschichte der Legenden der h. Katharina von Alexandrien und der h. Maria Aegyptiaca nebst unedierten Texten, ст. 103—346. — М. Драгомановъ, Малорус. нар. преданія и разсказы, ст. 132—133, ч. 30.

47. Марія убийниця. А.

Бу́ла йѐ́дна же́на і бу́ло йѐй ме́но Марі́йа. Во́на ма́ла йѐдно́го сі́на, та зоз ньім спа́ла. Ве́цка тот сін у́мар, во́на ньі́ґдзе, ньі́ґдзе ньѐ

їшла, да йу ньїхто ньє відзі, же вона будзе мац дзецко от свойого сіна. Вецка вона мала дзецко, та го загубела, йак ше народзело. Положела го до йедного древеного суда та го пушьчела до йедного йарку. Та ше тото задавело. Вецка то льудзе відзелі, же вона там дзецко пушьчела, та ўшадзі по валальє за ньу бешеда була Вецка вона ше барз ганьбела, та предала свойо добро, цо мала. Мала там кушьчік худопкі, та попредала та себе надумала, же да вона пойдзе даґдзе дальєко, бо ше ту ганьбі. Но вона вец ше зобрала та їшла. Дошла ґу морьйу та шедла на ґалійу і вецей льудзе там шедзелі. Йак дошлі наштред морьйа та з ньіма ґалійа ставула. А тот чловек, цо на ґалійі комендірал, та барс ше зльєкол, же цо з ньіма ґалійа станула. І шіцкі ше барс позльєкалі і барс ше модльєлі, да ше з ньіма ґалійа руші. Ґалійа ньічь, льєм стойі. Стала тота ґалійа з ньіма за трі дньі і за трі ноці. А тот чловек, цо з ньу комендірал, так уж вістал, же мушел заспац. Та прішол ґу ньому ангел ў сну, та му гварел, же ше ґалійа ньє руші, доґод тоту жену до морьйа ньє руці, цо йей мено Марійа. Та ше му ангел казал пітац, же да ше опіта, хторей мено Марійа, бо вон ньє знал. І тот чловек йак ше зобудзел, станул та себе дума, же ше будзе пітац, хторей мено Марійа. І вон ше схільєл ґу тей жені, цо йей було мено Марійа, та ше йей пітал: Поведз мі, жено, хторей мено жені ту Марійа, бо мі ангел гварел, да йу руцім до морьйа. — А вона му гварела: Мньє мено Марійа. — А вон ше йей пітал: Тебе? Та йу сановал руціц до морьйа, та йей дал чьамец, же най ідзе на тім чьамцу, дзе йей вода одньєше. А вон йак чьамец откапчьал та йу положел на чьамец, та йей гварел, же іц, дзе це вода одньєше. Пошла мало дальєй на воді та ше з ньу чьамец горе бздом обрацел, та пошла до спотку до морьйа.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Юлі Молнар.

48. Велика грішниця. Б.

Була йедна барс красна і богата жена, а мала і свойого чловека, льєм же го ньє сцела, вельо бáржей льуцкіх прівольєла. Булі ў тім валальі, льєбо у варошу, барз вельо катонаці і офіціре. А тота жена богага і барс красна, барз йедного офіціра польубела; ўше ґу ньому на ноц отходзела. Охабела свойо дзеці і свойого чловека, а чловек бул барз добрі, шіпко знал, льєм йей ньічь ньє гуторел. А тога жена йак ўше ґу тому офіцірові ходзела, так го модльєла, чі вон бі йу ўжал за жену, та вона бі свойого чловека отровела. Офіцір на то отповед ў ноці,

док спáлі на посцéлі, же вон йу вéжньę. Кęт пóшла дóму тóга жéна, та чловéка отровéла. На дрýгу ноц пóшла ґу тóму офіцірóві, так ше му похвальęла, же вóна уш чловéка ньęма. І піта ше тóму офіцірóві тóта жéна, на дрýгу ноц заш на посцéлі: Чі ві мньę, пáньę, вежньęце за свóйу жéну? — А тот пан офіцір уж ньę знал йак, так йęй отпóвед: Йá бі це ўжал, бо це льўбім, бо ші на мóйу дзéку барз міла. Альę ті маш двóйо дзéці, тó бі мньę бýло од мóйіх войęмскіх пайтáшох за вéльку гáньбу, же сом ўжал жéну, цо ма двóйо дзéці. Повéдлі бі мі, же бáрем гочь дáкус ньę бýла бі тáка міла, льęм най двóйо дзéці най ньęма. — Опітáла ше тóта жéна офіцірóві íшче раз на посцéлі: Чі ме, пáньę, вежньęце, кęд ньę бýдзем мац тóті двóйо дзéці? — Пан офіцір, док прі ным бýла, так йęй отпóвед, же вон бі йу ўжал, льęм най ньęма тóті двóйо дзéці. Кęт пóшла на рáно тóта жéна дóму, а йęй дзéці íшче спáлі на посцéлі, двóйо ўйęдно, йак двóйо голýпкі; йęднóму бýло пéйц рóкі, а йęднóму бýло трі рóкі. Тóта жéна, цо ґу офіцірóві нá ноц ходзéла, ўжáла нож і так фрішко тóті дзéці обідвóйо порезáла, порезáла і сáма погребáла. Ньę гльęдал йу ныхто, цо то бýло, а льęбо йак було. Пóшла радóсно тóта жéна ґу офіцірові, за шíйу ше му окльучéла і так му гуторéла: Уж йа, пáньę, уж йа бýдзем вáша жéна. — А тот пан офіцір, уж йу візнал дóбре, же йáка вóна і цо вóна за жéна. Так йęй нáраз отпóвед: Уж йа тéбе нá ўше ньę сцем, áны дзьęшка, гóчь біш бýла íшче і заш крашша, йак ші тéраз; доґ бі ті ше погнывáла, та біш і мньę отровéла, áбо зарезáла. — Опáтрі тóта жéна, сáма тéраз, же цо вóна наробéла пре фрайęра. Мóгла вóна у свóйім богáству трíмац свóйо дзéці, свóйого чловéка і фрайęра. Банýйę барс, чьом так цéшко согрішéла. Ньę цéшко йęй, цо чловéка отровéла, льęм йęй цéшко, же тáкі дзéці крáсні, млáді, одруцéла, порезáла, а офіціра за свóйого мýжа ньę достáла. Пóйдзе вóна íшче раз до тóго пáна офіціра: Кęд ме, пáньę, ньę сцéце за свóйу жéну, а ві мньę вежныíце, йак сце мньę і до тéраз брáлі на кáжду ноц за свóйу фрайęрку. — А пан офіцір ше обрáцел, та так гвáрел: Іц ті, кýрво, гéгка, ньę вóлаш ті ше íшче áны дóбра фрайęрка. Йęст то і вéцей тáкі жéні, цо сцу буц другóму фрайęркі, свóйіх мýжох мáйу, а ньę поотроўйáйу і свóйо дзéці мáйу, та ньę одруцáйу. Ньę ідз вéцей ґу мóйęй посцéлы, бо кęг це увідзім, та йа ші зо свóйу шáбльу глáву одрýцім; а ті бі ше за мáлі чьас і на мньę погнывáла, та бі ші ме отровéла áбо зарезáла!

Пóшла тóта жéна от пáна офіціра, áны там ньę препоцовáла. Ньę сцéла пеньęжі, цо йęй пан офіцір дáвал, йак дрýгі раз з дзéкі ўжáла. Ньę пóшла áны дóму до свойóго; охабéла свой дом, пóшла до швéта шірóго. Ішла вóна скітайўці, дóшла аж ґу мóрйу; тéльо пеньęжі мáла, цо бі сéбе ґалійу поотплацáла. Кęд ґалíйа прі крáйу стáла, а тóта жéна

так ше запітала: Кељо треба за ґалійу плáціц? Пойдзем с тамтей страні морйа, кęд бі сом тело пеньęжі мала. — Пораховал пан корманьош, цо йę на ґалійі: Треба, жено, плáціц пейдзешат форінті. — Тельо жена пеньежі мала, та до рукох пан корманьошові дала. Вошла до ґалійі, та такой шедала, од велького страху, цо робіц, ньę знала. Рушела ґалійа кус дальęй от крайу, уж дальęй ньę пойдзе, такой ше мурйайу. Стойа позльęкані два дньі і два ноці, а ґалійа з места ньіґдзе ньę отходзі. Льęгнул пан корманьош од нужді, жебі дакус заспал, да ше му прішньійę, чьом рушіц ґалійу ньę може. А нарот сільні шедзі на ґалійі, йęдні плачьу, а другі ше вадза с корманошом, же цо йіх затрімуйę, же уж льудзе ньę буду мац хльęба, та йім од гладу на ґалійі помрец треба. — А йак корманьош заспал, та ше му прішньіло, же да пойдзе медзі льудзі, цо шедза у ґалійі, та ше му прівідзі, хтора грішна душа, та най йу улапі, а до морйа най одруці, дораз ґалійа пойдзе сама, кадзі йу з льудзмі треба.

Стануł пан корманьош, преходзел ше помедзі льудзі, цо шедза у ґалійі, а пітал ше: Повецце мі, льудзе, хто сце такі грішні? — А тота жена дорас ше пріпознала, же вона найгрішньęйша і шіцко корманьошові віпріповедала, йак согрішела. А корманьош ньę сцел йу руціц до воді, бо йу сановал за то. Відзел йу, же йę зльęкнута, а відзел і же йę барс красна жена; так йęй повет тот корманьош: Йа це поучім, жено! Йęст ту йęден малі чьамец, йа ці го даруйęм, шедньі на ньго та іц, кадзі це вода одньęше. Кęд будзеш мірно шедзіц, та ше чьамец ньę преурáці. Пойдзеш жіва ґу найęдному крайу, та з ньго війдзеш, та так іц з Богом по свойęй драгі, а чьамец охап прі крайу; за кого будзе потребні, та най себе го вежме. — І тота жена дорас станула і вішла з ґалійі вонка, а пан корманьош откапчьал тот малі чьамец од ґалійі. Тота жена шедла на тот малі чьамец і улапела тот ланц до рукі, же будзе ісц на тім чьамцу, кадзі йу вода одньęше; іщчек льęм цо шедла, аньі ньę подзековала корманьошові, же йу так добре порадзел — так ше задавела зос тім малім чьамцом, так пошла до спотку, йаґ йęдна велька шекęра. А тоті льудзе, цо на ґалійі шедзелі, шіцкі відзелі, барс ше чьудовалі, же таку красну жену зос чьамцом до спотку до воді гріхі упаглі. А ґалійа дораз рушела ше і пошла сама; фрішше ішла, йак прет тім гочь кęді, кęт по морйу ходзела.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиції від Ганї Рамач.

Паралелї: П. Чубинскій, Труды, І, ст. 182—183. — Отся леґенда вяжеть ся в деяких варіянтах із попередною про Марію покутницю та з дальшою про кровосумішника.

49. Як син оженив ся з матерею. А.

Бул йеден пан стáрі і ўжал дзіўче йедно за свóйо. І вон тото дзіўче потхóвал вéльке, а свóйо дзéці нье мал ньіґда. Тóго пáна ґоспóдьа умáрла — а вон бул богáті — і тóто дзіўче, йак вéльке вірóсло, цо ше мóгло óддац, санóвал дац другóму, áлье сам надýмал, да го вéжнье за жéну. І вон з ным рок жіл, с тім дзіўчéцом. І вóна мáла дзéцко; áлье вон ше гáньбел, бо вон стáрі бул, же мáйу дзéцко і так ше згвáрел зо свóйу жéну, да вóні тóто дзéцко пýшчьа на вóду, да спрáуйа йедну ладíчьку, да дзéцко íдзе дóлу вóдом. Алье тóго дзéцка мац барс плакáла, же йак вóна го пýшчі? Алье кед мушéла. І тот пан, док пóшол дац ладíчьку спрáвіц, а вóна зо златíма ньіткáмі злáті слóва вішівáла. Шíцко так вішíла, йак вóна ше до тóго пáна достáла, йак вóна ше ў нього віховала і за жéну му бýла дáна; йак тóту кошýльку вішіла, до ладíчькі полóжела, жéбі то пан нье обачéл і тóту ладíчьку дóлу вóдом пушчéлі. — І трóме галáше йу улáпелі і так згварйáлі, хторóго то бýдзе, цо на вóдзе відзéлі. І кед вóні ладíчьку отворелі і там крáсне дзéцко увíдзелі, йеден так гутóрел: Йа го нье сцем, йа мам досц дзéці. — Дрýгі гвáрі: І мнье го нье трéба. — А трéці гвáрі: Мнье го трéба. — І вон дзéцко дóму óдньес і тóго хлáпца сéбе потхóвал і трíмал го до пéтнац рóкох. Хлáпец бул барз учéні і барз вімудрóвані. І тот му так члóвек гутóрел, цо го потхóвал: Ну, мой сíну, уш ші вéлькі, уш сом це дост трíмал; тéраз мóжеш пойсц сам зо сóбу; уш ші вéлькі, уш ші шмéлі.

І тот хлáпец дальеко ше оддáльел і хóдзел вон два рóкі по швéце. І вон пóшол до йеднóго варóша і там ше пíтал ноцóвац. І вóні му ше так пітáлі, цо вон за йеден? — А йа шірóта барз жалóсна, бо йа óца, мáцер нье мам, а за родзіну нье знам. — І вон ше йім так віпітóвал: Цо йест у вáшім варóшу новóго? — А вóні му так гуторéлі: Йест у нас барз вéльке нóве, бо ту йест йедна млáда ґдовíца, цо йе млáда, а барз крáсна, цо йей у варóшу пáрі ньет. І пітáйу йу двáнац леґíнье, áлье гат нье мóже пóйсц, льем за йеднóто: áлье кед бі йу кáжді сцел! І вóна відзéла, же вóні сéбе осýдзец нье мóжу, та йім сáма осудзéла і так йім гуторéла: Но, йа відзем на вісóку хíжу, хтóра йе на два кондіґнáціи; ві будзéце шíцкі стац на жéмі і бýдзеце трíмац гóре рýкі, а йа рýцім йаблуко; хторóму спáдньe до рýкі, тóго йа бýдзем. — То тóті льýдзе пріповéдалі леґíньові, дзе вон нóцовал. І вон сéбе так надýмал: Пóйдзем і йа пáтріц, да йа відзім, йак то бýдзе. — І вон кет пóшол і там шíцкі тóті двáнац леґíнье трімáлі гóре рýкі. Вон пóбех і сам

рýкі дзвíгнул гóре, да вíдзі, кóму йáблуко спáдньє. А то йаблýко спáдло самóму йóму. І тóті ше барс позльєкáлі, гéўті леґíньє, же чьом йóму спáдло, а ньє нам. І так тóта дзіўка ньє мóгла буц с тіх двáнац áньі йєдного жéна, льєм мушéла буц тóму лéґіньові, бо так сáма óсудзела. І так дóлу вíшла і зос тім ше леґíньом повінчьáла; а тот лéґінь ўшáдзі тóту ладíчьку зо сóбу нóшел, цо го у ньєй óцец-мац дóлу вóдом пушчéлі. Так вóні жíлі йєдно два, трі мешáці. І вон заш ше оддáльєл до льєса на лóві, а вóна сéбе так думáла: Пáльє, от кєді йа ше з ньім вíшла, ньíґда сом ше му ньє опітáла, же цо йє за йєден, áньі сом ньíґда тóту ладíчьку ньє опатрéла, цо вон у ньєй ма! І кєд вóна ладíчьку отвóрі, нáшла там тóту кошýльку вішíвáну зо златíма словáмі. І вóна тóті слóва почітáла і барз заплакáла і рýкі заламáла, же тóті слóва вóна сáма вішівáла, та же то вон йєй сін, а ньє муж. І вóна го льєдво дóму чекáла. І кáдзі го обачéла, же дóму íдзе, барс плакáла і óпред ньóго барз бежáла і так тóті слóва віпомінáла: Сíну мой і мýжу мой! Сін ті мі, бо сом це родзéла, а муж ті мі, бо сом ше с тóбу вінчьáла. — І так барс плакáлі, же тáкі вéлькі гріх зробéлі і тáкой ше росставáлі. Вон ше барс бал тóго грíха, же з мацéру ше повíнчьал і так сéбе дýмал: Йáкбі йа ше мóгол віпокутóвац? Оддáльєл ше до йєднóго манастíра і у тім манастíру вóлал ше сйашчéньік: преосйашчéні Сáва. Вон пóшол ше ґу ньóму споведáц і сйáшченьік му так гутóрел: Кéд бýдзеш покýту тóту рóбіц, та ці Бог прóсці гріх, хтóрі ті нарóбел! І вон пóшол до преосйашчéного Сáві дóму і спрáвел му йєдну хíшку, цо ше льєм сам до ньєй змéсцел і до тей хíшкі го зáмкнул, та му так гвáрел: тот кльýчік одньєшем до вóді рýціц, та кєт ше кльýчік ўрáці гóре, та ці Бох прóсці гріх; а кєт ше ньє ўрáці, тéді ці ньє прóсці. — І преосйашчéні Сáва пóшол ґу вóді і рýцел кльучь, áльє ше ньє ўрáцел, бо там бýла вéлька ріба, та тот кльучь прельíґла. Вон бул у тей хíшкі йєдно два-трі мешáці, ньє йєд, áньі ньє піл, льєм ше барз Бóгу мóдльєл і пресйáті Богорóдіці, да му бýду у пóмоці. Раз лапáлі галáше рíбі і улапéлі тóту вéльку рíбу і так удесéлі тóту íсту, хтóра кльýчік прельíґла. То ріба бýла барз вéлька, гат тоту рíбу худóбні плáціц ньє мóжу, та йу понукáлі до богáтіх пáнох. Гат удесéлі пойсц до преосйашчéного Сáві. І так йу понýклі: Чі купíце вéльку рíбу? То ше пітáлі слýжніці. — А служнíца йім там гуторéла: Прíчекáйце, док ше сйашченóму опітам. — І преосйашчéні Сáва віпол вóнка, кáзал тóту рíбу ўжац і роскáвал служніці, жéбі на полудзéнок прíготóвала. Кєд вóна тóту рíбу очíсці і роспáре, нáйдзе там йєден кльучь. — Вон ше дóраз осéтел, же то тот бýдзе, цо ньім хíшку зáмкнул. І вон тóго одóмкнул і тóго мéртвого нáшол; уж бул мéртві, бо вéльо пóсцел за тот гріх, цо з мацéру ше

вінчьал. І тот мéртві сйáті óстал, а дньęшка йę поховáні у Царіґрáду; над йóго грóбом оправéні манáстір і хто там пóйдзе ше помóдлыц над йóго гроб, каждóму йę гріх прошчéні.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

50. Як кровосумішник став папою. Б.

Бул йęден цар, а мал барс крáсні двóйо дзéці: йęднóго сіна і йęдну дзіўку; тáкі бýлі обідвóйо крáсні, цо бі мóже буц у шіцкім орсáґу крáшші двóйо дзéці ньę бýлі. Дзіўку вéльо пáньскі сінóве пріходзéлі нітац, цобі йу сцéлі за жęну. А цар одвітóвал каждóму паньскóму сінóві: Йа свóйу дзіўку ньę-дам; ныіхто мі ньę заповéда, йа заповéдам і над другíма народáмі. Так сом надýмал, же мóйо дзéці так найкрáшші у шіцкім орсáґу ньę бýду роспаровáні; бýдзе мóйа дзіўка мац за чловéка свóйого брáта.

Тóті двóйо дзéці, вóні ше барз одмагáлі. Рок бýлі ўйęдно, а ныійáке мéдзі сóбу зле ньę спознáлі. А кęд бýлі два рóкі ўйęдно, а тóта дзіўка породзéла од брáта, дзéцко достáла. А тóто дзéцко бýло хлáпец. І вóні двóйо, брат і шéстра, льęпше знáлі, же то гріх, же вóні ўйęдно дзéцко мáлі, йак цо йіх óцец, бо йіх óцец ньę пріпознáвал зá гріх, кęд йіх нáгнал, да ўйęдно жійу. Уж вóні ше двóйо, брат зо шéстру, льęпше порадзéлі, же да ше так розіду, жéбі ше ныіґда ньę відзéлі. А тóта дзіўка барз заплакáла, так братóві отповедáла: Ідз, брáту, ті шірім швéтом, бо йа бі сáма пóшла, áльę йа по швéце ньę ходзéла, ньę пробовáла, та йа ше бóйім, чі йа заш дáґдзе ньę настрáдам. — А йęй брат ше пріобéцал, же пóйдзе; так бýдзе, шéстро, барз дóбре: ті зóстань у оцóвім двóре, а йа пóйдзем по шíрім швéце, áны ме с пíсмом ньę глььęдай, áны ше зá мньа ныікóго ньę запітай, а сáма так пáтрі, йак найльęпше мóжеш. А íшче ше за йęдну ствар знóва порадзéлі: йáґбі тóто дзéцко от сéбе отпровадзéлі. А йóго шéстра, а тóго дзéцка мац, так гуторéла: Пýшьме го на вóду, йак пушчьéла дакęді мац Мойсéйа. А ті, брáту, іц дóраз до шíрого швéта. — І брат ўжал тóто мáле дзéцко на свóйо рýкі, та го кус потрíмал і побóчькал го, полóжел го до колыíскі, а зо свóйу шéстру рýку ўлáпел і так ше розíшлі. А шéстра, тóго дзéцка мац, оправела тóто дзéцко до йęдней мáлей ладíчькі, áльę го на вóду ньę пушчьéла, бо ньę шьмéла. Ньę рáда бі бýла, жéбі ше тóто дзéцко у вóді задавéло, льęм відзéла, же там дáльęй галáсі рíбі лапáйу. Зáшла

тамаль і положела тоту ладічьку ґу воді, ґу крайу, а сама ше скріла, жебі увідзела, цо рібаре с тім дзецком буду і йак буду. Кęд го зосцу забіц, а йа го ньę дам; кęд го радо вежньу, а йа прідзем дому, та ше будзем модльіц за свойо гріхі Богу небесному. — Док тота дзіўка кушьчік дальęй отступела, прішлі там галасі, увідзелі тоту ладічьку, а йęден ше розбег і пошол, бо думал, же пеньęжі. Ўжал тоту ладічьку зос тім дзецком, та сцел руціц до Дунайу. Побегла тота дзіўка царска, та йіх барз модльęла, же най го ньę одруца, альę най го вежньу. А другі ше подньал галас, же вон го вежньę, бо його жена льęм ўчера уродзела; альę кęт повеш, йакім начіном тото дзецко ші достала? Альę мньę ньę треба твойо гріхі, жебім знал, йак ші тото дзецко погльęдала, льęм спіш на йęден папер і заші до йęдней красней рęнді. Кęт ше твой сін віхова, жебі знал, хто му оцец, або мац, бо йа худобні галас, йа го ньę за то вежньęм, же мі го треба; уж йа мам пейц дзіўчьата, а шестого хлопца, йęст мі хто пойęсц хльęба. Льęм го за то вежньęм, же у нас такі закон тераз настал, же котра жена породзі двох хлапцох, та йіх вежньу обідвох до школі за попох, та за тебе, жено, добре будзе, бо ті тото дзецко ховац ньę будзеш, а за мньę добре будзе, же прі твойім мілім сінові і мой сіночьок попом будзе. — Так тота дзіўка уробела, ўжала пірко і йęден папер, опісала шіцко свойо жітійę, хто тому дзецку дьідо і баба, хто тому дзецку оцец і мац і хто у варошу йакім паном бул і на остатку тот варош по імену до того пісма запісала. Зашіла до йęдней красней чьарней, гадвабней ренді, положела тому дзецку на шійу і побочькала го, прідала го галасові і так му поведла: Най це зоз ньім Бог оцец небесні поблагослові.

Галас пошол з вельіку радосцу ґу свойęй жені і так йęй повед і так йу поцешел: Нашол сом, жено, йęдного мальучького хлопчічька от царского роду, от царскей дзіўкі; вежмі го на свойу посцель ґу свойім першом, а йа пойдзем пойавіц ігуменові, же ші породзела двойо дзеці, обідвоме хлопці. — Жена тото дзецко прійала на посцель ґу свойому, дораз ньę познала, хторэ йęй родзене, бо ше сподобало йęдно ґу другому, льęм по тім познала, же тото дзецко мало на шійі тот чьарні обрашчьок обешені; а чловек ше зобрал і пошол ґу ігуменові і пойавел: Паньę оче пресвітлі! мойа жена даскęльо дні двох хлапцох породзела. Кęд бі сце йіх моглі до школох ўжац, барз вас крашньę мойа жена поздравела, бо мі, оче пресвітльійші, ішче пейц дзіўчьата дома маме, так бі сме вас барз умодльалі, да будзеце такі ласкаві, да прімеце тоті нашо дзеці за послужітельох до свойого манастіру. — Барз йіх радо прійал тот пресвітлі панонец, запісал себе на свой папер і так гуторел тому чло-

вéку: Кęд бýду мац тóті дзéці трі рóкі, та йіх пріньęшęце предóмньę, а йа бýдзем от трох рóкох зá ньіх заступóвац, бýдзем вíдзіц, йак ше бýду хóвац і поштóвац.

Пóшол члóвек дóму, пóвет свóйęй жéні тóту радóсну похвáлу; а жęна тóті двóйо дзéці до рóка свойíма першáмі раньęла, а йак прéшол рок, йаґ мóгла, íшче зá два рóкі, так йіх опховáла, а кęд бýло дзéцом пó трі рóкі, обльęкла йіх до чíстіх шмáткох, а тот хлáпчік, кóтрі ньę бул йęй родзéні, то бул шíцкому нарóду за чьýдо мýдрі і воспітáні. Прідáла му тóта худóбна мац тот чьáрні обрáшчьок на шíйу і так му гуторéла: Сíну мой мальýчькі! Ньę зньíмай тот обрáшчьок чьáрні ньíґда зо свóйęй шíйі, бо кęд го зньęйęш, та дóраз ýмреш! Бо ньę сцéлі тóті худóбні льýдзе, жéбі тот хлáпец за мальýчька знал, од йакóго покольęнья і от йакóго гріху похóдзел. Альę тот хлáпец барз бул у свóйім розýме воспітáні, та барз до глáві на твáрдо улáпел, же ньę трéба тот обрáшчьок зос шíйі зньац. І так отповéдол свóйęй мацéрі, бо вон ньę знал, же то ньé йóго родзéна мац: Мáмо мóйа, так йа вас послýхам, же бýдзе нá ýше тот чьáрні обрáшчьок на мóйęй шíйі. — Улапéла йіх мац за рýкі, тіх двох хлáпцох і одвéдла йіх до манастíру і прідáла йіх там, дзе бýлі íшче дрýгі двáнац панóцове. І пóшла тóта мац дóму, а барс ше модльęла, кęд бі льęм Бох дал, да ше мой хлáпец за пóпа вішколýйę; а тот дрýгі, цо сом го льęм прійáла, гочь бі áньі ньę бул пóпом!

А кęт тóті дзęці доступéлі до двешатóго рóку, зо шíцкім тот хлáпец, цо бул найдзéні, так ше одлýчьел од геýтóго хлáпца, же мог вíдзіц гочь кóтрі члóвек, цо ньę бул учéні, же с тóго хлáпца бýдзе поп льęбо йęден мýдрі пан. А тот дрýгі хлáпец ньę мóгол до свóйęй глáві ньічьóго поучьенóго улáпіц. Почьáлі ше тóті хлáпці двóме барз ньęміріц. Тот ньęучьéні кęт пóшол дóму, а тóта йóго мац ньę льęм да му розýма додавáла, áльę му тéльо повéдла: Кęд вíдзіш, сíну, же ше так барз дóбре ýчі, пóведз му так: Гочь ті ше, Йаньічьку, дóбре ýчіш, ньé бýдзеш поп, бо ті ньę маш áньі óца, áньі мáцер, ті ньę мой брат родзéні, ті льęм прі вóді у лáді найдзéні. — А тот хлáпец льęдво дочьéкал, йак бі го мал чім найбáржей ублькжóвац, пóшол до манастíру ґу геýтóму хлáпцу, йаґбі ґу братóві; áльę од ньęшка áньі го брáтом ньę поволýйę, льęм му глáсом гутóрі прет шíцкíма, йак йóго мац научьéла. Гéýтот хлáпец барз мýдрі і барз застарáні поцéрпел тóму ньęдобрóму хлапцóві íшче сéдем рóкі. А кęт стýпал тот воспітáні хлáпец до осемнастóго рóку, мóдльęл найстаршóго панóца і гéýтіх шíцкіх млáтшіх панóцох, жéбі прі ньім прімодльęлі і жéбі бул от тóго манастíра отпушчьéні, бо вíдзел, же уж дáльей ньę мóжу ýйęдно буц. Йак то учьýлі панóцове, так нá то

отповедáлі тóму поученóму хлапцóві: Мі отпушчíме геўтóго хлáпца ньę поученóго, а ті зостáньęш нá ўше з нáмі. Ну, áльę тот хлáпец барз бул мýдрі і каждóму поньíжні. Ішче раз йіх мóдльęл, жéбі го отпушчéлі: бо йа знам і пріпóзнам, же і так зá то барз дóбре, кęд ме йóго óцец і мац тéльо прітульęлі; бýло бі йóго оцóві і мацéрі ўше за тім цéшко, же начь мньę віховáлі? Йа йім зá то дзекýйęм і пребачьýйęм. Йа так мóдльім, най йіх двéцко остáньę ту во манастíру, а мньę отпýшце, йа мýшім пойсц по шірóкім швéту. — Відзęлі нá то шіцкі двáнац паноцóве, же вон барз мýдро гутóрі і так ше порадзéлі, же льęм да го отпýшьчьа, кęт сам надýмал, да пóйдзе. Заплáцме му пеньęжі тéльо, жéбі мал, дóк ше даґдзе ньę прістáві. — Ньę сцел тот хлáпец ньійáкі пеньęжі, льęм йіх мóдльęл, кęд бі сцéлі, да му дáйу дайакóго кóньа, да ньę крáчьа на свóйіх нóгох по швéце, áльę бі пóшол на коньóві. — Дáлі му кóньа, побочькáлі ше з ньім шіцкі, кéльо йіх там бýло, а тот хлáпец рýшел ше с плáчьом до дрáгі, бо за то ше с плáчьом віберал, же знал, же уж ньęма дзе свóйу глáву на бізóўне мéсто полóжіц.

І рýшел ше на свóйім коньóві з валáла на вáлал, а тот обрáшьчьок чьáрні, цо на шíйі мал, ньíґда го ньę зньíмал, льęм го на тéльо зньал, дóк ше поумівал, заш го на нóво на шíйу полóжел. Скітайýці шíрім швéце, дóшол до тóго варóшу, дзе тот цар пребівал, цо му бул дьідо. Альę тот цар і тóта царíца, цо му бýла бáба, áньі йęдно ньę жілі. Тóта царíца бýла положéна йак за цáра, цо бýла тóму хлáпцу родзéна мац. Альę то ньíхто ньę знал, же тóта царíца дáраз, льęбо дакęді, двéцко мáла. А йак тот учéні лéґінь бул ў тім валáльę, пітал ше: Чьóго мáце новóго? — А тóті льýдзе с тóго варóшу так му отповедáлі: У нас новóго йест вéльо, а ньę добрóго. Нáша царíца ма пойсц о да скęльо дньі до вóйні, бо ньęма чловéка, мýші пойсц сáма напрéдок, свóйу глáву престáвіц. — Альę тот лéґінь, вон ньічь ньę знал, же тóта царíца, же вóна йóго родзéна мац, льęм зá то так повéдал; Іпце, пойáўце тей царíці, же кęт сце, пóйдзем йа на йęй мéсто до вóйні; бýдзем йа так комендíрац, йак вóна; кęд мі бýдзе Бог небéсні у помóці, та мóже буц, же і льęпше попровáдзім, йак сáма царíца.

Пóшлі тóті льýдзе до царскóго двóра, пойавéлі царíці, же прішол йęден лéґінь і барс ше прійíма, же бýдзе так комендíрац, йак нáша царíца, а кęд му Бог помóже, сцéл бі íшче льęпше покомендíрац. — Тóта царíца, вóна льęдво дочекáла. Росказáла свóйім послужíтельом, жéбі пóшлі дóрас по тóго леґíньа. Тóті цáрскі послужíтелі пóшлі до тей кáрчмі, дзе тот лéґінь стал, а тот лéґінь прáве пóчьал, же бýдзе полудньóвац. Альę тóті цáрскі послужíтелі так отповедáлі, жéбі ньé полудньóвал

і жебі дорав пошол до царского двору. І тот леґінь шеднул на свойого коньа, цо му тоті дванац попове далі. Йак пошол прет царскі двор, уш го там чекалі двоме катонаці і трімалі красного коньа, жебі на ньго тот леґінь шеднул і так да пойдзе до царского двора. А тот леґінь так гуторел: Та йа льєм пойдзем на тім свойім коньові, бо йа го ньє охабім, бо йа ньє мам вецей ныкого, льєм того коньа. — А тоті двоме катонаці дорас пошлі вука до царского двора, так царіці поведлі, йак йім тот лєґінь гуторел, же вон свойого коньа ньє охабі ны на кого до шмерці, бо вон ньєма ныкого, льєм того коньа. — А царіца дошльєбодзела, же вон може і на тім коньові прісц до двора. Пушчелі того леґіньа, вошол на свойім коньові до царского двора, сцел зісц зос коньа, альє царіца скорей ґу ньому пошла, аньі тот леґінь ньє зішол с коньа. Пітала ше го царіца, же чі вон тот істі леґінь, цо ше пріобецал, же пойдзе на место царіці до войні. А тот леґінь шмело отповедол: Йа, кральыцо, йа пойдзем. — А царіца росказала, жебі му далі красні шматі і красного коньа; ішче му царіца отповедла, жебі ше тот леґінь ньє бал за свойого коньа, же будзе тот конь у краснім хлыве стац і же ше будзе добре костірац. — Альє тот леґінь льєм так отповед, же вон ньє сце ныічь, аньі другі шматі, аньі крашшого коньа, льєм вон пойдзе зо шіцкім свойім ґаздованьом. — А царіца му дошльєбодзела, най пойдзе, йак сце, льєм кєт ше бізуйє, же будзе добре шіцкім спор провадзіц.

І зобралі ше і шлі до войні шіцкі офіцірі і шіцкі катонаці, барс крашньє пооблєкані і оружені. А вон ньє мал ныічь, льєм свойо учітельскі шматі і того свойого коньа і у рукі йєдну мату кныішку, дзе стала тота молітва, цо ше вімодльуйє: Ўладічіце мойа... Альє того леґіньа за то шіцкі офіціре барз радо напретку прі себе малі. Кєт пошлі опрец того непрійательа, котрі йіх мал побіц і наўладац, чім пошлі, дораз відзел непрійатель вецей войска поверху ных, йаґ було того войска, цо ішлі по жемі. Барз льєхко побілі і надуладалі тоті катонаці, дзе тот леґінь комендірал. Фрішко побілі і надальєко загналі непрійательа, а поўрацелі ше красньє, мірно до дому. Кєт препатрелі офіціре свойо войско, ньє хібело с того йіх войска льєм тріцац катонаці. Барс ше йім льубело, же с таку вельку войну, а так мало крєві младі катонаці розльалі. Кєт прішлі, станулі шіцкі катонаці і офіціре до ґарді, вішла царіца опредз ных, опітала ше йіх, йак то воні комендіралі. Шіцкі офіціре так скрічьалі йєднім гласом, же ныіґда льєпше ньє треба, йак йім добре було непрійательа заганьац. І вец ішче йєдно шіцкі офіціре царіцу модльєлі і наводзелі, жебі вона себе ўжала того леґіньа за свойого чловека, то йєст йак за цара. А царіца ныічь ше ньє одмагала, бо

то бул леґінь барс красні; а вона нычь нье знала, аны нье подумала, жебі то мог буц йей сін. О дайаке ўреме справела царіца вельку госціну і повінчьала ше зос тім леґіньом.

Прешло дайаке ўреме, да с пол рока, волалі офіціре цара, жебі і вон пошол з ныма да з раз на лові. Цар ше нье одмагал, сцел, же з пыма пойдзе. Йак мал на лові пойсц, сцел ше поумівац, зруцел зо себе тот свой чьарні обрашьчьок. А йак ше поумівал, забул положіц на себе тот обрашьчьок, льем ше чім скорей облькол і так пошол зос офіцірамі на лові. Йак цар пошол, а царіца пошла до хіжі, увідзела тот чьарні обрашьчьок на царскім стольє. Прівідзело ше йей, же то таке, йаґбі то бул тот обрашьчьок, цо вона дакеді тому дзецку дала, цо от свойого брата мала. Ўжала до рукох, розобрала, віньала тото пісмо; кет почітала, дораз знала, же то йей сін, а вона го за свойого чловека поштуйе. Росплакала ше, зньала коруну зоз главі свойей, барс плакала і так гласом віповедла: Уш тераз знам, же уж ныґда Бога нье увідзім; нье сцем тоту славу на себе, пойдзем до швета, йак пошол тот мой брат, цо мі мушел буц чловеком пре мойого ньедоброго оца.

Була заварта у свойей хіжі, а йак прішол цар до дому, пошол до свойей хіжі, увідзел дораз, же ньедобра робота, бо тото пісмо було на стольє ростворене. І кет пречітал, теді знал, же вон жійе зо свойу мацеру і же породзі його мац цо дзень дзецко. Пошол до хіжі, йаґ ґу свойей мацері, уж нье так, йаґ ґу свойей мілей жені. І поклоньел ше йей, та і сам заплакал. Алье мац му так гуторела, жебі вон нье плакал, бо вон младі, а ны о цо нье зна: Ті ше, сіну, ожьеныш, вежны себе другу жену, та з нью пожівай до божей волы у тім царскім дворе, а йа пойдзем, льем док породзім, аны ме веցей назад нье чекай. — А тот йей сін так отповед: Нье пойдзеце ві, мойа мац, останьеце у царскім двору, а йа так пойдзем, нье льем же пойдзем з йедного валалу на другі, алье так пойдзем воду, же ме вецей ныґда нье буду ныйакі льудзе відзіц. — Пошол ґу воді, а то так було од Бога наредзено, бо тот леґінь ныч нье бул віноваті ныйакому гріху.

Кет тот леґінь пошол ґу тей велькей воді, уж го там анґел чекал йедним чьамцу. Алье тот леґінь нье знал, же то анґел божі, льем ше так пітал: Чі ті галас, чі дайакі путні чловек? — Анґел так отповед: Йа сом і галас і путні чловек. Чього зактеваш, будзем робіц. — А тот леґінь так гуторел: Чі нье знаш за дайаку малу церкву, цо бі даґдзе була за нье самого, жебі ґу нье ныхто нье мог дойсц, да можем буц сам і во дны і ў ноці. — А тот галас, тот анґел божі послані, дораз му так повед: Ба йа знам за йедну церкву, алье то барз дальєко. Кед

біш пошол до тей церкві, так мушіме налапац рібі, за сєбе зготовіц, бо то нам треба цалі рок путовац. — А тот леґінь барс ше зрадовал, же так пойдзе дальєко, же го там ныхто ньє будзе відзіц, гочь бі ше йак покутовал. Налапалі рібі і напеклі, рушелі ше до драґі. За йаке ўреме путовалі, а йак дошлі ґу тім дзвером, то та церква була заварта; альє ангел божі знал, дзе кльучь, та му отворел тоту малу церкву. А тот леґінь йак вошол до тей церкві, так поведол тому галасові, жебі го замкнул до тей церкві, а кльучь жебі одруцел достред морйа, да до тей церкві ньє можье ныхто пойсц. — Ангел так уробел, йак му тот леґінь роскавал; замкнул дзвері, віньал кльучь і одньєс та достред морйа руцел.

Трафело ше у Ріму дайака друга ствар; умар рімскі оцец. Бул рімскі дом за трі рокі ґдовіца; а кєт штварті рок настал, вішлі ше ўладікове, же уж бі требало рімского оца положіц. Ньє моглі знац, аньі вібрац, хто бі йім бул рімскі оцец. Кєд вібралі да йєдного, такой ше йім дало на знаньє, же тот, цо йє вібрані, ньє достойні буц за рімского оца. За йєден цалі рок ўше вібіралі, но ньє моглі ныйакім начіном дотрафіц, жебі вібралі того, цо бі йім бул за рімского оца. Поклькєкалі шіцкі ўладікове, барс ше модльєлі, йєдіногласно, же йаґбі моглі намодльіц і преувідзіц, хто йім будзе рімскі оцец. Прішныло ше йєдному йак найправедньєйшому ўладікові і так ше му пойавело, з ньєба ўчьул глас, же да ньє глєдайу рімского оца, бо майу рімского оца вібраного і положеного ў тім і ў тім месту, льєм най по ньго іду. Кєд на рано поставалі, вішлі ше і тот йім пріповедал, же йак ше му прішныло, же дзе йіх чека рімскі оцец. Пошлі до церкві іщче рас шіцкі ўладікове, барс ше помодльєлі Богу небесному, жебі йім допомог і доісцел, дзе майу пойсц по вібраного рімского оца. Кєт польєґалі на другу ноц спац, шіцкім ше йім прішныло, же ў тей малей церкві, цо дальєко у швеце, там рімскі оцец вібрані і потвердзені: Іщце ґу морйу, там вас чека ґалійа, цо маце пойсц по рімского оца.

Льєдво чекалі рано; тоті ўладікове пошлі шіцкі ґу морйу, а тот істі ангел там йіх чекал зоз ґалійу. А то бул тот істі ангел божі, цо того леґіньа одньєсол до тей малей церкві. Кєд ўладікове пошлі ґу тей ґалійі, а тот ангел, цо бул такі йак галас, дораз напредз йіх пошол; а ўладікове дорас ше го піталі: Чі ньє знаш ті за дайаку малу церкву, бо мі до ньєй маме пойсц, бо так нам пойавено, же нас там чека рімскі оцец! — Альє ўладікове за то ньє зналі, же то ангел божі. А тот галас дораз йім так гуторел: Знам йа добре за тоту церкву і знам, же ў ньєй йєст йєден младі леґінь. Альє йа го завар до тей церкві, а роскавал мі, жебі сом руцел кльучь достред морйа; та йа вас

ґу тей цéркві льęхко попровáдзім, льęм кльучь ньę знам, йак достаньęце або з морйа віньęце. А íшче йім пóвет тот гáлас, же то барз дальęко, же ше вóні мýша барс пріготóвіц, жéбі вóні налапáлі рíбі і напéклі і так ше рýша до дрáгі. Кęт сцелі, же бýду дáкус рíбі лáпац, нáрас тáкой тáку йęдну улапéлі, цо бýла сільно велька. І кęд йу розрубáлі, же сéбе пріготóуйа, дóрав нáшлі у рібóвім черéву тот вéлькі кльучь, цо йіх потвéрдзел на істíну прáуду, бо уж знáлі, же зá то тóта вéлька ріба так льęхко бýла улапéна, же вóна йім тот кльучь пріньęсла. Йак сéбе уготовéлі рíбі, рушéлі ше на ґалíйі до дрáгі. Аньі ньę подумáлі, же так дальęко зо швéта, а так за фрíшко і за крáтке ўрéме дóшлі. Кęд дóшлі ґу тей цéркві, а прі тей цéркві тáка бýла трáва, цо льęм кус дзвéрі бýло вíдно. Посходзéлі з ґалíйі вéльо і вéльо ўладікóве, сцéлі ростворíц дзвéрі, áлье áньі йęден ўладíка ньę шмел áньі ньę мóгол тóті дзвéрі ростворіц. Мýшел прісц тот гáлас, хтóрі бул áнгел бóжі і ўжал од ўладíкох кльучь і ростворел дзвéрі у тей цéркві. А кęд отвóрел дзвéрі, а нáстрет цéркві тот рíмскі óцец кльęчьал; тáкі бул крáсні, швéтлі, йак слýнко. І вóні шíцкі дóрас поклькęкáлі на свóйо кольęна прет тім рíмскім óцом. І вон нá ньіх свóйо рýкі рошшíрел, а вóні го крáшньę з тей мáлей цéркві вóнка вівéдлі. Кęт го прівéдлі нýка до ґалíйі, а у Рíму ў цéрквох ўшьáдзі сáмі дзвóні дзвоньęлі, швíчькі бýлі, шíцко сáмі попальęні. Дóрас шíцок нáрод рíмскі знал, же ше рíмскі óцец пріблькіжýйę. Чекáлі го трі дньі і трі нóці прі мóрйу зоз вéльким нарóдом, с процесійáмі і зоз дрýгу дайáку слáву. Розíшол ше хір ўшьáдзі, по шíцкіх стрáнох, же дзéшка здальęкі рíмского óца чекáйу. Дознáла ше і тóта царíца, цо так прéшла зо свóйім сíном. Пóшла і вóна поклóньіц ше рімскóму оцóві. А кęт царíца дóшла до Рíму, тéді прáве і рíмскі óцец пріблькіжел ше ґу Рíму. А вóна, йак царíца, пóшла на сáмі прéдок до цéркві і там го дочекáла; пéрша кльęкла пред ньóго, та почьáла ше прец ньім сповéдац. А йак шíцко пред рíмскім óцом тóта царíца вігутóрела, тéді вон ше йęй прíдал, же вон йęй родзéні сін, цо го з брáтом мáла. І запíтал ше йęй, чі жíйę тóто дзéцко мáле, цо од ньóго породзéла? — А царíца от стрáху остáла мéртва. Ньíґда вéцей ньę станула, áньі ньíґда слóво ньę прегварéла.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Гані Рамач.

Паралелї: Отся леґенда, незвичайно популярна і розширена між ріжними народами, звязуеть ся з іменами то Юди Іскаріота, то Андрія Критського або Андрія Первозванного, то Павла Кесарійського, то св. Григорія, і має величезну лїтературу. Я подаю тут лише що найважнїйше:

В. Гнатюк, Етноґр. Мат. з Угор. Руси, т. I, ст. 70—73, ч. 29, 5. — В. Гнатюк, Галицько-руські нар. леґенди, т. I, ст. 120—124, ч. 142—143; т. II, ст. 145—146, ч. 337. — М. Драгомановъ, Малорус. нар. преданія и разсказы, ст. 130—131, ч. 29. — П. Кулишъ, Записки о Юж. Руси, I, ст. 309—311. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. I, ст. 63—66. — Др. І. Франко, Апокріфи новозавітні. А. Апокріфічні евангелия, ст. 343—348. — Н. Костомаровъ, Памятники стар. рус. литературы, т. II, ст. 415—442. — И. Порфирьевъ, Апокриф. сказанія о новозав. лицахъ, ст. 231—235. — H. Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 291—294 (De amore inordinato); ст. 399—409 (De mirabili divina dispensatione et ortu beati Gregorii pape); ст. 641—646, ч. 244. — Vie du pape Gregoire le grand, ed. Lazarche, Tours, 1857. — Bron. Grabowski, Podania o związkach między najbliższym rodzeństwem (Wisła, т. VI, ст. 54—79 і 279—299). — Н. Костомаровъ, Легенда о кровосмѣсителѣ (Истор. моногр. I, ст. 313—315). — С. Соловьевъ, Историко-литературные этюды. Къ легендамъ объ Іудѣ Предателѣ. Харьковъ, 1895. — V. Istrin, Die griechische Version der Judas-Legende (Archiv f. slav. Philologie, т. XX, ст. 605—619). — Rud. Hofmann, Das Leben Jesu nach den Apokryphen, ст. 203—204 і 333—334. — Douhet, Dictionnaire des légendes du christianisme, (Paris, 1855), ст. 714—726. — V. Diederich, Russische Verwandte der Legende von Gregor auf dem Stein und der Sage von Judas Ischariot (Russ. Revue, 1880, IX, ч. 9, ст. 119—146). — А. Веселовскій, Андрей Критскій въ легендѣ о кровосмѣсителѣ и сказаніе объ апостолѣ Андреѣ (Журн. Мин. Нар. Просв. 1885, VI, ст. 231—237). — Простору розвідку про сю леґенду написав М. Драгоманів п. н. „Славянські перерібки Едіпової історії“ (Розвідки М. Драгоманова про українську нар. словесність і письменство, т. IV, ст. 1—196).

51. Про св. Олексїя.

Бул йеден пан барз бога́ті, мал свойу па́ньу, ко́тра ньȩ ма́ла льȩм йедного сіна, а бу́ло му ме́но Але́ксійа. Кȩд уж до́шол до своййіх осе́мнац ро́коx, посіла́лі го ме́дзі че́льадз, но ньȩ́ сцел ньіґдзе по́йсц, льȩм до́ма с кньішкох чітал, ушельійа́кі пісмі пісал. Йак пре́шлі два́цец ро́кі, каза́лі му о́ цец і мац, жебі ше же́ньȩл. Мо́дльȩл Алексійа о́ца і ма́цер, же́бі му да́лі о́стац на́ уше без же́ні. Оцец і мац барз го модльȩ́лі, же да ньȩ оста́ньȩ без же́ні, бо ка́жді, хто бе́з же́ні жі́йȩ, ка́жді шіро́та. — А тот отпове́дол ле́ґінь, же льȩ́пше пріво́льі, кȩд будзе шіро́та, йак да ма свойу же́ну, а да ньȩ жі́йȩ з ньу. — А о́цец і мац так му пове́длі: Тре́ба ше оже́ньіц, а тре́ба зо свойу же́ну кра́шньȩ і міло жіц. Кȩт ше, сіну, ньȩ ожȩньіш, льȩм так зоха́біш, ньȩ мо́жеш так зо́стац, бу́дзеш се́бе дру́гі же́ні гльȩ́дац. — А тот ле́ґінь так йім отпо́вет: Та ке́т так, а йа ше бу́дзем же́ньіц.

Погльęда́лі му мло́ду, порі́хта́лі, же бу́ду пра́віц сва́дзбу. Зготове́лі свойо́му сіно́ві шма́ті, кра́сне обльęче́ньę, ўжал тот ле́ґінь пе́рсцень на ру́ку і по́шлі до це́ркві: повінчьал ше зо свойу мло́ду. Прі́шлі до́му, ше́длі вече́рац, а йак по вечéрі, посла́лі Алексі́йу зо свойу мло́ду спац. Зобльęкол ше Алексі́йа, зобльęкла ше і його мло́да. Дал йęй пе́рсцень зо свойęй ру́кі, а пове́дол йęй, же вон по́йдзе і́шче да́кус ґу свойім го́сцом. Поло́жел свойу мла́ду до посце́льі і так йęй по́вед: Остань здра́ва, мі́ла мо́йа. — Піта́ла ше його мло́да: А дзе по́йдзеш, ті мой льу́бі, же мі так по́веш: о́стань здра́ва, мі́ла мо́йа. — Алексі́йа ве́цей сло́ва ньę віпо́вед, льęм обльęкол свойо шма́ті, у хто́ріх ўше хо́дзел, по́шол до́раз до льęса. А прі́шла мац Алексі́йова до хі́жі ґу мла́дей, бо до́раз учьу́ла, же мла́да барс плака́ла. Піта́ла ше йęй мац: А що ті, Феб-ро́на, так барс пла́чеш? — Отпове́дла мла́да Февро́на: Ньę знам, що то бу́дзе; прі́дал мі мой льубе́зні і віньчьа́ні Алексі́йа свой пе́рсцень, а так мі по́вет: Здра́ва оста́вай, мі́ла мо́йа! І по́шол одо́ мньę, же по́й-дзе ґу го́сцом, — а́льę мі ньę по́вет, чі́ прі́дзе па́зад, а льę́бо ньę! — До́раз мац зна́ла, же даре́мно свойо́го сі́на на женьі́тбу наганьа́ла. Рос-плака́ла ше і са́ма мац і ші́цкі го́сці до́раз зна́лі, та ше до́му по-росходзе́лі. А о́цец і мац, по хто́ріх стра́нох зна́лі, ўша́дзі пі́сма посіла́лі, а так свойо́го сі́на гльęда́лі. Ньę мо́глі го ньі́ґдзе найсц, бо вон ньę бул ме́дзі пана́мі, а́льę бул ме́дзі худобні́ма жобрака́мі. Хо́дзел по́ тіх манастí́рох, дзе бу́ло найве́цей жобра́кох, а кęд му пе-ньę́жі надава́лі, а вон пороздава́л дру́гім жобра́ком, що там бу́лі. А до його о́ца дво́ра кęт по́шол жо́брак, барз го дарова́лі, а каж-до́му ўше во́ні ше віпітова́лі, чі ньę ві́дзел, же́бі да́ґдзе дайако́го па́на фарка́ші ростарга́лі.

А вец Алексі́йова мац барс ше модльęла, же́бі йу Бог віслу́хал, же́бі йęй сін го' льęм до́му у́мрец по́шол. Прі́шньіло ше Алексі́йо́ві, дал му Бог на зна́ньę, же його мац за́ то ше мо́длы, же́бі по́шол до сво-йо́го до́му у́мрец: Іц, Алексі́йо, послу́хай твойу ма́цер, у́мреш ньęодлу́га, буц поко́рні свойо́му до́му. — Послу́хал Алексі́йа бо́жі сло́ва, по́шол до до́му, а піта́л ше, чі бі му ньę да́лі йęдно ма́ле ме́сто, же́бі ў нім до шме́рці пребі́вал. До́рас по́шлі слуго́ве, пове́длі ґазд́ові і ґазді́ньі, же йęден пу́тні чло́век прі́пітуйę ше, чі́ бі му ньę да́лі та́ке ме́сто, же́бі мох до шме́рці пребі́вац. — Ві́шол тот о́цец і мац с хі́жі во́нка, опа-тре́лі то́го худобно́го жобра́ка, а́льę во́ні ньę зна́лі, же то йіх сін, льęм дума́лі, же дайа́кі худо́бні, що збі́вал швет, йак і наш сін швет збі́ва. Да́лі му ме́сто і росказа́лі слу́гом, же́бі му одньęслі ка́жді дзень трі́раз йęсц, а на початку барз му слуго́ве служе́лі. А йак пре́шол рок, ве́цей раз забу́лі, а кęд ньę забу́лі, а во́ні ньę сце́лі, да му одньę́шу, а́льę і́шче

пóшлі, та го білі, наздзівáлі: Ті жобрáку, мáме с тóбу вéльку робóту! — А служныіці кęт помілі судзіну, одньęслі, вісіпáлі вéцей раз нá ньго тóту брітку вóду. А уж ґу остáтку ньę дáлі му за штірі льęбо зá пейц дны áны вóді.

Уж відзел Алексійа, же уж ýмре, шіцко спісал свóйо житійę на йęден пáпер, йак цéшко у оцóвім двóре пребýвал. А іщче то потпісал на остáтку до пісма, же му найчéшше то бýло, же прóсто йóго облáка йóго млáдей жéні хіжа бýла, та йу ýше відзел, йак го з óчьмі гльęдáла і плакáла. Опрáвел сéбе мéсто, льęгнул у тіх жобрáцкіх шмáтох, та ýмар. Дóраз му почьáлі дзвóні дзвóніц; чьудовáлі ше шіцкі льýдзе, же хто ýмар, бо дзвóні сáмі дзвóньа. Гльęдалі ýшáдзі у кáждей пáнскей фамéлійі, ньę мóглі ньíґдзе найсц умáрте. Пóшлі до тóго пáна, до йóго двóра, пітáлі ше, чі ньęт ту умáрте. Отповéдол пан: У нас ньęт! — áльę іщче раз кáзал ше слýгох пóйсц попáтрец, чі ньę ýмар тот худóбні. Но слугóве дóрас ше зашмейáлі: Та óздаль бі тóму сáмі дзвóні дзвоньęлі? — Кęт пóйду до тей мáлей хішкі, а тот жóбрак льęжі умáрті. Йęден вéлькі пáпер тріма у рýкох. Дóрас прішол тот пан, цо му бул óцец і тóта пáны, цо му бýла мац. Дóраз і вéцей там ше насходзéлі, сцéлі од ньóго ýжац тóто пісмо, а ньę мóглі. Кęд го зобльęклі зо шмáтох жобракóвіх, а вон тáкі бул, йак слýнко. Ньíхто ньę мох тот пáпер з йóго рýкох ýжац. А йак прішла йóго млáда жéна, дóраз му тот пáпер з рýкі віньáла і почітáла, цо там йęст напісáно. Барз заплакáла, бо знáла, же то йęй тот наймільші Алексійа. А вóна зо свóйęй хіжі ýше нá ньго патрéла, áльę ньę знáла, же то йęй чловек, льęм думáла, же то жóбрак. Поховáлі го зоз вęльку парáду, а на йóго грóбу вірóсла крáсна біла лелійа, а на ньім мéно, на тім квéцу, зо злáтом росшвіцéне, красніма словáмі віповéдзене: То младéнец Алексійа.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Гані Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Лїрники, ст. 38—39, ч. 14. — А. Метлинскій, Народ. Южнорус. пѣсни, ст. 359—360. — Богогласникъ (Львів, 1886), ст. 402—406, ч. 190—191. — O. Kolberg, Pokucie, т. II, ст. 274—276. — Романовъ, Бѣлорус. сборникъ, V, ст. 357—370 (3 вар.). — Безсоновъ, Калики перехожіе, I, ст. 97—154. — Живая Старина, 1907, I, 2, ст. 11—16. — П. Владимировъ, Житія св. Алексѣя, человѣка Божія. (Пор. також рецензію А. Будиловича на сю працю в: Отчетѣ о 32 присужд. наградъ гр. Уварова). — R. Hentschinsky, Das Leben des heilig. Alexius von Konrad v. Würz-

burg. (Acta germanica, т. VI, вип. 1). — Рукописний співанник у бібліотеці Оссолінських у Львові, Nr. 3.586, ч. 22. — П. Чубинскій, Труды, І, ст. 173—176.

52. Чорт у монастири в постати дївки і св. Антонїй.

Бул йęден манáстір, бýлы двáнац попóве, а йęден бул удвóрнык. Кęд вéчьар, та позамíкал. А рас прíдзе дзїýка цáрска, дýрка до капýрі, а тот найстáрші йęґýмен гутóрі: Іц пáтрі, хто дýрка, а пітай ше му, цо сце, тá мі прíдзеш пóвесц. — А вóн ше му піта: Хтó то і цó сцеш? — Вóна му гутóрі: Йа цáрска дзїýка, мой óцец пóґан, а йа ньę сцем тóт зáкон, та мé сце зáбіц, та ўсцéкам од ньóго. — Тот члóвек вец пóшол ґу попóві, та гутóрі попóві: То цáрска дзїýка, фсцéка от свойóго óца, бо йý сцу зáбіц, бо йę пóґан. — А поп гутóрел чловéку: Ньę пуж йу нýка, дóк ці ньę пóве тот вóпрос, кęді Бох в мáлей робóті вéльке чьýдо твóрел? А тот члóвек пóшол ґý тей дзїýкі, тá йęй гутóрел: Пýшьчім це нýка, кęд мі пóвеш тот вóпрос: Кęді Бох в мáлей робóті вéльке чьýдо зрóбел? — Вóна му гутóрі: С кýшьчік блáта чловéка створел. — А члóвек прíдзе нýка, та гутóрі йęґуменóві, жé му одгáдла дóбре. Йęґýмен гутóрі чловéку: Ідз йęй éшчі йęден вóпрос зáдай. Пóведз йęй: Кęді Бог велыíке чьýдо зрóбел? — Члóвек пóйдзе та йęй гутóрі: Ешчі йęден вóпрос мі одгáдны. Кęді Бох вéльке чьýдо зрóбел? — Дзїýка му гутóрі: Кęльо льýдзе на швéце, а кáжді па óбраз іншáкі. — Прíдзе члóвек та гутóрі йęґуменові: Отгáдла мі дóбре. — А йęґýман гутóрі: Іц éшчі рас, та кęт ці одгáдньę, тá йу пýшь нýка. — Пóйдзе та гутóрі: Пóведз мі éшчі йęден вóпрос. Пóведз, дзе Хрíстос охáбел свóйо цéло? — Дзїýка му гутóрі: На персíцкей гóрі, там охáбел свóйо цéло. — Та тéді йęй отвóрел капýру; і прíдзе ґу йęґуманóві, а то дзїýка бýла гóла, а то вóна бýла дьáбол. Вóна прíшла звóдзіц нá гріх. А тот поп, йęґýман, дóрас сéбе дýмал нá гріх. Раз дýрка до капýрі дрýґі члóвек. А йęґýман гутóрі: Іц опáтрі, цо сцé тот, пітай ше го. — Пóйдзе тот члóвек та гутóрі: Цó ті дýркаш, цó сцеш? — А вóн му гутóрі: Пітáйце ше тóму, цó го мáце нýка, нáй вам пóве, кęльо вáта од ньęба до жéмі. — А тот члóвек прíдзе, та гутóрі йęґуменóві: Кáже ше нам пітац тóму, цо прíшол нýка, кęльо вáта од ньęба до жéмі. Йęґýман ше піта тей дзїýкі: Кęльо вáта од ньęба до жéмі? — А вóна гутóрі: Йа ньę знам. — Йęґýман гутóрі тóму чловéку: Іц пóвец, же ньę зна. А тот, цо дýркал до капýрі, та гутóрі: Йáк бі вон ньę знал, кęт то дьáвол? Вон тéраз отáмаль. — А тот члóвек прíдзе, та гутóрі йęґуманóві, же йáк бі вон ньę

знал, кęльо ва́та од ньęба до же́мі, кęд йę тéрав отáмаль? А то́та дзі́ўка скапáла. А поп вíдзел, йęґумен, же то́ ньę до́бре, до́рас по́слал ґу геў-то́му, цо ду́ркал. Кęт по́йдзе, а і ге́ўтот скáпал, бо то́ бул шве́ті. Та прíдзе ґу попо́ві, та гуто́рі, же́ тот чло́вел скáпал. Вíдзел поп, йęґу́мен, же́ то ньę до́бре, та льęдво че́кал до рáна. Та рáно гуто́рел шíцкім по́пом, йáк тей но́ці бу́ло. Та рáно почьáлы слу́жбу слу́жіц. Модльęлы ше Бо́гу, да ше́ йім війáві, хто́ то бул. Та йęден поп віслу́жел, а дру́гі по́чьал, та шíцкі двáнац служе́лы. Та вец дру́гу ноц прíшол шве́ті Антон, та гуто́рел, же́ прíшла то́та дзі́ўка цáрска; áльę то́ бул дьáвол. Во́на прíшла нá гріх зво́дзіц, а йа зá то прíшол, йа шве́ті Антонíйа, бу́л сом од Бо́га послáні, бо́ бі тот манáстір пре́пат. — Та так попо́ве модльęлы ше Бо́гу, дá йіх вачьу́ва от тако́го грíху.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

53. Як Антоній став із поганина християнином.

Бул йęден бога́ті пан, во́лал ше по сво́йім ме́ну Антонíйа. Мал сво́йу же́лу, бу́ло йęй ме́но Софро́нійа. Ньę мáлі áні йęдно дзе́цко, жíлі роспу́стно, а с хрістійáнох барс ше шмейáлі. Кęт прíшол ве́лькі пост, íшлі хрістійáньę до це́ркві, же́бі ше прет по́пом споведáлі. А тот Анто-нíйа ше́днул прет свой двор, крíчьал на льу́дзох: Дзе ві, льу́дзе, пой-дзе́це, шальęні? Ідзе́це прíпове́дац го́ршому от се́бе, йак сце согріше́лі? — За ве́льо дны шміх ро́бел зос хрістійáнох. А то́ті хрістійáньę, цо до це́ркві пріходзе́лі, пове́длі за то́го Антонíйа сво́йому сйашченíкові. А тот сйашче́нік, — так ше во́лал Йо́ан Благотво́рец, — до́рас тот поп льу-дзом пове́дал: Ньічь то, мо́йі до́брі льу́дзе, вон ше сам зо се́бе шме́йę! — По́шол тот сйашче́нік до сво́йęй хíжі, помо́дльęл ше сво́йу молíтву Бо-го́ві, а тот пан Антонíйа по́шол, льęгнул спац зо сво́йу пáньу до по-сце́лы. Док льęм кус вáспал, прíшлі те́льо жáбі, áны ше на по́сцель ньę змесце́лі. Зльęкну́ті Антонíйа льęдво че́кал рáна, бо то́ті жáбі цáлу ноц по його посце́лы, по його глáві драпáлі. А кęд зíшол, по́шол на дру́гу по́сцель от сво́йęй пáны, а там го і жáбі і йáшчьу́ркі íшче ве́цей че-кáлі. Ньę мал до рáна мíрного поко́йа.

Зо́брал ше рáно, по́йдзе до це́ркві, дзе шíцкі хрістійáньę хо́дза. Увíдзел го поп од дальęка, барс ше му зрадо́вал, же пан Антонíйа сво́йо ґрíхі сам прíпо́знал. І по́шол Антонíйа, кльęкнул на кольęна ґу то́му

попóві, роcповéдол му, йак ше воз нім ў нóці стáло, та тéрас пріпознáва Антоні́йа, же хрістіЙаніном і йóму дáўно буц требáло. Альę тот поп ньę мог го іншак віcповéдац, льęм му зáдал молітву, а пóслал го до йęдней мáлей капéлы, до хтóрей за вáлал вéцей раз на молітву отходзéлі, а прікáзал му: Пóйдзеш, Антоні́йо, льęм ше ньę бой, помóцуй ше у молітві, бо на тéбе бýду дзвéрі закльучéні, ньę дóйдзе ґу тéбе ныхто, льęм сам дьáбол пекęльні, бо льęм зá то бýду на тéбе напастóвац, йак бі це мóглі зос цéркві вóнка вівóлац. А кęт тóту йęдну ноц у капéлы пребýдзеш, та ше хрістіЙаніном справодльывім вóлац бýдзеш. А кęт ше даш віслац чьáрнім дьáблом вóнка с капéлы, ростаргáйу це йак фаркáші на вéльо стрáні.

Пóшол Антоні́йа ґý тей капéлы на коньóві, поўйáзал кóньа ґу капéлы ґу йęднóму дрéву, а сам пóшол нýка до цéркві, а зáмкнул на сéбе дзвéрі. Пóчьал ше мóдлыіц, а прі ньім два швічкі горéлі. Почьáлі чьáрні дьáблі льáрму рóбіц, а йęден дьáбол обльęкол ше за слýгу панóві Антонóві. І прегвáрел так: Мой пáньę Антоні́йо, чьом ті охáбел тóго кóньа прі дзвéрох вóнка? Прішлі фаркáші, пойęдлі твойóго кóньа, йáка то, мой пáньę, вéлька чькóда? Твóйого кóньа фаркáшом даш, а твóйу пáньу на посцéлы с фрáйęром маш? — Ньę уплáшел ше Антоні́йа, льęм так повéдол: У мньę кóны íшче мнóго, а пáны най льýбі фрайęра, льęм кęд бі краснóго, а ті, чьáрні дьáбле, ідз одó мньę, а йа óталь ньę пóйдзем до рáна! — А так нáраз дьáвол прéпат. Прішол дрýгі чьáрні дьáвол, обльęкол ше за церкоўні́ка. Пóчьал ше вáдзіц зос Антоні́йом: Чьóго ті, пáньę, упáльęл мóйо швічькі? Ньę шльęбóдно упáльіц швічькі, док ньę бýду заплацéні. — Антоні́йа шмéло отпóвед: Іді сéбе, чьáрні дьáбльę, то су швічькі нá дар до цéркві пріньęшéні! — Кóньчел Антоні́йа свóйу молітву, а дьáвол прéпат. Тáкой прішол трéці дьáвол. Обльęкол ше за дзіЙáка, пóчьал шпівац. Упáльęл сéбе трі швічькі, а дóраз пóшол ґу Антоні́йóві, так зло прегвáрел: Чьóго ті ту прішол до нáшей капéлы? Ті нáшу віру хрістіЙáньску нашмéйал! — Антоні́йа шмéло отповéдол: Іді сéбе, чьáрні дьáбльę, од мéне дáльęй, а йа óталь ньę пóйду до світа. А кęд бі ті бул дзіЙак, та бí ті іншáку пісму шпівал. — Пóшол тот дьáбол і прішол штвáрті, обльęкол ше за пóпа. І дрýгі дьáблі прішлі, та прет пóпа поклькáлі, же ше бýду сповéдац. А прегвáрел поп ґу Антоні́йові: А ті пóйдзеш вон з нáшей цéркві, бо йа ньę мóжем сповéдац! — Антоні́йа отповęдол: Іді сéбе, чьáрні дьáбльę, а йа óталь ньę пóйдзем до світа. А ві ше ту ньę можéце прé то сповéдац, бо мáце вéлькі рóгі. Мушéлі бí сце сéбе глáві пóклац. — А дьáбол нá то отповéдол: Та і тéраз, Антоні́йо, зос хрістіЙáна шміх рóбіш? — Антоні́йа зоз рýку на пóпа крест спрáвел, а дьáбол прéпат. — Тáкой прішол ваш дьáвол,

облье́кол ше за його па́ньу. Ве́жнул це́глу, закру́цел до періні, пріціснул ґу се́бе, по́шол пред Антоні́йа плачьу́ці: Антоні́йо, мой па́ньє мілостіві, чього ту так задлу́го ше́дзіш? А йа ньє мо́жем до́ма спац у споко́йу. Прі́шлі фрайє́рі, на до́ мну хіжу запальє́лі, те́лько йа іс твойу дьітіно́йу уце́кла. — А за́раз дьа́блі направє́лі ве́лькі о́гень ко́ло це́ркві і почьа́лі крі́чьац: Уце́кай, па́ньє Антоні́йо, бо так і ті с твойу па́ньу згоріш! — Антоні́йа устраше́ні ста́нул, попа́трел го́ре, уві́дзел барз ве́льо чьа́рні дьа́блі, поло́жел на́ ньіх зо свойу ру́ку крест, шіцкі препа́длі, і то́та па́ньа з дьітінойу. Остал Антоні́йа, от пол но́ці спал у міру до ра́на. Ра́но по́шол до до́му і по́шол до це́ркві, кльє́кнул прет по́па, віпо́вед, йак го чьа́рні дьа́блі на пейц стра́ні пробова́лі. Остал хрістійа́ніном Антоні́йа вісповеда́чі. По́шол до до́му, пріпове́дал свойєй па́ньі. На дру́ге ра́но і па́ньі ше пріпозна́ла, жебі ше хрістійа́нком позва́ла. Вісповеда́ла ше с хрістійана́мі до квітней ньєдзє́льі. Антоні́йа зо свойу па́ньу на вельку́ ноц у́йє́дно з наро́дом па́ску ошвецє́лі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Гані Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Леґенди з Хітарського збірника, ст. 9—13, ч. 2. — Др. І. Франко, Апокріфи і леґенди з укр. рукописів. Леґенди про святих, ст. 191—197.

54. Спокутований грішник.

Бул йє́ден Ру́жа Ша́ндор. Вон мал ве́льох пайта́шох. Бу́ло йіх трі сто і йє́ден. Во́ньі ма́льі у льє́ше вікопа́ну глибо́ку йє́дну дзіру, цо у́ ньєй пребіва́льі. Ма́льі дру́гу дзіру, цо кєт ходзе́льі кра́днуц, шіцко до́ ньєй складальі. Покра́длы с це́рквох шма́ті, кньі́шкі, от кра́льох, од ве́лькіх па́нох пооднима́льі ве́льо пеньє́жі. Ве́льо гла́ві на́ драгох позабіва́льі. Во́ньі уш та́кі бу́льі, ньє ба́льі ше а́ньі кральо́ві. Цо сце́льі, та робе́льі. Трафе́ло ше, же пошльі до варо́шу, укра́длы дзіу́ку, лье́бо же́ну, лье́бо ма́ле дзе́цко і одньє́слі до лье́са. Цо́ льєм надума́льі, шіцко мо́гльі о́дньєсц. Уж во́ньі шіцкі віма́рльі, льєм о́стал сам Ру́жа Ша́ндор. Ньє дальє́ко у йє́днім варо́шу бівал йє́ден у́ладіка і у тім варо́шу бівал краль. Кра́льово о́уці чьу́вал йу́гас і у́ладіково; ве́лькі чьу́пор бул і ве́льо йуга́ше у́йє́дно чьува́льі о́уці. Ішльі до то́го лье́са, там і ноцова́льі і през дзень там па́сльі. Ру́жа Ша́ндор, вон уж о́стал сам у́ тім лье́ше і мал ве́льо кньі́шкі, цо погара́льі це́ркву. Вон ше сцел віпокуто́вац за то́то, цо так ро́бел. Запа́льєл швічьку у його дзірі, та́

ше мо́длььел. Раз затре́ше ше жем, прі́дзе на́ нього ве́лькі страх і по́чьал ше бац. Кед вон ві́дзе во́нка с тей дзірі па́тріц, цо́ то, а во́но так кра́шнье ціхо, слу́нко швіці, красні дзень. Заш вон во́шол ну́ка, кльекнул, та ше мо́дльел і сцел, да ше од гріхох очі́сці. На дру́гі за́вод заш ше затре́сла жем так, же му аш кньі́шка з ру́ких віпа́дла. І барш ше бал. Го, Бо́же, цо́ то мо́же буц? Откед йа жі́йем і ке́льо сом кра́днул і льу́дзох забі́вал, а е́шчі сом ше так ньі́ґда нье бал, йак те́раз! Ві́шол вонка, да́ вон ві́дзі, йак то. Кед ві́шол во́нка, слу́нко швіці, кра́сні дзень, а́ньі кус нье заду́йе ві́тор. Вон заш во́шол ну́ка.

У тім варо́шу, дзе бул у́ладіка, йе́ден поп ве́льке наро́бел; мал зо служньі́цу дзе́цко. У́ладі́ка ше до́знал, то́го пано́ца до то́го лье́са дал на поку́ті, най вон ше там віпокуту́йе. Пре́шло то да з два-трі ро́кі, тот пан о́цец мал поку́ті од у́ладікі, же́бі нье жа́дал ньі от ко́го ньічь. Тот пан о́цец, йак бул у тім лье́ше, по́шол ґу у́ладіко́вім і ґу царо́вім йуга́сом. Пі́тал од ньіх, же́бі му да́льі от та́кей о́уці мльє́ка, цо се́дем рокі нье ма́ла бара́ньчье. Йу́гаше гваре́льі, же во́ньі а́ньі та́ку ста́ру о́уцу нье ма́льі. Алье ма́льі йедно́го бара́на, цо му бу́ло се́дем ро́кі. Пано́цец йім гва́рел: Патрі́це ві до́бре, чі то нье о́уца. — А во́ньі ше нашмейа́льі, же во́ньі ве́льо раз відзе́льі, же йе нье о́уца. Пано́цец йім гва́рел: Пробу́йце ві подо́йіц. — Во́ньі у́лапе́льі бара́на, па́тра, таке ма вімньа́чько, йак йе́дна кра́ва. По́чьальі йу до́йіц, по́лні бо́ґрачь мльє́ка надойе́льі. Пано́цец йім ка́зал на́дробіц хлье́ба і най йе́дза з ньо́го. Во́ньі понука́льі і пано́ца, же́бі і вон йе́дол. Пано́цец ма́лі па́льец зама́чьал до то́го мльє́ка, обльі́зал го і гва́рел йім: Льем ві йе́цце, йа́ке то до́бре мльє́ко! — С тім ше зо́брал і по́шол на сво́йо ме́сто до лье́са. Йуга́ше одогна́льі о́уці до́йіц до у́ладікі. Пріповеда́льі у́ладіко́ві, же йак прі́шол ґу́ ньім у лье́ше йе́ден поп і гва́рел йім: Да́йце мі мльє́ка от та́кей о́уці, цо нье ма́ла бара́ньчьа. А мі ше з ньо́го нашмейа́льі і гваре́льі сме му: Мі нье ма́ме та́ку о́уцу, мі ма́ме ба́рана, цо ма се́дем ро́кі. А вон гва́рел: Іцце та подо́йце; то нье ба́ран, то о́уца. Мі нье спе́льі уве́ріц, а́лье вон нам за́ то ка́зал. Мі по́шльі та́ сме подойе́льі. По́лні бо́ґрачь сме надойе́льі мльє́ка і йо́го сме понука́льі, же́бі вон з на́мі йе́дол. А вон нье́ сцел йе́сц, льем па́льец зама́чьал, а обльі́зал; а нам гуто́рел: Льем ві йе́цце, а йа і́дзем на сво́йо ме́сто. — У́ладі́ка до́раз гва́рел: Вон ма та́кі поку́ті, же нье́ шме ньі от ко́го ньічь жа́дац. — До́рас по́слал свойо́го слу́гу, же най і́дзе по то́го по́па до лье́са. Кет слу́га по́шол по пано́па до лье́са прет са́мім пола́дньом, по́чьал гуто́ріц панопо́ві: Пано́цец, жа́да вас у́ладі́ка ґу се́бе. — І вон му гва́рел: До́рас по́йдзем, льем кус прі́че́кай, док ше наполудньу́йем. — Слу́га гва́рел: Йа вас бу́дзем че́кац, бо йа уж полудньо́вал. — І поп до́раз о́творел о́блак, загві́здал, прі́лье́тнул йе́ден та́шьчьок на о́блак

і вон то́го та́шька ўла́пел, ўжал бі́чьак і заре́зал та́шька. То́та креў, цо і́шла с то́го та́шька, покапка́ла на́ стол; вон та́шька о́брал от пі́рйа, кра́шньę скру́цел пі́рйę, поло́жел на́ стол. Ші́рку ўжал, запа́льęл то́ту креў, цо бу́ла накапка́на на сто́льę, то́го та́шька. І упе́кол та́шька і опі́цал то́ті ко́сці і то барз бу́ло фрі́шко. Скру́цел до папе́ра ко́сці і то́то пі́рйę, пошу́лькал у ру́кох і віпу́шьчел през о́блак во́нка. Та́шьчьок зльę́тнул на дре́во, кра́сні бул, йак кęт прі́льęт до хі́жі і кра́ше знал шпі́вац. С тім ше зобра́льі пано́цец зо слу́гом: Но, те́рас по́ме ґу ўладіко́ві.

Слу́га по́чьал і́сц та́мал, ка́дзі пе́рше і́шол, а пано́цец по́чьал ісц по дру́гей дра́гі. Пі́та ше го слу́га: Ка́дзі ві, пано́цец, ідзе́це? — Йа і́дзем по́ тей дра́гі, ка́дзі йа́ знам. — По́йдзем і йа за ва́мі. — Пано́цец му гва́рел: Мо́жеш прі́сц за мну. — Прі́шльі до йęдно́го темето́ва; у тім темето́ву то́го пано́ца бу́льі похова́ні у йę́дней крі́пті дво́ме бра́ца. Вон заду́ркал до крі́пті, до́рас ше му озва́льі, же хто то. Вон ше йім пі́тал, чі ше уж віпокутова́льі? — Во́ньі му гваре́льі, же е́шчі ньę. — А тот слу́га ші́цко чьул і ві́двел. С тім ше зобра́льі, і́ду ґу ўладіко́ві. Прі́шльі ґу варо́шу, і́ду по йę́дней ульі́ці, а там шпацірá́льі ше трі царо́во дзіўкі, барс кра́шньę обльęче́ні. Во́ньі дво́ме йаґ і́шльі ко́ло ньіх, поздраўка́льі йім і во́ньі йім ўрапе́льі. Кę́ді уж пре́шльі, обра́цел ше поп на за́док і прі́шол ґу наймла́тшей дзіўкі. Заду́ркал йęй до пе́ршох, там ше му о́звал ма́лі хла́пец: Цо спе́це? — Вон ше пі́тал: Сі́ну, хто ці о́цец? — Дзе́цко ше озва́ло у бру́ху ца́рскей дзіўкі: Мой о́цец ўладі́ка. — То слу́га ші́цко чьул і ньічь ньę гуто́рел.

Прі́шльі до ўладі́кі, слу́га паноцо́ві гуто́рел: Оста́ньце ві во́нка, йа ідзем ґу паноцо́ві, ґу ўладі́кові, сам йа́віц, же́ спе прі́шльі. — По́шол ну́ка, гва́рел ўладіко́ві: Но пан ўладі́ко, уш ту тот пано́цец, цо́ спе то жьада́льі. — Ўладі́ка му пі́тал ше: Дзе ші так длу́го заоста́л? — Вон му по́чьал гуто́ріц, же цо ві́дзел: Кęд йа по́шол по пано́ца до льę́са, во́лал сом го, же го ві жада́це, а вон мі гва́рел: Доразу́чькі ідзем, док ше наполудньу́йęм. Отво́рел о́блак і свізнул, прі́льęцел йę́ден та́шьчьок і вон то́го та́шька ўла́пел і заре́зал. Кра́шньę о́брал, ўжал ші́рку, запа́льęл то́ту креў, цо с то́го та́шька і́шла. Упе́кол го, то́ті косто́чькі опі́цал кра́шньę, ўжал то́то пі́рйę і косто́чькі ўйę́дно, пошу́лькал йіх і віпу́шчел през о́блак. Та́шьчьок о́дльęт на дре́во, кра́ші бул, йак кęт прі́льę́тнул, і кра́ше се́бе зашпі́вал. І вон ве́цка зо́ мну і́шол. Йа і́шол по́ тей дра́шкі, цо сом і там по́шол, а пано́цец і́шол по дру́гей. Йа ше му́ пі́тал, ка́дзі вон ідзе, а вон гва́рел: По сво́йęй дра́шкі. А йа ше му пі́тал: По́йдзем і йа за ва́мі. А вон гва́рел: Йа ньę дзбам. Кęд сме і́шльі по́ тей дра́шкі, прі́дзе́ме до темето́ва. По́шол ґу йę́дней крі́пті, заду́ркал, там ше му озва́льі два гла́сі. Вон ше йім пі́тал: Чі спе

ше віпокутовалы? Вóны му гварéлы, же мі уж віпокутовáні. І с тім еме ше зобрáлы і прішлы сме до варóшу. У варóшу шпаціралы трі дзіўкі царскі. Мі йім поздраўкáлы, вóны нам ўрацéлы. Панóцец ше обрáцел нá задок, прішол ґу наймлáтшей, задýркал йęй до пéршох, там ше óзвало дзéцко ґу паноцóві. Панóцец ше пітал, хто ці óцец? Дзéцко му гвáрело: Ўладіка. І то шіцко ўладіка слýхал. Гвáрел слуґóві: Іц, пóвец тóму паноцóві, най ідзе нáзад до льęса. — І вон вішол вóнка ґу паноцóві і гутóрел му, же го ўлáдіка пóслал нáзад, най заш ідзе до тóго льęса. І вон ше зóбрал та пóшол до льęса на свóйо покýті.

У тім льęше уж бýлы тéді двóме паноцóве на дрýгім мéсце на покýтох, цо йіх ўладіка там пóслал. Рýжа Шáндор у свóйęй дзірі мóдльęл ше зо шіцкіх кныíшкох і сцел ше віпокутóвац нá тім швéце. Пóшол ше пéрше сповéдац ґу йęднóму паноцóві, ґу тім, цо бýлы у льęше. Кęт ше сповéдал, шіцко гутóрел, цо рóбел, доґ бул млáді. І тéраз бім ше сцел віпокутóвац, да сом ньę грішні. — Панóцец віслухал го, áльę му ньę мог дац покýті. Пóслал го нáзад до свóйęй дзірі. Рýжа Шáндор éшчі ше мóдльęл да за кęльо тіжны. Пóшол ґу другóму паноцóві, да ше віспо/вéда і да поп го розгріші. Пóйдзе ґу другóму, кльęкнул та ше сповéдал. Йак го поп віслýхал, гвáрел му, же му ньę гóдзен дац покýті. Пóслал го нáзад. Даскęльо тіжны вон ше éшчі мóдльęл і пóшол ґу трецóму паноцóві. Пóчьал ше сповéдац і шіцко гутóріц, йаґ вон рóбел. Мóдльęл от панóца, да го розгріші. Панóцец му гвáрел: Ідз до твóйęй дзірі, позбéрай шіцкі кныíшкі, цо ші покрáднул зос цéркох. Складз йіх на ґромáду і зáпаль йіх. — Вон пóшол до свóйęй дзірі, позбéрал кныíшкі на громáду, запáльęл йіх. Панóцец му зáдал, жéбі вон назбéрал вéльку громáду ґрáнья і да тóто ґрáньę запáлы і да до тóго óгнья скóчі і да там згóрі. І то вон зрóбел. Кныíшкі попáльęл, ґрáнья назбéрал вéльку йęдну громáду, сцел запальіц ґрáньę, шіркі ньę мал. Панóцец му гвáрел: Іц, пáтрі до тóго óгнья, цо кныíшкі горéлы, там йęст éшчі жірйáчькі. — І вон пóшол, та пріньęсол. Запáльęл ґрáньę, ґрáньę горéло, вéлькі óгень. І вон до тóго óгнья скóчел і там згóрел. С тім ше зóбрал панóцец, пóшол на свóйо мéсто.

По даскęльох дньох пóшол на лóві царскі йáґęр. Ішол по льęше, надішол і нат тóту пірньу і чьудóвал ше, цо то тáка громáда ту згорéла, же тéльо пірны йęст. Пóчьал вон шпіртац пó тей пірны і нáшол вон там два мальýчькі кóсці тáкі твáрді, йаґот два камéнькі. І вон тоýжал зо сóбу до кішéнькі, одньęсол йіх до цáра. Кęт пóшол до цáра, віньал йіх с кішéнькі, полóжел йіх до тóрбі, обéшел тóрбу до пріклéта, а сам вóшол нýка ґу царóві. І дóрас тóті два камéнкі так пáхлы, же йіх бýло чьуц по шіцкей кýхны царóвей. Тóта дзіўка нáйстарша царóва вáрела полудзéнок і так йęй пахнýло, йак найкрáше квіце. І дó-

раз вóна осетéла ше, цó наш йáґęр ньęшка ньічь нам ньę пріньęсол. Дрýґі раз нам шіцкім тром дáцо прíньęс, а тéраз áньі йęдней ньічь ньę дал. Вóна óпатрела, цо вон ма ý тей тóрбі, жé так барс пáхньę. Віньала тóті мáлі камéнькі, а то так пáхло, йак лíмун. І вóна сéбе думáла: Вон то нам пріньęсол, áльę нам вáбул дац. Вóна сéбе думáла: Йа кýшьчік бýдзем коштóвац, ша знам, же кęд нас бýдзе дзéльіц, вон мі вá то дáкус да. — Сцéла кýшьчік откýшіц, то твáрде бýло, положéла до ýстох, вóно йęй сáмо убéгло аж до брýха. І вóна дóраз бýла весéльша і да зо трі мешáці дóраз нá ньęй пóзнац бýло, же вóна грýба. То ше царóві ньę спачéло і барс ше погньíвал. Дóраз гвáрел: Йа ньę знам, цо йа бýдзем рóбіц с тíма мойíма дзіýкáмі; йа ше барз гáньбім од льýдзох, же мі наймлáтша бýла грýба од ýладікі. тéраз заш найстáрша дзéшка достáла; то і йа сам ньé знам. — Пітáльі ше йęй, с кім бýла і дзе бýла, же мýші пóвесц, бо йу дáйу погýбіц. І так міністéрі пренáшльі: Кęд йę од Бóга, бýдзе íншаке, йак мі; кęд йę от чловéка, бýдзе таке, йак члóвек. — Дал вон йу до цемньíці, най там бýдзе, док ньę порóдзі. І там йу йęдна жéна допатрáла, йęсц і піц йęй ношéла. Кęт прíшол чьас, вóна зродзéла йęднóго барс крáсного, мудрóго хлáпца. Тот хлáпец ньíґда ньé спал вéцей, йак два гóдзіні. На йęдéнац льęгал, на йęдну по пóлноці уш стáвал. І вон барз мальýчькі бул. Кęт пітал от свóйęй мацéрі: Мáмо, дáйце мі кошýльу і ґáчі, да йа пóйдзем до нáшого дьíда опáтріц, цо вон рóбі. — Мац му гвáрела: Йай, сіну мой, ті тáкі мальýчькі éшчі, а уш пíташ ґáчькі! — Док му мац гуторéла, зáтльі му і ушíла ґáчі і кошýльу. Обльęкла го, послáла го до дьíда. Пóшол до цáра, поздрáўкал: Дай Бóже дóбрі дзень, дьíду! — А цар му ýрáцел. Пітал ше: Цо робíце, чí сце здрáві? — Цар му гутóрел: Здрáві сме, мой сíну. — І цар мал йęднóго сíна і тот його сін дóрас тóго хлáпца сцел зо шáбльу порýбац. Бал ше, же тот хлáпец бýдзе цáром. Альę го дьíдо ньé сцел дац. Прíшло од другóго цáра, жéбі пóшльі на госцíну. І дóрас тот цар гвáрел слýгом: Тей нóці накармíце кóньі штíрі до гінтóва і пойдзéме до другóго цáра на госціну. — Цáроў сін гвáрі: І йа пóйдзем, áпо. — А тот мáлі хлáпец гвáрі: І йа пóйдзем. — Альę цароў сін ньé сцел, дá тот мáлі хлáпец íдзе. І вон ше скріл до дьíдового царовóго уйáша до кішéнькі, дзе цар трíмал жáчьку з дугáном, а і піпку. Кęт шедáльі нá кочь, то бýло éшчі ноц. Шéднул цар і його сін і кóчіш і педíнтер, áльę цар ýжал кáпут, віньал піпку і жьáчькоў, наклáдол сéбе дугáну, віньал шíрку, запáльęл, а ýйаж скрýцел, та сцел нá ньго шéднуц. Аньі осéтел, кęт піпку віньíмал, же там йęст у кішéнькі дáхто. Сцел на ýйаж шéднуц, áльę хлáпец скрíчел: Дьíду, ньę шедньíце, бо ме задавíце. — Цáроў сін то зáчьул, вітаргнул шáбльу і сцел му глáву одрýбац. Хлáпец крíчел: Йай, дьíду, ньę дáйце

ме. — І дыї́до го облáпел ґу сéбе і вачьу̌вал го. І пущчéлы ше до драґі. Пóшлы до йе̨дного варóшу і там ховáлы йе̨дногó пáна барс крáшнье̨. Вéльо панóве го провадзéлы, музіка грáла і шіцкі дзвóні дзвоньéлы. Цáроу̌ сін óзвал ше ґу оцóві: Ей вéра, áпо, крáшнье̨ хóвайу тóго пáна. — А тот мáлі хлáпец і вон прі дыдóві шедзел; вон ше óзвал: Бо нье̨ крáшнье̨, áлье̨ брíтко. — Цáроу̌ сін погнывал ше, тá му гвáрел: Нье̨ стáвай мі на йáзік, дóрас ці ґлáву одру̌бем. — Вон скрíчел на дыда: Дыї́ду, нье̨ дáйце ме. — І цар го облáпел і нье̨ сцел го дац зару̌бац. — Пушьчéлы ше дáчье̨й до йе̨днóго валáлу. У тім валáлье̨ ховáлы йе̨дного худобнóго чловéка. Ныхто вá ным нье̨ íшол, лье̨м йóго дзéці і йóго жéна за тру̌ну, і панóнец і дзіийак. Йóго сін гвáрел: Пáцце, áпо, тóго чловéка йак брíтко ховáйу! — А тот мáлі хлáпец гутóрел: Ба, барс крáшнье̨. — Тот цáрскі сін віцáгнул шáблыу, та му гвáрел: Дóрас ці ґлáву одру̌бем. У̌ше мі стáнье̨ш на йáзік. — А вон крíчел: Нье̨ дáйце ме, дыї́ду! — Заш го дыї́до облáпел і нье̨ сцел го дац. Шéдлы нá кочь і так дáлье̨й íшлы. Прíшлы нá йе̨дну драґу у йе̨днім лье̨ше, вíшлы дóлу, шіцкі трóме бу̌ду вóду пу̌шьчьац. Тот мáлі хлáпец на зáтку кóчьа стал, свóйого дыда ґу сéбе вóлал: Пóцце, дыї́ду, ґу̌ мнье̨, да відзіце ту йе̨дно чьу̌дно! Жем ше отворéла і вон укáзал царóві і царовóму сінóві: Відзіце там дóлу, йак там тóму, цо го так крáшнье̨ ховáлы? Тáмтот бул грíшні, нье̨дóбре рóбел нá тім швéце; бул богáті, ныґда ше нье̨ мóдлье̨л Бóгу, у̌ше хóдзел на забáу̌кі до касíні, на дейáтрі і на свáдзбі. Гудáці му грáлы і док жіл і ке̨т у̌мар. Відзíце, йак тéрас там гóрі у пéклье̨; пóшол нье̨ віпокутовáні на дру̌ґі швет. А тот ху̌добні, цо го так ховáлы, цо ваш сін гвáрел, пáцце, áпо, йак тóго брíтко ховáйу. Тот відзіце, йак ше там раду̌йе̨, йак ше мóдлы. Йóму уш там дóбре. Тамтóму, цо го так крáшнье̨ ховáлы, дóбре му бу̌ло нá тім швéце. Ту ше радóвал нá тім швéце, піл і йе̨дол, тéрас плáче і гóрі у пéклье̨. — А с тім жем ше заварла і тот цáроу̌ сін препáднул у̌йе̨дно зос тім хлáпцом. Ешчі хлáпец тéльо закрíчел: Іцце, дыї́ду, дóму, понаглье̨йце ше, йак найбáржей можéце, бо док дóму пойдзéце, дóраз умрéце. — Дóраз го нье̨ відзел áны йе̨дного. І цар ше барз наплáшел і кочішóві гутóрел: Гонь, кóны, цо нáйскорей мóжеш. — І кóчіш гóнье̨л. Йак пóшлы дóму, éшчі кóчіш кóны нье̨ віпрáгнул, а цар уж у̌мар.

Тот хлáпец мáлі, вон éшчі нье̨ бул віпокутовáні, вон бул од Ру̌жа Шандóра йóго шéрцо. Вон прíшол покутóвац заш нá тот швет, бо ке̨т сгóрел у óгнью, то éшчі мáло бу̌ло. Ешчі йа му̌шім два ду̌ші óдньесц на дру̌ґі швет. — Пóшол вон до йе̨дней жéні худóбней; тóта жéна мáла пецéро дзéці, а барз бу̌ла хóра. Дзéці шéдзва кóло пéца, а плáчьу. Вон вóйдзе ну̌ка і відзі, же там шмерц уш сцéла подру̌бац тéй жéні нóґі

і уж до́раз бі ума́рла. Альѐ вон ві́гнал шмерц во́нка, бо сано́вал барс то́ті двѐці, же та́кі худо́бні оста́ну, а пла́чьу. І йа же́ну оздра́вел. І прі́шол сом на тот швет і ньѐ одньѐсол ду́шу. — Но тѐрас, кѐт ші ду́шу ньѐ пріньѐсол, ідз на́зад до́лу, е́шчі йѐдну прі́ньѐш; ва́тлы ньѐ по́йдзеш до ца́рства.

Прі́шол до́лу, і́шол по йѐдні́м вала́льѐ. Пра́ве наді́шол на йѐдно́го пано́ца капу́ру, цо ма́ пред дво́ром отвро́ена, та́кой ко́ны попрага́ні і пано́ца чека́йу, же по́йду на дру́гі ва́лал: Го́ньце, пано́цец, най вам дра́гу ньѐ пре́йдзем. — Пано́цец ше о́звал: Дзе ті і́дзеш, мой сі́ну? — Йа і́дзем, пано́цец, слу́жбу гльѐдац. — Ста́ньѐш до́ мньѐ слу́жіц, мньѐ тре́ба двох слу́гох. — Ста́ньѐм. — Во́ны ше фрі́шко пойѐдна́лы і та́кой тот хла́пец на́ кочь шѐднул зос пано́цом і по́шлы до то́го вала́лу. Кѐд і́ду на о́рсаї дра́гі, вон прет крі́жом ка́лап ньѐ зньал і панопо́ві барш ше то ньѐ польубе́ло. Да́льѐй і́шлы, кѐт прі́ду до йѐдно́го вала́лу, там дво́ме на карчьмо́віх дзве́рох ма́йу пол лі́трі пальѐнкі у ру́кох. Йѐден дру́гому поздра́ўка: Дай Бо́же. — Бо́же дай здра́ўльѐ. — Вон ше йім покло́ньѐл і ка́лап зньал до́лу. І то ше панопо́ві барз ньѐ паче́ло. Ішлы да́льѐй, прі́шлы пред йѐдно́го чіжма́ра. Слу́гові ка́зал пано́цец: Ідз до́лу, во́лай то́го чіжма́ра во́нка. — І слу́га по́шол, та го прі́во́лал на дра́гу. Вон ше му пі́тал: Чі́жмар! Ушіце мі чі́жмі. Та́кі чі́жмі, с та́кей ско́рі да бу́ду, цо да йіх но́шім за се́дем ро́кі. — Хла́пец ше нашме́йал, а пано́цец ше му пі́тал: Цо ці так шмі́шно? — А вон му гва́рел: Ей пано́цец, пано́цец, ві ньѐ дума́це, чі ві так длу́го будзе́це жіц? Ві може́це у́мрец, а́ны чі́жмі ньѐ бу́ду готові, а ві се́бе да́лы шіц на се́дем ро́кі. — Пано́цец йак пойѐднал чі́жмі, ка́зал слу́го́ві, же́бі го́ньѐл до́му. І то ше барс панопо́ві ньѐ паче́ло, цо му хла́пец гуто́рел. Йак по́шлы до́му, поносо́вал ше пано́цец дзійако́ві, йак йо́му тот хла́пец гуто́рел, бо дзі́йак ше му пі́тал, чі ше му па́чі тот слу́га ма́лі, цо го пойѐднал. А вон му гва́рел: Ші́цко бі до́бре бу́ло, робо́ту до́бре зро́бі, ко́ны до́бре ка́рмі і чі́сто йіх трі́ма, льѐм то ньѐдо́бре ро́бі: Кѐд сме і́шлы на дру́гі ва́лал, а вон прет крі́жом ка́лап ньѐ зньал. По́шлы сме до вала́лу, і́шлы сме ко́ло йѐдней ка́рчьмі, там дво́ме хло́пі ста́лы на дзве́рох, у ру́кох трі́ма́лы фльа́шку с пальѐнку, а здраўка́лы йѐден на друго́го: Дай Бо́же здра́ўльѐ! — Дай Бо́же і вам. — А мой слу́га по́шол, та ше йім укло́ньѐл і ка́лап до́лу зньал з гла́ві. Прі́шлы сме прет чіжма́ра, йа дал чі́жмі шіц чіжмаро́ві, же́бі мо́гол но́шіц за се́дем ро́кі. А вон мі гва́рел, ше зашме́йал: Ві, пано́цец, да́лы чі́жмі шіц, може́це ско́рей у́мрец, йак чі́жмі бу́ду гото́ві. То ше мі барз ньѐ паче́ло. — А тот хла́пец у дво́ре бул і гва́рел панопо́ві і дзійако́ві: Патрі́це го́ре на ту́рньу на крі́жік, цо́ там увідзі́це? — Во́ны патре́лы, відзе́лы там по́лно ньѐчі́стіх. Пі́тал ше му дзі́йак, ві о́здаль зна́це анге́льскі гла́сі

шпівац. — Йа знам. — Пóшлы до цéркві, панóцец обльęкол ше і бý-дзę слýжбу слýжіц. Дзвóні дзвоньęлы, льýдзе ше сходзéлы, же бýду слýхац. Пóлно кóло цéркві стáлы. Вон зашпівал, шіцкі слухáлы, йак то бýло крáшньę. І тáкой кęд бýло готóве, вішпіване і панóцец дýха свойóго віпýшьчел зо сéбе. Льудзе ше позльęкáлы, шіцкі ше чьудовá-лы і дóму отходзéлы. Вон ўжал паноцóву дýшу і одньęсол на дрýгі швет. Паноцóво цéло поховáлы і вон вéцей нáзад ньę прішол. Уж і вон ше віпокутóвал.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелі: Отся леґенда поскладана з ріжних казкових і леґендар-них мотивів. До перших належать уступи: про царя і його доньки; про чоловіка, що згорів, а з його кісток відродив ся новий чоловік; про маленького чоловічка (Бобика, Медвеже ушко); до остатного пор. Ет-ноґр. Мат. з Угорської Руси, т. V, ст. 299—302, ч. 47. — До леґен-дарних мотивів належать уступи про розбійника, що спасав ся (пор. Етн. Збірник, т. XIII, ст. 146-153, ч. 338—341 і т. XIV, ст. 251—256, ч. 46) та про ангела на службі (пор. Етн. Збірник, т. XIII, ст. 158—161, ч. 345-346).

55. Син гріха.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, уш тот члóвек бул тáкі стáрі і тóта жéна. Вон ше так порáдзел зо свóйу жéну, же кęд вóні бýду їшче жіц, да ньę рóбйа блуд вéцей, же су уж стáрі. А жéна гвáрела, же так. Ходзéлі до цéркві, та ше модльęлі. А ґу тóму чловекóві пó-чьал хóдзіц дьáвол. Вон ньę знал, же то дьáвол. Та му гутóрел, же чьóм вон зо свóйу жéну ньę шпі? — А тот члóвек гвáрел, же за то, же ше так порадзéлі, же су стáрі, та ньę бýду рóбіц блуд, льęм бýду до цéркві хóдзіц, та ше бýду Бóгу мóдльіц. — А тот дьáвол тóму чло-векóві гвáрел, же да вон зá то зо свóйу жéну шпі. — Тот члóвек прі-шол дóму, та гвáрел свóйęй жéні, же мýші з ньім спац. А вóна гвá-рела, же ньę бýдзе, же то гріх, бо уж раз гутóрел, же ньę бýду ўйęд-нак спап. А жéна плакáла, бо вóна знáла, же бýдзе мац дзéцко, кęд з ньім бýдзе спац. Ну вóна з ньім вéцка спáла, та так ґварéла: Мý-шім с тóбу спац, а кęд бýдзем мац дзéцко, та го дьаволóві дам. — А тот члóвек вéцка ўмар, та ньę дочéкал, кęд йóго жéна породзéла. Прішол дьáвол — вóна мáла хлáпца — та йęй гвáрел, же да тóго хлáпца дóйчі за шéйсц рóкі, а кęд бýдзе шéсті рок, та вон пó ньго прідзе. А вóна гвáрела, же го ньę да. А дьáвол йęй гвáрел, же го

му́ші дац, же во́на го обецáла дьаволо́ві, íшче льęм ше вáчьал. — Ну во́на вéцка барз плакáла, кęг то́го хлáпца дойчьéла. Кęд му бу́ло трі ро́кі, та тот хлáпец гуто́рел: Чьом, мáмо, так барз плачéце? — Зá то, же му́шім. — Уж му ту шéсті рок дохо́дзел, а во́на му вéцка повéдла, же чьом во́на плáчье: За то, дзéцко мо́йо, плáчьем, же сом це обецáла дьаволо́ві, íшче ші ше льęм вáчьал. — А тот хлáпец барз бул крáсні. Кáжді нá‿ньго патрéло, же йę тáкі барз крáсні. Вéцка го по́слала, то́го хлáпца, до йęдно́го пано́ца, а у тім варо́шу бу́ло і вéце паноцо́ве, так йак дзе су калуґéре, а вон по́шол до то́го по́па та гуто́рел паноцо́ві, чі го го́дзен о́дньац, да го дьáбол ньę вéжньę? — А пан о́цец му гвáрел, же тáмац йęст íшче йęден пано́цец, льęм да ше барз ґу ньо́му понáгльа. А тот хлáпец, кęд до́шол до то́го пано́ца, тáкі бул вістáті, же áньі гуто́ріц ньę мо́гол. Йак ше оддíхал, та паноцо́ві гуто́рел, же чьом вон тáм прíшол: За то сом ту прíшол, же чі сце ме го́дні о́дньац, да ме дьáвол ньę вéжньę? — А пан о́пец ше му пітал, же хто го обéцал дьаволо́ві? — А вон гвáрел, же його мац го обецáла, íшче ше льęм вáчьал. — А вон гвáрел, же го го́дзен, доґ бу́дзе слу́жбу слу́жіц. — І служéлі слу́жбу вéльо попо́ве і тот пано́цец, хто́рі там бул найстáршi та то́го хлáпца у́жал, уу́йáзал го ко́ло сéбе зос по́йасом та з ньім цéркву кáдзел. А дьáвол прíшол, та го барз ґрáбал с пазурáмі от то́го пано́ца. А йак цéркву пано́цец покáдзел та поло́жел то́го хлáпца на прíстол, а сам . брал кньíшку, а дьáвол прíшол, та с прíсто́ла то́го хлáпца до пазу́рох у́жал, та з ньім по́шол уж ґу пекéлнім дзвéром. А Бох по́слал ангéла Гаурíйíла, та вíньал дьаволо́ві то́го хлáпца з ру́кох, а дьáбла ру́цел на спо́док до пéкла; а хлáпца прíньęсол до тей цéркві, та го поло́жел на прíстол; та вéцка тот хлáпец там бул у то́го пано́ца і його мац. Барс ше його мац у́ше модльęла, же да йęй Бох отпу́шьчьі гріхі, да йęй ньę бу́дзе гріх, цо пред Бо́гом согрішéла. А тот хлáпец барз у́ше то́му паноцо́ві слу́жел, же го о́дньал од дьáбла.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Лїрники, ст. 33—34, ч. 11. — В. Гнатюк, Угроруські духовні вірші, ст. 69—70, ч. 56 і ст. 251—252, ч. 210. — В Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. I, ст. 80—82, ч. 32. — Житє і Слово, т. III, ст. 215—217 і 307—312. — Безсоновъ, Калѣки перехожіе, т. I, ст. 777—778. — Jac. a Voragine, Legenda aurea, ed. Grässe, ст. 122—123. — C. Kiesewetter, Faust in der Geschichte und Tradition, ст. 114. — Douhel, Dictionnaire des légendes du christianisme, ст. 257 - 260.

56. Як женщина була монахом і як її признано батьком. А.

Бу́ла йе̨дна же́на, барз Бо́гу служе́ла, уче́на бу́ла. По́шла до йедно́го манасті́ра, а́лье̨ во́на ше так облье̨кла до хло́пскіх шма́тох. І прійа́лы йу там за калуґе̨ра. Бу́ла там се́дем ро́кі, служе́ла слу́жбу. Во́ны нье̨ зна́лы, же йе̨ же́на. Ра́з йу посла́лы до друго́го манасті́ра, а там бу́лы ве́цей попо́ве; йу́ там ноц улапе́ла, ноцова́ла там. То́ту ноц ше трафе́ло, же прі́шла же́на та́ка, ку́рва, і робе́ла гріх з другі́ма попа́мі. І трафе́ло ше, же оста́ла гру́ба. І тот калу́ґе̨р, цо бул посла́ні з друго́го манастіра, по́шол ра́но до́му; а то́та же́на, цо те́ді там прі́шла, цо́ ше скурве́ла, ке̨т породзе́ла та пріньє̨ла дзе́цко до то́го манасті́ра тім по́пом, чі́йо бу́ло. А во́ны то пораховáлы і гуторе́лы, же́ то то́го калуґе̨ра, цо у́ ных ноцо́вал. До́рас по́шло пі́смо на геу́то́го калуґе̨ра, же́ ке̨д ноцо́вал, та зро́бел гріх, бо́ то його дзе́цко. А тот калу́ґе̨р, вон же́на бул, а́лье̨ нье̨ гуто́рел ныічь, прі́йал дзе́цко, а тот мана́стір ше погу́бел. Калу́ґе̨р по́пом нье̨ бул і жіл е́шчі два́нац ро́кі. Умар, предзвонье̨лы му, ке̨д го умівáлы, те́ді відзе́лы, же́ вон же́на. Відзе́лы, же дзе́цко нье̨ його. Ве́цка піса́лы до геу́то́го манасті́ра, йаке ше чьу́до ста́ло, же́ то нье̨ хлоп, а́лье̨ же́на, йак мо́глы на́ ньго та́кі гріх і га́ньбу поло́жіц. І ве́цкаль ше ге́ут от мана́стір погу́бел, а то́т ше обно́вел, бо нье̨ віновáті бу́лы, бо ке̨льоґод рас ше гріх зро́бі у манасті́ру, тот мана́стір препа́днье̨, амінь.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

57. Як св. Теодора була монахом. Б.

Бул йе̨ден чло́век, мал йе̨дну же́ну, а барз бу́ла кра́сна. Ма́лі йе̨дну дзі́у́ку, то і́шчек у́ше бу́ла найкра́шша, а́ны ше йе̨й у́ тім вала́лье̨ нье̨ сподоба́ла пар. Барс ше цеше́лі о́цец і мац, же та́ку барс кра́сну дзі́у́ку ма́йу. Спе́лі во́ні ше барз усіло́вац, же́бі йу кра́шнье̨ пріобльęклі, мо́же буц пре йе̨й кра́су, же́бі йу дайа́кі бога́ті пан у́жал. А йак то́га дзі́у́ка осете́ла, же йе̨й о́цец і мац, же во́ні бі йу о́дац спе́лі, а у тім вала́лье̨ та́кі бул обі́чьай, ка́жда дзі́у́ка ноше́ла длу́гі у́ла́сі роспушче́ні, а то́та Фтеодо́ра по́шла до йе̨дней хі́жі, острі́га́ла сво́йу гла́ву. Увідзе́ла мац, од ве́лького жа́льу нье̨ зна́ла, цо ше йе̨й ста́ло; растворе́ла дзве́рі, вісла́ла сво́йу дзі́у́ку с хі́жі во́нка; по́шла

Фтеодо́ра во́нка з мацері́неей хі́жі, а́льę ше оглья́дла на свойу ма́цер, а́льę ньічь за́ то маце́рі ньę пове́дла, льęм по́шла до комо́рі, віньа́ла оцо́во шма́ті, обльęкла на се́бе, по́шла дознавайуці, йак бі дозна́ла, дзе бі бул та́кі мана́стір, же́бі мо́гла остац у тім манастіру. Ішла трі дньі і трі но́ці. По́шла до йęдно́го льęса, увідзе́ла там йęдно́го старо́го чловека. Пíта́ла ше то́му старо́му чловеку, йа́к бі йу пора́дзел, дзе́ бі бул йęден мана́стір. А тот ста́рі чло́век, то бул са́м Бог з ньęба. Так йęй пóвед: Йест ту йęден мана́стір барз бльіско. Тре́ба ту мона́ха, а йа́кже ті за мона́ха по́йдзеш, кęт ті дзіўка? — То́та Фтеодо́ра барс ше зльęкла, до́рас ше го пíта́ла: Знам йа, же ті ве́лькі про́рок, кęт ті знаш, же йа дзівоцка осо́ба. Альę за́ то йа ше подйа́жем зо свойу на-ўку і во свойу молíтву, же йа мо́жем монаше́ство прова́дзіц. — А Бог йęй так прегва́рел: Фтеодо́ро сйа́та, мо́жеш прова́дзіц і бу́дзеш, а́льę так ці по́вем, буц твардо́го зако́ну, бо на те́бе барз ве́льке похíнство поло́жа. Бу́дзеш упіса́на за на́ўше йęдно́му дзе́цку за о́ца. По́дньęй ше, прíйм то́то дзе́цко на сво́йо ру́кі сйа́ті. Ішче і на обра́зу бу́дзеш положе́на, а бу́дзеш мац ве́ньęц на гла́ві, а на льíвей ру́кі бу́дзеш мац ма́ле дзе́цко, у пра́вей ру́кі бу́дзеш мац бíлу лелíйу. І с тім ці по́вем, Фтеодо́ро, же́біш зна́ла, же йа сам Бог з ньęба! — На те́ді то́го чловека ньę ста́ло. А Фтеодо́ра бу́ла помоцова́на ішче твардейше у сво́йęй ве́рі.

Кęт по́шла до то́го манастíру, ньę бу́ло там льęм пе́йцме мона́хі. До́рaз йу прíйа́лі, а йęй ме́но Фтео́дор упіса́лі. Барз за ма́лі чьас тот Фтео́дор бул поуче́ні так, йак ге́ўті мона́хі, ішче і льęпше, так же тот найста́рші найба́ржей шíцко на Фтеодо́ра бул побізова́ні. За йęдно ўре́ме тот найста́рші мал йęдну дра́гу, по́шол на́ трі дньі от сво́йіх мона́хох, а́льę то́ті мона́хі уш Фтеодо́ра барз ньę льубе́лі. Уж во́ні йо́му цпе́лі найсц дайа́кęй погíбе́льі. Бул там йęден ма́лі по́ток, а те́льо бу́ло жві́рох прí ньім, хто там по́шол раз на во́ду, чі прíшол жíві, а́бо а́ньі ньę прíшол. Надума́лі то́ті мона́хі, да по́шльу Фтеодо́ра на́ тот ма́лі по́ток на во́ду, а кęд бі Бог дал, же́бі го то́ті жві́рі пойęдлі. А Фтео́дор мо́нах уж на́пред ок знал, цо сцу з ньім уро́біц. Альę за то послушльíві Фтео́дор ўжал ка́нті, мо́дльęл ше Бо́гу, по́шол на́ тот ма́лі по́ток ме́дзі тíх жві́рох на во́ду. А то́ті мона́хі вíшлі шíцкі го́ре на мана́стір, же́бі відзе́лі, йак Фтеодо́ра жвіро́ве ростаргайу. А кęт Фтео́дор ґу жвíром до́шол, збе́глі ше шíцкі, ме́дзі се́бе го ўжа́лі, одньęслі го до́стрет пото́ка, же́бі на́брал Фтео́дор фрíшкęй во́ді і да одньęше до манастíру. Погньíвані мона́хі, бо відзе́лі, же ше Фтеодоро́ві ішче і жві́рі повінуйу, ньę мо́глі од гньíву а́ньі па́тріц. А цо ішче йęдно уробе́лі: Кęт прíшла ноц, посла́лі йęдну служнíцу, же́бі по́шла ґу Фтеодоро́ві на його по́сцель спац. По́шла то́та служнíца ґу Фтеодоро́ві, побу́ла і да́ґдзе íндзей, бо уш то́та служнíца зна́ла, же хла́пца льęбо дзíўче погльęда́ла. Льęдво-

дочекáла, же йу послáлі ґу Фтеодорóві. Тóті пéйцме монáхі, кáжді сéбе до кньíшкі запíсал, жéбі знáлі, йак мáйу пóвесц.

О йáкім ўремéну тóта служнíца породзéла. Дóрас шíцкі монáхі тóту служнíцу ошведочéлі, же відзéлі, же вóна бýла прі Фтеодóру. Тот стáрі мóнах заганьбéні пре Фтеодóра, а тáк го барс льýбел у свóйім манастíру, повóлал го прет сéбе і гутóрел му: Чьом ші, сíну, так урóбел? Йа це так льýбел, у шíцкіх свóйіх монáхох йа льęпшóго леґíнья ньę мал, а так ші ме загáньбел, а сам пред Бóгом небéснім согрíшел! — А Фтеóдор ше пріпознáвал, же то йóго гріх. Пріньęслі му тóто мáле дзіўчьáтко, а вон з ным пóшол до йęднóго льęса, пребíвал там за пéйц рóкі; а йак тóто дзíўче подрóсло, опíсал свой жíвот до йęднóго пíсма, запечетóвал, бо уж знал, же ýмрец ма. Роскáзал тóму дзіўчéцу, жéбі одньęсло до тóго манастíра і жéбі предáло найстаршóму монахóві. Опíтал ше мóнах тóго дзіўчéца, хто му óпец? — Вóно так повéдло, же Фтеóдор, а пребівáме у льęше прі йęднім дрéву. — Пóшло дзíўче нáзад до льęса ґу свойóму оцóві, а тóго дзіўчéца óпец уж льęм барз бул кýшьчік жíві. Бежáло дзíўче нáзад ґу монахóві, льęм мáлі фáлат одíшло. Íшол стáрі мóнах сам пéшо, а плачьýці свóйо рýкі ламайýці, бо сам на éебе почьудовáні бул у свóйęй старóсці, та ше дал прéвесц млáдім монáхом. Вíслал Фтеодóра з манастíра, а тéрас пречíтал от Фтеодóра пíсмо, цо го сам напíсал зо свóйіма рукáмі, йак го барс монáхі у шíцкім уквільáлі. Кęт пóшол мóнах, уш Фтеóдор бул мéртві. Плáкал нáд ным, а вец прíшол до манастíру і прівéдол тóто пейцрóчне дзíўче ґу сéбе, а вец пóшлі шíцкі монáхі і сцéлі, же пріньęшу Фтеодóра на кóчьу, та вóні го до свóйого манастíру поховáйу. Альę ньę мож бýло, бо жвíрі ньę дáлі так, йак Хрістóва стрáжа, так го жвíрі чьувáйу. Там го погрéблі, дзе го нáшлі мертвóго. Вірóсло нáд ным крáсне квéце, жельęне. Нá тім квéцу на сáмім вéрху тáкі крáсні обрáшчік бул вімальовáні, жíві Фтеóдор зо свóйім дзіўчéцом, а на глáвох обідвóйо вéнцї мáлі. Так льýдзе íшлі, йак процесíйа; вéцей нарóда нáшло, йак до манастíра, бо ше льýдзе чьудовáлі, же бýла дзíўка, а дзецко йęй дáлі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Тані Рамач.

Паралелї: В сїй леґендї приписане перебране за монаха св. Теодорі, а в рукописнім текстї св. Маринї. Пор. Ів. Франко, Апокріфи і леґенди з укр. рукописів Леґенди про святих, ст. 288—293: Житіє св. Марини монаха. — Н. Янчукъ, Къ исторіи и характеристикѣ женскихъ типовъ въ героическомъ эпосѣ (Юбилейный Сборникъ въ честь В. Ө. Миллера, 1900, ст. 365—366).

58. Царівна — монах.

Бул йęден цар, а барз мал два краснi дзiўкi, йęдней було пėтнайц рокi, а йęдней було дванац рокi. Тота пėтнайцрочьна дзiўка барз до церквi ходзėла, каждi дзень свойу молiтву Богу вiмодльęла. А кęд йęй було осėмнац рокi, почалi йу пiтац богатi кральове. Оцец ше барз зрадовал, прiсiловал дзiўку i так йęй гуторел, же ше мушi оддац. А тота царска дзiўка кęльо могла, тėльо ше одмагала. Кęд уж вiдзėла, же йęй оцец ше у то дал, же ше уж мушi одац, а вона свойого оца барз модльęла, жебi йęй iшче тėльо ўремėна дал, жебi по шiцкiх манастiрох походзėла, манастiрi поукрашовала i одаровала. Та йęй оцец ньę спėрал, льęм зоз ньу штiрi жėньске послал. Альę так йiм наказал, жебi йу ньiґдзе ньę отступėлi, жебi зоз ньу i во дньę i ў ноцi ўшадзi ходзėлi. А ў йęднiм валальę мала бльiскi рот, та ше дозналi, же вона ма прiсц рано до того валалу; та ше барс прiготовėлi, чекалi, жебi йу зоз вėльку параду дочекалi. А вона йак ше дознала, же йу с параду чекайу, росказала свойiм слугом i служньiцом, жебi коньi пасц попушчьалi i жебi самi польęгалi. А вонi, тотi служньiцi польęгалi, альę йęдна, льęбо два, ўше на царову бешėду подумовалi, жебi йу твардо чьувалi, бо кęд йу ньę дочьувайу, каждe страцi свойу главу. Два i трi раз ў ноцi ставалi, а патрėлi, же чi су од ньęй ньęзохабėнi. А кęд надодньом у трėцей годзiнi, а вонi шiцкi поспалi. А тота царска дзiўка цалу ноц ньę спала, льęм ўше мерковала, же йак бi ше од ньiх скрiц або оттаманьiц. Так йęй Бог дал, же домерковала, вобльęкла зо сėбе дзiвоцкi шматi, обльęкла ше до тiх шматох, цо мала зготовėнi, йак за йęдного калуґiра. Пошла до йęдного рiту, дзе ньiч ньę росло, льęм самi вėрбi, там вона ше за йęден рок претрiмовала. Так йу спiлi сiньуґi, же ньę познала свойо цėло аньi на рукох, аньi на ногох. Зобрала ше отамац, пошла до йęдного манастiра, барс ше там прiпiтовала, жебi йу ґу сėбе прiйалi. А тотi попове так йęй гуторėлi: Мi тėбе прiмėме, альę йęст нас осем, а мi шiцкi барз робiме, церкву порайiме, прутi рубаме, кошарi пльęцėме, предаваме, та мi ше льęм с тiм обжiваме.

А вона ше тота дзiўка ньę прiпознала, льęм ше монахом i сама за монаха прiпала. I барз йiх служėла, iшче скорей од другiх монахох школi вiучėла. Була ўсiлоўна до шiцкей роботi i послушна до шiцкей службi так, же йу найстаршi от шiцкiх найбаржей прельубел. I вона ше уж по шiцкiх валалох монахом iменовала. I так ґу ньęй доходзėлi, хторi пошлi хорi, станулi оздравėнi. Альę тот монах ньiйаку плацу од льудзох ньę прiiмал; барз му хiр пошол по шiцкiм швėце. А тотi старшi монахi барз булi понагньiвованi. Уш так го ньę сцėлi, аньi ўйęдно прi-

йеднім стольє ньє йєдлі. Увідзел то найстарші монах, же то уж ньє добре, дал му йєдну хішку, жебі там сам за себе пребувал. Прішлі ґу ньому тельо народа, йак йєдна процесійа. А вон ше одмагал, же ньє зна ньічь, аньі ньє може. Посілал тіх льудзох ґу найстаршому монахові. Відзел то монах, же отходза хорі смутно, ньє віздравені, модльєл го і сам, кєд можеш, такіх хоріх ньє отпущчьай.

А тот цар йак ше дочьул, же його дзіўкі ньє стало, бо тоті штірі жєньскі ньіґда ше ґу царові ньє наўрацелі, бо воні зналі, же так булі пот плацу, под вельку дочьуванц майу, а кєд ньє дочьувайу, то йім главі позньімац малі. Дочьул ше цар, же тот монах хоріх віздраві, а кому дахто у роду страцені, повет тот монах за ньго, у хторей йє страньі. Похорела ше того цара тота млада дзіўка, барс ше до того монаха пітала. Засмуцена мац ньє шмела свойу дзіўку послац, но зобрала і вона ше та пошла і сама. А кєт пошлі до того двора, дзе пребівал тот монах, а тота дзіўка, цо монахом була, дорас свойу мацер і свойу шестру познала. Барз йєй цешко було і барз була застарана. Ньє спел тот монах аньі зо свойєй хішкі ґу ньім пойсц. До трецого разу цешкім гласом волалі; ньє мох ше зважіц монах, жебі ґу ньім пошол, бо ше му так відзело, же будзе пред ньіма росплакані. Пошла царіца зо свойу дзіўку ґу гуменові, барз модльєлі, жебі умодльєл зо свойу молітву монаха, бо то царіца барз ньє весела, страцела ше йєй йєдна дзіўка, а друга у цешкей хороті умера. — Пошол тот найстарші ґу монахові і так му ґуторел, так го модльєл: Буц, сіну, такі потульні, йака то царіца ужальєна; йєдну дзіўку одредзела, а друга у цешку хороту — ньє умера. Змілуй ше над ньіма, оздраў, кєд можеш, йєдіну дзіўку мацері. — Вішол монах зос хіжі зармуцені, нат свойу шестру кльєкнул і помодльєл ше, свойо рукі положел на йєй главу. Дорас тота дзіўка остала от свойєй хороті очішчена.

Альє дійавол льєдво дочекал, йак бі на векші гріх цара наоначел. Кєд бльіско рок тота дзіўка царова так цешко ходзела, уж льєм чекалі, же цо дзень, жебі породзела, отпісал цар на того найстаршого монаха, жебі го вігнал зос того манастіру, альє ньє льєм, да го з манастіру віженьу, альє до найцешшей цемніці зауре. — Уплашені гумен пошол ґу монахові, а так му повет: Сіну, чього ші так велького уробел? — За тото ўреме, док ігумен пріповедал свойому монахові о тоті стварі, прішлі от цара катонаці, жебі го коло коньох пешо до варошу отпровадзелі. Мушел монах зобльєчіц монашескі шматі долу, ішол коло катонацох отпровадзені аж до того цара жемі. А йак пошол, зос царскей дзіўкі дійавол гласом крічьал на тей дзіўкі уста: Пріщол тот монах, цо зо мну спал, та так ме ісцільал! — Прійал на себе монах тоті хібі. Дал го цар барс побіц, а на треці дзень було росказано, йак го

мáйу загýбіц. Од йęдного катóну тóта дзіўка, цо монáхом бýла, пáпер, пірко запітáла, так свой жівот опісáла, гéўта дзіўка у цáрскей полáті на ýста дійавóлскім слóвом закрічьáла: Обешíц го ньęшка трéба, бо ше обéші сам до рáна! — Кęд рáно станýлі, умáрті мóнах у цемньіці; рóсказал цар ýміц і облъęчіц. Кęт с посцéлі дóлу зньáлі, прі глáві пісмо почітáлі, тéді знáлі, же то мóнах ньę от хлóпскей глáві, а то бýла дзіўка ўлáсна царскóму оцóві і мацéрі і тей шéстрі з дійавóлом наполньęнім.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиції від Ґані Рамач.

59. Чудо над невинно повішеним. А.

Бýла йęдна жéна, мáла йęднóго сіна, барс крáсні бул. Ходзéла по манастірох тóта жéна зо сіном до Йęрусаліму і пошла раз на йęден вáлал, пітáла ше нá ноц. Прійáлы йу льýдзе, преноцовáла, а рáно мáло буц óтнуст; ý тім валáльę бул манáстір, дзе ноцовáлы, та бýла дзіў-ка; барз льубéла тóго леґіньа. Пітáла ше му рáно, дá йу вéжньę за жéну. А вон гутóрел мацéрі, же вóна бі пóшла зá ньго. Мáц му гуторéла: Мі сіну ньę зá то ходзíме, дá ше жéньіш, áльę ходзíме по манастірох, да Бóгу служíме. — Гутóрел лéґінь ґу тей дзіўкі, же вóн йу ньę вéжме. Вóна ше поганьбéла, гуторéла оцóві, жé з ньу сцел вéлькі гріх зрóбіц. Оцец ше погньівал, прíдал го до сýду. Сýд му осýдзел, дá го обéша. Дóраз го ўлапéлы і обешèлы го, а мáц му за то пóшла до манастíра. Модльęла ше Бóгу, дá йęй сін ньę віновáті, дá йęй Бог да, дá з ньім мóже бешедóвац. Кęт прéшла слýжба у манастíру, мáц ше ўрáці, прíдзе ґу шібéньі, а сін ше óзве ґý ньęй. Вóна ше зрадовáла, пóшла ґу судійóві: Цо робíце з мóйім дзéцком? Чьóм го ньę здеймéце? А то бýло вéчьар. Вóньі вечерáлы, йęдлы йуху. Кóгут бул заре-зáні. Мáц йім гуторéла: Йа зо сіном бешедовáла. — Вóньі гуторéлы: Тéді твой сін бýдзе с тóбу бешедóвац, кęт тóт кóгут ý тей міскі зашпіва. — Кóгут стрéпе, тот варéві, та зашпіва. Шіцко йім óчі с тóту цéплу йуху позапльускóвал. Тéді відзел судíйа, жé то вéльке дáцо, же тáке чьýдо ше сотворéло. Пóшлы пáтріц свóйіх мéншіх, да відза, чі тот жійę на шібéньі. А тóт ше ґý ньім óзве. Пріішлы дóраз нáзад ґу судійóві, гутóрйа му, же жійę. Відзел то судíйа, жé то од Бóга, кáзал го пýшьчіц. І вóн здрáві прéз дзень вішел на шібéньі, бó му Бох помó-гол. І здрáві хóдзел по манастірох зо свóйу мацéру.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Андрія Шанти.

60. Чудо св. Луки. Б.

Бул йеден чловек барс худобні, мал свойу жену і йедіного сіна. Йак ше розглашело по швеце, же умар йевангелісті Лука, барз вельо льудзе ішлі на його гроб, і тот худобні чловек зо свойу жену і зос тім свойім йеднім сіном. І воні ше позбералі, хльеба себе каждi на хрібет набралі; зашла йіх цемна ноц. Піталі ше до каждей хіжі на ноц, ньіхто йіх ньє прійал; ішче до йедней хіжі пошлі, до йедного велького пана, піталі ше, чі бі йіх ньє прійал до свойого двора на ноц. А тот пан — так го ішче і волалі: Ньєблагодарні пан. Альє тот пан прійал тоті тройо худобні. Дал йім йедну малу хішку, дзе бі польєгалі; а йак польєгалі спац тоті тройо, того пана дзіўка станула, бо сцела, жебі спала с тім легіньом. Альє легінь ньє сцел йу, отсілал йу от себе. Дзіўка погньівана і поганьбена, же йу ньє сцел ґу себе, пошла до свойей хіжі, льєгла на посцель, ньє було йей право. Пошла ішче раз, ужала йеден красні мешьчьок з дукатамі, пріхільєла ше ішче раз ґу тому легіньові, чі йу сце. Альє легінь ньє сцел йу, льєм ше од ньєй гетка обрацел. Того пана дзіўка тоті пеньєжі положела до легіньовей торбі, пошла на свойу посцель погньівана, льєгла себе спац. Кєд рано поставалі тоті худобні тройо, до дньа пошлі.

А тот пан велькі йак станул, дораз увідзел, же ньєт тот златі мешьчьок з дукатамі. Опітал ше свойей дзіўкі, чі ньє зна, дзе дукаті. Отповедала дзіўка оцові: Бо йа знам! Тот легінь прішол ґу мньє до хіжі, ґу мойей посцельі, подрал на мньє шматі, альє йа ньє сцела зробіц дльа ноці льарму! — Розгньівані пан послал катонацох, дзе стретньу тройо льудзі, най бі йіх дораз назат пріпровадзелі. Пошлі катонаці мало дальєй за варош, тіх льудзох дораз назат пріпровадзелі. А льудзе устрашені, альє за то ньічього ньє знайу. Перше глєдалі у оцовіх шматох у торбі прі хльєбу, ньє нашлі пеньєжі. А вец глєдалі у мацеріних шматох у торбі прі хльєбу; йак ньє нашлі, тім двойім росказал пан, же воні можу пойсц. Альє мац ньє сцела пойсц, бо вона ньє охабі свойого сіна. Останьє з ньім, жебі увідзела, йака будзе коньчіна. Кєт почьалі глєдац йей сінові у шматох, дораз нашлі красні златі мешьчьок полні з дукатамі. Дорас тот пан фрішко прішол, ужал тот мешьчьок до свойіх рукох з дукатамі і дорас повет тому сінові: Йак ті шмел пріс до хіжі, ґу такей богатей фрайлі ґу посцельі? — А легінь одмагал ше, же вон ньє бул аньі с хіжі, бул до рана прі свойому оцові і прі мацері. Дорас панове так одредзелі, жебі того сіна обешелі, а мацер жебі одослалі, най ідзе, дзе ше пушчела по свойей драгі.

Йак уш тóго сíна обешéлі, пóшла мац плакайýці ґу тóму грóбу, две льéжал Лýка йевангéлскі, а там було нарóда барз вéльо. Пóшла і тóта мац бльіско ґу самóму грóбу, а барс плакáла. Тéді Лýка йевангéліст ґу теӥ жéні прегвáрел: Ньé плачь, жéно, льем віпóвец, чьóм так барс плáчеш? — А жéна уплакáна так повéдла: Ньічь ньé знам, льем тóто йéдно, же мі сíна обешéлі, а ньé знам вáчь. — Дóраз Лýка йевангéліст прет шіцкім нарóдом глáсом крічьал: Ті ньé знаш, твоӥ сін тéбе нье пóвет, дзé сце нопóвалі; у тім пáньскім двóру, прішол дьáбол, пóслал дзіýку ґу твойóму сінóві, дзіýка пóшла, ньé сцел твоӥ сін с тóту дзіýку спац; пóшла погньівáна, прішла і по другі раз во свóйого óца дукатáмі. А йак ньé сцел твоӥ сін тóту дзіýку ґу сéбе, охабéла му тóті пеньéжі, пóшла погньівáна до свóйей посцéльі. Та ті, жéно, ньé плачь, льем іц ґу твóйому сінóві, уж вон трі дньі обешéні, áлье вон зá‚то нье мéртві. Пóйдзеш до тóго пáна і так пóвеш панóві: Наӥ прíдзе сам во свóйу дзіýку, наӥ пýшьчьа твóйого сíна дóлу. Твоӥ сін трі дньі гóре стал ньевінні на теӥ шібéньі, а тéраз наӥ повíша тóго пáна дзіýку трі фертáльі годзіні, та тéді бýдзе одредзéні сут справодльíві. — Пóшла тóта жéна, барс понагльáла; нье пóшла пéрше до пáна, но льем пóшла опáтріц пéрше свóйого сíна. Нье мóгла ґу ньóму дóйсц, бо там бул йéден вéлькі плот і вéлька капýра. Алье тóта жéна прéшла прес тóто цéрнье ґу свойóму сінóві, чі вон наíсце жíві. А кет пóшла тóта мац, дóраз увідзéла, же йей сін жíві. Пóшла фрíшко до пáна, повéдла панóві: Моӥ пáнье, сін жíві на шібéньі; та тéрас так одредзéлі, жебí сце прíшлі во свóйу дзіýку і жебí сце мойóго сíна долý зньáлі. Моӥ сін трі дньі віші жíві, а вáша дзіýка наӥ бýдзе трі фертáльі годзіні, тéді бýдзе одредзéні сут справодльíві.

Зльекнýті тот пан і шíцок нárот пóшлі пáтріц, чí бі то бýла прáўда, да леґінь трі дньі обешéні мóже буц жíві. Кет пóшлі, роствóрéлі тóту капýру, пóшлі нýка ґу теӥ шібéньі, а тот леґінь крáсні — жíві трі дньі обешéні. Та дóрас прегвáрел, же вéцей ньічь нье вактéва, льем наӥ бýдзе тóта дзіýка трі фертáльі годзіні обешéна. — А кед леґінья дóлу спушчéлі, тáкой дзіýку тóго пáна гóре завішéлі. Дóрас ше там барз вéльо ўрáві насходзéлі, так йу таргáлі, йак псі с кáждей стрáні. Відзел тот нárот, цо там бýлі, же аш тéрас сут справодльíві. А тóта худóбна мац пóшла до дóму во свóйім сíном, бýла розглашéна по шíцкім швéце.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Гані Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер. в Угор. Руси, т. III, ст. 30—31, ч. 15. — R. Köhler, Klein. Schriften, III, ст. 223—228. — F. Wolf, Portug. u. catalan. Volksromanzen, N. 7. — Child, English and scottish popular ballads, 1, 236—239, 505; 2, 501; 3, 502; 4, 451; 5, 212, 288. — Germania, 33, 337. — Haupt-Schmoler, Volkslieder der Wenden, 1, 285, ч. 289. - Grundtvig, Danmarks gamle folkewiser, 2, 518, ч. 96. — Antwerpener Liederbuch, ч. 20. — Uhland, Volkslieder, ч. 303. — Acta sanctorum, Majus, III, ст. 171; Julius, VI, ст. 46.

61. Як живцем похована ожила.

Бул йеден чловек, мал і жену свойу. А того чловека прійалы за катону. Пошол од дому до дальекого крайу і там служел цара. Нашол себе другу жену. Тота жена му нье верела, же вон нье ма дома жену, та ше прішагла зоз ным. Док вон там служел, та зоз ньу жіл, йак уж віслужел, та сцел з ньу прісц дому. А йей мац нье верела, же вон йу там нье будзе мучіц, та му гуторела: Гібай ту до церкві, йа мам ту йедного сйатітельа, прішагньі ше пред ным, же ті нье будзеш мойу дзіуку там мучіц! — А вон ше прішагнул, та ше вібрал з ньу до свойого крайу. Йак уж булы блыско прі валальe, вон віцагнул шабльу, та йей гварел: Кет повеш мойей жені, же і ті мойа жена, та ці одрубем главу! — Жена ше зльекла, гварела, же нье пове. Йак пошлы дому, вон жені гуторі свойей: Прівет сом ці служныцу. — А жена нье верела, та уше на ньу уйедала. Алье вон гуторел, же йей муші дац покой. Йак вона кус там побула, його жена відзі, же служныца груба, та ешчі баржей почьала на ньу ше уйедац. Прішол чьас, служныца породзела. Жена відзі, же дзецко таке істе, йак йей муж; а тога там жіла і служела за йакі чьас. А вец йу ґаздіньа послала до валалу, а вона дзецку дала отрові. Дзецко на фрішко умарло; док жена прішла, а на уста му вішла пена. Жена відзела, же дзецко нье од Бога умарло, та ужала губу, поусцерала дзецку уста, а губу одложела до кішены. Кед ріхтала другі дзень полудзенок, насіпала ґаздіньі віна до пугара, тоту губу оплукала у ным, дала ґаздіньі віпіц, да відзі, чі то була отрова. Ґаздіньа віпіла, на фрішко умарла. Йей родзіна знала, же то нье добре, же вона барс фрішко умарла, гуторелы, же вона йу мушела отровіц. Осудзелы йей родзіна, да йу жіву до гроба загребу. Йак йу загреблы до гроба, вона ше барз модльела пресйатей Богородіці, жебі йу отамац ментовала. Божа сіла прішла, ужала йу з гроба, однесла йу аж до йей мацері. Прішла ґу мацері і гуторела шіцко, йак з ньу там робелы. Прешол дайакі чьас, того волайу за катону заш. Вон прішол просто до

йей мацері, бо вон думал, же йей мац ныічь ньє зна. Йак прішол, йей мац ше му віпітуйє за свойу дзіўку, цо вона робі, чі йє здрава. Вон гуторі: Здрава йє і робі свойу роботу. А дзіўка зоз вонка прішла на дзвері, а вон ше так зльєкол од ньей, бо знал добре, же йу загреблы до гроба. А вона терас ту дома! Спаднул та замльєл.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Бесермені.

62. Покараний син.

Бул йєден чловек, мал йєдного сіна, та тот сін барз го мержел, та гварел оцові, же да му да його чьасц та відзе гетка зо свойу жену. А оцец му ньє сцел дац. Вон вецка вішол од оца гетка, та уж ґаздовал, йаґ знал. Оцец до ньго ішол опатріц го, же да відзі, йак ґаздуйє; а воні сцелі йєсц, а його оцец до нього ішол. А служныіца му гварела: Ідзе, ґаздо, ваш оцец. — А вон ўжал йєдзеньє зо стола та однєсол на полыіцу, та закріл зоз йєднім верхом. А йак його оцец прішол до його хіжі, та бешедовалі так да за два годзіні. А вон ше ньє могол дочекац, та пошол ґу тому йєдзеньу, же пріньєше до хіжі, же буду йєсц. А вон йаґ откріл тото йєдзеньє, а Бох так дал, же ше справела велька жаба, та му скочела на ўста; за то, же скріл од оца йєдзеньє, та го Бох покарал. Вецка му тоіа жаба од дайаке ўреме вішла зоз ўстох, та Бох думал, же вон ше покайє, а вон ше ньє сцел покайац, льєм вецка оцец му гварел: Гібай, мой сіну, ґу мньє, та озда ўж будзеш льєпші. — А вон пошол ґу оцові, альє барз оца мержел; ўше ше пітал оцові, же кєді вон умре. — А оцец му гварел: Ша йа ньє знам кєді. — Вецка так Бог дал, же його оцец бул хорі, та ше му оцец пітал: Льубел бі ші, сіну, да йа ўмрем? — Льубел бі сом барз. — А оцец му гварел: А кєт ўмреш і ті за мноў. — А вон гварел, же ньє дзбам, гочь ўмрем о трі дны за вамі, льєм умрійце ві перше, да йа відзім, йак то през оца ґаздовац. — Оцец його ўмар, а вон ше барз радуйє, же уж ньє мож баржей, так ше радуйє і вон і жена. Уж воні оца поховалі, та за ньім шіцко уж попорайєлі. Кєд вон уж пойдзе на польо, на треці дзень, йаґ його оцец ўмар, а вон робі на польу зо свойу жену і зо служныіцу. Вецка му так Бог дал, так збелавел, йак постал та ўмар, бо себе льєм трі дны од Бога віпітал, да жійє, да зна, йак то ше през оца ґаздуйє.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

63. Побожні сестри.

Бу́лі два же́ні, во́ні бу́лі ше́стрі; йе̨днеи чло́век у́мар, оста́ло йе̨й ве́льо дзе́ці, а і ге́ўта дру́га бу́ла ґдові́ца, нье̨ ма́ла а́ньі йе̨дно дзе́цко, у́ше ходзе́ла до це́ркві, то́та, цо нье̨ ма́ла дзе́ці, барз Бо́гу служе́ла; а то́та, цо ма́ла ве́льо дзе́ці, ньіґда до це́ркві нье̨ ходзе́ла, бо ма́ла ве́льо дзе́ці, та нье̨ мо́гла. Ішьче ше нье̨ мо́гла а́ньі мі́рно помо́длыіц. То́та, цо ма́ла ве́льо дзе́ці, та ума́рла, а то́та, цо нье̨ ма́ла дзе́ці, та гуторе́ла: Знам, же мо́йа ше́стра про́сто до пе́кла по́шла, бо ньіґда до це́ркві нье̨ ходзе́ла, а́ньі ше нье̨ мо́гла мі́рно помо́длыіц. Та то́та, цо нье̨ ма́ла дзе́ці, во́на ше ве́цка модлье̨ла, да ше йе̨й прішньі́йе̨, дзе йе̨й ше́стра, чі у́ ца́рстве, чі у пе́клье̨. А йе̨й ше прішньі́ло, йак ше модлье̨ла у це́ркві, так Бог дал, же муше́ла за́спац, та ше йе̨й прішньі́ло, же прі́шол ґу́ ньей а́нгел та йе̨й гва́рел: Тво́йу ше́стру два́нац анге́лі на нье̨бо отпровадзе́лі! А во́на ве́цка ше модлье̨ла і́шче, да ше йе̨й прішньі́йе̨, ке̨льо во́на ма анге́лох, ке̨д йе̨й ше́стра до це́ркві нье̨ ходзе́ла, а два́нац ма. А йе̨й ше ве́цка прішньі́ло, же во́на ма лье̨м йе̨дно́го а́нгела і тот од ньей барз дальке̨ко.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

64. Святі женщини на пущі.

У йе̨днім вала́лье̨ бу́ла йе̨дна же́на барс кра́сна трі́цац ро́кі ґдові́ца, а лье̨м йе̨ден рок з му́жом жі́ла. Ве́льо бу́лі пано́ве, барз йу пі-та́лі, же́бі ше оддáла; а то́та же́на на́раз каждо́му отпове́дла, же ше ньіґда нье̨ о́дда. І прі́шол йе̨ден пан аж зоз дру́геи же́мі, прі́шол ґу́ ньей-на йе̨де́н рас, піта́л йу за сво́йу же́ну. То́та же́на отпове́дла, же ше лье̨м нье̨ о́дда. А тот пан так йе̨й по́вет: Ішче на йе̨ден рас прі́дзем, а ке̨т ше нье̨ о́ддаш за́ мнье̨, а на тре́ці за́вот прі́дзем с катона́-ца́мі, а поло́жім це на́ свой кочь, а так це одньє̨шем до свойо́го до́му пре тво́йу кра́су, а лье̨бо йа це нье̨ оха́бім жі́ву. — То́та устраше́на ґдові́ца до́рас ше огада́ла за́ свой ро́зум, йаґ да отпо́ве то́му пано́ві і до́рас так ре́кла: Но, мой па́нье̨ найміле́ньші, уж йа бу́дзем тво́йа же́на! Та ше з ньім порукова́ла і да́ла му те́рвін до то́го чьа́су, то йе̨ст йак за́ два меша́ці, же́бі по́ нью прі́шол. А о́ два меша́ці мо́же прі́сц на бізо́ўно зо шіцку пріґотове́ну сва́дзбу.

Увере́ні тот пан по́шол весе́ло до до́му, бо та́ку кра́сну осо́бу нье̨ гочь дзе мож бу́ло увідзіц. Йак по́шол до́му, а́ньі му нье̨ бу́ла дру́га

робóта на розýме, льęм йаґ бі скóрей тóті чьáсі прéшлі, да мóже пóйсц чім скóрей по свóйу млáду. Ньę чéкал ўрéме, íшче óсем дны скóрей збéрал ше по свóйу млáду. А тотá ґдовíца íшче бýла мудрéйша, йак вон, бо вóна свóйо домéнійę за óсем дны тéді дóраз, йак млóді пóшол, шíцко худóбнім порозщавáла, а тóта служньíца, цо йęй служéла, тей сцéла тóта ґдовíца вéльо дóбра зохáбіц, а сáма сцéкньę до дайáкей пустíні. А тóта служньíца отповéдла свóйęй пáны ґдовíці: Ньę сцем йа ньічь; дзе пóйдзеш ті, там пóйдзем і йа. Рóздай ті твóйо ґаздовáньę шíцко худóбі, ньę óхап зá мньę, бо йа льęм там пóйдзем, дзе і ті. — Йак шíцко дóбро худóбнім подзельęлі, а сáмі два ў нóці пóшлі до йęдней пустíньі, жéбі йіх ньíхто ньę відзел, áньі ньę знал, дзе вóні ше два подзéлі.

Кęт тóто ўрéме пріішло, óсем дны скóрей, íдзе свáдзба вéлька, весéла; пріду до двóра, а там ньічь, льęм худóбні льýдзе біваíу. Погньíвáні пан гльęдал йу у шíцкім валáльę два дны і два нóці. Пóшол до свойóго дóму погньíвáні, а найбáржей поганьбéні. А тóта жéна зо служньíцу уж мíрно пребíва у пустíньі. — Бýло ў тім валáльę тáкі зáкон, же хóдзел члóвек до кáждого двóра і до манастíрох, дзе бýлі даґдзе у пóльу, зазберóвал порцíйу, áбо царовíну. Пóшол до йęдного манастíра, а там бýло барс крáсне йęдно дрéво; йęдна óвоц нá тім дрéву дозревáла, а дрýга росквітáла; йак у жíмі, так у льęту, ўше на тім дрéву назрéтей овóці бýло. А тот члóвек, цо збéрал царовíну, барс ше на тóто дрéво пріпáтрал. Вішлі попóве з манастíра, дáлі му царовíну. А вон ше йіх пітал, тот члóвек, цó то за дрéво тáке на вéлькі хáсен, же пá ньім йęст óвоц чловéку за пожіўльęньę, а заш на нóво квітньę? — Отповéдлі тóті попóве: То ньę льęм зá нас тóто дрéво, áльę і зá тіх, цо у пустíньі даґдзе ше покутýйу. — І на то прíшол йęден вéлькі чьáрні птах і попáтрел, дзе найвéцей узрéто. Одлáмал йęден кóнар, одньęсол, а так прíшол, тáкой дрýгі кóнар сцел одлáмац. А тóті попóве тóму чловéку і сáмі сéбе так гуторéлі: Уш хтóшка заш у пустíньі, бо тот птах ньę сéбе тéльо с тей овóці бéре! — А йак прíшол на трéці рас тот птах, одлáмал йęден вéлькі кóнар, а так го помáлі ньęсол. А тот члóвек, цо збéрал царовíну, пóшол фрíшко зá тім птáхом, жéбі увíдзел, чьóму нóші. Тот птах шéднул на йęден груя. Дочéкал тóго чловéка, доґ ґу ньóму дóшол, а йак тот члóвек дóшол там, дзе го чьáрні птах дочéкал, а тот чьáрні птах нáрас улáпел кóнар до свóйіх пазýрох, а пýшчел ше дóлу до пустíньі. Тот члóвек ньę мог дáльęй пóйсц, жéбі увíдзел, дзе чьáрні птах польęцел. Пóчьал брац до рýкох камéньі і рýцал до тóго дóлу. І дóрас óзвал ше му глас зос тóго дóлу: Хто ші за члóвек, же дó нас рýцаш тóті вéлькі камéньі? Кęт ші дайáкі пóґан, ідз з Бóгом, бо нас ньíґда ньę нáйдзеш, а кęт ші хрістійáнія, пóведз нам, льęхко нас нáйдзеш. — А тот члóвек дóраз отпóвед, же вон хрістійá-

нін. — Кęт ші хрістійанін по праўдве, вежны твой капут, обвій йęден камень, а так руц долу, бо сме два жёнські, та ше обльęчеме. — А тот чловек так зробел. Зобльęк зо себе йęдну шмату, обвіл камень і руцел до тоге долу. А вец тоті жені знова так гуторелі: Обрац ше, хрістійаніну, до віходу слунка, укаже ці ше йęдна драшка, а йаґ дойдзеш ґу йęдному ізвору, там ше умійęш, бо іншак з намі бешедовац на блыско ньę будзеш. — Обрацел ше тот чловек до віходу слунка, указала ше му йęдна драшка. Пушчел ше тот чловек по тей драшкі, а йаґ дошол, увідзел тот ізвор. Дораз знал, цо то; а то була красна студньа. Уміл ше тот чловек на тей студньі, а пошол кус дальęй. Увідзел там два жені, а прі тіх двох женох булі два ангелі. Тот чловек ульęкнуті, уплашені; запіталі ше го, тоті два жені: Чьом ші хрістійанін такі уплашені? — Ньę знам, цо то прі вас такі сграх. — А тоті жені отповеділі: То ангелі і нашо хранітельі. Буц такі добрі, хрістійаніну, да пойдзеш назат до того манастіру і да пошльęш ґу нам йęдного сйашченіка. — А чловек барз йім отповед, же пойдзе, альę і вон зос сйашченіком назат прідзе.

Но, пошол тот хрістійанін до манастіру, вішлі опрец нього тоті дванац попове, опіталі ше го, цо то таке нове, бо попове так подумалі, же тот чловек прішол на другі рас пітац царовіну. А тот чловек так йім отповед: А йа бул ў пешчері; увідзел сом там два хрістійанскі жені, і так мі гуторелі: Іц, хрістійаніну, пріведзеш нам сйашченіка. — На то дорас шіцкі булі зготовені, же пойду долу до пустіньі. Альę найстарші от попох так росказал, же льęм йęден пойдзе; і жебі шіцко потребне за службу ўжал. Рушелі ше тоті двоме, хрістійанін і сйашченік. Пошлі долу до пустіньі. Йак дошлі, тоті два жені покльęкалі та ше вісповедалі і вец жьадалі от того сйашченіка, жебі йім службу служел. А кęд йім почьал сйашченік службу служіц, тоґі два жені на место дзійака шпівалі, а ангелі на ньęбе ішче баржей помагалі так, же чьуц було аж до манастіра. Тоті, цо там булі у манастіру, шіцкі барс слухалі. Йак отконьчел сйашченік службу, а тоті два жені осталі мертві. Тот хрістійанін там йім гробі покопал, зо сйашченіком до йіх гробох похoвал. А кęд булі тоті двоме ґу манастіру поўрацені, барс пріповедалі за тоті два сйаті жені; а от того чьасу чьарного птаха за дайакі чьас пріходзіц на тото древо ньę увідзелі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

65. Христос на образї свідком.

Бул йęден тарґо́вец, купо́вал зáрно до лáды, і барз му ньę до́бре ішла тарґо́віна, бо зáрно дрáго плáцел, а ту́ньо предáвал. І так охудо́бньęл, же ныч́ого ньę мал, льęм йę́дну хі́шку. А прі його хіжі бівал йęден Жід. Тот Жід бул богáті, а барз бул до́брі су́шет то́му тарґо́ўцові. А тот тарґо́вец так се́бе ду́мал: Пойдзем йа пітац пожі́чіц пеньęжі од мойого су́шеда. Кęд бі йа мо́гол іще раз мо́йу лáдьу зо зáрном напо́лньіц! — І тот тарґо́вец по́шол до су́шеда: Су́шед, барз вас крáшньę мо́дльім, кęд бі сце мі подáлі те́льо і те́льо пеньę́жі і кęд бі мі тарґові́на до́бре ішла, та йа бі вам фрі́шко пеньę́жі вáші ўрáцел. — Альę тот Жід ньę знал з ньім цо ро́біц, та по́слал тарґо́ўца до́му, доґ вон ше зо сво́йу же́ну порáдзі. І Жіт ше так зо сво́йу же́ну рáдзел: Цо з ньім будзе́ме ро́біц? Чі му те́льо пеньę́жі дáме? — А Жідо́ўка, його же́на, так му гуторе́ла: Дáйме му, гочь нам ньі́ґда ньę ўрáці, шак мі мáме, слáва Богу, досц! — І во́ні го заволáлі зно́ва до ньіх і Жід му так гуто́рел: Йа ці дам, льęм мі дай йęдно́го шве́тка! — І вон му так гуто́рел, тарґо́вец: Гі́бай зо мну до мо́йęй хіжі. Йа мам шве́тка! Бо вон мал Ісу́са на обрáзу роспйатáго. І так тарґо́вец Жідо́ві гу́торел: Тот роспйáті ці пеньę́жі пріньę́ше, то мой шве́док. — І Жід дал му пеньęжі, тарґо́ўцові. І тарґо́вец наку́пел зáрна і напо́лньęл лáдьу і оддáльęл ше дальę́ко і барз му тарґові́на до́бре по́шла, бо ве́льо пеньę́жі до́біл. І вон тáкой дал спрáвіц йę́дну ладі́чьку і то́ті пеньę́жі до ладі́чькі поло́жел і пу́шьчел на во́ду і так гуто́рел: Ісу́се роспйáті, ті мой шве́док! о́дньęш то́му Жідові пеньę́жі! І то́та ладі́чька во́дом ішла. Ґу тей во́ды ше ве́льо льу́дзі збе́глі і відзе́лі, же цо́шка ідзе. Йак тот Жід обáчел, же ве́льо льу́дзі іду, та і сам по́шол ґу тей во́ді. Льу́дзе ше пріпатрáлі, йак то́та ладі́чька ідзе, йак йу гáба гоньę́ла. Йак до́шла ґу крáйу і руце́ла йу гáба ґу Жідо́вім но́ґом; Жід ладі́чьку хвáцел і до́му з ньу бе́жал. І тáкой опáтрел, цо у тей ладі́чькі йęст і уві́дзел вон пе́ньęжі. Кęт почі́тал, до́раз уві́дзел, же то тарґо́вец по́слал. І кęт ше тарґо́вец ўрáцел о да ске́льо дньі і дал заво́лац Жіда до се́бе і пі́тал ше му: Цо же, су́шед мой, до́стал ші пе́ньęжі? — А Жіт так по́вед: Йа пеньę́жі ньę ві́дзел. — А йа те́бе пе́ньęжі по́слал так і так. — Вон ше і так ньę прі́знал. А тарґо́вец му так гуто́рел: Дзві́гні два пáльці пред мо́йім шве́тком роспйáтім! А Жіт ше бал дзві́гнуц, же му ру́ка отпáдньę. І тáко ше Жід окре́сцел, так у роспйато́го уве́рел, же хрістійáном по́стал.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Марії Янкань.

66. Гроші — то смерть.

Бул йęден дьідо барс стáрі і вон хóдзел до льęса дрéва рýбац. І вон так барс ше мóдльел, кęд íшол през йęден мост, да го Бог заварýйę од вéльох пеньęжох. І так ше ýше мóдльęл кáжді дзень. А у тім льęше бівал йаґęр; а тот йаґęр мал слýгу. Тот слýга од дьіда чьул, йак ше тот дьідо мóдльęл і гутóрел так свойóму панóві йаґęрові: Да ві, пáньę, чьуйęце, йак ше тот дьідо мóдльі, да го Бог зачьýва од вéльох пеньęжох; да вон так нáйдзе пеньęжі, чі ýжал бі вон йіх? — А пан слугóві так гутóрел: Бýдземе з ньім прóбу рóбіц і рупíме пеньęжі нá мост, кáдзі дьідо хóдзі, та бýдземе відзіц, чі йіх дьідо вéжньę. — Дьідо йак íшол, відзел на мóсце, же там цóшка йęст. І óчі заджьмýрел і так през мост прéшол. А пан і слýга та ше на óблак пріпатрáлі і відзéлі, же дьідо ньę ýжал. Альę íшлі трóме тáмаль през мост. І тóті пеньęжі нáшлі і барз тім ше пеньęжом зрадовáлі. І вóні ше так згварйáлі, йак ше подзéльа зос тíма пеньęжмі? І вóні так пéрше гýторелі: Купíме вíна, та ше напíйęме і так ше подзельíме! Двóме пóшлі до варóша, йęден óстал прі пеньęжох. І вóні ше двóме так згвáрелі: Кýпіме вíна і отрóві, та геýтóто отруйęме, та ше двóме подзéльіме! — А геýтот, цо пеньęжі чьýвал та сéбе так дýмал: Кęд бі йа мóгол геýтіх двох зáбіц, та бі мóйо пеньęжі бýлі; і вон сéбе зґóду пріготóвел. Вóні двóме йак прíшлі з вíном і пріхільęлі дóлу, вон обідвох зáбіл і так ше зрадóвал, же: Мóйо пеньęжі бýду і йа ше вíна напíйęм і пеньęжі вéжньęм! І вон с тіх пеньęжох хóсен ньę мал, бо ше і сам отрóвел, бо ньę знал, же ý вíньę йęст óтрові. І сам дóраз ýмар. А тот пан йáґęр і зо слýгом ше згварйáлі, же прáýду ше тот дьідо мóдльęл, да го Бог заварýйę од вéльох пеньęжох, бо пеньęжі йę мамýна, обýду і за Бóга забýду.

Зап. в серпни, 1897, в Кересгурі, Бач-Бодроґ. стол. від Марії Янкань.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. II, ст. 110, ч. 295. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края, ст. 268—269. — O. Kolberg, Kujawy, т. I, ст. 150—151.

67. Деревлянний колач.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, мáлі вóні штвéро дзéці, а тáкі бýлі худóбні барз, а сýшед бул прí ньіх богáті; а тот чьас бул, цо ше ріхтáло ґу Вéлькей нóці. Вец на рáно ýшьáдзі мáлі колáчі напечéно, мéса наварéно і вáйца і ґу тóму шíцко, цо трéба на Вéльку ноц. А тотí

худобні ньє малі. Пошлі тоті худобного дзеці до богатого сушеда, а сушедово малі колачі напечено і шіцко, цо на Вельку ноц треба. Прішлі дзеці дому, та гуторйа оцові і мацері, же сушедово шіцко майу пріготовене, цо на Вельку ноц треба, чьом же мі, мамо, ньє маме? — А вона гварела, же ва то, же зме худобні. — Вецка дзеці іще пошлі до сушеда, а сушедово малі ўшелыйаку овоц у хіжі на йеднім дреўку. Дзеці прішлі дому, та гуторйа оцові і мацері, же сушедово майу такі крачьун, цо на ным шіцко йест. А того чловека ангел волал до льеса: Гібай, чловече, до льеса. — Вон ше пітал, же на цо? — А ангел му гварел: Будзеш себе древа збєрац. — А тот чловек вецка пошол. Йак дошлі до льеса, а на йеднім древе барз красні колачь віроснуті. А тот ангел тому чловекові гварел: Іц горе, та себе отаргны тот колачь! — А тот чловек пошол, та тот колачь отаргнул. Вец прі другім древе було такі крачьун, йак і сушедово малі, та му ангел гварел: Іц себе, чловече, вежны тот крачьун, та одньєш дому, най і твойо дзеці майу такі крачьун! — Тот чловек пошол дому, указуйе жені і дзецом, же вон нашол там на йеднім древе колачь і тот крачьун. Пошлі дзеці до сушеда ше похвальіц, да пріду сушедово патріц, йакі воні майу красні колачь. Сушедово прішлі, та патрелі, же барз красні. Вецка пошлі ґу церкві паску швеціц, а тот сушед, цо бул богаті, та патрел до того худобного кошаркі, же йакі його барз красні колачь. Та гварел худобному, да ше чера. А тот богаті дал худобному вецка іще і меса ґу тому і зо шіцкого йедзвенья, а тот му худобні дал. Та вецка тот худобні і вон шіцко мал, йак і геўті богаті, та ше його дзеці барз радовалі, же шіцко майу. Тот богаті вецка тот колачь ньє жедол на Вельку ноц, альє го одложел, же вон будзе правіц госціну та завола попох і двійакох і так дальєй вельо льудох, та йім укаже, йакі його жена красні колачь упекла. Йак ше наполудньовалі, вон пріньєсол тот колачь, да го відза, же йакі йе красні. Ну, шіцкі гварйа, же барз красні. Гайде вон каже паноцові, же да го паноцец начньє. Паноцец го сце начьац, ньє мож з нього ньічь одрезац. Ну, вон ньє зна, цо з ным робіц. Вон го вежньє, пріньєше у йеднім шафльу воді, та го замачьа до воді, же озда ше розмочі, та же з нього годзен одрезац. Но, ньє сце ше розмочіц. Вон себе подумал, же чі вон ньє зогрішел, же вон паноца спревед, же то його жена упекла, а вон ше зо сушедом черал! Гайде пойдзе вон до сушеда, та ше сушедові піта: Ш чього то, сушет, тот колачь, же го ньє мож начьац, же йе такі, йаґот древені. — А сушед му гварел, же то древені, бо вон пошол до льеса, бо го ангел волал; а ангел му вецка указал у льєше на древе, же там йеден колачь, та вежны, та одньєш дому. А кед будзе от тебе сушет пітац, а ті ше ньє черай, доґод ці сушед ньє да зо шіцкого йедзенья. Та і ті будеш мац шіцко, цо треба на Вельку ноц

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 35, ч. 117.

68. Бог знає, чим чоловіка карати має.

Бул йеден ґазда, або йеден пан, барз богаті; тельо мал дукаті, ньє мог му ныхто пораховац: Ньє мал ныкого, льєм свойу жену, або свойу паньу. Малі у свойім дворе барз вельке древо, барз грубе, барз вісоке. Так ше тоті двойо льудзе медзі собу порадзелі, же ньє майу ныйаку бріґу, аны ныґда ньє буду мац. Справелі у тім древу вісокім вельке место, усіпалі свойо дукаті, оправелі з другім древом, цо ньє мож було аны познац, же там дацо оправене або погубене. Тераз пошлі до хіжі, так себе пріповедайу: Гочь ше ныґда ньє зродзі, док мі жійеме, а мі маме досц шіцкого, аны ньє пожійеме. Жійу роскошно і весело, майу у дворе йедну малу хіжу, трімайу себе там йедного худобного чловека і худобну жену, цо йіх у шіцкім послуговалі, за тот фалат хльєба, цо пойедлі. Ньє вродзело ше йім льєм йеден рок; цо малі шалаші, то йім погорелі. Прішла велька бурйа, откріла йім хіжу, дзе воні бівалі. Вітаргла того древо, дзе воні пеньєжі насіпалі і запаковалі, ньє майу з гола ныічь, льєм тоті шматі, цо су у ных обльєчені. Відза воні обідвойо, же йіх велька нужда дочекала, так самі бешедуйу себе: Так нам Бог дал за то, же мі гуторелі, же ньє будземе ныґда у бріґі і же аны ныґда ньє пожійеме. Цо же маме тераз робіц?

Тот худобні чловек, цо йім послуговал, тому бурйа хіжу ньє откріла, вігнац го ньє можу, бо так го прійалі, же йім мушел служіц до шмерці зо свойу жену. Альє пойду обідвойо тоті богаті до тей малей хішкі ґу тому худобному, йак свойому слугові, абі йім дал пораді, дзе майу пойсц дайаку надныіцу поглььєдац. Тот худобні і сам мушел ходзіц на надныіцу. Пошол себе барем дакус древа назберац; а ті, жено, дацо уваріш, та буду з намі і тоті двойо полудньовац. Кєд булі такі богаті, а мі худобні у йіх дворе пребівалі, най і воні тераз з намі пребівайу. Кєт так пострадалі, най себе хльєба гльєдайу, а з намі на ноц ту най пребівайу. — Збера чловек древа коло Дунайу, а рас патрі, увідзі там таке барз вельке древо. Так себе подума тот худобні чловек: Йаке то вельке древо, йак тото древо, цо було мойого пана. Кєд бі льєм прішло тото древо ґу крайу, а йа бі пошол дому по мойу жену, та го одньєшеме дому, будземе мац досц на огень. — Док себе чловек подумал, пріньєсла вода тото древо на край; пошол тот худобні чловек по свойу

жéну: Поц ті, жéно, йáке там вéлькę дрéво тáке íсте, йак тóто, цо наш пан áбо ґáзда насíпал до ньóго дукáті. — Жéна пóйдзе, цагáйу тóто дрéво дóму. Члóвек гутóрі свóйęй жéні: То бýдзе тóго дрéво, цо у ньім пеньęжі. — Жéна на то отповéда: Ньę тáке то дрéво, áльę за нас дóбре, бо будзéме мац прі чім увáріц, та і ґéўті двóйо ше бýду с тім дрéвом послугóвац. — Вéжньę члóвек шекéру, пóчьнę тóто дрéво рýбац, льęм ше вісíпу барз вéльо дукáті. Члóвек устрашéні дóрас пóзна, же то тóго пáна тóто дрéво. Чім скóрей забéру тóті пеньęжі, посíпу йіх до йęдней лáді. Пóйду до хíжі, тот худóбні зо свóйу жéну і так ше рáдза: Кęд йім дáме тóті пеньęжі, вóні заш буду богáті, а мі будзéме худóбні. А так зме йіх цешко за тот фáлат хльęба служéлі! — На то жéна отпóве свóйому чловéку: Ньę дáме мі йім тóті пеньęжі, най бýду дáкус у нýжді. Альę бýдзем на рáно пéчіц хльęба та і йім упéчем зос свойóго цéста два мáлі хльęбікі. До йęднóго полóжім пейдзéшат дукáті; чі ше похвáльа, же нáшлі у хльęбу дукáті. А кęт повéдза, же нáшлі, а мі на то так отповéме: Відзíце, Бог од вас ўжал, та і заш вам дал! — Жéбі ньę знáлі, же мі мáме йіх дукáті! І так жéна уробéла. Упéкла йім два хльęбікі зос свойóго цéста, до йęднóго хльęба положéла нýка пейдзéшат дукáті, дáла йім тóті хльęбікі у йęдні́м ручьньíку: Ту мáце два хльęбікі, йęден вам, ґáздо, на пожіўльęньę, а йęден ґаздíньі; за то йіх ґáздом поволáла, бо вóна у ньіх прет тім служéла.

Прійáлі тóто двóйо льýдзе тóті два хльęбікі у ручьньíку, заўйазáлі, пóшлі на надньíцу; кęд вíшлі за вáлал, там бул йęден мост, прес тот мост ўше мушéлі хóдзіц на надньíцу. Йак пóшлі зá мост, бýлі там уж і вéцей худóбні надньíчьáре. А тóта жéна, кóтра бýла богáта пáньі áбо ґаздíньа, гутóрі свойóму чловéку: Предáйме йęден хльęбік; доси нам будзе йęден; бýдземе мац і двáцац ґрейцáрі і хльęба. — Предáлі йęден хльęбік, удесéлі тот прéдац, цо бýло ў ньім дукáті, бо ше йім відзел, же йę кýшчік цéшші. Шчьаслíві бул тот, цо кýпел тот хльęбік. Кęд розрéзал надньíчьар, пóшол весéло дóму, бо уж ма дóбру надньíцу. А тóті двóйо, цо бýлі богáті, рóбйа до вечьáра весéло, бо мáйу доси хльęба і двáцац ґрéйцарі.

Пóйду вéчьар дóму, до тóго чловéка, цо йім бул дóрас слýга. Пíта ше йіх тот члóвек: Йáкже сце, ґáздо, на надньíці пребувáлі, кęт сце ньíґда áньі ньічь ньę робéлі. — На то отповéда ґáзда: Дóбре сме робéлі і тарґовáлі. Прéдалі сме йęден хльęбік, а йęден сме пойęдлі. Мáме тéраз і пеньęжі і хльęба. Тот худóбні члóвек уж знал, же вóні тот предáлі, у хтóрім бýлі запаковáні тóті пейдзешат дукáті. Далі йім вечéру і польęгáлі шіцкі спац. Тот худóбні члóвек роскáзал свойęй жéні, áбі йім на рáно заш хльęба дáла, да мóжу рóбіц надньíцу, бо вóні свойóго ньічóго ньę мáлі. І так жéна рáно ставýла, йак йęй члóвек розкáзал;

зготовéла йім до ручныíка хльéба, до йéдного таньéра фріштік і так йім напóмла, áбі ше за вечéру ньé старáлі, же вóна йім да, льéм най сéбе пеньéжі откладáйу, áбі мáлі і на дáльéй у свóйéй старóсці чього ужíвац.

Пóшлі тóто двóйо на надныíцу, а тóго худобнóго чловéка жéна набрáла і заш дукáті до йéдней хустóчькі, пóшла шéднуц пóд мост, же док бýду тóті двóйо віхóдзіц нá мост, а тóта жéна рýці дукáті, áбі нáшлі зо свóйіх дукáтох, бо íншак ньé мóгла дац, бо ньé рáда бі йім шíцкі давáла, а кус положéла до хльéба і то предáлі. — Кéд уш тóті льýдзе на мóсцé бýлі, а тóта жéна спод мóста руцéла дукáті напрез ньіх у йéдней хустóчькі зауйазáні. А тóті двóйо льýдзе, цо бýлі тáкі богáті, стóйа гóре на мóсце і так бешедýйу: Дóбре нам за то, гочь ньé мáме ньічь. Дáйу нам пó кус хльéба, а мі йім ньíґда ньé сцéлі дац, а вóні нас дóбре послугýйу. Альé пáдьме тéраз, йак тóті льýдзе жíйу і трáпйа ше, цо ньé відза білóго швéга, цо ше волáйу шльéпі льýдзе. Поýйажме сéбе óчі, да відзíме, йак то цéшко тáкі льýдзе жíйу. — Поуйазáлі сéбе óчі і члóвек і жéна, та íшлі помáле прéз мост, док прéшлі прес тóті пеньéжі, цо йім тóта жéна подруцéла. Йак прéшлі прéз мост, одйазáлі сéбе óчі і так гуторéлі: Слáва Бóгу, льéм кéд мі відзíме. Уж мі сéбе пожіýльéньé заробíме! — Пóшлі на надныíцу; а тóта жéна, цо бýла под мóстом, вíшла гóре нá мост, ýжáла тóті пеньéжі, пóшла дóму ґу чловéку свойóму і так сéбе пріповедáлі: Ньé мóже буц íншак, льéм йім Бог ньé обéцал с тіх пеньéжох, áбі йіх до рýкох прійáлі. Ньé одньéшéме йім вéцей áньі раз, льéм йім охáбме тóту хíшку, цо йу нам дáлі, а мі сéбе кýпме другу і давáйме йім пожіýльéньé, док жíйу, та бýдзе дóбре і зá нас і зá ньіх, бо кéд бі шме ше пред ньíма прідáлі, жé сме нáшлі йіх пеньéжі, вóні бі свóйо пеньéжі ýжáлі, а нас бі дóбре поштрофáлі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Гані Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. II, ст. 115—117, ч. 302. — Вѣнокъ Русинамъ на обжинки, т. II, ст. 332—337.

69. Смерть кумою.

Бул йéден худóбні члóвек, мал вон вéльо дзéці. І мáла му жéна мáле дзéцко і тóто дзéцко трі дньі ньé бýло крéсцéне, бо ньé мóгол кýма нáйісц. І тот члóвек і жéна барс плакáлі, же су тáкі барс худóбні,

же йім нье сце ныхто прісц дзецко окресціц, бо з ных льудзе барс шміх робелі, же барз вельо дзеці малі. І тот чловек так надумал, же вон пойдзе себе кума гльедац аж на другі валал. Стрегнул ше з йеднім человеком і тот чловек ше му так пітал: Дзе ті пойдзеш, худобні чловече? — А вон му так отповедал: А цо ше мі пігаш, кед мі нье поможеш? — Льем ті мі твойу брігу поведз, та йа ці у шіцкім поможем. — Мам йа дзецко мальучке, трі дны мійа, ньекресцене, бо нье можем кума найісц. — Оурац ті ше зо мну дому, будзем йа тебе кум, та мі дзецко окресціме. — А тот чловек ше му так опітал: А цо ті за йеден? — Йа, гварі, Бог! — Кет ті Бог, та це нье сцем за кума, бо ті ньедобре робіш, бо йа худобні, та мі вельо дзеці даваш, а в ґаздом ше льехко понамірйаш. — І вон ше рушел заш дальей і тот істі го здогоньел і так ше му заш опітал, льем же вон го нье познал: Дзе ті ідзеш, чловече? — Ідзем себе кума гльедац. — Урац ше зо мну, будзем йа кум. — І вон ше му так пітал: Цо ті за йеден? — А йа шмерц. — Ну, кет ті шмерц, тели сцем за кума, бо ті по праудзе робіш, бо ті береш і старого і младого і худобного і богатого. — І вони ше урацелі і так дзецко окресцелі і там кус погосцелі. І шмерц му так гуторі: Ті от тераз будзеш дохтор, будзеш лычіц хроміх, шльепіх і ушелыйакіх хоріх. — І вон му так гуторел — тот худобні чловек тей шмерці: Йакже йа будзем лычіц, кед йа ныч нье знам? — Назберай ті ушелыйакей траві, цо ті будзеш ушелыйакіх оздраульовац і ісцільовац. — Пошлі вони до йедного вароша і там бул пан хорі, богаті. І вони ше на валал обйавелі, же йест ту нові дохтор. Алье шмерц му так наказала: Дзе йа будзем стац прі главі, того кождого оздравіш, а дзе будзем стац прі ногох, там нье почінай роботу. — І вони го так волалі ґу тому панові хорому і вельку му плацу обецалі: Кет ті того пана оздравіш, вельку плацу достаньеш. — І вон ше барз радовал, же шмерц прі главі увідзел і того пана уздравел і вельку плацу достал. І так вони ішлі дальей до другого вароша. Там була спайіска дзіука за вельо рокі хора і тей спомох. А кет пошол до трецого валату і там бул легінь богаті хорі; і воні му вельку плацу обецалі і так му гуторелі: Самі нье знаме, цо ці даме, кед му споможеш. — Кед вон пошол до хіжі, увідзел шмерц прі ногох, а йому ше то нье зльубело, бо му прет тім шмерц так гуторела: Дзе увідзіш ме прі ногох, то му нье роб ныч, бо того нье оздравіш! А вон бі барз льубел, бо бі вельку плацу достал. І вон улапел главу і обрацел там главу, дзе ногі. То ше шмерці барз нье льубело, же вон тото так зробел, бо кед і того оздравел, і шмерц му так гуторі: Гібай зо мну на госціну, да це поводзім по мойім дому! І вон шіцко обісце у тей шмерці поопатрал. Шіцкі му стварі поуказовала, льем йедно место таке мала, цо му указац нье сцела. І вон ше барз

допітóвал, бо бі бул шіцко сцел знац; а то мéсто тáке бýло, цо у ньім швічькі горéлі. А то швічькі тáкі бýлі, же хторóго кéді догорéла, то тот ýмре. А вон ше барс пітал, хтóра йóго швічька. А шмерц му ньę шмéла укáзац, хтóра йóго швічька бýла, бо йóго тáкой догорйувáла. Альę му шмерц так гуторéла: Ті ше барс понáгльай дóму, бо ті тáкой ýмреш, та ті пеньęжі двéцом і жéны óдньęш! І вон швічьку дрýгу ýжал, цо нáйвекша бýла, та сцел мéсто свóйęй полóжіц, áльę му шмерц так гутóрела: Льęм ші ме рас прéвет, вéцей мé ньę превéдеш, бо ші полóжел глáву, дзе нóгі! — І вон пóшол дóму, пéньęжі óдньęс і тáкой ýмар.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. II, ст. 32—38, ч. 235—238. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. II, ст. 89—91, ч. 75. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 118—124, ч. 155. В усїх тих виданях вказана також лїтература леґенди.

70. Рицар і смерть.

Бул йęден вáрош вéлькі і украшéні; і прі тім варóшу бýла йęдна вóда вéлька, прі тей вóді бул йęден ґрад, ý тім ґрáдзе бýлы направéні крáсні хіжі і вéлькі касáрні, бýло вéльо катонáці, бýло вéльо офіціре. Зас трафéло ше, пóшлі до кафáні офіціре і сварйáльі ше о шмéрцу, йáка то мóже буц шмерц, кéт члóвек ýмре. Бешедовáльі вóньі шіцкі ýйęдно, вéльо йіх там бýло, же шмерц ньę пáтрі, бул богáті, бул худóбні, і крáльа і цáра і ýлалікох і міньıстрох і офіцірох. Вóна хторóму чьас прідзе, вóна го с кóсу поткóші, нóгі йóго, ньę вібéра, гочь стáрі, гочь млáді, мýші ýмрец. Йęден офіцір барз богáті і барз мóцні і шмéлі і знал дóбре войóвац; вон гéутім шіцкім гутóрел: Йá ше шмéрці ньę бóйім! — Гéуті ше з ньóго шмейáльі, а вóн йім гвáрел: Бізóуно ше йа шмéрці ньę бóйім! І вéцей рас прішльі до кафáні, а бешедовáльі о шмéрцу. А тот офіцір ýше гутóрел, же вóн ше шмéрці ньę бóйі. Прішло му раз до шéрца, жéбі вон íшол до пóльа на шпáцір. Пóшол дóму, мал два кóньі, кáзал слугóві, дá му кóньі порíхта і шéдла нá ньіх да поклáдзе. Пітал ше му слýга: Дзе пойдзéме, пáньę? — Пáн му гутóрел: На шпáцір до пóльа. — Слýга крáшньę порíхтал кóньі, пан шéднул на кóньа і кáзал слугóві, жéбі і вóн шéднул на другóго кóньа і жéбі з ньім пóшол на шпáцір. Вібрáльі ше, пошедáльі на кóньі, пóшльі на шпáцір. Йак бýльі дальęко од варóшу, зáшльі за йęден брег. Кęд вóньі пáтра нáпрес сéбе, а з дальęка відза цóшка біле, вéльке, ньęше на хріпце

косу і ньęше граблы і мéглу. Стрáшне, уж бáржей ньę мож. Йáк то відзел пан офіцір, ньę гутóрел ныічь, áны ше ньę бал. А його слýга прі ным íшол, áльę ше бáрз бал, жé вон тáке ныі́ґда ньę відзел. Йáк ше зблыіжовáлы блыіско і офіцір сéбе дýмал: Бізóўно бýдзе то шмéрц, цó ту ідзе, бо дáўно сом чьул от стáршіх льýдзох, же шмерц йę тáка — сáмі кóсці, а хóдзі зос кóсу; кóго вóна поткóші, тот вéцей ньę стáньę. І вóны ше уж ўйęдно і зішлы. Пітал ше офіцір шмéрці: Дзé ті ідзеш, чьудо-віско йęдно? Йа тáке чьýдо ныі́ґда ньę відзел окáте; і піскáта і ребрáта і ныійáку зґóду ньę маш. Ньę маш на сéбе фалáтка мéса. Тáка ші брітка, брітшей уж ньęт. — А вóна му гвáрела: Відзіш ме тéрас, тó йа шмерц, цó ші ўше гутóрел, же ше шмéрці ньę бóйіш. Йа прішла, жéбі ші ме відзел і да увéріш, же йęст шмерц. — Вон розгныівáні: То ті тáка барз зла і ньęдóбра? Ті то збéраш льýдзох богáтіх і худóбніх і млáдіх і стáріх? — Вóна му гвáрела: Йа, по кóго йа пóйдзем, тот мýші ýмрец. — Офіцір і тéді ше ньę бал: Ті йęдна ґáдна шмéрцо, тéбе ше ньę бóйім йа, кęд віцáгньęм тóту шáбльу, шіцко ці кóсці порýбем. — Шмерц му гварéла: Гýтор, по маш гутóріц, бó йа ньę мам кęді чьáсу, да с тóбу вéльо гутóрім. — А вóн йęй гвáрел: Кęд ньę маш кęді, а ті ідз одó мньę. Пáльę тóта шáбльа, дóрас це розóтньęм. — Вóна му гварéла: І йá мам кóсу і йа тéбе мóжем розóцац. — Офіцір гвáрел: Іц ті с твóйом оружíйом, ньę маш áны зґóду, да ті розóтньęш чловéка! І дóраз вітáргнул шáбльу зос пóшві і сцел йу зарýбац. Дóраз му рýка омльęла і пóчьал ше шіцок тресц. І вон дóраз одмéкнул, пóчьал йęй гутóріц: О шéстро мóйа шмéрцо, ньę буц тáка ньęмілосéрна, змілуй ше надó мну, ньę зáруб ме, йа ньę мам жéну, а мам вéльо богáцтва, йá ці шіцко дам, цó ці трéба, бýдзеш мóйа жéна, ньę бýдзеш ныічь рóбіц, льęм бýдзеш ґоспóдьа. — Вóна му гварéла: Пéрвей ші гутóрел, же сом тáка брітка, зубáта, піскáта, а тéраз біш ме брал за жéну? Вóн йęй гвáрел: А йá то шіцко пребáчім, льęм ті прідз дó мньę. Мáм йа крáсну хíжу і прідам ці óд ньęй шіцкі кльучі, пат шіцкім бýдзеш панóвац. — Вóна му гварéла: Ньę трéба мньę ныічь, мньę мýжа ньę трéба, áны твóйо богáцтво мі ньę трéба. Йá мам досц богáцтва, йа ньę рóбім за пеньęжі. Йа кęд бі сцéла рóбіц за пеньęжі, шіцкі бі худóбні помáрлы, а богáті остáлы. Альę йá то ньę рóбім, йá льęм по прáўдзе, на кóго прідзе шор, же мýші ýмрец, йа пó ньго прідзем і одньęшем. Тéрас сом прішла і по тéбе зá то, же ші ньę сцел вéріц, же йęст шмéрц. — І вон дýмал, жé го шмерц будзе с кóсу рýбац. Альę вóна áны ше з мéста ньę рушéла, а вóн ше льęм трéсол і пóчьал бльáцнуц. І помáлі, помáлі с кóньа спáднул. І шмерц скапáла, а слýга тот йóго шіцко відзел і шіцко бешедóвал, кęт пóшол дóму. Мушéлы по пáна на гінтóве пойсц. Прівéзлы го дóму і дóраз вéлькі гук стал по варóшу, же йáк тот офіцір

у́мар. Дру́гі офіці́ре ше згварйалы: У́чера ве́чьар з на́мі у кафа́ні йе́дол і піл, а на йу́тре го уж будзе́ме хо́вац! Шіцкі зачьудова́ні бу́лы, же йак вон гуто́рел йім, же́ ше шме́рці ньє бо́йі, а йак слу́га гуто́рел, же йа́к льє́хко спа́днул с ко́ньа, же го ныхто а́ны ньє ру́шел. І слу́га шіцко гуто́рел, йак то бу́ло. Кра́шньє шіцкі катона́ці і шіцкі офіці́рі ше вішлы на по́греб і кра́шньє го хова́лы. Ба́нда ца́рска му гра́ла. Йа́к го похова́лы, шіцкі за́ ным жалобу пошелы, же йакі здра́ві на фрішко у́мар.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, І, ст. 120—121, ч. 46. — В. Гнатюк, Гал. руські народні леґенди, ІІ, ст. 31—32, ч. 234. — В. Гнатюк, Леґенди з хітарського збірника, ст. 14—20. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. легенди, ст. 154—155. — Б. Грінченко, Із уст народа, ст. 415-420. — В. Гнатюк, Віршована леґенда про рицаря і смерть (Записки, т. 85). — И. И. Ждановъ, Къ литерат. исторіи рус. поэзіи (Сочиненія И. И. Жданова, I, ст. 489—743). — О. Батюшковъ, Споръ души съ тѣломъ въ памятникахъ средне-вѣковой литературы (1891). — Русскій Филол. Вѣстникъ, 1910, кн. 3—4, ст. 317—336: Н. К. Гудзій, Преніе живота и смерти и новый украинскій его списокъ.

71. Про царя, що ходив красти.

Бул йе́ден цар та ше то́му царо́ві так шньі́ло: Ца́ру наййасньє́йші! Кє́т по́йдзеш кра́днуц, та це ньє забі́йу. — А цар се́бе так ду́мал, же йа́ґже бі то бу́ло, да го те́ді ньє забі́йу, кє́т по́йдзе кра́днуц, кє́т то забіва́йу за крадзе́ньє! Дру́гу но́чь заш ше му так шньі́ло: Кє́т сцеш мац, ца́ру, жі́вот, іц кра́днуц! І тре́цу ноц так ше му і́сто шньі́ло. А вон се́бе так цар ду́мал: Йак йа по́йдзем сам кра́днуц, кє́т йа сам ньє знам. І цар во́бльєк зо се́бе шма́ту ца́рску і о́бльєк вандро́ўску і по́шол до йе́дней ка́рчьмі і там на́шол йе́дно́го члове́ка, пійаньі́цу. І тот чло́век му так гуто́рел: О, ту мой па́йташ; бу́дзем йа мац с кім кра́днуц. — А тот ше цар так зрадо́вал, бо йо́му то́то треба́ло. І тот вандро́ўнык так гуто́рел, — бо тот вандро́ўнык ньє знал, же вон цар, бо вон так ду́мал, же вон та́кі чло́век, йак і вон. — І вон му так гуто́рел: Че́кай, па́йташ, бу́дзе ту ра́но ве́лька де́йта стац і пріду ту ве́лькі пано́ве і ту бу́ду ве́льку де́йту ко́ньчіц і то бу́дзе на йу́тро. — І во́ні у йе́дней шо́пі ноцова́лі обідво́ме; і то царо́ві бу́ла ве́лька брі́ґа, бо вон мал у сво́йєй пола́ті ме́хку по́сцель, а там у шо́пі му́шел на же́мі. І вон льє́дво че́кал то́то ра́но, бо му там бу́ло ну́жно спац. І во́ні ра́но йак постава́лі та ше двоме так зварьйа́лі: Цар ше пі́тал вандроўкашо́ві: Чі то ско́ро

дейта будзе? Вандроукаш вішол вонка і пайташа так поцешел, же ше дейта уш скупуйę, а на царьйа ше згварьйайę. А пайташ ше піта: Уш пойдземе крáднуц? — Ньę пойдземе, кус прічекай, док йа пойдзем кус потслухац, зачь ше дейта окончьуйę. А дейта ше окончела, жебі цара отровела. Купме віна і отрові, насіпеме до пугарох, жебі пара отровелі. А тот пайташ йак потслухал, йак там дейту окончелі, пайташ пріберег ку царові, льęм же то ньę знал, же то цар бул, льęм ше му так пітал: Уш пойдземе крáднуц? — А вон му так гуторел: Ньę пойдземе, бо йа перше пойдзем дац знац царові, жебі ньę піл с тей отрові. — Доґ вон пошол до карчьмі по торбічьку, а цар побех аж до дому. Льęхко було царові, кęд вон чьул свойо загібельі. І тот побег ґу царові, альę цар ше ньę зоольęк зоз вандроускіх шматох, льęм того там дочекал, та го запер до йęдней хішкі та ше зоольęк і до царскіх шматох ше облье̨к. І пріготовел себе свойо войско. І на тей дейті так оконьчелі, жебі пошлі ґу царові. Пошлі вони на трох кочьох і так му гуторелі: Цару наййасньęйші, жебіш на дейту прішол! — А тому у хішкі барз велька нужда була, цо го цар до хішкі завар, же му ньę могол повесц о його шмерц. Льęхко було уш царові, бо вон бул уш пріготовені, бо вон шіцко чьул і ньę бал ше о свойу шмерц. І йак царьйа провадзелі, вельку му там чесц давалі: Цару наййасньęйші — заздраўкалі с пугарамі! Перше ві напіце і так дейту окончьуйце! Бо на тей дейті так скончелі, жебі цара отровелі. — А цар йім так гварел: Перше ві ше напіце. — Вам, цару, перше спада, да пійęце. — А цар піц ньę сцел, бо вон ото шіцко знал, бо му претком пайташ погуторел, жебі перше з віна ньę піл, да го ньę отруйу. І цар на ньіх насіловал, жебі самі перше пілі. Йак попілі, шіцкі ше отровелі; геуті другіх пойазалі і на шібень повешалі. І йак цар пошол до дому і пошол ґу тей хішкі, две тамтого завар і вон ше му так опітал: Цо ті у тей хішкі робіш? — О цару наййасньęйші! Йакішік бул ту гунцут, та ме ту завар. — А цар го за главу поглáскал: О сінку, то добрі бул, цо це ту завар: тераз будзеш другі по царові, бо да ньę ті, та бі ме отровелі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

Паралелї: В. Гнатюк, Леґенди з Хітарського збірника, ст. 4—9, ч. 1. — Житє і Слово, т. IV, ст. 172—173. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 592—593, ч. 77. — В. Добровольскій, Смолен. этн. сборникъ, I, ст. 384. — M. Dowojna-Sylwestrowicz, Podania żmujdzkie, I, ст. 416; II, ст. 470. — S. Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe,

I. ст. 259—268. — Сочиненія А. А. Котляревскаго, II, ст. 49. — Národ. Sborník, III, ст. 103.

72. Покараний цар.

Бул йеден цар, барс сцел буц мудрі. Роствópел йедну кньішку, нáшол у ньей тáкі слóва, же хто барс вісóкі, гóдзен бі буц барс поганьбéні і поньіжéні. Пóчьал сéбе цáр думац: Хто пісал, тот ньє розумел, бо то ньє може буц прáуда! Кед йа тéраз цар, хто же мньє мóже поньіженóго і поганьбенóго на мóйім прістóлу спрáвіц? Улáпел тот пáпер і вірýцел зос тей кньішкі вóнка. Ньє о длуге урéме зóбрал ше зо свойіма пайташáмі і с катонацáмі, бо ше сцел пóйсц окупац. Йак дóшлі на тóто мéсто, дзе ше мáйу кýпац, а за самóго цáра бýло мéсто окрéме оправéне. Йак бі ше мог нá тім мéсту льєм сам окýпац? Позобльєкал ше цар, склáдол свóйо шмáті на йеден стол, а пóчьал ше кýпац. Нáрас прíшол áнгел, обльєкол ше до царовіх шмáтох і пóшол ґу свóйім офіціром і катонáцом, тáкой заповéдал, же прóсто дóму пóйду. Пóшлі дóму, пошедáлі ґу царскóму стóлу. А кет ше уш цар накýпал, пóйдзе ґу шмáтом і сце, же ше бýдзе обльєкац. Ньєт там шмáтох, ньєт там пайтáшох, ньєт áньі катонáцох; óстал сам прі вóді, а гóлі. Дочéкал вéчьар, йак бýло цма, подýмал сéбе, же ма дóрас на крáйу йеднóго барз добрóго качьмáра. Пóшол ґу облáку, задýркал, да му кáчьмар роствóрі. Кáчьмар стáнул, роствóрел, вóшол цар нýка, а гóлі. Мóдльі качьмáра, най бі му дал дайáку шмáту, бо го охабéлі катонáці і пайташе, áльє і шмáті зо шіцкім забрáлі. Кáчьмар áньі ньє пáтрел, бо го ньє пóзнал, льєм ше му ньє льубéло, же го надáрмо зóгнал. Ужал кáчьмар йеден прут, íшче му даскéльо і нá хрíбет дал. Прíшло царóві на рóзум, же йóго члóвек і дзíйак барз дóбрі. Пóшол до дзíйáка, задýркал, да му дзíйак отвóрі. Дзíйак стáнул, роствóрел му, піта цар дайáку шмáту на сéбе, же йе гóлі. Дзíйак го ошмéйал: Но ньє пóдлі то наш цар, цо под облáком гóлі стал? Ужал йеден прýцік, та цáра добре набýхал. Пóшол отáмац цар і до панóца. І панóцец му дóбрі члóвек, вéцей раз уйéдно і вечерáлі. Задýрка, отвóрі панóцец дзвéрі, а цар вóйдзе до хіжі гóлі. Мóдльі го цар, жéбі му поп дал дайáку шмáту, бо йе гóлі, бо го пайтáше охабéлі. А поп го дóбре вішмéйал: ужал йедну стáру реверéнду та на цáра здзал. Пóшол цар у тей стáрей реверéнді прет царскі дом ґу капýрі, а там стража дóрас стóйі. А вон йім гутóрі: Пýсцце ме нýка, бо йа цар.— А стрáжа дóбре го вішмéйе та го гéтка одганьáйу. А цар йіх мóдльі, же да го пýшьчьа, го' льєм ґу царíці, да го царíца увíдзі. Пýшчі го стрáжа і тáкой го зо сóбу провáдза

і шмейу ше з нього. Пойду горе, а цар шедзі і його офіціре і катонаці. Гуторі йім с плачьом, же вон цар. Царіца ше шмейę: Йакі ті цар? — Геуті шіпкі патра, та ше шмейу, же добілі нового цара. А теді ангел станьę от стола і прішвечі йім: То істіні ваш цар. За тоту бешеду, цо у кньішкі увідзел і вíдрал, такі штроф і кару од Бога достал! — Йак віповед ангел тоті слова, остáлі самі шматі прі стольę, ньę стало ангела. А царіца устрашена, же свойого цара так задлуго ньę верела. Зруцел цар зо себе тоту стару реверенду, обльęкол ше до свойіх шматох, а кльęкнул на свойо кольęна і так гласно віповедол: Ньę треба віруціц аньі з йęдней кньішкі, льęм так чітац, хтора з йакіма словамі віполньęна.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Ґанї Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Леґенди в Хіґарського збірника, ст. 20—27, ч. 5. — В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. I, ст. 202—203, ч. 197. — И Рудченко, Народ. южнорус. сказки, т. II, ч. 36. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 410—412. — Moszyńska, Bajki, ч. 14. — S. Ciszewski, Krakowiacy, т. I, ч. 98. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza, I, ст. 254. — O. Kolberg, Lud, Krakowskie, т. IV, ст. 102—103. — Ровинскій, Рус. нар. сказки, т. IV, ч. 45. — Сборникъ матеріаловъ для опис. мѣстн. Кавказа, т. XVIII, 3, ст. 194. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 360—366, ч. 59. — А. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и китоврасѣ. — Этногр. Обозрѣніе, 1894, III, ст. 126—127. — Národ. Sborník, т. III, ст. 103. — Archiv f. slav. Philologie, т. XVII, ст. 572.

73. Несретя і Усуд.

Булі двоме брáца та булі барз богаті, вецка ше подзельęлі; а тот млатші мал йęдну дзіўку, цо йęй було мено Міліца. А тот, цо бул старші, ньę мал аньі йęдно дзецко, та так шіцко од нього його добро прешло, ньę мал серевьчу; аньі ньę піл, ньіч ньę губел, а ушел буц худобні; вецка уж ньіч ньę мал, а його брат умар, а тота Міліца, його брата дзіўка, льęм сама остала. Та тот чловек вецка, цо бул худобні, та тей Міліці робіл жем. А ішла тамац йęдна Несретьа, цо була того чловека. А Міліца гуторела оцовому братові, же най ньіґда ньę пове, хто ше му будзе пітац, же чійа то жем, льęм най пове, же то Міліцова, най ньę пове, же мойа. А його Несретьа тамац ішла, та ше му пітала: Гей, чловече, чійо то жіто? — А вон гварі: Мойо. — Кęт тота Несретьа прейдзе мало, а тото жіто шіцко горі пламеньом; а вон крічі за

Несрéтьу: Ей чловéче, нійę мóйе, áльę моґ брáта, Міліціно. — Па зá то, кáже, не мой казáті, да йę твóйо, йęлче і óво све пропáсті, бо ті не маш серéньчу; áльę ше іц пітац до Усýда. — Там бул йęден тáкі члó-век, цо го волáлі Усут, та ше ґу ньóму íшло прев йęдну вóду, а вон ґу ньóму сцел пойсц, та ше пóшол Міліці опітац. Кęт пóйдзе до Міліці ґу хіжі, а Міліца прéдзе на злáтной пресліці, а злáтна жіца ньой íде. А вон йęй вéцка гвáрел, же пóйдзе до Усýда. А то бýло íшче і вéцей тáкі, цо мáлі дáйакі ýзрок та бі бул íшол і дрýгі до Усýда. А вóні ше так порадзéлі, же да тот йęден шіцко скóньчі. Йęден члóвек пóшол ґу ньóму, та му гутóрел, же кęт пóйдзе до Усýда, да ше піта за йóго óца і за мáцер, же чьом так длýго жійу; а дрýгі бýлі двóме браца, та бýлі богáті, льęм же йęден мал вéцей крáві і цельáта, йак гéўтот, цо мал дрýгі; і гéўтот мал, льęм же мáло. Та пріщол тот ґу тóму чловекóві, цо íшол до Усýда, же кęт пóйдзе до Усýда, та да пóве зá ньго, же чьом йóго ше крáві ньę шкęркáйу. А вец йак уж íшол прев йęдну вóду, у тей вóді бýла йęдна ріба, та ньę мáла плóда, та пітáла ше тóму чловекóві, да ше піта за ньу, чьом ньęма плóда.

А вон пóшол до Усýда, та ше пітал, же чьом вон ньęма серéньчу. Зá то, же му у цéрньу заспáла. І кęд бýдзе íсц дóму, та кęт стрéтньę дáйаку жéну, же цо бýдзе рóбіц, чі бýдзе спац, най зобýдзі, чі бýдзе стац, най ше ґу ньęй óзве, бо то йóго Несрéтьа. — А вéцка ше пітал за тóго чловéка, цо му óцец і мац так длýго жілі. А вон му гвáрел, же за то тóго чловéка óцец і мац так длýго жійу, же йіх ньę допушьчі ґу стóлу йęсц, льęм за буджьáком йęдлі, та йім там льęм кóсці руцáлі од мéса і скóркі од хльęба. І ньіґда ньęвéста ньę да швекрóві áньі ґáчі чісті, áньі кошýльі, áньі швéкрі ньę да кóшульу, áньі вóді йім ньę да, да ше óперу. За то вóні так длýго жійу. Альę най вон [да] тот члó-век, óца і мáцер вóді звáріц па поуміван, па кошýльу чісту і ґáчі і оцóві і мáцері, па зá стол най йіх полóжі, най йім да йęсц, та му óцец і мац о трі дні ýмру. — А вéцка ше пітал за тóго чловéка, чьом ше йóго мáрга ньę шкéрка, так йак йóго брáта. А тот му Усуд гвáрел же за то, же на тот дзень, цо вон ше рóдзел, ньіґда госціну ньę праві, так йак йóго брат. А йóго брат ýше кęт тот дзень, та ýше спрáві вéльку госціну. Зарéже цо нáйкрашше цéльę, льęбо прáше та завóла і богáті і худóбні; а вон ýше льęм тáке мáле зарéзал, пóдле, та льęм два-трі хіжі завóлал богáті, а на худóбну áньі ньę пáтрел. — А ріба ше му казáла пітац, же чьом вóна ньęма плóда. — А Усуд гвáрел, же за то, же íшче ньікóго ньę задавéла. Та му так Усуд гвáрел, же кęт пóйдзе ґу тей вóді, та да рібі пóве, доґ бýдзе з геўтóго бóку вóді, же чьом ньęма ріба плóду; бо кęт пóве нá тей стрáні, та го ріба задáві. А вон пóшол ґу тей вóді, — а то ріба прéвожовала — та гвáрел рібі,

же да го превéже. А вóна гвáрела, же чі ше пітал за ньу. — Вон гвáрел, же ше пітал. — Гвáрела му: Пóведз мі. — Вон йęй гвáрел, же ньę пóве, аж доґ бýдзе на гéўтім бóку. — Йак го ріба превéзла, та ше му пітáла: Ну, та пóведз мі! — А вон гвáрел: Пóвем ці, доґ пóйдзем дáльęй. А йак уж бул дальęко, та скрічьал на рібу: Зá то, же ші íшче ньікóго ньę задавéла. — А тóта ріба ше за ньім руцéла, та льęм тéльо йак на ўлáску, цо го ньę задавéла. — А вéцка пóшол до тóго чловéка, та му гутóрел, же чьом ше йóго мáрга ньę шкęрка: Зá то, же кęт тот дзень, кęд вон ше рóдзел, та ньіґда вечьéру ньę прáві, льęм ўше тáке пóзле цéлье зарéже, да в два-трі хіжі богáті завóла, а на худóбні áньі ньę пáтрі. Та зá то ше йóго мáрга áньі ньę шкęрка. А йóго брат, кęд бул тот дзень, цо вон ше рóдзел, та найкрáшше цéлье зарéзал, та за то ше йóго мáрга так шкęркáла. І гéўтот вéцка так рóбел: Цо найкраше цéлье мал, та зарéзал та завóлал і богáті і хýдобні. — А тот, цо му óцец і мац длýго жілі, кęд му пóшол пóвесц, же чьом йóго óцец і мац так длýго жійу за то, же чьом йім за бýджьак йęсц дáва і ньіґда йім ньé да шмáті чісті, льęм ўше тáкі бріткі; най йім да чісті шмáті і пáй йіх полóжі зá стол йęсц, та му óцец і мац о трі дні ýмру. А вон так зрóбел, па кęт трéці дзень, його óцец і мац умáрті, вон ше барз радýйę, же уж му óцец ýмар. — А кęт пóшол ґу Міліці, та ше му Міліца пітáла, же чьом вон ньęма серéньчу; а вон гвáрел, же за то, же йóго серéньча у цéрньу заспáла. Та вéцка на Міліцові жéмі вон рóбел, та ньіґда ньę пóвед, хто ше му пітал, же чійо то жíто, льęм ўше гутóрел, же то мойóго брáта Міліціно. І кęд мал крáсні вóлі, крáсні кóньі, та ше му пітáлі, же чійо, то кóньі. А вон гвáрел, же мóйо. А тóті кóньі шіцкі поздіхáлі, а вон вéцка ше осéтел, та крічьал за тім чловéком, же ньę мóйо, áльę мойóго брáта, Міліціно. Вéцка тóті кóньі шіцкі ожілі і тéраз жійу, кęд ньę поздіхáлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Молнар.

Ся леґенда сходить ся з казкою про подорож до сонця, в якій задачею героя є також — добути відповіди на ріжні питаня. Пор. Етноґр. Мат. з Угор. Руси, т. V, ст. 252—265, ч. 35—36.

74. Розмова снопів.

Слунéчко зішло, престáла вéлька горучьáва і прішол вéчьар, хтóрей ше хладнóсці кáжді радýйę. На ньéбе гвізді трéпу, йакот кýрі, а мешьáчьок мéжі ньіма стóйі йак óцец. У тей гробóвей ціхóті двігнул

ше йęден сноп і гуто́рел дру́гім сно́пом: Хва́льце Бо́га і да́йце му хва́лу за до́бро! Тот сноп, цо гуто́рел, препілкі і шіцкі птіці ше зішлі і слуха́лі у сперньа́нкі, цо гуто́рі пе́рші сноп: Відзіце, Бог нам шіцко да́ва і шіцко до́бро; треба́ло бі, да го у́ше слуха́ме. Альę мі го ньę сце́ме; чьом же бі сме го ньę сце́лі, кęд нам шіцко да́ва? Оста́тньі раз гуто́рі пе́рші сноп: Хва́льце Бо́га за до́бро і да́йце му хва́лу. — Дру́гі раз дру́гі сноп ста́ньę: Льу́пце Бо́га і дава́йце му хва́лу, бо відзіце, йак вон нам да́ва; ві браньіце, оре́це і шейęце, а кęт ше на вас Бог погньіва, та ше за да́рмо бу́дзеце тра́піц. Відзіце ту од восто́ка і́ду хма́рі, су́хі і мо́чьні, і́ду жі́мні і це́плі; кęд нас Бог сце, добійęме да́цо. — Тре́ці сноп заш ста́ньę і гуто́рі: Хто́рі зо слізу шейу, то́ті бу́ду зос радо́сцу жац. Йęдней ґдовіці хла́пец у́ше пітал от сушęда жі́га кус, же ноше́йę; зо слізу шал, а́льę за то зос радо́сцу ко́шел. Відзіце, йак то хто зо слізу ше́йę, тот воз радо́сцу ко́ші. — Штва́рті сноп ста́ньę і гуто́рі: Льу́пце Бо́га і модльіце, же́бі нам дал ца́рство, бо хто до ца́рства по́йдзе, тот хва́льі Бо́га з ангелка́мі, бо тот по́йдзе до вічней радо́сці; а хто по́йдзе до пе́кла, тот по́йдзе до вічней смутно́сці. — Оста́тні сноп ста́ньę пйа́ті і гуто́рі: Льу́пце Бо́га, йак сце найбаржей го́дні, бо хто льу́бі Бо́га, тот льу́бі і члове́ка, а хто ньę льу́бі члове́ка, ньę льу́бі а́ньі Бо́га.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Янка Югаса.

Книжне походжене сього оповіданя таке ще свіже, що навіть претенсіональний штучний стиль не вспів іще перемінити ся на простий народний. І тілько з сього погляду воно для нас цікаве.

III. Історичні перекази.

75. Цар Лазар, Мілош Обіліч та битва на Косовім поли.

Бул йеден цар, барз богáті і барз мóцні. Мал два дзіўкі. І вон тóті дзіўкі óдал обідва. І мал двох жéцох, барс ше ў ных цéшел. Льўбел йіх і тáк ше нá ных збізóвал, йак сам на сéбе. Прішло ўрéме, отпісал нá нього дрўгі цар, жéбі му стáвал дó польа на бітку. Кęд уш тóму прішло пісмо, ўжал і пречітал. Дóраз дал звóлац свóйіх міньістéрох і вóн з ныіма бешедóвал: Цо будзéме рóбіц? Трéба нам, да ідзéме на вóйну. Ту вам указўйęм пісмо, цо нá мньę отпісал з дрўгей жéмі цар, жéбі сме ішлы на бітку.

Міньістéре дóраз бўлы побуньęгі. А йóго сін мáлі бул éшчі; прідáвал вóйско — йęдну чьасц старшóму жецóві, дрўгу чьасц млатшóму жецóві, йęдну чьасц охáбел сéбе. Тот млáтші жец ньę бул дóма у тóт чьас, а стáрші жец націґáньęл нá нього, же вóн свóйому швекрóві ньę вéрні, же вон кęт пóйдзе до вóйні, вон свóйо вóйско запрéда геўтóму царóві. Відзіш, гвáрі, áны ці тéраз ньę прішол. Вон ньę дўма, жéбі мі геўтóго цáра наўладáлы. Вон дўма прі геўтóму царóві бýц вéльким пáном. Тó йа уш чьул од дрўгіх, цо нá нього гуторéлы, же вóн запрéда свóйо вóйско.

Дóчьул ше млáтші жец. Мáл вон свóйіх двох вéрніх пайтáшох тáкіх, дзе вон ішол і вóны там. Дзень і ноц ныґда йóго ньę отступéлы. Бўлы з ным прішагнўті. Вóны трóме так прішагáлы, дзе йęден погіньę, там шіцкі трóме; йęден за другóго свой жівот рескірал. Кęт то ше дóчьул, тóті слóва, цо нá нього гутóрел прет цáром йóго шóўґор, дóраз зо свойіма пайташáмі там пóшол. Йак пóшол до цáра, до свойóго швéкра, шіцкі там бўлы ўйęдно зобрáні у йęдней вéлькей хіжі. Кęт тóті трóме вóшлы нўка, до жéмі ше поклоньęлы. Обльęчéні бўлы шіцкі трóме у жельęзніх шмáтох, кáжді мал прі сéбе свóйо оружíйę. Йак вóны у хіжі там бўлы, шедзéлы окóло шіцкі, а вóны трóме поставáлы настрéт хіжі. Стáрші йóго шóўґор, а цáроў жец, шéдзел му до прáвого бóку. Дóрас пар насíпал до пугáру віна і наздрáўкал на свóйого млатшóго жéца:

Двіга́м тот по́гар у мо́йęй пра́вей ру́кі. Дай Бо́же нам шіцкім здра́ве! — Пе́рше ше обра́цел на Обіліч Міло́ша, сво́його жéца: Сі́ну мой, ньę-до́бра новіна на те́бе, цó ше чьу́йę, бó сом чьул, жé ші мі ньę ве́рні, нем тебе трімал за найльę́пшóго. Йа на те́бе ше бізóвал, дзе ті пóй-дзеш, то шіцко йę́дно, йак кęд бі йá там бул. А ті те́раз дáл ші ше пре́весц ту́рскому царóві, цо нам йę́ ньęпрійа́тель і цó нас сце пóбіц і óдньац на́шу царові́ну!

На тóті слóва у Міло́ша затва́рдло шéрцо. Шмéлі, мóцні хлоп бул, сцéло ше і пла́кац, чьом так нá ньго ньęпра́ўду гуторéлы. Альę ше отрімал, же ньę пу́шьчел áны йę́дну слізу. І вон йак ца́ра віслу́хал, пóчьал вон гутóріц. У́жал до ру́кох пóгар і наздра́ўкал на ца́ра: Мой наййашньę́йші цáру і мой óче! Йа уж зна́м, хтó нá мньę націга́ньęл. Тот, цó ні шéдзі пот пра́вім бóком. Ві́дзіш те́раз, йá ше зала́йęм жі́вім Бóгом, же йá бі то ньę зрóбел за свой жі́вот тóго, цо вóн нá мньę гу-тóрел; бізóўно, жé то вон тóто ду́ма зрóбіц. — І гва́рел царóві: Кęт ті мі ньę ве́ріш, же йа ці прійа́зні, йа éшчі ньę́шка до вóйні ста́ньęм з мóйіма двóма пайташа́мі і так ці гутóрім, же йа пе́рші му́шім пóйсц до турскóго табóру і прóсто пóйдзем, дзе ту́рскі цар ма розложéно свой шáтор і мáм го ньęшка льę́бо на йу́тре роспáрац. Кéд го роспáрем і на ґаґор му скóчім з нóгу. Кęд мі ньę ве́ріш, то бу́дзе пра́ўда за свóй жі-вот. — Йак вігутóрел, розгньіва́ні попа́трел на свóйого шóу́ґра злó-сльíво і та́к му гутóрел: Бу́ц ті прекльа́ті од Бóга, дá це дóрас, кęт ста́ньęш до вóйні, йак найбрі́тше шмéрцу забі́йу.

Чьéшко то бу́ло царóві, кęт тóті слóва чьул, і шіцкім міньістéром; шіцкі му до óчьох патрéлы, кęд гутóрел, же цó вон бу́дзе рóбіц с ту́р-скім ца́ром. Альę вóны дума́лы, жé вон бу́дзе чéкац, дóк ше шіцкі на вóйну вібéру, жé вон бу́дзе тéді тóго рóбіц с ту́рскім ца́ром. Вóны йак вігуторéлы у тей собра́ней хі́жі, на́пілы ше ві́на, пóклоньę́лы ше кра́ш-ньę шіцкі трóме і гварéлы: Здра́ві ту оста́ньце, бó мі са́мі ньę зна́ме, чі будзéме у́йę́дно дакę́ді ві́на піц і погáрі чéркац.

Йак ві́шлы вóнка, йіх кóны по ца́рскім двóру шейта́лы. Пошеда́-лы на кóны з двох бóкох Міло́ша, і́шлы вóны трóме до турскóго та-бóру, а Ту́рок зальę́гнул барз вéльке пóльо Косóво. Прі́ тім пóльу гра-ньіца ше одлучéла з йę́дну вóду, вóда ше волáла Сітньіца. Кęт тóті трóме прі́шлы ґу́ тей вóді Сітньі́ці, кóны одморéлы і напойę́лы, поше-да́лы у́йę́дно шіцкі трóме і почьа́лы ві́но піц. Вóны трóме бешедова́лы, жéбі йę́ден другóго ньę охáбел мéджі Турка́мі. І постава́лы на свóйо нóгі і пошеда́лы па кóны. Кęт стану́лы уж до ту́рскей жéмі, стрéглы йęднóго катóну, і́шол на коньóві. Тот катóна то бул од йіх ца́ра. Бул по ту́рскі обльęчéні, по ту́рскі знал і гутóріц, ньі́хто бі ньę ду́мал, жé то Рац; ка́жді, хтó го ві́дзел, за Ту́рка го пóзнал. Альę Мі́лош дóраз

го по́знал, же́ то о́д йіх во́йска йе̨ден бул посла́ні препа́тріц ту́рске во́йско. І запітал ше му Мі́лош, дзе бу́л і цо ро́бел. — Во́н йім по́чьал гуто́ріц, же бул препа́тріц ту́рске во́йско. — Пітал ше му Мі́лош, йа́к там сто́йі і чі йіх ве́льо йе̨ст. — Во́н йім гуто́рел: Ша́трі по́лне Косо́во по́льо. На́стрет по́льа ца́роу̌ ша́тор розложе́ні. А і гва́рел йім: Ту́рцох те́льо ве́льо йе̨ст, же да́ мі шіцкі соль посгапье̨ме, та́ бі сме йім йе̨ден полудзе́нок нье̨ посолье̨льі. — І Мі́лош ше ку́шьчічько застарал; а́лье̨ му гуто́рел: Ке̨т по́йдзеш ґу царо́ві, нье̨ гу́тор так, йа́к ші нам гуто́рел, а́лье̨ му по́ведз: Може́це ше у̌ла́піц, лье̨хко йіх наўлада́ме! — І с тім во́ньі ше розішльі. — Тот като́на прі́шол ґу царо́ві, а во́ньі тро́ме по́шльі до Ту́рской.

Відзе́льі то Ту́рці, же йа́кі то тро́ме і́ду обльече́ні у жельє́зу і оруже́ні. Пра́вельі йім дра́гу про́сто ґу царово́му ша́тру. Во́ньі йіх позна́льі, же́ то тро́ме ве́лькі пано́ве од Ра́цох. Ду́мальі се́бе: То́ті тро́ме прі́шльі на пре́док ґу царо́ві, бізо́у̌но во́ньі спу пре́дац нам во́йско! — Ке̨д до́шльі ґу царово́му шато́ру, то́ті, цо чьува́льі ца́роу̌ ша́тор, до́раз йаве́льі царо́ві, же і́ду та́кі тро́ме пано́ве од Ра́цох. Цар се́бе ду́мал: Бізо́у̌но бу́дзе ца́роу̌ жец Обі́лічь Мі́лош! Гва́рел сво́йе̨й стра́жі: Пу́шьце йіх кра́шнье̨ ґу мойо́му ша́тру, во́ньі нам прі́шльі пре́дац во́йско.

Пра́ве во́ньі уш та́кой прі царово́му шато́ру; с ко́ньох посхадза́льі до́лу і с тіх двох йе̨ден у̌ла́пел Міло́шового ко́ньа, а Мі́лош по́шол пот ша́тор ґу царо́ві Мурато́ві. Гуто́рел му цар: До́бре, же́ ші прі́шол, зна́м, же ші прі́шол і прінье̨зол ші нам но́ве ла́цо. Йа, відзіш, те́бе бі дал комендірац зоз мо́йім шіцкім во́йском. Бу́л біш нат шіцкіма офіціра́мі па́ном. Бу́л біш у̌ мнье̨ дру́гі по царо́ві. Йа́ бі ці дал ве́льке бога́цтво і бу́л біш ве́лькім па́ном і ма́л біш ве́льку у̌ла́ду; у мо́йе̨й царові́ньі шіцкі бі це муше́льі слу́хац; цо́ бі ті роска́зал, то́ бі так муше́ло буц.

Йа́к то Мі́лош віслу́хал, нье̨ сцел ше му укло́ньіц і нье̨ сцел на то́то прі́стац. Гва́рел царо́ві: Йа́ мам досц шіцко́го, мам бога́цтва, а мам і ве́льке па́нство. Йа мла́ді хлоп і мо́цні і до во́йні сом спосо́бні. Йа нье̨ прі́шол запре́дац мо́його ца́ра во́йско, йа нье̨ прі́шол ньіко́му ше подльізо́вац, йа́ лье̨м прі́шол до́ войні, до бі́ткі.

Йа́к то цар чьул, росньіва́ні бул. І Мі́лош му ру́ку да́вал, а ца́р му но́гу ме́сто ру́кі нацагнул. Мі́лош йа́к то відзел, у̌ла́пел го за но́гу, віца́гнул свой нож, од но́гі аш по ґа́ґор го роспа́рел і зо́рвал го зоз його престо́ла, цо на́ ньім ше́дзел. До́к вон ца́ра роспа́рел — то фрі́шко бу́ло — бо там нье̨ лье̨м во́ньі дво́ме бу́льі, бу́ло і там прі царо́ві ве́льо пано́ве, офіці́рі, цо слуха́льі, йак во́ньі дво́ме бешедова́льі і око́ло ша́тру стра́жа ста́ла, хлоп до хло́па. Ке̨д відзе́льі, же Мі́лош ца́ра роспа́рел, почьа́льі на Міло́ша ша́тор та́ргац. Ша́тор бул зов дро́тох. Ке̨т

спаднул долу на Мілоша, ньє могол ше так фрішко вітаргац. Док ше вон вімотал с пот шатру, геўті двоме ўш ше білі вонка. Мілошоў конь бегал коло шатру. Мілош віскочел на коньа і почьалі ше браньіц шіцкі троме. Удерелі на ньіх около с каждей страні і вонь барз вельох Турцох позабівалі. Йеден с тіх трох уш спаднул долу с коньа, альє го геўті двоме охраньєлі, док ньє вішол на коньа. Воньі ше цалі дзень білі і ньє моглі йіх Турці наўладац. Прішлі ґу тей воді Сітньіці, посходзелі долу с коньох, да ше дакус одморйа, да одіхньу, бо барз вісталі. Кєд воньі бешедовалі ўйєдно, же шіцкі троме вішлі здраві, ньє остал аньі йєден мертві, теді прішло Мілошові на розум, йак вон гуторел пред кнез Лазаром, же вон турского цара роспаре і на ґаґор му скочі. Вон цара роспарел, альє забул му скочіц на ґаґор. Дораз гварел свойім пайташом: Йа забул скочіц турскому царові на ґаґор; ўрацме ше назад, бо йа жівім Богом прекльінал ше, же то зробім. — Геўті му гварелі двоме: Знаш, льудзе гуторйа: у поўраценьу ньєт сретьі. Мі чьешко відземе отамаль, кєд ешчі рас пойдземе. Альє кєт ші прішагал, же то зробіш, а мі поме назад, бо і мі йєден за другого креў розльєйєме. — Бо Мілош гварел: Кєд ві двоме ньє прідзеце, йа пойдзем сам.

Воньі пошедалі на коньі, ўрацелі ше назад. Дораз йіх почьалі Турці біц. Воньі йак дошлі ґу царовому шатру, уш теді цара дохторе зашівалі. Мілош скочел с коньа долу, убегнул пот шатор, вірвал цара мертвого од дохторовіх рукох, ўдерел з ньім до жемі і скочел му на ґаґор. Геўті двоме ньєпрестано ше білі. Кєд Мілош вішол вонка, ньє моглі так льєхко ше біц, йак на перші завод. Уш ше шіцкі Турці дозналі, же Мілош Обіліч цара роспарел. Кєт шейсц езрі йєден од його пайташох побіл, ўж го теді с коньа збілі і на место ўмар. Ньєодлуга забілі і другого пайташа му. Кєт то відзел Мілош, же вон уш сам остал, розгньівані так біл Турцох, йак кєд каба ульєці меджі вельо ташькі. Вон себе сам бешедовал: Боже мілі, на швеце ці фала, да мі терас прідзе мой побратім кральєвіч Марко! Шіцкіх бі сме Турцох побілі. Та ньєт на швеце такіх двох йунацох, йак мі двоме!

Кєд уж Мілош вістал ше біц, ньє моглі го наўладац, прішла йєдна баба турска, предавала жемльічькі катонацом. Вона йім гуторела: Льєхко ві го ўлапіце, льєм так ропце, йак йа вам повем: Копійі до жемі закопуйце йєдну ґу другей, да шіцкім копійом оштре стойі горе! І воньі то дораз робелі, цо йім баба гуторела. І то Мілош думал, же то вон льєхко прескочі. Почьал на коньу прескаковац і предзал ше му конь. Мілош відзел, же го уш спу наўладац, а і сам знал, же гочь бі могол сам ше охраньіц, альє воньі булі прішагнуті шіцкі троме ўйєдно, дзе йєден загіньє, там муша шіцкі троме. Мілош гварел Турцом:

Пріцце ґу мньє, нье бойце ше одо мньє! — Альє кажді ше бал бльіско прійсц ґу ньому. Гварельі му: Одруц шаблью, одруц копійу і шіцко оружійе! — І вон одруцел от себе. Воньі му гварельі: Одруц і тот нош, цо ші нашого цара роспарел! — І вон шіцко одруцел. Йак го ўлапельі до рукох, спельі з нього обльєчіц жельєзні шматі, а нье моглы, бо то шматі бульі на ньім замкнуті. Тота баба, цо там була ньєдальєко, цо йім гуторела, же йак майу го ўлапіц, вона йім і поведла, дзе вон кльучі тріма от свойіх шматох. Гварела йім: Патріце, у його байусох стойа му кльучі од його шматох! — Вон мал байусі велькі і там му нашльі кльучікі. Кєд розомкльі, шматі з нього зньальі і сцельі го погубіц; альє вон відзел, же уж му будзе коньєц, заволал ґу себе тоту бабу, же вон ма вельо пеньєжі на йєднім месце закопані. І баба ше дала навесц, же прішла аж ґу ньому бльіско, бо вон гварел, же іншак нье може йєй повесц, льєм на шептаці, жебі другі нье чьульі. Баба ше дала превесц, пріложела ухо ґу його главі і сцела слухац, цо йєй будзе шептац. Мілошові рукі бульі зйазані, нье могол бабу іншак ўлапіц, льєм з гарсцамі. Ўлапел йу за твар, дораз бабі очі віскочельі, а нос і уста йєй одорвал і баба дорас там умарла. Мілоша положельі до цемньіці.

Кєд було треці дзень, прішльі шіцкі Раці на войну і зоз ньіма ішол кньєз Лазар. Йак прішльі ґу тей воді, відзельі воньі креў розльату, вельох мертвіх позабіваніх. Зачьудовані кнез Лазар дораз гуторел свойім офіціром, цо то може буц, же ту тельо позабівані. То білзоуно будзе праўда, цо мой гуторел жец Обіліч Мілош, же гуторел: Йа пойдзем до войні, нье будзем аньі вас чекац! І прішло му на розум, же вон гварел, же Турского цара роспаре і станье му на гарло. І вон ше дораз дочьул, же йак воньі ше троме більі і дочьул ше, же Мілош цара роспарел. Теді вон заплакал за свойім жецом Мілошом і кєд на ньіх Турці удерельі, велька бітка була; от кєді швет швегом, така война нье була, бо там мушельі ўйєдно рубац ше і клац ше, бо теді нье було пушкі, нье було дзела, льєм шабльі і копійі і буздовальі. Кєт ше дзвігльі шіцкі Турці на ньіх, кажді дзень баржей йіх ўладальі. І Раці преўладальі бі Турцох, да нье предал кнез Лазароў жец старші войско. Вон удерел зо свойім войском нье на Турцох, альє на свойого кньаза. Теді відзел кньаз[1]) Лазар, же йака то праўда і ньєпраўда була, цо Мілош Обіліч гуторел. Прішло му на розум, же кєд му гварел: Тот, цо ці на мньє гуторел, же йа предам войско, тот предал сам. Вон аш теді уверел, же Мілош свойєй бешеді нье бул ціганом, же вон зробел по праўдзе, а тот, цо на Мілоша ціганьєл, же Мі-

[1]) Се слово вимовляв оповідач різно, що й зазначено.

лош так зробі, а вон зробел сам. У тім чьасу забілы под кньаз-Лазаром коньа і дораз му другого датьі. І барз велька моц була прі кньаз-Лазарові. Ньę моглы так льęхко преўладац йіх. Там погінулы вельо Турці, погінуло там вельо і Рації. Преўладатьі Турці Рацох і кньаз Лазара ўлапелы жівого і полапалы вельо офіцірох, предньацох. Уж бул мір. Прівеллы кньаз-Лазара ґу царовому шатру, дзе бул турскі цар умарті і там му кньаз-Лазарові одрубатьі главу і Обіліч Мілошові і геўтім, цо осталы ґęньęральę і офіцірі. Кęг ховалы двох царох ўйедно, а Мілоша по конццу ногох царовіх. І кнез-Лазара пріньęслы до Раваніці до манастіра. І ньęшка, хто сцe відзіц його цело, може пойсц опатріц.

І по тей войні вельо там булы пораньęті і мертві.. Йęдна дзіўка ішла тамаль і ньęсла воді і йęден пораньęті льęжел у креві і пітал од ньęй воді: Дай мі, дзіўко, дакус воді, да ше напійęм, бо дораз мі будзе коньęц! Йęден Турок ходзел тамаль, препатрал, йак вельо йęст мертві, а і вельо йęст пораньęті, ешчі жійу. На йęдного надішол, льęжел у креві. Йęден бок му бул пребіті, ешчі кушьчічько жіл; то бул йęден ґęньęраль од Рацох, мал красні шматі на себе, мал красну, драгу годзінку ў кішеньці, мал прі себе і досц пеньęжі, а мал і красну шабльу. Шабльа коштала трі царово ґраді. Було на ньęй драгоціні камень, дійамант; так ше швіцела, йак на поладньę слунько; зо златом була вібівана і було на ньęй трі слова вібіті од злата. І тот ґęньęраль прегварел ґу тому Туркові: Відзіш, побратіме, йа уж умрем скоро. Прічекай да с пол годзіні, док ше мойа душа от цела розлучі, йа ці охабім шіцко мойо, цо прі себе мам, льęм ме закопай до жемі, да мі ўрані і орлі месо ньę таргайу. — Турок ньę сцел чекац, одрубал му главу, ўлапел го за йęдну руку і за ногу, руцел го до тей текучей воді Сітньіці. А тото шіцко од нього одобрал. Прехадза ше Турок по Косовім польу і барс ше цешел, же ма таку шабльу, же йу от Турцох ньіхто ньę мал. Кажді ше му пітал, дзе то вон достал. У тім чьаше, кęт тота война була, кральовіч Марко бул у босанского кральа на госціні, бо вон ше кнез Лазарові ньę сцел пітац, а кнез-Лазар го ньę волал до войні. І то йому ньęдобре було за свойіма братамі, же йіх так Турці побілы. Облькęк ше по турскі і по турскі знал бешедовац і пошол опатріц на Косово польо, да вон відзі, йак йіх барс побілы. Кęт пріпшол до лоўґру, ешчі Турці малы вельо шатрі на Косовім польу. І вон ше прехадзал даскęльо дньі. Надішол на того Турка, цо мал тогу шабльу. Пітал ше му, чі ньę преда тоту шабльу? — Турок му гварел, же ньę преда. — Пітал од нього йу опатріц. — Турок му дал до рукох і вон шабльу познавал по тіх нумерох, цо булы вібіті. Йęдно слово було: Вукашін краль. Друге слово було: Кральовіча Марка. — І вон

по́знал ша́бльу, же́ то йо́го о́ца бу́ла. Пітал ше Турко́ві: По́вец по пра́ўдзе, чі ші йу до́стал на во́йні, чі ці од о́ца оста́ла, чі ші йу ку́пел. — Ту́рок му гуто́рел: Ке̨д ме так тва́рдо пі́таш, йа ці барш по пра́ўдзе по́вем. Нье̨ оста́ла мі од о́ца, а́ньі сом йу у во́йві нье̨ задо́біл, а́ньі сом йу за пеньє̨́жі нье̨ ку́пел. Ке̨т сом хо́дзел поме́джі ра́нье̨тіх, надішол сом на йе̨дно́го ґенера́льа. Лье̨́жел у кре́ві пораньє̨́ті. Ке̨д ме увідзел, та́ мі гуто́рел: Прічека́й мо́йу шмерц, та́ ці оха́бім годві́нку і пеньє̨́жі і ша́бльу. А йа нье̨ сцел че́кац, віца́гнул сом ша́бльу, одру́бал сом му гла́ву, ўла́пел сом го за ру́ку і за йе̨дну но́гу, ру́цел сом го до во́ді, а сам сом ўжал ші́цко од нього, цо мал. — А то Ма́рко по́знал, чі́йа то ша́бльа і знал, йо́го Ту́рок ру́цел до во́ді і пітал ше му: Чьо́м ті то зро́бел, чьом ші нье̨ че́кал, до́к вон у́мре? — Алье̨ Ту́рок Ма́рка нье̨ по́знал, бо́ вон ду́мал, же і Ма́рко Ту́рок. Ші́цко му віво́лал. Ма́рко од ньо́го пітал ку́піц ша́бльу, же́ му барз дра́го заплаці. І во́н му пре́да ша́бльу. Алье̨ Ма́рко му гва́рел: Гі́байме да́лье̨й о́таль да́ґдзе по́д мост, да́ нас нье̨ відза Ту́рці, же йа́ мам те́льо пеньє̨́жі, бо йа́ Ту́рцом ве́льо длу́жен. Ке̨д увідза, же йа́ мам пеньє̨́жі, ка́жді бу́дзе сво́йо пітац. І Ту́рок прі́стал на то, по́шол з Ма́рком под йе̨ден мост і Ма́рко му чі́тал пеньє̨́жі за ша́бльу, а ша́бльу віцах, та́ йу опа́тра. Ке̨д Ма́рко чьу́л то́го, цо́ му Ту́рок гуто́рел, йа́к вон ша́бльу до́стал, ма́хнул зо́з ньу, одру́бал Турко́ві гла́ву, ўла́пел го за ру́ку і за но́гу, ру́цел го до́ тей во́ді і гва́рел му: Ідз, глье̨дай мо́його о́ца! А Ма́рко по́шол аж ґу мо́рйу. Чье́шко тарґо́віц Ту́рком с кральє̨ві́чьом Ма́рком.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Куліча.

Паралелї: Милош Обилић у народним песмама (Нови Сад, 1885), ст. 136—137, ч. 18: Милошева заклетва; ст. 137—139, ч. 19: Милош Обилић и Иван Косанчић. — Краљевић Марко у 25 песама (Нови Сад, 1884), ст. 58-65, ч. 9: Марко Краљевић познаје очину сабљу.

76. Королевич Марко воює з Турками проти Арабів.

Пі́сал ту́рскі цар на кра́левіча Ма́рка, да́ му прі́дзе у по́моц на во́йну, бо́ го барз бі́йе̨ ара́пскі краль. Ке̨д Ма́рко пі́смо до́стал, у йе̨дней годві́ні до́стал трі пі́сма: Йе̨дно пі́смо, да і́дзе на во́йну, дру́ге пі́смо до́стал, да і́дзе на сва́дзбу, тре́це пі́смо до́стал, да і́дзе на кресце́нье̨

за кýма. Кęд вон пречíтал шіцкі трі пíсма, пóшол ґу свóйęй мацéрі і гутóрел йęй: Цó йа бýдзем рóбіц, стáра мац?

Мац ше му пітáла: Чьом, сíну мой?

Вóн йęй пóчьал гутóріц: Дóстал сом трі пíсма, поздраўльęньę от тýрского цáра, да íдзем му на вóйну у пóмоц, бо бíйу го барс Арáпі; дрýге пíсмо сом чітал, да íдзем на свáдзбу; трéце пíсмо пíше мі, да íдзем на кресціні за кýма.

Мац віслухáла го, тá му гуторéла: Віддзіш, мой сíну, тóт, цó ці пíше на вóйну, да му íдзеш у пóмоц, вóн ше вóла на тéбе од нýжді, а ньę од роскóшу. Цó це вóла на свáдзбу, то льęм на вешéльę, то ньę нýжно. Тот, цó це вóла на кресціні, вон сéбе бýдзе вóлац другóго за кýма. Іц ті, мой сíну, у пóмоц царóві на вóйну, тóт це вóла од нýжді. Помóчі сéбе ньę гóдзен, другого вóлац ньę мóже, бó му кáжді ньę гóдзен помóчі; мýші вóлац льęм такóго, цо вон сéбе дýма, же тóт мі гóдзен помáгац. Вóн ці пíше с крáсним слóвом, буц тáкі дóбрі і мілосéрні, прійдз мі помóчі, кáжді дзень нас мéньęйę йęст.

Мáрко кральóвіч кęт то ýчьул, цó му мац гуторéла, обльęкол на сéбе кáпут от курйáка, шáпку от фаркáша, обéшел на кóнья сéбе на шéдло буздóвань, на дрýгі бок завíшел йęден мех пóлні з віном, дá му ньę крíві ше шéдло з бóка нá бок. Кóпійу пріпáсал на прáві бок ґу нóгі, шáбльу пріпáсал кóло пойáса, шéднул на кóнья і гвáрел мацéрі: З Бóґом дíко, йа íдзем на вóйну, чі прíдзем йа жíві і здрáві, чі ньę прíдзем, бо йа і сам ньę знам, цó миьę там бýдзе.

Мáц го віпровадзéла вóнка на дрáгу, гвáрела му: Шчешьлыíво, мой сíну, дá ше мі поўрáціш жíві і здрáві нáзад!

І зóбрал ше, íшол до тýрскей. Кęт прíшол ґу царóві турскóму, барз го цар крáшньę дочéкал і з вéльку парáду. І пóчьал ше му поносóвац, йáку ма вéльку бріґу, йáк го барз Арáпі бíйу. І Мáрко ше найęдол і нáпіл, шéднул на свóйого кóнья і пóшол на вóйну. Кęд го увідзéлы Арáпі, так од ньóго сцекáлы, йак курчьáта, кęд йіх сце сóва ўлáпіц. Кęльо позабíва, тéльо с кóньом поґáжі. Кęд раз мáхньę зо шáбльу, пó двох нáрас прерýбе, с копíйу штýха, прéйк сéбе йіх рýца. Кęд йіх окýпел по трí сто, нáраз до громáді йіх збíл, нáгнал йіх прет цáра, мéртвім глáві сцíнал і нóшел. Так гуторéлы Тýрці, жéбі цар ньę вéрел, жé вон так барз бíйę. Дрýгі му завідзéлы Тýрці, шіцко царóві гуторéлы, жé вон мéртві глáві нóші прет цáра і же вон тіх гóны жíвіх, цо Тýрці залапéлы. І цáр зá то ньічь ньę гутóрел. Мáрко ше дóчьул, же цо гутóрйа нá ньго Тýрці царóві, і пітал ше царóві, жé вон йýтре ньę гóдзен пóйсц на вóйну, бо йóму бýдзе швéто, ньę бýдзе ше біц нá тот дзень. А і гвáрел, же вон за трі дны слáві кресцéны дзень і ньę гóдзен ше біц. — І цáр му енґęдóвал. Вóн сéбе дýмал: Йа пóй-

дзем сла́віц, да́ йа відзім, йа́к во́ньі ше бу́ду біц, кєд йа́ там ньє бу́дзем!. Увідза во́ньі, чі так бу́ду у̂ла́дац, йак кєл йа́ там бул. Бу́дзе ве́ріц і цар, же́ то ньє пра́у̂да, же йа ме́ртвім гла́ві оцінал, а но́шел пред ньо́го. Бу́дзем відзіц, чі те́раз бу́ду залапйо́вац Ара́пох, жівіх прет ца́ра го́ньіц.

Гва́рел му цар: Розлож свой ша́тор у по́льу, пі і йєдз, кє́дьоґод ті спеш, йа бу́дзем пла́ціц шіцко!

І мал ту́рскі цар йєдно́го предньа́ка от Ту́рцох. То́му бу́ло ме́но Му́стау̂ Аґа. І то́го се́бе Ма́рко заво́лал до свойо́го ша́тру, же бу́ду піц і йєсц, же́бі мал с кім бешедо́вац. Льє́дво че́кал Ма́рко, да йу́тре ско́рей дзень. Кєт слу́нко віходзе́ло, удере́льі на́ ньіх Ара́пі, шіцкі закрічьа́льі: Біме йіх, ньєт уш то́го страшно́го йуна́ка! — Кє́д йіх початьа́льі ра́но біц, ца́лі дзень ньєпреста́но йіх біл́ьі. Ньє ма́льі а́ньі йєдзе́ньа, а́ньі шедзе́ньа. І ца́р то до́чьул, йа́к йіх барз бі́йу, же ньєт кральові́чьа Ма́рка, по́слал слу́гу свойо́го ґу Марко́ві, поздра́вел го, же́бі йу́тре прі́шол на во́йну, бо йіх барз Ара́пі бі́йу. А во́н ше нашме́йал зо сво́йім пайта́шом і гва́рел му: Відзіш, па́йташ, мо́же те́рас цар уве́ріц, чі́ то пра́у̂да, цо на́ мньє гуторе́льі Ту́рці. — На́стал дру́гі дзень, Ма́рко ньє і́шол зо ша́тру. Бі́льі йіх Ара́пі е́шчі ба́ржей, йак пе́рші дзень. Заш пі́сал цар на йє́дней ка́рті: Гі́бай, Ма́рку, бо до́раз бу́дзе гу́йа мойо́му ца́рству! — Ма́рко ньє по́шол на його́ сло́ва. Вон сцел відзіц, цо́ то бу́дзе за трі дньі. Тре́ці дзень, кєт слу́нко вішло ра́но, вішльі Ара́пі го́ре на йє́ден брег і закрічьа́льі: Гу́ра, гу́ра, біме йіх, ньє́т йім то́го страшно́го йуна́ка! — Уш тре́ці дзень і сам цар ду́мал зо сво́йєй пала́ті сце́кац. По́слал послані́ка йєдно́го, най бу́дзе так до́брі крал́ьо́вічь Ма́рко, же́бі прі́шол до во́йні, бо́ кєт те́раз ньє прі́дзе і во́н му́ші сце́кац. Та́к йіх бі́йу Ара́пі. — І Ма́рко по́слухал і по́шол до во́йні. Кє́д го увідзе́льі Ара́пі, до́рас ше розбе́гльі шірцом по по́льу і по льє́сох. Розгньіва́ні та́к йіх біл, йак у шко́лі маґі́стер дзе́ці. Ве́льо йіх оку́пел, прі́гнал йіх до ца́ра. Барз ве́льо і с ко́ньом поґа́жел. Тот дзень зміре́л шіцку во́йну. Уш те́ді вере́льі Ту́рці, же кєд Ма́рка ньє бу́ло у во́йні, та́ йіх барз бі́льі Ара́пі, а кєд Ма́рко прі́шол, так сцека́льі шірцом, йак зайа́ці. І кєт ше зміре́ло, дал заво́лац цар Ма́рка ґу се́бе, пі́тал ше му, цо́ му хі́бі, чі йє барз раньє́ті.

Ма́рко гва́рел: Ма́м седе́мнац ра́ні.

Пі́тал ше му цар, чі то бу́ду смерте́лні ра́ні, чі вон ше го́дзен вільічіц.

А вон гва́рел царо́ві: Йа ду́мам, же ньє бу́ду смерте́лні; ду́мам, же́ то го́дзен віго́йіц до́хтор.

Дораз му цар дал сто дукаті і казал му, жебі ше лычел, да нье умре.

А вон ужал пеньежі до кішенькі і пошол до карчьмі, піл і йедол, з йедней до другей ходзел, док ше му рапі нье погойелы. Його качьмарі лычелы, нье требало му дохтора.

Кед вон побул там да скельо дньы, прішло пісмо од його дому зос Прілыпа града, же на його ґрат удерел ньепрійатель і шіцко му позабівал, слугох і служныіці і стару мацер с коньмі поґажел, а жену му одньесол. Кет то Марко пречітал, відзел то і турскі цар. Марко ше удерел по кольеньє і пітал ше му цар, цо пове? — Вон гварел цароі: Нье добре ше стала новіна. Мойо обісце і мой ґрад йеден обешеньак шіцко попальел і мойу чельац шіцко позабівал. Мацер мі с коньмі поґажел, жену мі одньесол.

Гварел му цар: Нье старай ше, мой сіну, кралевічьу Марку, йа тебе направім краші ґрад, йак ші го мал. Йа тебе ожеьім, крашу ці дзіўку дам, йак твойа, цо була. І шіцко ці дуплу заплацім, цо ці наробел чькоді.

Марко дорас цароі гуторел: Йа то, цару, шіцко верім, жебі то могло буц, алье йа ше ганьбім, жебі мньо другі цароне правелы ґраді. Йа ше ганьбім, жебі мнье другі женьелы. Льудзе бі гуторелы: Відзіш ні кралевічьа Марка; вон уш шіцко попіл, прекурвел, вон уж ньема ньічь. Льудзе бі думалы, же ше нье може оженыіц сам. — Вон крашнье за то дзековал цару, же му цар обецал, же му праві домі і же го ожены. Пітал от цара, да му цар да трі сто надньічьарох такіх, цо знайу копац у віньіці і да йім да каждому мотіку, же вон пойдзе на роботу до того крайьа, цо му погарел його ґрад і попальет, бо тот краль мал вельо віньіці і требало му надньічьарох.

І вон ше зобрал зос тіма трі сто хлопамі і пошол до йедного манастіра і там ше віспоседал, бо вельо душі позабівал. Йак там у калуґерох був, пітал себе од йедного калуґера шмаґі попоуські, же і вон будзе калуґером. Обльекол ше, то бул і страшні поп, геуті льудзе прі ньім булы льем дзеці. Пошол там до того кральа, цо му його добро погарел. Кед го увідзел тот краль, врадовал ше му, же му тельох роботньікох прівеол, а такой му требало копац у віньіцох. Його заволал нука, а роботньіці льежелы у його дворе. Вон себе думал, же то бівоуно калуґер, бо на вецей местох ше трафело, же калуґере худобні і же іду за роботу. І його прізнал тот краль, же вон прінуждені робіц, чьасцел го з йедлом і с піцом. Кет шедзелы прі стольє, Маркова жена йім служела, йедла йім ношела і піц йім ношела. Мучьно то було Маркові, кет свойу жену відзел у другого кральа залапену. І його жена познавала, же то йей муж, кралевіч Марко, алье сама себе нье верела,

жébi бул йęй муж пóпом. Дýмала сéбе: Вóн бі то ньę зрóбел, жéбі обльéкол калуґę́рскі шмáті! Дрýгі рас кęд дáґдзе ішол ше біц, вон брал оружійę і шмáті свóйо ўжал, а тéраз жéбі ўжал калуґę́рскі! Ньę довęрйáла сéбе, жé то йęй муж. Кę́льо рас пріньę́сла віна на стол, ўше нá ньго попатрáла. — Кę́ґ ше уж найę́длы і напілы, прішла музіка до кóнґу і почьáла йім грац. Бýло йіх там вéцей дрýштва, цó ше весельę́лы, танцовáлы і пілы. Йáк ше Мáрко нáпіл, бул у найльę́пшей дзéкі. Пітал ше кральóві, чі му шльęбóдно потандóвац на дрóбно калуґę́рскі. — І кра́ль му гвáрел: Шльęбóдно каждóму; хто йак зна, най так танцýйę. — Вон стáнул на нóгі, пóчьал на дрóбно танцóвац, даскę́льо рас ше вікрýцел по хіжі, віцáгнул шáбльу зос пóшві, вікрýцел ше окóло у тáнцу, раз мáхнул, глáву зньал кральóві. Дóрас ше побуньę́до шіцко йóго доменыійę, бó вон пóчьал слýгох, служныіці забівац, а свóйім роботныіцом, цó йіх одвéдол, кáзал йім да шіцко обісце попáльа, шіцко блáґо да побéру на громáду. — І слугóве ше рошкочę́лы, шіцко порабровáлы, ґрад ростр епáлы і свóйу жéну ўлáпел і побóчькал, бо вóна ньę бýла вінováта у тей робóті, вóна ше іншак ньę мóгла óдньац од геýтóго крáльа, мушéла з ньім пóйсц. І то Мáрко відзел і прізнал ше, же гочь вóна ньę сцéла, áльę мушéла. Так льýдзе гутóрйа, цо мýші бýц, то áньі ньę чьéшко. А вóн ше зóбрал зо свóйіма надныічьарáмі, до Прільіпу ґрáду одньę́сол вéльо пеньę́жі і дал сéбе попрáвіц свой ґрад éшчі крáше, йак бýло. Надныічьáрох пóслал крáшньę шіцкі́х дóму до тýрского цáра. І тéраз бі жілы, да ньę помáрлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

77. Як визволив Марко королївну від чорного Арабина.

Раз надýмал кральóвіч Мáрко, да ідзе препáтріц швет, бо чьул у йę́днім крáйу, барс ше ньęдóбре робéло. Ешчі дóма бул, дóстал йę́дно пісмо з йęдного варóшу од йę́дней царóвей дзіўкі. Бýло ў ньім напісáно: Поздрáўльам це, наййашньę́йші крáльу Мáрку. Чьýла сом за тéбе, же ті гóдзен помóчі, кóму ті сцеш; і пéрше напісал сом[1]), краль, зо свóйу рýку пісмо кралевічьу Мáрку: Гібай мі, мой сіну, у пóмоц, бó мі чьáрні Арап ма пріс ц по дзіўку. Йá бі йу ньę сцел дац за Арáба; іншак сом йу ньę гóдзен óдньац, бо ше чьáрні Арап ньę бóйі; да з о йę-

[1]) Оповідач забув, що царівна почала лист писати і далї продовжує його від імени царя.

ден мéшац ма прiсц пó ньу. Пiсал мi уж пiсмо: Кęд йу крáшньę ньę дам, нáй му стáвам до пóльа бiц ше.

I Мáрко дóраз ньę îшол, ньiйáкi óдвiт ньę дал. Дрýгi дзень пiше царiца на Мáрка: Пiтам це крáшньę i кýмом це нáзвем, прiц у пóмоц, óдньęй мi мóйу дзiўку од Арáпа. Дáм цi трi товáрi бла́ґа i дáм цi йу за жéну. Вóльęм йу тéбе дац, йак чьарнóму Арапóвi.

Мáрко дóстал пiсмо, пречîтал i дýмал сéбе, же пóйдзе óдньац дзiўку, áльę сéбе дýмал, же мá кęдi. I ньę дáвал óдвiт ньiйáкi. Ньę мóглыi шę дочéкац, дóк вон прiдзе; дзiўка мiра ньę мáла, кáждi дзень плакáла. Спац ньę спáла áньi ў нóцi, áньi вó дньę, áньi йęсц ньę гóдна, бýла барз вастарáна. Кęд уж мал прiсц на трéцi дзень Арап пó ньу, ўжáла пiрко до рýкох, удéрела з ньiм до свóйого льiца i почьáла пiсац во свóйу крéву: Пiшем цi, побратîме мóй, кралевiчьу Мáрку, прiдз мi у пóмоц, óдньęй ме од Арáпа; вóльiм пóйсц за тéбе, йак за Арáпа. Волáла ше нá ньго барс крáшньę: Кýмiм це швéтiм Йáном; дáм цi шéйсц товáрi бла́ґа i дáм цi мiску злáту; у тей мiскi гад i трîма у пiскох драгоцiнi кáмень, дiйамáнт, тó цi шiцко дарýйęм; дарýйęм цi пол кральовiнi i цо бýдзеш жáдац, шiцко цi дáме.

Йак Мáрко дóстал пiсмо, пречîтал i чьéшко му бýло за тóту дзiўку, йáк ше нá ньго крáшньę вóлал сам краль i кральiца. На трéцi раз барс крáшньę ше волáла i кральова дзiўка. Опрáвел свóйого кóньа крáшньę, шéдло полóжел нá ньго, буздóвань обéшел на йęден бок шéдла, на дрýгi бок обéшел пóлнi мех з вiном, жéбi му ньę крiвéло áньi тáдзi, áньi тáдзi. Ўжал на сéбе кáпут от фаркáша i шáпку от фаркáша, шéднул на кóньа i прóсто îшол до тóго варóшу, дзé мал прiсц чьáрнi Арап по крáльову дзiўку. Йак дóшол до тóго варóшу, пóшол до йęдней кáрчьмi нýка до двóра i сцел кóньа напóйiц. Кęд вон пóйдзе ґу стýдньi, вiдзi там йęдну дзiўку: ўлáсi роспушьчéла, рýкi лáме, а плáче, слiзi йęй йęдна за дрýгу капкáльi з óчьох, од жáльу ньę мóгла бешедóвац. Вiдзел то кральóвiч Мáрко, запiтал ше йęй, чьóм тi так плáчеш? Вóн йу ньę пóзнал, же чîйа вóна дзiўка; á то бýла дзiўка сáмого крáльа, пó уж йýтрейшi дзень мал прiсц пó ньу чьáрнi Арап. А дзiўка ньę знáла, жé то крáльовiч Мáрко. Вóн ше йęй áньi ньę спóвет. Пiтал ше йęй, же чьом так плаче. Вóна му отповéдла: Чьóм ме пiташ, кęт шi мi помóчi ньę гóдзен? Пó мньę ýж ма прiсц йýтре чьáрнi Арап. — Вóна прiповедáла сáма ґу сéбе. Стóйi прi тей стýдньi, а плáче: Вóльiм скóчiц дó тей стýдньi, йак за чьарнóго Арáпа пóйсц. Вóльiм ше, стýдньо, за тéбе óдац, йак за Арáпа.

Йáк то Мáрко зáчьул: Ньę скáкай, дзiўко мóйа, до стýдньi, ньę роп сéбе шмерц.

Дзі́ука му гуто́рі: Во́льім ско́чіц до сту́дны, йак да доче́кам чьарно́го Ара́па. Кęт се́бе поду́мам, йа́кі йę чьа́рні, бріткі, льęм ше му зу́бі більęйу; ке́д го мам обла́піц, му́шім у́мрец. Йа чьу́ла за кра́льовічь Ма́рка, же во́н бі мо́гол мньę о́дньац од Ара́па; у́ш сме му трі рас піса́льі, а ньійа́кі нам о́двіт ньę да́ва, чі пр́ідзе, льęбо ньę прі́дзе. Овдаль да мал пріс
ц, уж бі ту бул.

Шіцко то слу́хал Ма́рко, а ньę віво́лал йęй до́раз. Йак во́на уж ма́ла дзе́ку, же ско́чі до сту́дны, во́н йęй гуто́рел: Ньę скочь, ше́стро мо́йа, ньę роп се́бе шмерц, йа́ це прі́шол о́дньац от чьарно́го Ара́па. То йа кральо́вічь Ма́рко. Йа ду́мам, ке́д мі Бох помо́же, йа́ це одньę́йęм. Ньę бу́дзе ці Арап бочькац твоййо льіца!

Йа́к то за́чьула дзі́ука, ру́кі рошіре́ла, за шійу го облапе́ла, за льі́ца го бочька́ла, од радо́сці ма́ло ньę спа́дла на́ жем і до́раз го вола́ла, да прі́дзе до кра́льа, до йęй о́ца. Альę во́н йęй гва́рел: Ньę гу́тор ныко́му, ше́стро мо́йа, же йа прі́шол, льęм ідз до́му, по́ведз оцо́ві і маце́рі, же йа прі́шол; і на́й мі зріхта́йу до́бру вече́ру і добро́го ві́на, а ве́льо. І на́й мі пріньęшу до тей ка́рчьмі, йа ньę по́йдзем до вашо́го до́му. Йа бу́дзем у ка́рчьмі ноцо́вац і йу́тре ту бу́дзем, кęт прі́дзе Арап; а ті ше за́ то ньę́ бой, льęм кęт прі́дзе Арап, кра́шньę го дочека́йце, йęсц, піц му да́йце, те́бе кра́шньę най віпрова́дза з ньім. Шіцко на́й ці да́йу, же́бі во́н ше ньę сподзівал, же́ то да́цо мо́же буц. А ті ше за́ то ньę́ бой, йа бу́дзем знац, дзе́ ше з ньім біц.

С тім дзі́ука по́шла до́му. Гуторе́ла оцо́ві, маце́рі, же во́на бешедова́ла с кральęвічьом Ма́рком. Пі́тал ше йęй о́цец, дзе во́на бу́ла. Во́на му гуторе́ла, же бу́ла у́ тей ка́рчьмі і сце́ла сом ско́чіц до сту́дны, а́льę во́н там наді́шол і мньę гуто́рел, же́бім ньę пробова́ла ско́чіц до сту́дны, а́льę же́бім прі́шла до́му і норіхта́ла вече́ру і да́ му одньę́шем до ка́рчьмі.

Оцец йęй гуто́рел: Чьом ші го до́му ньę пріве́дла?

Во́на оцо́ві гваре́ла: Йа́ го вола́ла, а́льę вон ньę́ сцел пріс
ц. Та́к мі гуто́рел, же йу́тре, же́бі шме так дочека́льі чьарно́го Арабі́на, йак найкра́ше може́ме і жебі сце ме віпровадзе́льі з ньім во́нка з варо́шу, же́ вон бу́дзе знац, ке́ді ше з ньім біц.

Йак о́цец віслу́хал сво́йу дзі́уку, пріріхта́льі вече́ру до́бру і пріріхтальі добро́го ві́на і одньę́слы му до ка́рчьмі. Ше́днул Ма́рко за́ стол і по́чьал вече́рац. То бу́ло прет са́мім вечьа́ром. Ка́чьмар по́чьал заве́рац дзве́рі. Пі́та ше му кральо́віч Ма́рко: Чьом у́ше так у́чьас заве́раце? Ешчі ньę ве́чьар.

Ка́чьмар му гва́рі: Бо́дай го Бог у́біл і чьарно́го Арапі́на. Ма пріс
ц те́раз ве́чьар по царо́ву дзі́уку і шіцкі ше муші́ме у варо́шу заве́рац, бо́ ше го барз бойі́ме од йо́го велько́го стра́ху.

Ма́рко му гуто́рі: Ньȩ шльȩбо́дно за́ўрец дзве́рі. Йа́ сцем віівіц Арапо́ву сва́дзбу.

Шіцкі ше позавера́лы у варо́шу, льȩм у тей ка́рчьмі ньȩ бу́ло зава́рто а́ньі дзве́рі, а́ньі облакі. Кȩт прі́шол ве́чьар, по́чьньȩ ісц льа́рма, гук по варо́шу. Напре́док і́шол млоді чьа́рні Арап на кобу́лы, це́нкей Беде́війі. І за́ пьім і́шлы пейц сто свато́ве і ста́рі йȩден Арап — то бул старо́ста. Под мло́дім ска́кала його кобу́ла по каме́ньу, ка́мень віруцева́ла с копіта́мі до дзве́рох, до обла́кох, ка́мень льȩцел от кобу́лі; розбіва́ла облакі і дзве́рі на дутьа́нох. Кȩт уж бу́лы про́сто тей ка́рчьмі, цо кральо́віч Ма́рко піл у́ ньȩй віна, те́ді Арап сам ґу се́бе гуто́рел: Бо́же мі́лі, чьу́до ве́льке. Ца́лі ва́рош ше заве́рал од мойого стра́ху; льȩм тот йȩден ньȩ позаве́рал, му́ші у́ ньім ньȩ буц пьіхто, льȩбо мо́же буц дайа́кі шальȩні у́ ньім бі́ва, хто́рі ньȩ зна за́ мньȩ, а́ньі ньȩ чьул! — І по́шлы во́ньі до ца́ра і ца́лу ноц у ца́ра сва́дзба тріма́ла ше. Кȩд ра́но ста́ньу, цар віве́дол дзіу́ку Арапо́ву і прȩд нього шіцкі ства́рі накла́дол на два́нац ко́чі. І зо́брал ше Арап зоз дзіу́ку, прес шіцок ва́рош і́шлы до Арапово́го до́му. Кȩд бу́лы про́сто тей ка́рчьмі, дзе Ма́рко піл і те́ді ньȩ бу́лы дзве́рі позавера́ні. Кȩт то віџзел Арап, сцел опа́гріц, хто́ там ну́ка йȩст. На́гнал це́нку кобу́лу пре́т са́мі дзве́рі; віџзел, же там пі́йȩ йȩден віно, а ньȩ пі́йȩ так, йак дру́гі льу́дзе с пога́ра, а́льȩ пі́йȩ зоз йȩдно́го чьа́бра, цо два́нац о́ка йȩ ве́лькі. Поло́ўку пі́йȩ, а поло́ўку коньо́ві да. Сцел Арап ну́ка во́йсц, а́льȩ Ма́ркоў конь Ша́рец ньȩ да му ну́ка во́йсц. Ві́рґал Арапо́ву це́нку кобу́лу по ре́брох. Но, Арап ше у́ра́цел ґу сво́йім сва́том і по́шлы во́нка з варо́шу. Ста́нул кра́левіч Ма́рко, преу́ра́цел ка́пут на́ спак от фарка́ша, преу́ра́цел ша́пку от фарка́ша, на свойо́го ко́ньа ше́дло поло́жел і пріу́йа́зал. Обе́шел на йȩден бок мех з ві́ном, на дру́гі бок обе́шел че́шкі буздо́вань, да́ му ньȩ преважі а́ньі та́дві, а́ньі та́дві. У́жал сі́льну копі́йу ґу се́бе і ше́днул на свойо́го ко́ньа Ша́рца. Ві́шол во́нка з варо́ша і по́чьал здога́ньац сва́тох. Йак здого́ньȩл, по́чьал йіх до́раз біц од за́тку. Прі́шол аш по дзіу́ку, дзе бу́ла у стре́тку; до́раз за́біл ку́ма, старо́сту; і до́чьул ше на пре́док Арап мло́ді, до́раз му гуторе́лы: Прі́шол йакі-шік йу́нак ме́джі тво́йу сва́дзбу на ко́ньу Ша́рцу. Ко́нь му ньȩ та́кі, йак дру́гі ко́ньі, а́льȩ тарка́сті, йак кра́ва. А йу́нак ньȩ та́кі, йак дру́гі йуна́ці: На́ ньім ка́пут зос фарка́ша, на гла́ві му ша́пка от фарка́ша, цо́шка трі́ма у зу́бох чьа́рне, йак от полро́ка бара́нче. Кȩд нас здого́ньȩл, по́чьал біц шо́ром і за́біл ці ку́ма прі дзіу́кі, прі мло́дей.

У́ра́цел ше Арап с пре́тку ґу Марко́ві, до́раз му гуто́рел Арап: Зло́ ці бу́ло, ньȩ по́знам це, ті йуна́ку. Цо́ це за дьа́бол ту прі́ньȩс ме́джі мо́йіх сва́тох, да́ мі забі́йȩш ку́ма і старо́сту? Чі ші шальȩ́ні, чі

ші такі моцні, чі це жівот омержел? Бізоўно тварда мойа вера, седем рас це прескочім там і назат, так ці главу одрубам.

Гварел му кральовіч Марко: Ціхо будз, ньє ціґань ті, чьарні Арапіньє. Кед Бог да і сретьа йунацка, ті ґу мньє аньі бльіско пріскочіц ньє можеш. А камо льі, да ме прескочіш? А да відзіш чьарного Арапіна! — Потаргнул кантар на кобульі, а удерел йу з ременім батогом, так потскочеіа, бізоўно сцела прескочіц. Альє Маркоў коньь Шарец ньє да ше. Зопнул ше на два ногі і кобулу за ухо улапел, та йей ухо одорвал. Дорас шіцка кобула кірвава була. Хто ше пріпатрел, тот відзел, кет ше улапельі біц йувак на йунака. Ньє сце ше дац кральевіч Марко, ньє сце ше дац аньі Арап. Зо шабльамі ше більі за штірі годзіні. Кед відзел Арап, же го Марко наўлада, почьал сцекац на свойей сценкей Бедевійі. А Марко за ньім. Альє Арапова Бедевійа баржей могла бежіц, ньє могол йу Марко здогоньіц. І сцел сцекнуц. Прішло Маркові на розум за буздовань. Ужал буздовань до рукі, вімахнул ше і удерел Арапіна помеджі пльєца. Арап спаднул с кобулі долу, а Марко такой пріскочел, одрубал му главу, улапел його кобулу і прішол назад ґу свадзбі, альє от сватох ньікого ньєт, льєм сама красна дзіўка остала і прі дзіўкі тоті створі, цо йей цар дал. Урацел Марко дзіўку назад, одведол йу до цара до двора. Царові крашньє гуторел: Ту ці твойа дзіўка і ту ці Арапова глава і ту ці назат шіцко, цо ші свойей дзіўкі дал.

Обрацел коньа свойого і дорас пошол до Прільіпу ґрада. На другі дзень рано почьал цар ріхтац седем терхі блаґа і седем партки ньє ткані, аньі ньє предзені, альє от сухого злата і пошльє му йедну міску злату і у міскі окруцені гад главу горе тріма, а у піскох драгоціні камень. Так ше шьіці у ноці, йак у поладньє слунко. Спрема му шабльу, хтора кошта трі сто дукаті, у хторей йест трі каменьа драгоціні, і меджі ньіма царова печьац стойі, да го у тей царовіні ньіхто ньє шме рушац. Шіцко послал кральовічьу Маркові. Гуторел: Посілам ці блаґо, кед бі ці ньє стало, же ці мало будзе, запітай ше на мньє, ешчі ці пошльєм!

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 97—109, ч. 16 Краљевић Марко и Арапин.

78. Марко і дванайцять Арабів.

Шáтор прáві кралéвіч Мáрко на арáпскім пóльу, пот шатóром шéднул, па пійę віно. Ешчі Мáрко ньę пóпіі йęдну літру віна, прішла ґу ньóму йęдна крáсна дзіўка і почьáла го назівац: Брáту мой льýбі, кралéвічьу Мáрко! Жівім Бóгом і шветім Йáном це кýмім, óдньęй ме од двáнац Арáпох і од йęдного найстаршóго Арáпа. Ўчéра рáно сом му пáдла до рýкох і одньęсол ме ґу двáнац Арапíном; ньę трімáйу ме, йак залапéну, áльę ме біӣу з ремéнім батóгом, цо йę тройньıсті, паганьáйу ме, да йіх бóчькам, а йа вьę мóжем нá ньıх пáтріц, ньę дá йіх бóчькам.

Мáрко йу ўлáпел за рýку, кáзал йęй шéднуц ґу сéбе, ўжал рéмень і пріпáсал йу ґу сéбе і дáл йęй пóгар з вінoм і кáзал ше йęй нáпіц: Пі, мóйа дзіўко, віна; ньęшка це слýнко огрéло, кęт ші прішла пот шáтор. Ньęшка це бýдзем одньıмац. Йа дýмам, же вéцей ньę бýдзеш бочькац чьáрніх Арáпох; кęд мі Бог помóже, шіцкіх йіх побійęм.

Дзіўка ўжала пóгар до свóйіх рýкох, сцéла ше нáпіц віна, áльę ту Арáпі на двáнац кóньох арáпскіх. І дóрас почьáльı крíчіц па кралевíчьа Мáрка: Ті йęден пійаньıца, ті йęден кýрваш, ті óздаль дрýгі цар ва жéмі, же ті одньıмаш дзіўку óд нас, цо мі йу залапéльı. Ті йęден обешеньак-члóвек.

Нашмéйал ше кралéвіч Мáрко: Іце óгаль, хлáпці арáпскі, да йа ньę согрішім пре вас, дá ше йа ньę окірвáвім óд вас!

Альę злі двáнац Арáпі шіцкі нáрас шáбльı повіцаговáльı і сцéльı над Мáрком шáтор зватьıц. На шáтру порубáтьı дрéво, пóньву му порезáльı. Спáднул шáтор па Мáрка сокóла і на йóго Шáрца кóньа. Кęт то відзел кральóвічь Мáрко, бráпьęл ше зо шатóра. Барз розгньıвáні скóчел на свóйо нóгі гóре, пріскóчел ґу кóньу Шáрцу свойóму, дзіўку ўжал на кóньа за сéбе, трі раз йу опáсал кóло сéбе зос пойáсом, а штвартí раз з ремéньом. Кęд віпáгнул шáбльу окoвáну, кęт пóчьал ше біц з двáнац Арапáмі, пóчьньę йіх рýбац, хтóрого по гáрлу, хтóрого по пáсу, од йęднóго по двóме падáйу с кóньа, прерýбал йіх на пóлі. Од двáнац напрáвел двáцец і штірох. Зóбрал ше і пóшол пóльом шірóкім.

Ішол йак мéшац по ньęбе помéджі гвіздзі і прішол аж до Прільıпу ґрáду і завóлал свóйу стáру мáцер: Відзіш, мáмо, цо сом ці пріньęсол? По Богóві мі йę шéстра; кáрмі ме, йак ші ме кармéла, дá ці бýдзем мóцні йýнак, дá ці одньıмам, хтó ше нá мньę вóла. І тý сом ці óдньал ньęпознáту дзіўку. Йęй ше віпітóвал: Откаль йę і цó йę за йęдна.

Йа із Рудніка ґрáда білóго, йа дзіўка Діздарíґьова і мам дзéвец міліх брáтох.

Пітал ше йей Марко: Йак тебе ўлапелы Арапі?

Дзіўка му гварела, йак свойому братові родзеному: Йа ішла до польа ґу свойім братом, дальеко було од валалу, надішлы на мньe дванац Арапі, ўлапелы ме і одньеслы ме до свойей жемі і сцелы, да йіх льубім і да йім бочькам льіцо чьарне; да ті там ньe бул, йа бі жіва ньіґда ньe прішла назад. Йа ці крашньe дзекуйем, цо ші ме одньал. Кед будзеш дакеді ісц коло мойого оца ґрада, прідз нас опатріц, мньe і мойого оца і мойіх братох дзевецох. Будземе це госціц, йак свойу родзіну. Прімем це до себе, йак свойого брата родзеного! — Кльекла му до ногох, побочькала му руку, гварела му: Здраві остань, мой брату мілі!

Марко йей дал погар віна: Напі ше мі, дзіўко, і так пойдзеш до свойого дому.

Дзіўка ше зобрала зов Маркового ґраду і просто ішла до ґрада Рудніка. Кет прішла до свойого оца, од радосці заплакала. Оцец і мац йу обачелы, за шійу йу облапелы і бочькалы йу. Піталы ше йей: Дзе ші була, дзіўко наша, так длуго? Уш прешло йеден цалі мешац, йак мі тебе ньe відзелы і ньe знаме, дзе ші ше подзела. Мі тебе гльедалы, за тебе ше пітaлы, ньіхто нам ньe могол повесц, дзе ші скапала.

Дзіўка от плачьу ньe могла йім вігуторіц дораз, мушела кушьчік одіхнуц. Почьала свойому оцові і мацері гуторіц, йак вона ішла на польо і на драже йу наішлы дванац Арапі на дванац коньох чьарніх і йу ўлапелы, одньешлы йу до жемі Арапскей. Розложелы шатор на польу і мньe білы і нагапьалы ме, да йіх бочькам і да йіх льубуйем. Мньe ньe могло подньесц, да йіх льубім. Ньe дзбала сом, да ме дораз забійу. Прішол йеден ньепознаті йунак красні, направел себе шатор гадвабні, шеднул пот шатор і піл віна. Йа вішла вонка от Арапох, увідзела сом його шатор, пошла сом ґу ньому, почьала сом плакац і пітац ше му, да ме одньейе от тіх чьарніх Арапох. Гуторела сом, йак ме бійу, йак ме за ўласі цагайу. Вон мі гварел: Шедньі, шестро мойа, ту ґу мньe, ньe бой ше; кет шму, най пріду ту ґу мньe. І дал мі йеден погар віна, казал ше мі напіц. Йа ўжала до рукох, сцела сом ше напіц віна, а тоті дванац Арапіньe прібеглы на коньох і почьалы крічіц на того йунака: Ті обешеньак йеден, ті курво йедна, ті одньімаш од нас дзіўку, цо мі йу ўлапелы! А йунак ше нашмейал з ньіх, та йім гварел: Іце оталь, хлапці Арапскі, док сце мірні, да йа од вас шматі ньe окірвавім. А воньі ше погньівалы, шаблы повіцаговалы і шатор над ньім порубалы. Шатор на нас спаднул і тот йунак барс ше погньівал. З очьох му слізі ішлы, а з носа му креў ішла. Опасал ме зос пойасом трі рас коло себе, штварті раз з ременьом, шеднул зо мну на коньа свойого Шарца, удерел на тіх дванац Арапох і почьал йіх рубац; зов

йецного двох направел, воз дванац двацец і штірме булы. Йак йіх порубал, прівьесол ме до свойого ґраду і свойей мацері гуторел: Йа, мамо, одньал ньепознату дзіўку од дванац Арапох. Ньіґда бі тота до свойого оца нье пошла. Мац му гварела: Добре ші, мой сіну, робел, же ші одньал ньепознату дзіўку од Арапох. Йа му кльекла до ногох, крашнье сом му дзековала, руку сом му бочькала і вон мі дал погар віна: На, пі, шестро мойа, віна. Йа погар ўжала і попіла сом віно. І пітал ше мі, откаль сом і чійа сом дзіўка. І йа му крашнье гуторела, же йа з ґраду Рудніка, йа дзіўка краља Діздаріта.

Оцец йу облапел за шійу, польубел йу за льіцо, пітал ше йей: Чьом ші ше нье пітала, мойа дзіўко, хто то бул тот йунак?

Дзіўка оцові гуторела: Йа, апо, чьула, кед на ньго Арапі крічелы: Ті курво, кралевічьу Марко!

Йей оцец дораз гуторел: Йа познам того йунака; чьом ті йому нье гуторела, най бі вон прішол до нашей жемі, да мі йому заплаціме, цо вон тебе од Арапох одньал.

Дзіўка оцові гуторела: Може буц, же вон скоро прідзе нас опатріц! — І йей оцец ўше го чекал і нье могол го дочекац. І ньешка го чека.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 80—82, ч. 13: Краљевић Марко и 12 Арапа.

79. Як Марко зарубав арабську королївну.

Піта ше мац свойого сіна, кралевічьа Марка: Чьом ті, сіну мой, такі зармуцені, застарані?

Гварел йей кральовіч Марко: Вера Боже, мамо мойа стара, йа ішол на мойім коньові Шарцові по арапскей жемі, прішол сом ґу йедней студньі, а там булы прі студньі дванац Арапіньі на дванац коньох і воньі свойо коньі напавалы, а йа мойого коньа сцел перші напойіц; воньі мі нье сцелы дац. Йа ўжал буздовань до рукох, дорас сом йедного забіл, а мнье йеденац білы. Кед йа йеденастого забіл, мнье дзешецме білы. Йа забіл дзешатого, дзевецме ме білы; дзеўйатого сом забіл, осем ме білы; осмого сом забіл, седем ме білы; кет сом забіл седмого, шейсцме ме наўладалы; вйазалы мі рукі і ногі, одньеслы ме кральу Арапскому. Краль ме руцел до цемньіці, йа у цемньіці шедзел за

седем рокі; цемньіца мі ньę досадзела, досадзела мі кральова дзіўка Арапова. Кажді дзень прішла ґу облаку цемньіці, та мі гуторела: Ті шальęні кральовічьу Марку, йак за дармо шедзіш у цемньіці. Ньę мушел біш шедзіц; вежмі ме за жену, віпушьчім це с цемньіці і твойого коньа Шарпа ці дам. Шіцко ці го оквецім зоз дукатамі. Нιę мушіш буц у цемньіці. — А вон йу ньę льубел, бо барз чьарна була. І вона му кажді дзень прішла ґу облаку, уше ше му пітала: Веж ме за жену, віпушьчім це! Тельо дукаті вежньęме зо собу, кęльо льęм можеме одньęсц.

Марко себе думал: Ньę барз йу сцем, альę іншак ньę годзен сом вікупіц ше с тей цемньіці. — Ньę знал вон, кęді жіма, ньę знал, кęді льето, льęм по тім знал, кęд му у жіме дзіўка руцела ґомульу шньігу, а у льęце му руцела йęдну зйазану громатку квіці. По тім знал, же йę льето. І вон себе раз надумал, цо вон зробі, йаґ бі вон ше віньал с цемньіці? Заволал дзіўку ґу облаку і гварел йęй: Пріпрау ше на вечьар, та ме віпушьчіш с цемньіці, та це вежмем за жену!

Вона то льęдво чекала, дораз весельша була. Вона му гварела: Йа ці так ньę верім, же ті ме вежмеш за жену, док ті ше мі ньę залайęш і ньę прішагньęш предомну.

Марко себе надумал, йак вон будзе прішагац. Положел на кольęно свойу шапку, на шапку патрел і шапкі бешедовал, а Арапова дзіўка слухала: Тварда мойа вера, йа це ньę охабім. Най мньę слунко ньę огрейę, най ме мешац ньę ошвіці, жівім Богом ше прішагам, же це зо собу вежмем!

Дзіўка думала, же воч ше йęй кльęйę, а вон ше шапкі свойęй. Кęт прішол вечьар, уж було цма, прішла ґу цемньіці, одомкнула дзверi і пушьчела Марка вонка. Віведла му коньа Шарца с хльіва і себе йęдного коньа і оквецела йіх зос саміма дукатамі. Дала му його шабльу і дала му його буздовань. Вібральі ше от кратьа і почьальі сцекац. Цалу ноц ішльі, уж вішльі на хотар; рано, кęг слунко вішло, долу посхадзальі с коньох, да ше дакус отпочіньу. Арапова дзіўка облапела кральовічьа Марка за шійу, почьала го льубіц, бочькац за льіца. Шмішно йęй було. Марко то увідзел, йака вона чьарна, а зубі йęй білі. То му у шерцу було барз ньęдобре, ньę мог на ньу патріц, ньę могло го подньęсц, да з ньу ідзе. Віцагнул шабльу, розрубал йу на полі коло пасу, шеднул на коньа Шарпа і почьал ісц. Ешчі дзіўкова глава прегварела тельо: Ньę охаб ме ту, кральовічьу Марку! — Марко ньę слухал, просто до Прільіпу ґраду прішол. Кęт прішол дому, мацері гуторел, йак було. Мац му гварела: То ші барз велькє згрішел, мой сіну; мушіш ше віспоседац от тіх гріхох і дай худобнім, да ше за це модльа!

Йа сам добре знам, жé сом зогрішел, кęд мі мýчьно було пáтріц нá ньу, ньę мох сом ше іншак óд ньęй ментóвац; óт тіх гріхох йá ше мýшім віпокутóвац! І тераз жійу, кęд ньę помáрлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 83—85, ч. 14: Краљевић Марко и кħи краља арапскога.

80. Королевич Марко і цар Арабин.

Кęдішік кęд Мáрко кралéвіч войовал по швéце, вóн бул йęден мóцні члóвек. А вóн ішол ўше з валáла на вáтал, ўше путóвал так, йак зайац ньęма дом, ґотово і вóн так бул. Ішол рас так на коньове, стрéтньę йęдну дзіўку прі йęдней стýдньі. Піта óд ньęй вóді. Дзіўка ше му піта, же дзé вон путýйę?

А вон йęй гутóрел: Ідзем по швéце, швет пробýйęм. А чьом ті тáка шіва, а вáркочь нóшіш? Чьом ші ше уж ньę одáла?

Е, кęт ý нас так, хтó ше сце óдац, двáцац і пейц дукáті трéба плáціц, а хто ше сце жéньіц, тот ма пейдзéшат дукáті плáціц; а йа дзіўка худóбна, йа ньé мам двáцац і пейц дукáті, зá то сом ше ньę одáла. І зá то мі вáркочь ошівел.

Мáрко ше йęй піта: А хтó то ý вас так заповéда?

Краль Гарапін.

А дзе вон стóйі?

Дзіўка му гутóрі, же там і тáм йім стóйа шáтрі. Но дóбре, йа дáм ці тріцец дукáті, тá ше óдай, да ньę нóшіш шіві вáркочь, бо і йá ше сцем жéньіц, тá ше зá то пітам, же дзе вон біва.

Розішол ше зоз дзіўку. Йак ідзе, сціснул сéбе кóньа, кęд уж бул ньęдальęко от шáтрох. Так ішол тот конь, жé му с піскох óгень бухал. Стражáре го збачéльі, пóшльі йáвіц кральóві, же ідзе йęден свадзбуріну кýпіц. Альę ма бесного кóньа, так ідзе нá ньім, аж му с піскох óгень буха.

Краль йім гутóрі: Но дóбре, кęт тáкого кóньа ма. Вон полóжі сто дукáті за свадзбуріну.

Пойдзе там Мáрко, скóчі с кóньа дóлу, бузéґвань до рýкох, кóньа пýшчел шльęбодного, а сам ідзе прóсто нýка. Катонáці му сцу кóньа ўлáпіц, хтóрі ідзе ґу ньому, ґу коньóві, кáждого забійę. Ньę дал

ше до́ рук ўла́піц. Хо́дзі шльęбо́дні. Кęд Ма́рко по́шол ну́ка, поздра́ўка кральо́ві: Дай Бо́же до́брі дзень, кра́льу наййашньę́йші.

Дай Бо́же і те́бе. Цо́ там но́ве?

Спе́л бім свадзбурі́ну.

По́лош сто дука́ті, кęт сцеш свадзбурі́ну.

Йа ньę́ мам сто дука́ті.

Кęд ньę́ маш сто дука́ті, ньę́ тре́ба ці свадзбурі́ну.

Альę йа сцем свадзбурі́ну.

Ціхо, ньę́ бреш; кęт сцеш свадзбурі́ну, сто дука́ті.

Йа ньę́ мам сто дука́ті. Два дука́ті дам.

Ціхо, ті ше бу́дзеш ту зо́ мну йęднац? Ті ньę знаш, же хто́ йа, же йа ту краль; ті то ньę знаш, е́шчік ші мі бу́дзеш ту йęднац? Ті смарка́ті йęден!

Ма́рко му гуто́рі: Смарка́ті ті.

То́т ше барс погньівал, же Ма́рко му так гуто́рел. Ўжал бузе́ґвань, по́шол ґу Марко́ві, та́ го уде́рі. Ма́рко му гуто́рі: Чі ті ше ша́льіш, чі цо́ то?

У мньę ша́лі ньęт, ту на о́зай ідзе шіцко.

Ма́рко ўжал бузо́ґвань свой, та дзвігньę го́ре. Ара́пін му гуто́рі: Ешчі ті на́ мньę шмеш бузе́ґвань дзвіґац? Ньę гуто́рел сом ці, же хто́ йа? Уде́рі го другі́ раз.

Марко му гуто́рі: Ньę́ шаль ше.

Гва́рел сом ці, же ў мньę ша́лі ньęт.

Ма́рко му гуто́рі: Кęд у те́бе ша́лі ньęт, ньę бу́дзе а́ньі ў мньę! Нацаґнул ру́ку з бузоґва́ньом, так уде́рел Арапі́на, до́рас ше преўра́цел і ўмар. Вішол во́нка, шіцко во́йско му позабівал, льęм двох хло́пох охабел. То́ бул йęден за штіріх хло́пох і дру́гі. Та́ йіх по́слал йęдного та́дзі, а дру́гого та́дзі, на ка́жді ва́лал да по́йду оглашо́вац, по ка́ждім шо́ре, же шльęбо́дна свадзбурі́на, шльę́бодно ше оже́ньіц ка́ждому і о́дац.

То́ті дво́ме по́шльі на ка́жді ва́лал, та ўша́дзі оглаше́льі, же ньęт свадзбурі́ні, шльęбо́дно ше оже́ньіц каждо́му і о́дац, ньę ко́шта дука́ті. Та за́ то нам те́рас шльęбо́дно ше же́ньіц, хто́рому два́цац трі ро́кі і дзі́ўкі, кęт ше́снац пре́йдзе, шльęбо́дно ше йęй о́дац.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Імри Фаркаша.

Паралелі: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 134—140, ч. 23: Краљевић Марко укида свадбарину.

81. Свати королевича Марка.

Шéднул Мáрко вéчьар ґу вечéрі зо свóйу мацéру і пóчьал мацéрі ґутóріц, нáй бі му пріньęсла віна, дá ше вон напійę. Мáц му ґуторéла: Йá, мой сіну, уш остарéла, ньę мóжем ці слýжіц, áньі ріхтац вечéру, ньę мóжем ці нóшіц віно; óжень ше, мой сіну, док йа жійęм, дá мам жéну за мойóго жівóта.

Ґутóрел Мáрко свóйęй стáрей мацéрі: Вéра Бóже, мáмо мóйа, прéшол сом дзéвец кральовіні і дзешáґу ґýрску царовіну, ньę нáшол сом за сéбе дзіýку, а за тéбе ньęвéсту. Ньіґдзе ньęт зá миьę дзіýка, льęм на йęдній мéсце сом нáшол у крáльа Шішманіна, мáмо мóйа, у жéмі буґáрскей. Йá йу ьідзел прі йęдней вóді. Опáтрел сом йу дóбре, жé сом сéбе дýмал: Тó бі бýла зá миьę жéна, а за тéбе, стáра мац, ньęвéста. Ріктай ме, мáмо, да йа ідзем пітац тóту дзіýку.

А стáра мац льęдво дочекáла. Ньę чéка рáно, áльę дóраз вéчьар почьáла пéчіц колáчі і ґуґльóфі і цýкерпукęрáйні. Кęд рáно поставáльі, ріхта Мáрко свóйого кóньа Шáрца. І полóжел нá ньго шéдло, обóшел на йęден бок пóлні мех з віном і на дрýґі бок чéшкі буздóвань. Шéднул на Шáрца і прóсто ішол до жéмі Буґáрскей прóсто до двóра до крáльа Шішмáніна. Дальęко го краль увідзел, нáпрез ньóго пóшол, рýкі рошірел, за льіца ше побочькáльі, йęден дрýґóму за здрáве ше пітáльі. Царóво слýґове прішльі дóраз, кóньа му ўлапéльі і одвéдльі до хльіва, а краль одвéдол Мáрка до хіжі; зá стол пошедáльі і пóчьал Мáрко піц віна. Кęт ше напільі віна, Мáрко стáнул гóре на нóґі, поклóньел ше кральóві до жéмі і пітал от крáльа дзіýку за жéну. Крáль му дóраз ґутóрел, жé му дзіýку да, ньę ґутóрел áньі йęдно слóво, жé ньę да. І дóраз му пéрсцень дáльі і йęдно крáсне, вéльке йаблýко. А Мáрко віньал трі éзрі форінті і дал йіх дзіýкі: Кęт прéйдзе трі мешáці, док йа пóйдзем дóму і кóк ше пріріхтам за свáдзбу. — Мáрко пóшол дóму; ґуторéла му дзіýка, кęд го віпровадзéла, най крáшньę оквéці свáтох. Кęд го віпровáдзел краль, гвáрел му: Мой жéцу Мáрко! Ньę вец цудзóго старóсту, áльę вóлай брáта льęбо братовóго сіна, бо дзіýка барс крáсна, мі ше зá ньу бойіме, жéбі лáґдзе на дрáже, кęд будзéце ноцóвац, дайáка ше гáньба ньe трафéла!

Тóту ноц преноцóвал Мáрко у крáльа і рáно крáшньę стáнул, поріхтал сéбе свóйого кóньа, шéднул нá ньго, прішол до Прільіпа ґрáда. Кęд бул бльіско ґрáду, увідзéла го йóго мац, прішла нáпрез ньóго, облапéла го, побочькáла го за льіцо, а вон мáцер за білу рýку. Пітáла ше му мац: Мой сіну, крáльовічьу Мáрко! Чі ші мірно хóдзел, чі ші мі ньęвéсту спітал; миьę ньęвéсту, а тéбе жéну?

Гва́рел Ма́рко свої́ґей ста́рей мацері: Йа, ма́мо, кра́шньє хо́дзел і спі́гал сом дзі́ўку се́бе за же́ну, а те́бе за ньєве́сту. Потро́шел сом трі е́зрі форі́нті. Кєт сом по́шол до кра́льового двора, гва́рела мі дзі́ўкова мац і краль: Мой же́ну кралеві́чьу Ма́рку, ньє́ водз мі цудзо́го старо́сту, а́льє пріведз бра́та льє́бо братово́го сі́на, бо дзі́ўка барс кра́сна, мо́же ше тра́фіц на дра́же дайа́ка га́ньба. Ма́рко гва́рел: Йа бра́та ньє мам, а́ньі братово́го сі́на ньє мам.

Гваре́ла му мац: О мой сі́ну, ньє водз за́ то брі́ґу. На́піш йє́дно пі́смо, по́шльі го до дужді од Мльє́таќа, на́й ці прі́дзе за ку́ма до він-чьа́ньа і най пріве́дзе пейц сто сва́тох зо со́бу. Дру́ге пі́смо на́піш Ште-фано́ві Землітьо́ві, да́ ці бу́дзе ста́роста прі дзі́ўкі; і во́н най пріве́-дзе пе́йц сто сва́тох, па́ ше ве́цка ньє бой ньійа́кей га́ньбі.

Кєд Ма́рко у́чьул, цо́ му мац гуторе́ла, по́слухал свойу ма́цер, до́-раз напі́сал пі́смо, до́рас послал дуждо́ві Мльєтачько́ві; дру́ге пі́смо по́-слал Штефано́ві Землыітьо́ві. За мале у́реме ста́ло так і прі́шол ду́жда зо свата́мі, за́ ньім і́шльі пе́йц сто свато́ве. Ду́жда прі́шол до ґра́ду, а свато́ве оста́льі на по́льу. Ньєодлу́га за́ ньім прі́шол і Ште́фан зо сво́йіма пе́йц сто свата́мі. Оха́бел йі́х прі ге́утіх сва́тох на по́льу, а сам прі́шол до ґра́ду. Кєт ше у́йє́дно зі́шльі, напі́льі ше віна і свато́ве ше спрема́льі і почьа́льі і́сц про́сто до же́мі Буґа́рскей. І за́ ньім і́шльі ші́цкі у грома́ді про́сто до кра́льового двора. Барс кра́шньє го краль дочє́кал і йо́го сва́тох. Ко́ньі йім полапа́льі слуго́ве, до хльі́ва одве́дльі, а краль у́ла́пел йі́х за бі́лі ру́кі, одве́дол йі́х до хі́жі. Претрі́мал йі́х трі дньі. Кєт штва́рті дзень на́стал, почьа́льі ше збе́рац свато́ве до Прі-льі́па ґра́да і краль йі́х прітрімо́вал, же́бі оста́льі на длу́жей, а́льє во́-ньі ньє ма́льі дзе́ку длу́жей о́стац. Каждо́му подаро́вал з йа́кім та́кім да́ром: старосто́ві дал зо зла́та кошу́льу і прі́дал му ко́ньа і дзі́ўку. Гва́рел му кра́ль: Ту́ ці дзі́ўка і ко́нь, же́біш одве́дол йу до Ма́ркового двора. Прі́дай йу Марко́ві, кра́сну дзі́ўку. Марко́ві дзі́ўку прі́дай, а се́бе ко́ньа о́хап; с ко́ньом це дару́йем.

Руше́льі ше ші́цкі свато́ве до дра́гі зос же́мі Буґа́рскей. Так льу́-дзе гуто́рйа: Дзе́ йє срє́тьа, там і несре́тьа. Кєт і́шльі, на дра́же по́-чьал ві́трік дуц. Дзі́ўка бу́ла с фатьо́лом заньєше́на йєй твар, ві́гор йєй о́дул, увідзе́ла ше йєй твар. Ві́дзел то ду́жда од Мльєта́ка, старо́ста. До́раз го гла́ва заболье́ла. Та́к ше му попачє́ла, же льє́дво че́кал, да у́ш скорей ве́чьар, да скорей ноц, бо дзі́ўка барз бу́ла кра́сна, а во́н йу барс польу́бел. Те́ді дальє́ко бул ва́лал од вала́ла. Муше́льі ноцо́-вац на по́льу. Направе́льі се́бе ша́трі. Кєт почьа́ла ноц буц, по́шол ду́жда од Мльєта́ка до ша́тру Штефанового, па Штефано́ві ці́хо по́чьал гуто́ріц: Старо́сто Ште́фа́ньє, дай мі твойу мло́ду, цо́ йу ве́дзеш, да йа́

в ньу у твóйім шáтру тей нóці шпім, йá ці дам пóлну йęдну чіжму дукáті.

Гвáрел му Земплыіцкі Штéфан: Ціхо буц, скамíньęл біш. Прíшло ці на рóзум, да погíньęш?

І ўрáцел ше дýжда нáзад до свойóго шáтра. Рáно поставáлы, крашньę, мірно íшлы дáльęй. Цáлі дзень íшлы, зáш мушéлы ноцóвац на пóльу. Кęд дрýгу ноц ноцовáлы, заш пóшол ґу Штефанóві, пітал йу от Штефáна от старóсті: Дáй мі млóду, да йá в ньу прéшпім ту у шáтру тей нóці, дáм ці два чіжмі дукáті.

Штéфан му гутóрел: Ціхо, іц óталь, стрáцел біш глáву.

Поўрáцел ше до свойóго шáтру. Рáно поставáлы крáшньę, íшлы цáлі дзень, ньę дóшлы до варóшу, мушéлы ноцóвац на польу. Кęд ноцовáлы, заш дýжда пóшол ґу старостóві Штефанóві: Дай старóсто, гвáрі, тóту ньęвéсту, да йá в ньу прéшпім у шáтру твóйім, дáм ці трі чіжмі, шіцко жóлті дукáті.

Превéдол ше Штéфан Земплыіцкі зá трі чіжмі жóлтіх дукáтох і дал му свóйу ньęвéсту, а Маркóву жéну, то йęст млóда бýла і пріíйал од ньóго трі чіжмі дукáті. Ўлáпел млóду за рýку, одвéдол йу до свойóго шáтру па йęй ціхо гутóрел: Шéдны дóлу, міла мóйа кýмо, дá ше облапйáме і дá ше льубíме.

Гвáрела му дзіўка: Вóльęл біш буц хóрі, дýжде од Мльęтáка; под нáмі бі ше жем завальęла, а над нáмі бі ше ньęбо отворéло, кęд бі ше кýма с кýмом міловáла.

Гвáрел йęй дýжда: Ньę будз, мóйа льўба кýмо, шальęна. Йá уж до тéраз дзéвец польýбел, ўш сом польýбел кýму, цо сом йęй крéсцел, а польýбел сом ньęвéсті двáцец і штíрі, áны под йęдну ше жем ньę завальęла, áны ше ньęбо ньę предрáло. Льęм ті шéдны ґý мньę, дá ше льубíме.

Гвáрела му дзіўка по ціхі: Мой кýме дýжде, мньę мóйа мац міла преклынáла, да ньę льўбім брадатóго чловéка, льęм да льўбім млáдого красного леґíньа, пáна кральęвічьа Мáрка.

Кęґ то чьул дýжда, цó му дзіўка ціхо гуторéла, вон нóцну годзíну ше обрíтвел. Йáк ше обрíтвел, поклóньęл ше крáшньę дзіўкі, а дзіўка тóту обрітвéну брáду позберáла і до хустóчькі зауйазáла. І зáш вон йęй гутóрі: Шéдны дóлу, кýмо мóйа, шéдны ґý мньę, а ціхо будз, дá ше польубíме.

А дзіўка му ціхо гуторéла: Ей, мой кýме Дýжде, кęд учьуйę кралéвіч Мáрко, обідвóйо нас забíйę.

Вон гвáрел: Ціхо будз, ньę буц шальęна; ша Мáрко дальęко óд нас, аж нáстрет свáтох; йóго шáтор ше віздзі; на йóго шáтру положéне

йаблу́ко, у йаблу́ку два драгоціні камєвьа. Та́к ше відві у́ нóці, йа́к і вó дньę, льє́м ті шє́дны ґу́ мньę, да́ ше льубуйє́ме.

Гвáрела му крáсна дзі́ўка: Ча́кай, ку́ме, кушьчі́чько льęм, док відзем вóнка, да відзім, чі йáсне ньєбо, чі хма́рне.

Кęд дзі́ўка ві́шла вóнка, відзі шáтор кральє́вічьа Ма́рка; розбе́гла ше прóсто ґу кралевічьовóму Марковóму шатóру помéджі свáтох. Бéжела так, йак йє́лен, кę́д му рок, до шáтру Марковóго. Ма́рко ціхо спал у шáтру, дзі́ўка вóшла ну́ка, стану́ла ґу Маркóві і прельáла слізі, почьáла плáкац. Пребу́дзел ше кралéвічь Ма́рко. Дóраз гвáрел: Ті буґáрска дзі́ўко, ті бі ше льубовáла, та ньę мóжеш прічéкац, док ньę прідзéме дóму і дóк ше ньę прішагньє́ме?

Розгньі́вал ше, шáбльу віцáгнул с пóшві і сцел йєй гла́ву одру́бац. Поклоньє́ла ше му дзі́ўка аж до жéмі і кра́шньę му гуторéла: Па́ньę мой, кралéвічьу Ма́рку, йа ньę с такóго рóду, да́ сом тáка презобрáзна; йа з рóду панскóго, а́льę ті зо сóбу вóдзіш гамі́шніх льу́дзох, курва́шох, ку́ма Заміпльі́тьа Штефа́на і ду́жду. Прéдал ме Штéфан ду́жді за трі чі́жмі дука́ті. Кę́д мі ньę вéріш, ту́ ці брáда дуждóва у хустóчькі.

Вітрéсла на́ жем брáду. Ві́дзел кралéвічь Ма́рко, вóн йєй ціхо гвáрел: Шє́дньі дóлу до мойóго шáтру, йу́тре поглье́да йіх Ма́рко! А Ма́рко льє́гнул спац. Кє́т ше розвіднье́ло, слу́нко ві́шло, кра́шньę швіцéло, ста́нул Ма́рко, у́міл ше і зачéсал ше, у́жал на сéбе ка́пут зос фарка́ша і у́жал буздóвань до ру́кох. Прóсто пóшол ґу кумóві і ґу старостóві. Дóраз йім поздра́ўкал: Дай Бóже дóбре рáно, ку́ме і старóсто! Дóрас ше запі́тал кумóві і старостóві: Дзé вам ньęвéста?

Ціхо бу́льі, ньічь ньę́ гуторéльі. Пóчьал бешедóвац ду́жда: Мой ку́ме, кралеві́чьу Ма́рко, ньє́шка льу́дзе у́шельійа́кі пу́дзі, ньє́шка ше ньę́ мож а́ньі ша́льіц з ньі с кім, а́ньі франтóвац.

Гва́рел му кральóвічь Ма́рко: Ей мой ку́ме, й..ем йа тéбе ма́тер, гóрка твóйа ша́ла; то ньę шá̈ла обрітвéна брáда. Пі́тал ше му: Дзé же ці брáда, ша у́чéра ші мал?

Сцéл му ду́жда гутóріц, а́льę Ма́рко ньę чéкал. Ма́хнул зо ша́бльу, одру́бал му гла́ву. Штéфан Земпльі́цкі пóчьал сцéкац. Здогóньęл го Ма́рко і йóго на пóлі розóцал зо ша́бльу, па́ ше у́рáцел на́зад до ша́тру. Сва́том кра́шньę гутóрел: Бéрме ше, мóйо сватóве, пóме до Прільі́пу ґра́ду! Здра́ві і срéтньо* прі́шльі, льęм кумóві і старостóві ньę бу́ла срéтьа. Вóньі обідвóме оста́льі на дра́же.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 37—44, ч. 6: Женидба Краљевића Марка.

82. Як Марко визволив своїх товаришів із неволї.

Йе́дно ра́но барс штрельа́лы у ґра́ду Варадіну. Дума́лы, же́ то гірмі на ньѐбе. Ву́чьа дьѐньѐраль у̃ла́пел трох рацк'х йуна́цох, йе́ден бул Мілош от Поцѐрйа, дру́гі бул Топлыца Міла́н, а тре́ці бул Коса́нчіч Іван. Поу̃йа́зал йіх до жельѐза і ру́цел йіх на са́мі спо́док до цемныіці, дзе і́шла во́да по́пот цемныіцу. У цемныіці було до па́су ко́сці од йуна́цох. Йо́йчьа шіці трóме у цемныіці, бо ньѐ бу́лы научѐні шѐдзіц у цемныіці. Раз йе́дно ра́но попа́трел Мі́лош на о́блак, віде́л по дра́же йеднóго чловéка і завóлал го ґу сéбе, кра́шньѐ му по ціхі гутóрел: Мой брацíку льу́бі, ідз мі ку́піц па́пер і ті́нту і пірко, да напíшем пíсмо і да однье́шеш до Прілыіпа ґра́да кральѐвічьу Ма́рку.

І члóвек послу́хал Мілóша і пóшол до дутьа́ну, прíньѐсол му па́пер і пірко і ті́нту. І Мі́лош шéднул у цемныіці і пóчьал пíсац пíсмо: Бра́ту мой мілі, кральѐвічьу, чі ньѐ чьу́йѐш за́ ньѐ, чі за́ мну ньѐ дзбаш, до йакіх му́кох сом ці па́днул? Улапéлы ме і мóйіх пайта́шох у ґра́ду Варадіну. Ру́цел нас Ву́чьа дьѐньѐраль до цемныіці і ньѐ і мóйіх бра́тох, дзе вóда ідзе до кольѐна, пóлно кóсці од йуна́цох у цемныіці. Уж льѐжéме, бра́ту, трі дны. Кѐд бу́дзем, бра́ту мой, éшчі трі дны льѐжіц, ныіґда ме вéцей ньѐ увíдзіш.

Зо свóйу крéву напíсал пíсмо і прíдал му до ру́кох, тóму чловекóві і гва́рел му: На, да́м ці два́цец дука́ті, óдньѐш го до Прілыіпу ґра́ду, кралéвічьу Ма́рку.

Тот члóвек зньал ша́пку дóлу, дзекóвал за два́цец дука́ті і прóсто пóшол до Прілыіпу ґра́ду. Кѐд уж одньѐсол пíсмо, поклóньѐл ше Маркóві і поздра́у̃кал му: Дóбре ра́но! — І Ма́рко му у̃ра́цел на́зад: Дай Бóже дóбре здра́ве! — Дóрас ше го запíтал Ма́рко: Цó ші мі прíньѐс, ньѐпозна́ті чловéче? — Прíньѐсол сом вам йе́дно пíсмо.

Тот члóвек, цо óдньѐс пíсмо, дал Маркóві до ру́кох і Ма́рко го на стойа́ці пречíтал. Кѐт чíтал, віде́л, цó там пíше у пíсму, дóраз заплáкал, дóраз гутóрел: Альѐ тот мой побра́тім Мі́лош до чéшкіх ру́кох па́днул! Йа вéра, Бóже, йа му́шім ісц мóйіх бра́тох вікýпіц, кѐт сом гóдзен за пеньѐжі, кѐд ньѐ íншак, а йа в бíтку!

Дóрас пóшол до свойóго хлыіва і ка́зал слу́гом, жéбі поріхта́лы кóньа, а сам шéднул за́ стол, а піл віна. Йак ше на́піл віна, пріпа́сал сéбе ша́бльу кóло па́су, на свойóго кóньа пріу̃йа́зал на́ бок буздóвань, на дру́гі бок обéшел мех з вíном, і копíйу пріпа́сал ґу сéбе і шéднул

на свойого коньа Шарца. І пушьчел ше до драгі просто до ґраду Варадіну. Йак прішол блыско ґраду, шеднул на Майєрску пажіцу, зньал себе мех з віном і піл віна; келько сам попіл, телько коньові дал. Удерел до жемі копійу, а за копійу пріўйазал свойого коньа. По ґраду, но верху шпаціpaла ше кральова ньевеста, обачела, же на Майєрской пажіці льежі йеден йунак. Кед го увідзела, тріро́чьна йу жіма ўлапела і скрічела на глас: Апо, попце, да відзіце, йакі там йунак льежі на траві, ньє такі, йак другі йунаці; вон на главі ма шапку зос фаркаша, обльечені йе у капуту от фаркаша, пошка тріма у зубох чьарне, йак от пол рока бараньче, пійе віно, а ньє пійе так, йак другі льудзе, альє пійе зос йедного шафльіка од двaнац ока; полоўка пійе, а полоўка коньові да.

Нашмейал ше Вучьа дьеньераль, свойей ньевесті гуторел: Ньє бой ше мі, мойа льуба Белеміровіца, йа у цемньіці мам уш такіх йунацох! — І дорас дьеньераль заволал свойого сіна ґу себе і гуторел му: Вежньі, сіну, зо собу трі сто катонацох, іц на польо на Майєрске, там шедзі йеден йунак, ідз го ўлап, прівед мі го. Йа і його руцім до цемньіці.

Велемір, його сін, ўжал себе трі сто хлопох і пошол го лапац. Кед вішлы вонка з ґраду, опкольелі Марка на штірі страні, а Марко шедзел, а піл віна. Альє Маркоў Шарец увідзел катонацох і почьал гребац з ногу. Кет то відзел кральовіч Марко, фрішко попіл віно, да ше му ньє росіпе, скочел на ногі, вірущел ше на Шарца. Кед ўдерелы катонаці на Марка, а Марко на ньіх: даскельо зо шаблью порубал, даскельо с коньом поґазловал, геўті другі, по остальі, напла̀чел йіх до Дунайу, до воді. Велемір почьал сцекац на свойім коньове. Кед Марко увідзел, же Велемір сце сцекнуц, обрацел свойого коньа Шарца за ньім. Ўжал до рукі буздовань, руцел до ньго, кушьчік го удерел і с коньа го збіл долу. Велемір спаднул долу, а Марко добегнул ґу ньому. Поўйазал го, обешел го на шедло на стремено, пріньесол го на тото место, дзе вон перше льежел і піл віна. Пріпатрала ше зоз верхнього ґраду Велеміровіца. Кед відзела, же Велеміра Марко поўйазал і ґу себе положел, заплакала і бежела ґу швекрові, гварела му, же уж Велеміра йунак поўйазал, а катонацох побіл, і до Дунайу нагнал. Кет то зачьул Вучьа дьеньераль, гварел свойей мілей ньевесті: Міла мойа ньевесто, ньє бой ше, ньє плачь, док йа ше ньє рушім; кед йа пойдзем, йа ці го жівого пріньешем!

Зобрал ше Вучьа дьеньераль, ўжал зо собу трі езрі катонацох, ошедлал свойу кобулу, ценку Бедевійу, нaредзел катонацох, жебі с каждей страні опкольелі Марка. Марко то ньє відзел дораз, мал кушьчік віна ешчі і піл. Його конь Шарец почьал гребац зоз ногу до жемі,

кед уж відзел катонацох. Марко станул на ногі, шеднул на коньа свойого, уж го теді катонаці около обішлы. Кед удерел на ных, так їіх біл, од йедного двох направел; по штірох нараз звальел долу. Катонаці відзелы, почьалы сцекац; вельо побіл, вельо с коньом поґажел, вельо до Дунайу наплашел. Вучьа дьеньераль то відзел і почьал сцекац на свойей кобулы. Кобула му була швітка, барз могла бежіц; і Марко за ным здоганьал, ньe могол го здогоныц, ужал буздовань до рукох, руцел до ньго, удерел го зос поріском буздованьовім і збіл го долу до жельеней траві. Марко прібегнул ґу ньому, кльекнул на ньго, мал у кішенькі порваскі і поуйазал го, рукі і ногі. Так го зйазал, йак месар цельe. Обешел го коньу на шедло, кобулу му улапел, прівeдол на тото место, дзе його сін льежел пріуйазані, Велемір, у траві. На йеден бок пріуйазал сіна, а з другого боку оца, преруцел їіх прейк ценкей Бедевійі, йеден віші на тім боку, а другі на тім. Обрацел ше до Прільыпа ґрада. Кет то відзела в ґраду дьеньеральова жена і ньевеста, воны два ше пріпатралы, йак Марко поуйазал оца і сіна, і йак вон їіх положел на коньа і одньесол. Кральыца напісала пісмо і послала кральовічьу Маркові, да йей Марко ньe погубі кральа і сіна, да їіх пушьчі і вона му пушьчі Мілоша і Топлыіцу і Косанчіч Івана. Прішло пісмо кралевічьу Маркові. Кед відзел Марко, цо було напісано, ужал пірко і папер і напісал друге пісмо. Було у пішме напісано: Мойа верна, льуба Вучьа дьеньеральыіцо! Пуж мі мойіх трох побратімох і дай їім трі езрі форінті, бо йунаці вельо церпелы у цемныіці і дай мньe трі езрі форінті за тото, цо сом мойого коньа вімучел. — І царіца прістала на то. Віпушьчела їіх вонка с цемныіці, одведла їіх до свойей хіжі і дорас прівolала брітварох, да їіх обрітвйа. Йеден брітвар мідльел браду, а другі брітвел, треці нохці орезовал. Кральыца росказала, да їім пріньешу віна і пальенкі. Напойела їіх і накармела їіх і гварела Мілошові: Кет пойдзеце до Прільыпа ґрада, ґу Маркові, модлыіце го крашньe, да мі пушьчі мойого пана і мойого сіна Велеміра.

Мілош йей гуторел: Дай мі коньа Вучьа дьеньеральа, цо го шедлал раз до рока, кед ішол на ным до церкві до Текійі. Опрау го, йак го опрауйал Вучьа дьеньераль і дай мі од злата каруцу і дванац чьарні коні до ньей, цо на ных ідзе Вучьа дьеньераль раз до рока до Бечьу ґу царові, да мі одньешу старого Топлыіцу. І дай мі шматі дьеньеральово, цо їіх ноші на Вельку ноц, да обльечем мойого Топлыіцу.

На шіцко прістала кральыіца. І каждому дай по езер дукаті, жебі шме малы на трошок до Прільыпа ґрада.

І віпровадзела їіх кральыіца і пошлы до Прільыпу ґраду. Кет пойду до ґраду, Марко їіх радосно дочекал і віпушьчел Вучьу дьеньеральа

ї його сіна. І дал їім катонацох, да їіх отпровадза до ґрада Варадіна, а своїіх трох побратімох одведол до хіжі. Пошедальі за стол, йедлы і пільі. Йак ше понапівальі, кажді Маркові руку побочькал і кажді до свойого дому пошол: Здраві остань, наш побратім Марку, може буц мі тебе будземе у помоці дакеді; бо да ньє ті, мі бі ныґда жіві ньє бульі! — С тім ше розішльі і тераз жійу, кед ньє помарльі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 45—53, ч. 7: Краљевић Марко и Вуча ђенерал или Краљ. М. ослобађа тавнице три српске војводе.

83. Як Марко на свої іменини повісив юнака, який хотїв його вішати. А.

Кедішік кед Марко кралевіч войовал по тім швеце, кед його дзень бул, а вон надумал, да пойдзе рібі пріньесц госцам на свой дзень. Йак ше зобрал, мац му гварела, же най ньє бере оружійе, бо даґдзе заостаньє. Вон мацер послухал, шеднул на коньа льем так на льехко та ідзе. Стретньє ше з йедні́м йунаком. Тот йунак ше му пітал, же чі вон ньє зна за Марка кралевіча, дзе вон ше претрімуйе. — Марко ше ульек та ше му пітал, же цо сце з Марком. — А вон му гварел, же ше сце з ным повітьажіц, чьом вон його брата забіл. — Марко гварел, же вон ньє зна. С тім ше розішльі.

Пошол Марко мало дальей та себе подумал, же то ньедобре будзе, кед вон му ньє віволя, же то вон, бо пойдзе до його дому, там ньет нікого, наробі там комендійі; мац сама дома, та йу забійе. Йак мало одішол дальей, та скрічел, же то вон Марко кралевіч. Тот ше нагло вікруцел на коньове, та руцел до нього бузоґвань і дораз Марка с коньа збіл долу. Пошол ґу ньому, віложел го на свойого коньа, а сам шеднул на Маркового. Ідзе з ным, ньеше го даґдзе до валалу, та го обеші. Пойдзе до йедного валалу, сце го там обешіц; альe там ше му шіцок народ барс пітал, жебі го там ньє обешел, да йім ньє шмердзі, альe най го ньеше дальей; дайу му йеден кочь пеньежі. — Но, добре, одньеше го дальей. Дальі му йеден кочь пеньежі та ідзе. Пойдзе на другі валал, сце го там обешіц. І там ше му народ барс крашньє пітал, да го там ньє віша, да йім там ньє шмердзі; дайу му йеден кочь пеньежі. — Но, добре, пойдзе дальей. Ідзе дальей, надумал, да вон ше ураці назад. Одньеше го ґу йедней воді та там го обеші, же да

ньę шмéрдзі ныкóму. Піта ше Маркóві, же чі вон ньę́ зна, дзé бі мó-гол там вóді піц, бó йę барс смійадні. Мáрко му так отповéдол: Йу-нáці кęд йунáкі ўлáпйа, та ньę звіклы вóді піц, áльę ше з йунáка крéві напійу!

А тот ше нá ньго барс погньівал, же Мáрко му так мýдро отпо-вéдол, тá му гутóрел: Ешчі мі так шмеш гутóріц? Мéркуй, бо дóрас це ту скончім!

Мáрко му гутóрі: Прáўду ці гутóрім. Йа знам, ту ньęдальęко йęст йęдна кáрчьма, áльę йа там ньę́ шмем пойсц, бó сом там барз вéльо длýжен тей качьмáркі.

Тот му гутóрі: Но, прáве це тéрас там одньęшем зá то, же ші там тéльо длýжен.

А то бýла Мáркова фрайęрка. Пóйдзе з ньім там та крічі на качь-мáрку: Качьмáрко, тý ці тот йýнак, цó ці длýжен вéльо длýства.

Кáчьмарка вішла, дóраз відзéла, жé то Мáрко. Мáрко нá ньу льęм бльіснул, уж вóна знáла, же цо трéба. Та гварéла: Ага, ті йунáку! Прішол ші тéрас ту! Чéкай, маш одльęжіц за длýство!

Дóраз одвéдла геўтóго йунáка, а Мáрка уцáглы пóт стол. Кáчь-марка му нóші віна за дáрмо, жé йęй Мáрка ўлáпел. Тéльо му віна на-ношéла, тот ше так óпіл, йак жем. Кęд уж качьмáрка відзéла, жé му досц, шéдла крáшньę ґу ньóму, тá го облáпйа, бóчька, жé йęй Мáрка одньęсол ўлапенóго. Кęльо пугáрі віна вон попійę, тéльо на Мáрка ві-сіпе, ўше до óчьох; тéльо го качьмáрка облапйáла і бочькáла, дóк му кльýчі с кішéнькі ньę віньáла. Кęд віньáла, Мáрка пушьчéла, рýкі му роспушьчéла і нóгі, Мáрко стáнул, ўжал жельęза, поспіскал геўтóго, тá го рýцел пóт стол. Нóші качьмáрка віна Маркóві, свойóму фрайęрóві. Мáрко йęден пóгар віна віпійę, а на йунáка ўше два погáрі вісіпал. Бóже мі дай здрáве, йунáку! — А тот льęжі пот стóлом поўйазáпі. Кęт ше Мáрко уж нáпіл дóсц, полóжел йунáка на кóньа, попріўйазóвал го, та дзé вон Мáрка мал обéшіц, тéраз Мáрко йóго там одньęше обé-шіц. Пеньęжі, цó му дáлы за Мáрка ў тіх двох валáлох, жé да го там ньę віша, Мáрко шіцко дал нáзад; óдньęсол го ґý тей вóді, спрáвел му шібень, тá го обéшел. Там сéбе кýпіл і рібу, та одньęсол дóму нá свой дзень. Прáве тóспі там бýлы, тá ше му пітáлы, же дзе йę так длýго. А вон йім гутóрел, же мал вéльку бріґу, жé го ішол гльęдац йакішік йунак, а вон ньę́ сцел, же да прідзе му ґу обісцу, лá му мáцер забійę. Шіцко йім росповéдол, йак бýло. Та вéцка ше госцéлы за трі дньі і за трі нóці.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

84. Королевич Марко і Темо Бртянїн. Б.

Надумал кра́льєвіч Ма́рко, же бу́дзе пра́віц госціну. Да́л вон позволо́вац ве́льох па́нох і ўладікох і по́пох і калуґе́рох. Бу́ло йіх ве́цей, йак два сто́. Бу́ла госці́на ве́лька, йак у йедно́го кра́лья. Бу́ло йе́дла ўшельійакі і піц, хто́ цо спел. Йа́к ше уж найе́длы, ўжал йе́ден ўладіка по́гар до ру́кі і по́чьал віньчьо́вац: Сла́ва Бо́гу, ке́д сме ше найе́длы. Ші́цко бу́ло до́бре і ші́цко бу́ло досц, льєм е́шчі рі́бі ньє бу́ло.

І то кра́льєвіч Ма́рко чьул. Ві́шол во́нка с хіжі і бра́л ше, же по́йдзе ку́піц рі́бі. Пі́та ше му мац: Дзе по́йдзеш, мой сі́ну?

Вон маце́рі гуто́рел: Ідзем рі́бі ку́піц, бо́ мі гваре́лі, же ма́м ші́цко йесц і піц досц, льєм рі́бі ньє́ мам. Йа́ сцем, же́бі бу́ло і рі́бі і му́шім по́йсц ку́піц.

То треба́ло Марко́ві ісц на дру́гі ва́рош, досц дальє́ко от Прі́льіпа-ґра́да, бо Ма́рко бі́вал у Прі́льіпу-ґра́ду, то його бу́ло трі́ма́ньє. Ма́ц му гваре́ла: Ке́д ідзеш, сі́ну, на пі́йац льєм рі́бі ку́піц, ньє́ бер зо со́бу оружі́йє. Ньє́ тре́ба ці там, о́здаль ше ньє бу́дзеш біц, ке́т трі́маш госці́ну.

Ма́рко ма́цер послу́хал і ньє́ ўжал оружі́йє, ше́днул на ко́ньа і по́шол рі́бі ку́піц. Ке́д бул на дра́же, стре́тнул го йе́ден Ту́рок, пі́тал ше го, чі вон ньє́ зна, льє́бо чі ньє́ чьул за кральові́чь Ма́рка. Ма́рко ше о́звал: Йа знам, дзе бі́ва. У Ма́рка те́раз у Прі́льіпу ґра́ду госці́на. Там йіх йест ве́льке дру́штво, Ма́рко дава све́чьар.

А тот Ту́рок бул Тьє́мо Бртьа́ньін: Йа ідзем гльє́дац кральові́ча Ма́рка. Ма́рко мньє ньє до́брі чло́век; вон пред даскєльо́ма рока́мі за́біл мойо́го бра́та Му́су Кєсе́дыйу. Йа́ ше му те́рас сцем отслу́жіц.

А то Ма́рко чьул, бо з ньім бешедо́вал. І зо́брал ше Ма́рко, по́шол сво́йу дра́гу ку́піц рі́бі, а Тьємо Бртьа́ньін обра́цел сво́йу це́нку Беде́війу-кобу́лу про́сто до Прі́льіпу ґра́ду. Ма́рко йак по́шол на йе́дні го́ні же́мі, ду́мал се́бе: Ньє до́бре сом зро́бел, же сом гуто́рел, да ідзе там до Прі́льіпа ґра́да, же́ там госці́на. Вон кєт по́йдзе там, йа́ там ньє бу́дзем, во́н ше погньі́ва, мо́же ші́цкіх позабі́вац. Йа на́ ньго скрі́чім, же́ то йа кральо́віч Ма́рко. Йа знам, же і так ньєдо́бре бу́дзе, бо́ йа ньє́ мам оружі́йє, ньє го́дзен сом ше з ньім біц. Алье се́бе ду́мал: Йа досц дальє́ко од ньо́го, йа́ му віво́лам, же́ то йа кральо́віч Ма́рко. Ду́мал се́бе: Йа од ньо́го сцє́кньєм, а вон за́ мну най бе́жі. Во́льім йа стра́цац, йак ге́ўті ші́цкі. — І так вон зро́бел. Обра́цел ше на за́док, закрі́чел, цо мал га́рла: Гей Тьє́мо Бртьа́ньіне, йа кралеві́ч Ма́рко!

Ке́т тот за́чьул, Тьє́мо Бртьа́ньін, обра́цел сво́йу це́нку Беде́війу, по́чьал уга́ньац за Ма́рком. Сам ґу се́бе гуто́рел: Че́кай, ша йа те́бе дам те́раз! — Альє Ма́рка ньє мо́гол здого́ньіц. Вон ві́дзел, же́ го ньє

ўлáпі, ўжал свой буздóвань до рýкі і рýцел го за Мáрком і потрáфел го попáсц. Збіл го дóлу с кóньа і кęт Тьęмо Бртьáньін прібéгнул ґу ньóму, кльęкнул му на пéрші і поўйáзал му нóгі і рýкі. Ўжал го на хрібет, віложел го на свóйого кóньа, а сам шéднул на Мáркового Шáрца. І пóчьал го ньęсц до йęдного валáлу, жé го там обéші. Кęт пріішол бльіско валáлу, відзéлы то льýдзе, же Тýрок ўлáпел Мáрка кральовічa і жé го ньęше обéшіц. Пітальі ше му крáшньę: Ньę óбеш нам крáльовічa Мáрка, ньę бýдзе ше нам рóдзіц жіто, áньі óвес. áньі кукуріца, áньі йáрец. Ньę бýдзе ше нам рóдзіц áньі віно. Дáме ці трі éзрі форінті, льęм го дáльęй ньеш.

Тьęмо Бртьáньін прійал пеньęжі і ньęсол го на дрýгі вáлал. Кęд го пріньęсол до другóго валáлу, вішльі хлóпі і жéні нáпрез ньóго, пітáльі ше му крашньę: Ньę óбеш нам Мáрка, бо кęд го обéшіш ту, ньę бýдзе ше нам рóдзіц áньі жіто, áньі óвес, аньі кукуріца, áньі віно.

І Тьęмо Бртьáньін послýхал; дáльі му трі éзрі форінті, пóшол з ным на трéці вáлал. На трéцім валáльę зáш там вішльі жéні і хлóпі, пітáльі ше му крáшньę: Ньę óбеш нам Мáрка, ньę бýдзе ше нам рóдзіц áньі жіто, áньі óвес, áньі кукуріца, аньі віно. Дáме ці трі éзрі форінті.

І вон прійал трі éзрі і ньęсол кральовічьа Мáрка дáльęй. Кęт пріішльі до йęдней пустіньі дальęко, ньę бýло валáла, ньę бýло стýдньі, а Тьęмо Бртьáньін бул смійадві. Пітал ше Мáрка, чі ньę зна дáґдзе дайáку стýдньу, бо вóн бі барс піл вóді. — Мáрко ше óзвал: Кęт ші тáкі йýнак, ньę пі вóді, áльę пі віна!

А вóн ше зашмéйал тá му гвáрел: Ґібаль одрýбем ці глáзу, бýдзем твóйу креў піц.

Ньę крéві пі, áньі ньę пі вóді, áльę пі віна.

Йá бі піл, кęд бім мал.

Мáрко му гвáрел: Йа знам, дзé ту йęст йęдна кáрчьма; йá бі ці повéдол, же да тáм пóйдзеш піц віна, áльę сом вéльо рас там бул і піл сом нá борґ, á ньę плáцел сом і тóта ше нá мньę качьмáрка барз гньіва, та сом ці ньę сцел зá ньу áньі пóвесц, áльę сом сéбе дýмал: Шіцко мі йęдно і тáк мі бýдзе уш кóньęц, та ньę дзбам, гочь ме дзе одньęшеш.

А Тьęмо Бртьáньін ше зрадóвал, жé му тóто гутóрел, та му гвáрі: Тáм йа це і одньęшем, дзé ше нá це гньівáйу.

Альę Тьęмо ньę знал, же то Маркóва фрайęрка бýла, же вóна Мáрка дьубéла бáржей, йак да йęй дáвал Тýрок Бóг зна кęльо пеньęжі. А Мáрко ше радóвал, же вóн го там одньęше, дýмал сéбе: Бізóўно, кęд ме там одньęшеш, тóта це превéдзе і бýдзе штудірац, йáк бі мньę шльęбóдзіц. — Кęд го одньęсол бльіско кáрчьмі, качьмáрка стáла

на дзвёрох і відзёла вона, йак Марка поўйазаного ньёще Ту́рок. Марко на́ ньу попатрел, ўж вона знала, цо вон думa; знала вона, жебі требало, ла́ му рукі і ногі шльєбодзі. Сановала го, йакі бул утрапені, поўйазані, чешке окова на́ ньго положел, дораз го ньєсол долу, бо качьмарка почьала грозом на Марка: Добре, же ші мі го прівёдол, бо йа́ ше ўше от того бала, вельо раз мі чькоді наробел. Так му треба. Дай го ту нука, руц го пот стол, най відзі, йак мі будземе йєсц і піц, а йому ньє ламе.

Зньал го долу с коньа, ўльєкол го до хіжі, руцел го пот стол, а сам шеднул за́ стол і дораз му пріньєсла качьмарка добрей пальєнкі, моцней. І вон почьал піц. Качьмарка наварела йєсц і йак йєдлы і пріпрaвела качьмарка доброго віна і намішала му до віна отрову, цо бул піййні такі, йак мертві. Кєльо раз дзвігнул погар, наздраўкал го на Марка, альє му ньє дал. Ўше до ньго зос чіжму копнул. І Марко бул жадні віна піц, бо го ношел на коньу цалі дзень, а барз було горуцо, ньє дал му аньі йєсц, аньі піц, а качьмаркі ньє шльєбодно му було дац. Йак ше напіты і найєдлы, заспал за столом Тьємо Бртьаньін, а качьмарка ўжала кльучі зос кішенькі от Турка і отворела жельєзо на Марковіх рукох і на ногох і отшльєбодзела Марка. Йак Марко стaнул, зрaдовал ше барз, же йє отпушьчені, а Турок льєжі піййні за столом. Ўжал того жельєзо, покапчьал му рукі і ногі наопако, ўжал го за́ карк і за ногу, удерел з ньім пот стол до жемі. Кєт ше Турок осетел, же вон поўйазані, так ше барс потаргнул, же дораз му рукі у пльєцох попукалы і ў кольєнох ногі вішлы з места, альє ньє могол аньі мокнуц ше дальєй. Шеднул Марко за́ стол і йєдол і піл. Качьмарка ше радовала, же Марка шльєбодзела. Марко ше теді уж ньє бал, бо уж його оружійє одобрал себе. Йак ше напіл і найєдол, ўжал Тьєму Бртьаньіна за руку і за ногу, положел го на свойого коньа Шарца, а сам шеднул на його кобулу ценку Бедевійу. Руковал ше зос качьмарку, же: Будз здрава, цо ші ме шльєбодзела! Йа то ці ньє забудзем ньіґда, йа тебе ешчі наградзім за тото, бо йа тераз одньєшем го на тогі валалі, цо вон мньє ношел, бо то уж було чьуц ўшадзі, же кралевічьа Марка ношел поўйазаного Турок Тьємо Бртьаньін і же го даґдзе обешел, льєбо му главу одрубал. Уж то ше чьуло і відзело ше, же Марко ньє будзе вецей по швеце ходзіц, а вон за́ то і одньєше го там, да відза льудзе, же уж вон го поўйазаного ноші.

Кєд го одньєсол на перші валал, дораз вішлы там на коньєц льудзе, хлопі і жені і крічелы на Марка: Обеш нам го! — А Тьємо Бртьаньін думал себе і гуторел тім льудзом: Кєд йа Марка сцел обешіц, ві мньє гуторелы, же ше вам ньє будзе родзіц ньічь, а кєд мньє тераз кажеце обешіц, терас ше вам будзе родзіц? — Вон, Марко,

кра́шньȩ йім ўра́цел йіх пеньȩ́жі, цо во́ны плаце́лы. жéбі Ма́рка ньȩ обешéлы. І гва́рел йім: Ньȩ обе́шім го ту, одньȩ́шем го і на дру́гі ва́лал, да віздза і ге́ўті! — С тім ше зо́брал, ньȩ́сол го да́льȩй. Кȩт прі́шол до другóго вала́ду, то́ті і́сті ві́шлы на́през Ма́рка, каза́лы му, же да́ йім обе́ші Тьȩ́му Бртьаньíна, бó йім Ту́рок ве́льо зло наро́біл, а Ма́рко йіх ве́льо раз охра́ньȩл. Альȩ вон йім гва́рел: Му́шім го одньȩсц і на тре́ці ва́лал, жéбі го і ге́ўті відзéлы! Ўра́цел йім на́зад йіх пеньȩ́жі, а ньȩ́сол го да́льȩй. — Кȩт прі́дзе на тре́ці ва́лал, ві́шлы там заш на́през ньо́го і шíцкі кріче́лы: Обеш го нам ту! І Ма́рко на тре́цім вала́льȩ ві́шол до́лу, по́шол пот ші́бень зоз ным і обе́шел го і ўра́цел йім йіх пеньȩ́жі, цо во́ны за́ ным плаце́лы.

Зо́брал ше ота́маль і по́шол рі́бі ку́піц. Рі́бі ку́пел і пріньȩ́сол дому. Кȩт прі́дзе до́му, ші́цкі пано́ве ше зачьудова́лы, цо його так длу́го ньȩт. Вóн йім по́чьал пріповéдац, йа́к ше ста́ло на дра́же і ка́дзі го но́шел Тьȩ́мо Бртьа́ньін і йак го сцел обе́шіц і йа́к го качьма́рка шльȩбодзéла. Ші́цко йім кра́шньȩ бешедо́вал. Во́ны позльека́ні і розрадова́ні: Мі ше чьудова́лы, же те́бе так длу́го ньȩт. Уш тре́ці дзень ше поўра́ціц — мі зна́лы, жé то ньȩ до́бре! Йак ше наĭȩ́длы, с тім ше розі́шлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 117—122, ч. 18: Краљевић Марко и Ћемо Брђанин.

85. Як королевич Марко орав.

Кра́льȩвіч Ма́рко ўше хо́дзел по орса́ґох і по дру́гіх царові́нох. Кȩ́льо раз да́ґдзе по́шол, му́шел вон ўше ше біц. Рас прі́шол до́му, шма́ті му бу́лы кірва́ві. Пі́тала ше його мац му: Сі́ну мой, ньȩ́ ходз мі уж ньі́ґдзе, най йа́ ці ньȩ пе́рем, ньȩ ра́йбем ўше кірва́ві шма́ті. Остань до́ма, ма́ш же́мі, долы́ні і бре́гі, ве́жньі се́бе во́лкі і плуг, ідз о́рац, йак і дру́гї льу́дзе.

Ма́рко се́бе надумал, же вон бу́дзе о́рац, послу́ха своо́йу ма́цер. По́шол до хльі́ва, віве́дол се́бе во́лі, попра́гал до плу́га, а ўжал зо со́бу і буздо́вань, та се́бе го обе́шел на пе́рші. Вон по́шол на по́льо орац, та ньȩ о́рал жем, по́льо, а́льȩ о́рсаґ, дра́гу. Мац ду́мала: Ну́, уш те́раз мой сін ньȩ бу́дзе хо́дзіц по шве́це, уж бу́дзе ро́біц. — А вóн йак о́рал на дра́ке, і́шлы та́маль Ту́рці, ве́злы бла́ґо. Во́н йім гва́рел: Ту́рці, ньє ґа́шце мі ора́ньȩ!

Вóньі йóму нáзад гуторéльі: Мáрку, ньę ор дрáгі!
Вон йім заш гвáрел: Брáца Тýрці, нıę ґáшцę мі орáньę.
Вóньі йóму нáзад отповéдльі: Мáрку, ньę ор дрáгі.

Дóк ше Мáрко ньę погньíвал на Тýрцох, ўжал плух і подзвíгнул вóлі, пóбіл Тýрцох, ўжал йім трі кóчі, цо вéзльі злáто і прíінал йіх дóму. Дóраз мáцері гутóрел: Пáце, мáмо, цó йа заóрал вам! — Дóраз мац відзéла, жé то вóн уж і там ше біл, гочь óрац пóшол. Тá му гварéла: Віцзіш, сíну, йá ше радовáла, же ті бýдзеш óрац, рóбіц, ньę бýдзеш хóдзіц і біц ше ньę бýдзеш, á ті прес тóго ньę мóжеш буц.

Вон мацéрі гутóрел: Мáмо, йа ньę мóжем прецéрпіц, хто ньę рóбі, йак трéба. Йа пóшол óрац, Тýрці ішльі тáмаль, ґажéльі мі мóйу ораньíну. Йá йім крáшньę гутóрел по трі рас: Тýрці, ньę ґáшце мі орáньę, а вóньі мньę ньę слухáльі. Йа подзвíгнул плуг і пóбіл сом Тýрцох і пріньęсол сом ці блáґа. Тó сом віóрал.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 133—134, ч. 22: Орање Краљевића Марка.

86. Королевич Марко і Филип Маджарин.

Ішол рас крáльовіч Мáрко на свóйім кóньу Шáрцу. Прíшол до йęдпóго варóшу, нáгнал кóньа пред йęдну капýру, дзе бівал Фíльіп Маджьáрін. Вішла Фíльіп Маджьарінóва жéна вóнка. Вóн ше йęй опітал, дзе біва Фíльіп Маджьáрін?

А вóна ше погньівáла, тá му дóраз отповéдла: Цó ше пíташ за мойóго Фíльіпа, ті йęдно ґрáньę! Ті льęм тáкі члóвек, йак фáлат дрéва. Іц óталь, дóк ші мíрні. Мой Фíльіп кęт прíдзе, вáрас ці глáву одбíйę.

Мáрко мáхнул з рýку, удéрел йу по льíцу, трі здрáві зýбі йęй вíбіл і напрáвел йęй рáну на льíцу от перспéньа. Вóна почьáла плáкац, окруцела сéбе глáву до хýсткі і ходзéла по дьóре і вішчéла. Мáрко йęй гвáрел: Кęт твой Фíльіп Маджьáрін прíдзе дóму, ті го пóшльі до кафáні, йá го там бýдзем чéкац.

Мáрко ше зóбрал, прíшол до кафáні, кóньа уўйáзал под óблак ґу дзвéром, а сам пóшол нýка, шéднул зá стол і піл віна. Ешчі ньę пóпіл двáнац óка, прíшол Фíльіп Маджьáрін на свóйім коньóве дóму. Жéна му по двóре хóдзі йойчьáці; піта ше йęй: Цо тéбе, жéно?

Жéна му гуторéла: Прíшол йáкішік вéлькі хлопíско, стрáшні байýсі мал, йак о пол рóка барáнче, обéрва йак кęртíца, павучьáйкі йак ластóўчі крíдла. Пітал ше за тéбе, дзé ші. Йá му гуторéла: Цó ше пíташ, ті дрéво йęден? Кęд мой Фільіп прíдзе, нáрас ці глáву одбíйę. Вóн ме удéрел по льіпу, віőіл мі трі зýбі здрáві. Напрáвел мі рáну на льіцу от персцéньа. Гвáрел мі: Кęт прíдзе Фільіп, пóшльі го до кафáні.

Фільіп йак віслýхал, зóбрал ше, пóшол до кáрчьмі; віддел прі дзвéрох пріўйазанóго кóньа. Кęт сцел нýка войсц, áльę конь вірґал Мáркоў. Вон ўжал бувдóвань, пóчьал біц кóньа по рéброх. Мáрко чьул нýка, скрíчел на кóньа, жéбі мірно бул. Фільіп вóшол нýка і дóраз го удéрел по хріпце. Мáрко мал кáпут от фаркáша і шáпку от фаркáша. Гутóрел му: Ньé бі ме по кожýху, бó мі бліхі поплáшеш.

Альę Фільіп удéрел го трі раз. Мáрко му гвáрел: Чéкай, тéраз йá тéбе ўрáцім, вéцка ше так бýдземе біц. — Мáрко го удéрел раз, му глáву óдбіл. Зóбрал ше і пóшол отáмаль.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 53—58, ч. 8.

87. Смерть королевича Марка.

Йęдно рáно зашьіцéло слýнко пóнад льęсі і планíні. Ішол крáльовіч Мáрко по льęше на свóйім коньу Шáрцу. І стáнул на йęднім мéсце, бýдзе отпочíвац. Кęд вон мáло отпочíва, пóчьал шé му конь тресц і слізі з óчьох му капкáльі, з нóгу до жéмі грéбал. Кęт то віддел кральовіч Мáрко, барс ше зачьудóвал і пóчьал бешедóвац свóйому коньóві: Бóже мілі, на швéце ці фáла, цó то бýдзе за новíна? Уш сто рóкі прéшло, йак йа кóньа свойóго мам, ньіґда ше мі так ньę трéсол, áньі слізі з óчьох му ньę íшльі. Уш сом ше вéльо біл, вéльо раз мі ше розíшльі зо свóйім кóньом, а ньіґда ше ньę трéсол. Йа сéбе дýмам, же бýдзе льęбо йóго глáві, льęбо мóйęй кóньęц. Вóн уш чьýйę мóйу льęбо свóйу шмерц! Альę сéбе гутóрел і коньóві: Бóже мой мілі, прéшол сом дзéвец кральовіні і дзешáту тýрску царéвіну, льęпшого кóньа сом ньę віддел і льęпшого йунáка одó мньę сом ньę віддел. Йа тéрас ше ньę бóйім од ньікóго і мойóго кóньа, док йа жíйęм, з мóйіх рýкох ньíхто го ньę вéжме.

Кѐд вон мáло там пошéдзел, пріпáтрал ше на своѝого кóньа, ѝáк ше трéше. Крóчела нá ньго Віла Маґдáлена: О Мáрку, Мáрку, ньѐ дýмай, же ѝѐст нат тóбу ѝунáка і нат твóѝім кóньом кóнья, бо прáўда, же нат тóбу ѝунáка ньѐт на швéце і от твоѝóго кóнья льѐпшого ньѐт. І ті ше ньѐ дýмаш рóзісц с твóѝім кóньом, áльѐ Мáрку, Мáрку рóзлучіц ше мушíце, бо тéбе áны на рóзум ньѐ прíшло, жé ті мóжеш ýмрец. Ідз дальѐко до льѐса, там ѝѐст два дрéва вéлькі, тóті дрéва ше волáѝу два ѝѐлі. Méджі ньíма ѝѐст стýдньа вікопáна. Кѐт пóѝдзеш там, попáтрі до стýдньі, увíдзіш сéбе там шмерц.

Мáрко ѝак слýхал, цó му Віла гуторéла, попáтрел гóре і Віпу ньѐ відзел. Гвáрел ѝѐй: Віло, Віло, гáрло це больѐло, кѐт ші мі мáла тóто пóвесц.

С тім шéднул на кóнья і пóшол ґý тім дрéвом і ґý тей стýдньі. Колó тей стýдньі бýла крáсна, жельѐна трáва наросньýта; тóті дрéва вéлькі хлáдок трімáльі. Вон зішол дóлу с кóнья, прíшол ґý тей стýдньі, чі то прáўда бýдзе, цó му Віла гуторéла, бо вóн то ньѐ вéрел. Попáтрел до стýдньі і відзел там свóѝу шмерц. Дóраз увéрел, же ѝóму прáўду гуторéла Віла. Кѐт попáтрел на кóнья, конь глáву дóлу спýшьчел і шіцок ше стрéсол, а слíзі му дóлу капкáльі. І вóн кóньу гутóрел: О мой кóньу, кóньу, ýш ше мушíме рóзісц! І пéрше коньóві глáву одрýбал, дá му ньíхто на ѝóго коньóві ньѐ хóдзі, да ньѐ пáдньѐ Тýрком до рýкох і да ньѐ гутóрйа, же на Маркóвім кóньу шедлáѝу. Буздóвань ýжал до рýкох, одрýцел го до стред мóрйа, дá з ньім ньíхто ньѐ воѝýѝѐ, дá ше ньíхто ньѐ хвáльі, жê то Мáркоў буздóвань бул. Шáбльу на штірі стрáні полáмал, жéбі ньíхто вéцей з ньу глáві ньѐ одрубóвал. Пéрсцень з рýкі рýцел до стýдньі. Йáк уш шíцко оружíѝѐ полáмал і одрýцел, шéднул сéбе на трáву, віньал ѝѐдну кньіжóчьку, цо ý ньѐй бýльі чíсті папéрі, ýжал пíрко і пóчьал дó тей кньíшкі пíсац, же кральóвіч Мáрко льѐжі прі тей стýдньі под двóма ѝѐлáмі умáрті. Хтó го нáѝдзе і хтó го похóва, то достáньѐ ѝѐдно блáґо, а ѝѐдно блáґо охáбел на шльѐпіх і хрóміх, жéбі шпівáльі і споміналі Мáрка, док швет шьѐтом. Йѐдно блáґо охáбел на цéркву і прéстар сéбе свóѝу шмáту на трáву, а кньíшку, цо напíсал, уýѝазал ѝу на ѝѐлово ґрáньѐ, дá ше відзі з дальѐка, хто бýдзе тáмаль ісц, жéбі відзел і жéбі ѝу пречíтал. Сам льѐгнул на свóѝу шмáту, кáлап на óчі спáгнул, прежéгнал ше, двá рас, трі раз дíхнул і крáшньѐ ýмар. Йѐден дзень льѐжел. Ішльі тáмаль вéцей льýдзе, кáжді гутóрел: Цíхо íдзме, бо там крáльовіч Мáрко льѐжі, шпі. Нáѝ ше ньѐ пребýдзі, бо вон кѐт шпі, бáрз ѝѐ злі; кѐт ше пребýдзі, мóже нас позабíвац. І дальѐко Мáрка кѐровáльі.

Прешол йеден дзень, прешол і друґі, сполньело ше роўно тідзень. Кажді, хто тамаль прешол, ньe шмел аньі бльіско коло нього прейсц. Ішол йеден поп і дзійак. Поп ше волал Дончіло. Йак обачелы Марка, почьалы йеден ґу другому бешедовац, же чі Марко шпі, чі вон ньe умар. Обачелы і кньішку, же віші на йаловім ґраньу: Поме опатріц, цо тота кньішка піше! Кед воньі ше зблыжуйу ґу Маркові, відза, же вон ньe подобні спаньу, альe так льежі, йак умарті. Ужалы кньішку, почьалы чітац, кньішка йім дораз гуторі: Мертві Марко прі студньі льежі. І чітайу дальей, же достаньe тот йедно блаґо, хторі го похова. І відза воньі там, же охабене йедно блаґо на шльепіх і хроміх, жебі шпівалы і Марка славелы. І тот поп кньішку ужал ґу себе і ужалы Марка на свойого коньа і одньеслы го до Бійелей церкві. Йак го одньеслы, до церкві го поховалы. Йедно блаґо себе охабелы, йедно подавалы хромім і шльепім, а йедно охабелы на церкву.

І ньешка шпівайу і пріповедайу за кралевічьа Марка, бо вон охабел на спомен вельо блаґа і док жіл, ньікого за дармо ньe погубел. Вельох от шмерці одньал, вельом помогол і вельох з нужді віньал. Хто го чіта, кажді го споміна, же по праўдзе робел, бо вон за свойого жівота гочь бул краль, гочь бул йунак, кед ньедобре робел, вон му главу зньал. Йому помагалы Вілі вельо, йому помагалы і друґі йунаці, йому страну трімалы і кральове і царове і уладікове. Кед дацо дакому ньедобре було, дорас ше заволал на кральовіча Марка, бо вон по праўдзе осудзел, бо вон ше ньe бал од ньікого; бо хторі ше бал, тот ньe могол по праўдзе судзіц. Вон осудзел і парастові і панові по праўдзе і кральові і царові. За то і ньешка може учьуц, хто льем сце слухац, же ше за нього пріповеда. Може учьуц і на вашаре і же шльепі і хромі шпівайу і Марка спомінайу. І йа тераз за нього пріповедам і спомінам. Кед бі було і терас так, да йеден йест кралевіч Марко, думам, жебі по праўдзе робелы, жебі намірел і попох, жебі ньe бралы от худобніх льудзох залоґі за роковіну. Вон бі то йім указал, же йак майу робіц; і поп бі знал, же йак чьешко дванасті кріж робіц, а йому муші дац, а сам чловек най плаче дома.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 143—148, ч. 25: Смрт Краљевића Марка.

88. Король Матяш зменшує роботизну.

Кę̂лїшік кęд Ма́тьаш краль ходзел по́ тім швéце, вóн був краль у мадьáрскей жéмі. Альę̂ йóму барз ньęпра́во бýло, же худóбніх парáстох барз мýчьа; хтóрі ма дáкус жéмі свóйęй, док ше поотплáца, мýші попрéдац шіцко зарно, цо ше му зрóдзі. А хтóрі худóбні, кęд го пойęднáйу дáґдзе на надньіцę, сцéльі бі на́ ньім óрац за тóті два, трі льęбо штірі сексéрі. Цо зрóбел раз Ма́тьаш краль, же худóбу так мýчьа? Надýмал, же спраі йęден бал, да звóлац шіцкіх пáнох, міньістéрох і поґлавáрох. І зішльі ше до́ ньго шіцкі. По полудзéнку, йак ше наполудньовáльі: Но, хлóпі, кęд сме ше найęдльі і напільі сме ше, та пóйдземе рóбіц, кóпац до віньіці.

А вóн уш поріхтал каждóму мотíку, кęльоґод льęм йіх бýло. Ка́жді мал свóйу мотíку. Йáк вон йім тóто віповéдол, вóньі ше шіцкі позльęкáльі так, аш поцéрпльі, же цо бýдзе тéрас. Та сéбе думáйу: То ýдьан бал! Альę мýша пойсц на крáльову запóведз. Ка́жді вéжме мотíку на пльęцо та íду до заграді так, йак надньічьаре йęден за дрýгім кóпац віньіцу. Мáтьаш краль напрéдок вéжньę брáзду, та кóпе. Кóпе так, йак йęден пáраст. І знал тóму шóрз, бо вóн то ньę пéрші раз рóбел тéді, вон ýше рóбел, ньę трíмал ше, же вон краль, áньі ше ньę гáньбел рóбіц. Вóньі шіцкі за́ ньім, лапáйу брáзді йęден по йęден, ка́жді йęдну брáзду. Пóчьньу кóпац, горýцо, ньę мóжу рóбіц. Дóйду да з до пóлі учьлáну по брáздох, йęден ше тáдзі звáльі, дрýгі ше тáдзі звáльі, ньę гóдньі кóпац.

Мáтьаш краль йім гуторі: Відзіце ві, вéлькі панóве, йак худóбні пáраст жійę? Ві ýше льęм тóто гуторíце, же льęхко парастóві. Наóре сéбе, і нашéйę сéбе, та ма шіцкóго, ньę трéба му ньічь, льęхко жійę. Тéраз відзíце, же йáк вон льęхко жійę. Чьом ві тéраз ньę робíце, чьом сце ньę гóдньі кóпац? Ньę думáйце, же так бýдзе і от тéраз, йак бýло до тéрас. Пóрційа ше мýші збіц на мéнше, надньічьарóві надньіцу подвішіц, а ньę рóбіц на ньім так, йак на йęднім волóві. Бо кęд йа учьýйęм, йá ше дóзнам, же з вас дайęден ньę бýдзе так рóбіц, йак цо сом вам тéраз гутóрел, штранґ му положíме на шíйу, а поцагньęме го гóре; та так патріце от тéраз, жéбім понóсі ньę чьул ньійакі от худóбней стрáні, бó кęд учьýйęм, ньę дóбре бýдзе. Та тéраз можéце пойсц! Віспове́дал сом вас дóбре, мóгол чьуц ка́жді і разýміц, цó сом гутóрел. Кęт ше ньę покайęце, вóйну бýдзем на́ вас пра́віц.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиції від Імри Фаркаша.

89. Король Матяш і війт.

Кѐд Ма́тьаш краль за свойого жівота кральовал, вон барз льубел худобу заступовац. Пушчел вон ше по швеце препатрац, йак худоба жійѐ. Пошол вон пред валаіску хіжу, сцел вон відзіц, йаку біроу̌ ма мілосерднoсц на худобу. Почьал вон ше оглядац настред ульіці, цо на йѐден шор, цо на другі. Обачел то біроу̌, та скрічі на шчетньіка: Іц пальѐ на ульіці, прівец того вайчьака, най ше там ньѐ оглада по тей ульіці, же кадзі бі ше обрацiц, да вецей доста́ньѐ. Прівец го, най попреклада тото ватове на другі бок.

А вон по ньго пошол зос корбачьом, та го вола: Гайд, гібай, будзеш робіц.

А вон ше му опітал, Матьаш краль: А цо мі будзеце плаціц надньіцу?

А біроу̌ скрічел: Та ешчі му і надньіцу треба? Упаль на ньго с тім корбачьом да с трі!

Шчетньік го опальѐл, та Матьаш краль пошол прекладац ватове. Йак го попрекладал на йѐден фалат древа, написал зос крейду: Матьаш краль тото древо прекладал.

О трі дньі Матьаш краль пришол на гінтове до тей валаской хіжі і скрічі: Дзе тот біроу̌ і ноу̌тaруш? Дораз най віцу вонка!

А воньі вібеглы зос кондзеларійі обідвоме голоґлаві. А Матьаш краль на ньіх на обідвох: Чі тото ватове, ту му ходзі стац? Дорас го попрекладайце обідвоме на другі бок.

Ша воно до тераз у̌ше ту стало на тім боку; альѐ бул ту йѐден вандроу̌ньік, та сме му дальі на другу страну попрекладац.

А вон на ньіх Матьаш краль: Дораз го попрекладайце там, дзе і було; а каждi фалат опатрійце, чі на да з йѐднім древу ньѐт дацо написане.

А воньі каждi фалаток опатрельі. Ноу̌таруш удесел тот фалат у̌жац, цо на ньім було написано: Матьаш краль прекладал тото древо. А Матьаш краль ше му піта: Цо там написано йѐст?

А вон му гварел, же Матьаш краль преложел тото древо.

А вон вецка скрічел: Та ві так допатраце худобу, жебі еще спельі да за дармо робі? Дорас казал шібень поріхтац, бірова і ноу̌таруша обешельі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

90. Король Матяш проучує лїниву дївку.

Бул йęден цар, мал йęдну дзіўку барс подлу, цо ўше льęм у посцéлі льęжéла, ньічь ньę робéла, éшчі áньі за сéбе вонка ньę ішла, ўше до посцéлі. Льęм йак ше дознал Матьаш краль, же вона тáка барс подла, зобрал ше, та пошол там до йіх двора, та ше піта, да му дáйу йęден фáлат хльęба. А йęй мац так гварéла: У нас тáкі шор, хто робі, тот будзе йęсц. — А вон ше зобрал, пошол до заграді, почьал нóшіц до котінца. Кęт прішол вéчьар, прішльі слугове зос польа, шіцко поробéне, трéба шéдац ґу вечéрі, а Мáтьаш краль шéдньę ґу столу, та скрічі: Хто робел, най прідзе йęсц! — Та шіпкі йęдльі, бо кáжде робéло, льęм тота дзіўка подла ньę йęдла. Кęт ту другі двень, а вона ше піта мацéрі: Мáмо, чі то і то робота, кęд йа ше зачéшем?

А мац йęй гвáрела: Прáўда, мойа дзіўко, же робота.

І кęт ше умійęм? І то робота?

Шіцко, цо чловек робі зо свойім цéлом, то шіцко робота.

Кęт прішол вéчьар, Мáтьаш краль скрічі: Хто робел, най прідзе йęсц!

А вона ше озве: І йа робéла, бо сом ше зачесáла і уміла.

Но, кęт ші робéла, можеш прісц йęсц.

Другі двень вона заш рáно станула зос посцéльі, посцель оправéла і сáма ше обльęкла, бо ше бáла, же ньę достáньę вечéру. Кęт прішол вéчьар, Мáтьаш краль заш скрічел: Хто робел, най прідзе йęсц.

А вона ше озвáла: Йа ньęшка рáно станула та сом посцель за собу оправéла. Уміла сом ше, зачесáла і обльęкла.

А вон йęй гуторел: Добре, мойа дзіўко! То шіцко робота, можеш прісц йęсц.

На трéці двень сáма до хльіва пошла, слáмі до котінца наношéла. Тáка ўрéдна постáла, же йęй пáрі требáло гльęдац. А то шіцко за то, пре Мáтьаш кіральову мудросц.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, І, ст. 189—191, ч. 27 (лише друга половина). — П. Чубинський, Труды, II, ст. 543—548, ч. 33. — Літературна переробка О. Стороженка п. н. Вчи лїнивого не молотом, а голодом. — В. Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ, I, ст. 359—361. — Е Романовъ, Бѣлор. сборникъ, III, ст. 387—

388. — Б. Грінченко, Із уст народа, ст. 242—246, ч. 253. — В. Ястребовъ, Матер. по этногр. новор. края, ст. 170—171, ч. 31. — Илюстров. библïотека для молодежи, 1891, ч. 6, ст. 86—88.

91. Боротьба між Мадярами й Сербами.

Бул йеден Мáдьар жóбрак, íшол сéбе пітац хльéба на пожіўльéнье. А на тім істім шóре íшол і Сéрбльін; жóбрак і то бул. Йеден íшол óтац з йедного крáйу, а дрýгі з дрýгого крáйу, та ше ўйéдно так зішлі. Пітал ше Мáдьар Рацóві: Тéраз мі пóвец, хто жіві? Ці Мáдьар, ці Рац? — І ўлáпелі ше вóні двóме і почáлі ше біц. Йак відзел Сéрбльін, же го Мáдьар наўлáда, та ше му пітал, же хто жіві? — А Рац му отповéдал: Нье жіві Мáдьар, а нье жіві Рац, льем жіві Рус, он дáйе нам кýкуруз. — Бо то так ў йешéны ходзéлі, кет ше кукуріца ламáла. Та вéцка Мáдьар охáбел Рáца, а Рац Мадьáра. Найльéпші жіві Рус, бо нам да кýкурус. А Кéрестур нье стрáдал ныч у ті бýны, áны од Мадьáра, áны од Рáцох, а так істо і Стáпар óстал чісті. Кед Мáдьарі нáўладалі, Керестур чýвал Стáпар, а кед Рáці наўладáлі, та Стапар чýвал Керéстур. Тóті два валáлі нье мáлі ныйáкі бáнташ од бýні, бо служéлі і Сéрблох і Мадьáрох. Шíцко ім давáлі і жíто і хльеп, шéно, óвец і на ордíнанц, кедь трéба бýло, та íшлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Яноша Колошняя.

IV. НОВЕЛЇ.

92. Треба за молоду працювати, щоб на старість спочивати.

Трафе́ло ше раз у йе̨днім варо́шу, йе̨ден худо́бні чло́век ка́жді двень і́шол на надньі́цу і ньę же́льęл ше, бо бул худо́бні і ґу старо́сці так обога́цел, цо шэ на шті́рох ко́ньох по варо́шу во́жел. І уж ве́цка ше оже́ньęл, ке̨д бул бога́ті. І мал йе̨дно́го сі́на. Ке̨д му тот сін по́дрос, вон уж бул ста́рі чло́век, у́мар. І його сін ше на тіх і́стіх ко́ньох во́жел, цо і о́цец. Ші́цкі у варо́шу наро́ді гуторе́лі, же тот то́го і то́го сін; ньę вола́лі го по його ме́ну. То ше йо́му ньę льубе́ло, же го вола́лі лье̨м „то́го сін“. Ку́пел і́шче два ко́ньі ґу отцо́вім ко́ньом і во́жел ше на ше́йсцох. І ші́цкі наро́ді у варо́шу, ке̨д го відве́лі, тот і тот мла́ді пан ше веже; і хо́дзел от кафані до кафа́ні пійу́ці і віноше́лі му ке̨лне́рі, цо пітал і служе́лі му. І го́йно жіл. І йе̨ден рас прі́шол на ше́йсцох ко́ньох у кару́ці пред йе̨дну кафа́ну; у тей кафа́ні во́нка прі дзве́рох стал йе̨ден Жідо́він барс цу́ндраві. І тот мла́ді пан гва́рел то́му ке̨лнеро́ві, да да́ і то́му Жідовіно́ві йе̨дну лі́тру ві́на. — Жі́т ке̨т по́піл то́то ві́но, задзеко́вал младо́му пано́ві і гва́рел му, же у на́шім варо́шу ньęт тако́го мудро́го па́на, йак ві, мла́ді па́ньę. — На то вон бі льу́бел знац, у́ чім йе̨ му́дрі. Пі́тал ше Жідові́на, да му по́ве. Жідо́він гва́рел, же ваш о́цец ньę бул му́дрі чло́век, бо вон с поча́тку на надньі́цу хо́дзел, аж йак бул ста́рі, те́ді ше на шті́ріх ко́ньох во́жел, а ві, мла́ді па́ньę, ві ше те́раз за мла́ду на ше́йсцох ко́ньох вожі́це, ві но́гі зачьува́це і го́дньі сце на ста́росц до́бре пе́шо хо́дзіц! Та́ка йе̨ то поу́ка.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Василя Джюджара.

93. Мудрий піп.

Бул йęден крáсні вáрош вéлькі; барз у тім варóшу бўло вéльо Жідзі і вóны ше барс там поштовáлы. Вéра вóны мáлы йęдного пóпа. Тот поп йім барз дóбре слўжел. Вóны сцéлы, же да му ўкáжу йęдну чесц, да вóны го з дáчім дарўйу, цо вон бўдзе пітац. А барс ше там вéльо віна зродзéло. Поп гвáрел, же най му кáжді пріньęше йęдну льітру віна. Йęден сéбе дўмал: Кęд гéўті шіцкі одньęшу віна, а йа вóді, та ше ньę пóзна. — Йак вон óдньęс, вісíпал, дўмал, же вон сам вóду, а вóны шіцкі вóду, а віно ньíхто. Бўду вóны прáвіц йęден бал; зіду вóны ше шіцкі там, поп йіх гóсці, áльę поп йім дáва зо свойóго віна. Раз вóны уш пійу і гутóрйа: Дóбре віно; чі с тóго, цо вóны наношéлы? — Поп гутóрі, же вон с тóго ньę да, бо вон сéбе охáбі тóто. Гвáрі: Шіцкі мі дóбре дáлы, льęм йęден мі вóді дал, áльę хтóрі то бул, йа нá ньго ньę пóвем, льęм най пріньęше на вéчьар два льітрі. — А вóны думáлы кáжді, же тот, та кáжді нóшел, та вец попóві наношéлы тéльо двá рас. Та і терас поп ма пíц, кęд ньę пóпіл.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Марії Надь.

94. Як цар рівнав бідних і богатих.

Бул йęден члóвек у йęднім валáльę: йęден бул богáті, а йęден бул худóбні. Тот худóбні на двох вóлох óрал, а тот бєгáті на шéйсцох. І так ше рўшел цар по орсáґу, да вон відзі, дзе йáкі нáрод, дзе богáті, дзе худóбні, йак рóбйа і йак жíйу. Нáшол на йęднóго богатóго, а на йęднóго худобнóго, а вон на ньіх пáтрел, йаґ óру. Тот богáті на шéйсцох óрал вóлох, а тот худóбні льęм нá двох вóлох. Тот богáті óре, та сéбе гвізда, а тот худóбні óре, та аш плáче, бо йóго вóлі слáбі, та ньę мóжу цáгац, а гéўтого мóцні, а шейсц, та йім льęхко цáгац. А цар ше там пріпатрал на ньіх, льęм же вóні ньę знали, же то цар, бо вон бул у цівíльскіх шмáтох обльęчéні. Та тóму худóбному гвáрел, же да íдзе пітац два вóлі од богатóго; а вон гвáрел, же ньę пóйдзе, же му ньę да. — Ша, гвáрел, льęм íдз, най ці да два, та бўдзеш і ті óрац на штíрох і вон. — А вон пóшол, та пітал. А тот му гвáрел, же му ньę да. Тот гвáрі: Дай мі два вóлі, та бўдзеш і ті мац штíрі і йа. — Вон му гвáрел: Хто це ту пóслал? — Пóслал ме тот члóвек, цо там стóйі. — Вон му гвáрел: То бул тáкі мáґарец, йак і ті, кęт це ту пóслал. — А тот цар гутóрел худобнóму, же да прéда тóті два вóлі

і того кушьчьічко жем, та да себе купі штірі волі і вецей жемі. — А вон гварел, же за два подлі волі ньѣ купі штірі добрі, аньі за мало подлей жемі, вецей добрей. — Но льѣм, гварі, предай тоті волі і жем, та накуп псі. — А вон гварел, же начь же му псі? — Отженьѣш на вашар, та будзеш предавац.

А цар ше му вецка сповед, же вон цар. Та му гварел, же кѣд вон пойдзе до свойого варошу, та шіцкі псі да візабівац, а кажді мушел свойого забіц. Та пойду там на вашар — ў йѣднім варошу бул вашар — та тот худобні там псі одогнал, а цар ґу ньому пошол, та му гварел, же да вельо піта за псі: по дванац форінті, по петнац і по двацец, а кажді купел два-трі. Та тот чловек вецка добіл пеньѣжі, цо себе купел штірі добрі волі і вецей жемі добрей. Та пошол дому, а тот богаті му завідзел, же льѣм два подлі волі мал і льѣм мало подлей жемі, а терас себе купел штірі добрі волі і вецей жемі добрей. А тот богаті гварел свойѣй жені: Жено, і йа попредам свойо волі і жем, та накупім псі! — Та одогнал до того вароша на вашар. А ньіхто од нього псі ньѣ куповал, льѣм ше з нього шмейалі. А цар ґу ньому пошол, та му гуторел: Цо ті, чловече, ту маш? — Прігнал сом псі. — Одженьѣ ті йіх дому ті псі, бо то льѣм раз бул на псі вашар, а вецей ньѣ будзе. — Одогнал йіх дому, жена ше з ньім вадзі, же цо з ньіма робіц будзе. Орац на ньіх ньѣ мош, а карміц йіх мушел; кѣд йіх позабіва і так ньіч ньѣма! І тераз жійу, кѣд ньѣ помарлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

95. „Коло“ на леді.

Бул йѣден чловек у йѣднім валальѣ, ўше вельо знал пріповедац, барз вельо знал ціґаньіц. Ходзел ґу хлопом і ўше вон найвецей гуторел. Почьал рас пріповедац, кѣд вон бул леґінь, перші рас пошол на польо орац на йар. Бул орац ў йѣшеньі на йарец. Йаґ зорал, гварел му оцец: Можеш і пошац. — Йаґ же йа будзем шац, кѣд йа леґінь ешчі, а ньѣ шал сом ньіґда? — Пробуй, мушіш ше научіц дараз. — І вон пабрал йарну і пошол на польо шац. Кѣт пошал, льѣдво чекал, да вон відзі, йаґ йарец зідзі. Кѣд Бог дал йар, пойдзе опатріц, вера йарец рітки. І ўше го меньѣй було. Уж було Дзурйа, пошол на польо, альѣ йарец подлі, а і рітки; ґотово бі го требало віорац. Прішол дому, гуторел оцові, же наш йарец барс слабі, рітки. — Оцец му гварел: Ньічь то, йарец льѣубі буц рітки, вон ше може справіц, же будзе барз добрі.

Кęт прішло Йáна, пóшлы кóшіц йáрец, а йáрец тáкі бýйні, же вон кóшел, а зá ным одбéрал йóго хлáпец і дзіýче. Льęдво двóйо мóглы стáрчіц. Кęт шал, тéді гвáрел, же бул лéґінь, а кęт кóшел, гвáрел, же уж зá ным йóго дзéці двóйо одберáлы і ньę мóглы зá ным постáрчіц, тáкі бул йáрец вéлькі.

Кęд нá йар кошéлы трáву на лýкі, ньę мóглы прівесц дóму, бо ньę мáлы кęді. І вон крáшньę склáдол до кóпі і дóбре поўйáзал с порвіслáмі. І то так стáло аж до йęшéны. Пріш́ла вéлька бýрйа і ўжáло тóту кóпку шéна, одньęсло йу с тóго хотáра аж на трéці. Крáшньę йу там положéло, йак і бýла. І ньę мóглы вóны найсц, аж ў жíме. Кęд вóны пóйду там по шéно, так крáшньę стóйі, йак да йę там пограбáне. І вон вéцка тóту жíму пóшол до Сріму. На Дунáйу замарзнýті льáд бул. У Срíме бул за трі дны. Кęд íшол нáзат през Дýнай, ньę барс сцéлы пýшчіц, бо ўж барз бул льат слáбі. На пéшо мóгол éшчі прèйсц, áльę на сáнкох ньę шльęбóдно бýло. І вон пріш́ол ґу Дунáйу; пріш́ла рáцка свáдзба на сáнкох на пецéріх. Свáдзбу ньę сцéлы пýшчіц, áльę йак на свáдзбі? Йęст напíті льýдзе! Нагнáлы на сíлу на льад; а вон ше пріпáтрал. Йак бýлы нáстред Дунáйу, зішлы шіцкі дóлу, пóшлы на стрáну от сáнкох і почьалы „кóло“[1]) танцóвац. Ґáйдаш до стрéтку, та йім свірал. Вóны почьáлы танцóвац. Льáт ше почьал угінац і завальęл ше под ньíма. Шíцкі пóшлы до Дунáйу. Кęд йіх повіцаговáлы, а млóда з млóдім бýлы облапéні і задавéні. То íста прáўда, цó вам гутóрім, бó йа то шіцко відзел. — Дрýгі льýдзе, цо слухáлы, тá ше му пітáлы: Йак йіх мóглы так фрíшко полáпац, кęт то бýло под льáдом?

Дрýгі чловек, цó го слýхал, гвáрел: І мі орáлы на пóльу, тá сме зайáпа пріорáлы, і спод глыíні сцéкол, а мі го ньę обачéлы.

Трéці гвáрел: Шá то éшчі ньічь. Йа на пóльу óрал ў йęщéны, сцел сом сéбе опýкац кукурíці; ўжал сом слáмі до нарýчьа, йа ньę патрел, дзе полóжім; рýцел сом нá жем, запáльęл сом йу, почьáла гóрец. Уж ґóтово згóрі слáма, а зáйац тéді віскóчел і пóчьал бéжіц. А штрíльęц ньęдальęко там бул, зайáца заштрéльęт. Кęд вóн го опáтрі, а зайапóві йęдно óко вігорéло, і пол бóка му спéкло. Йá там бул, тá сом відзел. То íста прáўда. — Дрýгі цо слухáлы, ше шмейáлы, а вон ше зóбрал, пóшол дóму.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Куліча.

---

[1]) Йак коло танцюють, стає оден в середину з ґайдою (козою), і грає, більше музик нема.

96. Як чоловік тратив притомність від цибулї.

Бул йęден члóвек і оґдовíчел і бул безчáдні. Бýла у тім валáльę йęдна ґдóва, хтóру вон напýмал, да вéжньę сéбе за жéну. І шíцка родзíна му йу ганьéла, же: то жéна ньęдóбра і ньęпослýшна і ті з ньу жіц ньę гóдзен! — Вон на то ньіч ньę слýхал, льęм йу за жéну ýжал. І побрáлі ше ў йęшéні і так през жíму крáшньę жілі. І рас ше так збешедовáлі; гвáрел вон йęй, кęд йу за жéну брал, йак му йу барз ганьéлі, же йę тáка ньęдóбра і ньęпослýшна. — Вóна нá то отповедáла, же вóна ма льęм тáкі обíчай, же кęт ше нагньíва, за трі дньі да ньíхто ньіч ґу ньęй ньę гутóрі, доґ йęй гньіў ньę прéйдзе і же вóна ма тáкі гньіў, же ше за трі дньі áньі ньę умíйę, áньі ньę зачéше, áньі ньę обльęче, áньі смáрґęль ньę ýтре. І так вóна йóму свой обíчай росповéдла. І вон йęй гвáрел, же і йа мам тáкі обíчай, же шíцко знам, цо рóбім, а кęд жем трі цібýльі на чíсто, ньę знам, цо рóбім. І так вóні свой обíчай крáшньę йęдно другóму погуторéлі.

І прíшла йар і пóшол вон зо слýшком на пóльо óрац. Прíшол вéчьар дóму, отвóрел сéбе капýру, вóшол до двóра, вóйдзе нýка, віідзі, же жéна ньіч ньę вáрі. Вóйдзе до хíжі, віідзі жéну нагньівáну, шéдзі на патóчкі; віідзі, же йę ньę умíта, ньę зачесáна, ўлáсі до óчьох, смáрґęль з нóса вíші — уж ше вон ґу ньęй ньę озíва, бо зна, йак му гуторéла і йáкого йę обíчьайу. І гвáрі слушкóві: Ньęшка ньę будзéме йęсц вареного, áльę ідз нá пойд, прíньęс сéбе сланьíні, а мньę прíньęш трі цібýльі. — Кęд вон нáчьал тóту цібýльу йęсц, кęд жéдол два, уш ше му глáва покíвáла, кęд жéдол і трéцу, кęт ше забáнал ґу пéцу, кęт хвáцел жéну, кęд йу пóчьал біц! Біл, доґ ньę вíстал, бо от тей цібýльі ньіч ньę знал. І так льęгнул і до рáна спал.

Рáно стáнул, пóшол на пóльо зо слýшком óрац. Прíшол вéчьар дóму, за сéбе капýру отвóрел, вóшол до хíжі, віідзел жéну і дрýгі дзень тáку íсту нагньівáну, хтóра бýла ньęобльęчéна, ньęобмíта, ньęзачесáна і смáрґęль йęй з нóса вíшел. І на то йęй ньіч ньę гутóрел, бо йęй обíчьай знал. Заш гвáрел слушкóві: Іц, прíньęш сéбе сланьíні, а мньę трі цібýльі. — А жéна уж з нóсом попагýйę, уш ше йęй робóта ньę льубýйę. Кęд жед два цібýльі, уш ше му глáва покíва, кęд жед і трéцу, кęт ше забáна ґу пéцу, кęт хвáці жéну! Альę йу бíйę, доґ ньę знýйę, бо ньę зна, цо рóбі, бо од ньóго цібýльа шíцок рóзум одобрáла. І трéці дзень рáно стáньę, пóйдзе на пóльо óрац. Кęт прíдзе вéчьар дóму, отвóрі сéбе капýру, вóйдзе до хíжі, віідзі жéну тáку íсту, йак і ўчéра. Заш гвáрі слушкóві: Іц, прíньęш сéбе сланьíні, а мньę трі цібýльі. — І раз жéна скóчі с пáткі, та му гвáрі: Ньę маш ті вéцей ньíґда цібу-

лыі йęсц, доґ йа с тóбу жійęм, бо ті на чісто от тей цібýлыі шальęні. Кęд бі ші íшче раз жéдол трі цібýлыі, та бі ші ме óзда тáкой і дóглук, кęд йа ці гварéла, же мой обічьай тáкі на трі дныі! — А вон йęй отповéда: І йа тéбе гвáрел, же йа ньę знам от тóго, цо рóбім. — І най кáжда жéна от чловéка цібýльу чьýва, бо тéді сáма ньę зна, йáку кáру достáньę, кęд льęм тáке варíво зготýйę, бо у цібýлыі шíцка злóба: вóна гóрка і нос крýці, а бáбі рéбра лýпі.

Зап. в серпни, 1897, в Кересгурі, Бач-Бодроґської столиці від Василя Джюджара.

97. Як чоловік вилїчив сварливу жінку.

Бýла йęдна ґдовíца, барз бýла ньęдóбра; мáла вóна двóйо дзéці, вóна бýла бі ше барс сцéла óдац, áльę ныíхто йу ньę сцел, бо бýла барз ньęдóбра. Гочь йу хтóрі ýжал, с кáждім ше нáпрец побíла; вéцка йęй ныíхто ньę сцел, кęд ньę мáла дóбрі обічьай. Альę прíшол йęден катóна стáрі, слýжел за пéтнайц рóкі; і вон ше сцел ожéньіц; а вóна бýла барз богáта, а тот катóна бул худóбні. Та вон ше дознáвал, же дзе бі бýла йęдна богáта ґдовíца, та бі йу ýжал. Йęден йóго пайташ гвáрі: Йęст ту, гвáрі, ý Кęрестýре, кęді тáка зла! Та йак сцеш, гвáрі. Кęт сцеш, гвáрі, мньę йę родзíна, та с тóбу пóйдзем. — І гайд вóныі: попрагáлыі кóныі, та пóшлыі.

Прíшлыі: Дай Бóже дóбрі вéчьар. — Вóна йім ýрáці: Вітáйцę ý нас, бáчі. — Вон йęй гутóрі: Цо ті рóбіш? — Ша вáдзім ше, — гвáрі. — Ша чьом же ше вáдзіш? — За то, же сом ньę гóдна буц ціхо, та ше мýшім вáдзіц. — Вон йęй гутóрі: Ньę вац ше, бо сом ці прíвет пітáчьа. — Вóныі пóшлыі нýка дóраз і вóна ше уж ньę вадзéла; уш ше вец так радовáла, же дóраз йім вечéру варéла; і вóныі ше вец побрáлыі. Уш ту ма буц свáдзба, йóму кáжді гутóрі, же чьом йу бéре, кęд йę тáка ньęдóбра. Вон гутóрі: Ньę бóйім йа ше, цо вóна ньęдóбра. Змíрім йа йу, льęм най бýдзе богáта. — Йак вон прíдзе, бýдзе свáдзба. Пóйду вóныі до вінчьáньа, вон йęй гутóрі: Тóгі най остáньу шíцкі ту, а мі пошедáме на кóныі, та пойдзéме до Копýра, да ті вíдзіш, дзе йа біва́м.

Йак уш прíшлыі вóныі ту под вáлал, йóго пес віішол óпрез ньóго, барс ше му радóвал. Вон ýжал пýшку, та го заштрéльęл. А і вóна ше уж бóйі, кęд вон тáкі злі. — Іду вóныі кýшьчік дáльęй, вóна ше оглыáдньę, льęм ше йęй конь пóшпоці, вон льęм вéжньę пýшку, та го забíйę. Вóна сéбе дýма: Йа йęден дьáбол, áльę вон éшчі йáкішік два.

Йа думáла, же йа найгóрша, а то вон éшчі бáржей. — Вóна вец мушéла тóто шéдло ўжац на хрібет, та го мушéла знóва до Кęрестýра ньęсц. Кęд вóны пóшлы, а гéўті шіцкі: Цó шце ше ўрацéлы? — А вóна гутóрі: Ціхо бýцпе гет, шā йа зла, áльę то éшчі тéльо трі раз зльęйші. Заштрéльęл і пса і кóпьа, та йа тéраз барз мýшім дóбра буц, бо тот заштрéлы і мньę!

Но, свáдзба прéшла, пóйду спац; шéдньę вон на кáрсель, дрýгі кáрсель полóжел ґу сéбе; на тот кáрсель полóжел леóлвер, йęй гутóрел, най го вобýйę і вобльęче; кęд му ньę бýдзе дóбре цáгац чіжмі, вон йу дóраз заштрéлы. — Йак го вобльęкла, вéцка вон йęй кáзал там шéднуц, та вец ше йęй пітал, цо думáла, же тот леóлвер там бул. — Вóна му гуторéла: То сом думáла, же дó мньę штрéльіце. — Вон гутóрі: Йа ньę тáкі злі, льęм кęт ті бýдзеш дóбра.

Жійу вóньі крáшньę, áньі ше ньę бійу, áньі ньічь; шіцкі льўдзе гутóрйа: Йáка бýла ньęдóбра, а так тéраз дóбре жійу. — Альę вон рóбел там, вéра вон пóчьал ходзіц до кáрчмі. Пріішол рас пійáні, ба дрýгі раз, вóна ше вадзéла. Вон йу ўлáпел, та йу пóбіл. Вóна пóшла до сушéда, та гутóрі сушéді, же йу біл. — Сушéда йęй гутóрі: Най вóна ідзе до йęдней бáбі, тóта бáба йęй так поўрáчьа, же йу ньę бýдзе ньіґда біц. — Вóна пóшла дó тей бáбі, та йęй гутóрі. Бáба гвáрі: Ньę маш бріґі, ша йа ці так поўрáчьам, же це ньіґда ньę бýдзе біц. — Вóна ше піта бáбі, чі бáба бýдзе пітац вéльо пеньęжі, бо йа, гвáрі, пеньęжі ньę мам. — Бáба йęй гутóрі: Ньę мýшіш мі пеньęжі дац, пріньęш мі йęден мех мýкі. Вóна з радóсцу одньęше мýкі, льęм най йęй бáба ўрáчьа. Бáба йęй гутóрі: Пріньęш йęдну фльáшу вóді, та ці дó тей фльáші полóжім тáкей трáві, та кęд вон прідзе, а ті нáбер вос тей вóді до ýстох, док вон бýдзе ше вáдзіц, а ті ўше трімай ту вóду, та це вéцка áньі раз ньę бýдзе біц.. — Йак уж вóна с тей вóді ньę мáла, вóна гайд заш до бáбі на вóду. Бáба йęй гутóрі: Ша то, сіну, шіцка ўрачьáна, льęм ті веж вóді гочь з бокáла до ýстох, та вон це ньę бýдзе біц, бо ті бýдзеш мац вóді ў ýстох, а вон ше гочь йак бýдзе вáдзіц, а ті ньę бýдзеш ньічь гутóріц, вон це ньę бýдзе біц. — О, гвáрі, бáбо, ўбіл це швет, та йа мóгла дáўно вóді вáбрац, та сом ці ньę мушéла áньі мýку дац. — Пóшол вон заш до кáрчьмі, та ше óпіл. Вóна вóді набрáла з бокáла, ньę гуторéла ньічь, та йу вец áньі ньę біл, гочь ньę ўрачьáней мáла вóді.

Зап. в серпни, 1897, в Копурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

98. Згублені гроші.

Йęден пан кęд ішол на вашар, мал сто осемдзешат езрі пеньежі. І вон тоті пеньęжі страцел на вашарі. А йęден чловек іх нашол. І тот пан глашел по валалох, же хто найдзе тоті пеньęжі і му іх пріда, та го добре обдарујę. А тот чловек, цо нашол, та му такой одньęсол до валальскей хіжі пеньęжі. А тот пан ше му пігал, же кęді ші іх нашол? — Теді сом іх нашол, кęд сом ходзел до школі. — А пан му вецка гварі: Йа ньę теді страцел пеньęжі, альę льęм тераз, два дньі, трі дньі. — А тот чловек, цо іх нашол, могол мац пейдзешат і пейц рокі. Тот пан ше ньę осетел, же такі старі та ходзі до школі; а вон думал тот пан, же теді нашол пеньęжі, кęд бул хлапец, а вон іх тераз нашол, кęд тот пан страцел. Альę пан му гуторел, же то ньę його пеньęжі, бо гварі, то дауно було, кęт ті ходзел до школі, то ньę мойо тоті пеньęжі, най буду твойо. — А вон ходзел до школі тераз учіц гармоньійу у пейдзешат у пейц рокох. Та му обдаровал тоті пеньęжі, же то ньę його.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Яноша Колошняя.

99. Як дід годував порося, а зїв пса.

Бул йęден дьідо і йęдна баба. Малі воні йęдно прашатко і воні тото прашатко барз добре кармелі уше і барз тлусте було. А баба уше ше пітала дьідові: Кęд мі уж, дьіду, забійęме тото прашатко? — А дьідо йęй гуторел: Доґ будзем мац саделко на затку. — А баба ше ньę могла дочекац, да она ма садло на затку. Кęд дьідо пошол до церкві, а баба пошла на пойд та одрезала садла і пріщіла тому прашіцу ґу хвосту. Та гварела дьідові: Патріце, дьіду, уж ма садло прі хвосту. — Дьідо вішол, та відзел, уж ма, бо му пріщіте було. Альę ґу тому малі і йęдного пшічка, було му мено Бендоу. Кęд дьідо пошол до церкві другі дзень, баба праше заревала і упекла і зйęдла такой шіцко. Альę баба цо зробела? І того пшічка зарезала, Бендова. Дьідові зготовала Бендова, а себе праше і найęдла ше. Дьідо кęд йęдол Бендова, та цо косці зоз Бендова накладол, та сцел тогі косці віньęсц вонка Бендовові. А баба му гуторела: Бендова йęт, а Бендова волаш? — І тераз жійу, кęд ньę помарлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Яноша Колошняя.

Паралєлї: Б. Гринчёнко, Этногр. Матэріалы, I, ст. 79, ч. 102.

100. Як ґаздиня віддала ся за наймита.

Бул йęдеп чловек і жена, младі льудзе і крашньę жілі. І малі йęдного хлапца слушку, хторому було мено Палко. І рас тей жені муш ше похорел і умар і вона остала їдовіца. І так вона зос тім слушком провадзела свой ґаздашак. Рас тот Палко дорос і надумал, да ше жені; та ше радзел свойęй ґаздіньі, кого бі ужац. — Вона надумала сама ше за ньго оддац. Пошла ше радзіц до родзіні, родзіні йęй на то отповедалі, же Палко їшче младі, а ті уж ньę млада, і кęд вон прідзе до свойого розума, будзе відзіц свойіх вершньаков, же воні майу младі жені, а його стара, будзе це біц і ньęзнавідзіц. А вон це тераз вежньę пре твой майęток. — Вона на то отповедала, же вона його барз відобре зна од мальучка, же йę добрі і же йу будзе поштовац. — Відзела йęй родзіна, же йу ньę годні одгварец, послалі йу до попа, йакі йęй поп раді да. Пошла до попа і поп йу так радзел, йак і родзіна, же вон йу раз будзе ньęзнавідзіц. Поп йу послал до дзвонара, да йęй дзвонар дзвоні, а вона да слуха, йакі дзвон будзе глас відавац. А йęй глас такі бул, так йęй дзвон відавал: Ідз за Палка, ідз за Палка, ідз за Палка! — І так гварела попові, же йęй так дзвон відава глас. О мало рокі начьал йу Палко квільіц і біц; начьала ше вона родзіні жаловац і оплаковац і гварела, же вона ньę годна зос Палком жіц. — Родзіна йęй на то отповедала: Кęт ші ж ньім прішьагала і свой майęток ші му дала, йак да го охабіш? — І так йу родзіна заш до попа послала, йаку йęй поп одлуку да. Поп йу послал заш до дзвонара, да йęй дзвонар дзвоні, йак йęй будзе дзвон глас відавац. Кęд дзвонар дзвоньęл і такі глас йęй відавал: Охап Палка, охап Палка, охап Палка! — І так вона його охабела, а Палко майęток розмарньęл, обідвойо ньіч ньę малі, бо пораду ньę слухалі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Василя Джюджара.

101. Чоловік фіґляр.

Бул йęден чло́век і йęдна же́на, во́ньі барв льубе́льі на ва́шар хо́дзіп. Док чло́век на ва́шар хо́дзел, а же́на шіцко очьува́ла. Трафе́ло ше, же і же́ні треба́ло да́цо наку́піц по́йсц на ва́шар. Кęд ва́шар прі́шол, же́на мужо́ві гуто́рі: Но, му́жу, йа і́дзем на ва́шар, а ті поме́ркуй на то́ті курчьа́та. — До́бре, же́но, до́бре, бу́дзем йа мерко́вац. — Цо́ вон з ньі́ма ньę зро́бел? Шіцкі йіх на йęден порва́зок поу́йазал вос квоку, а́ сам по́шол до піньві́ці віна се́бе напу́шьчіц. Док вон віна пу́шьчал, прішла ка́ба і одньęсла шіцкі курчьа́та на́раз, бо бу́льі поуйа-за́ні на йęдні́м порва́ску. Зльęкол ше, вібе́гнул во́нка, от стра́ху за́бул чьоп закру́ціц. Шіцко віно му вішло. Док йо́му на ро́зум прі́шло, да чьоп закру́ці, а віна ньę бу́ло. По́лна піньві́ца в віном. Цо те́раз бу́-дзе ро́біц, же́бі то же́на ньę відзе́ла? Мал там се́дем ме́хі му́кі. Шіцко посіпал до ві́на, же́бі ньę бу́ло бла́то. Цо те́рав бу́дзе ро́біц, кęт кур-чьа́та ка́ба одньęсла, ві́но віпу́шьчел і му́ку вісі́пал? Уж ньічь ньęт. Цо́ вон те́раз наду́мал? Да́ вон ве́жньę шеке́ру і по́йдзе до льęса да́-кус дре́ва нару́бац. Ко́ло то́го льęса йęден по́ток це́кол. Йак ґу то́му пото́ку до́шол, оба́чі вон, же́ там кра́сні ка́чьур пльі́ва. Цо́ вон? Ру́ці до́ ньго то́ту шеке́ру. Поду́мал се́бе: Озда го забі́йęм. — Кęт шеке́ру ру́цел, а качьур спльі́унул, спе́кол. Но уш а́ньі шеке́ру ньę́ма. Штуді́ра се́бе, йа́к да вон по́ ньу по́йдзе. Зобльęче во́н ше до го́ла, сам по́шол по шеке́ру. Ішол та́маль йęден чло́век, відзі, же там йęст йęдні ґа́чі, у́жал йіх. Кęт тот з ба́рі відзе, ньę́ма а́ньі ґа́чі. Цо бу́дзе ро́біц? Там бу́ло вьęдальęко йо́го ку́ма ше́по. Во́шол до то́го ше́на.

Кум да в о годзі́ну прі́шол ко́шіц. Йак уж ґу ньо́му до́шол, а тот скрі́чі: Ку́ме, ку́ме, сто́йце, ньę ко́шце да́льęй, бо йа́ ту. — Та цо́ же ту робі́це, ку́ме? — Та цо дума́це, ку́ме, йак сом стра́цал! По́шла мі же́на на ва́шар, каза́ла мі, же́бі сом мерко́вал на курчьа́та. А йа́ йіх поу́йазал на йęден порва́зок, у́йęдно вос кво́ку. Прі́шла ка́ба, а́ йа у́ тот чьас у піньві́ці бул, віна сом се́бе пу́шьчал. Ка́ба зльęтла, одньęсла шіцкі на́рас курчьа́та. Кęд йа вос піньві́ці вібе́гнул од велько́го стра́ху, чьо́п сом ньę закру́цел, шіцко ві́но ві́шло. А йа цо ньę наду́мал? Ма́л сом се́дем ме́хі му́кі, шіцкі сом йіх вісі́пал до то́го ві́на, же́бі ньę бу́до бла́та. А ве́цка сом паду́мал, да́ йа прі́дзем до льęса дре́ва ру́бац. Оба́-чел сом у пото́ку кра́сного качьу́ра, ру́цел сом до́ ньго то́ту шеке́ру, сцел сом го за́біц. Ка́чьур зльęцел, спе́кол. Цо́ йа бу́дзем вец ро́біц? Ньę сцел сом ґа́чі ома́чьац, зру́цел сом йіх на́ брех; прі́шол йęден чло́-век, скру́цел ґа́чі, одньęсол. До́к йа на́ брег ві́шол, мо́йіх ґа́чьох ньęт. Ньę знал сом ше дзе по́дзец, та́ сом во́шол до вашо́го ше́на. — Ньічь

то, куме, за то. Іцце ґу мойому кочьу, на кочьу йест шена, льегныце до ньго, та вас одвежем на вечьар дому. А кед вас ваша жена будзе лац, а ві йей погуторце шіцко, йак сце страдалы, а на остатку йей повецце, же вам коны мойо отгрізлы...

Кед вон дому пошол, та ше поносуйе жені, же йак страдал. — А жена му гварела: Ньічь то; вайца положіме пот квоку, курчьатка нам віцу; у віньіці ше нам зроцзі, будзе віна ваш; змельеме себе жіта, та будземе і мукі мац. — Ей гварі, жено, алье йа ешчі і іншак страдал. — А вона ше му піта: Та йак, мужу? — Льегнул сом на кумоў кочь до шена та мі коны отгрізлы. — Вона з ным жіц нье будзе. Начь же це уж мі, кед нье маш? Йа с тобу вецей нье будзем жіц! — Охабела го, пошла до мацері.

Пошол вон по ньу раз і другі раз. Вона нье прідзе. Кет пошол треці рас по ньу, та йей гварел: Гібай, жено, йа себе купел уж. — А вона ше му пітала, же за цо? — А вон йей гварел, же за гарчькі. — Вона ше пітала: За хторі же ші купел? — За тот стредны. — А йак то давайу за гарчькі? — пітала ше мужові. — Ша за векші векшу, а за менші меншу, а йа купел за тот стредны. — Та нье мogол ші за найвекші гарчьок купіц? — Так вон йу поспреведал і пошла зоз ным дому. Так воны крашнье жілы уйедно.

Малы воны вецка йедно дзецко, хлапца, далы го накресціц на оцово мено, Максім. Йак тот хлапец віроснул, його оцец ше барз у ным цешел, бо нье мал льем того йедного. Йак воны наґаздовалы, йіх хлапчік до того чьасу пришол, да вон ше оженьі. I оженьел вон ше, ўжал себе з богатого роду дзіўку. Кет ту свадзба стала, кажді бі зоз млоду танцовал, а вона нье сце, льем зо свойім млодім. Оцец і мац ше барз радовалы, же вона барз йіх сіна польубела. По тей свадзбі нье зналы уш, цо од радосці йей купіц, купелы йей златі ціпелі. Йак вона йіх на ногі обула, барс ше зрадовала, же такі красні дарунок от оца і од мацері достала. Йак воны ше устарелы, шіцко свойо добро на сіна препісалы, а себе вельку коменційу війедналы. Кажді рок сто форінті пеньежі і петнац метері жіта, о два метері швіньу, то йім було на жівот. I то воны шіцко нье пожілы. Складалы пеньежі, же кет по йіх шмерці да останье його сінові вецей. Нье прешло то тому аны трі рокі, оцец і мац поумералы. А сін остал зо свойу жену, та ґаздовалы; барз велькі ґазда з нього бул і добрі і уредні. I терав жійу, кед нье умарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

Отсе оповідане сходить ся подекуди своїми мотивами з дальшими.

102. Чия робота важша?

Бул йеден чловек і йедна жена; тот чловек ходзел до польа орац; кет прішол дому, уше ше зо жену вадзел, же вона ньічь нье робі. Вона раз надумала, же вона пойдзе орац, а вон най остане дома; та му гуторі: Но, чловече, терас пойдзем йа орац, а ті останьеш дома. — Вон прістал. — Вона пошла, а йому наказала, жебі хльеба напекол і да курчьата очьува і змуціц. — Вона пошла орац, а вон льегнул спац. Кет ше пребудзі, уж два годзін по поладньу: О, ша йа мам кедік і хльеба напечіц! Прінеше мукі і коріто, та почьал ошівац муку. Прішло йому до розума, же ма і муціц. Цо вон надумал? Да вон уйіаже на хрібет збушьчьок, та же ше му змуці, док вон поошіва муку.

Вера у тот чьас, кед вон ошівал зос тім збушьчьком, зіраучела квока зос курчьатмі і ульецела до прікльета. Вон ше барз зльекол за курчьата і сцел вібегнуц вонка. Пошпоцел ше на дзверох і спаднул, збушьчьок прейк главі; шметанка ше вісіпала, каба курчье одньесла, а квока до хіжі ульецела до коріта, шіцко муку вісіпала зос коріта вонка; на облак скочела і облак вібіла, сцекла. Кет ту жена вечьар прідзе дому, хльеба нье напечено, мука росіпана, облак вібіті, шметанку вісіпал, каба курче одньесла — шіцко наспак преурацела. Та ше му піта, чі останье на йутре ваш дома. — А вон йей гварел: Жено мойа, нье останьем вецей, бо то женска робота чешша, йак цо хлопска; бо йа льем йедну роботу на польу робім, а ті дома шіцко мушіш поробіц. Ньіґда вецей ці нье повем, же твойа робота ньічь нье кошта.

Кет ту друґі дзень пошол вон на польо, а вона дома остала, шіцку роботу поробела, хльеб упекла, шматі з нього порайбала, курчьата кармела. Кед вон вечьар дому прішол, вечера готова му була. Шедлы за стол, та ше розгварийайу: Відзіш ті, мужу мой, уше ші мі так гварел, же мойа робота ньічь нье кошта. А то відзіш так: Ті маш свойей роботі на польу, а йа свойей дома. І так воньі ґаздовальі, от того чьасу з нього льепші ґазда постал. Уше ходзел до польа на свойу роботу, а жена свойу дома робела. Прішол і такі чьас, же йім і дзеці дорослы і воньі ходзельі зо свойім оцом на польо. Йак уш оцец відзел, же і дзеці годньі самі робіц, вон себе надумал, да вон пойдзе до Амерікі. Жена ше му піта: Нье ідз, мужу, остань дома, уш ці дзеці дорослы, нье мушіш так робіц барз, льем на ньіх меркована. — Но, алье вон пойдзе, бо себе так подумал, же кет там пойдзе, дзеці буду дома робіц і вон у Амерікі. Йак ше позберал, от свойіх дзецох ше опітал і от жені і с тім ше пушьчел до драґі дальекей.

Кеդ уш пóшол і дóшол ґу мóрйу, попáтрі нá ньго, на тóто шірóке мóрйо, та сéбе подýма: Чі йá ше ўрáцім дакеդік нáзад ґу свóйім дзéцом? Віменьеդл вон сéбе шіфкáрту і шéднул на ґалíйу. Кеդ уж íшлы двá дны і трі нóці, а вóн ше піта тім, цо на ґалíйі: Чі ýш скóро дóйду? — Тóті му гутóрйа, жé то éшчі барз дальеդко. — Препровáдзел вóн то на дрýгі бок мóрйа і йóму ше трафéло вéлька робóта, цо на кáжді дзень мал трі форінті. І йóму ше барс пачéло, бо кеդ мéшац вішол, крáсні ґрáйцар насклáдал і тó запакóвал, одньеդсол на пóшту і пóслал дóму. Йáк то йóго жéна достáла, вóна ше барз зрадовáла, жé льеդм тéрас пóшол, уш тéльо пеньеդжі вéльо назбéрал. І бул вон там ý тей Амерíкі до рóка і вéльо вон пеньеդжі насклáдал. Кеդт тот рок вішол, пóслал йіх дóму шіцкі і отпíсал жéні: Кеդ бі мáла дзéку зо шіцкíма дзéцмі, та най ґу ньóму íдзе. — І вóна йóму отпісáла, же пóйдзе, нáй ше там ньеդ трáпі сам. — Зобрáла дзéці зо сóбу і пушьчéла ше дó тей дрáгі дальеդкей. Кеդд уж дóшла ґу мóрйу зоз дзéцмі, йеդй шіфкáрта віменьеդна бýла. Шéдла на ґалíйу зо свойíма дзéцмі і пóшла.

А йеդй чловек прі мóрйу йу чéкал. Йак вóна дóлу зíшла і барш ше зрадовáла, кеդд го увідзéла. І дóраз вóны сéбе там хíжу купéлы, кáжде íшло за робóту. Вон íшол тóпіц до машíні, а гéўті дзéці хтóре цо мóгло рóбіц. А жéна йóго трімáла шéйсцох хлóпох на квартéльу і кáжді йеդй плáцел двáнац форíнті на йеդден мéшац, цо йім варéла і орайбовáла. Кеդд вóны там побýлы йеդден рок, барз вóны ше змóглы. І вéлькі ґаздóве зóз ных постáло. Ньеդ сцéлы вóны там óстац, сцéлы ше ўрáціц нáзад, да вóны прíду до свóйого крáйу пóмрец. Зобрáлы ше вóны зо свойíма дзéцмі на ґалíйу і прéшлы. Йак прешлы з другóго бóка, барш ше зрадовáлы, бó ше йім так відзéло, жé су уж дóма. І кеդд вóны прíшлы до свойóго крáйу, до свóйеդй домовíні, купéлы сéбе крáсну хíжу, вéлькеդ обíсце і дзéшец ферталы жéмі. Так вóны ґаздовáлы. У тім чьáсу прíшла і йіх стáросц, же óцец і мац помáрлы, а дзéці остáлы і сáмі ґаздовáлы, йак знáлы. І тéраз жíйу, кеդд ньеդ помáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: До головної теми, про чоловічу і жіночу роботу, приплутане тут оповідане про еміґрацію родини до Америки, її побут там і поворот. До першої частини пор. Vol. Hnatjuk, Das Geschlechtleben des ukrainischen Bauernvolkes, т. I, ст. 180—184, ч. 228. — Anthropophyteia, т. I, ч. 308. — Юморъ рус. народа, ст. 66—68. — Рус. завѣтныя сказки, ч. 27. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 528—530, ч. 24.

103. Як фірман правував ся з Жидами.

Пойєднáлі сéбе штíрме Жíдзі — бо то вóні найвеце арендýйу льєсі — йєднóго кóчіша, віарендовáлі льєс, збíрац шішáрку. І кєт отходзéлі рáно до льєса збéрац і прідáлі кочішóві йєдну ґýску спорайєну, обрáту, жéбі йім кóчіш на рóжньу ýпек. Панóве од вармéды вішлі до тóго льєса на лоў і у тім льєше заблудзéлі. Кєд уж бýлі глáдні, наґажéлі на тóго кочíша, цо пéкол ґýску Жíдом за полудзéнок. І тóті панóве пітáлі от тóго кочíша, да йім тóту гýску прéда. — Кóчіш гвáрел, же ньє шмі прéдац, бо бýдзе от Жíдох стрáдац, бýду го Жíдзі тýжіц. — Панóве му гварéлі: Ті нам прéдай, мі ці будзéме дóбре плáціц; кєд це Жíдзі бýду сýдзіц, мі панóве судійóве, мі ці бýдземе дóбре сýдзіц. — І кóчіш йім тóту гýску прéдал. Пáнове ýжáлі і жéдлі тóту гýску, бо бýлі глáдні. Надýмал кóчіш, да то ньє бýдзе дóбре; надýмал кóчіш, да сéбе пріýйáже рýкі ґу дýбу і да надýма, же на сíлу од ньóго гýску ýжáлі, а йóго ґу дрéву пріýйазáлі. І пóшол кóчіш дáльєй до льєса от кóча і так зрóбел. Кєт прíшло полáдньє, прíшлі Жíдзі на полудзéнок ґу кóчьу, ньє наішлі áньі кочíша, áньі ґýску печéну. Начьáлі на кочíша крíчьац, же дзе йє. І кóчіш ше йім óзвал, дальєко у льєше і бул прі дрéве пріýйазáні. — Пітáлі ше Жíдзі, цо то зг робóта. — Гвáрел кóчіш, же йа пре вáшу ґýску мáло ньє пострáдал шмерц. Прíшлі пóдлі льýдзе і сцéлі одó мньє ґýску брац; йа ньє сцел дац, сцéлі ме зáбіц; йа йіх мóдльєл, же да мі дарýйу жíвот. Вóні ґýску ýжáлі і мньє ґу дýбу пріýйазáлі. Гвáрел йім кóчіш, да му рýкі од дрéва одйáжу і да го отшльєбóдза, бо йє ту уж дáўно пріýйазáні. — Жíдзі кочíша одйазовáлі — відзéло ше Жíдом, же тó бі пóдлі льýдзе бáржей поýйазáлі і надумáлі вóні кочíша біц, да йім пóве, цо з ґýску зрóбел. — Кóчіш ýжал йєден кóнар од дрéва, кєд нá ньго Жíдзі íшлі і вон ше брáньєл. І бул йєден тáкі Жід, хтóрі сцел кочíша удéріц; кóчіш кóло сéбе с тім конáром мáхал, та йім гвáрел: Хтóрі ше ньє варýйє, тот побанýйє. — І Жíдзі му сцéлі тот кóнар ýлáпіц, да ньє мáха, да го дó рук ýлáпйа. І вон кєд барз мáхал, вíбіл йєдному Жíдові óко. Кєд вíбіл óко кóчіш, і нáчьал ýцéкац і од льєса ньє бул дальєко вáлал. І Жíдзі го по вáлал здоганьáлі і вон до крáйней хíжі ýбег, ньє пітал ше áньі чі шльєбóдно, сцел ше там скріц. Кєд ýбег до двóра і Жíдзі зá ньім до двóра. Уж відзел, же го ýлáпйа і вíбег нá пойд. І Жíдзі за ньім нá пойд. А вон вéцка скóчел на шчіт, на дрáгу, дóлу с пóйда; пот тóту хíжу шéдзел Шваб на лáўкі і вон с пóйда скóчел на Швáба і потлук Швáба. І так ше од Жíдох вібéгал. Прíшлі Жíдзі ґу Швабóві, да го предáйу вáрмеды нá сут, тóго кочíша, бо Жідóві вібел óко, а на Швáба

с пойда скочел, та го потлук. І йавелі го суду. І бул на сут заволані кочіш і Жіг і Шваб. І панове ше йіх віпітовалі, йак то було. І гуторелі Жідзі свойо і Шваб свойо. Кочіш познал тіх панох, цо гуску жедлі, же там булі; і йеден судійа от панох гуторел, же суд йе такі: Око за око, а зуб за зуб, так закон глаші. І осудзелі кочішові, да му йедно око відлобу; тоті панове, хторі с тей гускі йедлі, гварелі, же то йе ньє по закону, да кочішові відлобу око, бо то, гварі, вон льєм Жідові вібіл око, а жідоуске око ньє може коштац за хрістійанске. Альє кєт Жід да вібіц і тото око, цо ма, та теді треба хрістійанові вібіц. Пітали ше Жідові, чі да ішче тото вібіц, цо ма, теді кочішові вібійу йедно. — Жід гварел, же ньє да, же му тото йедно треба і теді Жіт страцел суд. — Ну, пітали ше Шваба, і Шваб гварел, же го барс потлук, кєд на ньго с пойда скочел. І осудзелі панове, же терас тот кочіш най ідзе шеднуц на тогу лаўку, дзе шедзел Шваб, а Шваб да ідзе на пойд і да вон скочі на кочіша. І Швап то ньє сцел зробіц; страцел і Швап суд. Та по закону судзелі і тому суду ньє може ньіхто кріво гуторіц, бо так закон заноші, а гуска шіцко одноші.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Василя Джюдкара.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. I, ст. 226—229, ч. 35. — П. Чубинскій, Труды, т. II, ст. 657. — В. А. Клоустон, Народнї казки та вигадки, ст. 86—92. — Памятники старин. рус. литературы, т. II, ст. 405—406. — Лѣтописи рус. литер. и древностей, т. V, ст. 34—38. — А. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старин. повѣстей и сказокъ, ст. 300—301. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, т. II, ст. 276—279, ч. 184. — В. Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ, т. I, ст. 376—377. — Е. Романовъ, Бѣлорус. сборникъ, III, ст. 396—400. — Národ. Sborník českosl., т. II, ст. 97, ч. 19. — У всїх отсих виданях говорить ся про несправедливий суд, що й є головною основою оповіданя, а не инші побічні додатки.

104. Убійники рідного сина.

Бул йеден месар і йедна месарка, барз булы богаті льудзе. Ньє малы воны льєм йедного сіна. Тот сін льєм тото робел, цо сцел, кєд бул барз богаті. Вера вон надумал раз, да пойдзе вандровац. Оцец ньє сцел го барс пушчіц, аны оцец, аны мац. Гуторйа му: Дзе ті бі пошол, кєд мі маме так вельо роботі? Мі маме другіх слугох, а ті бі ішол служіц; дзе ті то відумал? — Вон гуторі: Бо йа пойдзем, апо. Уше сом дома, гварі, та ньє знам ньічь. Гочь, гварі, будзем ше женьіц,

та ньȩ знам, дзе пойсц. А так, гварі, кȩт пойдзем до велького варошу, та може буц, же найдзем там себе дайаку фрайльу, та ше льȩхчейше ожėным. — Оцец му гуторі: Ша ідз, ньȩ мушіш буц длуго; лакус побуц, та прідзеш заш дому. Уж вон ше вобрал, та гуторі: Ша дайце мі пеньȩжі на драгу. — Оцец му гуторі: Кȩльо же сцеш? — А дайце мі, гварі, кȩльо сцėце. — Оцец му гварі: Досц ці будзе трі сто форінті? — Вон гуторі: Дайце мі го льȩм штірі сто. — Вон му дал штірі сто і мац му дала два сто; уж вон ідзе терас.

Ідзе вон так, йак до Варадіна, йȩден чловек старі відзе му ў очі на драгу, а мал барс красні два псі. А тоті псі булы за месара. А вон гуторі: Кȩд бі мі тот чловек предал тоті псі, йа бі од нього купел. — І воны ше зіду, тот леґінь гварі: Дай Боже. — Дыідо гварі: Дай Боже і тебе, сіну. — Тот леґінь гуторі: Чі бі сце ньȩ предалы мі, бачі, тоті два псі? — Ба йа ці, гварі, предам. — За кȩльо мі даце? — За два сто форінті. — Вон йіх купел, та ідзе с тімі псома.

Ідзе вон кушьчік дальȩй отамаль, а дыідо заш пошол около і ведзе ėшчі два псі заш. Вон себе дума: Йа купім ėшчі і тоті два! Вон заш ше стретньȩ з дыідом та гуторі: Дай Боже добрі вечьар, дыіду! Чі бі сце ньȩ предалы тоті псі? — Тот гуторі: Ба йа предам. — За кȩльо мі йіх даце? — Гуторі: Та за два сто форінті. — Вон му гуторі: На. — Дал му два сто форінті, та уж ма штірі псі.

Ідзе вон, та вон себе дума: Уж мам штірі псі. Док мало, тот дыідо го заш обішол около і заш мал два псі. Вон себе дума: Йа купім і тоті два. Дай Боже добре поладньȩ! — заш дыідові гуторі. Чі бі сце мі ньȩ предалы, дыіду, тоті псі? — Дыідо гварі: Предам йа ці за два сто форінті і тоті.

Ідзе вон, ідзе с тіма псома, уж ма шесц, альȩ ґрайцара ньȩма аны йȩдного. Уш ту вечьар, дойдзе вон под йȩден варош, та себе дума: Цо будзе терaз робіц? Бо вон шіцкі пеньȩжі дал за псі, а вон гладні. Льȩгньȩ вон под йȩдно древо і псі му гладні, уше ше кусайу, бо кȩд бі йȩдлы. Тот дыідо заш прідзе ґу ньому, льȩм же вон ньȩ позпал, же то тот йȩден дыідо. Цо ші ту робіш пот тім брегом. — Льȩжім, гварі, а старам ше. — Чьом же ше, гварі, стараш? — За то ше старам, гварі, і йа гладні і псі гладні, а ґрайцара ньȩ мам, та до варошу начь пойдзем, кȩд ньȩ мам себе ныч зачь купіц. — Дыідо му гуторі: А откаль ті путуйȩш? — Вон гуторі дыідові, же йак ішол. — Йак ті бі бул такі худобні, да ті ньȩ маш ґрайцара, кȩт ті маш такі псі. — Мал йа, гварі, пеньȩжі, ай кȩт сом шіцкі за тоті псі дал. — Но уш ше му дыідо піта, чі вон ньȩ преда. — Предам йа го' льȩм два. — Піта ше му дыідо: За кȩльо же мі даш? — Вон гварі дыідові, же за два сто форінті. — Дыідо гварі, же да му два форінті. — Альȩ вон

ýж ньȩ зна зо сóбу, цо рóбіц, уж да і зá два форíаті. Но áльȩ кęд ше ньȩ мóжу пойȩднац, бо хтóрі вон сце, та дыідо ньȩ сце. Альȩ дыідо му так гутóрі: Но знаш цо? Дам йа тéбе твóйо пеньȩ́жі шіцкі і твóйо псі най бýду шіцкі. І кęг ці бýдзе нýжда, льęм сéбе дýмай на тóті псі, та ці бýду ўше на помóці.

І вон ше зóбрал та пóшол до тóго варóшу. Йак пóшол на пійац, барз бул крáсні лéґінь і тóті псі бýлы барс крáсні, шіцкі месáрскі. І дóрас шіцкі месáре ґу ньóму пóшлы і кáжді го вóлал, да ý ньго бýдзе кáлфа. Альȩ йȩден бул тáкі стáрі уж мéсар, та уш свóйу робóту охáбел, ньȩ рýбал, áльȩ барс крáсну мал фрáйльу. А тей фрáйлы так ше попáчел, та сéбе вóна гутóрі оцóві: Ґайд, áпо, вéжме го за кáлфу. — А óцец гвáрі: Йак же го вежньȩ́ме, кęд уж пейдзéшат рóкі мéсо ньȩ рýбем? — І вéцка вóна напітáла óца і ўжáлы го вóны за кáлфу. Рýбал вон там мéсо ý ных і шіцкі там ходзéлы на мéсо, бо барз го льубéлы. Рас тот ґáзда гвáрі тóму: Чьом вон ше ньȩ жéны. — Йа, гвáрі, ньȩ́ знам, чі бі дайȩ́дна зá мньȩ пóшла. — А тот ґáзда му дóраз гутóрі: Ша пóйдзе і мóйа фрайла. — І так вон йу вéцка ўжал. І вéцкаль вон уж бул ґáзда.

Вец вон уж надýмал, да вон пóйдзе до свойóго óца опáтріц і мáцер, та йей гутóрі, да ше вóна збéре. Альȩ вóна ньȩ́ мáла дзéку, льęм же вóна йóму ньȩ преўредзéла. Іду вóны дальȩ́ко барс, вóна шéдзі у сіцу. Тýрскі цар бул на еґзецíру; вóна ше óгльадла, барс крáсна бýла, вон йу ўжал, та з ньу сцéкнул. Кęд вон ше огльáдньȩ, а ґéўтот пóшол з йóго жéну! Альȩ цó вон бýдзе рóбіц тéраз? Вон бі йу льȩ́хко óдньал, да ўжал псі, áльȩ кęд йіх дóма охáбел. Ўрáці ше нáзат пó псі. Йак ше ўрáцел, ўжал тóті псі зо сóбу, пóшол там; кęт пóйдзе ґу капýрі — ньȩ шльȩбóдно. Вон ше крáшньȩ піта, да вóны го пýшьчьа, áльȩ вóны го ньȩ́ сцу пýшчіц. Вон запýйкал тóті два псі, катонáці шіцкі псі ростаргáлы. Вон пóшол заш нýка, та заш два запýйкал, та і цáра ростаргáлы. Вон вец ўжал жéну свóйу нáзат, та пóшол до свóйого óца і мацéрі. Альȩ вóны ньȩ позна́лы го, льęм вóны ше нá ноц напітáлы, а мáлы барз вéльо пеньȩ́жі зо сóбу. А йóго óцец гутóрі мацéрі: Тóгі льýдзе барз мáйу вéльо пеньȩ́жі. — Вóны пóшлы спац, йóго óцец пóшол і мац, та йім одрезáлы йȩднóму гляву і другóму; тóті пеньȩ́жі од ных побрáлы, а ý тіх пеньȩ́жох і йóго пíсмо бýло, йак ше вон піше. Кęд вон тóто пíсмо чíта, а то йóго сін. Вон ше барс погныівал на жéну, же казáла го зарéзац, ўжал шекęру, та і жéну зáбіл; сам пóшол до хíжі ўжал леóрвер, та і сам ше зáбіл. Та так ше шіцкі позабівáлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Мат. з Угор. Руси, I, ст. 149—150, ч. 9.

Ся новеля цікава тим, що знана також у формі пісні. Пор. F. Mittler, Deutsche Volkslieder, ст. 242—244, ч. 291—292: Die Mordwirthin. — Erlach, IV, ст. 117 і 119. — Des Knaben Wunderhorn, II, ст. 197. — Hoffmann u. Richter, ч. 34—35. — Simrock, ч. 34. — Erk, II, 1, ч. 47; 2, ч. 19. — Meinert, ст. 210. — Ditfurth, II. ч. 41. — Meier, ст. 339. — Erk, Liederhort, ч. 43—44. — Künzel, ст. 572.

105. Европеєць і Африканин.

Бу́лы дво́ме льу́дзе, йе̨ден бул Йе̨у̂ропе́йчьан, дру́гі бул з Афрікі. Во́ны дво́ме бу́лы пайта́ше. До́бре ше́ сходзе́лы, йе̨ден до дру́гого, ве́льку тарґові́ну провадзе́лы. Ке̨д рас по́шол Йе̨у̂ропе́йчьан до Афріка́на, пітал ше го: Па́йташ мой, льу́бел бім відзіц, йаґ у ва́шім орса́ґу жі́йу льу́дзе. — Афрікан му гуто́рел: Цо те́бе бріґа? Мі ма́ме своййу тарґові́ну, за друго́го ше нье̨ ста́рай. Хто зна́, най так ро́бі. — Йе̨у̂ропе́йчьан пітал ше му: Па́йташ мой, льу́бел бім відзіц, йаґ у ва́шей же́мі̂ жвірі і йа́кі ве́лькі наро́слы. Чьул сом дау̂нье̨́йше, ке̨т сом бул ма́лі хла́пец, пріповеда́лы ста́рші Йе̨у̂ропейчьа́нье̨: Цо же то у́ нас жвірі? Алье̨ да́ мі відзі́ме, йа́кі йе̨ст у Афрікі! — Віслу́хал го Афріка́ньец, же вон то льу́бел відзіц і знац, же йа́кі ту жві́рі. Но, па́йташ, мо́жеме по́йсц до лье̨́са пробо́вац, чі будзе́ме да́цо ло́віц, чі нас го́дно да́цо по́жрец. Наоружа́лы ше з ору́жійом, пу́шку наnґа́нейт поздзіва́лы, но́жі коло се́бе опаса́лы, по́шлы до йе̨дно́го ве́лького лье̨́са.

Пре́с тот лье̨с і́шла ве́лька во́да. Ке̨д во́ны кра́йом і́шлы, пітал ше Афрікан Йе̨у̂ропейцо́ві: Па́йташ мой, ке̨д бі сме да́цо відзе́лы, нье̨ по́плаш ше, гочь бу́дзе йа́ке стра́шне, лье̨́бо йа́ке мо́цне. Ті то а́ны нье̨ відзел, лье̨м ші чьул, же́ ту йе̨ст ве́лькі жві́рі, да ті відзіш, йа́кі ве́лькі ме́дведі і лье̨ві, ельфа́нті і га́ді, ті́ бі ньі́ґда ме нье̨ во́лал до лье̨́са, ті бі по́вед: Нье̨ ідзме, па́йташ, бо мі нье̨ коштаме тім жві́ром ньічь. — У тей беше́ді трафе́ло ше йім ве́лькі гук, ду́бон, річьа́нье̨. За́чьул то Афрікан, чьул і Йе̨у̂ропе́йчьан. Гва́рел му Афрі́кан до́раз: Бра́те мой, цо будзе́ме ро́біц? Ві́дзіш, чьу́йе̨ш нье̨до́бре. Ту йе̨ст ве́лькі жві́рі, во́ньі те́раз і́ду, дзе мі ше скрі́йе̨ме? — Йе̨у̂ропейчьан му гуто́рел: Лье̨хко нам, ке̨т су нье̨ прі нас. — Афріка́нье̨ц му гуто́рел: Склонь ше, бра́ту, ка́дзі ті сцеш, бо йа сце́кам, бо су ту уж блье́ско. Док йіх увідзіш, от стра́ху му́шіш у́мрец.

У тот чьас, кęд вон му гуто́рел, пріблыжéлы ше громáґа ельęфáнті. Афрікан сцéкол ґý тей вóді, цо ішла прес тот льęс. Шéднул нá край до йęдней гушьчьáві. Йęўропéйчьан дýмал сéбе: Йа відзем на дрéво, бізóўно ту ме ньę достáньу. Чьул сом, же звірі ньę гóдны віхóдзіц на дрéво. Дýмам сéбе, же мі ту льęхко бýдзе пріпáтрац ше нá ныі, йак вóны іду у громáді. — Вішол нá дуб, дуб бул тáкі грýбі — штірі метéрі окóло. Вон ше пріпáтрал на тóті жвірі. Жвірі бýло шéснац ельęфáнті у чьупóре, ўйęдно ішлы. Вон кęд йіх відзел, дýмал сéбе: Прáўду мой пáйташ гутóрел: Ньę ідзме, брáту, до льęса, бо ý нас вéлькі жвірі, а і вéльо. Жвірі пó тей дрáгі прéшлы річьайýці, йóго ньę відзéлы. По остáтку ішол за ныіма йęден стáрі, вéлькі ельęфант, дупкайýці му мрóчел. Дзвігнул глáву, відзел тóго на дýбе. Пóшол ґу дýбу, з нóсом опáсал дуб, пóчьал го кíвац з бóка нá бок. Тот Йęўропéйчьан дóрас сéбе дýмал: О мой пáйташ ньę пóвед мі, ньę ходз нá дуб, бо ту йęст тáкі жвірі, цо мóжу вілáмац дýбі. Сам ше знал скріц до гушьчьáві, да го ньę відва. А йа сéбе дýмал: Відзем гóре, óздаль ме там ньę гóдны дóстац. Тéраз відзім, же уж мýшім у Афрікі погінуц. — З ныім пóчьал кíвац, вівáльęл нá бок дуб. Йęўропéйчьан відзел то, же го ельęфант достáньę. Штрéльęл с пýшкі дó ньго. Вон ше так ньę спроцівел, йаґ йęдней мýхі. Цо бýдзе рóбіц? Відзел вон, же го заштрéльіц ньę мóгол. Вон му на хрíбет шéднул; па йóго хрíпту мóглы шéдзіц éшчі двáцац тáкі льýдзе. Елéфант чьул, же му на хрíбет хтóшка шáмче, ньę мóгол го зо сéбе зрýціц, льęгнуц ньę шмел, а вірґац ньę мóгол. Пóчьал з ныім за геýтíма ельęфантáмі бéгац. Кęд відзел Йęўропéйчьан, же тот уж го ньęше, віпáгнул нож і пóчьал го клац до хріпта. Вéльо требáло го рéзац, док з ньóго креў ньę зішла. Гéўті ельęфáнті пóшлы дальęко до льęса, ньę мóгол йіх здогóныіц. Кęд уж го барз рéзал, ельęфант ше віўрáцел. Тáмтот Афрікан шіцко то відзел, бо вон шéдзел у гýшьчьаві і пріпáтрал ше, цо бýдзе з йóго пайтáшом. Кęд відзел, же уж ельęфант спáднул, тéді і вон прішол ґу свойóму пайташóві: Відзіш, пáйташ, йа у йáкім стрáху бул у твóйęй жéмі, ті ньę ньę прішол на пóмоц. — Афрікан му гутóрел: Гвáрел сом ці, пáйташ, ньę хóдзме ныіґдзе, бо у нас йęст вéлькі жвірі.

С тім вóны двóме заклáлы ельęфáнта, дáлы знац до валáлу, да йім пріду на пóмоц вéцей льýдзе. Кęг прішлы нá помоц йім, вóны то рóзрезалы на вéльо стрáні, а віпражовáлы масц, а і мéсо, кóсці вібрáлы крáшньę і предáлы па дрáгі пеньęжі. Вéльку тáрґовіну мáлы зос тóго ельęфáнта. Йęўропéйчьан гутóрел свойóму пайташóві: Но, пáйташ, йа знам, же вéцей йа до твóйęй жéмі ньę прíдзем, так сом ше зльęкол, же бáржей ньę мож. — Подзельęлы ше на пеньęжох, цо достáлы за ельęфáнта і за йóго косц. Остáньęм здрáві, вéцей ньę будзéме од ньęшка

тарґовіц. Пітал ше му: Йак, брату, ў вас, кеґ так страшно, ві можеце ту буц? — Трафело ше, же уж було і так, вішол гад на древо, ішол тамаль льеў і ельефант. Гад йіх увідзел, махнул хвостом, опасал йіх, так йіх спіскал, льем тельо же остальі жіві. Добре, брату, же сме на тото ньє надішльі, бо нам бі було гуйа.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

106. Ловля на медведі.

Бул йеден цар, мал вон вельо катонацох, сто і двацац реґіменті. Послал до йедней жемі дзешец реґіменті: Іщце там, мойо дзеці, поміріце і пороўнайце тіх льудзох, що там бівайу; воньі ше самі ньє можу уміріц. — Воньі ше зобральі з вельку параду поміріц тіх льудзох, що там біваль. Тот орсаґ, дзе воньі пошльі, то бул самі льесі, самі бреґі, ньє було роўней жемі аньі кушьчік. Пошльі до йедного варошу; ў тім варошу біваль вельо льудзе; було Турці, Арабі, Бошньакі і Раці, бул дайеден і Жід. С тіх льудзох було і тарґоўці, бул і такі, що ішол до брегох за ловамі.

Трафело ше рас, пошльі дромі Бошньаці глыбоко до йедного льеса. Ньіхто йіх ньє відзел, ньіхто йіх аньі ньє чул, кадзі су і дзе пошльі. Раз воньі у льеше ходза, гльедайу, дзе бі дацо уловіц дайакі жвірі. Надішльі на йедну дзіру, велька була, що бі ше могол і чловек до ньей вохпац. Думальі себе, йака то дзіра? Муші буц дахто ў ньей нука, бо то відно, же нука і вонка з дзірі ходзено. Позвнайу тоті йаґері добре, же чійа то дзіра. Воньі ше догварельі, же буду чекац дакус, чі ньє прідзе оддакаль дайакі жвір. Воньі себе думальі, же льебо відзе вонка. — Кед воньі чекальі зацагнуті у йедней черйачіні, відзельі, кет прішла медвечіца. Вошла нука до тей дзірі, а воньі ньє шмельі аньі бльіско ґу тей дзірі пойсц, бо знальі, же там бізоўно вошла медвечіца. Думальі себе: Муші там буц і медвец. Може буц, же майу і младі медвечьата. Надумальі себе: Поме до варошу, будземе йавіц тому найвекшому панові реґімент-комендатові. — Пошльі до варошу просто до касарні, гуторельі панові: Пан реґемент-комендат, ньє буцце проціўні, повеме вам нового. — Пан ше йіх запітал: Що нове, чі добре, чі зле? — Воньі му початальі гуторіц: Мі пошльі до льеса, сцельі сме дацо уловіц, надішльі сме на йедну дзіру, патрельі сме, йака то дзіра. Обачельі сме, же муші буц дацо ў ньей. Скрілі сме ше до йедней черйачіні, та сме ше прінатральі: Муші прісц дацо, льебо відзе вонка

с тей дзірі, да мі бізо́ўно зна́ме, йа́ка то дзіра. Кę́д мі чека́лы, ньę длу́го то бу́ло, пол годзіні, прішла йęдна медвечіца і вошла ну́ка до́ тей дзірі. — Пан ше йім на бізо́ўно опітал: Чі ві то до́бре зна́це, же там во́шла медвечіца? Кęт то ньę бу́дзе пра́ўда, йа вас дам позаве́рац до гаре́шту. — Во́ны ше барс пако́ві о́блыґовалы, же бізо́ўно відзе́лы. Кęд ньę бу́дзе пра́ўда, шльęбо́дно нас, па́ньę, до гаре́шту за́ўрец.

Пан розу́мел до́бре, цо му во́ны двойме гуторе́лы. Поріхтал дзе́шец хло́пох оруже́ніх і сам ше́днул на ко́ньа свойо́го і по́шлы до льę́са. То́ті двойме Бошньа́ці муше́лы йіх о́двесц ґу́ тей дзірі, цо во́ны на́шлы. Кęт по́шлы ґу́ тей дзірі, нычь ньę відзе́лы, а́ньы нычь ньę чьу́лы. Катона́ці ньę пробова́лы ла́пац ньы́ґда жвірі, ньę зна́лы, цо то тре́ба ро́біц. Муше́лы йім ге́ўті двойме ука́зац, йак то ше ро́бі зос такіма жвірмі, кęт су ну́ка у дзірі. Пе́рше гуторе́лы пано́ві: Па́ньę, тре́бало бі, да накладзе́ме о́гень до́ тей дзірі; бу́дзе ше там ку́ріц дім, во́на му́ші во́нка зоз дзірі вісц — То́то пе́рше і зробе́лы; о́гньа накла́длы на дзіру, ку́шьчік пречека́лы, цо то бу́дзе; катона́ці ста́лы шіцкі око́ло тей дзірі поріхта́ні с фе́дьвером; кęд бі вішла во́нка, же́бі йу мо́глы за́штрелыіц на́раз. Док йіх пан наре́дзел, вішла во́нка медвечіца, річьайу́ці. Відзе́ла во́на, же йіх ве́льо там йęст, почьа́ла спе́кац до льę́са. Во́ны за́ ньу почьа́лы до́рас штре́льац. Аньы йęден до́бре йу ньę мох потра́фіц. Медвечіца од ньых уцекла. Во́ньы се́бе дума́лы: Мо́же буц, е́шчі там йęст у́ тей дзірі і ме́двец! Накла́длы о́гньа, же́бі вішол і ме́двец, кęд йę там. Ньę мо́глы ше дочека́ц. Пітал ше пан катона́цом: Мойо хла́пці, хто́рі бу́дзе та́кі, же́бі шмел до́ тей дзірі ну́ка во́йсц? Ві то ньę муші́це а́ньы йęден ну́ка во́йсц, йа вам льęм гуто́рім, о́г свойęй дзе́кі хто́рі по́йдзе, бу́дзе дарова́ні. — Ду́майу се́бе шіцкі: До́бре бі бу́ло дару́нок прі́йац, да ньę тре́ба до дзірі ну́ка войсц. Сварйа́йу ше ўйę́дно, хто бу́дзе та́кі шме́лі, же́бі ну́ка во́шол? По́шол бі гочь хто́рі, а́льę се́бе ду́ма: На́ чьасц і дару́нком мам восц ну́ка, мо́же там льę́жіц ме́двед, а там мі бу́дзе гу́йа, ньы́ґда ве́цей йа с тей дзірі ньę відзем. А цо мі бу́дзе ве́цка по дару́нком? — На́шол ше йęден фірер, цо гва́рел: Йа, па́ньę, отшме́льім ше ну́ка войсц. Цо мі бу́дзе? — І вон зло́жел фе́дьвер до́лу, ду́ма се́бе: Йак во́йдзе ну́ка, чі на гла́ву, чі з нога́мі пе́рше? Ньę до́бре ньы́йак. Кęт бу́дзем ісц на гла́ву, пе́рше ме хва́ці за гла́ву, ньę го́дны ме ге́ўті о́дньац. Кęт по́йдзем на но́гі до́лу, мо́же мі но́гі погрі́зац. Наду́мал се́бе: По́йдзем з нога́мі. — Кęд вон пу́шьчел ше на́раз до́ тей дзірі, у́ тей дзірі бу́лы двойо ма́ті медвечьа́та і до́раз йęдно му ско́чело за хрі́бет, дру́ге му ско́чело до тва́рі. Вон у́ла́пел до ру́кох йęдно за ґа́ґор, а з дру́гу ру́ку у́ла́пел ге́ўто за́ карк і крі́чел у дзірі, же у́ж мам у ру́кох. Барз го почьа́лы дра́пац с пазура́мі і ку́сац с піска́мі. Пе́рше з йęдну ру́ку віціскал йęдно за дзіру. Ге́ўті прі дзірі чека́лы,

дораз од нього йедно ужалы. Вон тото друге улапел з обідвома руками, віньесол го на дзіру вонка. Тот фірер, цо пошол нука, такі бул зльекнуті, нье знал гуторіц. Пітал ше му пан, цо себе думал, кед уж нука вошол. Вон уж мушел прічекац да с пейц мінуті, док кушьчічько одіхнье. Почьал панові гуторіц: Йа, паньє, думал, кет мі парас скочелы, йедно до хріпта, друге до очьох — нье мал сом кеці думац себе аны за нож. З рукамі сом улапел; тото, цо мі скочело до претку, тото мі почьало грісц твар, драпац. Друге мі скочело на хрібет, почьало мі грісц карк. Шіцко на ным подрапалы шматі. Бул скірвавені і на тварі і на рукох. — Пан го покльапкал за пльеци, гварел му: Відзіш, мой сіну, веџей того кошта, цо ші такі шмелі, йак езер форінті. Алье катонові нье кошта то пычь, йому бі коштало, вольет бі, да му заплаца, бо бул худобні катона. Панові бі коштало, вон бі ше у тім барс чешел, же вон то шмел зробіц.

Пошлы дому до варошу, роскázал пан оправіц йедну кльітку жельезну з роштельамі і дал пріковац вонка з варошу ґу касарні, жебі там стаďы, да кажді відзі, же цо воны улапелы. Прішла і ноц, стал на шільбоку катона прі касарні. Кет прішло кого дзешец годзін ноці, медвечіца заньухала свойо маці медвечьата. Прішла ґу ным, почьала кльітку таргац, чі бі нье могла свойо дзеці вонка вібрац. Тот катона, цо стал на варті, барс ше зльекол, дармо крічел: Галт, галт! Кет треці рас крічел галт, штрельет, алье медвечіцу нье забіл. Кет пукла пушка, дораз геуті, цо там булы у йедней малей хішкі, катонаці, учьуты, шіцкі с пушкамі вонка вібеглы, же цо то за штрельба. Тамтот, цо стал на варті, дораз йім гуторел: Мушела пріец стара медвечіца. Вона просто пошла і таргата кльітку. На другі дзень рано йавелы дорас тому велькому панові, цо ше стало тей ноці. Пан себе думал, цо будзе робіц? Вон йіх пошльє до царскей заградзі, може на другу ноц дайак цайеден катона пострадац. Кец вон йіх послал до тей заградзі, напісал пісмо, йаґ воны то улапелы і хто то бул нука у тей дзірі по тоті двойо медвечьата. Тамті панове, кет пісмо чіталы, барс ше чьудовалы, йак ше могол такі чловек отшмельіц. Тот бі ше нье бал аны до огньа пойсц. Будземе го даровац с пеньежмі, жебі бул паметал, кеді бул у дзірі по медвечьата.

Достал вельо пеньежі за тото. Вон ше радовал тім пеньежом, бо йому нье треба медвечьата. С тім го даруньком отпушчелы дораз от службі: Можеш пойсц до свойого дому, нье будзеш веџей служіц. — Другі дзень зобльекол царскі шматі, обльекол свойо. Прішол ґу свойому оцові і ґу свойей мацері та пріповедал йім, йак його отпушчелы дому

і цо вон заслужел. Оцец і мац барс ше му зрадовалы: Льєм кєт ші жіві прішол!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

107. Як два товариші пили на медвежу шкіру.

Булы двоме пайташе, зішлы ше у карчьмі, почьалы йєден другому пріповедац, цо да воны двоме робйа, дзе бі дайак дайакі пеньєжі заробіц. Йєден гварі: Добре будзе, пайташ, кєд бі сме пошлы до льєса, да уловіме дайакого жвіра, та бі сме малы пеньєжі. — Другі пайташ му гуторел: Добре бі то було, кєд бі сме забілы медведа. Медведова скора драга, мі бі ше найєдлы і напілы за тоту скору. — Геутот другі пайташ прістал на то і гварел: Піме на медведжьу скору. Йа уж думам на предок, же мі забійєме.

Пошлы дому, ужатьі пушкі на хрібет, пошлы до льєса. Ходза по льєше, нє можу наґажіц аны мале, аны велькe. Вішлы на йєдну уску драшку, цо ньє було аны крочьай ширoка. Воны ішлы йєден за другім. Рас чьуйу, цошка ідзе, мурчі. Станьу слухац, воны двоме почьньу бешедовац: Чьуйєш ті, пайташ, лацо? — Другі му гуторел: Йа чьуйєм, то будзе медвет. — Кєд воны у тей бешеді булы, напрез ных уш такой медвед. Зопнул ше на два ногі, почьал ґу ным ісц. Тот перші зльєкол ше, та ньє знал, цо робіц. Його медвед уж улапел за пльєцо з лабамі. Другі за ным стал, пушку нацах, штрельєл до ньго. Кєт штрельєл, тот перші дорас паднул на жем. Медвет прі геутім остал, а тот, цо до ньго штрельєл, сцекол на йєден дуб. Медвед йак відзел, же тот уцекол, а тот справел ше мертвім, обрацел го з бока на бок, чі вон діха, чі умар. Відзел, же тот ше ньє руша. Окладол го з ґраньом, а пошол мурчьайуці. Тот зішол долу, отшльєбодзел геутого, шмішно му було. Пітал ше му: Поведз мі, пайташ, цо ці медвец гуторел? — Гуторел мі, да сом могол того улапіц, цо вішол горе на дуб, ньє піл бі вецей на медведжьу скору напредок.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Пор. байку Ів. Верхратського: Два приятелї.

108. Пригода вояка з вовками.

Бул йеден чловек, мал трох сінох: йедного найстаршого прійалы за катону. Пошол служіц цара. Бул у службі прі йеднім офіціру, капітанові, його бул пурш за трі мешаці. По трох мешацох дал го капетан, да вон будзе тромбеташ. Кед уж научел тромбетозац, бул прі самому капетанові перші горныіст. Вон теді дул, кед му пан капітан росказал. Йеден чьас трафело ше, же пошлы с того варошу аж до Босні. Там воны ходзелі на еґзецір. Кед раз пошлы дальеко од варошу меджі брегі і льесі, малі і велькі, требало йім през йеден велькі брег преходзіц. Пан капетан дал коньа тромбеташові: Одведзеш коньа мойого тадзі просто прейґ того брега. Там була йедна студньа у долу. Одведзеш го ґу тей студньі, та нас там будзеш чекац. Мі пойдземе около того брега шіцкі катонаці. Моглы ісц за два годзіні. Кеґ тот катона прійал панового коньа до рук, почьал з ным ісц горе на брег. Вішол горе, пушчел ше ісц долу по йедней драшкі. Драшка була уска така, цо льем на пешо моглы по ньей ісц. Вон на предок, а конь за ным. Рас конь дзвігньe уха, та ше зопар. Катона обрацел ше на нього і почьал го цагац. Цо то може буц, же мой конь ньe сце ісц за мну? Чьудовал ше, ныічь ньe відзел, аньі ныічь ньe чьул, цо то може буц. Даскельо мінуґі прешло, чьуйе катона, пошка сушчело. Станье, слуха. Ныікого ньe відзі, цо то будзе одомньe. Конь почьал форкац, почьал ше плашіц. Катона мал прі себе тромбіту і йеден шірокі пож. Кед вон слуха, у тім вішол фаркаш на йедно пейц вата дальеко напрез нього, алье фаркаш попатрел на нього, обрацел ше долу і почьал тамаль ісц, кадзі мал катона вос коньом пойсц. Катона себе думал: Цо будзе робіц? На коньа кеґ шедньем, будзем сцекац, улапі ме фаркаш. А кеґ пешо пушьчім коньа, па останьем, знам, же ме може ту і ростаргац. Льем с тім пушьчел ше долу, кадзі мал пойсц.

Ньe ішол пол годзіні, заш му конь ньe сцел ісц. Чьудуйе ше, цо то будзе, уш по друґі раз му конь спера ше. Вон себе думал: Боже, тераз мі уж будзе ґуйа, мньe і коньові. Ньe можем ше волац ны на кого! Кед ешчі раз відзе фаркаш друґі льебо медведз, ныіґда йа вецей мойого оца і мойу мацер ньe увідзім. І йа до мойого валалу ныіґда вецей ньe пойдзем, бо ешчі геутого першого фаркаша відзім. Геутот мі шеднул у очі, та ме чека. Тамаль йа мушім пойсц, другу драгу ньe мам, да го можем керовац. — У тім, цо вон себе думал, вішол друґі фаркаш напрез нього і тот ньe бул дальей, йак пейц вата. Вон ше зльекнул барз, на главі уласі му горе поставалы шіцкі, так зацерпнул, же уж ньe знал і сам, дзе йe: Боже! Помосце мі льем тераз раз пойсц

до компаньіїі. Йа пóвем капітанóві, же йа вéцей сам ньіґда ньę пóйдзем.

Тот фáркаш, цо вішол, зóбрал ше, пóшол ґу геўгóму дóлу і пошеда́льі на ріц, чека́льі, чі вон пріде с тім кóньом тáмаль. Кęд вон пóчьал ісц дóлу, ідзе да с пол годзіні, заш му конь пóчьал ше спéрац. Вон сéбе дýма: Конь скóрей ýчьул, йак йа. Кęт тéрас віідзе дáцо, цо йа бýдвем рóбіц? Уш тéрас мі бýдзе гýйа. Знам, же мой пан миьę чéка; йа мал йóго дочéкац, а йа ньę мóжем пойсц так фрішко од велькóго стрáху. — Нош тріма віцагнýгі у рýкох, дýма сéбе: Йęдного бім мóгол зáбіц, а тáмті мньę і кóньа потаргáйу. Вóльęл бім дóма ýмрец, йак у льęше, да ме фаркáші потаргáйу. — С тім, док вон там стал с кóньом, віціскал ше вóпка нáпрез ньóго стрілец, цо вон тóті два фаркáші — од дáльęй ішол за ньіма. Кęд вон увідзел, катóна, тóго-стрільца, так ше му зрадóвал, дóраз гвáрел: Слáва Бóгу, уж мньę тéраз льęхко бýдзе! — Стрілец йак го обáчел, пітал ше му, óткаль ідзе. — Вон му гутóрел: Йа вéдзем мойóго пáна кóньа с пóза брéгу. — Чі ші відзел дáцо? — Відзел сом два фаркáші, вішльі нáпрез мньę, пóшльі тáмаль дóлу, патріце, там нас чекáйу. — Кęт стрілец увідзел, гвáрел му: Ті пóйдзеш напрéдок, йа пóйдзем за тóбу.

Кęд уж бýльі бльіско, стрілец кáзал катонóві: Стой тéраз зос кóньом, йа дýмам, же конь научéні, кęт ше штрéльі, же ше ньę поплáші. — Стрілец кльęкнул на кольęна, пóчьал ціловáц до фаркáшох. Штрéльęл, дóраз йęднóго заштрéльęл. Йęден пóшол до льęса; вóньі бльіжей ґу фаркáшом, áльę конь ньę сцел пóйсц. Стрілец пóшол сам, ýлáпел го за зáдньі нóгі і цáгал го там, дзе бýльі катонáці і тот пан капітан. Кęт стрілец пóчьал гутóріц, же дзе вон го зáбіл, пан ше чьудóвал; нá то прішол і катóна зос кóньом ґу панóві. Пóчьал панóві гутóріц, йак вон ішол з йóго кóньом. Пан му гутóрел: Требáло ці ше ýрáціц нáзад за нáмі. — Катóна гутóрел: Пáньę, йá ше барз бал і нáзад ýрáціц. Дýмал сом сéбе, кęд бýдзем нáзад ісц, мóжу вóньі зá мну бéжіц і мньę і кóньа мóжу ростáргац. — Требáло ші дуц на тромбíгі алáрму, мі бі дóрас там пóшльі, обідва бі сме фаркáші забільі. — Катóна панóві гутóрел: Пáньę, йа зáбул, же йа мам і тромбіту, кęт сом відзел тóті фаркáші. — Но, зá то дóбре, льęм кęт ші прішол жіві. Пан так ше біткал, ньé так за катóном, йак за свóйім кóньом: Відзіце, мóгол мі конь стрáдац. Йá бі ньé мал кóньа мойóго. Альę тéраз бýдзеш даровáні, дам тéбе пейц форінті, цо ші мі кóньа очьýвал. — Йаґęрóві дал пейц форінті, цо го заштрéльęт. Йáґęр одньęсол фаркáша дóму, óдар го і прéдал скóру; за скóру дóстал так пейц форінті. Пан гвáрел: Од ньęшка ньę пýшьчім вéцей самóго катóну з мóйім кóньом. Мýшім пóслац двох, льęбо трох. — С тім пóшльі до касáрні.

Тот катóна, цо вéдол панового кóньа, звóлал своїх пайтáшох: Пóме, пайтáші, до кáрчьмі, купім вам олдóмаш за тóто, же сом жіві з вáмі вішол ше, бо йа дýмал, же йа з вáмі пыґда вéцей ньє бýдзем цáра слýжіц. Да ві знáце і дá сце відзéлы, у йáкім йа стрáху бул, ві бі ньє верéлы. Тéраз ньє дзбам, гочь шіцко попійєме, льєм кєг сом ше от шмéрці зачьýвал. Слáва Бóгу, кєд мі Бох пóмог з вáмі ше зісц, дý-мам, же Бох помóже, же увідзім мойóго óца і мáцер.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

109. Борба з вовками.

Бýла йєдна пустіньа вéлька, бýло брéгі гóре і бýло пашкóву і бýло салáші. На вéльох мéстох бýло ґýуна заградзéні, на вéльох мéстох ньє бýло. Трафéло ше вéцей раз, же йугáше пострадалы от фаркáшох. Прес тóту шýму íшла йєдна дрáга дальєко. Ішлы тамаль двóме жандáре, прі ньіх бýлы і двóме катонáці. Кєд бі ше трафéло дáґдзе, жéбі требáло вéкшу пóмоц, мушéлы бі прісц катонáці. Кєд íшлы тóті штірме оружéні, то бýло ý жíме, сварйáлы ше мéджі сóбу, цó бі сме робéлы, кєд бі ше тáке трафéло, да нá нас наíду фаркáші льєбо медвéді. Вóны чьý-лы вéцей раз, же чьуц у льєше річéньє і вілы фаркáше. Кєд ý тім чьáше бешедовáлы, íшла громада фаркáші. Вóны поставáлы і слухáйу, кáдзі то бýдзе і дзе вóны пóйду. Мушéла ше гóньіц фаркашíца. Кєд вóны обáчьа тіх штірох, двох жандáрох і двох катóнох, удерéлы нá ньіх с кáждей стрáні. Вóньі станýлы, йєден другóму хріпті опáрлы ýйєдно і почьáлы штрéльац дó ньіх. Двáнац фаркáшох забілы, а гéуті, цо остáлы, гéуті йіх наўладáлы. Кєд на дрýгі дзевь íшлы тáмаль дрýгі жандáре, нáшлы вóны чьáпаш, йáке то ту бýло. Відза фаркáші поза-бівáні, бо дайєден дáльєй мóгол ше опáгнуц і там здóхол; даскєльо дó-раз на мéсце остáлы. Вóны пріду на тóго мéсто, дзе бýла бітка фар-кашóва і жандарóва. Відза вóны, же там ньєт ньічь вéцей шмáті скір-вавéні і чíжмі, до кольєна нóгі у чíжмох бýлы цáлі. Гéутого мéса ньє бýло ньічь. Відза вóны і оружійє поламáне на стрáні розруцáне. Ура-цéлы ше нáзад до тóго варóшу, жéбі прішлы на кóчьу по тїх фаркá-шох, а і по тóті шмáті і по фéдьвер. Пóшлы, поклáдлы крáшньє, прі-ньєшлы до касáрні. Да за кєльо дньі дал пан вірукóвац йєдну реґі-мéнту катонáцох, да хóдза по тей пустіньі, і да глєдáйу вéцей жвірі. Вóны пóшлы по льєса, пóчьалы штрéльац, жéбі поплашéлы шіцкіх. Нáшло ше там фаркáші, то бýло найвецей, медвéді, сéрні, йєлені і мéнші

зайаці. Наштрельалы вельо, прінье̨шлы панові до касарні. Даске̨льо дны бул йе̨ден чловек нье̨дальеко того лье̨са у такей малей хішкі, там і бівал. Йак тіх жвірох поплашелы, повіходзелы с того лье̨са на польо вонка. Надішлы два фаркаші на йе̨дного медведа. Воны ше до ньго ўлапелы біц. Медвет ше од ньіх браньел, йак могол, здалье̨кз пріпатралы ше льўдзе, йак воны ше бійу. Медвед брал до свойіх пазўрох каменьа, а так до фаркашох рўцал, бо фаркаші йе̨ден з йе̨дного боку, а дрўгі з другого боку. Вон, медведз, уж нье̨ знал, цо бўдзе робіц, аны ўспекац нье̨ мог, бо го спецалы фаркаше. Вон ўжал ґраньє̨ до пазўрох, так ше от фаркашох одганьал. Льўдзе, котрі то відзелы, нье̨ шмелы там блыіско аны прісц. Так тот медведз мўшел затком од ньіх спекап. Наплашелы го до йе̨дней хішкі, така мала бўла, подла; ў тей хішкі нье̨ бівал ныіхто, лем йе̨ден чловек. Тот чловек шедзел у кўхны, а варел себе на жемі у йе̨днім гарчічьку кафі. Пўшка му бўла у куціку за його хріптом і велька шеке̨ра. Тот медведз наплашені спекал от тіх фаркашох, убегнул до кўхны вука. Медведз бул наплашені; йакі же чловек бул, же нье̨ знал, цо ше му стало і цо робі. Вон от страху забул за пўшку, забул і за шеке̨ру, алье̨ забул і цо варі. Медведз шеднул уліхцені на ріц і шедзел ве̨цей, йак за пол годзіні. Ныічь йе̨ден ґу другому нье̨ гуторелы. О пол годзіні вішол медведз вонка, пооглыбадал ше, чі там фаркаші го чекайу. Фаркаші там чекайу. Вон ше ўрацел назад. Уж чловекова кафа погорела. Прешло пол годзіні, вішол медведз вонка, патрел, чі су там; с тім пошол і вон от чловека.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Кулїча.

110. Музика і вовки.

Бул йе̨ден Ціґан, ішол вон зоз йе̨дного валалу до другого; ішол ў ноці і відзел два драгі: йе̨дна драга ведла орсацку драгу, а дрўга лье̨м так на скорей прейсц, жебі могол скорей прейсц. І ішол і пошол до йе̨дного лье̨са; у тім льєсу бўла фаркашова дольіна. І вон ідзе прес тоту драшку і спаднул до тей дольіні, дзе бўла фаркашіца, дойчела фаркашчьата. А Ціґан мал прі себе ґўшлы і йак спаднул, фаркашіца на ньго указала велькі зўбі, а вон ше зльє̨кол та почьал грац; а вона охабела тото, же го укўші і вон ґрал. Йак вон грал, а фаркашіца війала. На тото війованьє̨ прішлі і ве̨цей фаркаші; і Ціґан увідзел фаркашох, та ше барз зльє̨кол; так ше зльє̨кол, аш до во очайаніьє̨ спаднул. І на ньго ве̨цка шіцкі фаркаші указалі велькі зўбі. І вон ше заш

зльє́кол барз, та по́чьал заш грац. Йак грал, па му одорва́ті два стру́ні і ньє оста́ті му льєм два. Йак грал заш, фарка́ші шіцкі почьа́лі віййац. На ко́ньєц вала́сі учьу́лі глас фа́ркашох і по́шлі і понагльа́ті ше. Рас пріш́лі ґу льє́зу і глєда́лі то́то ме́сто, дзе фарка́ші віййа́лі і глєда́лі і ньє мо́ґлі найсц. Раз льєм на́йду фарка́шох і фаркашо́ву дзіру, дзе фаркашіца дойче́ла фаркашьчьа́та. І во́на віла. Йак віла, раз вада́сі ту. І відзе́ла, же вала́сі ту і охабе́ла фаркашчьа́та, та і са́ма сцека́ла. Ва́дасі поштрельа́лі фа́ркашох шіцкіх так, же а́ньі йє́ден ше ньє спас зоз ньіх. І Ціґана вішльєбодзелі і Ціґан по́чьал сце́кац. І сце́кал і у́ше сце́кал, до́ґод ньє по́шол до́му. Йак по́шол до́му і скріл ше за бу́джьак і вон бойажльіво чітал кньі́шкі. Йак вон чітал, та у тей кньі́шкі бу́ла йє́дна пріпове́тка і вон пречі́тал то́ту пріпове́тку аж до ко́ньца і одло́жел кньі́шкі і ду́мал се́бе і гуто́рел се́бе, же ньі́ґда ньє оха́бі до́бру дра́гу за ньєдо́бру. — Прі́шол ґу ньо́му дру́гі його су́шет, па́йташ. І пітал ше му: Йа́кже ші стра́дал? Бо йа чьул од вада́сох, же ті барз бул у стра́ху. — І вон му віпріпове́дал шіцко, йак ше ста́ло і ве́цка му віпріпове́дал, йак вон чітал кньі́шкі і на́шол йє́дну пріпове́тку і вічі́тал йу і ве́цка се́бе ду́мал і гуто́рел, же ньі́ґда ньє оха́бі до́бру дра́гу за ньєдо́бру.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Янка Югаса.

III. Войовничий бугай.

Бу́льі тро́ме хло́пі. Вібра́льі ше, же по́йду по тарґові́ньі, порахова́льі пеньє́жі, кє́льо ма́йу; йє́ден гва́рел: Йа́ мам трі́ сто форі́нті. Дру́гі гва́рел: Йа мам трі́ сто пейдзе́шат. Тре́ці гва́рел: Йа́ мам штірі сто. І во́ньі ше пушче́льі до дра́гі і барз дальє́ко ішльі, у́ше пе́шо. По́шльі до другого орса́ґу, піта́льі ше у йє́днім вала́льє, чі́ йіх прі́му на́ ноц. Прі́йал йіх йє́ден чло́век. Йак во́ньі ше навечера́льі і ку́шьчік бешедова́льі, пі́тальі ше то́му чловеко́ві, цо́ ту йє́ст но́ве у́ вас. — Вон йім гва́рел: Дзе́ ві ідзе́це? — Ідзе́ме на ва́шар. — Но, ту у́ нас йє́ст нового. Ка́дзі ві будзе́це іс́ц, меркуйце на се́бе, же́бі сце да́йак ньє страда́льі. — Во́ньі ше му піта́льі: Чьо́м мі бі ше чьува́льі, мі уж дальє́ко бу́льі на вашаре, а е́шчі нам ньі́хто зле ньє зро́бел. Мі дума́ме, же і те́раз о́здаль нам Бох помо́же. — Бу́дзеце пробо́вац.

Кєт преноцова́льі, зобра́льі ше у́чьас ра́но, кєд бу́ло е́шчі цма. Іду во́ньі тро́ме, та́ ше сварйа́йу, цо́ то мо́же буц, же́ йім тот чло́век так гуто́рел. Ду́майу се́бе: Оздаль нас ньє забі́йу, ша мі худо́бні льу́дзе. —

Рас віцва, стόйі па дра́же на та́кім ма́лім мосціку, ка́дві вόны ма́йу ісц, йęден бу́йак. Пόчьал рі́чіц; дόрав вόны відве́лы, же́ то ньęдόбре. Йак йіх оба́чел, пόчьал ґу́ ным бе́жіц; і дорас ше роскоче́лы на трі стра́ві. Двόме вібе́глы на дре́ва, цо бу́лы насадве́ні на όрса́к дра́гі, а за йęдні́м ше бу́йак пу́шчел. Тот члόвек барс сце́кал, а́льę бу́йак го ма́ло ньę вдогόньęл. Ру́цел му чьу́гу на рόгі, ку́шьчік бу́йак ше заба́вел прі чьу́гі. Док бу́йак до чьу́гі в рога́мі ру́цал, члόвек пόшол на фала́тку і до йедного йа́рчьку льęгнул. Бу́йак го відвел і пόшол там ґу ньόму і сцел го в рога́мі віру́ціц. А йа́рчьок бул у́скі і ньę мόгол. Члόвек віцаг нож, буйакόві до нόздра уде́рел. Бу́йак ше вόбрал і пόшол на фала́цę да́льęй. Йак то вόны відве́лы, ге́у́ті в дре́ва, вόшлы дόлу, а тот, цо в йа́рчьку, ста́нул; і вόны ше у́йęдно вішлы барс позльęка́ві. Піта́лы ше тόму, цо дόлу бул, чі вόн ше барв бал? — Вон йім гва́рел: Ду́мал сом, же ве́цей вы́ґда дόму ньę пόйдзем! — І пушче́лы ше да́льęй до другόго вала́лу.

Прі́ду до йęдней ка́рчьмі, піта́йу ше на́ ноц, чі ма ка́чьмар ва́ ньіх хі́жу. — Ка́чьмар йім гва́рел: Ту ма́це хі́жу окре́ме і ту може́це ноцόвац. — Вόны ше піта́лы качьмарόві, чі ма́ да́цо вече́рац. — І вόн йім зготόвал вече́ру і вόны ше барс поносова́лы, йак вόны на дра́же ма́ло ньę страда́лы. — Запі́тал ше йім ка́чьмар, цό то бу́ло нόве. — Вόны му почьа́лы пріпове́дац: Кę́д сме і́шлы ту, ста́нул нам на дра́же йęден бу́йак; мі дόрас почьа́лы сце́кац. Двόме ві́шлы на дре́во, а йęден όстал дόлу. Тот ньę мόгол вісц на дре́во, бо ньę́ мал кę́ді, бо за́ ным бу́йак ога́ньал. І мі ма́ло ньę страда́лы. Тό вас будве́ме йа́віц до солґабі́рова, кęд ві тόго буйа́ка ньę у́лапіце. — Пόчьньę йім ка́чьмар гуто́ріц: То ше уж ве́цей трафе́ло, же тот бу́йак ога́ньал за льу́двмі і на кόчьох од ньόго сцека́лы.

Кęд вόны ра́но постава́лы, пόшлы до вала́лаской хі́жі і йаве́лы там бі́ровόві, же цό ше в ньі́ма ста́ло там на дра́же. Бі́роу́ дал вво́лац пе́тнац хлόпох: Іце, а пріже́нце тόго буйа́ка до вала́лу; а ньę́ двбам, гочь го і забі́йęце там. — І дόрас пе́тнац хлόпі ше вόбралы, хтόрі а́шоу́, хтόрі шекę́ру, хтόрі ві́дьі, ка́жді се́бе у́жал до ру́кі. Пόшлы там, две́ тот бу́йак бул на дра́же. Кęд йіх бу́йак увідвел, пόчьал гре́бац, пόчьал рі́чіц. Вόны ше догварйа́лы, док по дра́же і́шлы: Бра́ца мόйо, бу́двме у́йęдно, же́бі сме ше ньę розбе́глы йęден од другόго, же́бі йęден ньę όстал, а дру́гі да посцека́йу. — Шіцкі прі́ста́лы, же ньę бу́ду сце́кац. Кęд уж бу́лы блы́ско буйа́ка, бу́йак ше розбе́гнул і вόны ше позльęка́лы і дόрас почьа́лы сце́кац. Йęден в ньіх на́йшмелші бул, мал шекę́ру у ру́кох і ньę́ сцел сце́кац. Кęд уж бу́йак бул блы́ско прі ньім, уде́рел буйа́ка во шекę́ру по гла́ві, а́льę го ньę дόбре тра́фел і бу́йак

го звáльęт до жéмі. А гéўті шіцкі посцекáлы на дрéва. Тóго чловéка бўйак з ногáмі і з рогáмі, трéпал дó ньго. Уж му на ўха і нá нос креў ударéла. Йęден хлáпец ньę дальęко отáмаль чьўвал бўці, відзел, цó тот рóбі бўйак с тім чловéком. Мал прі сéбе мáлу шекęрку; дўмал сéбе: Йа пóйдзем і тóго чловéка одньęйęм от шмéрці. — І вон ше зóбрал, прібéгнул ґу буйакóві од зáтку, зарўбал му зо шекęрку до хріпта. І шекęрка дó ньго вóшла; а вóн охáбел шекęрку у буйакóві і пóчьал сцéкац. Бўйак ше вікрўцел і пáтрел, хто го, удéрел і пóчьал бéжіц за хлáпцом. Хлáпец сцéкол до кукуріцох. Бўйак го ньę здогóньęл. А тот члóвек, цó го бўйак звáльęл до жéмі, тóт ше отцáгнул до йęдней гушьчьáві, цо там бльіско бўла. Бўйак ше ўрáцел, уж ньę бўло ньíкого. Кęт прішла ноц, тóті з дрéвох посхадзáлы, пóшлы до валáлу і прішлы на кóчьу по тóго чловéка. Одвéзлы го прóсто до доктóра і тóго чловéка дóхтор льічел. О да с пол рóка ўмар тот члóвек.

Кęт тó ше чьўло, же цó ше нóве стáло, дóраз зволáлы трох месáрох і казáлы йім, да тóго буйáка ўлáпйа, льęбо дá го забíйу. Тóті месáре пошедáлы на кóньі, ўжáлы батóгі до рўкох і мáлы трі псі. Пóшлы тóго буйáка гльęдац. Тот бўйак бул у тóт чьас у кукуріцох і псі го нáшлы і вон вішол вóнка на пажíцу. Тóті месáре почьáлы псі пўйкац, а за бўйáком угáньац на кóньох. Йęднóго пса бўйак нá рог здзал і прейк сéбе го прерўцел. Тот уж здóхол. Дрўгі го лáпал за ўхо. Бўйак го прістўпел з нóгу, рóздар го. Трéці пес ньę сцел уж лáпац. Месáре почьáлы на кóньох гóньіц го, а вон за хтóрім ше розбéгнул, тот мўшел барс сцéкац, дá го ньę здогóньі. І вóньі го огапьáлы од рáна до полáдньа. Ньę мóглы го нáгнац до валáлу. Пóшлы по дрўгіх месáрох; зішлы ше шéйсцме. Прішлы ґу буйакóві на кóньох, почьáлы зá ньім бéгац і на длўго го вістановéлы. Прігналы го до валáлу, нагнáлы го до валáлскей хіжі, валáлска хіжа бўла заграцзéна з мўром окóло. Льўдзе пóлно посходзéлы ше, повіходзéлы на мўрікі і пріпатрáлы ше, цо бўдзе з буйáком ше рóбіц. Бўйак хóдзел по двóре, а рíчел. Почьáлы дó ньго штрéльац. Пéтнайц рас штрельęлы, а ньę спáднул. Шеснáсті рас штрéльęл дó ньго йęден Ціґан і дóрас пáднул. І месáре буйáка одáрлы, мéсо з ньóго закопáлы, ньę шльęбóдно бўло з ньóго прéдац мéсо льўдзом. Месáре достáлы йęден по двáцец форінті, а Ціґан дóстал тріцец і пóшол Ціґан дому, жéна ше му барз радовáла, же мáйу пеньęжі. Пóшол Ціґан на вáшар, кўпел кóньа і кочь. Кóнь му здóхол. Цо бўдзе рóбіц? Уж ньęма зачь кўпіц, ньęма пеньęжі. Пóшол до йęднóго Жíда, жéбі му пожічел на кóньа да з дзéшец форінті. — Жід гвáрел му: Док пойдзéме на вáшар, вéцка ці кўпім. — Пóшлы вóньі скóрей на вáшар йęден дзень. Там вáшара ньę бўло éшчі ньічь, аж на йўтре ше ма пóчьац. Пітал ше Жіт Ціґанóві: Дзе будзéме ноцóвац?

— Ціґан гутóрел: На вашáре. — Польęґáлы спац. Жід зóбул чíжмі, а Ціґан ýкрад. Жіт стáньę, піта ше му: Дзе мóйо чíжмі? — Йа ньę знам, мýшел дáхто укрáднуц. — А Жід му гвáрел: Йáґже мóгол украднуц, кęд мі льęм двóме? — А вон му гвáрел: Вáшар йę, на вашáре крáднуц мóже, хто сце.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

112. Як невинного наймита засудили на смерть.

Бул йęден пан, кóтрі у сýду бул нгйýладньęйші, па ше му ў нóці прішньіло, же вéльо ньęвіноваті пре бітку страдáйу. Сцел прóбу зрóбіц сам. Мал барз добрóго слýгу, парадньóго кочíша. Мал барс крáсні два кóньі. А тот кóчіш слýжел тóго пáна пейц рóкі. А тот кóчіш мал свóйу жéну і так мал у пáна віповедзéно, же вон пóйдзе кáжду ноц ґу свóйęй жéні спац, льęм му трéба хльіў зáмкнуц і панóві кльучі прідац. — Панóві тó ше льубéло, же кóньі намірéні мóжу буц, док слуга прідзе от свóйęй жéні. А кęт слýга прíшол, пóшол пітац от пáна кльучь, пóшол ґу панóвім кóньом льęгнуц. Нáрас так ше прітрафéло: Йак пóшол слýга ў нóці ґу свóйęй жéні, а пан пóшол до хльíва, зáклал свóйого кóньа, зáвар хльіў тóт пан, а пóшол льęгнуц на свóйу пóстель. Кęт слýга прíшол пáзад от свóйęй жéні, запітал кльучь от пáна і пóшол до хльíва. Кęт пóйдзе до хльíва, у хльíве вéльо крéві, а конь льęжі заклáті на жéмі. Дóраз бéжі ґу ґаздóві: Пóйцце, пáньę, бо у хльíве барз ньęдóбре. Заклал хтóшка вашóго кóньа. — Пан стáнул ньęуплашéні, дóрас поведол: Ті, слýго, хтó бі дрýгі? Ті зáмкнул і мньę ші кльучь прідал. — Одмáгал ше слýга, же вон бі то ньę урóбел. Кęд рáно бýло, пóшол пан до сýду, йáґ бі у сýду панóве препатрéлі. Кęд йім роспóвед, йак слýга зáмкньę хльіў і прíда пáнові кльучь, а кęт слýга прíдзе, тéді пан слугóві прíда кльучь. Так панóве препатрéлі: Ньę мóже буц льęм так, же сам слýга кóньа зáклал, а так пóшол ґу жéні спац. Йак прíшол пáзат, тéді дал панóві знац, же йóго конь заклáті. Улапéлі слýгу, дóраз го сціскáлі і білі. Прíдал ше слýга і так пóвед: Кęт сом йшол ґу свóйęй жéні, пéрше сом зáбіл кóньа воз відлáмі, зáвар сом хльіў, а прíдал сом кльучь панóві. Дóраз му осудзéлі о трі гóдзін по полáдньу, жéбі го обешéлі. А кęд уж бýла шíбень готóва, дóрас пан стáнул от стóла, роспóвет пáном, йак зáбіл сам свóйого кóньа, а свóйого слýгу ньę віноватóго за рýку ўлáпел і пóслал до дóму свóйого. Дал му фéр-

таль жемі і два коньі, та го послал ґу свойей жені, жебі вецей ньє робел на льуцкей жемі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Гані Рамач.

113. Як Циганка украла у дідича сина.

У йедним валалу бівал спаійа і пот тім валалом бул йеден шатор ціґанскі. Ціґан і Ціґанка малі такого хлапца, хторому пріблiжело ше шейсц рокі. І нохорэл ше тот хлапец ціґанскі і умар. Ціґанка пошла до спаійі пітац дайакі шматі, да обльєче свойо умартэ дзецко і да похова. Ціґанка то пітала, спаійа ше на ньу погньівал, же му досадзела, та йу віґнал зо свойого каштельа та накопал йей до ріці, да му ньє ходзі вецей пітац до нього. Було то жімушні чьас. І такі час по поладньу после штірі годзіні пушчьел маґістер дзеці зо школі. І було за валалом йеден вербньак, дзе ше ходзелі дзеці шльіскац на льад. І тот спаійа мал такого хлапца, хторому було да с шейсц рокі і тот хлапец вос другімі дзецмі, школьарамі, замішал ше і пошол ше і вон шльіскац до того вербньаку. Ціґанка пошла до вербньаку тота, цо йу віґнал спаійа зо свойого дому і улапела спаійового хлапца у вербньаку і пріведла до свойого шатру. І зобльєкла го од шіцкіх шматкох і обльєкла свойого умартого хлапца і одньєсла свойого умартого до вербньаку і там обешела до вербньаку на таке место, цо да го можу найсц.

На то спаійа, кєг прішол вечьар, прішла ноц і ньє мог свойого хлапца ньіґдзе найсц. І так рано начьалі до школох, пітац ше дзецох, чі го даґдзе ньє відзелі. І на то дзеці бешедовалі, же бул і вон вечьар у вербньаку ше шльіскац. І на то послал спаійа свойіх бандурох гльєдац до вербньаку і кєт го нашлі трецого дньа, була тварда жіма і уж му урапі очі віджьубаті і уж го ньє моглі познац, льєм по шматкох. І то кєт пріньєслі го, спаійа ше рожжаловал і з вельіку параду поховал. Альє і Ціґанка була на дворе, бо знала, же то йей сіна хова спаійа богато, а спаійа думал, же свойого. І Ціґанка ше урацела до шатру і обльєкла спаійового хлапца до ціґанскіх шматкох. І так Ціґанка отсельєла дальєко от того валалу і ужала с собу хлапца спаійового. І оддальєла ше на шейсц рокі, ньє прішла пот тот валал. І тот хлапец спаійзу волал Ціґана апо, а Ціґанку мамо. І то ньіхто ньє знал, же то таке дьіло зробене.

І Ціґанка того хлапца льубела і трімала йак свойого. І вони його учелі по ціґанскі гуторіц і преводзіц і ціґаніц і тот хлапец ше на то

ньe могол ўдац. I пошле шейсц рокох ўрацела ше Цiґан i Цiґанка пот тот спаiйоў валал. Вiдзела Цiґанка, же тот хлапец ньe будзе по валальe торбу нoшиц i цiґанiц, бо му ше то ньe удавало, льeм ўше тото льўбел, кeд вiдзел, дзе орйу, шiйу, робйа...

I ньeдальeко пустiньа спаiйова була от валалу. Мал спаiйа iшпана i кeт прiшла йар, требало iшпанoвi поганьачох ґу волом. I так Цiґанка понукала того хлапца за поганьача ґу волом. I вiйeднала себе от iшпана, да ньe мушi от валалу отсельовац, док йeй хлапец у iшпана служi. Iшпан хлапца льўбел i поставел го себе за кочiша i вельо раз до спаiйi прiходзел. Вiдзел спаiйа, же iшпан ма крашшого кочiша, йак вон. Пiтал ше iшпановi, дзе того кочiша достал. — Iшпан гварел, то йe тей Цiґанкi, хтора ту за валалом, сiн. — А то бул спаiйоў ўласнi. I дал спаiйа Цiґанку заволац i пойeднал того хлапца от Цiґанкi себе за кочiша. I Цiґанка вiйeднала i от спаiйi так, же докльа сiн йeй служi у спаiйi, да ньe мушi от валалу отсельовац i да кашдi тiдзень го рас пушчi до черґi ґу мацерi. I так вон служел у спаiйi за трi рокi..

Спаiйа бул у тiм званiйу, дзе ше судзело i о шмерц i кeд даґдзе требало iсц обешец дакого, та i спаiйа iшол с тiм кочiшом. I тот кочiш вецей раз кeд шлi коло обешеного, зньал калап i на то ше спаiйовi ньe льўбело. I пiтал ше кочiша, чьом вон прет шiбеньаком зньiма калап. — I на то кочiш отповедал, же вельо i ньeвiннi обешенi. — I спаiйа рас пробовал. Мал спаiйа таку пiпку; кeд мал льeм велiку госцiну, тедi з ньeй курел, хтора була зо златом обльата. I положел йу до того кочiша посцельi i зос парадного серсаму, с коньох, позберал спаiйа сам тайно ґомбiчкi, шаланґi i положел до кочiшовей посцельi. I вецка казал кочiшовi до парадного серсаму прагац коньi. Кочiш пошол i вiдзел, да серсам погубенi i йавел спаiйовi. Спаiйа му на то отповедал: То ньiчiйа робота, льeм твойа. — Кочiш на то отповедал, же ньiч ньe зна. — I на то дал спаiйа прiвесц польiцiйу i гльeдац. I нашлi у кочiшовей посцельi тiцкi стварi. I так кочiша ўлапелi, вйазалi i до цемньiцi положелi. Спаiйа себе думал, кeт там побудзе дватрi дньi, пойдзе, та го вiньe зос цемньiцi, кeд бул судiйа. Альe на то iншак вiпадло; за чесц спаiйову так панове фрiшко прiсудзелi, же кeд вон ўкрат пiпку зос спаiйовей хiжi, же тедi могол i самого спаiйу забiц; а кeт позберат до серсаму срiбло i злато, же тедi мал спаiйа i готовi пеньeжi у хiжi, i тоґi могол ўжац, кeт ше ньe бал зо серсаму позберац. I пресудзелi го о трi днi обешец. Спаiйа уж ньe сцел на себе тоту ганьбу, же то вон тоґi стварi покладол i погадал себе, же то вон ньe прiме на себе ганьбу пре йeдного цiґанского сiна.

I так прiшол чьас i ведлi го на шiбень ньeвiнного обешiц. I кeт ше Цiґанка дозната, еж йeй сiн бул пот шiбеньу i вiдзела, же ньe

гóдна добéгнуц і дакéді вóна, кєд зньáла зо спáйского хлáпца зо шійі злáті ланцушчьок, кєд го ўлапéла у вербньáку, та Ціґáнка на вéльку пальіцу обзшéла тот злáті ланц; а там бýло йóго мéно; і барс крічьáла: Кєт обéшіш, свойóго обéшіш, а мойóго ші с парáду похóвал, за тóто, цо ші мі до ріці накóпал. І так ше трáфі, же вéпей раз ньєвінні пострадáйу, йак у тей пріслóўкі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Василя Джюджара.

114. Як медвідь зловив злодія.

Бул йєден члóвек худóбні. Бул ґдóвец, ньє мал жéну, áньі дзеці, ньє мал іньше ньіч, льєм йєдну швіньу; тóта швіньа бýла му заварта у хльіве. Пітал ше нá ноц тот члóвек, цо з медвéдзом хóдзі по валáлох: Прімце ме, ґáздо, вá ноц, да ньє ноцýйєм ў кáрчьмі, бо ньє мам пеньєжі, да трóшім. — Йа цéбе мам мéсто дац, а за медвéдза ньє мам, бо ше бóйім, же мі швіньу ростáрга. — Полóжім му, ґáздо, кошáрку па піскі, та ньє бýдзе швіньу рýшац.

Пошедáлі обідвóме до хіжі. Прішол толвай, же украдньє швіньу дóраз вéчьар. Пóшол до хльіва, же швіньу ўлáпі. Мéдведз ўлáпел толвáйа, та го пріціска до жéмі. Тóлвай кріче: Ойце ме, ґáздо, йáкішік ме черт пріціска до жéмі. Ментýйце ме, ґáздо, от тóго чéрта, та вам пóвем за тóту швіньу, цо сом од вас ў лóньі украднул. — Ґáзда пóбег зос тім члoвéком до хльіва, та тóго óдньал. Тот толвай му заплáцел за тóту швіньу, цо ў лóньі украднул. Та го гéтка віпýшьчьел.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Якань.

115. Як Цигани вкрали сир.

Бул йєден царь, мал вон катонáцох і óсем мóсті; цо найбльіжей бул прі цáровей хіжі, тот бул найвéкші і найпéрші, а хтóрі бул остáтньі óсмі, тот бул тáкі, йак йєден облáчьок. І вон гутóрі катонáцом, жéбі заштрельєлі, цо там стóйі. І вóні пóйду і пáтра, же цо то. І відзéлі, же то бул йєден конь. І заштрельєлі тóго кóньа і загрéблі го до жéмі. О йєден дзень пріду і пáтра, чі йє уж погньіті і отгрéбу і заш го там охабéлі і ньє загрéблі го. О йєден дзень заш пріду і пáтра, же цо то на тім коньóві тéльо пчóлі. І іньше ньє рóбйа, льєм мéду прáўйа.

Катонáці замачьáлі і коштовáлі, же чі то слáтке. І бýло слáтке; і одньęслі і царóві і царь прістал на то, гочь і ньę коштóвал, же йę слáтке. І ішол йęден Циґáньчьок і тот мал йęден гáрчічьок; і тот коштóвал зос тóго мéду і бýло слáтке. І нáбрал пóлні гарчічок і одньęсол мацéрі укáзац. Мац му вéцка гуторéла: Док бýдзе крáчьун, направіме бобáльки. — І катонáці прішлі і одньęслі цáрові тот шіцок мед. І царь предáвал тот мед по ґрейцáру льітра і тéльо уж навбéрал пеньęжі, же ньę мóгол дзе складц і полóжел вон до пéйцох лáдох. І о мéшац вон заш пáтрел тóті пéньęжі; пéрше пáтрел у пéршей лáді, а вéцка у дрýгей і у трéцей і у штвáртей, а пійáту охáбел заш о йęден мéшац. І йак пáтрел о йęден мéшац, а у тей лáді бýло зос мéдом пóлно; цо вон бýдзе тéраз рóбіц? Да вон тот мет і лáду за йęдну лáду пóлну óўчього сіра; і тот óўчі сір стал заш о йęден мéшац, а цар пóшол за йęден мéшац ґу свойęму братóві на госціну. І рас прідзе дóму та пáтрі у тей лáді; йак опáтрел, а ў тей лáді ньę бýло ньіч. І пітал ше катонáцом, же дзе же тот сір, хтóрі бул у тей лáді? — Мі ньę знаме, бо то мáло буц ў нóці, то дайáкі Циґáні покрáдлі. І цар пóслал катонáцох ґу Циґáном до другóго валáлу і пітáлі ше катонáці Циґаном, же чі ньę украдлі, чі ньę бýлі у тім варóшу? — А вóні гуторéлі, же вóні ньę укрáдлі, áньі ньę бýлі ньіґдзе за мéшац, льęм ўше дóма. — І катонáці дóрас обачéлі Циґáнох, же вóні уж ньę дóбре гутóрйа і отньęслі ґу царóві Циґáнох шіцкіх і цар ше йім пітал шіцкім, же чі ньę укрáдлі. — А вóні дóрас гуторéлі, же вóні ньę укрáдлі, áньі за йęден мéшац ньіґдзе з дóму ньę пóшлі. — І цар дóраз обáчел по Циґáнох, же вóні ціґáньа і вéцка йіх позапéрал до цемньіці, пот хтóру цемньіцу ішла вóда.

Зап. в вересни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Явка Югаса.

116. Як чотири дурисвіти обманювали людий.

Бýлі штíрме хлóпі, пóшльі до льęса; так ходзельі по льęше, бітанґовáльі. Йáк йім ньę стáло йęсц, йак йім ньę стáло шмáті, подрáльі, цо бýду рóбіц? Пóйдзе йęден до варóшу, ньęше йęдна бáба хльęба на пійац двáнац фалáті. Тот члóвек зá ньу, вéлькі бул, тá йęй йęден зньал, полóжел под ýйаш, та опрéз ньęй íдзе. Дзе ідзéце, бáбо? — Ньęшем хльęба на пійац. — Кęльо мáце хльęба? — Двáнац. — Го, мньę прáве тéльо трéба. — Зньęйę бáба дóлу, та почíта, ньęма льęм йęдéнац. — Вон йęдéнац ньé сце, йóму двáнац трéба. — Бáба гвáрі:

Мўшел óстац дóма. — Но льęм бéшце пó ньго, йа бўдзем чьўвац. — Ва́ба пóшла дóму, вон хвáцел хльęп, сцéкнул до льęса.

Прíдзе дрўгі на мéсо до месáра, піга штірі кільі на йўху, штірі на папріґаш, два на шніцлі, і йáзік до капўсті. Льęм же йа пеньęжі ньę мам; йа пóпоў слўга, пóцце, та вас поп віплáці. — Пóйду до пóпа, полóжа мéсо до двóра, тот пóйдзе ґу попóві тá му гвáрі: Прíвет сом йęднóго чловéка споведáц. — Поп гвáрі: Дóбре, най прíдзе нўка. — Тот віідзе вóнка, гвáрі месарóві: Льęм íдце нўка. — Мéсар пóшол нўка, тот хвáцел кóрпу, пóшол до льęса. Мéсар пóшол ґу попóві, поп му гвáрі, да кльęка. Тот кльęкньę. Гвáрі му поп: Ну, гўтор. — Штірі кільі на йўху, штірі на папріґаш, два на шніцлі і йáзік до капўсті. — Поп нá ньго пáтрі: Чі йę шальęні, чі цó му? Поп му гвáрі: Гўтор за гріхі. — Мéсар гвáрі: Ньę трéба мі гріхі, льęм трéба пеньęжі, цо ваш слўга мéса прíньęс. — Поп гвáрі: Кęт прíньęс, ті од ньóго іц пітай. — Відзе мéсар вóнка, дьáбол ма тóго, пóшол до льęса. Уж мáйу і мéсо.

Тéрас ше двóме зобральі, йęден на віно, дрўгі до сабóла. Тот пóшол до сабóла, роскáзал саболóві, да нá ньго помéра штірі пáрі шмáті дохтóрскі. Тáкі су вéлькі шіцкі штірме, йак йа. За пол дньа, да бўдзе готóве. У нáшого дохтóра гóсці, штірме дохтóре, та йім шмáті трéба. — На полáдньę пóйдзе по шмáті, готóві су: Льęм же йа пеньęжі ньę мам; пóцце, та вас дохтóре віплáца. — Пóйду до дохтóра, гвáрі тот: Ві стóйце вóнка, йа íдзем ґу дохторóві дац знац, жéсце ту. — Вóшол нўка, гвáрі дохторóві: Прíвет сом йęднóго чловéка, дá му зуп таргáце. — Дóхтор гвáрі: Льęм най прíдзе нўка. — Тот пóйдзе вóнка, гвáрі саболóві: Полóшце шмáті ту, а íдце нўка. — Йак пóшол нўка сáбол, дóхтор вéжньę кльішчі, пóйдзе ґу ньóму, розньęйę му ўста, та ше піга: Хтóрі же вас зуб бóльі, да вам вітáргньęм? — Ньę бóльі ме áньі йęден. Йа прíшол по пеньęжі за шмáті, цó ваш слўга пріньęсол, штірі пáрі. — Но, кęт прíньęс, а ті ідз од ньóго пітай. — Відзе сáбол вóнка, ньęт тóго. Цо зна рóбіц, мўші пóйсц дóму.

Тамтот штвáрті пóшол до кáрчьмі на віно с кантáмі. Кáчьмар ньę мал чьоп ўдерéні ў тім віньę, цо вóн сцел. Тот ше спрáвел пійáнім, пóчьал ше пльáнтац по піньвіці, óдбіл чьоп з гордóва. Док кáчьмар нáшол дрўгі — лáйę, пóлно нá жем пачьурéло. Вішол кáчьмар вóнка по чьоп, тóму кáзал, да зáтка з длáньу. Тот подлóжел кáнту, напўшьчел пóлну, та сцéкол. Кáчьмар прíдзе, шіцко віно вічьурéло. Лáйę, гньіва ше, дáрмо. Уш ше му ньę ўрáці. Тот пóшол до льęса. Ну, уш шіцко мáйу: найęдльі ше, нáпільі ше, шмáті мáльі і от тóго чьáсу ўше так льęм крáдльі, с тóго жільі і тéраз жійу, кęд ньę умáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Мітра Паланчапі.

117. Як малий хлопець учив розуму старого дурня.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна. Мал тот члóвек двох хлáпцох; а мал вон йęднóго брáта éшчі. Ґéўтот брат му бул барз богáті, а тот бул барз худóбні. Тот богáті гвáрі свóйęй жéні: Гáйде, вéжме мі йęднóго хлáпца од мойóго брáта; вон ма аж двох, а мі ньę мáме áньі йęднóго. — А вóна му гутóрі: Ша вéжме. — Вон гвáрі: Йа так вéжньęм, бýдзем пробóвац, хтóрі бýдзе мудрéйші. — А вóна му гутóрі: Йáкже ті знаш пробовац йіх? Хлáпці éшчі мáлі, ньę су éшчі тáкі мýдрі.

Пóшльі вóньі до льęса, óдвед вон йіх обідвох. Пóйду ґу такóму дрéву ценкóму, та ше пíта тот бáчік йęднóму: Цо то бі бýло с тóго дрéва? — Хлáпец гвáрі: Йа дýмам, же бі бýло, да ше спрáві друк до кóчьа. — А бáчі гутóрі: Дóбре, ті мýдрі, мóжеш пóйсц дóму. — Бýдзе вон пробóвац другóго хлáпца. Дрýгому гутóрі: Цо ті бі вóльęл чьýвац, чі óўці, чі кóзі? — Вон гутóрі: Йа бі вóльęл кóзу, бо йа бі кóзу подóйęл, та бім ше мльęка нáйęл. — Дóбре, му гутóрі бáчік. Ті гат чьýвай, а йа пóйдзем дóму; áльę жéбі ші ше ньę бал. — А тот хлáпец гвáрі: Начь ві пойдзéце дóму? — Дáцо рóбіц бýдзем. — Гвáрі: Знáце, бáчі, цо? Остáньце ві ту, а йа пóйдзем сéбе йęдну пальíцу вірýбац. — Бáчі óстал, хлáпец пóшол. Тот хлáпец гвáрі: Бáчі, ві пробовáльі, хтóрі сме мудрéйші, гáйде тéрас пробуйęме, чі ві будзéце мудрéйші, чі йа. — А вон гвáрі: Гáйде. — Но дóбре, най пріньęшем сéбе пальíцу. А ві дóбре чьувáйце, ньę жéбі од вас дáґдзе пóшла. — Бáчік чьýва.

Пóшол отáмаль дáльęй тот хлáпец; вíгор барз дул, вон шéднул за йęдно дрéво, бáчік. Хлáпец прíшол в дрýгей стрáні, ýжал кýшьчік хльęба, ýше кóзі указóвал, кóва пóшла за хлáпцом. Кęд рас ше бáчік осéґі, кóзі ньęт. Хлáпец тáмаль дáльęй одвéдол кóву, уўйáзал ґу дрéву, сам вóшол до йęдного ґрáньа та ýше: ве е; а бáчік гльęда кóзі. Хлáпец заш: ве-е! А бáчік заш до тóго ґрáньа. Цíска вон ше до тóго ґрáньа, мал на сéбе кóжух; та гвáрі: Зрýцім тот кóжух, та льęхцéйші вóйдзем. — Вóшол, хлáпец прíшол наокóло, ýжал од ньóго і кóжух. Уж ньęма ньічь. Док тот вíдзе с тóго цéрньа, кóзі ньęт, áньі кожýха ньęт. О, гвáрі, убіло це чьýдо, уж áньі кожýха, áньі кóзі.

Хлáпец прíдзе ґ' бачíкові: Дзеж вам, гвáрі, бáчі, кóза? — Ша гвáрі ньę знам дзе, дзéшка пóшла. — Цо же сце, гварі, бáчі, зруцéлі кóжух, йа прáве óд вас сцел пíтац. — Вон гутóрі: Та кęд бýло кóзі

жімно, та сом кóзі дал. — Гвáрі: Дзе же, бáчі, тóта кóза? — Та, льęм ту йę дзéшка; вогрáла ше ў мóйім кожýху, та бегáла, та дзéшка одбéгла. — Ідзем йа йу, гвáрі, бáчі, гльęдац.

Хлáпец пóшол заш за йęдно ґрáньę, та заш: Ме-е! — А тот: Убíло це чьýдо с кóзу, ту ші! Заш вон ше ціска там, ньę мóже ше упіскац. Зрýці му кáлап, бо му завáдза. Хлáпец прíдзе, вéжньę і кáлап. Док мáло, прíдзе хлáпец заш: Ньęт, бáчі, тей кóзі? — А вон: Тéраз гвáрі, ту бýла, так ше бавéла, та сом рýцел до ньęй кáлап, та мі одньęсла і кáлап. — Хлáпец гвáрі: Та вóна, бачі, і ў кожýху і ў калáпу? — А бáчі гвáрі: Ша тáка йę, тáка, прібрáна. — Гвáрі хлáпец: Ідзем йа йу заш гльęдац.

Пóйдзе вон заш за йęдно ґраньę, та: Бе-е! — А тот гвáрі: Убíло це чьýдо зос кóзу; мýшім пóйсц до тóго ґрáньа, а тáке пусте! Ньę мóже ше зац ýхпац. Мал вон чíжмі, гвáрі: Мýшім зóбуц і тóті чíжмі. — Хлáпец заш прíдзе, олньęше і чíжмі; прíдзе ґу бачікóві і гвáрі: Та цóже сце уж і бó·і? — А вон гутóрі: Та так бі бýла тóта кóза танцовáла ў чíжмох, ўше мі па нóгу ставáла, та сом йęй дал і чíжмі. — О гвáрі, бáчі, чі йа бі льýбел відзіц тóту вáшу кóзу, кęд уж йę і у чíжмох і у кожýху і у калáпе; гвáрі, жé сце йęй, бáчі, шíцкі шмáті дáльі! — А бáчік ньę зна, же то вон ма шíцкі шмáті і козу. Заш вóньі ше розíду, пóйдзе хлáпец пáтріц кóзу.

Пóйдзе за ґрáньę хлáпец і крíчі: Ме-е! — Бáчік гутóрі: Убíло це чьýдо зос кóзу, мýшім уш пойсц пó пе. — Льęм вон ше ціска до тóго ґрáньа та гварі: Зрýцім і тóті ґáчі, бо пóдрам. — Хлáпец прíдзе, вéжньę і ґáчі. Док мáло, хлáпец ту. Вóшол до йęднóго ґрáньа бáчік — бо ньęма уж ньіч — хлáпец гвáрі: Бáчі, бáчі! — А вон ньічь. — Бáчі! — Гвáрі: Цо? — Ша дзе же сце? — Ту сом у ґрáньу. — Цо же, гвáрі, ньę відзéце вóнка? — А гварі, тóта шальęна кóза прíшла ґý мньę, та зо мну ше бавéла, шíцко ґáчі мі подрáла. — Знáце, гвáрі, бáчі цо? Йа вам пóйдзем дóму прíньęсц ґáчі. — Гвáрі: Ша ідз. Альę так áндьі пóведз, же сом дрéво рýбал, та сом пóдрал. — Ідзе кýшьчік дáльęй тот хлáпец, гвáрі: Бáчі, йа ше так бóйім, кęд ві ту останьęце сáмі; кęг будзе до вас ісц фáркаш, та йак ві ше будзéце бац! Альę пóпце ту ґу тóму дрéву, вохпáйце глáву мéджі тóто дрéво, та кęд бýдзе ґу вам ісц фáркаш, го' льęм го ньę увідзіце. Гвáрі: Кęд бýдзе фáркаш, та бýдзе цéпле, жебі сце знáльі, бáчі. — Пóшол вон тáмаль кýшьчік дáльęй, назберал ґрáньа, потпáльіл бачікóві то ґрáньę, бáчік ше зльęкол, же фáркаш, пóрвал глáву, одóрвал ýха. Пóшльі дóму, хлáпец гутóрі: Тéраз ві ше, áндьо, пітáйце, хто мудрéйші, чі ваш бáчік, чі йа? Вон пóшол, гвáрі, дакóго розýма ýчіц, áльę йóго, андьу, éшчі да дáхто наýчел. Остал кóзу чьýвац, та сом од ньóго і кóзу ýкрад і ґáчі і кó-

жух і ка́лап і чі́жмі, на оста́тку і у̂ха — і вец о́стал вон маґа́рец ста́рі; його бі треба́ло учіц, вьę вон да хла́пцох у̂чі. — Та ве́цка у̂жал се́бе то́го мудро́го.

Зап. в серпни, 1897, в Копурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

118. Як дїдо і внук страшили себе.

Бул йęден дьі́до і йęден хла́пец; жі́лі во́ні у льęше, ма́лі йęдно прашьа́тко. Во́но у̂ше бу̂ло тлусте́йше і тлусте́йше; і хла́пец ше пі́та дьідо́ві, кę́дї во́ні го забі́йу. — А дьі́до му гуто́рел: Док бу̂дзе найтлусте́йше. — Пра́шье найтлусте́йше, уж го забі́лі. Йак го забі́лі, положе́лі го на ро́жен, а бура́ґі одруце́лі. І во́ні пе́клі; йак у̂пеклі, та ше найęдлі. Раз дьі́до гуто́рі хла́пцові: Га́йде, стра́жме ше. — Дьі́до по́йдзе до льęса за дре́во і гуто́рі: бу, бу, бу! Рас прі́дзе дьі́до, гуто́рі хлапцо́ві: Чі бал ші ше, мой сі́ну? — А сін гуто́рі: Йа́кбі сом ше ньę бал, кęг сце мі так страше́лі! — Хла́пец ве́жньę бура́ґі до льęса і віру̂ці на йęдно де́рево, а бура́ґі це́шкі бу̂лі і віламá́лі йęдну пальі́цу; а хла́пец ве́жньę пальі́цу і у̂дері по бура́ґох, а бура́ґі по ші́цкім льęше гу̂рчьалі. І хла́пец крі́чі: То вьę йа, а́льę мой дьі́до. — Рас прі́дзе хла́пец і па́трі, же дзе дьі́до. Альę дьі́да вьę мо́гол найсц. Дьі́до рас прі́дзе і пі́та ше хла́пцові: Чі ба́лі сце ше, дьі́ду? — А дьі́до гуто́рі: Йа ше ба́ржей бал, йак ті, бо йа це льем зос бу̂бом стра́шел, а ті мньę зос бураґа́мі і зос пальі́цу.

Раз во́ні льęгньу спац до хі́шкі, хто́ра хі́шка ста́ла на штрет льęса. Йак польęга́лі, та ше хлапцо́ві прі́шньіло, же йęдна ґо́у̂льа вьęсла у піску змі́йу і положе́ла го на ко́мін, та са́ма сце́кла. А йęдна дру̂га ґо́у̂льа прі́шла і одньęсла то́го га́да. А на комі́ну бу̂ло бузоко́во гньі́здо. У тім гньі́зду бу̂ло пецéро бу̂зочьата. І то́та ґо́у̂льа, цо прі́ньęсла змі́йу, прі́ньęсла бузочьа́том, а бузочьа́та ньę мо́глі прельі́ґнуц; а дру̂га ґо́у̂льа прі́шла та одньęсла сво́йім, а тім ґоу̂льачьа́том прі́шла ма́ті і піта́ла ше йім: Дзе вам то́то йі́дло, цо сом вам прі́ньęсла? — А во́ні льęм гуто́рйа: Прі́шла дру̂га ґо́у̂льа, та од нас одньа́ла. — То́та ґо́у̂льа по́йдзе на дру̂ге гньі́здо, хто́ра ґо́у̂льа одньа́ла і прі́ньęсла зас сво́йім. Рас хла́пец ста́ньę і дьі́до і пі́та ше дьі́до хла́пцові: Цо же ці ше шньі́ло? — А хла́пец хуто́рі, же йęдна ґо́у̂льа прі́шла, та одньа́ла од ґоу̂льачьа́тох змі́йу. — А дьі́до гуто́рі: Бо йа чьул, цо ті гуто́рел во шньę.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Янка Югаса.

Се лиш два відривки з довших оповідань, злучені з собою зовсїм механїчно.

119. Як Циганчук украв барана і страшив дїда. А.

Ве́дол йе̨ден пан о́цец бара́на; а і́шол йе̨ден Цїґа́ньчьок, та оха́бел йе̨ну бочько́ру на́през ньо́го. А тот пан о́цец йак до́шол, віdзі, же там бочько́ра, а вон па́трі на́ ньу: ўжал бі сом йу, а́лье̨ на́чь мі то́ту йе̨ину? — Оха́бел йу. А тот Цїґа́ньчьок вов лье̨са ше пріпа́трал; йак пан оцец одішол, а вон по́шол і ўжал то́ту бочько́ру. По́шол по лье̨су на́прес то́го пано́па, ру́цел то́ту бочько́ру заш. А пано́цец йак там до́шол ґу́ нье̨й: О гва́рі, па́лье̨, ту заш йе̨ина бочько́ра; ўра́ціц бі мі ше і по ге́ўту, та бу́дзем мац два. — Пріўйа́зал бара́на ґу слу́пу, а сам ше ўра́цел по бочько́ру. А тот Цїґа́ньчьок — вон то́ґу бочько́ру ўжал і бара́на та одве́дол. Ке̨т ше поп ўра́цел, а ту нье̨ бу́ло а́ны бочько́рі, а́ны бара́на; так вон о́стал зармуце́ні, бо ше ўра́цел на́зат, там бочько́ру нье̨ на́шол, а ту бара́на нье̨ мал. А тот Цїґа́ньчьок бара́на до лье̨са одве́дол, та го там пе́клы на ро́жньу, а то́ті бамбу́хі ру́це́лы на стра́ну. А йак го уж упе́клы, та хла́пец гва́рі: Ґа́йде, ба́чі, будзе́ме йе̨ден друго́го стра́шіц. — А тот чло́век ста́рі прі́стал. Пойдзе вон го пе́рше стра́шіц, ста́рі хла́пца пойдзе. Пойдзе да́льей до лье̨са, та крі́чі: Бу, бу, бу! — А хла́пец ше нье̨ бо́йі, та льем йе̨. Пона́гльа с то́го ме́са; а ста́рі прі́дзе, та ше му пі́та: Та чі ші ше барз бал? — А хла́пец му гуто́рі: Ве́ра, ба́чі, барс. Те́раз йа́ вас по́йдзем стра́шіц, та і то́ті бамбу́хі оцпа́гньем да́льей до лье̨са, най ту нье̨ шме́рдза. А йак йіх о́цпах, віру́цел йіх на ко́пар, а сам се́бе віру́бал длу́гі пруг, та по́чнье̨ зос тім пру́том по́ тіх бамбу́хох біц, а і йо́йчі: Йай, йай, то нье̨ йа, то мой ста́рі ба́чік украт; там йе̨ прі о́гньу, йе̨ з ньо́го. — І заш уде́рел і віо́йчел е́шчі ба́ржей: Нье̨ йа, нье̨ йа, гва́рел сом вам, же то́ мой ста́рі ба́чік. — А ге́ўтот учьул, же йак тот йо́йчі, ду́мал, же доі́ста його так біїе̨ да́хто. Льем ше поогльа́дал, та спе́кол. А тот хла́пец с то́го лье̨са ві́шол, віdзі, же там то́го нье̨т, же го ба́ржей настра́шел, йак цо вон його, та му шмі́шне бу́ло. Ше́днул ґу то́му ме́су, та йе̨дол. А ге́ўтот ста́рі ба́чік раз віку́кнье̨ з лье̨са. Вїдзі, же та́мтот уш там, та ше му пі́та, чі го барз бі́лі? — А вон му гва́рі: Ве́ра барз. А чі ві ше барз ба́лы? — Ша зна, же ба́рз, ке̨т ші так йо́йчел, а нье̨ доїц, цо те́бе бі́лы, а́лье̨ ші е́шчі і на́ мнье̨ віволо́-

вал. — А йак вóны тóго барáна дойę́длы і барз вóны ше побáлы; та вóны пóйду дóму, та вóны вéцей кра́днуц ньę бýду.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

120. Як Циган обкрадав різника. Б.

Бул йę́ден ґáзда, мал слýгу Цíґана. Тот ґáзда мал вéльо крáві і мáлі цельáта. Прíшол зов другóго валáлу мéсар на пéшо, худóбні, пітал ше тóго ґáзді, чі вон ма за прéдай барáньче льę́бо цельáтко. — Тот ґáзда му гутóрел: Мам, пан мéсар, йę́дно цельáтко льę́бо гочь штірі. — Мéсар му гутóрел: Пан ґáзда, ньę́ мам вéльо пеньę́жі, да кýпім óд вас шíнкі, áльę йę́дно мі предáйце. — А Цíґан то шíцко слýхал. Кęт ше пойęднáлы на йę́дно цельáтко за óсем форінті зла́ті, мéсар поуйáзал цельáтко, полóжел го на сéбе нá карк та го ньę́ше до свойóго дóму.

С тóго валáлу, дзе тот ґáзда бівал, вéлька бýла гушчьáва, тáкі мáлі льęс, кадзі тот мал мéсар прехóдзіц. Йак уж мéсар пóшол, піта ше Цíґан ґаздóві: Ґáздо, сцéце ві, да йа от тóго месáра укрáдньęм тóто цéльę? — А ґáзда му гутóрі: Слýго мой, йак то бі мóгло буц, да ті то укрáдньęш, кęд вон го ма на хрíпце? Ньę шльęбóдно ці го удéріц, да го мéртвого спрáвіш. — Ньę бóйце ше, пан ґáзда, áны го в рýку ньę рýшім. — Но, слýго мой, іц а укрáдны баш, да відзім йак ті то гóдзен укрáднуц.

Слýга ґáчі до рýкох ўжал і два нóві папýчі; бéжел на прéдок дó тей гушчьáві, кáдзі мéсар мал прехóдзіц. Полóжел нá край на дрáгу йę́дну папýчьу, а на дрýгі край одньę́сол дрýгу. Вéцка ше ўрáцел напрев месáра. Кęг прíшол мéсар ґу шумі, нáйдзе йę́дну папýчьу. Дýма сéбе: Ўжал бім тóту папýчьу, áльę нáчь мі, кęд ньęма пар? — Охáбел тóту папýчьу. Кęт прехóдзі на гéўтот край, нáйдзе дрýгу папýчьу. А вон сéбе дýма: Дóбре бі бýло, да сом і гéўту ўжал. То тáка íста папýчьа, йак і гéўта. — Злóжел цельáтко дóлу: Пóйдзем йа і по гéўту папýчьу. А Цíґан бул вацагнýті ў тей гушчьáві. А йак мéсар пóшол, а вон цельáтко ўжал на хрíбет, одньę́сол го до ґáзді. Мéсар йак прíшол ту, дзе полóжел цельáтко, цельę́ца ньęт. Цо бýдзем рóбіц? Папýчі уж мам, а цельę́ца ньę́ мам. Дýма сéбе: Цо бýдзем тéраз рóбіц? Мéса мі трéба, мýшім ше поўрáціц до тóго ґáзді, вон éшчі ма тá мі прéда. Дáрмо бýдзем ту дýмац, мóгло ше одйáзац, та дó тей гушчьáві пóшло, а йа го уж ньę нáйдзем, йак гéўтот крáву гльę́дал (присутний Мик. Шовш загубив був корову).

Кęд мéсар пóшол до ґáзді нáзат, та пріповéда ґаздóві, цо ше стáло у льęше. Га, предáйце мі, пáн ґáзда, éшчі йęдно. — Ґáзда му гвáрі: Дáйце óсем форінті і за дрýге. — Альę ґáзда му тóто íсте цéльę дал, цо го Ціґан ýкрат. Поуйáзал мéсар цельáтко, тá го на хрíбет, пóшол заш до свойóго дóму пó тей íстей дрáгі, кáдзі пéрше íшол. Ціґан ґáздові гутóрел: Пан ґáзда, спéце, да і тóто укрáдньęм? — А ґáзда му гутóрел: Раш ші го мóгол спрéвесц, áльę йак тéраз? — А Ціґан ґаздóві гутóрел: То ньę вáша брíґа, то йа уж знам йак.

Ґáчі до рýкох, беж óпрез месáра дó тей íстей шýмі, кáдзі пéрше цéльę мéсар ньęсол. Кęд вон скóрей у льęше, йак мéсар. Пóчньę Ціґан: Мé е, бé-е, мé е, бé-е! — А мéсар стáньę та слýха. Но, дýма сéбе: Слáва Бóгу, ту мóйо цéльę; бýдзем мац двóйо. — Тáкой дóраз цельáтко дóлу с хрíпта злóжел, па гáйд до шýмі за гéўтім. А Ціґан вíдзел месáра, же мéсар ýш íдзе глъęдац дрýге цéльę, та го бáржей лýдзі нýка до шýмі. А ýше: Бé- а бé е, бé-е а бé-е! — А мéсар заíсте дýмал: Тý йę. Уше бáржей нýка. Раз мéсар ньę чьýйę аньі бекáньę, áньі сýшченьę. А Ціґан прéстал бéчіц, та бéж на дрáгу по гéўто цéльę! Ужал цéльę та пóшол дóму до ґáзді.

Ґáзда ше му пíта: Йак ші го мóгол укрáднуц? — Вон гвáрі: Мéсар дýмал, же ма двóйо цельáта, а вон ма ріп. — С тім мéсар ше ўрáцел нáзад. Кęд ньę нáшол цéльę у шýмі: Пóйдзем, го' льęм гéўто одньęшем; хтó зна, мóже буц мóйо цéльę ту у льęше, áльę цéльę млáде, вóно ше і одó миьę мóгло поплáшіц, та пóшло, áньі сам йа ньę знам, кáдзі. Прíдзе на дрáгу, цельęца ньęт. Цо бýдзем рóбіц, дýма сéбе. Уж ньę знам, чі од Бóга сом карáні; мýшел дьáбол пóбрац обідвóме! Пóшол до ґáзді нáзад: Пан ґáзда, цо йа бýдзем рóбіц? Так сом óпстал, же уж ньé знам áньі сам, чі бýдзем мéсар, чі ньę бýдзем. Цо дума́це? Ньé мал сом льęм двáцец форінті і то сом пожíчел; тéрас сом кýпел од вас цельáтко, хтóшка мі го укрáдол, льéбо сéбе дýмам, кęт сом папýчі нáшол, тéді сом го охáбел на дрáгі, мушéло ше одйáзац, та мі пóшло до льęса. — А ґáзда му гутóрі: Пан мéсар! Кęт сце пéрше ньęслы, та вам скапáло. Чьом же сце ньę мерковáлы на тóто дрýге? — А вон му гутóрел: Ей ґáздо, кęт сом пóшол до льęса і гéўто у льęше бекáло, а йа сцел ýлáпіц гéўто, полóжел сом тóто дóлу, а за гéўтім нýка до льęса. Раз уш áньі бекáньę, áньі цельęца, áньі ньічь. Мýшім ше ўрáціц нáзат. Кęт прíдзем нáзад, ньę мам áньі тóго цельęца. — А ґáзда ше вашмéйал, та му гвáрі: Вíдзіш, пан мéсар, то мой слýга Ціґан обідвóйо от тéбе укрáднул, а йа тéбе тéраз цельáтко поўрáцім і пеньęжі нáзад, цо ші за двóйо цельáта плáцел. — А мéсар ґаздóві захвáльęл: Бýнце здрáві, пан ґáзда, за вáшу льýбоў, кęт сце мі поўрацéлы пеньęжі і цéльę, бо йа сéбе дýмал: Кęт так бýдзем месарóвац,

шіцкі льўдзе меса ньӗ бўду йӗсц. С тім од ґазді отходзі, та гварел ґаздові: Вецей ньӗ положім цельӗ долу, гочь цо найдзем!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

121. Майстерний злодїй. В.

Бул йӗден чловек, та мал трох сінох, жена му умарла; бўлі барз худобні, ньӗ малі аньі цо йӗсц. Вецка тоті його сінове ше порадзелі, же да пойду ўчіц ше за ремешелньіких. Йӗден ше пошол ўчіц за сабола, а йӗден за чіжмара, а йӗден ше пошол ўчіц за толвайа. Кӗд о трі рокі вонї прішлі дому ґу оццові, йӗден вошол до хіші, та рўцел шідло на стол; а друґі вошол та рўцел іглу на стол, та гварел оццові: Йа вас, апо, бўдзем зос тім ховац. А треці пошол до хіжі, та ўдерел з буздованьом по стольӗ, та гварел оццові: Йа вас бўдзем, апо, зос тім ховац. — Оцец почал плакац. Тото йа, мой сіну, от тебе дочекал, же бі ші ме з буздованьом біл?

Уж кӗд вечар, а вон пошол до валалу, пошол до йӗдного богатого ґазді, дзе ше вібіралі його слугове на воденіцу. А вон йім станул в очі, та справел два шібені, так на драгі, кадзі вонї ішлі, та напісал, же хто тамац бўдзе ісц, та го обеші. — А тот, цо перші ішол, на першім кочьу, та гуторел: Го га, браца, станьце, то ньӗ тота драга. — Вонї посходзелі зос кочьа шіцкі, та пошлі драгу гльӗдац, а вон шіцкі волі, цо бўлі у дванац кочьох упрагнўті, та наўрацел, та шіцкі дому прігнал. Йаґ уж дошол ґу капурі, та крічал на свойого оцца: Отверайце, апо, капуру, бўдзе хльӗба досц. — Маті жіта вецка і напредай і на хльӗб досц.

Вецка вон ше дознал, же пойду месаре, себе накўпіц статку: краві, волі, цо бўду забівац. А вон пошол йім ў очі, кадзі вонї малі ісц, та прекопал през драгу такі шірокі йарок, цо на ньго положел мост; а вонї йаґ дошлі ґу тому мосту, так себе гуторелі, же то ньӗ тота драга. Пошлі гльӗдац драгу, а вон тоті волі шіцкі одогнал до свойого дому.

Вецка ше і цар дознал, же у йӗднім валальӗ йӗст такі толвай, же гочь цо може украднуц. Та го дал волац до себе. А вон пошол до цара, та му так цар гуторел, же пойду його біреше на дванац плугох орац, а у каждом плугу бўдзе по штірі волі, та кӗді годзен украднуц, та бўду його. — А вон гварел, же годзен, льӗм най му да йӗден мех курчьата. — А цар му дал, а йак пошол ґу царовім бірешом, тот мех

курчьáта вісíпал, а кýрчьата ше рóзбеглі, а бíреші за ньíма бéжалі, бо думáлі, же то препíлкі, а то тóлвай шíцкі вóлі одóгнал до свóйого дóму. Кęд біреші пріду, а вóні пáтра, а вóлох ньęг. Мушéлі пойсц до цáра, та гутóрйа царóві, же йім вóлі препáдлі. Ну дóбре, цар уж зна, же йіх тот ýкрад.

Дал го цар заш завóлац, же вон ма барз крáсну йęдну білу кобýлу; кęд йу гóдзен укрáднуц, та бýдзе йóго. — А вон полóжел ґу ньęй бірéшох, йęден шéдзел ґóрі на ньęй, а штірме го трімáлі, кáжді за йęдну нóгу; а йęден йу трíмал зá хвост, а йęден йу трíмал за глáву. — А вон гвáрел царóві, же гóдзен, льęм най му цар да йęдну лíтру шпірíтузу і тáкі йęдні шмáті, цо вон зо себе зобльęк, тáкі ростаргáні. — Цар му дал; а тот тóлвай ше обльęкол, та тóту пáльінку ужал, та пóшол ґу йóго бірéшом та йім уше там стал, а уше пріповéдал: О, брáца, йак мі жíмно! — А вóні клáдлі óгньа, та ше грáлі; а вон віньал тот шпірíтуз, та йім гвáрел: Будзéце, брáца, піц дóбрей пальęнкі? — Будзéме. — Вон йім дал, а сам кęт піл, та уше льęм ґу ýстом долóжел, а до гáрдла ньіч ньę пýшьчьел, а гéуті кęт пілі, та ше барс поупівáлі, та йęден другóму гутóрел: Альę шме ше, брáца, нáпілі! Кęт прíдзе тот, цо ма од нас тóту кобýлу укрáднуц, áльę го набійęме! А тóму чловекóві гуторéлі, цо йім дал пальęнкі: Бýдзеш нам помáгац? — А вон гвáрел: Цо? — А вóні му гуторéлі, же йęден прíдзе, та од ньіх тóту кобýлу укрáдньę. — А вон гвáрел: Бýдзем. Альę го набійęме. — А тóті бірéші шíцкі пóспалі, бо уж бýла ноц, а поопівáлі ше, а вон ньę спал, бо вон бул трéзбі. А мал там йęдну церльíцу з дрéва спрáвену, та мáла штірі нóгі древéні; а вон полóжел йедиóго бірéша ґу йęдней нóгі, так шíцкіх штірох полóжел ґу тім нóгом дrевéнім, а йеднóго полóжел ґóре шéдзіц, а йеднóму дал конóпу до рýкох, то му бýла хвост. А і церльíца ма глáву; та йęй ууйáзал на глáву йęден порвáзок, та му дал трíмац до рýкох, а сам пóшол до свóйого дóму зос тóту кобýлу. Кęт цар пóшол ґу бірéшом, та ше йім піта: Очьувáліспе? — А вóні гвáрйа: Очьýвалі. — Кęт пóпатра, а то бýла церльíца.

Вéцка го цар дал до сéбе завóлац, тóго толвáйа, та му гутóрел, же чі гóдзен укрáднуц од йóго царíці пéрсцевь. — А вон гвáрел, же гóдзен. — А цар гутóрел свóйęй царíці, же йа прíдзем ґу тéбе, та ці пóвем: Дай пéрсцень. А тóлвай кęт прíдзе, та уж ньę бýдзеш мац пéрецень на пáльцу. — А тот тóлвай спрáвел йęдно страшíдло, та полóжел ґу облáку, а сам пóшол ґу царíці, та царíці гвáрел: Дай пéрсцень. — А царíца зньáла с пáльца, та му дáла. Пóшол тóлвай зос перецéньом. Кęт цар прíшол ґу царíці, та йęй гвáрел: Дай пéрсцень. — А царíца му гварéла: Ша йа ці уж дáла. — Цар йęй гвáрел: Ті мі ньę дáла, áльę толвайóві.

Ну, уж ньę може од нього ныч скріц, жебі вон ньę украднул. Уш ше дознал і другі цар, же там йęст такі толвай, та му гуторел, же кęд го годвен украцнуц, та му даруйę цароване. А вон гварел, же вон годвен, льęм пітал от цара йęдну талычьку. — А вон гварел, же му да. — А вецка їшче толвай пітал от цара йęдну бунду. — А цар гварел, же му да. — Вон їшче пітал от цара на кажду ґупку двоньчьок, а на кажді двоньчьок сьвічьочьку. — Цар гварел, же му да. Ну уш шіцко мал, та ше зобрал, їшол по цара. Вецка їшче пітал от цара йęдну ладічьку ракі. — Цар му дал. — Уж бул у другого цара жемі та цар положел ґу свойęй полаті дванац стражі, бо вон знал, же го вьęшка пріду украднуц. А тот толвай йаґ бул прі царовей полаті, та шіцкі сьвічьочькі попальęл, та їшол ґу царові. А тота му стража гуторела: Гольт, хто то? — А вон гварел: То йа, шьйаті Петро, ідзем по цара, да прідзе до царства. — Воні го пушьчьелі; так пошол ґу каждей стражі; а йак дошол ґу дванастей, та ше го пітали, же дзе ідзе, а вон гварел, же ідзе по цара, най прідзе до царства. — Дорас тота стража йаві царові, же ту шьйаті Петро прішол по вас, чі пойдзеце до царства. — А цар гварел, же пойдзе. — Цар уш ше обльęчье, а толвай му гуторі, же ту ньę сцу до царства обльęченого, льęм йакого Бог на швет дал. Льęм най себе положі шматі на тоту талычьку. Ну, цар так шіцко зробі, а толвай го ўлапел, та го положел до тей ладічкі, дзе булі ракі. А тоті ракі го шьчыпайу, а тот му цар ўше гуторі: Ньę шьчыпай ме, ша йа така душічька, йак і ті. — А тот толвай так з ным ходзел по найвекшіх каменьох; а вон гварі, тот цар: Така драга до царства? — А шьйаті Петро му гуторі, же ті ше терас покутуйęш. — А йак пошлі до цара уш ту до того, та го пушьчьел, дзе качькі заверайу. А качькі ўше гуторйа: Раб, раб! — А цар йім гуторі: Ньę-раб, ньę-раб, ша йа така душічька, йак і ті. — Вецка уш тот цар, цо була його полата, та гварел служныіці: Іц, хто зос качькамі гуторі? — А служныіца пошла, та гуторела, же йęст йęден чловек, та йę голі. — А цар йęй дал шматі, же да му одньęше, да ше обльęче, та да прідзе нука. А вона му одньęсла; тот ше цар обльęк, кęт пойдзе пука, а вон у другого цара полаті; вецка тот толвай бул цар; та зобрал свойіх братох, та пошол цароваци і тераз вон царуйę, кęд жійę.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матеріяли з Угср. Руси, т. I, ст. 195—214, ч. 30—32; т. Ш, ст. 5—8, ч. 4 і ст. 98—101, ч. 56; т. IV, ст. 209—212, ч. 35. — Етноґр. Збірник, т. VIII, ст. 26—28, ч. 9

і ст. 141—145, ч. 73. — Б. Гринченко, Этнôгр. Матеріалы, т. II, ст. 214—218, ч. 175. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, т. II, ст. 341—352, ч. 219. — Jos. Kubín, Povídky kladské (Národop. Věstník českosl., т. III, ч. 5—6), ст. 41—46, ч. 19. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 198—210, ч. 17 b. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 271—281, ч. 70. — У всіх тих виданях указана инша література.

122. Дївчина і розбійники.

Бул йеден цар і царіца, воны ньє малы дзеці, льем йедну дзіўку. Рас прішло йім пісмо од другого цара, да пріду на госціну. Пошол оцец і мац на госціну, сама дзіўка остала. Кет так раз вечьар вола вона сушедово дзіўкі, да пріду до ньей штрікац вечьар, да з до дзевец годзін. Прішлы тоті дзіўкі, пошедалы шіцкі трі на стол, та штрікайу, кед ґу дзеўйатей годзіны, йедней дзіўкі спаднье іглыіца на жем. Вона зідзе зо стола долу, дзвігньє іглыіцу зо жемі, попатрі пот посцель, увідзі йедну дзіру, там ше йеден піска нука. Барс ше зльекла, станула горе, на сушеду себе макла з руку, же да іду дому. Пошлы обідва дому. Царска дзіўка йіх сперала, да ньє іду ешчі, же ешчі ньег дзевец годзін, альє воны ньє сцу остац, льем пойду дому.

Дума себе царска дзіўка, же цо то? Відзі, же су зльекнуті, віпровадзела йіх, сама прідзе нука до хіжі, оглькала ше, ходзі по хіжі, а ныічь ньє відзі. Рас ше схілы пот посцель, увідзі, же там дзіра. Зльекла ше і вона, пошла до другей хіжі, ўжала оцову шаблыу, посцель опагла, станула ґу дзірі, кет ше йеден хпал нука през дзіру, ўлапела го за ўласі, одрубала му главу, упагла го нука. Ідзе другі і другому одрубала. І так по йедного шіцкіх дванац, а трінасті гарамбійаш йак хпал главу, ўлапела і його за ўласі і упала му шаблыу до главі, альє вон ше вірвал і сцекол.

Кед да з о два дныі прідзе цар і царіца дому, увідза у хіжі полно крев і мертваці. Барш ше позльекалы, же цо то. Пітайу ше дзіўкі, вона йім пріповеда, йак вона войовала. Кед йім погуторела, барш ше ў ньей оцец цешел, же вона таке вельке зробела.

Тамтот гарамбаш, йак ше му глава загойела, пазберал себе пайташох другіх, цо ньє відумал, да вон пойдзе царову дзіўку пітац, та йак йу пріведу до себе, та вецка йу забійу. Рас ше воны зоберу, же і воны прішлы шіцкі трінац. На кедік пошлы до цара, царска дзіўка дораз го позна́ла по тім рупцу, льем же ньє гуторі ныікому ныічь. Вон ше піта царові, чі за ньго дзіўку да. Хвалы ше царові, же вон ньє біва у варошу, вон біва у льеше, ма йедну пустар, та там біва. Дзіўка

пóйдзе за пьóго. Догварéлы ше с цáром, же кęді бýдзе свáдзба, же тéдік і тéдік пó пьу пріду о йęден мéшац. Йáк ше набешедовáлы, пóшлы дóму.

Да з окęльо дпы дзіўка ше зобрáла, казáла слугові, да попрáга штірі кóпы до карýці. Так вéчьар шéдла до карýці і кочійаш, та пóйду опáтріц. Знáла, же кáдзік драга, гуторéлы йęй гарамбáше; кęт пóйду до льęса, станýла с карýцу, гварéла кочійашóві: Ті тý шец, а йа ідзем опáтріц. — Пóшла ґу йіх хіжі, роствóрі дзвéрі: Ньęт ныкóго. Гарамбáше пóшлы крáднуц. Поопатрáла ўшáдзі у кáждей хіжі, у йęдней хіжі бýло посцéлы, у дрýгей хіжі бýлы шмáгі, у трéцей хіжі бул сéрсан на кóпы, у штвáртей бýло оружійę, шáблы, пýшкі і так дáльęй; а у пйáтей хіжі бýло пóлно пепьęжі; у шéстей хіжі бýло настрéг хіжі пньак, па пньáку шекęра і креў; кóло пньáку на жéмі льęжéлы ш чловéка пáльці, ýха, нос і кóсці дзейáкі. Раз згýрчі ту: ту гарамбáше. Вóна фрішко — двé ше скрійę — та до пéца.

Йак прішлы гарамбáше до хіжі, пріньęслы йęдного месáра тáкого тлýстого! Барс ше му радовáлы, же дóбрі бýдзе за вечéру. Тот мéсар поўйавáні йóйчі. Полóжа го ná пньак, дóраз го пóчьньу рýбац од нóгох. Тот ше тáрга, йóйчі, бó го бóлы; шіцко го порубáлы! Йак рубáлы рýкі, прішлы ґу пáльцом, стрéдны пáльęц отскóчел аж до пéца; ná верх пéцу бýла дзіра, та спáднул до пéца. Нá тім пáльцу бул злáті персцень. Йак скóчел йęй па фáртух, вóна ўжáла, одложéла до кішéньі. Гарамбáше позберáлы мéсо, гльęдáйу éшчі стрéдньі пáльęц, ньę мóжу го ньіґдзе найсц. Ньę бýла йім бріґа так за пáльцом, йак за персцéньом. Йęден гвáрі: Чі ньę пóшол до пéца? — Тáмта ше ўж бóйі, же і вóна бýдзе порубáна. Альę дрýгі гвáрел: Та дáйце міра, шак найдземе го рáно, тéраз і так цма. — Так вóньі го охабéлы, ньę гльęдáлы. Дóрас почьáлы прáжіц мéсо, вáріц с тóго месáра. Йáк ше навечерáлы, пошедáлы по вечéрі, тá ше сварйáйу, же скóро бýдзе свáдзба, йак пóйду по млóду. Стáрі гарамбáша йім наказýйę: Кęт пойдзéце, кáжді пýшку вежньęце, у цáрскей хіжі пошедáце óколо мньę. Кęд дáцо бýдзе ньęдóбре, дóрас поставáце, пéрше дзіўку забійęце, і так вéцка дáльęй.

Дзіўка у пéцу шіцко віслухáла, йак вóньі ше сварйáлы. Гарамбáше польęгáлы спац; йак поспáлы, дзіўка станýла, вішла с пéца поціхі вóнка. Прі кáждіх дзвéрох йęден спал. Кáжді йу вóпар, кęд дзвéрі роствераáла. Пітал ше йęй, хтó то: Йа тóта дýша, цо сцé ме тéраз жéдлы. — Кáжді йу препýшьчел. З остатньіма дзвéрмі барш ше зрадовáла, же вішла вóнка, та барз лýпла. Гарамбáше учьýлы, дóрас поскакáлы, шéдлы па кóньі, та зá ньу. Йак добéгла ґу карýці, шéдла на карýцу, гвáрі кочійашóві: Гóнь тóті кóньі, цóгод мóжеш, гочь шіцкі

штірі поздіхайу. — Гарамбаше йу ньę моглы здогоньіц, льęм йім барз чьęшко було, же ньę зналы, хто то бул у йіх обісцу.

Йак пошла дзіўка дому, вошлы до двора, ешчі аны с каруці долу ньę зішлы, а коны йęден тадзі, другі тадзі — попадалы на жем, шіцкі штірі поздіхалы. Дзыўка гуторі: Ньę дзбам ньі зачь, гочь коны поздіхалы, льęм кęд йа сцекла! Пойдзе нука до хіжі, така узнойęна, зльęкнута! Цар ше йęй піта, же цо то? Дзе вона була? — Гуторі вона, же йęй коны поздіхалы, шіцкі штірі. — Оцец йęй гварі, же чьом поздіхалы? — За то, же йіх слуга барз гоньęл. — Чьом же йіх так гоньęл? — За то, жесме сцекалы. Йа була прі млодому, шіцко сом пооцатрала, знак сом пріньęсла, месарскі пальęц; мало і йа там ньę остала. — Цар йęй гварі: Но, ньічь то за то, льęм кęт ші пріпіла!

Кęт прішол тот чьас, же ма буц свадзба, дзіўка пітала од оца, же йęст трінац гарамбаше, да йęй да двацац штірох катонацох. Цар йęй дораз гварел, же йęй да. Другі дзень ма буц свадзба. Рано гарамбаше пріду, дорас цар йіх прічекал, фріштік йім дал: по поладньу майу ісц до прішагі. Кęт пошедайу ґу полудзенку, старі гарамбаша шеднул за стол, його пайташе коло нього. По полудзенку пійу віна, бешедуйу, гарамбаша ше хвалы, же йакі йę богаті. Дзіўка станьę, препіта ше: Но, панове госці, кажді бешедуйę, хторі цо сце, терас чі бі йа могла даскęльо слова побешедовац? Кęд бі з вашім з дозвольęньом... — Старі гарамбаша ше дораз озвал, же шльęбодно. — Дзіўка гуторі: Мньę ше ў ноці шньіло, же йа у вашім обісцу була; кęт сом пошла до першей хіжі, у хіжі було полно красні шматі. — Гарамбаша гварі: То праўда, то ў мньę йęст. — Кęт сом пошла до другей хіжі, там було полно серсану красного па коны. Кęт сом пошла до трецей хіжі, там було полно пеньęжі, ўшельійакей. — Гарамбаша ўше гуторі, же праўда. — Кęт сом пошла до пйатей хіжі, там було красні створі, посцелы і шіцко, цо до обісца треба. — Дорас себе гарамбаша думал, же то вона була. — Кęт сом пошла до шестей хіжі, там бул пньак, на пньаку шекęра і креў, около пньаку пальці с чловека, уха, нос і косці; і же сце вецка прівеллы йęдного месара, та сце го порубалы; пальęц отскочел до пеца с персцęньом, та сце го малы гльęдац, а йęден гварел, же да на рано, же тераз і так цма. А йа — же пальęц одложела. — Гарамбаша гварі: То ньęпраўда, тото ў мньę ньęт. — Дорас поскакалы і сцелы йу забіц; альę кęт катонацох було вецей і булы оштрейші, шіцкіх позабівалы, льęм млодого охабелы, йому вецка судзіц буду. Кажді му судзі на шмерц, льęм же дзіўка найльęпше. Досц йа ше бала, вона му гуторі, кęд йа у вашім пецу шедзела, альę бойіце ві ше тераз. — Гарамбаша йęй гварі: Ньę булы ві ў нас. — Шак відзіце, же ту пальęц месарскі і персцень златі на ньім. То йę сам шведок. Терас так буду вас рубац,

йак ві того месара рубалы. Ту маце словічько до мілості вашей, абі сте го раді прійалы. — Гарамбаша гварі: Йа то ньӗ пріиімам, то ныч ньӗправда, ві мньӗ льӗм так загубіц сцеце. — Ньӗт бешеді, льӗм гайд на пньак і його так почьалы шекац од пола, да і його длуго болы. Йойчел, таргал ше і вон. Зруцалы го до ладі, закопалы до жемі, госціна ше розішла, а дзіука чекала у свойім здраульу, док другі пітачь ньӗ прідзе, іншакі легінь, ньӗ йедеп бетьар, гарамбаша, цо з ньім будзем жіц крашньӗ за живота. І тераз жійу, кӗд ньӗ умарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мітра Паланчані.

Паралелї: Етноґр. Збірник, т. I, ст. 49—51, ч. 14; т. VII, ст. 159—161, ч. 74 і ст. 166-168, ч. 77; т. XIV, ст. 307—308, ч. 63. — В. Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. IV, ст. 197-201, ч. 32. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. II, ст. 199—202, ч. 170. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, т. II, ст. 301—305, ч. 199—200. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. I, ст. 178—185, ч. 16. — Národ. Sborník českoslov., т. VI, ст. 222, ч. 47. У всїх тих виданях указана також инша лїтература. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 606—610, ч. 81—82.

123. Сестра і дванацять братів розбійників.

Бул йедеп чловек і йедна жена; воны малы дванац хлапцох і малы льӗм йедно дзіуче. Оцец і мац булы старі, та умарлы, а тогі хлапці уше тото дзіуче білы. Вера воно віросло, зобрало ше, та пошло служіц. Йак пошло служіц, пойеднало ше там; шумне барз було і служело длуго у того папа. А тот пап мал йедного сіна, та гуторі тей господы, да воны вежньу тоту йіх служныічьку за сіна. Йіх сіп барз на дзеку і оцец. Маңері ше ньӗ пачело, же вон такі богаті, а йу вежньӗ таку худобну. Альӗ оцец ше догварел зо сіпом, да воны ньӗ слухайу мацер. Воны ньӗ слухалы мацер, ужал йу тот сін. Йак йу ужал, швекра йу ньӗ льубела, барс ше на ньу уше гньівала, а швекор йу льубел. Альӗ вон гуторі, сін оцові: Да мі, апо, пойдземе гетка!

Йак воны пошлы гетка, правелы себе тарґовіну, велькі дутьан. Альӗ вона мала барз роботі вельо, вона себе думала: Мам йа двешка братох аж дванац, да йа себе пойдзем прівесц дайедного. — І вона мужові гуторі, же да пойдзе. Шедла на ночь, та ідзе. Ішла вона дальӗко барз, през льӗсі барз велькі та себе думала, же кӗд бі йіх нашла дагдзе. То уж було так пред вечьаром; йей браца булы там у льӗше, шіцко тоті бічькаше, лопові. Альӗ вона ньӗ знала, же то воны. Вона

ӣдзе, а во́ны шедза там под йе̨днім дре́вом, та ше розгварйайу, же ка́дзі пойду. Раз воны гварйа: Ціхо лье̨м буцце, ідзе кочь! — Дораз во́ны скочьа шейсц, та йе̨й гуторйа, да вона стойі. — Вона дорас станула, та ше барз бала од- ных. Во́ны ше йе̨й нье̨ пітальы, откаль йе̨, лье̨м дорас од нье̨й дзе́цко ўжальы, та такой тото дзе́цко рупе́льы ге́ўтім. Ге́ўті дзе́цко ўжа́льы і дораз го зарезальы. Тот, цо йім бул пре́дньак, роска́зал, да тото дзе́цко ва́рйа, папріґаш, бо то бу́дзе мла́де до́бре. Кочь йе̨й ўжа́льы, йу ўлапе́льы, до́раз з нье̨й шма́ті шіцьі зобльеклы і ґу йе̨дному дре́ву пріўйазальы. Йак уж уваре́льы дзе́цко, пошеда́льы йе̨сц; йе̨й барз було жаль за́ тім йе̨й дзе́цком, бо нье̨ ма́ла лье̨м тото йе̨дно. Йак йе̨длы, тот найста́рші гуторі: Хторі сце́це, йе̨цце, йа нье̨ можем. — І другі так гуторі: І йа нье̨ можем. — Вона барс плака́ла, аж наріка́ла. А йе̨ден гуторі: Цо же, ке̨д сме другі раз варе́льы, та́ сме шіцкі йе̨длы, а те́раз а́ньі йе̨ден нье̨ сце́льы. — Тот, цо наймла́тші, гуторі йім: Йа́ бі вам цо́шкаль по́вет! — Тот на́йстарші гварі: Цо бі ші по́вед? — Йак тота пла́че, йакі ма глас; хторі паметаце нашу ше́стру? Мнье̨ ше так відзі, же то на́ша ше́стра. — Тот на́йстарші гуторі: Цо гуторіш та́ке шалье́не? На́ша ше́стра худо́бна була, а то та́ка ве́лька ґоспо́дьа. — Алье̨ ваш другі гуторі: Зна́це цо, бра́ца? Нье̨че́шка робо́та; пріве́дзме йу ту, опіта́йме ше йе̨й, о́ткаль йе̨ ро́дом. — Цо на́йстарші гуторі: Цо ше йу бу́дзеш пі́тац, а́лье̨ за́бій, та о́друц, та... — Алье̨ йе̨ден ваш гуторі: Гайде, піта́йме ше, о́ткаль йе̨. — Гайде, буду во́ны ше пітац, о́ткаль йе̨. — Одйа́жу во́ны йу от то́го дре́ва, пріве́ду во́ны йу там; воньі шіцкі йе̨де́нац ше́дза ў ко́ло, лье̨м тот наймла́тші, цо йу прі́вет, тот прі нье̨й сто́йі. Найста́рші гуторі: Цо ці ше пітац будзе́ме, ке̨д гуто́ріц нье̨ бу́дзеш, до́рас це забійе̨ме. — Во́на гуторі: Мнье̨ шіцко йе̨дно; дзе́цко сце мі забільы, ко́ньа сце мі ўжа́льы, уш ме гочь пушчі́це, йа нье̨ знам, ка́дзі пойсц. — Тот найста́рші ваш гуторі: Цо ше йе̨й піта́це? Алье̨ йу забійце. — Лье̨м наймла́тші, цо йу трі́ма на штра́нґу, лье̨м тот ўше гуто́рі: Та піта́йце ше, о́ткаль йе̨. — Тот йе̨й гуторі: По́ведз мі, о́ткаль ші? Чі маш да́ґдзе дайаку родзі́ну? Го́чь родзі́ну, гочь о́ца, лье́бо ма́цер. — Во́на гуторі: Оца нье̨мам, а́ньі ма́цер; бра́тох сом ма́ла два́нац, бу́ла сом е́шчі ма́ла, та ме ўше бі́льы, та сом по́шла слу́жіц, а во́ньі нье̨ знам дзе. — Тот, цо йу трі́мал, до́рас ше так зье̨кнул, до́раз му тот штранґ в ру́кі віпа́днул. Уш ше барз ба́льы шіцкі, же то йіх ше́стра. Уш тот, цо на́йстарші, ста́нул, а йе̨й гуто́рел: Ше́дньі ті. — Во́на йім гуторі: От стра́ху нье̨ мо́жем ше́дзіц, а од жа́льу нье̨ мо́жем жіц. — Тот найста́рші гуторі: Ка́дзі же ші по́шла? — А во́на йім гуторі, ка́дзі по́шла. — Уж во́ньі шіцкі думайу, же то йіх ше́стра, лье̨м же ньіхто нье̨ шме по́весц. На́йстарші на́ ньу а́ньі па́тріц нье̨ сцел, а́лье̨ уж ґў нье̨й ше́днул, та ше

йęй піта: Гат чьом же ші тáка вéлька ґоспóдьа? — Вóна гутóрі, дзе служéла, там ше і одда́ла. — Вóньі ше йęй пітáйу, дзе йęй члóвек. — Вóна гутóрі, же дома. Уш ше заш пітáйу: Дзе вóна ідзе? — Вóна гутóрі: Йа уш тéраз барз богáта, та сом íшла гльęдац мóйіх брáтох дайęднóго, же кęд вóньі худóбньі, тá бі мóглы прі мньę жіц. Вóна йім ше піта, чі вóньі за ньіх ньę чьýльі? — Альę то шіпкі вóньі, льęм же йęй ньę шму пóвесц. Альę тот найстарші гутóрі: Знаш цо? Мі ці повéже зá ньіх, кęд ньікóму ньę пóвеш? — А вóна гутóрі: Йáкже бім повéдла, кęт йіх гльęдам. — Тот найстарші гварі: Но, знаш ті, же то мі? — І вóна ше барз зльęкла, éшчі бáржей, же чьом вóньі тáкі ше ньęдóбрі справéльі. Вóньі ше йęй барс пітáльі, льęм да на ньіх ньę пóве. Гварéльі йęй: Кочь ці ўрацíме, кóньа заплацíме, áльę твóйо дзéцко ці ньíґда ньę ўрацíме! І вовьі йу одвéдльі до йіх хíжі. Вóньі мáльі хíжу у жéмі, тáку дзíру. Кęд вóна там пóшла, барс ше там бáла, бо там барз вéльо бýло пеньęжі. Вéцкаль вóньі йęй заш гуторéльі: Тéльо йęй дáйу пеньęжі, кęльо гóдна на йęй кóчьу óдньęсц! Дáльі йęй вец йęднóго мéха пóлно дукáті; до другóго йęй дáльі пóлно цванцíкі; трецóго йęй дáльі сáмі ґрайцáрі; вец йęй так гуторéльі: Тоті дукáті най сéбе охáбі, тóті цванцíкі най до цéркві да, тóті ґрайцáрі най жобрáцом да, а сáма най ідзе дóму, най ньікóму ньę пóве.

Пóшла дóму барз зльęкнýта. Пéрше ше йęй пан пітал, дзе дзéцко. — Вóна гутóрі: Ньę пітай ше зá ньго, льęм дóбре, кęд і йа прíшла. Вóна му вец гуторéла, же йак ходзéла і йак страдáла; і вон пóшол дóрав до вармéдьі, ўжал жандáрох і вóна з ньім, пóшльі та йіх шíцкіх позаверáльі. Та й тéрас су завáрті, кęд ньę помáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

Паралелі: Отся новеля дочекала ся також літературної перерібки. Пор. Марко Вовчок, Народні оповідання, (Львів, 1903), т. II, ст. 186—243: Девять братів і десята сестриця Галя.

Інтересна вона й тим, що перейшла в широко розповсюднену народню пісню. Пор. В. Гнатюк, Народ оповідання про опришків, ст. 27—30, ч. 25 (4 вар.). — В. Шухевич, Гуцульщина, ч. III, ст. 198—199. — Я. Головацкій, Пѣсни Гал. и Угор. Руси, т. I, ст. 166—167, ч. 17; т. II, ст. 599, ч. 35. — O. Kolberg, Pokucie. т. II, ст. 32—33. — П. Чубинскій, Труды, т. V, ст. 910, ч. 479. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj., т. VIII: B. Popowski. Pieśni ludu ruskiego, ст. 8, ч. 9; C. Neyman, Mater. etnogr. z okolic Pliskowa, ст. 165—166, ч. 127. — E. P. Народ. бѣлор. пѣсни, ст. 29—31, ч. 7. — С. Малевичъ, Бѣлор. нар. пѣсни (Сборникъ Ак. Наукъ, т. 82), ст. 132—133, ч. 39. — W. We-

ryho, Dumki białor. (Zbiór wiadom. do antr. kr., т. XIII), ст. 86, ч. 4—5. — А. Соболевскій, Великорус. пѣсни, т. I, ч. 178—194. — Ralston, Song of Russ., 49. — Erben, České Pĕsni, ст. 483. — Ястребовъ, Обычаи и пѣсни тур. Сербовъ, 191—192. — J. Child, The english ballads, т. I, ч. 14. — В. Θ. Миллеръ, Историческія пѣсни изъ Сибири (Извѣстія Ак. Н., т. IX, кн. 1), ст. 60—66. — А. Потебня, Объясненія малор. и сродних народ. пѣсень, т. II, ст. 720—722, ч. 72.

124. Як мудра дївчина стала королевою.

Бу́ло рас так у̑ йе̨днім вала́лье̨, стау̑йа́льі біро́ва. І поставе́льі. Йа́к го положе́льі за біро́ва, во́н дал ве́лькі о́лдомаш у вала́лскей хі́жі. Ішол прес тот ва́лал краль, та́ ше пітал, же цо́ то ту? Чі́ то вала́лска хі́жа, чі́ то ка́рчьма? — Гваре́льі му, же́ то вала́лска хі́жа. — Та цо́ же то? У вала́лскей хі́жі шлье̨бо́дно піц? — А во́ньі му гваре́льі, же нье̨шка стау̑йа́льі біро́ва, та вон да́ва олдо́маш. — Вола́йце го во́нка. — Вівола́льі біро́ва во́нка, по́шол ґу кральо́ві. Краль ше му піта: Цо́ же то? Шлье̨бо́дно у вала́лскей хі́жі піц? — Біроу̑ му гва́рел, же нье̨ шлье̨бо́дно. — Кра́ль му гва́рі: А йак же ві шме́це, ке̨д нье̨ шлье̨бо́дно? — Ге, біроу̑ му гва́рі, так і так, нье̨шка ме положе́льі за біро́ва, та́ йа да́вам олдо́маш. — Краль му гуто́рі: Но, ке̨д ві шме́це у вала́лскей хі́жі олдо́маш пла́ціц, та́ мі о трі́ дньі мушіце по́слац од двацец от пейц ро́кох паву̑ра і от тріцец ро́кох фарка́ша і от шейсцдзе́шат ро́кох бара́на.

Біроу̑ ше застара́л, по́шол до́му та йе̨ сму́тні. Мал йе̨дну дзіу̑ку Га́ньчьу, та́ ше му піта: Апо, цо́ ві ше так стара́це, ке̨д вас у̑че́ра лье̨м за біро́ва положе́льі? Ві у̑ше весе́льі бу̑льі, а те́рас це цо́шка та́кі сму́тні. — Нье̨ пітай ше мі, Га́ньчьо, дзіу̑ко мо́йа; ша́ ті мнье̨ нье̨ спомо́жеш. — Ба йа́ко, а́по, лье̨м мі пове́цце. — Га, ке̨д біш та́кой так льубе́да знац, та́ ці по́вем: У̑че́ра, ке̨д ме положе́льі за біро́ва, та́ сом да́вал олдо́маш у вала́лскей хі́жі. Ішол та́маль краль, та́ ше пітал, же чі то вала́лска хі́жа, чі́ то ка́рчьма. Гваре́льі му, же вала́лска хі́жа. Гва́рел, же чі то шлье̨бо́дно піц у вала́лскей хі́жі? А йа́ му гва́рел, же нье̨. А во́н мі гва́рел, же ке̨д нье̨, та чьом піу̑у? Йа́ му гва́рел, же мнье̨ те́рас положе́льі за біро́ва, та пла́цім олдо́маш. Но, ке̨т плаціце олдо́маш, же́ сце біроу̑, та́ мі те́рас пошльіце од два́цец о́т пейц ро́кох паву̑ра, от тріцец ро́кох фарка́ша і бара́на от шейсцдзе́шат ро́кох. — Га́ньчьа му гва́рі: О, а́по, то́ ві ше за́ то так застара́льі? Ша́ то найлье̨хче́йше. Пойдзеце на йу̑тре ра́но до кра́лья, та́ му однье̨ше́це од два́цец от пейц ро́кох паву̑ра і от тріцец ро́кох фарка́ша і от шейсцдзе́шат ро́кох бара́на. Пове́це му, же члове́ку ке̨д два́цац і пейц ро́кі, те́ді

йę найкраші, такі йę йак павур; а кęд му тріцец рокі, такі йę йак фаркаш, шіцко ґрабе пот себе, шіцко бі сцел, да йę його. Теді найльęпше може робіц. А кęд му шейсцдзешат рокі, та йę красні, білі і мірні, йак баран.

Но, йутре рано станьę оцец, обльęче ше, пойдзе до краля: Дай Боже добре рано, краљу наййашньęйші. — Дай Боже і вам, біроў ґазда. Но та чі сце пріньęслы, цо сом вам казал? — Пріньęс. — Та дзе же йę? — Та ту йę. Дораз вам дам. Чловек, кęд му двацец і пейц рокі, теді йę найкраші, та йę такі, йак павур. А кęд му тріцец рокі, такі йę йак фаркаш; шіцко бі ґрабел пот себе, шіцко бі сцел, да його, тедік може і робіц найбаржей. А кęд му шейсцдзешат рокі, такі йę йак баран, красні, білі і мірні. — Краль ше му піта: Удьан, хто то вам так розйазал і хто вас так научел? Хто то бул такі мудрі? — Біроў му тварі: Ша мойа дзіўка Ганьчьа, вона то мньę так гуторела. — Но, кęд вона така мудра, маме мі ту йęден дзіраві коршоў, та йęй одньęшеце, най вона го заплата так, да то ше ньę позна, а йутре рано го мі нават пріньęшеце. — Біроў ўжал коршоў та го ньęше дому свойęй дзіўкі Ганьчі заплатац.

Пойдзе дому, Ганьчьа ше му піта: Та йакже там, апо? — Та добре і ньęдобре. Пітал ше мі краль, же хто ме так научел і хто то мі так порозйазовал, хто то бул такі мудрі. А йа му гварел, же мойа дзіўка Ганьчьа. Вон гварел, же кęт ші така мудра, та ці пошльę йęден коршоў заплатац дзіраві так, да то ше ньę позна. Та мі го дал, да ці го пріньęшем, жебіш го до рана заплатала так, да ше ньę позна, же дзе бул дзіраві, а на рано да му го одньęшем. — О апо мой добрі, предобрі, ша вам требало му повесц, да го преўрацел наспак та го вецка заплатам. Одньęсце го на рано нават, та му так повецце, же най вон го преўраці наспак та йа го вецка заплатам.

Ўжал рано оцец коршоў, та ньęше назад до краля. Йак пошол там, поздраўкал: Дай Боже добре рано, краљу наййашньęйші! — А, дай Боже і вам, біроў ґазда. Но цо там нове? Готові коршоў, заплатані? — Ньę готові, альę будзе. Мойа Ганьчьа дзіўка гварела, же да ві го преўраціце наспак, та вона го заплата. — Краль гуторі: Ейньę, чі йę мудра ваша тота дзіўка. Но, добре. Пошльęце йу на рано, най прідзе до мньę пешо і ньę пешо, по драшкі і ньę по драшкі, гола і ньę гола і да мі пріньęше дар і ньę дар.

Пойдзе оцец дому та себе дзіўкі гуторі, цо му краль гуторел. Вона ше вобрала, шматі зо себе шіцко обльęкла, закруцела ше до галова, а оцові гварела, най йęй ўлапі йęдного ташька і най купі йęдного маґарца. Оцец йęй ўлапел ташька і купел йęй маґарца. Вона ташька ўжала до рукі, йęдну ногу на маґарца положела, а з йęдну ногу шкінта

ко́ло маґа́рца. Ідзе і по дра́шкі і ньє по дра́шкі, го́ла і ньє го́ла до кра́льа. Кєд до́йдзе там, краль йу відзі уж здальє́кі, та се́бе ду́ма: Кі то дьа́бол там ідзе? Альє краль му́дрі бул, до́раз му прі́шло до розу́ма, же то бу́дзе Га́ньчьа бірово́ва. Йак до́шла там, а́ж до кра́льа: Дай Бо́же до́брі дзень, кра́льу найашньє́йші! — Дай Бо́же і те́бе, Га́ньчьо бірово́ва. — Но, ту́ сом вам, кра́льу найашньє́йші, пе́шо і ньє пе́шо, го́ла і ньє го́ла, ішла і по дра́шкі і ньє по дра́шкі і ту́ вам да́р і ньє́ дар, цо́ сце жада́льі, да́ вам пріньє́шем! Та да́ва та́шька кра́льові до ру́кі. Кра́ль наца́гнул ру́ку, же та́шька ве́жме, а во́на го пушьче́ла. Цар ще пошкра́бал за гла́ву, та́ йє́й гва́рі: Та на́чь ші го пушьче́ла? — На́чь сом го пушьче́ла? То дар і ньє́ дар те́рав, бо со́м го і пріньє́сла і вам до ру́ких дава́ла, ві го спе́льі ужац, а йа́ го пушьче́ла. — Но кє́д же ті та́кой та́ка му́дра, та му́шіш буц мо́йа же́на, а́льє ве́цей ньіко́му ці су́дзіц ньє шльє́бодно. — А Га́ньчьа гва́рела, же бу́дзе його́ же́на, а́ньі во́на ве́цей ньіко́му ньє бу́дзе су́дзіц — на́льє, йак ньє мо́жем віґазло́вац!

До́раз йє́й краль дал шма́ті кра́сні, йак йє́дней кральо́уней дохо́дзі. Дру́гі, тре́ці дзень краль по́шол на ло́ві, а йє́й наказо́вал, же́бі ньіко́му ньє судзе́та, бо́ йу ньє во́сце за же́ну. Ідзу та́маль дво́ме жобра́ці, йє́ден мал тальі́ґу, а дру́гі кобу́лу. А дзе́шка ше йім там на дра́же кобу́ла ожребе́ла, во́ньі ньє відзе́льі, та тот, цо його бу́ла тальі́ґа, гва́рі, же його́ га́че, бо за тальі́ґу ідзе, його́ тальі́ґа ше отальіджє́ла; а ге́ут тот, цо його бу́ла кобу́ла, гва́рел, же його́ га́че, кобу́ла ше ожребе́ла. Альє ге́утот ньє енґєдуйє, бо га́че за тальі́ґу ідзе та йє́ його. Ньє мо́гльі ше ньі́йак уго́дзіц, вадзе́льі ше, ньє мо́гльі ше памі́ріц. А тот, цо його бу́ла кобу́ла, так гва́рел, же ньє тре́ба ше ва́дзіц, пойдзе́ме до кра́льа на́ суд, та увідзіш, йа́к нам усу́два. — Пойду до кра́льа, піта́йу ше, же дзе краль. Кральо́уна йім гуто́рі: Начь же го вам? — Прі́шльі сме на́ суд. — На йа́кі? — Вон гва́рі, же його ше кобу́ла ожребе́ла, а йа́ заш гва́рім, же мо́йа ше тальі́ґа отальіджє́ла, бо га́че за тальі́ґу ідзе, а ньє може́ме ше ньі́йак поро́унац, та́ сме прі́шльі до кра́льа на́ суд, на́й нам вон осу́дзі, же чі́йо га́че. — Краль ньє до́ма. — Та дзе́ же йє? — По́шол на́ брег рі́бі штре́льац, бо барз нам жі́то попа́сльі. — А тот, цо його тальі́ґа бу́ла, гва́рел, же то ньєпра́уда, рі́бі ньє по́йду го́ре на́ брег жі́го пасц, то ньє го́дно буц. — Кральо́уна му гуто́рі: І то ньєпра́уда, а́ньі ньє го́дно буц, же́бі тво́йа ше тальі́ґа отальіджє́ла, а́льє то́го кобу́ла ше ожребе́ла. То́го і га́че, ньє тво́йо. — Но, по́шльі то́ті. Осудзе́ла йім кральо́уна.

Прі́дзе краль до́му, а во́на ше му хва́льі, же йа́кі ту дво́ме маґа́рці бу́льі. І роспове́дла му шіцко, же йак во́на йім гуторе́ла і йак во́ньі йє́й гуторе́льі і йак йім осудзе́ла. А кра́ль йє́й гва́рел: Йа те́бе

гварел, же тебе судзіц вецей ныкому ньє шльєбодно, а кєт ші судзела, та це терас ньє сцем. Веш себе, цо маш ту наймільше, та ідз, откаль ші прішла. — А вона му гварела: Добре, добре, чловече. Льєм ці єшчі ньєшка наварім полудзенок, та вец пойдзем дорас, кєд ме ньє сцеш. — Наварела му добрі полудзенок і добре, старе віно пріньєсла на стол. Може буц, же мало уш тото віно і сто рокі. Йак ше наполудньовалы, краль ше так опіл от того віна, же ньє знал о себе; такі бул, йак фалат древа. А вона пошла до йедного тішльіра, купела йєдну труну готову, положела го до труні, кральа найашньєйшого, труну заварлы та положелы до гінтова, кочішові роскажала коны попрагац до гінтова. Кочіш попрагал коны до гінтова, вона шедла, та казала кочішові гнац по найвекшіх грудох. Кочіш гоны, цо коны можу бежіц, а найашньєйші краль дірга у труні. Рас ше найашньєйші краль обудзі, почньє дурканц і лопоціц до труні, а крічі: Йай, Боже мой, та дзе сом? Йай, Боже мой, та дзе сом? — Вона му гуторі: Льєм ціхо! Отворі му труну. — Та дзе ме вежеш? — вон ше йєй піта. — Вежем це дому, так ші мі гварел, же най себе вежньєм, цо мам наймільєнше, а йа мільше от тебе ньє мам, та сом тебе ужала. — Но, льєм гат гонь назат, кєд же уж одо мньє мільше ньє маш, та пойдземе дому і будземе жіц, йак і други льудзе крашньє, мірно, док ньє помреме.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, I, ст. 189—191, ч. 27. — П. Чубинський, Труды, II. ст. 611-616, ч. 84—85. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 282—284, ч. 188. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 6. — В. Добровольскій, Смол. этн. сборникъ, I, ст. 253. — Е. Романовъ, Бѣлор. сборникъ, III, ст. 390—396. — П. Шейнъ, Матеріалы, II, ст. 197—199. — S. Ciszewski, Krakowiacy, I, ч. 192—193. — O. Kolberg, Lud, XIV, 305 i 308. — Zbiór wiad. V, 3, ст. 207, ч. 13. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, II, ст. 43—47, ч. 94, III, ст. 166—167. — S. Grundtvig, Dänische Volksmärchen, II, ст. 161—178. — С. В. Караджич, Српске народ. приповиј., ч. 25. — Kulda, Morav. narod. pohádky, I, ч. 76. — Schleicher, Litauische Märchen, ст. 3—4. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разсказы, ст. 347—349, ч. 29.

125. Як королївна бідувала і знов королевою стала.

Бул йєден цар і йєдна царіца; малы воны трі дзіукі; сцелы бі ше тоті дзіукі одац і два себе вібралы, за кого ше одайу; кєд йєдна

ньę могла вібрац, за кого бі пошла. Альę цар іншак ньę знал, льęм мўші вон цо відўмац, дайакі кунщт: Кęд вона така мўдра, бўдзе йęй ї оцец мўдрі. Вон йęй гуторі: Но чекай, бўдзеш ті мньę слўхац, йак йа ці повем. Йа терас таке справім, хто садньę, ш чього то бўдзе тот кунщт, та ті ше мўшіш за того одац. Йа дам пўшчіц вельо па рабох ўші, а вецка с тіх ўшох даме справіц йęдну ціпелу; а хто бўдзе саднуц, ш чього то тота ціпела, за того ті мўшіш пойсц. — І так ше у цара шіцко стало. Цар дал тото на рабох, да майу тельо ўші, да ше йęдна ціпела справі. І вец хто садньę, за того мўші тота дзіўка пойсц, гочь бўдзе пан, а гочь бўдзе Ціґан, то шіцко йęдно. Но уж воны бўду тераз вібєрац, хто садньę, за ньго мўші пойсц.

І там барз вельо бўлы ўшельыйакі і панове і парасті і Ціґаньę, льęм бі йу бул барс сцел Червені краль. А тот Червені краль, вон ше дознал, дзе ше тота ціпела правела. Вон барс ше пітал тому майстрові, кęльо бўдзе пітац, вон му бўдзе плаціц. І тот майстор тому Червеному кральові повед. Йак му повед і шіцкі пошлы до цара і вон пошол; вон бул велькі пан, альę вон ше прібрал за Ціґана. І шіцкі гадалы — а вон льęм ўше чекал на остатку; вон знал, же ныхто ньę садньę, льęм же вон сам бўдзе гадац на остатку і його бўдзе вона. І вон ўше стойі на затку, шіцкі бўлы готові. Вон ше піта царові: Чі шльęбодно Ціґаном? — Цар гварі: Шіцкім шльęбодно, хто садньę. — І вон пошол і ўжал, опатрал ціпелу. Йак опатрал: Йа, гварі, уж знам, же то зо ўшох. — А цар му гуторі: Но гат кęд знаш, бўдзе твойа; кęд ньę сцела пойсц за пана, а вона най ідзе за Ціґана. Вон пошол, прігнал такі подлі кочь і подлого коньа барз; альę вон барс плаче, дзе же вона царова дзіўка за Ціґана пошла. Льęм же вона і теді ньę знала, же вон краль, льęм же вон Ціґан. А вона ше спреведла.

Іду воны на тім кочьу, вона плаче; дзе же, зос Ціґаном царова дзіўка ідзе! Йак воны пошлы, а там бўла велька пустара; бўло там барз вельо волі. Вон йęй гуторі, да вона пойдзе ше пітац, чійо то там волі. — Вона пошла, вон йęй гуторі: Червеного кральа волі. — І заш воні іду, защ там йęден велькі барс йараш, там шіцко коны велькі, красні, барз вельо. Вон йęй заш гуторі, най ідзе ше пітац, чійо то коны. Кęд вона пойдзе, заш то коны Червеного кральа. Кęд йęй ешчі баржей жаль, же вона ньę пошла за ньго, та шіцко йęй могло буц, а вона тераз льęм с Ціґаном ідзе. І заш воны іду ешчі дальęй. Кęд воны пойду тераз, а там велькі барз йęден пўстар, салаш. На тім салашу шіцко йęст, цо на швеце йęст. Вон ше йęй заш каже пітац, чій то салаш? — Заш вона ше піта, чій салаш: Червеного кральа і салаш. — Но, іду воны ешчі; пойду воны там до того валалу, дзе уж його дом. Альę вон ньę одведзе йу дому, льęм йу одведзе ґу Ціґаном і там

вон йу охабел прі Ціґанох, а сам пошол дому. Дома шіцко опатрел, і гварел, же вон ше оженьел. І да ше рихта його свадзба, льем же за трі дньі, доґ вон йей шіцку ганьбу ўраці, що вона йому, же вон бул краль, а тераз йе Ціґан. Льем вона ньічь ньє знала, льем ўше прі Ціґанох плакала. Вон прішол з дому, та йей ньічь ньє пріньєс, льем кушчік хльєба. Та йей гуторел: Ўшадзі сом бул пітац, ньіґдзе мі ньє дальі, ас сом пошол до Червеного кральа, та ці вон послал кушчік хльєба. — А вона ше барс ганьбела, же ва ньго ньє пошла, а вон йей терас хльєба дава. А вон йей гуторі: Вон це поздравел, краль, жебі ші пошла до ньго, бо мі худобні терас, та ті мушіш пойсц до ньго робіц. — Вона ше барз ганьбела, же вона муші пойсц до ньго робіц. Вона гуторі: Цо же йа там будзем робіц, кед йа у мойого оца ньічь ньє робела? — Вон йей гуторі: Вон це вола, жебі ші пошла жіто роштовац, бо вон ше оженьел, та будзе ріхтац на свадзбу. — Вона йому гуторі: Кого вон ўжал? — Вон йей гуторі: То ньє твойа бріґа, льем ті ше за Ціґана одала; що йа тебе будзем казац, ті мушіш робіц. Терас ті мушіш пойсц до ньго жіто роштовац. Альє обуйеш мойо такі велькі чіжмі, та вец полно жіта до ньіх нагарньеш, та вецка мі худобні, та то нам добре будзе.

Вона пошла роштовац; кед ньічь ньє знала робіц, льем друґі штірі роштовальі, а вона льем прі ньіх стала. І вона вечьар полні тоті чіжмі жіта нагарла. Вечьар іду дому, геўґі штірі напредок, вон зо затку. Вон ўжал тоті чіжмі, шіцко йей того жіто вісіпал. Ньічь йей плацу ньє дал, аньі вечеру, льем йу вігнал. Вона пришла вечьар плачьуці, а вон пошол друґім шором, та йу заш там дочекал прі Ціґанох. Вона прідзе, плаче, вон йей гуторі: Цо же плачеш? — Кед мі ньічь ньє дал пеньежі. — Вон гуторі: Дал ці го' льем хльєба? — Вона гуторі: Ньє дал мі ньічь, льем ме барз віганьбел. — Вон гуторі: Чекай, ідзем йа ше зоз ньім вадзіц. Муші ці дац, гварі, го' льем хльєба. — Вон пошол, сам ше навечерал і йей пріньєс хльєба. І заш вон йу спреведа: Льем ті ньє плачь. Краль гуторі, же вон ше ньє гньіва, льем да ті йому пребачіш, та на йутре да заш пойдзеш до ньго робіц. — Вона гуторі: Ньіґда йа ньє робела, бо йа царова дзіўка. — Вон йей гуторі: Начь ші ше за цара ньє одала, кед ші царова дзіўка? А кет ші ше за Ціґана, теді мушіш робіц. Тераз мушіш на йутре пойсц та будзеш муку ошівац, та будзеш хльєба печіц. Альє мушіш ўжац таку йедну торбу, та вец набереш до тей торбі мукі, та украдньеш, бо мі Ціґаньє, та то нам добре будзе, кет ті на вечьар пріньєшеш.

Заш йіх там було шейсц. Ошівальі муку, пекльі хльєба, а вон друґей гуторел, да ше йей піта: Начь ці тота торба? — Вона гуторі: Йа барс худобна, та бім сцела, кед бім могла дакус украднуц с тей мукі.

— Тога уж друга знала. Гуторі вона йөй: Можеш, можеш полну торбу, йа ці дам, ша йа мам досц. — Йак уж вечьар, заш іду вони дому, геўті шіцкі на пре цок, вона заш на остатку. Кед вон патрі, гуторі: Цо же ті заш ньешеш? — Кед йа барс худобна, та сом ужала кушьчік муки. — Вон йей гуторі: Ті царова дзіўка, а ті ше нье ганьбіш, ўше крадньеш? Ті уш так заслужела, да це йа віжеёньем; бо йа це спел, а ті за мнье нье спела пойсц, а ті тераз ўше ходзіш одо мнье крадмуц. — Альө вона і теді нье знала ешчі, же то вон. Заш вон йу вігнал, ньічь йей ньө дал. Вона пошла заш плачьуці до Ціганох. Вона пошла йедніім шором, а вон пошол другім шором. Вон заш пошол на предок. Кед пошол, вон ше йей піта: Цо же ці далы? — Вона гуторі: Ша ньічь. Заш ме вігнал, ньічь мі ньө дал; аньі хльеба, ешчі от полацньа сом ньічь нье йедла. — Вон йей гуторі: Ну, чекай, ідзем йа. Добрі мой пан, йа го будзем модльіц, кед бі ці дал го' льем хльеба. Вон пошол; йак шіцко поробел, заш йей открал хльеба, та йей кушьчік пріньес. Прішол ґу ньей, та йей гуторі: Ньө плачь, уж йа того пана заш намодльел, та уж заш на йутре це тот пан волал, да ті пойдзеш ешчі на йутре до ньго робіц. — Вона гуторі: Ньө пойдзем, гочь дораз умрем; йа за ньго пойсц нье спела, а вон зо мну терас шіцкі комендійі праві. — А вон йей гуторі: Ті мушіш робіц, требало ці за ньго пойсц, та бі ші нье робела, альө тім, цо робйа, та бі ші росказовала. А ті за кральва нье пошла, льем за Цігана, тераз мушіш шіцко робіц, цо тебе будзе Ціган казац. Та льем ті іц ешчі ньешка. Ньө будзе там ньешка велька робота льем йутре будзе царова свадзба, а цар гуторі, же ті царова дзіўка, та ньешка ше будзе льем тото робіц, ґу свадзбі ріхтац. Льем кед будзеш ньешкаль колачі печіц і гускі резац і шіцко робіц, та це будзе пан на йутре на свадзбу волац. — Вона гуторі: Уш ше трі дньі ріхта на свадзбу, а ньіхто ньө зна, дзе же му млода. — Вон йей гуторі: Ньө твойа бріга за млоду і сама вона ше найдзе, льем ті до вечьара роп, а кет це будзе пан волац за кухарку, бо йа сам гуторел, же ті царова дзіўка, же ті знашваріц і шіцко робіц; альө ті так поведз: Ті будзеш кухарка, альө йа будзем чьопнар.

Вона прішла вечьар дому, а вон заш на предок. Альө кед ішла заш вечьар дому, ньічь ньө украдла. Вон йей дал фалаток хльеба і меса, та йей гуторел: Откаль ві, же спе Ціганка, а спе така розумна? — Вона гуторі: Йа барз здальекі. — Бул заш оцец Ціган? — Вона гуторі: Бул. — Альө вон ше йей заш піта: І була ваша мац Ціганка? — Вона гуторі: Була і мац мойа Ціганка. — Чьом же ві такі красні, кет спе Ціганка? — Вона гуторі: Йест крашші Ціганьө, йак панове. — Цар йей гуторі: Верім, же крашші, бо й ві крашші, йак друга ґосподьа. Альө мньө, гварі, ганьба, цо йа вас тераз будзем волац.

Йа бу́дзем Ціґа́нку во́лац за куха́рку. — Во́на гуто́рі: Йа́ бі, па́ньє, пріішла, ту бу́ду ве́льо пано́ве, йа ньє́ мам шма́ті. — Во́н йє́й гуто́рі: Йа́ вам дам шма́ті, льєм кєд будзе́це до́бре ва́ріц. — Во́на гуто́рі: Мо́йа бріґа; льє́нше вам бу́дзем ва́ріц, йак гочь йа́ка госпо́дьа. — Вон заш йу піта: А дзе ві ше научє́лы так, кєт сце Ціґа́нка? — Ньє пітайце ві ше, па́ньє, дзе йа ше научє́ла, ша то і Ціґа́ньє жійу. Альє йа ше вам бу́дзем, па́ньє, пітац: Дзе же ва́ша сва́дзба бу́дзе? Сва́дзба бу́дзе, а мло́дей ньє ма́це, па́ньє. — Вон йє́й гуто́рі: На йу́тре ше на́ша мло́да увідзі.

Альє во́на і те́ді ньє́ зна, же во́на мло́да, льєм во́на по́шла до́му йє́дні̇м шо́ром, а вон дру́гім шо́ром. Кєд во́на по́шла, уж вон йу заш дочє́кал, Ціґан. Та вон ше йє́й піта: Чьом ті так длу́го бу́ла? — Во́на гуто́рі: Кєд йа ше с па́ном розгварйа́ла. — А цо ші ше розгварйа́ла? — Мньє пан во́лал за куха́рку. — Вон йє́й гуто́рі: Йа́кже ті бу́дзеш куха́рка, кєт ті ньє́ маш шма́ті? — Во́на гуто́рі: Ку́пі вон мі шма́ті. — Кєт ці ку́пі шма́ті, а́льє ті по́йдзеш, а кєт по́йдзеш, вец уу́йа́жеш йє́ден ве́лькі га́рчьок на но́гі, та ті бу́дзеш ва́ріц, а ве́ц зо́с шіцкого йє́дла бу́дзеш до то́го га́рчька сіпац. — Во́на по́шла ра́но ва́ріц і га́рчьок уу́йазала на но́гі. І сва́дзба бу́ла і во́на у́ше варе́ла і у́ше ку́шчік зос ка́ждого сіпа́та до то́го га́рчька. Уш шіцкі бу́льі пано́ве і сва́дзба уж бу́ла, льєм са́мей мло́дей ньє ма́льі. Йаґ йім прі́шльі гуда́ці, ка́жді ше піта, сва́дзба: Дзе́ же нам мло́да? — А краль гуто́рі: Те́раз будзе́це відзіц, хто́ра на́ша мло́да. Хто́ру йа на та́ньєц ве́жньєм, то бу́дзе на́ша мло́да. — По́шол вон до пріклькє́та, во́ла вон то́ту ку́харку на та́ньєц; а́льє йак во́на во́йдзе, кєт га́рчьок на но́гох, а шіцко йє́дло у га́рчьку? Ве́ра во́на муше́ла по́йсц на та́ньєц. Кєт почьа́ла танцо́вац, га́рчьок ше ро́збіл, а то́го шіцко по́шло по де́сках, варе́ньє. Аж ве́цкаль вон віво́лал, же во́на мло́да. Льєм вон ше ве́льо йє́й пітал, а во́на ньє сце́ла по́йсц, та ве́цка вон йу ва́ то так га́ньбел. Та і те́раз во́ны там сва́дзбу пра́уйа та жійу, кєд ньє ума́рлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угорської Руси, т. І, ст. 186—189, ч. 26; т. IV, ст. 201—206, ч. 33. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen. т. I, ст. 232—237 і т. III, ст. 83—95, ч. 52. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, т. I, ст. 118—122 і т. II, ст. 216—217, ч. 18. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 98—101, ч. 44. — Národop. Věstník českosl., т. III, ст. 17, ч. 74. У всїх тих виданях указана й инша лїтература.

126. Як жартун мудрував дурнів.

Бул йе̨ден чло́век, Чьало́ўка Пе́йтер. Мал йе̨дну кра́ву, пре́дал йу, по́шол до ка́рчьмі, та запла́цел качьмаро́ві, да́ му да йе̨сц і піц на йу́тре. І по́шол до дру́гей і там запла́цел: ке̨т прі́дзе йу́тре, да задармо ше на́йе̨ і напі́йе̨. По́шол і до тре́цей. І там запла́цел, да йу́тре піц може. Ке̨д дру́гі двень, льу́дзе і́ду подра́жні, а тот ще́дньę, пі́та йе̨сц і піц. Йа́к ше на́йе̨, у́дері с кала́пом до сто́ла. Пі́та ше качьмара: Пла́цел мой кло́бук? — Ка́чьмар гуто́рі: Пла́цел че́сно і дру́гі рас. — По́йдзе до дру́гей ка́рчьмі і там пі́йе̨, а тро́ме мла́ді ше пріпатра́йу, йа́к вон пі́йе̨, а ньę пла́ці. Чьало́ўка Пе́йтер йа́к ше напі́йе̨, у́дері до сто́ла с кала́пом, пі́та ше качьмара: Пла́цел мой кло́бук? — Ка́чьмар му гуто́рі: Пла́цел че́сно і дру́гі рас. — По́йдзе до тре́цей ка́рчьмі, а то́ті тро́ме за́ ньім по́йду; ві́дза, же пі́йе̨, а ньę пла́ці. Чьало́ўка Пе́йтер пі́йе̨ у тре́цей ка́рчьмі. Йа́к ше напі́йу, у́дері до сто́ла с кала́пом, гва́рі качьмаро́ві: Пла́цел мой кло́бук? — Ка́чьмар гуто́рі: Пла́цел че́сно і дру́гі рас. — То́ті тро́ме мла́ді хло́пі піта́йу ше Чьало́ўкі: Пре́даш нам тот кло́бук? — Вон гуто́рі: Пре́дам за трі́ сто форі́нті. — Во́ньі го віпла́ца, по́йду до ка́рчьмі, піта́йу ме́са і ві́на пі́йу. Раз йе̨ден гуто́рі: Пайта́ше, пла́ціц тре́ба. — Во́ньі гуто́рйа: Бу́дзе кло́бук пла́ціц. — Ве́жньę йе̨ден ка́лап, во́ла качьма́ра, гва́рі му: Пла́цел наш кло́бук? — Ка́чьмар гуто́рі: Ньę ша́льце ві́ ше, кло́бук ньę пла́ці, а́льę ві пла́цце! — Дру́гі пайташ гуто́рі: Ті ньę знаш, да́й най йа! — У́дері с кала́пом, гва́рі: Пла́цел наш кло́бук? — Ка́чьмар гуто́рі: Ньę ша́льце ві́ ше, а́льę ві пла́цце. — Тре́ці гуто́рі: Ві, пайта́ше, ньę зна́це. Відзе́льі сце, йак вон біл! Уде́рі тот, гва́рі: Пла́цел наш кло́бук? — Ка́чьмар ше погньі́вал, по́слал по банду́рох, побі́льі йіх і заплаце́льі. Ві́дза во́ньі, же́ йіх пре́вет. По́йду го за́біц.

Ке̨т по́йду до́ ньго, а тот лье̨жі Чьало́ўка Пе́йтер, ума́рті; а же̨на йім гуто́рі: Ке̨д го вам барс тре́ба, та́ го ожі́вім. — Во́ньі лье̨дво чека́йу. Ве́жньę пра́ньік же́на, уде́рі го по по́гох, гуто́рі ґу ньо́му: Ста́нь, пайта́ше ці прі́шльі. — Ке̨д го у́дері трі́ рас, тот о́жіл. Ньę бул ума́рті, а́льę йіх так преводзел. А то́ті тро́ме уж з ньім ньę бешедо́вац, а́льę пра́ньік ку́піц. Піта́йу ше йо́го, Чьало́ўка Пейте́ра, за ке̨льо йім пре́да? — За трі́ сто форі́нті. — Ве́жньу пра́ньік то́ті тро́ме, по́йду до варо́шу, же бу́ду ожі́ўйац гочь ко́го, хто бу́дзе ума́рті. Піта́йу ше у варо́шу: Цо́ ту йе̨ст по́ве? — Гуто́рйа йім до́раз, же кральо́ва дзі́ўка ума́рла. — Во́ньі до́раз гуто́рйа, же го́дньі ожі́віц. До́раз да́йу знац, же йе̨ст та́кі льу́дзе, цо го́дньі ожі́віц ума́рте. До́рас по́ ньіх прі́шльі і прі́ве̨дльі йіх там ґу марто́му. Во́ньі ше там карта́льі до полно́ці. Йе̨ден гуто́рі: Га́йде, пайта́ше, тре́ба, да ожі́ўйаме то́ту дзі́ўку кральо́ўну. — Дру́гі пайташ

гуторі: Маме кеці до рапа! — Альє воны почьалы пробовац. Вежньє йеден прапык, ўдері йу по ногі, гуторі: Стань, кральоўна, пітаче ці прішлы! — Удері трі раз, вона ше ньічь ньє руші. Вежньє друґі прапык: Дай, пайташ, ті ньє знаш біц! Ўдері рас: Стань, кральоўно, пітаче ці прішлы! — Вона ньічь, аньі ше ньє руші. Треці пайташ гуторі: Ві ньє знаце ожіўйац. Треці вежме прапык, ўдері йу по ногі: Стань, кральоўна, пітаче ці прішлы! — Ўдері йу друґі раз, одбійє йей ногу; удері по другей, одбіл і другу. Відзелы воны, же су преведзені от Чьалоўка Пейтера, альє ше бойа, же умартей так погубелы і ногі поламалы, покрілы ше пот посцель. Кєт ту рано, патра през облак, умарте ростршене, а тоті пот посцельу. Пойду до хіжі, дораз відза, же ньєдобре. Далы йім по пейдзешат пальіц. Пошлы воны, же забійу Чьалоўка Пейтера.

Пойду до ньго на коньох, та станьу прет капуру, пітайу ше жені, дзе ґазда? — Вопа гуторі: Маме проса у заграді, а там верба сце спадпуц, та подопар. — Поўйажу коньі, пойду до заграді, та ше му пітайу: Чі може ту коньі напойіц? — Чьалоўка Пейтер гуторі йім: Ньєт у валальє, льєм два студньі, та сце ньє годньі напойіц коньі, бо ньє знаце дзе, атьє поцце тоту вербу кріву подопрец, бо мі спадньє на просо. — Воньі прішлы та подопарлы тоту кріву вербу, а Чьалоўка Пейтер ўжал коньі, пошол напойіц. Пошол, та ше ньє ўрацел. Коньі предал, сам ше скріл. А тоті троме го гльєдалы. А вон вошол до йедного гордова і воньі го нашлы. Пітальі ше за ньго, же хто то ў тім гордове? — А жена гуторела: Мой чловек, Чьалоўка Пейтер. Вон ше ўдерел до гордова і справел ше на оцет. — А воньі гуторелы: Добрі чловек бул, най го пахаме, чі добрі оцет з нього. — Чьалоўка Пейтер мал кльішчі. Кєт тоті вохпалы нос до гордова, а тот ўлапел до кльішчьох, одорвал му нос. Друґі пайташ ше піта: Чі йє квашні? — А тот ўлапел нос до двох рукох, та ньє відзелы, чі йє одорвапі. Шіцкім тром носі поодрівал. Кєт пойду дальєй та гуторйа: Брату, мньє нос одорвал! — Геўтот гуторі: Ша і мньє. Шіцкім тром поодрівал. Догварелы ше, да го забійу.

Пошлы ґу ньому, розбілы гордоў, віньалы го вонка і відзел Чьалоўка Пейтер, же го забійу. Гуторел йім сам: Ропце мі, цо сцеце, льєм ме до меха ньє полосце, а да ме руціце ту ґу тому мосту, бо будзе кравар ісц зо статком прес тот мост, та ме тоті краві поґазлуйу у меху. — Тоті троме гуторйа: Кєт ше бойі од меха, положме го до меха, най го краві поґажа. — Положелы го до меха, заўйазалы го тоті троме, кравар ідзе, а тот у меху крічі: Йа ньє будзем у Будзіньє краль! — А кравар себе дума: Та ті ньє будзеш краль? Будзем йа. — І фрішко

го розйа́зал і во́шол до ме́ха кра́вар. То́ті тро́ме пріду па́тріц, чі йе задаве́ні. А кра́вар крі́чі у ме́ху: Йа бу́двем у Будзіньє краль! — То́ті тро́ме гуто́рйа: Ешчі бі ші сцел у Будзіньє краль буц? Ўлапе́лы го, руце́лы го до во́ді. Во́ны дума́лы, же́ то Чьало́ўка Пе́йтер, а то кра́вар бул. Кєт по́йду да́льєй, а Чьало́ўка Пе́йтер прі кра́вох. То́ті ше́ го пітайу: Две́ ші те́льо ста́ток до́стал? — Во́н йім гуто́рі: Руце́лы сце ме до во́ді, та відзі́це ке́льо там йєст ста́тку у во́ді. — Бу́лы прі во́ді, та́ ше віазе́ло, же йєст і у во́ді. Так ше догваре́лы то́гі тро́ме, же по́йдзе до во́ді йєден; кєд бу́дзе ма́хац, та най поскака́йу ші́цкі. Пе́рші ско́чел, та́ ше да́вел та в рука́мі ма́хал; во́ны дума́лы, же́ йіх во́ла, поска́кал і то́гі дво́ме, подаве́лы ші́цкі тро́ме.

Чьало́ўка Пе́йтер о́стал, мал пеньє́жі ве́льо і чі́гал йіх прі дра́же. Ішла та́маль сва́дзба, стану́лы ґу ньо́му. Вон на мло́ду ма́хнул, ука́зал йєй пеньє́жі. Мло́да по́шла ґу ньо́му, а во́н ше йєй пі́гал, Чьало́ўка Пе́йтер: Да́м ці пеньє́жі, да́й мі твойо шма́ті, а ті ве́ж мо́йо. — Мло́да прі́ста́ла, бо ньє льубе́ла млодо́го. Фрі́шко ше о́бльєк Чьало́ўка Пе́йтер, та бул мло́да. А мло́да оста́ла. По́шол на́ кочь, та по́шол зо сва́дзбу. Одве́злы го до́му, та праве́лы сва́дзбу. Йа́к уж сва́дзба пре́шла, по́шлы на́ пойт спа́ц. Мло́да ше піта́ла, же́бі до́лу і́шла. Во́н йу до́лу спу́шьчел зос по́йда на штра́нґу. Кєт треба́ло го́ре ісц, вон уйа́зал це́льє, а сам о́стал до́лу. Ге́ўтот бул шальєні, віцагнул го го́ре, та там бул з ньім до ра́на, ду́мал, же то мло́да. А чьул там од льу́двох, же по́йду мет кра́днуц. По́шол до суше́да, во́шол до кошньі́ці, прі́шлы льу́дзе, пробова́лы кошньі́ці, хто́ра найче́шша. Подзвіглы то́ту, две бул Чьало́ўка Пе́йтер. Гуто́рйа: Ту́ йєст ве́льо ме́ду, то барс че́шка. — Ве́жньє йєден на хрі́бет, а Чьало́ўка Пе́йтер віца́гньє ру́ку, ўде́рі то́го, цо ньєше. А тот гуто́рі: Ньє бі ме, па́йташ, бо з ньу ўде́рім до же́мі. — Вон ду́мал, же́ го па́йташ бійє, а то́ го уде́рел с кошньі́ці Чьало́ўка Пе́йтер. Уде́рі го дру́гі раз, а тот ше погньі́вал, цо́ йу ньє́сол, ўде́рел з ньу до же́мі. А тот віско́чі с кошньі́ці, та гуто́рі: Та ві мой мед крадньє́це? — Та так посцека́лы то́ті, а Чьало́ўка Пе́йтер о́стал.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

Паралелї: О. Роздольський, Галицькі народні новелї, ст. 35—40, ч. 12—13. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 149—150, ч. 44 і ст. 343—347, ч. 28. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, II, ст. 78—89, ч. 70—71 і ст. 247. — I. Hahn, Griechische u. alban. Märchen, I, ст. 249—251, ч. 42 і II, ст. 245—246. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, I, ст. 108—120, ч. 10.

127. Про наймита, що ніколи не гнівав ся.

Бул йеден чло́век і йедна же́на, барз бу́лі бога́ті. Нье ма́лі дзе́ці. Ма́лі слу́гу, ка́жді тідзень друго́го. Йеден о́тец барз бул худо́бні, мал трох сінох: дво́ме бу́лі му́дрі, а тре́ці бул шальені. По́слал тот худо́бні о́тец найстаршо́го сіна: Іц, сіну, до то́го ґазді богато́го, ньедобро́го. Іц го слуш, бо́ сме барз худо́бні; во́льіш це́рпіц і ро́біц, льем да маш цо йесц і нам да́кус ґу то́му пеньежі заслу́жіш! — По́шол найста́рші сін до то́го ґазді богато́го і ньедобро́го, да ше пойеднайу, же вон йім бу́дзе слу́га. Ґа́зда му на то отпове́да: Добійеш йеден мех дука́ті, льем кед ше бу́дзеш трі дньі слу́жіц. — Йак ше пойеднва́лі, по́шол тот худо́бні сін до свойо́го до́му, прільесол се́бе свойо шма́ті, ста́пул з ґа́здом сво́йім до беше́ді, йак го ма слу́жіц. Ґа́зда тот бога́ті так слуго́ві гуто́рел: Нье маш ве́льку робо́ту, льем да ше ньіґда нье погньіваш, бо кет ше погньіваш, одре́жем ці нос; нье маш ньічь, так по́йдзеш до́му. — По́йду на по́льо, ста́ньу о́рац льебо ко́пац; кет прі́дзе фріштік, ґазда ше́дньe фріштіко́вац, а слу́гу нье во́ла. Слу́га погньіва́ні, а ньічь нье гуто́рі, льем ро́бі ґаздо́ву робо́ту. Кет прі́дзе пола́дньe, ґа́зда ше́дньe сам і заш полудньо́вац; слу́гу нье во́ла, льем ше сам наполудньу́йе. Слу́га і́шче ба́ржей погньіва́ні, бійе ко́ньі, ші́цко от се́бе ру́па. Ґа́зда ше го опі́та: Ті ше, слу́го, о́здаль гньіваш? — Слу́га на то отпо́ве: Йа ше му́шім гньівац, бо ві, ґа́здо, уж ньешка два́ раз йедлі, а мнье сце нье вола́лі. — Ґа́зда ве́жньe нош, ста́ньe ґу слуго́ві, та му нос одре́же, віженьe го до́му.

Тот худо́бні о́тец і́шче ба́ржей застара́ні, бо ма сіна през но́са, а ма йедно́го шальено́го. Уж льем тот штре́дньі сін до шве́та то́му худобно́му оцо́ві. Роздумал се́бе тот штре́дньі сін, так пове́да свойо́му оцо́ві: По́йдзем йа, а́по, до то́го ґазді богато́го і ньедобро́го. Му́шім му барс це́рпіц за сво́йіх бра́тох, цо су жобра́ці, да йіх го' льем зос хлье́бом че́шко заслуже́нім хо́вам. — Отпо́ве му на то о́тец худо́бні: Іц, сіну, іц, бо бес хлье́ба нье може́ме жіц, а йа ста́рі нье по́йдзем по піта́ньу. Кет по́йдзе тот шальені хлье́ба пітац да́ґдзе, наро́бі льу́дзом чько́ду, бу́дзе нас льу́дзе пре́ ньго га́ньбіц льебо штрофо́вац; та іц, сіну, заслу́жіш ті нам хлье́ба. — По́шол тот штре́дньі сін до то́го і́стого ґа́зді ньедобро́го. І мо́дльел го, же вон йо́му ве́рні слу́га бу́дзе, льем най заслу́жі ге́ўтім бра́том, цо су до́ма, го' льем те́льо, же́бі ма́лі хлье́ба. — Так ше і́сто пойедна́лі, йак і зоз найста́ршім сіном, же добійе за тідзен мех дука́ті, кет ше льем а́ньі раз нье погньіва. І почьа́лі ро́біц до́ма до́раз ра́но ґаздо́ву робо́ту. По́шол ґа́зда до хіжі, ше́днул фріштіко́вац, слу́га о́стал во́нка, ро́бел гла́дні. Ґа́зда ві́шол і робе́лі до

поладньа, бо слуга так думал, же будзе добрі полудзенок, же го ґазда ньє вола на фріштік. Кєт поладньє, ґазда пошол сам, шеднул, та ше наполудньовал; слуга ньічь ньє гуторел, льєм чекал до вечьара. Кєд вечьар прішол, ґазда ше навечерал, льєгнул спац. Слуга коньі бійє, ходзі по дворе, дурка, шіцко му завадза, крічі, праві льарму, бо йє гладні. Ґазда станьє с посцельі, піта ще слугові: Ті ше, слуго, овдаль гньіваш? — Слуга му на то отпове: Йа вам, ґаздо, от учьас рана вашу роботу добре робім, а ві мі ньєшка ньє далі ньічь йєсц, та сом барс погньівані. — Одрезал му ґазда нос, послал го прев жадней плаці дому.

Ма тот худобні оцец трох сінох, шіцкі троме жобраці. Застараві пойдзе пітац хльєба, бо ньєт хто робіц, а гладні ньє можу жіц на швеце. Кєд оцец пріньєше хльєба запітаного, подзельі свойім сіном, альє льєм по кус. А тот шальєні на то отпове: Ньє будзем йа гладні, заслужім йа на вас на шіцкіх хльєба. — А тот старі оцец худобні на то отповеда: Ньє пойдзеш ті, сіну, ньіґдзе, бо ті льудзом льєм уробіш чькоді. — На то отповеда шальєні: Іпче, апо, і вельо пеньєжі заслужім. — Пошол до того ґазді богатого і ньєдоброго тот шальєні. І модльєл ґазду, жебі го прійал, йак за слугу. І пойєднал ше з ньім ґазда, же го будзе служіц до тіжньа за йєден мех дукаті. Альє ґаздові то прішло на розум, да му так пове тому шальєному слугові: Будзеш ті мньє служіц за тот мех дукаті, док кукоука ньє закука. — Слуга му на то отповет, же вон го будзе служіц бес шіцкого гньіву; альє так гуторі ґаздові: Кєд ві ше, ґаздо, погньіваце і йа вам нос одрежем. Потом мі мушіце віплаціц, а так пойдзем до свойого дому. — Ґазда на то прістал. Почьньу воні рано тлачіц: тлачьа до фріштік; ґазда пошол фріштіковац; слугу ньє вола. Тот шальєні слуга пойдзе до карчьмі, напійє ше пальєнкі, пойє два жемльікі, прідзе дому до ґазді. Ґазда ше піта слугові: Дзе ті, слуго, ходзіш? — Бул сом, ґаздо, у карчьмі. — Цо ші там робел? — Йа, мой ґаздо, фріштіковал. — На то ґазда ньічь вецей ньє гуторі, льєм робйа мірно по поладньа. Кєт поладньє, пошол ґазда полудньовац до хіжі, а слугу охабел у велькей роботі. Кєт ґазда почьал полудньовац, набрал слуга полні мех жіта, пошол до карчьмі і вон будзе полудньовац. Йак ше ґазда наполудньовал, пойдзе до гумна, слугу ньєт. Чека ґазда, ньє може ше дочекац, бо слуга у карчьмі полудньуйє, віна пійє, уш себе і шпіва: То мой ґазда добрі, кєд мі ньічь ньє робі. — Прідзе слуга дому, ґазда на ньго крічі: Дзе ті, слуго, так задлуго? — Йа, ґаздо, льєпші полудзенок мал, йак ві зо свойу ґаздіньу, бо йа уш шпівам; а ві ше, ґаздо, гньіваце? — Ґазда на то отповеда: Ньє гньівам йа ше, льєм ші барз на длуго остал. — Но так, слуга гуторі; бо кєд бі сце ше, ґаздо, гньівалі, одрезал бі сом вам нос.

Пойдзе ґазда до хіжі ґу свойєй ґазціны, да ше порадза, цо воні з ным буду робіц? Ґаздіньа на то отповеда: Та іщче да з дзень, озда ше погньіва тот наш слуґа шальєні, бо нас льудзе вішмейу, же з намі так зробел. — Йак прішол вечьар, роскязал ґазда слуґові, же уж може польєгац, так буду до рана спац. Слуґа льєгнул без вечері, мірно себе спал. А ґазда ньє вечера, бо штудіра, йак бі слуґу одослац от свойого дому. І с тім льєгнул ґазда до посцелы. Станьє слуґа у чьас рано, піта ше ґаздові: Цо будземе, ґаздо, робіц? — Ґазда у хіжі на свойєй посцелы отповеда: Відзіш, цо робйа сушедово. — А сушедоу хльіу бул старі і подлі, та сушед розобрал свой хльіу, бо сце нові напрáвіц. А того ґазду богатого, дзе тот шальєні служі, там бул нові хльіу, ш черепом закріті. Відзел шальєні слуґа, же сушет погубел хльіу і вон почьал ґаздоу хльіу ґубіц. І так го погубел, йак і сушет погубел. Кєд ґазда відзе с хіжі, да увідзі, чі слуґа дáцо робі, а слуґа уморені, а хльіу шіцко погубені. Ґазда от страху ані ньє зна, цо пове, льєм так гуторі: Та цо ші наробел? Ті шальєньаку! — Слуґа такой станьє барс уморені і піта ше ґаздові: Чі ві ше, ґаздо, гньівáце? — Ґазда на то отповеда, же вон ше ньє гньіва, бо ше ньє шме гньівац, жебі му слуґа одрезал нос, та так отповеда: Ша справіме хльіу друґі, будзе іщче ноуші.

Пойдзе до хіжі ґазда, бо ньє знайу ані самі, цо майу робіц. Надумала ґаздіньа сама у свойєй главі і так гуторі свойому ґаздові: Пойдзем йа до заґраді, а відзем на ґрушку, та так будзем кукац, йак кукоука, а ві так повеце: Пальє, слуґо, йак ті шчьасліві: Уш кукоука закукала! Дам ці твойу плаццу, так ті пойдзеш до свойого дому. — Ґазда на то прівольуйє, же так добре будзе, йак ґаздіньа надумала. Пошла ґаздіньа до заґраді і вішла на ґрушку, там чекала, док ґазда пойдзе ґу свойому шальєному слуґові. Кєд ґазда пошол до хльіва, почьньє ґаздіньа шпівац у заґраді горе на ґрушкі: Куку, куку. — Ґазда такой преґварі: Послухай ті, слуґо, льєм послухай. — Слуґа на то отповеда: Цо, ґаздо, таке? — Йак ті шчьасліві, пойдзеш дому, бо кукоука закукала. — Слуґа слуха, а ґаздіньа льєпше: Куку, куку. — Слуґа на то отповеда: Праўда, ґаздо, же закукала. Пойдзем йа йу спла-шіц. — Ґазда на то отповеда: Ньє іц, слуґо, льєм най кука. Прімеш свойу плаццу, та іц до свойого дому. — Слуґа такой бежі до заґраді. Поківа ґрушку, баба спадла з ґрушкі, поламала ногу.

Устрашені ґазда ведзе свойу ґаздіньу до хіжі, положі йу на посцель, такой ше радза, цо майу зос тім шальєньаком уробіц. На то ґазда надума: Пойдзем йа зоз дому, а слуґові роскажем, да мі направі йєден мост. Кєт станьєм з йєдну ногу, да мі будзе твардо, кєт станьєм з другу ногу, да мі будзе мехко. То наш слуґа ньє може уробіц; та вец йа му

одрéжем нос, а віжéньęм го бес плáці дóму. — То ґаздіньа барс прівольęла, же то найльęпша робóта бýдзе. — Завóла ґáзда слýгу ґу сéбе до хіжі, там му росказуйę: Йа пóйдзем з дóму, ньę прідзем цáлі дзень, а ті да мі напрáвіш такі мост, кęд бýдзем по ньім ісц, да мі бýдзе под йęдну нóгу твáрдо, а под дрýгу мéхко. — На то слýга отповéда: Бýдзе, ґáздо, бýдзе. — Пóшол ґáзда з дóму, а слýга вікóпал йęдну дольіну од дзвéрох от кýхньі до дзвéрох до хльіва. Мал ґáзда сто óўці. А тот шальęні слýга ўжал шекіру, шіцкім óўцом орýбал нóгі і глáві. Так пóчьал прáвіц мост. На йęдну громáду наклáдол нóгі і глáву, а на дрýгу громáду полóжел óўцу гóре брýхом. Так за шóром поклáдол от кýхньі аш пó хльіў. Позагáртал з глыіну, крáшньę поробýнал і пóльал з вóду та сéбе шпіва: Слáва Бóгу, кęт сом так повáгльал; мост готóві, уш сом го і пóльал. — Пóчьньę слýга хóдзіц по тіх óўцох, йак бýлі закопáні, дóрас ше му льубі. Кęд з йęдну нóгу стáньę, твáрдо, кęд з дрýгу нóгу стáньę, мéхко. Ішче ґáзда ньę дóшол до свойóго дóму, слýга бéжі: Пóцце, ґáздо, йа уж мост урóбел. – Ґáзда прідзе дóму, опáтрі мост, готóві. Пóчьньę хóдзіц, так мост справéні, йак заповéдал шальęньакóві. Ньę мóже му ньічь, льęм му гвáрі ґáзда: Дóбре, кęт ші спрáвел. Вéжньі шéна і подáвай óўцом. — На то отповéда шальęні слýга ґаздóві: Ша óўці, ґáздо, у мóсту, йак сце заповедáлі. — На то ґáзда скрічі погньіваио: Гéтка мі з двóра, шальęньаку. Кéльо мам вéльо пре тéбе чькóді! — Тот шальęні слýга вéжньę нош, пóйдзе ґу ґаздóві, одрéже му нос, вéжньę мех дукáті, пóйдзе ґу свойóму худобнóму оцóві: Мáме, áпо, хльęба доси; док жійęме, так мі уш пітац ньę бýдземе.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Ганї Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер з Угор. Руси, т. І, ст. 133—138, ч. 3—4. — О. Роздольський, Гал. нар. новелї, ст. 58 - 59, ч. 22. — Поодинокі мотиви отсього оповіданя лучать ся з мотивами оповіданя про сильного наймита, яке одначе належить уважати відрубним від нього.

128. Добрі ради.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна; гат йóго ўжáлі за катóну на двáцац рóкі, бо то дáўно ньę так брáлі, йак тéрас; тéрас іду на два, на трі рóкі, а тéді брáлі на двáцац рóкі. Гат вон свóйęй жéні пісмо ньę пісал, бо вон так дýмал, же вóна áньі ньę жійę, бо кęд бул барз дальęко. А вóна остáла самодрýга од ньóго і мáла двох хлáпцох барс крáсніх; хлáпці булі барз мýдрі і рóслі фрішко і до шкóлі ходзéлі, на-

учéлі ше бáрс чітац і пісац; а льýдзе так гуторелі тім двéцом мацéрі: Дай йіх за пóпох віýчіц, бо знáйу барс чітац і пісац. — І тóті хлáпці за пóпох ше віучéлі.

А тот члóвек, катóна, цо бул йіх óцец, та бул прі йęднóму панóві, чісцел пáна і кóньа йóго і сам мал кóньа свойóго; вон бул там ўше двáцац рóкі прі тóму панóві. Ў йęден чьас, тот пан ўше му віпітóвал, чі вон ма жéну, чі йę лéгінь, а вон прет пáном гутóрел, же вон ньęма жéну. Ньę сцел ше му прізнац. А тот пан мал жéну свóйу, бо вон ше до свóйęй жéні заіграл. А тот катóна віідзел, та заплáкал, та му пан гутóрел: Ті маш жéну, кęт ці так жаль, а ті ньę сцеш пóвесц. — Вон панóві віволал, же ма. — Пан го тáкой дóму пýшчел, дал му свойóго кóньа і крáсні нóві шáті, дал му йęден хльęбік тáкі мáлі, до хльęбіка насіпал дукáті, та му гутóрел, катонóві: Одньęш тот хльęбік дóму, кóго бýдзеш мац, та му даш. Пан катонóві так гутóрел: Кęд бýдзеш ісц з дóму, трімай ше óрсак-дрáгі; а дзе пóйдзеш нá ноц, кęг пойдзеш до кáрчьмі, пéрше óпать, йáка качьмáрька; дзе крáсна качьмáрька, там ньę нóцуй. Дзе бріґка качьмáрька, крáсні кáчьмар, там нóцуй.

Вон йак ішол óрсаґ-дрáгу, здогóньęл два кóчі худóбніх льýдзох і ішол з ньіма гутóрйаці. Вóні му так гуторéлі: Пан катóно, пóцце през льęс з нáмі. — Вон йім так гýторел: Іцце сáмі. — Вóні йак до льęса пóшлі, ўлáпелі йіх бічькáше, сцéлі од ньіх ўжац кóчь і кóньі. Вóні барз крічьáлі: Пан катóно, пан катóно! — Катóна пóбег за ньіма, од бічькáшох йіх óдньал. Ньę дальęко бýла кóрчьма Здогóньęл вон двох льýдзох; тóті льýдзе му гутóрйа: Пан катóно, пóцце з нáмі до кáрчьмі ноцóвац! — Вон йак до кáрчьмі пóшол, кóньа до хльíва ўйáзал. Увідзел вон у хльíве білу пóсцель посцельęну, а сам пóбег до кáрчьмі, та увідзі качьмáрьку. Дóрас ше му ньę зльубéло, бо качьмáрька барс крáсна, а кáчьмар барс бріткі. Пóшол до хлъíва, сцел кóньа одйáзац; тóті му льýдзе так гутóрйа: Пан катóно, ньę бóйце ше. — Тот катóна послýхал льýдзох, льęгнул ў нóці под йáшльа пот свóго кóньа, там ше скріл, жéбі зá ньго ньіхто ньę знал. А тóті льýдзе ноцовáлі у кáрчьмі. Качьмáрька мáла велькóго пáна фрáйęра, цо йę найвéкші у сýду. Тот пан с качьмáрьку там ше розгвáрйал у хльíве на пóсцельі, жéбі кáчьмара забілі, та повéме, же то гéўті льýдзе, цо ноцýйу у кáрчьмі; барз йіх опойíме і зос крéву йіх намасціме, та повéме, же то вóні качьмáра забíлі.

Тот пан катóна шіцко віслýхал, цо под йашльáмі бул, бо вóні зá ньго ньę знáлі. Тот пан йак зáспал і качьмáрка, пан катóна с под йáшльох вішол, та му зос кęпеньáка йęден фáлат одрéзал. Пан ше йак зобýдзел, пóшол дóму. Служньíца рáно йак станýла, увідзела качьмáра забітого; побéгла ґу качьмáркі до хльíва: Пóцце, качьмáрко, фрішко, бо

качьмáрь вабíті! — Качьмáрка прібéгла, та тім льýдвом гуторéла: Цó сце мі качьмáра вабíлі? — Тóті льýдве так ґутóрйа: Мі ó то ньę вна́ме. — Ві го мушéлі вáбіц, кęд вам шмáті намасцені вос крéву. — Качьмáрка служньíцу по пáна пóслала. Пан до сýду прíшол, тáкой йім вá шмерц осýдзел. Тóті льýдве так му ґутóрйа: Мі о то ньę внáме, бó сме барс пйáві бýлі. — Тóті ше льýдве óдньац ньę мóглі; так йім бýло осудзéно, па шібень пріготовéно. Тот пан катóна вішол, áпьі вá ньго ньíхто ньę внал; вон ше тамаль шпацíрал, да вон відзі тіх льýдвох кончíну, цо су ньęвінова́ті. Йак йіх мáлі вішац гóре, то тот бул íсті сам пан, цо качьмáра вáбіл, та тім льýдвом на шмерц осýдзел. Пан кáтона так скрíчьал: Ньę мóк вішац прес швéтка, най стрáда віноваті, ньę ґéўті льýдве. Йа мам швéтка. — Віньал фáлат, прілóжел ґу кęпеньáку, дóрас швéдок бул готóві. Пáна ўлáпелі та го обéшелі.

Пан катóна йак пóшол пот свóйу хíжу, а то бýло ў нóці, пріпáтрал ше на óблак на свóйу жéну. Віда́ел, же йóго жéна вос попáмі шéдві; вон ўжáл пýшку і сцел до жéні штрéльіц прев óблак. Пан му так наказóвал, кęт го от сéбе отпушьчьóвал: Цо маш врóбіц вéчьар, óхаб на рáно! Та вон прев óблак ньę штрéльęт. Пóшол до панóца, пітал ше служньíці: Две вам панóцец? — Служньíца му так гутóрела: Панóцец пóшол на госцíну, бо ту йęдна жéна йęст ґдовíца, льęбо йę катонáчька, бо ва мýжа ньę вна, чі жíйę, чі ньę жíйę. Мáла двох хлáпцох, дáла йіх віўчіц ва пóнох, та йіх ньęшка пошвецáлі, та там вéлька госцíна. — Пан катóна ше барв вльęкнул, же táке вéльке сцел нарóбіц, же сцел до жéні прев óблак штрéльіц, бо вон так дýмал, же вóна ше вос пóпамі трíма. Вон пóшол до свóйого двóра, уйáвал кóнь до хльíва, а сам пóшол до хíжі, та йім так поздрáўкал: Шчéсце ці Бóже дай, жéно! — Дай Бóже і вам, пан катóно. — Чі бі ші ме прійáла нá ноц? — Вóна ньę барс шмéла, бо ше од ньóго бáла. — Ньę бóй ті ше, жéно, одó мньę, шак йа тéбе дóбре пóзнам, бо ті мóйа ўлáсна жéна. — Вóні ше облапéлі, та ше побочькáлі і так барс плакáлі: Шак йа ваш óцец, а ві двéці мóйо! Тот хльęбíчок роскрáлі, та ше в ньóго дукáті вісіпáлі; то мáлі вéлькі дар от пáна.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

Паралелі: В. Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. I, ст. 163—171, ч. 15—17. — В. Лесевич, Оповідапя Р. Чмихала, ст. 291—297, ч. 57. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 292—294. — А. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старин. повѣстей и сказокъ, ст. 186—187. — Лѣтописи рус. литер. и древностей, т. I. ст. 118—119. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, т. II, ст. 289—292,

ч. 192. — O. Kolberg, Krakowskie, т. IV, ст. 105—106. — B. Němcová, Nár. bachorký a pověsti, т. II, ст. 323—326. — Národ. Sborník českosl., т. I, ст. 142, ч. 8; т. II, ст. 96, ч. 9 і ст. 108, ч. 19. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, т. II, ст. 133—138. — G. Rosen, Tuti-Nameh. Das Papageienbuch, т. II, ст. 96—102. — H. Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 431—434.

129. Невірна жінка. А.

Бул йęден чловек і йęдна жена; льуцкіх фрайęрох мала, свойęго ньę сцела. Пошол тот йęй чловек слугу йęднац, а жена му барз наказовала, бо у тім валальę бул йęден леґінь, було му мено Тьоса. А тота жена свойого чловека барз модльęла: Пойęднай слугу гочь йакого, двох, або йęдного, льęм ньę пойęднай Тьосу до дому свойого. — Чловек бул добрі свойęй жені, уверені, пошол на пійац слугу йęднац. Прішол до нього йęден леґінь: Ай йа ше, ґаздо, будзем йęднац з вамі. — Ґазда ше го опітал: Йак твойо мено? — Леґінь отповęда, же Тьоса. — Чловек ньę пойęдна Тьосу, бо му жена пріказала. — Пошол на друге место, а тот леґінь фрішко пошол напрез ньęго: Ґаздо, і йа будзем служіц. — Ґазда ше му ніта: Йаке твойо мено? — Леґінь отповęда, же Тьоса. — Ґазда ньę пойęдна, бо му жена пріказала. — А тот леґінь гуторі ґаздові: Ґаздо, на тім пійацу самі Тьосове, іншакого слугу ньę поглядаце. — Пойęднал ше ґазда зос тім Тьосом. Альę ґазда так слугові гуторі: Ажебіш мньę ньę охабел, бо мойа жена ньіґда нам полудзенок і вечеру ньę зготові. — А тот леґінь так отповęдол: Ґаздо, пріньęше нам ваша ґаздіньа іщче і на польо полудзенок, кęд йа будзем у вас слуга.

А кęт ше пойęднал, пошлі дому, ґаздіньа дорас ше запітала: Йак слугові мено? — А ґазда отповед, же Тьоса. — Погньівана ґаздіньа: Кęг сом гуторела, же нам Тьосу ньę треба. — А йак рано малі ше зберац на польо орац, а тот ґазда бул кольęсар, а ґаздіньа мала маґістра фрайęра. Роскавал ґазда слугові, жебі поріхтал шіцко на кочь, що йім треба. А слуга ґаздові повед: Уж, ґаздо, шіцко поготовене, льęм най ґаздіньа торбу пріготуйę, жебі сме малі на през дзень. — А ґаздіньа радосна, на през дзень торбу зготовела: Мам йа ше кальубіц ньęшка цалі дзень фрайęра! — А йак малі воз двора пойсц, а слуга зруцел жельęзо с плуга. Пошлі на польо, же буду орац, а жельęзо на кочьу ньę майу. Ґазда гуторі слугові: Цо ші паробел? Тераз бегай фрішко дому! — А слуга пошол дому, а ґаздіньа спала на пойдзе с фрайęром. Пошол слуга ґу коморі ґу дзвером, а ґаздіньа облапена с фрайęром. Ніга ше го ґаздіньа: Цо ші прішол, слуго, дому? — Слуга отповęда:

Та, ґаздіньо, забулі сме волом шена. — А ґаздіньа фрайера до шена скріла. Ґаздіньа гуторі слугові: Льем чекай, дораз йа ці наберем шена. — Слуга ґаздіньі отповеда: Ві, ґаздіньо, нье знаце, кельо треба. — Пошол слуга на пойд, ужал пальіцу, бухал по шену; йак ше досц набухал, ужал жельезо, пошол на польо, орал до вечьара. Прішті вечьар дому, а вечера нье зготовена, бо сушеда пошла до маґістра опатріц, бо йе барс хорі. За тото уреме шмішно було і Тьосові.

Йак преспалі, жена ґазду замодльела, же най вежпьу уж па йутро шіцко, цо йім треба. Росказал ґазда слугові, най льепше кочь прііготові. Слуга отповеда: Уш кочь зготовені і батох положені. — А ґаздіньа фрішко торбу готуйе; дорас фрайер прідзе, та ше барз радуйе. Пошол ґазда зо слугом орац. Здрільел слуга торбу долу с коча, нье малі цо фріштіковац. Ґазда гварі слугові: Дньеш ґаздіньа похібела, кед нам торбу нье пріготовела. Бегай, слуго, і заш дому, гочь це ногі больа. — Слуга радо бежі, бо зна добре, же набуха фрайера. Пойдзе дому до заграді, маґістер бежі на пойд с хіжі през облакі, ґаздіньа бежі на дзвері: А ті, слуго, заш нье пріготовані? — Слуга ґаздіньі так гуторі: Послал ме ґазда, жебім дома дацо робел. — А фрайер на пойд ґу коміну, там ше склоньел. Ґаздіньа ше піта слугові: Цо бі ті мал дома робіц? — Слуга гуторел ґаздіньі: Роскавал мі ґазда тоті шпіці та багра на пойд за комін поруцац. — А ґаздіньа модльі слугу: Та льем іц помалі на польо, поробім йа шіцко сама. — Бо ше ґаздіньа за фрайера на вово бала. А фрайер кучі за коміном. Слуга ноші на пойд тоті древа, па руца за комін кажде до фрайера. Йак ше досц паруцал, фрайера патрепал, пошол ґу ґаздові, а так му гуторі: Чекайце ві, ґаздо, йак наша ґаздіньа уж на йутро зробі!

А ґаздіньа зос фрайером дома так ше порадзела: Пойдзе фрайер орац, а ма таркастого вола, барем го льехко фрайерка на польу погльедац годна. А тот ґазда, дзе Тьоса служел, воні малі чьарного вола. Пошлі на рано орац, ґазда і слуга, уш пошол орац і ґаздінін фрайер. А Тьоса знал, же ґаздіньа пойдзе гльедац фрайера, а льехко го найдзе, бо мал фрайер таркастого вола. А Тьоса ше пріправел, бо воні малі чьарного вола — та ужал йедну білу плахту і закріл того вола чьарного зос тоту білу плахту; а так тераз і ґазда мал таркастого вола і маґістер. Кед ґаздіньа ньесла полудзенок фрайерові, нье зпала, дзе пойсц, бо два таркасті волі булі. Сцела дац полудзенок фрайерові, а вона одньесла свойому ґаздові. Кед увідзела, же ґазда бльіжей, йак фрайер, була погньівана, но уж іншак уробіц нье могла, льем прідала полудзенок свойому ґаздові. Ґазда зо слугом полудньуйе, а ґаздіньа на фрайера попатруйе. Піта ше слуга ґаздіньі: Цо, ґаздіньо, так віпатраце? — Ґаздіньа отповеда: Там дальей і сушед оре, а сушеда нье прі-

ньѐсла полудзѐнок, а сўшед гладўйѐ. — Ґазда на́ то отпо́вед: Оста́ло нам пірóгі, трéба одньѐсц сушедóві. — Ґаздіньа на́ то фрішко спéла по́весц, же вóна сушедóві йѐсц одньѐше. Альѐ слўга та́кой ста́нул, же воп одньѐше. Ўжал слўга міску с пірога́мі, одньѐсол сушедóві маґістрóві.

Йак ішол по бра́зді, порўцал шіцкі пірóгі, одньѐсол пра́зну міску ґу маґістрóві. Піга ше маґістер Тьосóві: Чьóго ту гльѐдаш? — Та льѐм вам гутóрім, же мой ґа́зда прідзе зо шекѐру, та вас дóрав забійѐ пре ґаздіньу. — І с тім ше ўра́цел слўга, а пóшол ґу ґаздóві: Ґа́здо, роска́зал маґістер, жéбі сце му пóшлі зо шекѐру плуг опра́віц. — А ґа́зда ста́нул, ўжал шекѐру на пльѐцо, ідзе прóсто ґу маґістрóві, а па́трі, а пожéмі порупа́ні пірóгі. Ґа́зда збéра до рўкох пірóгі, а так пріповéда: Йак тот слўга потра́цел тóгі пірóгі! — А маґістер стóйі та штудíра: Сце ме за́біц, а ішче на́ мньѐ і грўді збéра! — Оха́бі маґістер плуг і вóлі, бéжі ґу своймóму домóві. А ґаздіньа запіта́ла ше слугóві: Цо то, же сўшет так бéжі? — А слўга отповéда ґаздіні: Ньѐ шмем вам а́ньі по́весц. Пóшол ґа́зда одрўбац маґістрові гла́ву, а док ше на́зад ўра́ці, так мі ка́зал, жéбім вас трімал, та і вам гла́ву одрўбе. — Ґаздіньа ше устрашéла, та і вóна ше да́ла до сцека́ньа. Здогоньѐла маґістра, пóшлі ўйѐдно дóму.

Так ше дóма порадзéлі, жéбі вóні ґа́зду і слўгу отровéлі. А слўга гутóрі ґаздóві: Ґа́здо, у нас бўдзе дньѐшка барз дóбра вечéра, бó сцепогапьа́чі ґаздіньі фрайѐра. — Ґа́зда слугóві отповéда: Ньѐ бўдзе тоньічь, ньѐ добійѐме а́ньі хльѐба. — Ґаздіньа зос фрайѐром так ше порадзéлі, жéбі і слўгу і ґа́зду отровéлі. А Тьóса ше дóзпал, бо напрéдок знал. Ўжал йѐдну фльа́шу, напра́вел до тей фльа́ші мльѐка і вóді і сóльі; прібрал ше Ціґа́ном, пóшол пред ґаздіньін двор, закўкнул до двóра: Жéно, чі ньѐ кўпіш отрóві? — Жéна льѐдво дочека́ла, та і фрайѐра завола́ла. А тот Ціґан так йім пріка́зал: Льѐм ньѐ вéльо посіпа́йце, альѐ йѐдзéньа ўшельійáке наготўйце: йўху, папріґа́шу і рейтéша, а ўша́дзі пó кус посіпа́йце; а́ньі йѐдло ньѐ пойѐдза, а мéртві оста́ну. — А ґаздіньа то барс польубéла, Ціґанóві фóрінт заплацéла. Пóшол Ціґан гет од двóра, одрўпел пóдлі шма́гі, пóшол на пóльо ґу ґаздóві. А кѐт пріпшлі вéчьар дóму, уж ґаздіньа вечéру зготовéла, па і стол кра́шньѐ оправéла. Дочека́ла ґа́зду і слўгу: Но, льѐм попора́йце у хльíве, прідзéце вечéрац. — Ґа́зда ше чьудўйѐ, цо то за новіна, же ґаздіньа тéльо йѐдзéньа наготовéла. А слўга ґаздóві гутóрел: Заберéме, ґа́здо, ремена́кі, покрійѐме до надра́ґі, а кѐт пойдзéме на́ стол шéднуц; почьньѐме йѐсц, попада́ме за́ стол, справі́ме ше мéртві. Прідзе фрайѐр до хіжі, бўду ше радóвац, же нас бўду йўтро ра́но хóвац. А мі ше, ґа́здо, дóбре поріхта́ме, па дóбре фрайѐра у хіжі набуха́ме.

Прішол ґазда, шеднул за стол і слуга, а ґаздіньа такой понаґльа. Пріньесла на стол йуху і папріґаш і рейтеша: Йецце, чельац, хторому кельо треба. — Ґазда ужал до дошкі йуху, положел до устох, преурацел ше, льеґнул аж на жем. А фрайер чека прі обłаку, закукуйе, доґ і слуга покоштуйе. Слуга такой покоштовал і вон ше віурацел, спаднул аж на жем. Фрайер такой до хіжі прібеґньe, гуторі ґаздіньі: Ну, слава Богу, кед бі льем ньe ожілі. — Льеґньe фрайер воз ґаздіньу до посцельі. Тоті двоме спот стола нараз віскочелі. Ґазда буха по ґаздіньі, а слуга по фрайерові: Дам йа тебе, йак сіпац отрові! — Уш фрайера і ґаздіньу добре набухалі, пошедаті за стол, та ше добре навечералі. Тераз ґазда гуторі Тьосові: Віплацім це, слуго, добре, бо ші мі služел по мойей вольі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиції від Ґапї Рамач.

130. Жіноча невірність. Б.

Бул йеден чловек, ґазда добрі, мал два коньі червені, а два білі, йедна біла кобула. Жену мал ньедобру; трімала себе фрайера панопа. Свойого чловека ньe льубела, ньe сцела з ньім аньі спац. Вон пошол до хльіва, цо надумал? Вон ше відар на білу кобулу. А мал свойого хлапца такого, цо му було петнайц рокі; шіцко хлапец відзел, цо робел оцец в білу кобулу. Друґі дзень вечьар оцец ньe бул дома. Прішол паноцец до ньіх, бешедовал з мацеру, а хлапец справел ше, же вон шпі. Шіцко чьул, цо паноцец з мацеру робел і цо ше доґварельі, же на йутре рано пойдзе паноцец орац на двох коньох, білого і чьарного, а вона му да однье ше полудзенок.

Кед йутре рано прішол тей жепі чловек дому, а хлапец му гуторі: Апо, поме орац до того польа, дзе і паноцец (і ньедальеко мальі жем от паноца). — Оцец на то прістал, альe оцец ньe знал за тоту роботу, цо знал хлапец. Пошльі орац на польо, уж і паноцец оре на тей жемі ньедальеко од ньіх у тім істім польу. Кет поладньe доходзі, хлапец зна, же мац ма прішьесц полудзенок. Оцові гуторі: Апо, престреме покровец на коньа, барш ше мухаві — а то за то, жебі бул такі істі, йак і попово коньі. — Мац кед вішла з валалу с полудзенком, просто ньe ґу попові, альe ґу його чловеку. Відзела, же ньe добре, альe уж дармо, кеґ хлапец познал мацер, та уж мушела ґу ньім однье сц. Йак воньі полудньуйу, ньe добре йей було, же вона паноцові ньeсла, а паноцец гладні оре. Вона гуторі свойому чловекові: То бі одньесц

tóму мойóму панóцові ró льęм пампýшкі. Гáйде, хлáпче, óдньęш тóму паноцóві, най і вон пáкус прехвáці, бо йę глáдні. — Хлáпец ўжал пампýшкі та по дрáже потрáцел. Пóшол ґу паноцóві та гутóрі: Панóцец! Кęд мой óцец вéжньę шекęрку, та вам глáву дóрас зов ньу одрýбе. Чьом ві ўчéра вéчьар бýлы прі мóйęй мацéрі?

С тім ше ўрáцел нáзат та жбéра тóті пампýшкі, цо йіх потрáцел. Мац ше му піга: Цо панóцец гутóрел? — А вон повéдол: Апо, íщце зо шекęрку паноцóві плуг опрáвіц, бо ше му погýбел. — Оцец дóбре сцел паноцóві. Ўжал шекęрку, та понáглья ше ґу паноцóві. Панóцец відзел, же спрáўлі му глáву одрýбе, же бул прі йóго жéні, сцéкол, охáбел і плуг і кóньі, аж дóму. Мац ше піга хлáпцу: Цо панóцец так сцéка? — А вон мацéрі гутóрел: Ша, чекáйце мáмо, док ше óцец ўрáці, ша і вам да, бо зá то і панóцец вáтькęр спрáвел, же прí вас ноцóвал. Наклáдзе і нá вас óцец зов обýхом шекęркóвім. — Мац ньę дочекáла óца, áльę ўсцéкай до валáлу! Оцец прíдзе ґу хлапцóві, та ше му піта: Цо мац ўсцéка? — Пóшла до валáлу по жандáрох, же вівóла, жé сце білу кобýлу у хлыіве вірафáлы.

Оцец відзел, же зайачьáре íду ў лоў штрéльац, та хлáпцу гутóрі: Тóта мóйа жéна маґаріца, шіцко вівóлац на миьę! Дзе же ше скрíйęм? — А хлáпец гвáрел: Ту до тіх тáркох. Вон ше там скріл. Зайачьáре прóсто нá йіх кочь удéрелы. Пітáйу ше, чі ньę відзел ньęшка дайакóго зайáца? — А вон йім гвáрел: Ту ў тім цéрньу відзел, же пéрвей йęден вóшол. — Тóті двóме зайачьáре на два бóкі ставýлы, закукýйу, йáк бі го, тóго зайáца заштрéльіц. Штрéлы йęден гóре пóнат тáркі. Члóвек тот, цо бул нýка, тóго хлáпца óцец, віскочі гóре: Цо штрéльаш? Кęт сом змéрвел білу, свóйу сом змéрвел. Та цо штрéльаш? — А мі, чловéче, ньę знáме, чі ті твóйу кобýлу змéрвел. — А тéді нáчь же штрéльаш? — Мі думáлы, же ту йęст зайáці.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: О. Роздольський, Гал. народ. новелї, ст. 30 - 35, ч. 11. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 162—166, ч. 51. — И. Рудченко, Народ. южнорус. сказки, т. I, ст. 170—171, ч. 61. — Ястребовъ, Варіанты сказки о неверной женѣ (Кіев. Старина, 1894, IV, ст. 159 - 165). — Н. Сумцовъ, Пѣсни и сказки о гостѣ Терентьищѣ (Этногр. Обозрѣніе, XII, 1892 і 1893, XVIII). — Н. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдот. литературы, ст. 70—83, ч. XXX. — В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 367—370, ч. 700. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 551—555, ч. 39.

131. Як дбаєш, так маєш.

Бул йęдон Ўлах і Ўлахіньа. Воны булы барс худобні льудве, вельо дзеці малы, ўшелыйак з ныма жілы чешко, бо кęт прішлы роботі, Ўлахіньа ньę могла пойсц робіц, ўше мушелы служныцу йęднац. А кęг пошлы на роботі, заробелы седем льęбо осем метері жіта, а зос того мушелы і служныцу плаціц. А йęшень кęг прішла, та хлыęба ньę стало. А Ўлах, вон надумал, да воны йęдну краву купйа, же оздаль йім льęхчейше будзе дзеці ховац. Прішол вашар, пошлы на вашар обідвойо, купелы йęдну кравічьку, прігналы йу дому, думалы, же йę целна. Кęт ту прейдзе пол рока, крава ше відзі, же целна ньę будзе. Цо зоз ньу робіц буду? Оджельу воны йу на вашар. Кęд воны йу сцу предац, а тарговец йім ньę сце дац, льęн полобуку, йак воны за ньу далы. Жена плаче, же цо робіц буду, же тельо пеньęжі на ньей губіц буду, же йак воны буду зос тіма дзецмі пре жіму жіц. Предалы воны тоту, купелы себе другу і на тоту пеньęжі пожічелы. Одженьу йу дому, барз ше йęй радовалы, же крава целна, буду воны на ньу мерковац, кęді ше ма оцельіц, жебі дайак ньę страдала. Чьувайу воны йу, йęдну ноц йęдно, другу ноц друге. І так то ше йім цагало за штірі тіжны. Раз на Ўлаха шор прішол, же да вон йу чьува. А вон пошол до карчьмі, опіл ше, а Ўлахіньа мушела чьувац. Чьувала вона за ньго, рас вон пошол і на другі дзень. Ўлахіньа заш ва ньго чьувала. Прішол вон зос карчьмі, льęгнул до хіжі, та шпі. Крава ше оцельęла, Ўлахіньа ше барз зрадовала, же уж достаньу мльęка. І вона тото цельатко ўжала, одньęсла го до хіжі, položела Ўлахові го под бунду, жебі ше зограло, а сама пошла до хлыіва понамірйац статок.

Кęд вона ше назад ўраці, пойдзе до хіжі, відзі вона, же Ўлах шпі; ешчі вона забула у хлыіве швегло загашіц. У тот чьас, док вона у хлыіве була, Ўлах ше пребудзел, осетел, же ше цельę руша; кęд вон станьę, та патрі на ньго, та себе дума: Чі то йа ше оцельęл, же прі мньę цельę? Откаль ше ту ўжало? Ньę вері себе. Згамре го до гарсцох, та бежі зоз ным до заграді. Там малы йęдну дольіну вікопану, руцел го до тей дольіні, а сам ідзе до хіжі. Ўлахіньа ше зоз ным відзе, та ше му піта, же дзе цельę. — А вон ше йęй піта: Йаке цельę? — Ша оздаль знаш тото, цо ці було под бунду. — Ша альę і ті знаш, же йа ше оцельęл? — Та ньę ті ше оцельęл, льęн ті мньę поведз, дзе ші го положел. — Жено мойа злата, ньę віволай ныкому, же сом ше оцельęл. — А вона на ньго зверешчі: Та поведз мі, дзе цельę, дзе ші го одруцел. Шак ті ше ньę оцельęл, альę крава, та сом го гу тебе зограц положела. — А вон йęй гварел: Йай Боже мой, та цо сом наробел? Ша йа думал, же то йа ше оцельęл, та сом го хвацел і одньęсол

сом го до заграҙі до́ тей дольыні, та со́м го там ру́цел. — А Ўлахіньа ваплаче: Йай Бо́же мой, ньę досц мі худо́бні, а́льę ші е́шчі і це́льę ру́цел? Ньę́ знаш, же́ сме ґу кра́ві докладалы? Откаль же те́раз ўраціме пеньę́жі, кęт ші це́льę за́біл? За́ш льęм мушіме з йę́дного ме́ста жі́чьац, а на дру́ге ўра́ціц. Та йак будзе́ме жіц зос ті́ма дзе́цмі? — І так Ўлах покайал, же ньіґда ве́цей до ка́рчьмі ньę по́шол.

І ве́цка во́ньі то́т рок страда́лы, а на дру́гі рок то́га і́ста кра́ва за́ш ше йім оцельę́ла і во́ньі то́то цельа́тко ньę преда́лы; кушьчі́чько го потхова́лы, та ве́ц го преда́лы за трі́цец форі́нті. І так во́ньі ве́цка то́то длу́ство отплаце́лы. Ешчі йім і на хльę́б остало. І так зо́с тім страда́ньом Ўлах ше покайал, же ньіґда ве́цей до ка́рчьмі ньę по́шол.

Ішол вон раз на робо́ту, та́к ше му прітрафе́ло на до́бру надньіцу — по́шол вон пе́рші дзень. Кęд і́дзе, а пре́д ньім ука́же ше йę́ден ме́шьчьок по́лні зоз дуката́мі. А во́н ше барз радо́вал і одньę́сол йіх до́му; його найста́рші хла́пец гва́рі: Апо, то́ті пеньę́жі тре́ба о́дньęсц до вала́лскей хі́жі, бо кęт ше на́ нас до́йдзе, же́ мі на́шлы, може́ме буц под ве́лькім штро́фом. — Опец послу́хал хла́пца, одньę́сол йіх до вала́лскей хі́жі і доразе́нькі од нього прі́йалы. І трафе́ло то́ ше, же ше йім ґа́зда на́шол, йę́ден барз ве́лькі пан і да́л вон заво́лац то́го члове́ка, же́бі прі́шол ґу ньо́му на даскę́льо сло́ва. Кęд вон прі́дзе, а пан ше му піта, же йак то бу́ло, дзе́ вон йіх на́шол? — А во́н му гва́рел: Йа худо́бні чло́век, йа́ мам ве́льо дзе́ці, ньę ста́ло мі хльę́ба, та́ сом ше пу́шьчел за дайа́ку робо́ту, дзе́ бім мо́гол дайа́кі ґра́йцар заро́біц, а дзе́цом хльę́ба ку́піц. Та кęт сом і́шол, на дра́же оба́чел сом ме́шьчьок зоз дуката́мі. І йа́ його дзвіґнул і до́му сом го прі́ньę́сол. А мой найста́рші хла́пец, йак вон то оба́чел і вон мньę так гва́рел: Апо, тот ме́шьчьок зос ті́ма дуката́мі тре́ба го о́дньęсц до вала́лскей хі́жі, то́ ше му мо́же да́йакі ґа́зда на́йсц. І йа його у́жал і прі́ньę́сол сом го ту. — Ну відзіш, члове́че, то́т пан му гуто́рел. Йа те́рас те́бе тот ме́шьчьок пеньę́жі шіцок дам пре́то льęм, же́ ші барс худо́бні, а і же́ ші барс мілосе́рдні; та се́бе о́дньęш го до́му і ті льęхче́йше бу́дзеш свойо дзе́ці хо́вац. — І тот Ўлах барс ше зрадо́вал, прі́йал од нього пеньę́жі зоз ве́льку радо́сцу і покло́ньęл ше му аж до же́мі. І с тім ше вон зо́брал до сво́його до́му і доразе́нькі вон пе́рше дзе́цом хльę́ба ку́пел і шма́ті, а за ге́ўто, цо оста́то, ку́пел се́бе же́мі і хі́жу, кочь і ко́ньі. І вон по́чьал ґаздо́вац.

І та́ке му Бох шче́сце дал, же ве́лькім ґа́здом по́стал і ньіґда за худо́бу ньę забу́вал. Йа́к уш тот чьас прі́шол, його дзе́ці подораста́лы, женьęл вон першого сі́на і барз бога́ту дзі́ўку брал. Пра́вел сва́дзбу. Да́л вон зво́лац шіцку родзі́ну; а його родзі́на шіцка худо́бна бу́ла, ньę ма́ла цо прі́ньęсц дару́нок. А вон а́ньі ньę жа́дал, бо мал досц зос чього гото́віц. Йак то́та сва́дзба пре́шла, його сін зо сво́йу же́ну кра́ш-

ньȩ жільі. Так ше му відзело, його сінові, да вон відзе гетка от свойого оца, же озда льȩпше будзе. Його оцец отпушьчьа го, най ідзе. І вон йому да дзешец лянці. Йак почьал ґаздовац на свойу руку, почьал ньȩдобре робіц, почьал до карчьмі ходзіц, трошел свойо добро, а кȩд дому прішол, свойу жену біл. І так вон свойо шіцко прерентовал. Його оцец другого сіна кȩд оженьȩл, тот сін другі зо свойу жену льȩпше накладальі. І мат вон йȩдну дзіўку. Тота дзіўка була барс красна. Ішол йȩй хір на дальȩко. Дочьул то ше йȩден младі пан, же дзіўка барс красна, а ньȩ худобна. Прішол і ўжал тоту дзіўку себе за жену і велька ґосподьа зоз ньȩй була. Йȩй оцец барш ше ў тім чешел, же йому Бох таку серенчьу дал, же вон і свойо дзеці віховал і прістановел, а каждe добре. Йак вон ше устарел і його жена, вонькі свойо добро шіцке роздачьі. І так то, хто йак робі, так будзе мац. Ўлах бул худобні і на остатку оґаздовал, бо ше му таке пчесце трафело, же пеньȩжі пашол. Йак воньі уш старі бульі, умар Ўлах, а Ўлахіньа остала і йу дзіўка ўжала ґу себе. Ньȩ прешло аньі рок, умарла і Ўлахіньа. Тот пан йу крашньȩ поховац дал. І тераз жійу, кȩд ньȩ помарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

132. Югас і дївка.

Бул раз йȩден йугаскі леґінь, ньіґда ньічь ньȩ робел, ньі за йаку роботу ньȩ знал, льȩм оўці чьувал. Кȩльоґод раз гнал вонка оўпі рано на пашу, інше ньічь ньȩ гуторел, льȩм то: Кі те! Ньȩт краші, йак йугаскі леґіньȩ. — А йȩдна дзіўка так бівала на коньȩц валала. Чьуйȩ вона йȩден дзень, же вон крічі: Кі те, ньȩт краші, йак йугаскі леґіньȩ. Чьуйȩ вона друге рано заш тото, а треце рано заш тото. А вона себе дума: Чекай, ша йа тебе пріправім, чі ньȩт краші леґіньȩ, йак йугаскі леґіньȩ. — А ў тім валальȩ бульі катонаці, гусаре. І ў ньіх бул йȩден гусар. Тот рано женьȩ оўці вонка: Кі те, ньȩт краші леґіньȩ, йак йугаскі леґіньȩ. — А вона гусарові гварі: Чьуйȩш ті, гусар, дай ті мньȩ твойо шматі і твойого коньа і шабльу. — Гусар йȩй дал коньа, шматі і шабльу, обльȩкла ше, шедла на коньа, шабльу коло себе опасала, спісла коньа, ідзе за йугасом. Пойдзе ґу ньому, там дзе вон оўці чьувал: Дай Боже, йугас! — Дай Боже і вам, пан гусар. — Знас цо, йугас? Тераз мушіш на йȩдну оўцу скочіц, бо кȩд ньȩ, та ці главу одрубем зо шабльу. — Віцаґла шабльу та тріма над йугасову главу: Кȩд ньȩ скочіш на оўцу, та ці главу одрубем. — Йугас гварі: Кȩт ше муші,

тá ше мўші. — Крáшньę пóшол ґу óўцом, ўлáпел йęдну, та мáже, а ўше сéбе гутóрі: Кęт ше мўші, тá ше мўші! Отпальęл óўці, гýсар спíснул кóньа, та пóшол. Йўгас заш весéлі до вечьáра.

Рáно гóньі óўці вóнка на пóльо на пáшу. Кęд йę там прóсто теǐ дзіўкі хіжі, та крíчі: Кí те, ньęт крáші, йак йугáскі леґíньę. — А вóна крíчі нá ньго: Кęт ше мўші, тá ше мўші. — А вóн ше загáньбел, та сéбе дўмал: Откаль тóга тéраз зна, же йа на óўцу скóчел і же йа гутóрел, кęт ше мўші, тá ше мўші? — Віжéпьę óўці вóнка, ньę крíчі. Дрўге рáно жéньę вóнка, ньę крíчі. Рáс ше му йęдна бáба піта, же чьом вон тáкі смўтні, ньę крíчі ньічь. До тéраз ўше тáкі весéлі бул, а тéраз йę тáкі смўтні ўше. — Ньę шльęбóдно мі крíчіц вéцеǐ, áньі веселóму буц. — Та чьом? — Та зá то. Йа крíчел ўше кáжде рáно, кęт сом гнал вóнка óўці: Кі те, ньęт крáші, йак йугáскі леґíньę. Пріпол ґў мньę йęден гýсар, тá ме нáгнал, мўшел сом на óўцу скóчіц, бо кęд ньę, тá мі глáву одрўбе. Та сом мўшел і тáк сом гутóрел: Кęт ше мўші, тá ше мўші. А тéраз йęдна дзіўка нá мньę крíчі: Кęт ше мўші, тá ше мўші. Йа ньę знам, óткаль вóна ше то дознала.

Ньічь то зá то, сíну. Прíдзеш на поǐўтре рáно, та то дóбре бýдзе шíцко. Бáба пóшла ґў теǐ дзіўкі, гутóрі йęǐ: Чьўйęш ті, дзівóчько, цó йа бі це ше опітáла. Чі то прáўда, чі ньę прáўда? Йа чьўла, же ті маш кріву. — От кóго сце чьўльі? — Чьўла сом од льўдзох. — Йа ньę знам, йа éшчі ньę відзéла. — Но льę', вілож нóгу на пáтку йęдну, а на йęдней стоǐ на жéмі, та бýдземе відзіц. — Вóна дзвігла нóгу, положéла на пáтку, бáба пáтрі: Шак відзіш, же йę крíва. Пáтрі, кęд ньę вéріш. — Дзіўка пáтрі, акурáт йę крíва. Та цо бýдзем рóбіц тéраз? — дзіўка ше піта бáбі. — Знас цо? Йá ці спомóжем, кęт сцеш. — Та йак? — Прíдзеш на поǐўтре рáно дó нас, йá ці помáсцім зо стáрім сáдлом, тá ці ше напрóсці. — Дóбре. Йа пóйдзем на поǐўтре рáно дó вас. — Дá Бог дзень на поǐўтре рáно, йўгас уш тáм, кęт ше розвідньáло. — Но, льęм чéкаǐ. Дóраз вóна прíдзе, та йęǐ упíскам глáву до пéца, а ті нá ньу скóчіш. Вóна бýдзе гутóріц: Сáла, сáла, дóбро сáла. А ті так бýдзеш мáсціц. Вóна вéцка бýдзе фрíшше гутóріц, а ті фрíшше бýдзеш мáсціц.

Рáс ту дзіўка. Даǐ Бóже дóбре рáно, стáра мац. — Даǐ Бóже і тéбе, дзівóчько мóйа. Но льęм чéкаǐ, та дóраз, льęм порíхтам сáдло. Бáба порíхтáла; но, упíскаǐ глáву тéраз до пéца, та бýдзеш гутóріц: Сáла, сáла, дóбро сáла! А вéцка бýдзеш і фрíшше гутóріц; бýдзеш гутóріц: Сáла, сáла, дóбро сáла! (Дуже скоро). — Упíска ше дзіўка до пéца, йўгас прíдзе, пóчьньę йу мáсціц. Дзіўка пóчьньę гутóріц: Сáла, са-ла, дó-бро сá-ла. — А йўгас мáсці. Рас пóчьньę дзіўка фрíшко гу-

тóріц: Сала-сала-дóбро-сáла! — Йáк йу йýгас помáсцел, закáпчьал надрáґі, па пóшол ґу бýцом. Гóны дрýге рáно бýці вóнка йýгас на пáшу: Кí те, ньęт крáші, йак йугáскі леґíньę. — А дзíўка му гутóрі: Кęт ше мýші, тá ше мýші. — А йýгас гутóрі: Сáла, сáла, дóбро сáла. — Дзíўка нá ньго крíчі: Стой. Хтó то тéбе гутóрел? — дзíўка ше му піта. — Йýгас йęй гутóрі: А хто тéбе гутóрел, кęт ше муші, тá ше мýші? — То йа бýла обльęчéна у нашóго гусáра шмáтох. Ўше ші тáдзі хóдзел, íнше ші ньę крíчел, льęм: Кí те, ньęт крáші, йак йугáскі леґíньę. А йá ше нá це гньівáла, жé так крíчіш, тá сом ше обльęкла до гусáрскіх шматох, шéдла сом на кóньа, та сóм це нагнáла, жéбіш ньę крíчел вéцей так, йак до тéраз. — А то йá бул, цó сом це мáсцел, кęт ші глáву до пéца уцíскáла, а йа нá це скóчел, а ті гуторéла: Сáла, сáла, дóбро сáла. — Дзíўка гутóрі: Йай, льęм ньę гýтор ньікóму. — Йýгас йęй гутóрі: Ньę гýтор áньі ті ньікóму. — Так вóньі вéцка ше побрáльі, та жíльі крáшньę ўйęдно.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

133. Вислужений вояк і дївки.

Бýл раз йęден катóна, віслýжел цáра, отшльęбóдзел ше, та íшол дóму пéшо, бо éшчі гайзíбан ньę бул. Йак íдзе, стрéтньę ше з йęдьнім жобрáком. Тот жóбрак óпрез ньóго кльęкньę, тá ше мóдльі, піта од ньóго аламýжну, жéбі му дал дáцо. — А цó ці знам дац, кęд ньę мам ньічь. Худóбні і йа, йакот і ті. Альę дал мі цар трі ґрайцáрі на трóшок, жéбім мал, тá ці дам йęден. — Віньал ґрáйцар, тá му дал. Ідзе дáльęй, так íсце стрéтньę заш жобрáка і тот піта од ньóго аламýжну. Дал сом геўтóму ґрáйцар, дам і тéбе йęден і мньę остáньę йęден. — Ідзе дáльęй, вáш вон стрéгньę жобрáка. І тот óпрез ньóго кльęкньę, так йак і гéўті, піта аламýжну. Дам і тéбе; кęт сом дал гéўтім двом по ґрайцáру, та дáм і тéбе, най ньę мам áньі йęден. — Дал му ґрайцар, жóбрак стáньę, тá ше му піта: Но, цó ті, чловéче, жáдаш одó мньę за тóті трі ґрайцáрі? Ті мньę дал шíцкі трі ґрайцáрі, а йа Бог небéсні. — Катóна фрíшко надýмал, цо трéба пóвесц: Тáкі бýґęлар, же да з ньóго пеньęжі ньíґда ньę хíбйа. — Дóраз мал у кішéнькі бýґęлар пóлні с пеньęжмі. А цо жáдаш за дрýгі ґрáйцар? — Вóн зáш фрíшко надýмал та гутóрі: Тáку піпку, дá йę ўше пóлна з дугáном і да ўше гóрі, жéбі ньíґда ньę вігáсла. — Дóраз мал і тáку піпку. А цо жáдаш за трéці ґрáйцар? — А вон сéбе дýма: Пеньęжі мам, піпку мам, цó мі ўше гóріц бýдзе; та

се́бе наду́мал, же го́чъ йа́кей дзі́рі, ке̨́т ше бу́дзе пі́тац, же хто́ бул у́ ньей, та да́ му по́ве. — Но і́дзе. Ку́рі па тей пі́пкі, йак дайа́кі Ту́рок. До́йдзе ґу йе̨́дней дзі́рі на дра́же та́ ше пі́ґа тей дзі́рі: Дзі́ро, дзі́ро, хто́ бул у́ це? — А дзі́ра ше о́зве: Ірґа. — Ідзе да́лье̨й, памі́рі ваш на йе̨́дну дзі́ру, пі́та ше і тей так, йакот і ге́утей; дзі́ра ше о́зве, та так му гуто́рі: Ге́рчьок. — По́йдзе до йе̨дно́го вала́лу, ула-пе́ла го ноц. Там бу́дзе ноцо́вац. По́йдзе до йе̨́дней ка́рчьмі, пі́ґа се́бе вече́ру і пол лі́трі ві́на. На́вечерал ше, ві́но по́піл, а там ше карта́лы. Га́йде, гі́бай і ті ше з на́мі ка́ртац, бо́ нас ныі́т, лье̨м тро́ме, а ке̨д бу́дземе штірме, лье̨пше бу́дзе ка́рта ісц. — А вон йім гуто́рі: Йа́ ше ка́ртац нье̨́ знам. — Та научі́ш ті́ ше, лье̨м ке̨д маш пенье̨́жі. — Ша мам ту даске̨́льо сексе́рі. — Ше́днул і вон ґу ным, та́ ше ка́рта. Ге́уті тро́ме у́ше так па́тра, же́бі вон ныі́ґда нье̨ ца́гал, лье̨м во́ны тро́ме. Аны вон нье̨ ца́гал ныі́ґда. Йо́го бу́ґілар у́ше по́лні с пенье̨́жмі. А то ка́чьмар ві́дзел, же во́н ма ве́льо пенье̨́жі, по́шол ну́ка, же́ні се́бе гуто́рі: Же́но, тот като́на, цо ту йе̨ст, тот барз ве́льо пенье̨́жі ма. До́бре бі бу́ло, да́ му спомнье̨́ме, да ве́жнье̨ з на́шіх дзі́укох йе̨́дну. Ма́ме йіх трі, а уж два ста́рші у ро́кох, та да во́н з ных ве́жме дайе̨́дну, то́ бі до́бре бу́ло. — Ша йа нье̨́ дзбам, — же́на му гуто́рі. Тре́ба му спо́мнуц.

Ра́но постава́йу, до́рас качьма́рка по́йдзе ґу ньо́му, та́ ше му пі́та, же чі́ бі во́н ше нье̨ оже́нье̨л. Во́ны ма́йу трі дзі́укі, та пай се́бе віб́ере, хто́ру сце. — Вон йе̨́й гуто́рі: Ба йа́ ше оже́нье̨м, лье̨м же пе́рше з ныі́ма йе̨́дну ноц преноцу́йе̨м; з йе̨́дну йе̨́дну ноц, з дру́гу дру́гу ноц, а с тре́цу тре́цу ноц, та хто́ру се́бе віб́ерем. — До́бре. По́йдзе ше же́на опі́тац дзі́уком і оцо́ві, же чі то до́бре бу́дзе. Дзі́укі ма́йу дзе́ку шіцкі трі. Но, пе́ршу ноц бу́дзе зоз найста́ршу спац. Польге̨а́йу ве́чьар, ке̨д во́на заспа́ла, во́н йе̨́й су́кньу дзвігнул, та́ ше дзі́рі пі́та: Дзі́ро, дзі́ро, хто́ бул у́ це? — А дзі́ра му гуто́рі: По́нове, ма́ґістрове і ноу́та́руш і пі́сар і чіпка́ре, облака́ре і дрота́ре. Мо́жеш, ке̨т сцеш, і ті прі́сц. — Йа нье̨ по́йдзем, ке̨т ту те́льо бу́ло. — Обраці ше ге́тка, та шпі. Ра́но постава́йу, та́ ше му пі́та́йу, же йак ше му па́чі? — А нье̨ знам, бу́дзем пробо́вац з дру́гу на ве́чьар спац. — Да́ Бог ве́чьар, польге̨а́йу спац. Лье̨́гнье̨ зо́з ным стре́дньа. А вон че́кал, док во́на за́шпі. Йак во́на заспа́ла, а вон су́кны дзвігнул, та́ ше дзі́рі пі́ґа: Дзі́ро, дзі́ро, хто́ бул у́ це? — По́нове, маґі́строве і ноу́таруш і пі́сар, чіпка́ре, облака́ре, дрота́ре і папріґа́ре. Мо́жеш і ті прі́сц, ке̨т сцеш. — Йа нье̨ по́йдзем, ке̨т ту те́льо бу́ло. — Обрацел ше ге́тка, та за́спал і вон. Ра́но постава́йу, та́ ше му пі́та́йу до́раз, же йак спа́лы, йа́к ше му па́чі. — Увідзім, док бу́дзем зоз наймла́тшу спац. Ешчі те́раз нье̨ мо́жем ныічъ по́весц. — Да́ Бог ве́чьар, польге̨а́йу спац, лье̨́гнье̨ зо́з ным наймла́тша. Йа́к вон йу прі́спал, су́кны йе̨́й дзвігнул, та́ ше пі́та дзі́рі: Дзі́ро, дзі́ро,

хто́ бул у̑ це? — Ньі́хто, — так му дзі́ра отповеідла, а́льє ті мо́жеш, кєт сцеш. — І до́раз вон по́шол до дзі́рі. Ра́но поставаа̑йу, та́ ше му піта́йу: Но, йа́к ці ше то́та па́чі? — Га, до́бре. — Та хто́ра ці ше на́йльєпше пачі? — С хто́ру сом те́рас спал, з ге́у̑тіма сом ньє́ спал аньі з йє́дну, льєм прі́ ньіх, та то́ту ве́жньєм, цо зо́ мну спа́ла тре́цу ноц. — Альє ге́у̑ті два гньіва́йу ше на́ ньго, же з ньі́ма спал, а те́раз з ньіх а́ньі йє́дну ньє ве́жме. Цо бу́ду ро́біц? По́йду го прі́дац до бі́рова, на́й йім біроу̑ осу́дзі.

Да́ го бі́роу̑ заво́лац: Но, чьом ті зос тіх двох дайє́дну ньє у̑жал, кєт ші з ньі́ма спал по йє́дней но́ці. — А та́м ше зішльі до хі́жі ші́цкі, цо бу́льі у вала́лскей хі́жі, і ноу̑та́руш і пі́сар, жє́бі чьульі, чьом вон з ньіх ньє́ сце а́ньі йє́дну. Пі́та ше му бі́роу̑, же чьом вон ньє́ сце? — Йа ньє́ сцем. — Альє чьом? Ту му́шіш по́весц пред біро́вом. — Кє́д же му́шім, та по́вем. Най прі́дзе ну́ка найста́рша. — Прі́дзе ну́ка. — Най льє́гньє на́ стол. — Во́ньі се́бе ші́цкі дума́йу, же цо́ вон те́рас сце. А вон ше пі́та дзі́рі, йа́к йє́й су́кньі дзві́гнул: Дзі́ро, дзі́ро, хто́ бул у̑ це? — Попо́ве, маґістро́ве, ноу̑та́руш і пі́сар, бі́роу̑ і ешку́ці, чіпка́ре, дрота́ре, облака́ре і паприґа́ре і ші́цкі вандроу̑ка́ше. — Йак то́ті то́то учьу́льі, ші́цко с хі́жі посцека́льі во́нка. Но, за́ то сом йу ньє́ сцел; кєт ші́цкі бу́льі, та йа́ ньє по́йдзем. — Да́йу дру́гу заво́лац і дру́га льє́гньє на́ стол; во́н йє́й су́кньі дзві́гньє і тей ше так пі́та. І то́та му так гуторе́ла, йак цо і ста́рша. Ші́цкі посцека́льі з вала́лскей хі́жі заш во́нка. Ньє оста́ло ньіко́го, льєм вон сам. По́шол до́му, оже́ньєл ше зоз наймла́тшу дзі́у̑ку, спра́вельі сва́дзбу бога́ту, рога́ту, насвадзбова́льі ше, та і ньє́шка жі́йу, кєд ньє умарльі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

134. Як чоловік із жінкою пражив пампушки.

Бу́л раз йє́ден чло́век бога́ті, мал два дзі́у̑чьа́та і чьу̑вал баро то́ті дзі́у̑чьа́та, ньі́ґдзе йіх ньє пу́шьчел, а́ньі до ка́рчьмі, а́ньі ґу мла́дей чельє́дзі, а́ньі до це́ркві. У̑ше мушельі до́ма буц. Рас ше му баро піта́льі, жє́бі йіх пу́шьчел до це́ркві. Бога́ті бул, ма́льі дзі́у̑кі кра́сні шма́ті, дошльєбо́дзел йім до це́ркві по́йец. Дзі́у̑кі ше кра́шньє пообльєка́льі, і́ду до це́ркві. Альє і́шльі і леґі́ньє до це́ркві та́ ше згварйа́йу, йє́ден дру́гому гуто́рі: Альє бі йіх до́бре бу́ло по...бац. — А дру́гі гуто́рі: Ве́ра до́бре. Альє су кра́сні два дзі́у̑кі. Ньє позва́йу йіх; то ньє з на́шого вала́лу му́ша буц, то да́ґдзе зо Срі́му. — По́йду до це́ркві,

прешла слўжба, пойду дзіўкі дому, та ше пітайу оцові: Апо, цо то? Добре бі йіх було по...бац? — Бо воньі то ньіґда пьє чьўльі. Оцец йім гуторі: Чекайце, по полудзейку повем вам, же цо то. — Пошол вонка, намочел йєден штранк добрі, нові і моцні, прідзе нўка, та ше йім піта, же хто то йім так гуторел, дзе воньі то чьўльі? — Дзіўкі му гуторйа: Кєдз сме ішльі до церкві, та леґіньє нам так гуторельі. Ішльі за намі, та йєден другому гуторел: Альє бі йіх добре було по...бац. — Оцец йім гуторі: Дораз, док ше найєме, та вам повем, же цо то.

Йак ше найєдльі, оцец гуторі тей старшей дзіўкі: Гібай вонка до хльіва, та ці повем, же цо то значі по...бац. — Одвед йу до хльіва, ўжал тот штранґ намочені, ўлапі йу за рўку, па ўдрі, па ўдрі. Набіл йу добре, кєльоґод льєм могол: Но відзіш, дзіўко мойа, то по...бац. — Пўшьчел йу, заволал млатшу та і тоту так ісце набіл, кєльо льубел. Рас пріду леґіньє пітац дзіўку, да ше ода. І одала вона ше тога старша. Йак ше одала, по свадзбі дрўгу ноц спальі на пойдзе, та йєй чловек гуторі: Гайде, жено, будземе дакус й...ац. — Де, мньє ньє бўдзе вєцей ньіхто й...ап. Й...ал мньє мой оцец раз, вєцей ньє бўдзе ньіхто. — Чловек йєй гуторі: Но, кєт тебе твой оцец й...ал, теді йа ньє бўдзем, аньі це ньє сцем. — Вера мньє вєцей ньє бўдзе ньіхто! — дзіўка му заш гуторі, — льєм мньє раз мой оцец й...ал. — Чловек йу ньє сцел, одогнал йу дому.

Дзіўка пойдзе дому до оца, оцец ше йєй піта, же чьом пошла. — Сцел ме й...ац, а йа му гварела, же ме й...ал мой оцец раз, тераз ньє бўдзе ньіхто. — Пошол оцец ґу жецові, та му гуторі: Цо то, фійам? Чьом ші йу одогнал? — За то сом йу одогнал: Йа сцел з ньу зробіц, йак млада чельадз робі шіцка, а вона гварела, же ві уж з ньу зробельі, вєцей ньє бўдзе ньіхто. Та йу за то ньє сцем. — Ньічь то, сіну. Ньє хіба то. — І погуторел вон йому шіцко, йака то робота була і чьом то було. Добре то бўдзе, сіну, шіцко. Льєм най вона прідзе назат. Шак ті то з ньу зробіш, кєльоґод раз льєм зосцеш. Кєд зосцеш робіц, а ті йєй повец, же будзеце пампўшкі пражіц.

Прідзе дзіўка назад, напража пампўшкі на вечеру, навечерайу ше, пойду спац, а вон себе набрал пампўшкі до кішеньках, цо вона ньє відзела. Пойду спац, чловек йєй гуторі: Знас цо, жено? Напражме пампўшкі. — Та йак? Та добре. — Ті льєгньі, а йа на тебе, та будземе пражіц. — Почьньу пражіц пампўшкі, зробі раз, віньє йєдну пампўшку с кішенькі: Пальє, жено, уж йєдна ту. — Зробі дрўгі рас: Пальє, жено, заш йєдна. — Йєдну вон жедол, а йєдну вона жедла. — Гайде, чловече, прасце ешчі. То льєпші пампушкі, йак цо мац напражела. — Чекай, жено, на йутре заш будземе пражіц. — Жена гуторі:

Е, а́льę йá бі тéраз йę́дла. — Ньę́ мож, ньęт мáсці у̌ шерпéнькі. Ньę мóж вéцей прáжіц. — Та тáк вóны вéдка жілы, йак і дру̌гі льу̌дзе. Кęд надумáлы, та пампу̌шкі пражéлы. У̌ше госціну справéлы, кęд надумáлы. Мóже буц, же і ньę́шка ше гóсца, кęд ньę умáрлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґеької столиці від Імри Фаркаша.

V. АНЕКДОТИ.

135. Дурний Циган.

Бул йęден велькі майстор, цо знал мості правіц на воді. Кęд йęден мост справел на Дунайу, уж бул готові. Штрельба велька і гудаці ґральі, же тот майстор доправел тот мост. Вельо льудзе там бульі, цо ше ріпатральі, йака то слава будзе. У тім прішол йęден Ціґан і вон ше пріпатрал з дальęка. Раз надумал, да вон пойдзе бльіжей ґу мосту. Пошол на мост, та ше пріпатра. Кука попод мост, патрі, йак то оправені; кęд го відзельі панове, обачел го і майстор і шеґерті і калфове. Шіцкі ше пріпатральі, цо тот Ціґан дума себе. Муші і вон буц дайакі майстор. Пойдзе найстарші майстор ґу ньому, та ше му опітал: Цо себе, Ціґаньę, думаш? Чі добре, чі ньę добре? — А Ціґан йім на глас шіцкім поведол: Барз добре сце направельі, же сце кріжом през Дунай правельі, бо да сце на здлуж по Дунайу правельі, ньіґда бі сце ньę бульі готові. — За то шіцкі ше нашмейальі с Ціґана, йак вон то мудро йім отповед. Йакже ті, Ціґаньę, знаш, жебі ньę було ньіґда готове? — За то знам, же йа у ріґу сцел направіц таке коріто, же да можу прес шіцок ріт по воді на ньім ходзіц; альę йа справел коріто, та було рошчіпене, та до ньго вода наішла. А йа скочел долу до воді, ньę було мі, льęм по шійу; да ві справельі такі мост, да ше подламе, пошльі бі сце аш поверх главі до воді.

Ціґанові осудзельі, же муші буц пріўйазані у ріґу за йęдно древо ґолі, а сіньуґі полно на ньго нашедальі. Так го пійу, же баржей ньę мож. Ідзе йęден чловек коло нього, та йому гуторі: Ейньę, велька мука, уж векшу ньę може достац ньіхто, йаку тот Ціґан тераз ма! — А Ціґан пріўйазані му отповедол: Ей чловече, цо бі було, цо себе думаш? Чі бі ньę горша мука була, кęд бі дайакі шальęні запальęл ріт, а да ґорі, а йа пріўйазані? — А чловек себе дума: Бізоўно, же бі му горше

бу́ло, йак те́раз, бо те́раз го льęм сіньу́ґі куса́йу, а ве́цка бі го о́гень ба́ржей пе́кол. Ве́цка бі му на́йгорше бу́ло!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

136. Як Циган видурив у пана рибу.

Ішол йęден пан по вііа́цу; ньęсол вон йęдну кра́сну рі́бу. Стре́тнул ше зоз ньім Ціґан та му гуто́рі: Та ві, па́ньę, та́ку рі́бу будзе́цеиęсц? То вам га́ньба, бо йа чьул, же пано́ве зоз мла́діх курчьа́тох ме́са льу́бйа і з мла́діх цельа́тох, та́ бі доходзе́ло і зоз мла́діх рі́бох йęсц. — А пан ше му ве́цка пітал: Цо же гат бу́дзем з ньу ро́біц, кęт сом уж йу ку́пел. — А Ціґан му гва́рел: Мам йа ту зоc тіх ма́лкіх, з мла́діх, та вам почера́м. — Та пан ве́цка ше з ньім че́рал, бо ше пога́ньбел, же му Ціґан так гуто́рел, та ве́цка Ціґан йęдол зо ста́рей рі́бі, а пан з мла́дей. Так го Ціґан посnреве́дал.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

137. Як Циган видурив ся від шибениці.

Бул йęден Ціґан, ве́льо раз зле зро́бел, а ньіґда го у́лапіц ньę мо́глы. Раз го у́лапе́лы, осудзе́лы му на ші́бень. Кęд го там одве́длы ґу ші́бе́ньі, там му бул і його о́цец. А вон ше йім пітал, кęд бі му е́шчі раз дошльęбодзе́лы ціґа́нскі та́ньęц віганцо́вац! — Во́ньі му дошльęбо́дза на оста́тку. Йаґ вон по́чьал танцо́вац, а його о́цец у́ше му дра́гу пра́вел: шірі-мірі, шірі-мірі. І так ше му во́йско розі́шло, же Ціґан од ньіх сце́кол. І стре́тнул вон ше зоc тім па́ном, цо го мал обе́шіц, та ше му піта: Дзе ші бул, Ціґа́ньę? — А Ціґан му гва́рі: Бул сом там прі ші́бе́ньі. — Ньę віша́йу там то́го Ціґа́на? — піта ше му пан. — А Ціґан му на́зад у́рацел: Ешчі ньę. То пре зо́ мньę ньіч ньę бу́дзе. — А пан док і́шол, у́ше се́бе штуді́рал, йак бі то мо́гло буц, да през йęдьо́го Ціґа́на обе́шіц геуто́го ньę го́льі. А во́но ньę мо́глы обе́шіц, кęд вон сце́кол.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 263, ч. 573.

138. Циган і пан на дорозї.

Ішол раз йєден Ціґан з йєдного валалу на другі. Альє ішол му йєден гінтоў ў очі по драже. Цо будзе Ціґан робіц? Подлого коньа ма, а ту драга подла, блато. Ешчі гінтоў дальєко од нього, а вон станьє на кочьу, та маха з руку на пана і на кочіша і крічі, же най іду долу з драгі, бо ньєдобре будзе. — Гінтоў ше му віступел з драгі долу. Пан кочішові гварі: Стой. Ай на Ціґана крічі: Стой, Ціґан. — Ціґан станьє, пан ше му піта: Ціґан, та що бі було, ла сме ці ше ньє віступельі? — Ціґан гварі: Гм! Цо бі було, йа бі бул ше мушел вам віступіц, да ві мньє ньє!

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

139. Як Циган пристидав панків.

Ішол йєден Ціґан, ведол два кобулі за собу. Ішльі двоме младі панове, йєден ґу другому бешедуйу: Чекай, гварі, йак мі того Ціґана спорайіме! Озве ше йєден пан ґу Ціґанові: Ціґаньє, по чім бі ші дал тоті твойо кобулі на ріфі? — Ціґан ше огльаднул на панох, та ше ошміхнул; улапел кобулу за хвост, дзвігнул горе та гварі панові: Изволце, паньє, ту дзвері, іпце нука, там капфа, вон вам пове, по чім ріф мера! А панове льєм главі поспушьчьальі, так посцекальі, йак да ньіґда Ціґана ньє відзельі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

140. Як Циган жалував за торбою.

Бульі рас так двоме кумове, йєден Ціґан і йєден Руснак. Ціґан бівал на йєдним валальє, а Руснак бівал на другім валальє. Рас ше зобрал Ціґан, пойдзе до льєса по древо. А так ше вібрал, же у кума будзе ноцовац. Ньє ўжал себе ані хльєба, ньічь на йєдзеньє, льєм празну торбу. Пойдзе до кума: Дай Боже добрі вечьар, куме. — Дай Боже і вам добре здраве, куме. Вітайце ў нас. — Здраві будце. — Та дзе сце ше пушьчельі? — Ідзем до льєса на древо. Га' треба ше ріхтац ґу жімі. — Віпрагньє Ціґан коньі, поўйаже йіх ґу кочьу, та бешедуйу. Змеркло ше уж, ньє волайу кума на вечеру. Кум вошол нука,

та льє́гньє̨ спац. Тре́ба, ку́ме, спац, бо до́раз ра́но бу́дзе. — Но тре́ба, тре́ба. По́шол кум спац, а кум Ціґан гла́дні. Цо бу́дзе ро́біц? Ўжал йє̨́ден фа́лат дре́ва, та у́дрі по ко́ньох. Біййє̨, цо мо́же. Ду́бонь ве́лькі. Кум віб́егньє̨ зос хіжі: Та цо робіце, ку́ме? — Но, цо ро́бім, шіцко мі то́рбу погрізлы ко́ньі. Та те́раз ньє̨ мам цо йє̨сц. — Но, шак то за́ то ньє̨ хіба. Ньє̨ тре́ба ко́ньі позабівац, бо ко́ньі тре́ба і на дру́гі рас. Ша мі вам да́ме хльє̨ба. Од гла́ду за́ то ньє̨ умре́це. — Ша йа зна́м, же ві мньє̨ да́це хльє̨ба і сланьіні, а́льє̨ на́чь мі то́рбу погрізлы? За́ то йіх біййє̨м. Йа́ льє̨м то́рбу савуййє̨м. Бо кє̨т по́йдзем до́му, та́ ше зо мну жена ва́дзіц бу́дзе, же сом ньє̨ мо́гол мерко́вац на то́рбу. Та цо хльє̨б же́длы, то ньічь, льє̨м да то́рбу ньє̨ погрізлы. — Так ве́цка ку́ма заво́лалы на вече́ру, кум ше до́бре навече́рал і па дра́гу му да́лы, хльє̨ба і сланьіні, бо кє̨д напре́док віповє́дол, же́ вон зна, же́ му кум да хльє̨ба і сланьіні. Льє̨м му за то́рбу жаль.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столицї від Імри Фаркаша.

141. Як Циган викпив кума.

Бул раз йє̨ден чло́век ньє̨худо́бні, а ньє̨бога́ті. За́волал ку́ма Ціґана на мо́льбу ко́пац. Альє̨ ньє̨ ма́лы хльє̨ба напеченого, та́ йім же́на віньє̨ше на фрішті́к. Кє̨т ту льу́дзе фрішті́куйу, бо і ве́цей льу́дзі там копа́лы ко́ло ньіх, йіх фрішті́ка ньє̨т. Но, ку́ме, ньє̨т фрішті́ка, а́льє̨ бу́дзе до́брі полудзе́нок. — Ту пола́дньє̨. Дру́гі льу́дзе полудньу́йу, йіх полудзе́нка ньє̨т. Но, ку́ме, бу́дзе до́бра вече́ра, кє̨д ньє̨ бул фрішті́к і ньє̨т полудзе́нка. — Ко́пу до вечьа́ра. Кє̨д ве́чьар, попрага́йу ко́ньі до ко́чьа, по́йду до́му. Чло́век гуто́рі же́ні: Та чьом ші нам, же́но, ньє̨ пріньє̨сла фрішті́к? Ва́дзі ше на ньу. Альє̨ то ньє̨ бу́ла зва́да, бо во́ньі так бу́лы догваре́ні. — Же́на му гуто́рі: Но, чьом, похоре́ла сом ше, та́ сом ньє̨ мо́гла пойсц. І те́раз вам вече́ру льє̨м суше́да наваре́ла. — Но, га́йде,* по́ме вече́рац, ку́ме. — По́йду вече́рац с капу́сту йу́ху, галу́шкі, жаме́шкі. Кум Ціґан та́к ше найє̨́дол, же́ му ве́цей ньє̨ тре́ба. Кє̨д во́ньі ві́дза, же́ ше кум уж найє̨́дол, пріньє̨́шу на́ стол кра́сну йу́ху курецо́ву і рейте́ші напече́ні і ка́чьку пече́ну на те́пші. Кум Ціґан бі йє̨́дол, а́льє̨ кє̨д ньє̨ мо́же. Пу́сце льє̨' ме во́пка, ку́ме, по́йдзем во́ду пу́шьчіц. — Ві́шол Ціґан во́пка, у́хпал па́льє̨ц до га́рла, віб́льувал шіцко, цо же́дол. Во́шол ну́ка, та йє̨ до́брей йу́хі і ме́са і рейте́ші і ка́чьку пече́ну. Шіцко кум Ціґан пойє̨́дол. Йа́к ше навечера́йу, та́ ше му піта́йу: Йак, ку́ме, ньє̨ мо́глы бі сце і йу́тре прісц, та́ бі сме доко-

па́лы, — Бо йа мо́жем. — При́дзе кум Ціґан ра́но: Дай Боже до́бре ра́но, ку́ме! Та пойдзе́ме ко́пац? — Дай Бо́же і вам до́бре ра́но, ку́ме. Віта́йце у нас. — Здра́ві бу́дце. — А по́йдземе до́раз. — Альє цо́ йа вам бі пове́дол, ку́ме? Да́ мі ше до́ма нафріштікуйє́ме, та так по́йдземе ко́пац. Ньє бу́дземе ше там во́нка забау́йиц. — Ша йа ньє́ дзбам, ку́ме. То ньє бу́дзе по́дло. — Нафріштіку́йу ше, Ціґан заш гуто́рі: Йа́ бі вам, ку́ме, е́шчі цо́шка пове́дол: Да́ мі до́ма одбу́дземе і полудзе́нок, та будзе́ме там во́нка ко́пац през бріґі до вечьа́ра. — Ша йа ньє́ дзбам, ку́ме. До́бре ві то гуторі́це. — Заш йє́дза. Одбулі полудзе́нок. — Йа́ бі вам е́шчі цо́шка пове́дол, ку́ме. Да одбудзе́ме до́ма і вече́ру, а вец по́йдземе во́нка, та будзе́ме ко́пац до но́ці. Ве́чьар прі́дземе до́му, ньє будзе́ме мац ныйа́кєй бріґі, льєм польєга́ме, та будзе́ме спац. — І то́ ньє дзбам, ку́ме. Ме́нша бріґа, кєд одбудзе́ме шіцко ва́раз. — Заш йє́дза зно́ва, вечера́йу. Йа́к ше кум уж до́бре найє́дол: Но, сла́ва Бо́гу, найє́длы сме ше, а ньє подаве́лі сме ше, те́рас польєга́ме та будзе́ме спац. — Кум гуто́рі: Озда ньє́ спац, а́льє ко́пац по́йдземе. — Ко́пац? Йа по вече́рі ко́пац ньє бу́дзем ныко́му; а́ны мой дыдо ныґда ньє ро́бел по вече́рі, та а́ны йа ньє бу́дзем. По вече́рі ше льє́га спац. Здра́ві остава́йце, дай вам Бо́же до́бру ноц!

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

Паралелі: В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 252—253, ч. 552. (Там указана література). — В. Гнатюк, Етноґраф. матеріяли з Угор. Руси, II, ст. 183—185, ч. 5. — Твори Ст. Руданського, I, ст. 68—69, ч. 36. — И. Рудченко, Народ. южнорус. сказки, II, ст. 191—192. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 408—410, f. — О. Роздольський, Галицькі нар. новелї, ст. 115—117, ч. 59—60. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 118—122, ч. 133.

142. Гуска на одній нозї.

Бул йє́ден пан, мал бра́та на дру́гім вала́льє. Спел вон до бра́та по́слац пече́ну гу́ску. Ньє́ мал зо́с кім. Ішол та́маль Ціґан, заво́лал го пан та ше му пі́та: Ціґа́ньє, одньє́сол бі ті на дру́гі ва́лал до мо́його бра́та йє́ден ма́лі пак? Запла́цім ці. — Ціґан одньє́ше. Да́йу му у папе́ру закруце́не. Ве́жньє Ціґан та зо́з ным і́дзе, а у́ше му жаль, же вон ньє́ зна, цо ньє́ше. Наду́мал вон се́бе, да вон то опа́трі. Роскру́ці, а то гу́ска пече́на. Йа ве́жньєм зо́з ньєй йє́дну но́гу! Одла́мал та же́дол. По́йдзе там до то́го па́на, пан ве́жньє, роскру́ці, гу́ска през но́гі. Та ше-

піґа Ціґанові: Ціґаньє, дзе же йєй йєдна ноґа? — Ціґан гварел, же ньє мала льєм йєдну. — А пан гварі: Йак бі то моґло буц? Кєт шіцкі ґускі два ноґі майу, а тота льєм йєдну? — А то було у жімушнім чьаше. Ціґан віведзе пана на драгу, а ґускі шіцкі на йєдней ноґі стойа. Відзіце, паньє, гуторел Ціґан панові, кажда ньєма, льєм по йєдну. — А пан му гварі: Сплаш льєм йу! — Кєд вон сплаші, а вона ма два. Пан Ціґанові гуторі: Відзіш, Ціґаньє, же ма два? — А Ціґан му гуторі; Сплашце і ві вашу, та і вона будзе мац два. — Йаґже йу пан сплаші, кєд була печена? Та за то Ціґан нат паном віштудірал. І тераз жійу, кєд ньє умарлі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

143. Чий сон красший?

Бул йєден пан, заволал себе Ціґана, та му гварел: Ціґаньє, терас будзеш зо мну на полудзенку, льєм же перше польєґаме спац; хто голзен льєпше ціґаньіц, цо ше му будзе сньіц. — Ціґан гварі: Добре, польєґайме. — Пан пошол до хіжі, льєґнул на канабей та шпі, аньі му ньє бріґа; а Ціґан відзел, же кухарка зайаца пече та льєм главу кушьчічько на жем положел, очі заджьмурел, жебі кухарка думала, же вон шпі; а вон мерковал, дзе кухарка зайаца одложі. Кухарка положела до ормянка. Вімкла ше вонка, Ціґан зайаца ўжал, жедол. Становє пан, вола Ціґана, да бешедуйу, кому цо ше шньіло. Почньє пан гуторіц, же ше му шньіло, же на такім красній кочьу і на двох біліх коньох, же ше везол на ньєбо, та же му барс там добре було. — А Ціґан му гварі: А йа вас, паньє, відзел; так сом думал, кєт сце там ішльі, же ше ньіґда ньє ўраціце, та сом зайаца жедол.

Кєд вонькі ґу зайацові, а зайаца ньєт, жедол Ціґан. Альє дармо, кєд вон так думал, же панові там добре будзе, та же ше назад ньіґда ньє ўраці.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матеріяли в Угор. Руси, II, ст. 188—189, ч. 10. — H. Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 436—438. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 411—412, m. — А. Пыпинъ, Очеркъ литер. истор. старин. повѣстей, ст. 190. — М. Драгоманів, Найстарші руські драматичні сцени, ст. 185—216 (Розвідки, I). Тут указана також лїтература предмету.

144. Нерозумний Циган.

Бул йеден чловек, мал йедного коньа, та пошол до льеса, та рубал древа. А йеден Циганьчьок вішол горе та тот конар рубал, що на ным стал. А тот му чловек гварел: Нье руп тот конар, бо спадньеш. — А тот чловек пошол тамац дальей, а Циганьчьок бух зоз древа, та бежі за тім чловеком, гварі: Чловече, ті Бог, бо ті знал, же йа спадньем. Поведз мі, кед йа умрем. — А вон му гварел, же дої мойа кобулка трі раз перднье. — А йаї дошлі ґу йедному мосту, а його кобулка трі рас пердла, а тот Циганьчок гварел: Йа уж нье мам веце жіц, йа уж ідзем умрец.

Вон пошол под мост та там уше: у-у у! А йедні йугаше буці тналі, та гварелі: Йой, ту йеден хлапец умера. — А воні пошлі по нього та го отац вецка віпаглі спод моста. А вон такі бул, йак замарзнуті, та му далі йесц і шматі, да йім чьува буці. А вон отамац вецка сцекол, та йак ішол, ішла йедна млода, та гудаці гралі, а вон ужал труді, та до ньіх руцал. А воні улапелі, та го набілі. А вецка воні му гварелі, же да вежнье хусточьку, та да танцуйе, да položі хусточьку на палычьку, та да танцуйе. — А вон гварел: Так йа будзем другі рас. — Кед ішол вецка дальей, а йедні льудзе жіта умівалі; а вон пошол, та тото жіто шіцко роспірскал, бо по ным барз танцовал. А воні го улапелі, та набілі. А воні му гварелі: Нье знал ші розгартац, та да ше сушело? — А вон гварел: Так йа будзем другі раз. — І ішол тамац дальей мало, а там йеден такі старі чловек швіньі чьува; а вон пошол ґу тім швіньом, та йіх шіцкі пороспльатовал. А тот чловек го улапел, та го набіл. Нье знал ші, гварі, цегелку до рукох, та до тіх швіньох руцац, жебі ішлі до громаткі? — А вон гварел, же: Так йа будзем другі раз. — Кед ішол отамаль дальей, а два бабі ше іскалі; а он ужал цегелкі, та руцал до бабох. А воні му гварелі, же нье знал дац йім глаunion, да го ойіскалі? — А вон гварел, же так будзе другі раз. — А йак ішол отамац дальей, там ше дальей два псі кусалі; а вон штурал главу, та му ростаргалі. І то прауда, кед наісце.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: Отсе оповідане складаєть ся з двох мотивів. До першого (Циган на галузї) пор. В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 261, ч. 569. — Н. Сумцовъ, Разысканія въ обл. анекд. литературы, ст. 111—113. — Вук Врчевич, Српске нар. приповетке, ст. 168, ч. 363. — Насрадин-Ходжа, Београд, 1894, ст. 9—10 і 114—117, ч. 15 і 136—137. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 582—583, ч. 71.

До другого мотиву (Дурний Кузьмина) пор. В. Гнатюк, Гал. р. анекдоти, ст. 341—343, ч. 680. — Н. Сумцовъ, Разысканія, ст. 113—119, ч. 37. — Вук Врчевич, Српске нар. прип., ст. 77, ч. 173. — Етноґр. Збірник, V, ст. 224—226.

145. Циган пастух.

Бул йеден пан, мал вон вéльо óўці; ньę бул му йіх хто чьўвац. Ішол вон раз з йęднóго валáла на дрýгі, там бул йęден чіча, предáвал ґęрéґі. Кýпел пан два; надмáнул ше там Ціґан, а пан на Ціґáна: Гáйде, Ціґан, сціґань мі дáцо, áльę так на фрíшко, дáм ці йęдну ґęрéґу.— А Ціґан гвáрел му: Тéрас 'це гуторéлы, же мі дáце обíдва. — Та іц, Ціґáньę, гвáрі, ньęпрáўда, ньę гутóрел сом. — Ша кęт, пáньę, казалы сце мі ціґáньіц. І мýшел му дац обíдва ґęрéґі.

Піта ше му пан: Йак, Ціґáньę? Мам пейдзéшат óўці, бýдзеш ті ў мньę чьўвац? — Бýдзем. — Но, гáйде, гíбай, бýдзем ці плáціц кáждї дзень шейсц сексéрі. — Одвéзол го дóму, одвéдол го ґу óўцом, тá му гвáрел: Пáльę, Ціґáньę, тóті пейдзéшат óўці льęм до ньęдзéлы бýдзеш чьўвац, а па ньęдзéльу зоз ньіх прéдам штерáцец, а двéшец бýдзеш чьўвац. — Дóбре. Ціґан ше прібістатóвал. До ньęдзéлы чьўвал; кęд ньęдзéльа прішла, одогнáлы óўці на вáшар, штерáцец предáлы, а двéшец йім остáлы. Кęт ту пóндзелок рáно, Ціґан оджéньę тóті двéшец пасц; дýма сéбе: Йак бі зоз ньіх дайęдну мож зарéзац? Ньę віхóдзі му ньійак, бо бýдзе пан пóзнац. Оджéньę йіх дóму вéчьар. Пан почíтал шіцкі, двéшец йіх ї́ęст. Дрýгі дзень рáно Ціґан йіх оджéньę на пóльо пасц. Чьўва вóн йіх до полáдньа, а ўше коло ньіх штудíра, йáк бі зоз ньіх йęдну зарéзац. Бóйі ше от пáна. Пóшол вон з ньіма дóму, пáн йіх почíтал: Дóбре, гвáрі Ціґанóві. Льęм чьўвай йіх, а говь, две найвéцей пáші йęст. Заплáцім ці дóбре, жéбі бýлы тлýсті на свáдзбу зарéзац. — Кęт трéці дзень, Ціґан одóгнал пасц, вон сéбе надýмал, вон зарéже зоз ньіх йęдну. Шá то пан ньę бýдзе пóзнац. — Зарезáлы ізоз йóго пайтáшмі, упéклы óўцу і жéдлы. Оджéньę Ціґан вéчьар óўці дóму, пóчьньę йіх пан чíтац, ньęт льęм двéвец. Гутóрі пан Ціґанóві: Двéшец сом ці дал чьўвац, а ті прíгнал льęм двéвец. — Ціґан му гвáрі: Двéшец, пáньę, двéшец. — Ша áльę тéраз ньę маш льęм двéвец. — Двéвец, пáньę, двéвец. — Йáк пан йóму гутóрел і вóн так прíстал. Ньійак зоз ньім ньę мóгол на йęдну дрáгу зісц. Мýшел завóлац двéвец хлóпох, а Ціґан бул двешáті. Пóслал йіх до áкльу, да сéбе кáждї йęдну ўлáпі óўцу, бó уж іншак ньę мóгол зоє Ціґáном віштудíрац. Йак вошлы до тóго áкльу, Ціґан понáгльал ше улáпіц óўцу, жéбі вон мал, бо знал»

же йедна бўца хібіц бўдзе. Кęд уш полапáльі кáжді, йęден ньę мал. А пан му гвáрел: Відзіш, Ціґáньę, гвáрел сом ці, же ньęт льęм дзéвец бўці; відзіш, тот ньęма. — А Ціґан му фельęльовал: Требáло му попáгльац лáпац, тá бі бул і вóн мал, йак йá мам, бо йá ше попáгльал, та сом і дóстал. — Ньійак з ньім ньę мóгол пан віштудірац, та ше му пітал éшчі: Йáк біш, Ціґáньę, поведзел: Цó бі ші вóльęл, чі мет, чі хльęп? — А Ціґан отповедол панóві: То, пáньę, так давáйу на хльęб мед. — Ейньę, Ціґáньę, мўдрі ші. Чéкай, йак тераз будземе; терас тебе тóті дзевец хлóпі кáжді раз мўші удéріц зос пальіцу за тóто, цó ші дзевец бўці прігнал, а дзешáту жéдол. І так вóньі зробéльі. Кáжді го раз ўдéрел і пан го віплáцел і Ціґан пóшол, áньі ше вéцей дó ньго ньę змáгал.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

146. Як Циган обдурив Жида.

Бул йęден Жід, мал слўгу Ціґáна, барз дóбре тарґовéльі. Жід знал вéльо ціґáньіц, а Ціґан éшчі вéцей. Жід мал пеньęжі, та купóвал скóрі ўшельійáкі. Раз ше трафéло, же Ціґан Жідóві гутóрел, да вон нáйдзе дзеведзéшат і дзéвец форінті і дзеведзéшат і дзéвец ґрейцáрі, вон бі ньę ўжал, кęд бі ньę бўло рóбўно сто форінті. — Жід му увéрел, же то прáўда бўдзе. Кęт прішльі з вашáра дóму, Жід ґо бўдзе пробóвац, чі то прáўда, жéбі вон тáкі бул, жéбі ньę прійал тóті пеньęжі. Прóбовал рўціц на тáке мéсто, кáдзі Ціґан хóдзі, дзеведзéшат і дзéвец форінті і дзеведзéшат і дзéвец ґрейцáрі. Кęт Ціґан тóто нáшол скрупéне у йęдньім пáку, óпатрел, цó то, а вóно пеньęжі. Дóрас сéбе дўмал, жé то йóго ґáзда Жіт пробўйę. Скрўцел, до свойóго вáчьку одлóжел. Чéка Жіт, же му Ціґан ўрáці, же гутóрел, кęд нáйдзе дзеведзéшат і дзéвец форінті і дзеведзéшат дзéвец ґрайцарі, же ньę вéжньę. А вон му ньę ўрáца. Завóла Ціґáна ґу сéбе, та му гутóрел: Ті, Ціґáне, ті вéлькі обешéньак; ті нáшол мóйо пеньęжі! — А Ціґан му дóраз отпóвед: Ньę прáў пльęтку нá мньę. Ті знаш, же йа от кęді у тéбе слўжім, ньіґда сом éшчі ньічь ньę укрáднул, áньі цо сом нáшол, ньę скріл. І йа тéбе гвáрел: Йа прес пáрі пеньęжі бі ньі зачь ньę ўжал; йá бі ці йіх дóраз нáзат поўрáцел, кęд бі сом нáшол. — Альę Жіт нá ньго з гньівом, же вон нáшол, а то йóго пеньęжі бўльі; бізóўно Жід зна, же нáшол, бо вон му подрўцел, же да нáйдзе. Ціґан до кóнца: Ньę прáўда! — Цо бўдзе Жід рóбіц? Мўші го до валáлскęй хіжі прідац през бірóва.

Пойдзе до валалскей хіжі, та гуторі біровові: Пан біроў, прішол сом на понос! — Та йакі? — Ньє добре, мой слуга Ціґан, ў мньє служі, вон мі гуторел, же вон такі справодлыіві, же вон, кєбі нашол дзеведзешат і двевец форінті і дзеведзешат і дзевец ґрейцарі, ныі зачь бі ньє ўжал, кєд бі ньє було сто форінті. А йа його пробовал, та сом подруцел тельо пеньєжі, кельо сом гуторел. Ціґан бізоўно нашол тоґі пеньєжі, бо йа ше през облак пріпатрал, кєт Ціґан нашол. — Но, добре. Даме го заволац. Прідзе, льєм ві іцце дому, та з ным дораз до валалскєй хіжі прідзеце.

Прідзе Жід дому, гуторі Ціґанові: Айде, слуго, до валалскєй хіжі. — А Ціґан ґаздові, Жідові, мудро отповедол: Йа бі пошол, да сом ньє такі отарґані. — То ва то ныічь! Жід гварі Ціґанові. — Кєбі ньє було ныічь, та бі і ті пошол отарґані пред бірова, альє йа ньє пойдзем іншак, док ньє будзем мац цалі шматі. — Но, Жіт себе падумал: Дам йа йому і шматі, льєм най прідзе до валалскєй хіжі, ша йому скрайу поліпайє і но тіх цаліх надраґох. — Крашньє Жіт Ціґана обльєкол до свойіх шматох, пойду ўйєдно терас пред бірова. Дораз біроў на Ціґана грозом: Но, Ціґаньє, цо ті нашол? — А Ціґан біровові фрішко отповедол: Та ныічь. — Йаґбі ныічь ньє було, кєт твой ґазда Жід гуторі, же ті нашол його пеньєжі 99 форінті і 99 ґрейцарі. — То ньє праўда. — Шмеш то повесц у валалскєй хіжі? Дорас це заўрем. — Терас Жіт ше озвал: Ті нашол, бо йа відзел. — А Ціґан біровові гуторі: Відзіце, пан біроў? Жід вецей зна ціґаньіц, йак йа. Вон бі і вас спреведол. Вон бі новет, же і то його шматі, цо на мньє. — А Жіт такой гварел: Праўда, же мойо. — Но, відзіце пан біроў, чьулыі сце шальєного Жіда? — Чьул сом; йа вам телі ньє годзен іншак осудзіц, льєм віплацце Ціґана, цо вас служел, а най ідзе, та най служі другого.

Но, Жіт крашньє дому прішол, віплацел Ціґана і його шматі Ціґан одньєсол. Ціґан будзе сам ґаздовац. Купел себе йєдного білого коньа і йєден старі кочь, та вожел косці. Жіт прес Ціґана ньє могол тарґовіц. Ньє ішло му так самому, йак зос Ціґаном. Заш вон Ціґанові гуторел: Гібай до мньє служіц, будземе ўйєдно тарґовіц, бо йа мам коньа, а і ті маш, попрагаме ўйєдно, та пойдземе на вашар скорі предавац. — А Ціґан му гуторі: Ґаздо, йа ньє мам на скорі пеньєжі. — А Жід му гварі: Йа уш скорі накупел, та цо добійєме, будзе на полі добіток. — Заш Ціґан прішол до Жіда; попрагалыі ціґанового білого коньа до кочьа, а жідового чьарного коньа. Шедлыі на кочь, полно скорі накладлыі: дьє! до Сріму на вашар. Ішлыі цалі дзень, ньє моглыі дойсц на вашар, мушелыі ў йєдным льєше ноцовац. Жіт ньє мал дзеку, же можу од ныіх скорі і коньі украднуц. Ціґан му гуторел: Ньє бой ше, най коньі пашу, а мі будземе пері кочьу льєжіц. — Йак коньі по-

мушьчьáлы пасц, Ціґан льḙгнул па шпі, а Жід бу́дзе чьу́вац до полноці. От полноці ма Ціґан чьу́вац. Кḙд уж пол ноці, Ціґан ньḙ стáва. А Жід му гвáрі: Стань уш ті чьу́вац, уш пол ноці прéшло — бо Жід мал годзінку. — Ціґан дзвігньḙ глáву та пáтрі на кóньі, та заш глáву дóлу, та шпі. Жід му гвáрі: Гей Ціґáньḙ, ставáй, а чьу́вай. — Ціґан гвáрел Жідóві: Цо го бу́дзем чьу́вац? Мой білі конь, та го відзім і óталь спот кóчьа, а ті маш чьарнóго кóньа, та сéбе чьу́вай. — Цо ду́мал Жіт, кḙд му́ші на нóво чьу́вац? Знаш цо, Ціґáньḙ? Черáйме кóньі, дам йа ці мойóго кóньа за твойóго, а мой конь вéцей кóшта, йак твой. — Ціґан му гутóрі: Кḙд дóдаш, та будзéме чéрац. — Кḙльо ті бу́дзеш пітац, да йа тéбе доплáцім? — Пейдзéшат форінті. — Жіт сéбе ду́ма: Йа ці дам, льḙм най ньḙ му́шім цáлу ноц чьу́вац. — Віньал пеньḙжі, Ціґанóві заплáцел. Ціґан пеньḙжі до кішéньі, а льḙгнул та заш шпі. А Жід му гвáрі: Стáвай, а чьу́вай. — Ціґан: Цо бу́дзем чьу́вац? Кḙд мой конь чьарні, та го ньḙ відза укрáднуц, а твой білі, та го відно з дальḙка, та сéбе го чьу́вай. — Заш му́шел Жід до рáна чьу́вац.

Пóйду на вáшар, скóрі попредáлы, пріду дóму, Жіт Ціґанóві гутóрі: Оломньḙ ше пáкуй. Уш ші ме двá рас так склáмал, áньі бі ме дьáбол іншак ньḙ оклáмал. — Віплац ме цáлі рок, та пóйдзем. — Жід му гвáрі: Цо дóйдзе, кḙльо ші слу́жел, тéльо ці заплáцім. — Ціґан гвáрел Жідóві: Ті миьḙ шіцок рок сцеш погу́біц. Тéрас сом це слу́жел дóбре, а тéраз ме оджéньḙш. Тéраз уж льу́дзе шіцкі пойḙдвáлы слу́гох і дзе йа пóйдзем слу́жіц? Уж вéцей ньḙт тáкіх шальḙніх Жідох, йак ті. Альḙ віплац ме до ґрайцáра, цо сом мал пойḙдвáно. — Жід ньḙ сцел му дац. Ціґан пóйдзе до солґабірóва прíдац Жíда. Пóшол ґу солґабіровóві: Пітам вас крáшньḙ, пáньḙ солґабíроў, йа слу́жел у йḙднóго Жíда, нá рок сом ше пойḙднал слу́жіц, а вон ме одгáньа, ньḙ сце мі дац шіцку плáцу. — Солґабíроў дá го завóлац, Жідáка: Цо то нóве, Жíдзе! Прíшол це йáвіц Ціґан, же го ньḙ сцеш віплáціц, цо слу́жел. — Жід гутóрі: Пан солґабíроў, йа го віплáцім, кḙльо слу́жел, áльḙ вон сце шіцкі пéньḙжі. — Ті то знаш дóбре, же кḙд ґáзда слу́гу пойḙдна на цáлі рок, му́ші цáлу плацу плáціц. Альḙ ті го одгáньаш, шіцкі пеньḙжі до ґрайцáра му́шіш му дац. — Жід гвáрел, же йóго ньіхто ньḙ нажéньḙ, да муші заплáціц. Солґабíроў пóгньівал ше, дал завóлац поліцáйох, кáзал Жідóві двáцац і пéйц нá ріц дац. Тéраз, Жíдзе, за óсем дньі кḙт Ціґáна ньḙ віплáціш, пойдзéме зов жандарáмі, тá ці спрéдаме, цо маш, та слу́гу віплаціме. — Кḙд Жід віфасовал двáцац і пейц, дóраз го прет солґабірóвом віплáцел: Ньḙ бу́дзем му вéцей цéрпіц, гóчь ньіґда тарґóвіц ньḙ бу́дзем. Тот ме увéдол до тарґовіні дóбрей!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроїської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 410—411, l; ст. 415, t; ст. 416, x.

147. Як Русинки говорили по мадярськи.

Бу́лі два ку́мі, зберáлі ше на вáшар. Пітáла ше йєдна дру́гей, же йак ку́пйа на вашáрі чіжмі, кєд ньє знáйу по мадьáрскі. А дру́га отповедáла: А йа, ку́мо, знам дóбре по мадьáрскі! — Пóшлі на вáшар до шáтру, дзе чіжмар предáвал чіжмі. Тóта ку́ма, хтóра ше обецáла, же зна по мадьáрскі, пітáла ше чіжмарóві: Годь йа рара́, чіжмарара́? — Мáйстор то ньє розу́мел, пітал ше: Міт, ру́ска, міт? — Опітáла ше ге́ута ку́ма: Чьо, ку́мо, повіда мáйстор? — Ге́ута йєй отповідáла: Повéла, жé сме укрáдлі мідло. Но, льєм мі óтталь бігáйме. — Відзел мáйстор, же іду гет, гутóрел йім: О не сáладь, ру́ска, не сáладь. — Пітáла ше ку́ма: А цо ішче повéда? — Повéда, жé сме ай сáдло укрáдлі. — Так пéрші Русіні звáлі по мадьáрскі; кєд Мадьар пітал візет, а вóні думáлі, жéбі ше вóзел.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Василя Джюджара.

148. Як фірман учив пана.

Бу́л рас так йєден пан, мал своййого кочіша. Мал два кóньі і гінтоу́, та вóньі у́ше льєм так ішльі з валáла на вáлал, так ше мі відзі, же то бу́л проу́кáтор. Ішльі раз з йєдного валáлу на дру́гі. Кóчіш гвáрі панóві: Пáньє́, мушíме стáнуц. Йа му́шім пóйсц с..ац с пребачéньом, да мі простíте. — Шльєбóдно, — пáн му отповéдол. — Тот зішол з гінтóва дóлу, стáнул до йáрку, спу́шьчел панталóні, éшчі áньі ньє ку́кнул, та уш пóшло. Пу́! уж ньєт ньічь. Но, відзе нá кочь, пан му гутóрі: Кóчіш! Йáк ті ше знаш так фрішко вічíсціц? Йа кєт пóйдзем, та і пó два гóдзін шéдзім у с..áчьу, аж вó мньє зньой чьу́рі, тáк ме му́чі, тá ше ньє́ мож вічíсціц. — Кóчіш му гвáрі: Ша дóбре. — Пан гутóрі: Мóгол бі ті мньє так нау́чіц? — Кóчіш му гутóрі: Мóжем. — Пан му гутóрі: Но кєт ті мньє научіш, дáм ці трі сто форінті. — Кóчіш гвáрі: Йá вас нау́чім; льєм дóк ше вам дáрас зосце с..ац, тá мі повéце. — Дóбре, пóвем ці. — Іду рас так з йєдного валáлу на дру́гі, пан гутóрі: Но, кóчіш, йá бі с..ал. — Чекáйце éшчі дáкус. — Іду дáльєй да с фéрталь годзіні, пан заш гутóрі: Кóчіш, стóй, бо йá бі с..ал! — Чекáйце éшчі дáкус. — Іду заш да з дзéшец мінýті, пан заш крíчі: Кó-

чіш стой, бо ньѐдóбре, дораз ѝѐ у напраѓох. — Кóчіш стáньѐ: Но іщце дóлу. — Альe вон ньѐ шмел зíсц з гінтóва дóлу, та на гінтóве поросканчьóвал панталóні, бó го барс пріціскáло. Крóчел з гінтóва дóлу, аньі дáльѐй ньѐ пóшол, áльѐ тáкой прі гінтóве; та кочішóві гутóрі: Та тó ше так научьýйѐ? Ша йа ше так мóгол і сам наýчіц! Ньѐ требáло мі плáціц трі сто форíнті. Альѐ дáрмо; кѐд сме ше так пойѐднáльі, та так мýші буц. — Віньал трі сто форíнті, та дал кочішóві: Но нá, а óдлож, тó ші барз льѐгко заслýжел, áльѐ мньѐ вéцей ньíхто ньѐ бýдзе ýчіц с..ац, áньі йа ньѐ нáйдзем такóго шальѐнóго, жéбі мі дал трі сто форíнті, дá го наýчім. То льѐм йá бул тáкі шальѐні, цó сом тéбе дал. Гýйа.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроѓської столиції від Імри Фаркаша.

149. Як цар подарував богачеви за воли диню.

Бул йѐден вáлал, сáмі бýлі Словáці, та мáлі вóні нóшіц до цáра дарýнок. Йѐден бул тáкі худóбні, ньѐ мал ньіч, льѐм тáку ростаргáну хíшку, а гéўті бýлі богáті; кáждi одóгнал по два вóлі, льѐбо швíньі, льѐбо гочь óўці, а тот худóбні ньѐ мал áньі швíньі, áньі óўці, ньѐ мал ньіч ньійакóго стáтку, льѐм ше му вролзéло на льýцкей жéмі бундáві барз вéлькі та одньѐсол до цáра йѐдну тéкву. А сýшеді ше шмейáлі, же сýшед ньѐше дарýнок до цáра — тéкву. А то бýла бундáва. Но, йаѓ дóшол уж ґу царóвей полáці, а там бýла стрáжа, та ше пітал, чі го пýшьчьа. — Вóні гвáрелі, же го пýшьчьа. — А йаѓ дóшол ґу царóві, та гвáрел: Дай Бóже, цáру наййасньѐйші! Пріньѐс сом вам дарýнок, тéкву, бо ньѐ мам ньіч, та льѐм цо мам, та сом вам пріньѐс. — Цар му гвáрел, же дóбре. Одлóжел йу цар на йѐдно мéсто, а тóго худобнóго вóдзел по свóйѐй полáті. Пітал ше му, же чі вон ма. тáке, крáсну заграткý, па вец кóньі му укáзал. — Он гвáрел, же ньѐма, ньѐма ньіч, áньі швíньі, áньі крáві. — Уш тот худóбні бéре ше дóму от цáра, а цар го віпровáдза, а ньійáкі му цар дарýнок ньѐ дáва от сéбе. А каждóму дáвал, йáкі тáкі, льѐм же каждóму дал. Льѐм му цар гвáрел: Іщце дóму, та йа вам пóшльѐм. — А йóму так жаль бýло, та прíшол дóму та жéні гвáрел: Так мі, жéно мóйа, жаль, же каждóму цар йáкі тáкі дарýнок дал, а мньѐ ньіч, льѐм мі гвáрел, же мі пóшльѐ. — Прíшол сýшед до тóго худобнóго, та ше му пітал: Одньѐслі сце, сýшед, дарýнок? — Одньѐсол сом тéкву. — Та ше з ньóго сушéдзі шмейáлі; а дрýгі дзень одньѐсол сýшед йóго два крáсні вóлі. Йак пóшол ґу стрáжі, та ше пі-

тал, чі го пу́шьчьа. Вóні го пу́шьчелі; йаґ дóшол ґу́ царові: Дай Бóже, ца́ру наййасньє́йші! Прі́ґнал сом вам два кра́сні вóлі, дару́нок. — А йóму цар гва́рел: Дóбре. Ве́цка го цар вóдзел до свóйіх хлыі́вох та му указóвал свóйо кóны і вóлі і швіны і óу́ці та ше му цар пітал: Маш та́кі? — А вон гва́рел: Мам таке шіцко і мóйо та́ке кра́сне. — Одве́дол го цар ґу тей те́кві, та ше му пітал: Маш та́ку бунда́ву? — А вон гва́рел, же ньє́ма. — Но кє́д ньє́ маш, а йа ці дам. — Та му ве́цка тот цар дал, а тóму худобнóму пóслал два вóлі. А тóго богатóго же́на, так ше радова́ла, же сушедóві ныч ньє да́лі, кє́д одньє́сол дару́нок, бо льєм одньє́сол бунда́ву; а йє́й члóвек одве́дол два вóлі, та знам, же му цар да ве́лькі дару́нок. Йє́й члóвек прі́шол дóму, тот богáті, та йє́й гва́рел: Па́льє, же́но, пріньє́сол сом, цо мі дал цар. — Вóна му гва́рела: Цо ці дал? — Дал мі сушедóву те́кву. — А вóна ше пóгныі-вала на тóту те́кву, хі́тьєла, одньє́сла до су́шеда, тре́сла му пре́дь двері: Ту ці, су́шед, твóйа те́ква, же́доу́ біш ші чóрта за ту твóйу те́кву. Та му су́шеда праск до чóла тóйу те́кву! І те́раз жі́йу, кє́д ньє помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 400—401, ч. 369. — Сочиненія Г. и С. Карпенко, Спб., 1860, кн. II, ст. 31—39. — Харьк. Губ. Вѣдомости, 1900, ч. 174. — М. Драгоманів, Турецькі анекдоти в укр. народ. словесности, ст. 221—226, II (Розвідки, т. I). Тут указана також инша література.

150. Як дурний переговорив царівну.

Бул йє́ден цар, мал вон йє́дну дзі́у́ку; а тóта дзі́у́ка ньє сце́ла ше за́тлыі óдац, док та́кі ньє прі́дзе, цо йу прегутóрі з беше́ду. А йє́й óцец роспóслал пі́сма по шве́це, же́бі каждóго óца сін прі́шол ґу́ ньє́й на беше́ду. Ве́ра до йє́дного вала́лу, йак пі́смо прі́шло біровóві до ру́кох, а́ тот бі́роу́ ныкóму ньє́ дал знац, бо і са́м мал трох сі́нох: Двóме бу́лыі му́дрі, а трецóго за шальє́нóго трі́ма́лыі. Та йім óцец гва́рел: Іцце, дзе́ці мóйо, обідвóме; дóбре бі бу́ло, кє́д бі ше вам найє́днóму у́шла за же́ну. — А тот тре́ці — і вон пóйдзе. А бра́ца го ньє́ сцу: Та іц, ті шальє́ні; та і ті прі́дзеш? Ша те́бе там ньє пу́шьчьа ну́ка.— А вóныі двóме іду на пре́док, а тот тре́ці, цо го трі́ма́лыі за шальє́нóго, зо за́тку. А раз на́йдзе йє́дну óбручь та пóчньє на ге́у́тіх крі́чіц: Бра́ца! па́це, цо йа на́шол. — А ге́у́ті бра́ца йóго оглья́дньу ше на́

ньго, відза, же ма цошка у рукох, та йеден другому гуторйа: Поме, оздаль пеньєжі нашол. — Кєд воны пойду ґу ньому, а воно обручь. Улапелы го та го добре набілы.

Іду воны дальєй, тоті двоме уше на претку, а тот шальєні на затку. Найдзе вон йеден дуґоу; почньє на ных заш крічіц: Поце, браца, поце, цо йа нашол. — Воны крічьа, же цо? — А вон дзвіга у рукі. А воны ґу ньому. Кєд воны пойду ґу ньому, а воно дуґоу. Улапелы знова, набілы другі раз. Йак воны дойду до царского дому, а вон йім гварі: Ейньє, браца, йакбі йа с..ал! — А воны му гварелы: Вісер ше до свойєй шапкі. — А вон ше віс..ал, скруцел пот пазуху, та чека. Тріма у рукох обручь і дуґоу і шапку пот пазуху. А тот найстарші пошол нука ґу царовей дзіукі на бешеду; та йак войдзе нука, та дораз гуторі: Фі, йак у тей хіжі барз горуцо! — А вона му гуторі на тоті його слова: У мойєй ріці ешчі горуцейше. — А вон ше заганьбел, вішол вонка. Піта ше му другі брат: Цо ці гуторела? — А вон му гварі: Іц, та учьуйєш. — Кєт геутот другі брат вошол нука і вон тото гуторі: Йай, йак у тей хіжі барз горуцо. — А вона му на його слова тото істе гуторела: У мойєй ріці ешчі горуцейше. — І тот ше заганьбел. Вішол вонка. А геутот треці піта ше му: Цо ці гуторела? — А вон ше зашмейал, та му гварі: Ша льєм іц і ті, спорайє і тебе, йак і мньє.

Кєт тот войдзе нука треці, цо го трімалы за шальєного, дораз і вон гварел: Йак у тей хіжі барз горуцо. — А вона му назад отповедла: У мойєй ріці ешчік горуцейше. — Но-о! вон йєй гуторі, а чі бі ше у ньєй могла упечіц бундава? — Ньє могла бі, — вона му фельєльуйє. — Віпекла бі. — А вон йєй гварел: Мам дуґоу, та заткам. — А вона му заш отповедла: Роспукла бі. — Мам обручь та йу спішньєм. — А вона му отфельєльовала: Маш ті гоуно! — А вон положі шапку на стол та йєй гварел: Мам і гоуно! — Та му уж ньє знала цо отповесц, та му остала за жену.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

151. Піп і дяк.

Бул йеден поп, а і дзійак. Воны двоме уше уйєдно служелы і до карчьмі ходзелы. Раз йеден странскі од дальєка пан богаті пришол до йіх валалу; улесел теді прісц до того валалу, кєт поп з дзійаком у церкві служба служел. Кєд уж було тот чьас, кєт церкоуні ґазда ві-

бéрал ґрайцáрі ціньґільґінґі, а тот пан у крілóсу пáтрел, цо пáн оцец там рóбі. Вон то ньę відзел, йак то ше рóбі. А йак дáвал тот пан зос мéшка йęден фíлер, а мал па шýмнім порвáску на шíйі тот мéшьчьок. Йак ґо віньал, та кабул полóжіц до кішéньі та му мéшьчьок вóнка вішел. А вон ше запáтрел до олтáра, цо пан óцец рóбі, а за мéшьчьок зáбул. Пан óцец вішол вóнка з олтáра с кадільніцу, та кáдзел. Відзел на панóві, же му віші мéшьчьок с пеньęжáмі, а вон сéбе дýмал: Дóбре то нам бýдзе, кęд бі сме мóгльі от тóго пáпа тот мéшьчьок укрáднуц з дзійáком, бо éшчі ý ньім бýло дрóбні пеньęкі. Панóцец одньęсол кадільніцу до олтáра, пóчьал ектéнійу кóньчіц: Одреш, óдреш! — А дзійак уш то знал, цо трéба рóбіц, бо і вон гáрло напрáуйал, же ше бýдзе по полáдньу за панóво пеньęжі піц с панóцом. Дзійак панонóві нáзат óдвіт дóрас ýрáцел: Аль не мош! — А панóцец прічéкал да с пейц мінýті, заш дзійакóві ектенíйу нáзад ýрáцел: Одреш, óдреш! — А дзійак пенéцір вóнка порíхтал, одрéзал панóві мéшьчьок. Кęг панóцец трéці рас ектенíйу пóчьал: Одреш, óдреш! А дзійак му поýрáцел: Уж йę одрезáне і дóбре скрíте! — Так і слýжба отстáла.

Пóшльі дóму, та по полáдньу пóшльі до кáрчьмі, за панóво пеньęжі пільі до вéчьара. Йак ше напільі, дзійак панонóві гутóрел: Панóцец, йа íдзем дóму. А вон мáл фрайęрку ýйęдно с панóцом. Альę панóцец осéтел дзійáка, же вон ньę дóму, áльę ґу фрайęркі пóйдзе. І панóцец зá ньім, да го віцзі, дзе вон пóйдзе. Огпровáдзел го аш под óблак і відзел, кęг го пýка пушьчьéла. Панóцец сéбе дýма: Чéкай, ті дзійáку, ньę маш па йýтре скóрей пóйсц, йак йа! — бо панóцец ньę сцел знац, же вон хóдзі ґý тей фрайęркі, цо дзійак. А дзійак дýмал, же панóцец ньę зна, же вон там пóшол. Дрýгі дзень пóшльі до цéркві, панóцец пóчьал ектенíйу пéрше чітац: Йáка ноц бýла тóга, цо прéшла? — А дзійак му нáзат тóто ýрáцел: Сйáта! — А панóцец заш: Кęбі бýла йýтре тáкі! — Бо сéбе дýмал панóцец, же дзійак дóбре ноцóвал. Панóцец ше ріхта вéчьар пóйсц ґý тей íстей, цо дзійак прí ньęй ноцóвал. Кęг панóцец пóшол, відзéльі го двóме шчéгньіці. Кęг пóшльі до кáрчьмі, па комендíйу, там бул і панóцец. Пітал ше йęдпóго шчетньíка: Цó му так шмíшно? — А вон му гутóрел: Зá то ше шмéйęм, же сом відзел ýчера вéчьар йęднóго, а ньę знам, хто то бул. — Вон так льęм панонóві гутóрел, же ньę зна, хто то бул, áльę вóн го дóбре пóзнал, же то панóцец бул. Панонóві гутóрел: Ньę знам, хтóшка íшол, чі поліцáй, чі панóцец, чі ме сграшéло. — А панонóві шмíшно бýло, та ше му пітал: А тот члóвек, цо ші го відзел, длýгу шмáту мал? — А вон му гвáрел: Длýгу, чьáрну, тáку íсту, йак і ві мáце. — Панóцец гутóрел: Чі мал на глáві ціліндер? — А вон му гвáрел: Мал. — Ньę гутóрце ньікóму, кýпім вам йęдну лíтру вíна. — Кęг купíце два, гочь вас бý-

дзем і вецей раз відзіц, ныкому ньє віволам. — Пан оцец вецей рас там пошол, док ше з дзійаком ньє повадзел.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кузіча.

152. Лік на жіночу хоробу.

Бул йєден чловек і йєдна жена; чловек бул барз добрі, жена барз ньєдобра; кєґ ше погнывала, вона дораз була хора, вон дораз бежал до дохтора. Альє вона заш станьє, уж йє ньє хора; да з йєден дзень, льєбо два, док ше ньє гныва, дотльа ньє йє хора, кєґ ше погныва, дораз йє хора. Док прешол другі дзень, вона ше заш погнывала, йє хора. Пойдзе вон знова до дохтора, уж і дохторові досадзело, та гуторі, чьом вон йєй ньє роскаже, льєм чьом вона ўше хора? — Чловек гуторі: Йакже йа йєй знам росказац? — Дохтор гуторі: Та добре, вона тебе справела шальєнім маґарцом, а ті ўше трошіш пеньєжі, та ші уж і мньє досадзел. — А вон заш: А йакже йєй роскажем? — Дохтор його ўдерел рас по главі: Іц дому, та йєй дай таку йєдну, та ше йєй будзеш пітац, чі йєй льєпше; кєд ньє пове, же льєпше, а ті йєй дай другу; кєд ньє будзе льєпше, а ті йєй дай трецу.

Пойдзе вон дому, кєд йу пльашньє рас, та ше йєй піта: Льєпше ці дакус? — Гуторі: Цо ме біїєш, кєт сом хора? — Вон йу пльашньє другі рас, та ше йєй заш піта, чі йєй льєпше. — Вона гуторі: Кушьчік мі льєпше, льєм ме ньє бій. — Кєд вон па ньу шпурі трецу. Вона скочі: Та ньє бій ме, ўбіл це швет, уш сом аньі кус ньє хора! — Кєд до трі дньі, вона заш ше похорела. Кєд вон йу пльашньє раз, вона заш станьє дораз, же аньі кус ньє хора. Ідзе вон коло дохтора, дохтор му гуторі: Чьом же ші от теді ньє бул? Відзіш, гварі, йак йєй хаснуйє, а ті бі шіцкі пеньєжі подавал, а вона бі ці ўше була хора.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

153. Ледача жінка.

Бул йєден чловек і йєдна жена: чловек бул барз ўредні, а жена була барз подла. Чловек бул барз облечені, а жена розтаргана. Та малі оні йєдну свадзбу: вона сцела йєдну сукньу. Малі йєдного ґаґача; гварела мужові, да предайу, да йєй купі сукньу. Одньєсол на пійац,

во́на о́стала до́ма, та то́пела пец, а дзе́ці ўше по́сілала: Іцце, дзе́ці, па́тріц, чі ньѣ і́дзе о́цец. — Дзе́ці по́шлі, та гва́релі: Ідзе. — А во́на су́кньу зру́цела та до пе́ца ру́цела, бо ше ра́довала, же бу́дзе мац но́ву. — Вон ґаґа́чьа ньѣ пре́дал, та ньѣ ма́ла су́кньу; і́шла бі бу́ла на сва́дзбу. Во́на гва́рела му́жові, да накру́ца порвісла, та ше поокру́ца до ньіх, бо кѣд су́кньу ньѣ ма́ла, та по́шла на сва́дзбу. А льу́дзі і́шлі з хі́жі, та ка́жді на ньу кой пльу́нул, кой ше вісі́кал, кой цо, а то бу́ло жі́мно, та ше на ньѣй льад назма́рзал; та по́шла до́му, та гва́рела, же ньѣ бу́дзе так ве́це ро́біц, а́льѣ бу́дзе пресц і ші́цко ро́біц, та бу́дзе мац ші́цко. Та ші́цко ро́бела, та ма́ла шма́ті, йак і дру́гі же́ні.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 70, ч. 203.

154. Лїнива жона.

Бу́ла йѣдна ру́ска же́на, ньѣ сце́ла ньічь ро́біц, льѣм ўше сце́ла ше́дзіц. Ньѣ спе́ла пре́сц; дзе́цом шма́ткі доста́ла, льѣм са́ма бу́ла го́ла. Ходзе́льі дру́гі же́ні, та ше з ньѣй шмейа́льі, гуторе́льі йѣй: Ті ше мо́дльі, ідз до цѣ́ркві, та кльѣ́кньі, та доста́ньѣш кошу́льу. — Во́на во-ла́ла му́жа, гуторе́ла му́, йа́ку пора́ду доста́ла. Льѣм то бу́ла бріґа, йак по́йдзе го́ла до цѣ́ркві. Во́ньі ше догваре́льі, да во́йдзе до гордо́ва, а вон бу́дзе коту́рбац. Вец во́шла до гордо́ва, а во́н йу коту́рбал. Стре́тнул ше на дра́же с ку́мом. Дзе пойдзе́це, ку́ме? — Гуто́рел му, йа́ка робо́та. А кум му гуто́рел: Ўра́цце ше на́зад, бо га́ньба. Дам ку́мі кошу́льу. — А ку́ма крі́чі з гордо́ва: Чі, ку́ме, шпьінґова́на? — А вон гуто́рел, же ньѣ шпьінґова́на. — А во́на скрі́чела на члове́ка: Само-льу́льай! — Та йу откоту́рбал до цѣ́ркві та ше модльѣ́ла го́ла трі дньі, а́льѣ ньі́хто кошу́льу ньѣ́ дал. Уж бу́ла гла́дна, крі́ча́ла на му́жа, да прі-ці́ска ва́зад го́рдоў. Вон пріці́скал, та по́шол з ньу до́му; та ше́дла, найѣ́дла ше, ўжа́ла ку́дзель та так пре́дла, а́ньі ньѣ става́ла; кѣд бі йѣ́дла, та у́ста розньа́ла, та йѣй чло́век да́вал, і во́ді. Напре́дла за ті-дзень, цо́ ше до по́лі окруце́ла, а от по́лі е́шчі го́ла бу́ла. Суше́да там по́шла та а́ньі ньѣ ма́ла кѣ́ді бешедо́вац, льѣм ше суше́ді піта́ла: Цо́ йѣст, суше́до, ново́го? — А во́на йѣй гуторе́ла: Там йѣдна го́ла пре́-дзе. — А во́на ньѣ зна́ла, же́ то на́ ньу па́да, та гуторе́ла: О, та́кой го́ла? А йа мам го' льѣм йа́ку та́ку поші́ўку!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Стрібер.

155. Уперта жінка.

Бул йеден Рац і йедна Рацкіньа; ньє мальі ныкого, льєм самі двойо бульі. Кєт прішол крачьун, вільийа-вечьар, зашвіцельі лампу, положельі на стол себе міску і пальєнкі і віна, пошедальі обідвойо, пійу покус і йєдза, слаўйа Хрістово Рождество. У тім чьасу, док воны йєдльі і пільі, удесел ше пребегнуц прес хіжу міш. А чловек обачел, та себе жені гварел: Пальє, жено, прес хіжу пребех міш. — А вона ше озвала по женскім обічьайу: Йакі бул міш, кєд йа відзела, же то була мішіца? — Вера воны ше на тім барс повадзельі, бо чловек ўше гварел, же міш, а жена, же мішіца. І так ше барс повадзельі; ўлапел чловек жену і барз йу побіл. Кєт ту другі дзень, жена шедзі пот пецом, барз нагнывана. Сушеда прідзе ґу ньєй зос погріжену байку та йєй сушеда гуторі: Пацце, сушедо, бодай бул здох зос мішом, йак мі погрізол тоту мойу байку. — А вона пот пецом одмурчі: Ага, гварі, міш, кєд ньє мішіца. — Вона і теді льєм свойо. Муж йак ўчьул, дорав вішол вонка, бо ше бал, же ше заш побійу. Но, прешол тот рок.

Дал йім Бох, же дожільі до другого такого чьасу. Пошедайу воньі заш за стол на Хрістово Рождество. Та себе прігварйа чловек: Йєдзме, жено, і піме, кєбі нам Бох помогол іншак препровадзіц тоті нашо свіаткі, йак цо геўтого року пре того прокльатого міша. — А жена заш скочела, ньє дало йєй міра: Йакі то бул міш, кєт то була мішіца? — І заш воньі ше так повадзельі барз. Ўлапел чловек жену, побіл йу заш, поґазловал по ньєй так, же аш зоз ньєй вілавел тоті бобалькі, цо пойєдльі. Та вец жена мушела буц покорна свойому мужові. І тераз жійу, кєд ньє помарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: Б. Бринченко, Этногр. Матеріалы, II, ч. 113. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 391—393, ч. 363. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 397—398, ч. 237. — А. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старин. повѣстей и сказокъ, ст. 202, 268. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 537—538, ч. 29.

156. Дотепний і скупий кум.

Пóшол кум до кýма на госціну; а вон кýма ньę нáшол дóма, кум пóшол до цéркві зо жéну. А тот ньę нáшол ньíкого, льęм йęдно дзіўчьáтко. Піта ше му: Дзе óцец і мац? — Пóшлы до цéркві. — А тот пáтрі дóраз до котльáнкі, відзі, же там ньęт óгньа. Дзіўче дзéшкі мáло у робóту до заградзі пóйсц, та казáло кумóві, жéбі пóшол до хіжі, áльę кум ньę íшол, льęм пáтрі у пéцу, чі ньęт дáцо. Йест. Нáйдзе гýску печéну у тéпші, та ше барз зрадóвал. Пóйдзе нýка до хіжі, попáтрі гóре нá пéйц, там увідзі заш йęдну тéпшу. Вон стáньę гóре на пáтку та бýдзе пáтріц, цо там йęст. Увідзі там рейтéші. Но, хвáла Бóгу, гутóрі, уш ту бýдзе йęдзéньа! Альę рýці óчі на посцéлы, відзі з йęднім ручньíком прікрíта міска. Гáй' да вон відзі, цо йęст ý тей міскі. Кęд вон пáтрі, а там бýхті бýлы напечéні. Прíдзе ґу стóлу і віцáгньę стольíнку; найдзе колбáсі і мéса. Кęд рýці раз óчі, увідзі пот посцéльу і йęдно фертáльче зоз вíном. А вон вéцка віпол вóнка под óблак, чéка, док кум ньę прíдзе вéцка зос цéркві. Та і кум зос цéркві пойáві ше; íду обідвóйо.

Кęт прíду, та дóрас кýма прівітáйу. Го, гвáрі, дóбре, кýме, кęт сцę прíшлы, та льęм гáйде пóпце нýкі, та будзéме полудньóвац. — А тот ше радóвал, же бýду йęсц. — Гвáрі домáтьія: Дай, жéно, пальęнкі. — Жéна прíньęсла пальęнку. — А іц, жéно, прíньęш капýсті; дáрмо, кęг так кум трáфел, же ші ньę бýла дóма, та ші ньę мóгла зготóвіц ньічь. Будзéме йęсц сірóвей капýсті. — Піпу пальęнку, хльęба зайęдáйу і пóчньу капýсті йęсц. Рас тамтот кум, цо прíшол на госціну, гвáрі тóму кумóві: Го, кýме, йак йа страдал тéрас, кęт сом íшол дó вас. — А тот гвáрі: Та йак? — А вон гвáрі: Тáкі гад віпол нá ньę грýбі, йаґот тóто вáші рейтéші там на пéйцу. А йа брал грýді, та сом рýцал дó нього, тáкі вéлькі, йакот вáшо бýхті, цо там на посцéлі у міскі. А бул тáкі длугóкі, йак тóті колбáсі, цо ту мáце у стольінкі; а, гвáрі, так січел вá ньę, йакот тот печéні ґýнар там у пéцу; а тáка креў з ньóго íшла, йаґот тóто віно, цо пот посцéльу мáце. — Кум попáтрі на жéну, же кум шíцко зна, та цóже бýду уж рóбіц? Та льęм дай! — Та так вóньі шіцко йęдло вéцка дáлы нá стол та кýма почьасцéлі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґськоï столиці від Петра Горняка.

157. Як один кум гостив другого.

На вашарі ше зішлыі двоме кумовэ. Поздраукайу себе: Дай Боже добрі дзень, куме. — Но, куме, прідзеце до мньę на стреду, будзе Андрейа. — І вецка ше розішлыі. Та себе тот кум дума, цо го геутот запітовал: Пальę, гварі, ша мньę требало поведзіц, же дзень, два пред Андрейом, а дзень, два по Андрейові, та мі ньę требало бі аны дому пойсц. І так вон ісце надумал, же льęм до кума да ідзе з вашару. Кęд вон ідзе, а кум вечерал зо свойу жену. Кęт тот станьę прет капуру, тоті патра, же хто то? Увідза, же то кум. Жена теді на свойого чловека постала, же ті го мушел волац оздаль зоз вашару! — Бо йа його, гварі, ньę волал. Йа го волал, альę аж на стреду, да прідзе, а вон... Гварі: Йа ньę знам, цо вон тераз надумал. Ша ньічь, кęт прішол; іц та му отвор капуру, уж най льęм прідзе нука до двора. Альę йа йому знам, же ньę дам ньічь йęсц до стреді.

Кęт тот прішол до двора, поздраукал: Дай Боже добрі вечьар. Та йа, куме, надумал так на вашаре, же дзень або два пред Андрейом, або дзень два по Андрейові — та сом надумал терас пріісц. — А кум му гварі: Добре, добре, ша маце коньом дац цо йęсц, йа вас претрімам, а на стреду будзе слава. — Вера тот цо мал у торбі — кум го на вечеру ньę вола — та ше льęм так порозгварйалы, та вецка с тім так і польęгалы. Рано заш кум фріштікуйę, ту ньęт ньічь за кума. А кум гладні, бо вон ньęма у торбі ньічь. Так му прешол і воуторок.

Прідзе стреда. Дзвоньа до церкві, газда бере ше до церкві, гварі кумові: Гайде, куме і ві, та поцце до церкві. — Йа ньę пойдзем, куме, йа будзем ту даідо кумі помагац. — А гурчі по ньім глат. Кум пошол до церкві. Йак вон відзе зос церкві, увідзел там шчетньіка, та му гварі тому шчетньікові: Ті ідз до валалскей хіжі, та пріведз і тамтіх двох шчетньіцох ешчі. Прідзеце до мньę. Мой кум ту, гварі, од вашару, та ше будзеце пігац мі на облак, чі ньę мам дайакого йабанца. А йа повем, же ньę мам ньікого. А йа го скрійęм на посцель, гварі, заволам вас нука до хіжі, та вам будзем точіц віна. А ві вецка так будзеце робіц: Кęт попійęш перші пугар віна, а ті пойдзеш гу посцельі, та поведз: Йа бі му таку дал, да терас ту тот йабаньęц. Та вітньі добре зос пальіцу по посцельі. А вецка другі так пойдзе, кęт попійę, і треці. А воньі то по трі пугарі пільі, а уше більі по тей посцельі, по кумові. Так гуторел домативн шчетньіцом і учел йіх, цо робіц, йак пріду до нього. — А тераз вон прішол дому зос церкві, гварі жены: Дай, жено, пальęнкі. Гайт, куме, поцце фрішко, будземе полудньовац, бо ту глье-дайу йабанцох у валальę. — Жена пріньęсла пальęнкі, пійу. Льęм цо

ше понапіва́йу, а шчетныі́ці ту на о́блак. Ґа́зда! — Цо таке? — Ньȩ ма́це дайа́кіх йаба́нцох? — Ньȩ́ мам ныкого! — гва́рі. Кум ше альȩ́кол за сто́лом. А дома́тын гва́рі: Ныічь, ку́ме, льȩм ше на по́сцель зва́льце там пот пері́нку. — Тот по́шол пот пері́ну і зва́льȩл ше. А кум го польȩ́хко прі́кріл, та крі́чі на шчетныі́цох: По́цце льȩм на пу́гар віна. — Прі́ду до хі́жі шіцкі тро́ме. Ей, гва́рі, чько́да, же ньȩ ма́це дайа́кого йаба́нца. Альȩ бі сме го бра́лы! — Ньȩ мам ныко́го, гва́рі. На́це ві, пі́йце віна! — Нато́чі до пуга́ра, попі́йȩ йȩ́ден, а по́йдзе ґу посце́лы, кȩд ві́тньȩ! Гва́рі: Йа бі му та́ку дал, да йȩ ту. — Дру́гі так і́сце по́шол. Цо бі ті йо́му дал, дал, а́льȩ йа́ бі йо́му дал та́ку! По́йдзе та заш ку́ма оле́мал до́бре. А так і тре́ці. Во́ны так по трі раз бі́лы. Ве́цка ше опросце́лы шчетныі́ці отта́маль і по́шлы. До́матын йіх віпрова́дзел і шмейалы ше зос ку́ма.

А ве́цка ше вон ўра́цел на́зад до хі́жі: Га́йде, ку́ме, по́цце, а полуднь ў йме, бо во́ны це́шко, чі ньȩ прі́ду е́шчі раз ньȩ́шка. — Бо́же ва́хрань, да во́ны е́шчі рас прі́ду. І те́раз да сце йім е́шчі по йȩ́днім пуґа́ру да́лы, та бі сом уж да́льȩй ньȩ мо́гол прецȩ́рпіц! — Пошеда́лы ва́ стол та полудньўйу. Альȩ тамтот кум йаба́ньȩц та гва́рі: Йа ньȩ́ знам, ку́ме, йак тре́ба до́му пойсц. — Тамтот кум дома́тын гва́рі: Йа ве́ра ньȩ́ знам, бо стра́жа ўша́дзі сто́йі по капу́рох во́нка зоз ва́ла́лу. Ныічь, дома́тын бешеду́йȩ: льȩм йа вас до йȩ́дного ме́ха поло́жім, та і бра́ну поло́жім на́ кочь і вас, та по́вем, же і́дзем йа́рец шац. — Но, до́бре, так во́ны і зробе́лы. Поло́жел ку́ма до ме́ха, зайазал, та го поло́жел на́ кочь, поло́жел бра́ну на́ кочь та ве́цка ґі́бай зо́з ныім во́нка зоз вала́лу. А зо шчетныіца́мі ше доґва́рел е́шчі те́ді, кȩд йіх віпрова́дзел, же так бу́дзе ро́біц з ныім, бу́дзе і́сц йа́рец шац.

Кȩд вон ві́дзе на капу́ру, а шчетныі́ці там: Голт, стой, цо ве́зеш? — Та йа і́дзем йа́рец шац. — Кȩ́льо же бу́дзеш шац? — Йȩ́ден мі́роў. — А чі йȩст ту мі́роў? — гва́рйа. — Йȩст. — Е че́кай, най йа па́трім, чі то йȩст. Па́льȩ, гва́рі, по́таль йȩ́ден ко́рец, — ві́тньȩ до́бре по ме́ху, — а по́таль дру́гі ко́рец і дру́гі раз уде́рі, а по́таль тре́ці ко́рец, заш ві́тньȩ по ме́ху... та ньȩ ві́шло му мі́роў. Та те́раз дру́гі бу́дзе ме́рац, бо — ті ньȩ́ знаш — гва́рі. Те́раз бу́дзе го дру́гі ме́рац на полко́рці. Та ві́тньȩ! Па́льȩ: Те́раз йȩ́дно полко́рче, а те́раз дру́ге і так шейсц раз уде́рел го йȩ́ден по дру́гім, бо ше́йсц полко́рчат віме́рел. І то́му ньȩ ві́шло мі́роў. Те́раз тре́ці. Ей, ньȩ зна́це ві, гва́рі, ме́рац а́ны йȩ́ден. Йа бу́дзем те́раз ме́рац на порці́йоне. Тот те́раз два́нац раз віме́рал: По́таль йȩ́ден по́рці́йон, по́таль дру́гі... Та тре́цому уж ві́шло до́бре, кȩд го поме́рал; та гварі: Но, ро́ўно мі́роў. Гва́рйа шчетныі́ці: Те́раз льȩм ідз, а шей. — Так во́ны ше удальȩ́лы от шчетныі́цох, та ве́цка кум віпу́шчел ку́ма зоз ме́ха. Но, то чьу́до гва́рі, йакі ві ку́ме

ньєсеренчлыіві, йак сце до мньє ньєсеренчлыіво прішлы! — А вон гварі: Слáва Бóгу, льєм кєд мньє ньє обачéлы. — Та éшчі дзековал кумóві, же го так шчешлыіво вóнка зоз валáлу віньєсол.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Петра Горняка.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 231—236, ч. 529, 1—3.

158. Дурні люди.

Бул йєден Мáдьар і йєдна Мадьáрка. Мáлы вóны два дзіўчьáта: Йєдна бýла Гáнчьа, млáтша, а стáрша бýла Кáтка. Прішол робóтні чьас, пóшол óцец зоз дзіўчьáтмі на пóльо, а мац остáла полудзéнок готóвіц. Прішла Гáньчьа по полудзéнок, а мац плаче: Мáмо, чьом ві так плачéце? — Гібай, Гáньчьо, гібай, чьáдо, до комóрі, да ті там відзіш, цó там йєст. — Пóйдзе Гáньчьа з мацéру до комóрі, а мац йєй укáже: Пáльє, дзéцко мóйо, да нáша Кáтка ше одáла, а да мáла дзéцко, а да дзéцко ту прішло до комóрі, та да на céбе тóту шекєру звальєло, тá бі го бýла дóраз забіла. Йай злáте дзéцко нáшо! Пóчьньу обідва плáкац.

Рас ту і Кáтка с пóльа, бо уж огладньєлы, а Гáньчьа полудзéнок ньє ньєше. Та йім Кáтка гварі: Та цо робіце, же ші ньє пріньєсла полудзéнок? — А вóны плáчьу обідва. Та йєй гварі мац: Йай, гібай, Кáтко, да ті відзіш, цо у нáшей комóрі йєст. Пáльє, дзéцко мóйо, тóта шекєра пак ту віші, а да ті мáла дзéцко, та да ту прішло, а да на céбе тóту шекєру звальєло, тá бі го бýла тóта шекєра забіла. — Йай злáте дзéцко нáшо! плáчьу уш шіцкі.

Рас ту óцец с пóльа: Та цо робіце, же полудзéнок сце ньє пріньєслы? — А вóна, жéна, пóчьньє му гутóріц, же чьом вóны плáчьу. А вон ше погньівал, та йім гварел: Шіцкі трі вас порýцам до Дунáйу! А сам ше зóбрал, пóшол до сушéда. Кєд вон пóйдзе, поздрáўка: Дай Бóже дóбрі дзень. — Сушéда му ўрáці: Дай Бóже і вам. Цоже робіце? — Та відзіце, сýшет, чьýла сом од льýдзох, же капýста з мéсом дóбра, а йа тéраз напресадзовáла, на кáжді сóм пресáдок фáлаток мéса положéла; а пес мой прішол, шіцко мéсо пойєдол, та го тéраз біййєм, гварі. — Но, гварі, ту ці і дрýгі шальєні! — сýшет céбе дýмал.

С тім ше вікрýцел, пóшол до дрýгого сушéда. А там сýшед зо сушéду цагáйу чілáша гóре на кýрньік, здохнутóго. Цо ві, льýдзе, робіце? — піта ше йім сýшеда. — А вóны му гварйа: Відзіце, сýшед,

здохол нам чілаш, та́ го цага́ме ва ку́рньік, ла́ ше на́ ньго ку́рі ньє́шу мєсто поткла́тка. — А су́шет се́бе ду́ма: І то шальє́ві.

С тім ше вікру́ці, по́йдзе преґ дра́гі до суше́ді; то́га біі́є квоку. Чьом же йу так, суше́до, біі́єце? — Но, цо дума́це, су́шет, уж йім трі дньі, курчьа́тком ніцкі ньє да́ла та хо́дза мі ту пішьчьа́ці. А су́шет се́бе ду́ма: Ньі то ньє мудре́йші то́гі шіцкі, йак і мо́йо!

По́йдзе вон до́му, а ге́уті шіцкі трі зальушта́ні; наше́льі во́ді на́ пойд. А о́цец ше йім піта: Цо робі́це? — Наші́ме во́ді на́ пойд, будзе́ме ше у́чіц плыівац; кєд нас поруна́це до Дуна́йу, жебі сме зна́льі во́нка вісц. — Но, льєм ньє но́сце, ша вас уж ньє ру́дім, та то і ге́уті же́ні та́кі шальє́ні, йак і ві. — І те́раз жі́йу, кєд ньє ума́рльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські анекдоти, ст. 335—337, ч. 675 і ст. 334, ч. 4. — Н. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдот литературы, ст. 22—33, ч. 3 і ст. 39, ч. 16. — Сборникъ Харьков. Истор. Филолог. Общества, т. XI, ст. 89—91, ч. 1. — Вук Врчевич, Српске нар. прип., ст. 54, ч. 125. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, ст. 218—219, ч. 162.

159. Глухі з дурними у розмові.

Бул йє́ден чло́век глу́хі, ньє дочьу́вал а́ньі ку́шьчік. Вон чьу́вал о́уці. Хо́дзел по по́льу, найі́шол на́ йє́дного чловє́ка, цо о́рал на сво́йєй же́мі. Кєт там йіх ноц у́лапе́ла, йу́гас о́уці збіл до грома́ді і сам льє́гнул спац. Тот чло́век, цо о́рал, прі́шол до́му. Кєд ра́но е́шчі ньє ві́шло слу́нко, поло́жел плуг на́ кочь, заш по́шол о́рац. Тот, цо па́сол о́уці, йу́гас, е́шчі спал ра́но, кєд о́рачь ві́шол на по́льо, а о́уцох уж ньє було. Кєд вон ше пребу́дзел, ньі́кого ньє ві́дзі, льєм само́го то́го, цо і́шол о́рац. Запі́тал ше го, чі ньє́ зна, ка́дзі його о́уці по́шльі. А і тот о́рачь глу́хі бул, ньє мо́гол ше чло́век з ньім догва́рец. Кєг ше го запі́тал, ка́дзі його о́уці по́шльі, чі ньє́ зна: По́ведз мі, кєд знаш і кєт ші ві́дзел, дам ці йє́дну о́уцу. — Тот о́рачь ньє розу́мел, цо му тот гуто́рел, ука́зал з ру́ку: Оталь по́галь то мо́йа жем. — А йу́гас і тот глу́хі, та се́бе ду́мал: Вон мі указу́йє, же та́маль по́шльі мо́йо о́уці. С тім ше зо́брал, по́шол про́сто, ка́дзі ге́утот з ру́ку указо́вал. На́шол о́уці, до́раз йіх го́ньєл на́зад ґу то́му орачьо́ві. Прі́гнал ґу ньо́му, ула́пел му йє́дну о́уцу, цо ньє ма́ла ро́гі: На́льє, на́йташ, ту ці о́уца, цо сом ці обе́цал. — Иа́йташ му гва́рі: Йа йє́й ро́гі ньє ула́мал. — Йу́гас му гва́рі: Йа́

ці льęм йęдну давал, ньé два. — Ньę моглы ше догваріц, муша пріспц до валалскей хіжі на суд. Зобралы ше обідвоме, ішлы до валалу.

На драже стрételы йęдну жену, котра ішла па польо. То була ньęздравого розума. Ньę була шальęна, ньę була аньі мудра. Піталы ше йęй: Дзе ті ідзеш, Ганьчьо? — Вона йім отповедла: Йа за двох ньę пойдзем, льęм за йęдного. — Цо буду робіц? двоме глухі, а трéце ньęма розум, ньę можу ше згваріц. Муша пріспц до попа на суд. Кęт су уж у паноцовім дворе, паноцец обачел дораз, йугасові гуторел: А, ту мой Петро по маґарці! Бо пан оцец уж два дньі улапел у свойęй заграді два маґарці, йęдлы му шено, а вон думал, же то того йугаса Петра. Почьньę гуторіц йугас Петро: Паноцец, йа чьувал буці, буці мі пошлы у ноці, йа йіх ньę мог найсц; пітал сом ше тому чловекові, чі ньę відзел мойо буці. — І тот оравъ почьал паноцові гуторіц нараз: Йа йęй рогі ньę поламал, паноцец. — Ганьчьа гуторела: Йа, паноцец, за двох ньę пойдзем, льęм за йęдного. — Паноцец гварел: Од двох стріблох ньę дам маґарці. — Ньę моглы ше згваріц, мушел пойсц до солґабірова. Кęт почьньу гуторіц шіцкі нараз, дармо солґабіроу гуторел: Ціхо буице, льęм по йęдно мі гуторце. — Воньі то ньę дочьувалы. Кęд воньі шіцкі заш почьалы гуторіц, солґабіроу відзел, же ньę може йім осудзіц, ужал уйаш, руцел з ньім до жемі: Йа вéцей солґабіроу ньę будзем. Йа ньіґда такім éшчі ньę судзел.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Кулїча.

160. Дотепний кравчик.

Трафело ше раз таке ньęшчéсце у йęднім валальę у Бач-Бодроґу, Кęрестуре. Бул йęден майстор сабол, мал шеґęрта; того шеґęрта требало шльęбодзіц. Пітал ше шеґęрт майстрові: Модльім вас крашньę, пан майстор, буице такі добрі, да ме шльęбодзіце. — Та уш то чьом ньę сцеш буц вéцей шеґęрт? — Хлапец гварел: Пан майстор, уж мі вішлы штірі рокі у вас, да мі даце кньішку і да будзем калфа. — Майстор му гуторел: Йа тебе дам кньішку і йа це вішльęбодзім, кęд ме спреведзеш. — Хлапец себе дума: Йак йа годзен майстра превесц? — І то було у дзевец годзіні прет поладньом. Ґаздіньа за тото ньę знала. Пріішла нука, послала шеґęрта на месо, же будзе варіц полудзенок. То ше дальęко на месо ішло. Майстор бівал бльіско конца, требало ісц на месо до стред валалу. Хлапец достал пеньęжі і кошарку, зобрал ше, ідзе на месо.

Стрéтньę йęдного чловéка. Ціта ше му: Дзе ідзéце, бáчі? — Тот члóвек мал пот пазýху скруцéно постáву, ньęсол до сабóла ýшіц сéбе надрáґі. Хлапцові гутóрел: Йа ідзем до сабóла. — До хторóго? — піта ше му хлáпец. — Цо біва ньę дальęко от кóнца. — А члóвек был з другóго кóнца, ньęпознáті майстрóві. Хлáпец гутóрел чловекóві: Бáчі, йа ньę дóма. Кęт скóрей пойдзéце, йаґ йа дóму, барс крíцце на мáйстра, бо мáйстор барз глýхі. Бул хóрі на глýшку і óглух. Кęт спéце, чекáйце ме, дорас ше ýрáцім і йа з вáмі пóйдзем. — Члóвек гутóрел: Йа помáлі ідзем, а ті ме здогóныш. — Но, льęм íцце, йа ше бýдзем понáгльац, тá вас здогóньęм.

Члóвек пýшчел ше помáлі до мáйстра, а хлáпец на мéсо. Хлáпец дóстал мéсо, пóшол дрýгім шóром, а бéжел, жéбі скóрей пóшол до мáйстра, йак тот члóвек. Хлáпец прíшол скóрей, дал ґазліньі мéсо, а сáм шéднул на вáрштак і пóчьал шіц. Дóраз гутóрел майстрóві: Пан мáйстор, ньíґда спе ньę чьýлы такóго глухóго чловéка, йак йа бешедóвал на дрáже, кęт сом íшол на мéсо. Пітал сом ше му: Дзе ідзéце, бáчі? А вон нá мньę пáтрі. Йа дóраз знал, же йę глýхі, тá сом нá ньго барс крíчел. І вóн мі гвáрел: Ідзем до сабóла і ньęшем шіц надрáґі. А вон ма прісц дóраз дó нас. — Члóвек тáкой уш прі дзвéрох. І вон задýркал, мáйстор дóбре чьул, áльę члóвек дýмал, же мáйстор глýхі, та барз дýркал. А мáйстор дýмал, же члóвек глýхі, та барс крíчел: Шльęбóдно. — Вóшол члóвек нýка, скрíчел йак найбáржей мóгол: Дай Бóже дóбре полáдньę. — А мáйстор éшчі бáржей: Дай Бóже і вам. — Мáйстор сéбе дýмал: Наíсце йę глýхі. А члóвек сéбе дýмал: Наíсце йę глýхі мáйстор. Прéйце, шедньíце. — Члóвек шéднул, піта ше му мáйстор: Цо дóбре спе мі прíньęслы? — Прíньęсол сом постáву на надрáґі, дá мі померáце і дá мі ушíйęце. — А так крíчел, аж го бýло чьуц на дрáгу. Мáйстор гвáрі: Дóбре, нóце, най віздім. — Члóвек му дал. Померáйце мі, ньę мам барс кęді. — І мáйстор му гутóрел: Стáньце гóре, най вам помéрам. — І члóвек стáнул. Мáйстор му мéра. Йáк му помéрал, піта ше му члóвек з вéлькім крíком: Чі дóсц бýдзе постáву на надрáґі? — Мáйстор гвáрел му з вéлькім крíком: Ой йęй, бýдзе досц. А по ціхі сам ґу сéбе прегвáрел: Ешчі і остáньę. — А члóвек дóраз му гутóрел: Тóто, цо остáньę, дáце нáзад. — Мáйстор попáтрел на хлáпца, же йак вóн йіх обідвох глýхім напрáвел. Аны йęден глýхі ньę бýлы. І вон му гвáрел, мáйстор хлáпцу: Йýтре це шльęбóдзім, ті йęден обещеньáку за тóто, жé ші нас спрáвел маґáрцом.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

161. Дїд і баба.

Бул йęден дыідо і йęдна баба, малы вокы йęдно прашатко, та баба уше нагварйала дыіда, да зарежу тото праше; а дыідо ньę сцел, док му ньę будзе з ріці садло вішіц. А баба цо будзе робіц? Пошла до сушеда: Сушедо, дайце мі кушьчік садла. — Сушеда йęй дала, прінеьęсла та прішіла прашецу ґу ріці, та волала дыіда, же уж му віші садло. А дыідо пошол по нош та го зарезалы. Дыідо посіал бабу з речіцу на воду, та баба уше сіпала, а уше йęй вода вічьурела. Ішла йęдна жена, та йęй гуторела, же да замасці з блатом; та баба замасцела, та одньęсла воді. Альę вона ше длуго забавела, а дыідо ше погнывал, та дзвері замкнул. Баба ходзі коло дзверох, дурка, да йęй отворі, альę йęй дыідо ньę ростворел, та ше баба зобрала до льęса. Пошла до льęса, подойęла трі козі, направела трі ґомулы сіра, та прінеьęсла дому; а дзвері ешчі замкнуті. Мушела війсц на комін, та крічела на дыіда: Трімай, дыіду, поньавіцу, да ті серем дукатіцу! — А дыідо трімал та му баба пушьчела ґомульу сіра. А дыідо крічел: Сер, страко, йаке добре сереш! А баба пушьчела і другу. А дыідо ешчі крічел: Сер, страко, йаке добре сереш! А баба пушьчела і трецу. Дыідо заш крічел: Сер, страко, йаке добре сереш! Та вецка і дыідо одомкнул дзвері, та ше дыідо врадовал, же баба таке добре прінеьęсла. Альę дыідо уш праша жедол. Та ше пітал бабі, дзе назберала тот сір? А вона му гуторела, же у льęше. Та пошол дыідо з бабу до льęса, альę му баба гуторела, же да ньę перднеьę, бо козі росплаші, — та му заткала зош чьутку. А дыідо ішол, та нашол жалудза, та ше по ньго схільęл, а урана льęцела, та му чьутка віджьобала, та дыідо козі росплашел. Та і теraз жійу, кęд ньę помарлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Стрібер.

162. Небелиця.

Бул йęден чловек, мал йęдного хлапца, дал го служіц до йęдного чловека, до ґазді. Йак там служел, ґазда го рас послал до ольęйарны, да збівайу ольęй вос чьуткох. Хлапец пошол на коньęц до ольęйарны, ольęйарньа ньę дома. Пошла черныіці зберац. Вон ше піта кадзік? Га, тадзі, до польа. Йак пошол на польо, вірезал прут, та за ольęйарньу; отплашел йу дому. Пойдзе ґу йęдней верби, у тей верби дзіра, полно у ньęй ташьчьата. Цо будзе робіц? Хпа руку, ньę може вохпац; про-

бýйе глáву, та вóхпал. Повібéрал ташьчьáта: Дзе йіх полóжі? Прівáсал кошýльу, та йіх полóжел до пазýхі; íдзе дóму. Ешчі áпьі дóму ньę дóшóл, ташьчьáта ше віпіркáльі, зльęцéльі з ньім аш пот хмáрі. Кошýльа ше му віцáгла, ташьчьáта вільęтльі вóнка, а вон спáднул на óрсакдрáгу. І так ўдéрел ріц до жéмі, же дóраз вібіл о трі метéрі рíбу; та йу прéдал до кафáні. Кęт прíдзе дóму, а йóго óцец ше парóдзел. Цо бýдзе рóбіц тéраз? Мýші пойсц до кýма на ньęбо, до шветóго Пéтра. Пóйдзе до льęса, а там у льęше йęден сýньок стóйі; йęдна нóга му па жéмі, а йęдна на ньęбе. Так вон ше відрáпал на тóго суньóґа і пóшол аж на ньęбо. Йак дóстал пісмо от кýма Пéтра, та спе зіец дóлу, а сýньоґ — ньęт там. Цо бýдзе рóбіц тéраз, йак зíдзе дóлу? Кум Пéтро му гутóрі, же най íдзе до сушéда, най пожíчі сакáйтоў отрýбі, та най сéбе спýшчі пáньваш. Так вон зрóбел. Пожíчел отрýбі, ўпльęт пáньваш, уўйáзал ґýзел на стрéтку тáкі, йак сýвачь. Ўжал шíдло і фурóвік і шекęрку, та ше пýшчел дóлу. Йак дóшол ґу ґýзлу, та шéднул; ўлапéла го ноц там, та бýдзе поцóвац. Вівéртал дзіру с тім фуровíком, шідéлко зáбіл зос шекęрку, шéднул на шідéлко, шчíпал з ньóго дрéўка, та нá ньім óгньа клáдол. Кęд рáно пýшчел ше дóлу, вішльі крáві вóнка, одгрíзльі му с паньвáша; цо бýдзе рóбіц? Мýші ше спýшчіц дóлу. Спýшчел ше дóлу, барс ше удéрел. Но, áльę уж йак йę, льęм кęт пісмо ту. Íдзе кóло бáрі, а барз бул смійáдні. Бýдзе піц вóді. Кęд вон пóйдзе, а вóда ше змáрзла. Йак ше напíйę вóді, кęд ньęма с чім льад рóзбіц? А вон пробóвал зос чьóлом. Рóзбіл льад, льęгнул, та пíйę вóді. Док ше пáпіл вóді, брáда му прімáрзла ґу льáду. І там вон льęжел за трі тíжньі. Вéра вон барз зарóснул. Прíшла кáчька, спрáвела му гньíздо у брáде. І там ше ньęсла. Рас прíдзе фáркаш, позбéра вáйца, та пóйę, а сам дзвіґнул фост, та ше ўс..ал тóму нá нос. А тот ўлáпел з рукáмі зá хвост, та скрíчел: Упуй кýрйак! Фáркаш ше зльęкол, одóрвал го од льáду, а глáва остáла на льáду. Цо бýдзе рóбіц тéраз, кęд ньęма глáву? Пóйдзе дóму по шекęру, же глáву одбíйę. А шекęра ошекęрчéла, мáла дванáц шекęркі. Так вон ўжал йęдну шекęрку, прíшол до дольíні, óдбіл глáву, та полóжел на шíйу. Вéцка íшол дóму. Льęцéла кáчька, рýцел дó ньęй шекęрку, та йу зáбіл. Страцéла ше му шекęрка у пíрйу. Цо бýдзе рóбіц? Пóйдзе дóму по шíрку, же запáльі пíрйę. Прíньęсол шíрку, запáльęл пíрйę, шекęрка згорéла, а порíско остáло. Так вон íдзе дóму до ольęйáрньі, а па шóре на ульíці льýдзе тлáчьа прóсо на йáґоді. А вон йім гутóрі: Ньíґда сом ньę відзел, жéбі на дрéві прóсо тлачéльі! Слáма дóлу падáла, а прóсо гóре оставáло. Вóньі му гуторéльі: Ньíґда і мі ньę відзéльі, жéбі дáхто тáку глáву мал, жéбі мал чьóло на зáтку, да пáтрі на хрíбет, а кóнтьа на прéтку. Кęт пóйдзе до ольęйáрньі збíвац óльęй зос чьýткох, пасцíскáльі óсем літрі. Полóжел

до ко́тла, сам по́шол ну́ка, же ку́пі маку́хі. Ольєйа́рош мал су́ку, по́шла ґу ко́тлу, пойє́дла шіцок о́льєй. Слу́га віідзе во́нка, а ко́тел преу̌раце́ні, ольє́йу ньєт. Цо бу́дзе ро́біц? Гльє́да о́льєй. Кєт по́йдзе нот сла́му, а су́ка там льє́жі, та ше ольізу́йє. Цо з ньу бу́дзе ро́біц? Ничь, льєм з ньу до ша́йту. Кєд йу поло́жа до ша́йту та йу спі́шньу, та з ньєй надаве́лы два́нац лі́трі — а пе́рвей льєм о́сем мал! Слу́га гуто́рі: Цо́ то, же ве́цей ольє́йу йєст, йак пе́рвей? Ту му́ші буц і жґрі́ду. У̌жал о́льєй, пріньє́сол до́му, і так вон ве́цка у здра́у̌льу слу́жел ґа́зду.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мітра Паланчані.

Паралелї: Отсе оповідане розповсюднене у ріжних варіянтах і відмінах між усїми народами. Я подаю тут лиш ті видавя, в яких зібрана до нього лїтература: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, II, ст. 157—161, ч. 37—38. — В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 326—329, ч. 664—665. — Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, I, ст. 218—224, ч. 176—178; II, ст. 334-343, ч. 241—247. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 352—357 і 449—451, ч. 333—336. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 374—383, ч. 231. — М. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдот. литер., ст. 181—187. — Uhlands Schriften zur Geschichte der Dichtung und Sage, III, ст. 221—229.

Є й лїтературні перерібки деяких мотивів сього оповіданя, як: Г. Данилевскій, Украин. сказки: Сонъ въ Ивановскую ночъ. — П. Осташевський, Пів сотнї казок (Київ, 1869), ч. 50: Правда. — С. Руданський, Твори, I, ст. 126—136, ч. 85: Прислівя.

163. Пришита честь.

Бул йє́ґен чло́век у̌ йє́днім вала́льє; тот чло́век мал йєдно́го сі́на. Сін — бу́ло му ме́но Йа́нко; у суше́да ма́лы дзі́у̌ку. Кєт тот сін у̌ше хо́дзел до́ ньіх, льу́бел барз дзі́у̌ку. Кєд дзі́у̌ка і́шла да́рaз до ка́рчьмі, льє́бо ба́віц ше, у̌ше вола́ла суше́дового Йа́нка: Га́йде, су́шет, по́ме до вала́лу! — Льє́бо скоре́й сушед і́шол, во́н йу во́лал: Га́йде, су́шеда, по́цце, пойдзе́ме до ка́рчьмі танцо́вац.

Мац дзіу̌ко́ва йє́й гуторе́ла: Дзі́у̌ко мо́йа, чьу́вай се́бе чесц! — Дзі́у̌ка ньє розуме́ла, цо́ то зна́чі. Пітала ше сушедово́му Йанко́ві, бо суше́доу̌ Йа́нко чьул, кєд йу во́лал, же мац наказова́ла дзі́у̌кі: „Чьу́вай се́бе чесц“. Піта́ла ше во́на Йанко́ві: Су́шет, цо у̌ше мо́йа мац мньє наказу́йє, да йа чьу́вам чесц? — Ньє́ маш бріґі, ша йа знам ці йу до́бре прі́шіц, та йу ньє стра́ціш. — Кєд во́ны у̌йє́дно і́шлы до

ка́рчьмі танцо́вац, піта́та ше дзі́ўка сушедо́ві: Су́шед, кед зна́це прі́шіц мо́йу чесц, та мі прі́шіце, бо йу мо́жем стра́ціц. — Упар йу до капу́ркі, та прі́шіл. Во́на гва́рела: Мо́жем те́рас танцо́вац? — Вон йе́й гуто́рел: Мо́жеш те́рас танцо́вац, ньє́ маш брі́ґі, ньє одра́дзіш; до́бре сом ці йу прі́шіл.

Кет по́шлы до ка́рчьмі, танцова́ла, а́ньі ше ньє стара́ла, же во́на мо́же одра́дзіц сво́йу чесц. Кет мулатова́лы у ка́рчьмі, у́ж було полно́ці; віберайу ше до́му; во́на суше́да ньє сце оха́біц, же йе́й до́бре прі́шіл чесц: Су́шед, га́йде до́му. — Су́шед зоз ньу до́му, во́на ше му піта́ла: Га́йде, су́шет, прі́шіце мі е́шчі раз мо́йу чесц. — Су́шед гва́рел: Су́шела, ньє мо́жем те́рас ці прі́шіц, ньє́ мам цве́рні. — А во́на му гва́рела: Ей су́шед мой, ньє преведа́йце ше, бо йа до́бре знам, бо сом ма- ца́ла, же ві ма́це е́шчі два клу́пка па́лі. Та чьом же йіх ньє напочньє́- це? — Вон йе́й гуто́рел: Оха́бйам на дру́гі раз, же́бім мал прі́шіц.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґеької столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 70—71, ч. 204. — V. Hnatjuk, Das Geschlechtleben des ukrain. Bauernvolkes, I, ст. 213—215, ч. 239. — J. Nicolaidés. Contes licencieux de Constantinople, ч. 26. — Anthropophyteia, I, ст. 347—348, ч. 272 і ст. 360—362, ч. 279.

164. Співуча дївка.

Бул рас так йе́ден ста́рі, бога́ті чло́век. Ньє́ мал ньіко́го, льєм сіно́ву дзі́ўку, бо сін му у́мар. Йе́дна дзі́ўка за́ ньім оста́ла. То́ту дзі́ў- ку дьідо барс чьу́вал, же́бі во́на да́йак чьу́дом ньє пре́шла. Ньє мо́гла во́на по́йсц од ньо́го ньіґдзе аньі на пре́ход, з йе́дні́м сло́вом, так вам по́вем, же ньіґдзе. Раз во́на ше догваре́ла зос сушедо́вім леґі́ньом, бо у суше́да бул йе́ден ле́ґінь, во́на го барз льубе́ла, а ньє мо́глы ше ньі́ґда ньі́йак зісц. Та́к ше догваре́лы, дзі́ўка му гва́рела, же́бі вон ста́- нул ґу обла́ку на ве́чьар до дво́ра, та йак во́на бу́дзе шпі́вац, а вон най так ро́бі. — Прі́дзе ве́чьар, польєга́йу спац. А тот ста́рі чло́век кушьчі́чько глу́хі бул. Ле́ґінь ста́нул ґу обла́ку, йа́к му дзі́ўка запове- да́ла. Дзі́ўка спа́ла на кра́йу на посце́лы, а дьі́до прі му́ре. Раз дзі́ўка ґуто́рі дьідо́ві: Дьі́ду, шпіва́йме. — Дьі́до йе́й гва́рі: Ньє́ будзем. — Га́йда, дьі́ду мой зла́ті, та́к бім шпіва́ла, аж ньє́ знам цо ро́біц, та да шпіва́ме. — Дьі́до йе́й гва́рі: Ньє́ дзбам. — По́чьньє дзі́ўка шпі́вац: Льєм ті пома́ле Бене́дек, Бе́недек, док уложі́ме старо́го, старо́го! —

Вéцка дьíдо шпíва: Льęм ті помáле Бéнедек, Бéнедек, док уложíме старóго, старóго. — Кушьчíчько чекáйу, дзíўка заш пóчьньę шпíвац: Мóжеш уш прісц нýка, Бенéдек, Бенéдек, ўж сме уложéлы стáрого, стáрого! — Бéнедек прíшол нýкэ, та дзíўку ўлáпел так од зáтку, та так по жедльáрскі... (худобнóму ньę шльęбодно, льęм од затку). Дзíўка заш пóчьньę шпíвац: Льęм ті помáле Бенéдек, Бéнедек, бо зобудзíме старóго, старóго. — Бéнедек зрóбел свóйу робóту, та íдзе вóнка, а дзíўка шпíва: Мóжеш уш пойсц вóнка, Бéнедек, Бéнедек, уж ньę зобудзíме старóго, старóго. — Та ўше напрéдок дзíўка шпівáла, а дьíдо зá ньу шіцко ўше.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

165. Югас і Мадяр.

Бул йęден Мáдьар, мал вон йęдну жéну. То млáді бýлы, ньę бул оженьęті, льęм два рóкі. Ішол до йęдного валáлу зо свóйу жéну. Нá драже йęй гутóрел: Вíдзіш, жéно, да тáкі ше трáфі, цó бі сцел тéбе змéрвіц, йá бі го дóраз зáбіл! — Кęд вóньі дáтьęй íду, прíшол ґý ньім ў óчі йęден йýгас. Дóраз гвáрел: Знаш, цо йа надýмал? Йа твóйу жéну змéрвім. — А тот Мáдьар зльęкол ше, та дóраз гвáрел: А йа ньę дзбам. — Вон йęй гвáрел: Льęгай дóраз! — Вóна льęгла, а йýгас зá ньу. Піґал ше йýгас: Най ше му схíльі ґу ріці, най пáха, чі му шмéрдзі з ріці. Кęд му з ріці шмéрдзі, шíцок сір му дóма ше вошмéрдзел, а кęд му ньę чьýйę з ріці, тéді му сір ньę шмéрдзі. — О мáлі чьас заш му гутóрел: Ті, Мáдьар, пáтрі, чі мі рóўні вáйца! — Вон ше схíльęл, та пáтрел. Бо кęд мі ньę рóўні, мам двох брáтох, обідвóме мі помáрлы, а кęт су рóўні, обідвóме жíйу. — Мáдьар ше схíльęл і пáтрел та му гвáрел: Барз рóўні. — Уш тéді йýгас бул готóві.

Кęд íшлы дáльęй, пóчьала му жéна гутóріц, йаґ вóна го окламáла. Вон йęй гвáрел: Цíхо ті будз, най йа пéрші гутóрім. Кęд мі пéрші раз гвáрел: Схільь ше, чі мі шмéрдзі з ріці, барз му шмердзéло; знам, же му шіцок сір дóма шмéрдзі. На дрýгі зáвод кęт сом му пáтрел, чі му вáйца віша, йęдно му барз дóлу вішéло. Знам, же му обідвóме брáца умáрлы. — Жéна му гвáрі: І йа го дóбре превéдла. Доґ вон з ріцу раз удéрел, а йа ўше двá рас. — А вон йęй гвáрел: Ті го бáржей éшчі превéдла, йак йа!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

Паралелї: V. Hnatjuk. Das Geschlechtleben des ukrain. Bauernvolkes, I, ст. 105 -107, ч. 140.

166. Серб і Шваб.

Бул йєден чловек і жена його. Вібралы ше, ішлы до Сріму. Злогоньєл їїх йєден Рац; а тот чловек, цо ішол во жену, то бул Шваб. Пітал ше йім: Две ідзеце? — Ідземе до Сріму. — І йа там ідзем. — Пойдземе ўйєдно. — Алє йа з вамі ньє шмем пойсц, бо ві маце страшні бочькорі от швінскей скорі. Йа ше бойім. — Шваб му гуторі: Ньє бойце ше, то ньє страшне. Мойо бочькорі от швінскей скорі. — Йа ше барз бойім, ньє шмем пойсц з вамі. Пойдземе по Дунай. Ваша жена шеднье зо мну на чьамец, пойдземе преко; ваща жена ўраці ше назат, прівеже вас.

Кєт пошедалы на чьамец, Рац зо Швабіцу, пошлы даскєльо вага от крайу, ўлапел Рац Швабіцу, звальєл йу до чьамцу; а чьамец ньіхто ньє веслал. Шваб відзел, цо робі Рац; крічел: Рац! ту гунт[1]); май бочькор! Страшел го с бочькором. А йай, ту Рац, обешеньак, мойу жену лаві. Скочім до Дунайу, вас ўлапім. — Альє Рац ньє бал ше. С тім прешлы прейґа. Швабіца ше ўрацела назат по Шваба, а Рац пошол, ньє чекал Шваба, док прідзе. Кєт Швабіца назад ўрацела ше на чьамцу, пітал ше йей Шваб: Барс ті ше ганьбела? — Вера сом ше ганьбела так, аж мі ріц червена була. — А йа відзел, же ці була ріц червена, огаль з брега. — С тім вонькі ньє малы зватуу ньійаку.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

167. Як дротарі побачили папу.

Булы двоме дротаре, пайташе, та ше зішлы у Пешту; йєден гварі, же бул у Ріму, а дрugі у Бейчьу. Та тот, цо бул у Бейчьу, гварі, же відзел і пара і царіцу. А тот цар, гварі, ма і дзеці. Йа ньє знам, кєй му йіх чьорт напрáвел тоті дзеці. — А тамгот дрugі, цо бул уРіму: Но, йєден глупі, гварі, вон йіх напрáвел, хто бі му дрugі! — А тамтот му заш: Ей, ґварі, чьорта бі ше бабрал с ту шкарелну брідоту! А ті бул, поведа, у Ріму. А ті відзел там рімского оца? — Ба

---

[1]) Du Hund — ти собако!

йа го ньȩ віlзел. — Кáтона шéдзі на лáўкі, чьўйȩ, цо ше вóны згварйайу. Рас катóна гвáрі: А чі ві рáді відзіц тего рімскего óца? — А йакбі сме ньȩ бýлы рáді, кȩд бі сме льȩм мóглы льȩм віlзіц. — Катóна гвáрі: Йа го вам дóрас покáжем. Альȩ кльакныце на кльўпіцу, а гльȩцце сі на тот прóзор, а так то рýкі склóпце! Йа го вам гньȩт покáжем! — Вішол вóнка, спýшчел ногавіці, та зáдок вівáльȩл на óблак, та ўрáві йім: Ну, гльȩцце, абí сце знáты, áкі йȩ рімскі óцец. — А відыіме, відыіме, áкі йȩ. — А катóна заш йім гвáрі: Льȩм патріцȩ, жебí сце знáлы, акі йȩ. — А віlзіме, віlзіме. — Йак го уж відзéлы дóбре, а вон тéді прíдзе нáзад обльȩчéні нýка та ше йім піта тéраз: Но, чí сце відзéлы? — Відзéлы сме, гвáрі. — Йáкі же був? — Тáкі то тлýсті льíца мал (показуе) і нáздлуж ýста і йȩдно óко нáстред чóла і трóха бáйусі под брáду і тáкі нос, áко пульбак длугóкі!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Петра Горняка.

168. Дївка і дзвонар.

Бул йȩден вáлал, а ў тім валáльȩ бýлы двóме сушéдзі, барз дóбрі, ныíґда ше ньȩ вадзéлы, ныíґда ше ньȩ гнывáлы, йȩден до другóго ходзéлы. Бýло то йȩден чьас ў йȩшéны, кȩт ше ламáла кукуріца. Йȩден сýшед мал леґіньа, а другі мал дзіўку. У йȩдного бýло лýпац кукуріцу од лыеца. Лупáлы на гýмньȩ. Прішол і сýшедоў Йáнко помáгац йім лýпац. Досц длýго лупáлы, уж бýло полнóці. Гвáрел члóвек: Гáйде, чéльадз, уж досц бýло, пóме уш спац. Уш тáкой полнóці. — Розішлы ше шіцкі, льȩм óстал лéґінь сушéдоў з йóго дзіўку. Длýго ше забешедовáлы; і надýмал сушéдоў лéґінь, дá вон дзіўку звáлы до лыіеца і дá ше з ньу íгра. Кȩд уж бýло по полнóці трі годзіні, дзіўка ньȩ мáла дзéку ше з леґіньом íграц. Альȩ вóн йу на сілу звáльȩт. Вішчірел йу і сцел з ньу зрóбіц. Вóна положéла рýку мéджі нóгі і вон ныíйак ньȩ мог йȩй вóхпац. Дзвóнар пóшол дóдньа дзвóныіц; йак задзвóньȩл, а вóна рýку ўжáла, та ше прежегнáла; а лéґінь йȩй вóхпал. І даскȩльо мешáці уш ше познáло на дзіўкі, же остáла грýба. Пітал ше йȩй óцец і мац: Дзе ші, мóйа дзіўко, достáла, от кóго ші грýба? — Вóна му гвáрела: Йа грýба од дзвонáра; дзвóнар шіцко віновáті. — Прідал óцец до панóца, же цо зрóбел дзвóнар. Панóцец дал завóлац дзвонáра. Дзвóнар тáкі стáрі бул, же уж мал шесдзéшат і пейц рóкі. Прішол до пóпа, поп му гутóрі: Мой дзвóнар, ньȩ дóбра нá вас повіна. — Чьом? — Тот члóвек гутóрі і йóго дзіўка, же ві віновáті, же

во́на гру́ба. — Вон, чло́век, ше зага́ньбел і гуто́рел: Пано́цец, ньє кла́цце на́ мньє то́ту га́ньбу, йа ста́рі чло́век, уж мам шедзве́шат і пейц ро́кі, дзе́ бі йа то́то зро́бел? Йа́ бі ше га́ньбел од льу́дзох, ке́бім то́то зро́бел. Йа мо́жем пріша́гац, же́ йа у́ тім ньє вінова́ті. — Пітал ше пано́цец дзіу́кі: Дзіу́ко мо́йа, по пра́удзе ґу́тор, бо́ то і йа ньє ве́рім, же́бі тот дзво́нар бул вінова́ті. Му́шела ті з да́йакім дру́гім буц. — І о́цец на ньу там прет пано́цом; гуто́рел йей: Му́шіш по́весц, от ко́го ші гру́ба. — Во́на до ко́нца гуторе́ла, же дзво́нар вінова́ті. Йаґ уж дзіу́ка гуторе́ла панoцо́ві і дзвонаро́ві, йа́к то бу́ло: Мі ма́лы лу́пац кукуріцу; ше́длы сме ве́чьар лу́пац; су́шедоу Йа́нко прішол до́ нас, і во́н нам бу́дзе пома́гац. Лупа́лы сме, уж бу́ло полно́ці; мац і о́цец по́шлы льєгац спац, а Йа́нко ше ньє брал до́лу і йа́ з ным оста́ла лу́пац. Длу́го сме бешедова́лы, а вон наду́мал ме звалыц до лыісца. Зва́льєл ме, віго́льєл ме і сцел мі во́хпац. Йа́ там ру́ку положе́ла, з дла́ньу заткала і вон ньє мо́гол. Дзво́нар задзвоньєл, йа ше прежегна́ла, а Йа́нко мі во́хпал. І йа оста́ла гру́ба. — А пано́цец гва́рел: Бізо́у́но, же дзво́нар вінова́ті, а́льє Йа́нко суше́доу ба́ржей. Те́раз му́ші це Йа́нко у́жац за же́ну. Йа́нко бу́дзе твой чло́век, а ті бу́дзеш його же́на. Йа́нко бу́дзе то́му о́цец, а ті му бу́дзеш мац. — І те́раз жі́йу, кєд ньє пома́рлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Куліча.

169. Як батько учив сина з невісткою спати.

Бул йєден чло́век, мал йєдно́го сі́на. А тот його сін ньє бул с по́лного розу́ма. Альє уж мал два́цац ро́кі, та го о́цец наду́мал оже́ныц. Та йак го оже́ныл, та пе́ршу ноц по́шлы спац на́ пойт, та польєга́лы, та вон йу а́ны ньє ру́шел. Ра́но йак постава́лы, та ше йєй шве́кор пі́тал, же чьом йє та́ка сму́тна? — А во́на му гваре́ла: Ша ві до́бре зна́це; на́чь це го женьєлы, кєд йому же́ну ньє тре́ба, бо вон мньє тей но́ці а́ны ньє ру́шел. — А дру́гі ве́чьар кєд і́шлы спац, та му о́цец гва́рел, же кєт польєга́йу, та да́ йу да́кус ушчі́пньє. А во́ны йак по́шлы на́ пойт, а во́на сцельєла. Вон йу ушчі́пнул за́ ріц. А во́на ше обраце́ла ґу ньому с пре́тком, та ше відзвігла, та і́шла ґу ньому. А вон за́тком о́д ньєй, та спа́днул на дзіру до хлыі́ва. Во́на го вола́ла, а́льє вон ньє сцел вісц го́ре; та дру́гі дзень кєт стану́ла ра́но, та е́шчі смутньє́йша бу́ла. Пітал ше йєй о́цец, же чьом йє та́ка сму́тна? — А во́на гваре́ла оцо́ві: Ша ві до́бре зна́це, та начь ше мі піта́це; начь

сце го женьęлы, кęт вон шальęні, бо йому жєну ньę трєба. Кęт сом вечьар вішла на нойт посцєльіц, та йак сом сцельęла, вон ме ушчіпнул за ріц; йа думала, же то будзе дацо, та сом ше обрацєла на ньго, а вон ше так поплашел, та ішол заткем, та спаднул на дзіру до хльіва, та ше потлук, та ньę прішол аньі горе ґу миьę. — А оцец справел йім посцілку у хльіве. Йак ішлы вечьар спац, та му оцец гварел: А ті, мой сіну, ідз на ньу горе. — Йак пошлы до хльіва спац, вона йак посцельęла, та льęгла. А вон положел драбінку, опар о грęду і вішол горе. Вона го волала ґу себе, жебі льęгнул ґу ньęй, альę вон йęй гварел, же му так оцец гуторел, да ідзе горе на ньу; та вон отальньę ідзе.

Кęд рано поставалы, вона ешчі слутньęйша була; та ше йęй пітал оцец, же чьом йę така-смуґна? — А вона му гварела: Ша ві добре знаце. Положел драбінку вечьар, вішол горе, та ньę сцел отамаль зісц, же йому оцец гварел, да вон ідзе на миьę горе; та йа цалу ноц сама спала, та йому жену ньę треба. — А оцец послал свойу жену пресц до валалу, а свойого сіна і ньęвесту до хіжі пріволал, та так йім гварел: Но ті, мойа ньęвесто, терас ше зобльęчь, та кукньій ту на патку; а ті, мой сіну, войдз до ньęй. — А вон оцові так гварел — зньал калап, та гварел: Кęд йа ту мушім войсц, а ві здраві оставайце, бо йа ше назад ньіґда вецей ньę урацім! — А оцец му гварел: Та ньę так, чекай, най це научім! Та так оцец го научел.

Зап. в серпни, 1897, в Копурі, Бач-Бодроґської столиці від Миколи Олеара.

170. І в любощах недобре переборщувати.

Бул йęден чловек, мал жену барс красну. Його жена уше сцела, да два рас кажду ноц йу змерві. І чловек такі бул мізерні, сухі, застарані; пошол до віньіці, копал. Ідзе тамаль йęден катона старі уж, опшіт достат. Піта ше того чловęка: Цо йę такі смуґні? — Ньę пітай ше мі, бо мі ньę поможеш. — Йа вельо пробовал, може бун, же і тебе поможем. — Чловек му почньньę гуторіц: Йа мам жену таку, кажду ноц мушім два рас. А уш аньі ньę можем. — А вон му гуторі: Ньę маш бріґі; кęт твойа жена прідзе на поладньę, пріньęше ці полудзенок, а йа вежньęм йęдну путоньу полну з глыну та будзем копац. Вона кęт ше будзе пітац, чьом так копам, а ті йęй ньę гутор ньічь, най вона ше миьę піта.

Ту жена уж. Прінье́сла полудзе́нок, піта ше, цо́ то за чло́век, же та́к ко́пе? — Вон йе́й гуто́рі, же́ то надны́чьар. — А чьом так ко́пе с то́ту глыіну. Волайце го, най прідзе полуднько́вац. — А вон нье́ сцел прісц. Во́на по́шла ґу нь́ому, піта ше му: Гібай полуднько́вац. — Вон йе́й гуто́рел: Нье пойдзем, бо му́шім покуто́вац. — Та чьом? — Вон йе́й гуто́рі: Нье по́вем ці, бо́ мі нье помо́жеш. — Во́на го піта, да йе́й віво́ла. — Вон йе́й по́чьнье бешедо́вац: Йа мал же́ну, та сом му́шел ка́жді дзень два́ рас, та ше йе́й розда́рла аш по са́му ріц. — Но льем о́хап, а гібай йе́сц. — І вон по́шол. Же́на пона́гльа, же́бі ше найе́длы, а да ско́рей ідзе до́му. Кет ше уш найе́длы, зобра́ла ше то́та же́на до́му; кет пріпла, до́раз завола́ла своййо ма́ле дзіўчьа́тко та ше йе́й піта́ла: Но́ лье' ті, дзіўчьа́тко, бу́дзеш па́тріц, чі мо́йо дзірі дальеко йе́дна од дру́гей? — Дзвігла но́гу на па́тку, дзіўчьа́тко закукова́ло, чі дальеко йе́дна дзіра од дру́гей: Йай, ма́мо, уж льем на йе́дну сла́мку шіро́ке ма́це, же ше вам нье віду ўйе́дно! — Но, че́кай, ша вон ве́цей нье бу́дзе два́ рас ка́жду ноц, бо ке́д бу́дзе е́шчі так за тідзен, бізо́ўно уш нье шіро́ке та ше мі мо́же за́дрец, та мо́жем так у́мрец, йаґот то́го чլове́ка, цо у́ нас ко́пал; бо і тот чло́век пра́ўду гуто́рел, же ше його же́ні зада́рла ўйе́дно обідва дзірі. — Кет тот ґа́зда ше му пітал, чі му помо́же у́ тім, а во́н гва́рел: Нье маш бріґі. Нье да ці а́ньі раз за ме́шац. — Прішол ґа́зда до́му, віплацел надньічьа́ра. Надньічьар преноцо́вал у то́го ґа́зді; ра́но по́шол.

Ґа́зда лье́гнул ґу ґаздіньі, чьуду́йе ше, цо ґаздіньа нье напасту́йе на́ ньго. Вон йе́й гуто́рел: Же́но, гайде, будзе́ме ше да́кус льу́бовац. — А во́на му гро́зом отпове́дла: Нье маш ве́цей зо́ мну ше льубо́вац два́ рас ка́жду ноц. — Та чьом? — Та за́ то: Тот надньічьар, цо у́ нас ко́пал, тот мі так гуто́рел, же вон мал же́ну, та вон на́ тім бул, же ка́жду ноц два́ рас муше́ла з ньім ше льубо́вац, та ше йе́й подра́льі дзірі, та поку́ті се́бе за́дал, за́ то ко́пал у́ нас с по́лну путо́ньу глыіні. — А чло́век йе́й отпо́вет: Відзіш, ті шальена, так і ті на́ мнье напа́дла, же йа му́шел два́ рас ка́жду ноц те́бе льубо́вац. Да е́шчі со́м це му́шел да з два тіжньі так льубо́вац, йаґ до те́рас, та бі ме чьорт му́шел у́жац. — Во́на му гваре́ла: То ньічь, цо ті, а́лье йа бі е́шчі да з два тіжньі мо́гла, а ве́цка бі ше мі уж роздра́ла, бо да́ мі опа́тріш, та уж мі йе́дна дзіра од дру́гей ньедальеко, льем на йе́дну сла́мку. Те́раз нье будзе́ме ше льубо́вац, льем рас ка́жді тідзень. — А вон а́ньі за́ тім нье дбал. Відзіш, же́но, кет чло́век ве́льо піййе, та́ ше і опіййе; кед ве́льо йе, та ше ожа́бі, жолу́док се́бе погу́бі; кед ве́льо чло́век гуто́рі, та́ ше ушльіньі; кет ве́льо ше льубу́йе, та ше і утру́йе. Превершене ньічь ньедо́бре, по шо́ре ше льу́бовац, по шо́ре йе́сц і піц. — І так на да́льей до́бре жільі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиції від Осіфа Куліча.

171. Рац і Шваб.

Бул йеден ва́лал, так ше во́лал Де́спут-Сент-Іван. У тім вала́льє біва́льі Ра́ці і Шва́бі; поміша́ні ме́джі Рацамі бу́льі Шва́бі. Йе́ден Шваб мал кра́сну же́ну, а суше́да мал Ра́ца. Швабіца го барз льубе́ла то́го Ра́ца, бо йей Шваб бул черве́ні, йак ро́ўка. Тра́фело ше, же по́шла Швабіца до загра́ді, садзе́ла бу́ндавово ма́ґі до гньі́зда. Во́на ке́льо рас положе́ла ма́ґі, дзвіґла су́кньу го́ре і зоз го́лу ріцу уде́рела до то́го гньі́зда. Уше то́то пове́дла: Най бу́ду та́кі бунда́ві, йак мо́йа ріц! Альє во́на ньє зна́ла, же су́шед Рац прі про́шьчьу дзвіґнул ґа́чьу, та шікал. І вон йу до́раз ньє оба́чел. Слу́ха, цо його суше́да гуто́рі, кед бунда́ві са́дзі. Швабіца заш дзвіґла су́кньу, удере́ла з ріцу: Най бу́ду та́кі бу́ндаві, йак мо́йа ріц! Бо во́на ма́ла ве́льку барз ріц. Сце́ла, да бу́ду ве́лькі і бунда́ві. Су́шед у́чьул то, та йей на́зад о́тповедол: Най ма́йу та́кі коре́ньі, йак мой! — Швабіца те́ді відзе́ла, же су́шет слу́хал. На дру́ґі дзень по́шол Рац на́ польо, по́шол до Швабо́вей кукуріці і се́бе ла́мал до ме́ха. Прі́шол Шваб зос Швабіцу на ко́чьу на по́льо. По́шльі до кукуріці, чьу́льі, же хто́шка йест у́ йіх кукуріці. По́шльі да́льей, віздзе́льі, же то су́шед Рац. Піталі ше му: Цо ті ту ро́біш? — Вон йім гва́рел: Йа даске́льо кукуріці віламал, сцем о́дньесц до́му. — Че́кай, те́рас одвеже́ме це до вала́лскей хіжі. — У́жальі го на́ кочь, о́двежльі го до́му.

То уш бу́ла ноц, ньє мо́гльі ско́ньчіц ньічь у вала́лскей хіжі. Му́шел Рац ноцо́вац у Шва́ба. Посцелье́льі му по́ хіжі, же́бі лье́гнул з ньіма на по́сцель. Кед во́ньі польега́льі, Швабіца до стре́тку, Рац ґу му́ру, а Шваб на́ край. Рац Швабіцу о́ткріл од за́тку, по́чьал йу ру́шац. Швабіца е́шчі го з ріцу прібіва́ла: А дам йа те́бе те́раз! Бу́дзеш ті крадну́ц кукуріці? — А Шваб ше йей піта: Дай по́кой, ньє ру́шай го до ра́на, а на ра́но пойдзе́ме до вала́лскей хіжі, та най во́ньі там му су́дза. Му́ші нам запла́ціц. — А во́на е́шчі ба́ржей прібіва́ла з ріцу, а у́ше му гваре́ла: Бу́дзеш кра́днуц кукуріці, ті обеше́ньак йе́ден? А во́на так і сце́ла, же́бі Рац по́шол на по́льо кра́днуц кукуріці, бо во́на го льубе́ла, а і́ншак ньє мо́гла з ньім буц прет Шва́бом; за́ то го на́месцела і на по́сцель ґу се́бе. — Шваб ше йей пітал: Ньє бій го, дай му по́кой, досц му бу́дзе, кед го бу́ду біц поліца́йі. — А во́на гва́рі: Дам йа йому, на́й зна, ке́ді кра́днул кукуріці. — А Рац йойчел, же то його барз бо́льі, кет Швабіца го з ріцу біла.

Кęт прішло ра́но, поставáлы, одвéдлы го до валáлскей хіжі. Дóраз біроў пітал ше: Цо то нóве? — Шваб гутóрі: Крáднул кукуріці, тá зме го ўлапéлы і прівéдлы дóму. — Пітал ше йім біроў: Кęлі то бýло? — Шваб гвáрел: Фчьéра вéчьар. Та ý нас і попóвал, бó сме ше бáлы, же вон сцéкньę. — А біроў ше пітал: Дзé сце го завáрлы? — Швабіца ше озвáла: Біроў — ўрам, завáрлы сме го до хіжі, посцельéла сом пóсцель, Рáца сом намесцéла ґу мýру, а сáма сом льéгла дó стретку, а мой члóвек льéгнул нá край. — А Швабіца в óком на бірóва джьмуркáла, жéбі біроў знал, йак трéба осýдзіц Рацóві. Шваб гвáрел біровóві: Мóйа жéна го біла теи нóці. — А Швабіца гвáрела: Біла сом го, áльę льęм з ріцу. Йа го біла в ріцу, аж му брух твáрді бул. — Біроў ше нашмéйал, же йак вóны го штрофáлы. Рац ше поносýйę, же го побілы, же му шіцко Швабіца з йęй ріцу вáйца потлýкла. — Біроў гвáрел: Іце дóму, а намірце ше крáшньę, бо éшчі ві будвéце віновáті, жé сце напрéдок го побілы. Ньę шльęбóдно сам сéбе сýдзіц!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Hauptmotive der Erzählungen.

I. FABELN.

1. Die Äffin und ihre Jungen. Die jungen Affen essen eine Nuss samt der Schale und klagen über den bitteren Geschmack. Die Mutter schält den Kern aus und gibt ihnen denselben zu essen.

2. Affenliebe. Die jungen Äffchen töten einander vor Neid.

3. Wie eine Füchsin eine Krähe überlistet hat, den Hirten aber zu überlisten nicht vermochte. Die Krähe krächzt und lässt so ein Stück Fleisch aus dem Schnabel fallen, das nun die Füchsin verzehrt. Darauf schlüpft die Füchsin in eine Speisekammer und frisst sich satt, wird aber von dem Schafhirten getötet.

4. Wie eine Füchsin sich an einem Wolf gerächt hat. A. — 5. Löwe, Fuchs und Wolf. B. — Der Wolf wird auf Befehl des Löwen zerrissen, weil er von der Füchsin übel gesprochen.

6. Der kranke Löwe und der Fuchs. Der Fuchs hütet sich, dem kranken Löwen nahe zu kommen, um nicht von ihm zerrissen zu werden wie andere Tiere.

7. Die Listen der Füchsin. Eine Füchsin springt aus einem Brunnen heraus mit Hilfe eines Ziegenbocks, den sie dahin gelockt. Sie erzählt den Hühnern von dem allgemeinen Frieden unter den Tieren, sie flieht aber selbst, sobald sie das Gebell der Hunde vernommen. — Sie kann eine Weintraube nicht erreichen und sagt darum, sie sei noch grün. — Sie frisst ein Vöglein, das andern guten Rat erteilte, sich selber aber zu raten nicht verstanden.

8. Hund und Wolf. Der Wolf will den Hund schlagen, weil ihm dieser Stiefel zu machen versprochen und ihn beschwindelt hat, er macht aber Frieden mit ihm, sobald er seine Gefährten sieht.

II. LEGENDEN.

9. Gott und der Satan Danica — erschaffen das Paradies. Danica badet im Meere, der Erzengel Michael aber flieht indes mit seinen Gewändern.

10. Das Marterholz. Adams Sohn bringt drei Reiser aus dem Paradies und pflanzt sie an dem Grabe seines Vaters. Aus den Reisern erwachsen Bäume; sie wurden gefällt und sollten zum Tempel (Salòmos) verwendet werden, da sie aber verdorben werden, dienen sie als Fusssteig, bis endlich das Kreuz für Jesus daraus gezimmert wird.

11. Der Märtyrertod der sieben Makkabäer, die ihren Glauben nicht verleugnen wollten, und die Strafe, die den König Antiochos ereilt hat, weil er sie gemartert.

12. Das Wunder bei Christi Geburt. Die Tochter des Schmieds, der die Nägel geschmiedet, womit Jesus ans Kreuz geschlagen wurde, gewinnt das Augenlicht wieder, ja, es wachsen ihr wieder die Hände an den Leib, sobald sie Jesus gleich nach seiner Geburt berührt hat.

13. Wie Petrus Gott gewesen und es nicht weiter sein wollte, als er Kälber hüten musste.

14. Der Lohn für das Nachtlager. Zum Lohn für das gewährte Nachtlager lässt es Christus geschehen, dass sein Wirt die in der Frühe angefangene Arbeit bis zum Abend nicht fertig machen kann.

15. Wann die Menschen an Christus denken. Nur in der Not, solange ihnen aber das Glück hold ist, lassen sie sich's nicht einfallen, — wovon sich der hl. Petrus selbst überzeugt hat.

16. Petrus liest die Weichselkirschen auf, die Christus absichtlich, ihm zur Lehre, auf den Boden fallen lässt.

17. Christus und die Fischer. Christus nährt mit Fischen und Broten fünftausend Menschen.

18. Christus belebt einen Jüngling wieder, den Sohn einer armen Witwe.

19. Warum die Juden so gern schwören tun? Weil schon jener Jude eine Lüge beschwor, der mit Christus ging und ein Häuflein Geld bekam dafür, dass er ein Stück Käse gegessen hat.

20. Christus und die Samariterin. A. — 21. Christus und die Sünderin. B. — Christus eröffnet der Sünderin beim Brunnen, dass sie drei Kinder umgebracht.

22. Gottes Hilfe. Des Faulen Schicksal. Sein Werk kann man nur dann mit Erfolg vollenden, wenn Gott seine Hilfe gewährt. — Einem faulen Burschen teilt Gott eine arbeitsame Frau zu.

23. Wie Bauern dem hl. Petrus seinen Eifer vergalten. Sie bleuten ihn ordentlich durch, weil durch seine Schuld ihnen das Stroh von dem am Sonntag gedroschenen Getreide verbrannt war.

24. W i e C h r i s t u s e i n e D i r n e b e s t r a f t e, d i e i h n m i t W a s s e r ü b e r s c h ü t t e t. Die Dirne brachte einen unehelichen Sohn zur Welt, zu dessen Hochzeit dann Christus mit dem hl. Petrus kam.

25. W e m i s t e r l a u b t l i e g e n d z u e s s e n? Den Mähern, weil ihre Arbeit gar so schwer ist.

26. C h r i s t u s u n d d e r hl. P e t r u s a u f d e r W a n d e r s c h a f t. Wegen Ungehorsams bekommt Petrus kein Nachtmahl und leidet Hunger. — Er hofft in einer Kutsche zu fahren, fährt aber auf einem mit Steinen beladenen Wagen. — In einer Schenke will er nicht mit Betrunkenen tanzen, weshalb er von ihnen zweimal durchgeprügelt wird. Der Schluss = Nr 25.

27. W i e d e r hl. P e t r u s e i n e m S o l d a t e n u n d e i n e m B a u e r h a l f. Der Soldat bekommt von Petrus einen Schnappsack, der stets mit Brot und Schinken gefüllt ist; ein Fässchen, das stets voll Wein ist; eine stets rauchende Tabakspfeife; einen Stock, der jedermann schlägt. Mit Hilfe dieser Gegenstände gelangt er in den Himmel. — Einem armen Bauer pflügt der hl. Petrus den Acker, sät und eggt ihn, der Arme aber hat trotzdem nichts davon, weil er sein Feldstück einem Juden verkauft.

28. C h r i s t u s u n d d i e A p o s t e l b e i d e m b ö s e n K a i s e r. Der Kaiser will die schöne Frau des Armen bekommen, darum heisst er ihn unter Androhung der Todesstrafe über Nacht eine Kirche erbauen, einen Weinberg pflanzen und am Morgen daraus Wein bringen, Christus mit den Aposteln zu ihm zum Mittagsmahl holen. Christus hilft dem Armen alle die Arbeiten verrichten, den Kaiser aber verwandelt er in einen Stein.

29. W i e C h r i s t u s u n d d e r hl. P e t r u s d i e L e u t e a u f d i e P r o b e s t e l l t e n. Christus schenkt zweien Leuten einen Weinberg unter der Bedingung, dass sie keinen Armen unbeschenkt von sich weisen; sobald aber der eine von ihnen sein Wort bricht, wird ihm der Weinberg durch ein Gewitter vernichtet.

30. C h r i s t u s' S t r a f e u n d L o h n. A. — 31. C h r i s t u s u n d d i e d r e i G e b r ü d e r. B. — Christus schenkt jedem von drei Brüdern ein Anwesen unter der Bedingung, das sie nie einem Armen ein Almosen verweigern. Die beiden älteren halten ihr Wort nicht ein und werden zu Steinen, der jüngste aber nimmt nicht allein die Armen auf und bewirtet sie, sondern opfert sogar einem derselben (Christus) sein eigenes Kind, um ihn gesund zu machen, wofür ihm Christus noch seine Habe vermehrt und die älteren Brüder wiederbelebt.

32. C h r i s t u s u n d d i e S ö h n e d e r W i t w e. Die beiden älteren Söhne wollen Christus nicht bewirten und kommen um, der jüngste aber

bewirtet ihn und erhält viel Geld. Eine Dirne will es stehlen, sie wächst aber an die Kiste an und mit ihr alle anderen, die daran rühren, bis sie von dem Eigentümer des Geldes befreit werden.

33. Der Zöllner, Christus und der Rote Recke. Christus verleiht dem Sohn des Zöllners die Gabe, sich in einen Fisch, einen Hirsch und eine Taube zu verwandeln. Also beschenkt, macht sich dieser auf den Weg, um dem Kaiser, der einen Krieg führt, von seiner Tochter einen Glücksring und ein Tüchlein zu holen, wofür er der Prinzessin Hand erhalten soll; unterwegs aber wird er im Schlafe von dem Roten Recken getötet, der hierauf Ring und Tüchlein raubt und die Hand der Prinzessin fordert. Unterdessen wird der Getötete von Christus wiederbelebt, kommt zum Kaiser, liefert Beweise, dass er es ist, der Ring und Tüchlein erworben, und heiratet die Prinzessin, worauf der Rote Recke durch Pferde zerrissen wird.

34. Wie ein Armer mit Hilfe einer Zauberrute des Kaisers Eidam geworden. Ein Bursche belebt mittelst einer von Christus erhaltenen Zauberrute einen Fisch. Dafür weiss ihn dieser so zu verstecken, dass ihn die Prinzessin nicht einmal mit Hilfe ihres Zauberspiegels finden kann und gezwungen ist, ihm ihre Hand zu reichen.

35. Christus vor seinen Leiden. Bericht über die letzten Lebenstage Christi vor Judas' Verrat und den Leiden des Heilands.

36. Die Leiden Christi. Eine ausführliche Erzählung über die letzte Woche des irdischen Lebens Christi, seine Leiden und Martern, Tod und Auferstehung.

37. Die hl. Jungfrau in Bačyncji. Über die Wunder, die die hl. Jungfrau bewirkt, deren Bild in einem Brunnen in Bačyncji erschienen ist.

38. Die hl. Jungfrau von Mariajud. Über die Erscheinung eines Bildes der hl. Jungfrau in einem Brunnen zu Mariajud.

39. Die hl. Jungfrau erlöst von dem Satan eine fromme Frau, die diesem von ihrem Manne versprochen war, welchen der Teufel mit Gold betört, indem er ihn gleichzeitig glauben gemacht, dass sie ihm untreu sei.

40. Die hl. Jungfrau und der Satan. Der Satan raubt einer Frau ihr Kind und wirft es in einen Graben, die Missetat wird aber von der hl. Jungfrau entdeckt.

41. Die hl. Jungfrau erlöst Sünder. Die hl. Jungfrau will eine Sünderin an einem Seil aus der Hölle heraufholen, das Seil aber reisst und die Sünderin fällt wieder in die Hölle hinab.

42. Wie die hl. Jungfrau ein unschuldiges Weib vom Tode erlöst, indem sie den Beweis erbringt, dass nicht sie ihr Kind erwürgt hat.

43. Der Heidenkaiser, die hl. Veronika und Pilatus. Der Kaiser wischt sich mit dem Tuch der hl. Veronika ab und wird gesund, worauf er den Pilatus zur Verbannung verurteilt.

44. Über den hl. Onuphrius. Ein Kaiser wirft sein Kind ins Feuer, nachdem ihn der Satan überzeugt, dass es nicht von ihm sei. Da jedoch das Kind nicht verbrennt, erkennt er die Lüge und nimmt das Kind wieder auf.

45. Die Auffindung des hl. Kreuzes. Ein Heidenkaiser empfängt die hl. Taufe und genest von einer schweren Krankheit. Hernach sucht er nach dem Marterholz, woran Christus gehangen, findet es und bringt es in die Kirche zu Jerusalem.

46. Die büssende Maria. Ein liederliches Weib büsst viele Jahre hindurch, worauf ihr ihre Sünden vergeben werden.

47. Maria, die Mörderin. A. — Eine Mutter bringt ein Kind von ihrem eigenen Sohne zur Welt, tötet es und zieht übers Meer nach einem anderen Lande, das Schiff will sie aber nicht tragen. Sie wird in einen Kahn gesetzt, mit dem sie auf den Meeresgrund versinkt.

48. Eine arge Sünderin. B. — Eine junge Frau vergiftet ihrem Buhlen zu Liebe ihren Gemahl und bringt nachher ihre eigenen Kinder um. Von ihrem Buhlen verstossen, zieht sie übers Meer, das Schiff aber, das sie besteigt, will so lange nicht von der Stelle, bis sie ins Meer hinabgeworfen wird.

49. Wie ein Sohn seine eigene Mutter geheiratet. A. — Ein Sohn heiratet ahnungslos seine eigene Mutter und zieht, sobald er es in Erfahrung gebracht, in die Welt aus, die Sünde zu büssen. Er wird in ein Hüttlein gesperrt und der Schlüssel dazu in die See geworfen. Nach einiger Zeit wird der Schlüssel in dem Magen eines Fisches gefunden, der büssende Sünder aber liegt bereits tot in der Hütte.

50. Wie ein Blutschänder zum Papste gewählt wurde. B. — Eine Prinzessin wird von ihrem Bruder schwanger und bringt einen Knaben zur Welt, den sie einem Fischer übergibt. Der Knabe wächst in einem Kloster auf, zieht dann in den Krieg, schlägt den Landesfeind und heiratet auf Verlangen des Volkes die Prinzessin, seine leibliche Mutter. Nachdem er bald darauf seine Sünde erfahren, büsst er sie in einem einsamen Kirchlein ab, wo er von den hohen Würdenträgern aufgesucht und, weil er in dem Rufe eines Heiligen steht, zum Papste gewählt wird.

51. Von dem hl. Alexius. Alexius wird von seinen Eltern zu einer Ehe gezwungen, verlässt aber gleich nach der Trauung seine Gattin und lebt fortan als Anachoret. Nach geraumer Zeit kehrt er als Bettler zu seinen Eltern zurück, lebt seitdem bei ihnen und stirbt unerkannt. Erst nach seinem Ableben wird er infolge eines Schreibens, das er hinterllassen, wieder erkannt.

52. Der Satan im Kloster in Gestalt einer Dirne und der hl. Antonius. Der Satan will den Prior des Klosters zur Sünde verlocken, indem er die Gestalt einer Dirne annimmt, der hl. Antonius aber lässt es nicht zu.

53. Wie Antonius aus einem Heiden ein Christ geworden. Ein reicher Herr, namens Antonius, will zum christlichen Glauben übertreten, darum übernachtet er in einer Kirche, wo er von den Teufeln auf jegliche Weise geschreckt wird. Sie müssen jedoch unverrichteter Dinge abziehen, worauf er mit seiner Frau sich taufen lässt.

54. Der büssende Sünder. Ein Raubmörder (gewöhnlich Madej genannt) will für das Heil seiner Seele sorgen und nimmt die Busse an, die ihm von einem Geistlichen auferlegt wird: er springt ins Feuer und verbrennt. Zwei Knöchlein von ihm bringt der kaiserliche Jäger nach seinem Hause, die Prinzessin verschluckt eines derselben und bringt einen Knaben zur Welt, der vor einem Wirtshause den Hut lüftet, mit Saufbolden Grüsse austauscht, einen Geistlichen, der Stiefel für sieben Jahre bestellt, verspottet, endlich die Seele des Geistlichen (als Engel) ins Jenseits befördert.

55. Sohn der Sünde. Ein Geistlicher gewinnt einen von der eigenen Mutter dem Satan zugesagten Knaben demselben ab, worauf dieser bei ihm lebt.

56. Wie ein Weib Mönch war und als Vater anerkannt wurde. A. — 57. Wie die hl. Theodora Mönch gewesen. Ein Mädchen legt Mannestracht an und tritt in ein Kloster. Dort verführen die Mönche eine Frau und schieben die Schuld auf das als Mönch verkleidete Mädchen. Sie nimmt die Schuld auf sich und erzieht das ihr gebrachte Kind, nach ihrem baldigen Tode aber kommt ihre Unschuld an den Tag.

58. Die Prinzessin als Mönch. Eine Prinzessin verkleidet sich als Mann, wird Mönch und befasst sich mit Heilkunde, worin sie grossen Ruf erlangt. Die Kaiserin, ihre Mutter, führt ihre zweite Tochter zu ihr herbei und als diese schwanger wird, wird die Schuld dem vermeintlichen Mönche zugeschoben, den nun der Kaiser zu sich führen lässt, um ihn zu bestrafen. Der falsche Mönch stirbt und die Lüge kommt an den Tag.

59. Das Wunder, das an einem Gehängten geschehen. A. — 60. Das Wunder des hl. Lukas. B. — Ein reiches Fräulein will mit einem Bauernburschen, der in ihrem Hause übernachtet, eine Sünde begehen und als er ihr Widerstand leistet, wirft sie Gold in seinen Sack. Der Bursche wird wegen Diebstahls gehängt, stirbt aber drei Tage lang nicht. Da wird er vom Galgen heruntergenommen und anstatt seiner das Fräulein gehängt.

61. Wie eine lebendig Begrabene wiederbelebt wurde. Eine junge Frau wird lebendig begraben, weil sie eine andere vergiftet hat, die Muttergottes aber rettet ihr das Leben.

62. Der bestrafte Sohn. Der Sohn versteckt eine Speise vor seinem Vater, die in einen Frosch sich verwandelt. Er wünscht dem Vater den Tod; da stirbt der Vater, drei Tage nachher aber folgt ihm auch sein missratener Sohn.

63. Fromme Schwestern. Eine arme Schwester geht wegen einer grossen Kinderzahl nie in die Kirche, nach ihrem Tode aber kommt sie trotzdem in den Himmel.

64. Die heiligen Frauen in der Wüste. Eine reiche Witwe, die nicht zum zweitenmal heiraten will, verteilt ihre Habe unter die Armen, selbst aber geht sie mit ihrer Dienstmagd in die Wüste, wo beide von einem Vogel mit Nahrung aus dem nahen Kloster versorgt werden. Ein Steuereinnehmer findet die beiden Frauen wieder auf, sie beten und verscheiden.

65. Christus auf dem Bild als Zeuge für einen Kaufmann, der Geld bei einem Juden geliehen und ihm dasselbe zurückerstattet hat.

66. Geld als Ursache des Todes. Drei Gefährten finden Geld und bringen um dessentwillen einander um.

67. Die hölzerne Brezel. Ein Engel schenkt einem armen Manne zu Ostern eine so schöne hölzerne Brezel, dass der Reiche mit ihm tauscht und der Arme so in die Lage kommt, das Fest mit zu feiern.

68. Gott weiss, womit er den Menschen strafen soll. Ein reiches Ehepaar kommt um alle seine Habe, sein Geld aber, das in der Höhlung eines Baumes verborgen war, wird von dem Wasser fortgeschwemmt. Ein armer Nachbar fängt den im Wasser treibenden Baum mit dem Gelde auf und steckt es den Verarmten nach und nach unmerklich zu — umsonst, denn das Geld gelangt nicht an sein Ziel.

69. Der Tod als Gevatter. Der Tod tritt als Gevatter bei einem Armen auf und macht ihn zu einem Wunderdoktor, so dass er binnen kurzer Zeit reich wird, bald darauf aber sterben muss.

70. Der Ritter und der Tod. Der Ritter, der auf seine Macht pocht, erklärt, er fürchte sich vor dem Tod nicht; mit ihm zusammengetroffen, ändert er seine Meinung und fleht ihn umsonst an, ihm das Leben zu schenken.

71. Von einem Kaiser, der mit einem Dieb auf Diebstahl ausging und so dem Tode entging, der ihm von Verschworenen zugedacht war.

72. Der bestrafte Kaiser. Ein Engel nimmt Gestalt und Kleidung eines stolzen Kaisers an und besteigt seinen Thron, der Kaiser aber irrt elend umher, bis er sich demütigt.

73. Glück und Unglück. Ein armer Mann sucht das Glück auf, um sich zu erkundigen, warum er so unglücklich sei; bei dieser Gelegenheit befragt er es auch über andere Leute und kehrt mit dem erhaltenen Bescheid zurück.

74. Gespräch zwischen den Getreidegarben auf dem Felde über die Liebe Gottes.

III. GESCHICHTLICHE ÜBERLIEFERUNGEN.

75. Zar Eleasar, Miloš Obilič und die Schlacht auf dem Amselfelde („Kossowe Pole“). Der ältere Eidam des Zaren der Serben, Eleasar, hinterbringt seinem Schwiegervater vor der Schlacht auf „Kossowe Pole“, sein anderer Eidam Obilič wolle ihn verraten. Obilič, der es erfährt, weist die Verdächtigung ab und schwört zum Beweis seiner Unschuld, er werde in das Türkenlager hingehen und den Sultan Murat töten, was er auch vollführt. Die Türken schlagen jedoch die Serben und töten Eleasar und Obilič. Nach der Schlacht kommt Prinz Markus herbei und erkennt bei einem Türken das Schwert seines Vaters; er nimmt es ihm ab und bringt ihn selbst um.

76. Prinz Markus hilft den Türken im Kampfe gegen die Araber auf die Bitte des Türkenkaisers und schlägt die Araber. Unterdessen verheert der Feind Markus' Residenz, Markus aber geht, als Mönch verkleidet, zu dem feindlichen Kaiser und tötet ihn.

77. Wie Prinz Markus eine Königstochter von dem schwarzen Araber befreit. Der Araber entführt die Königstochter als sein Eheweib, unterwegs aber überfällt ihn Markus auf die Bitte der Prinzessin, tötet ihn und bringt dem Vater die Tochter zurück, wofür er reiche Geschenke erhält.

78. Markus und die zwölf Araber. Markus tötet zwölf Araber und erlöst die von ihnen gefangengenommene Königstochter.

79. Wie Markus die arabische Königstochter, die ihn aus dem Gefängnisse befreite, um ihn zu heiraten, niederhieb, weil er vor ihr Ekel empfand.

80. Markus der Königssohn und der Kaiser der Araber. Markus tötet den Kaiser der Araber dafür, dass er den jungen Ehemännern und Ehefrauen einen ungerechten Tribut auferlegte.

81. Die Freiwerber des Königssohnes Markus. Markus geht mit einem grossen Geleit auf die Freite zu dem Bulgarenkaiser Šišmanyn, erhält die Prinzessin und kehrt heim. Sein Brautwerber will unterwegs seine Braut verführen. Sobald es Markus erfährt, tötet er ihn und mit ihm den Gevatter, der die Braut zu hüten hatte.

82. Wie Markus seine Gefährten aus der Gefangenschaft erlöst. Markus nahm den General Vuk und dessen Sohn gefangen, die seine Freunde in Gewahrsam gehalten, und tauschte sie gegen seine Freunde aus, nachdem er überdies ein reiches Lösegeld erhalten.

83. Wie Markus an seinem Namenstage den Recken aufgehängt hat, der ihn selbst hatte aufhängen wollen. A. — 84. Der Königssohn Markus und Tjemo Brtjanin. Tjemo Brtjanjin ergreift den wehrlosen Markus, bindet ihn an sein Ross fest und reitet mit ihm fort, um ihn aufzuhängen dafür, das er Tjemo's Busenfreund Musa Kessedjija getötet hatte. Durstig geworden, kehrt er in ein Wirtshaus ein, wo Markus' Geliebte war. Sie macht Brtjanjin trunken und bindet Markus los. Da steigt Markus auf das Ross, reitet mit Brtjanjin fort und hängt ihn auf.

85. Wie der Königssohn Markus den Weg pflügte und als die Türken ihm entgegentraten, sie mit dem Pflug schlug und ihr Gold erbeutete.

86. Der Königssohn Markus und Philipp Madžaryn. Markus beschimpft Madžaryn's Gattin und als dieser herbeikommt, um sie in Schutz zu nehmen, tötet er ihn selbst.

87. Tod des Königssohnes Markus. Als Markus von der Vila Magdalena seinen baldigen Tod erfahren, schrieb er seinen letzten Willen nieder und hängte ihn an eine Tanne, warf sodann seine Keule ins Meer und seinen Siegelring in einen Brunnen, brach sein Schwert entzwei, selbst aber legte er sich am Brunnen nieder und starb. Er wurde in der „Weissen Kirche" beigesetzt.

88. König Matjaš vermindert den Frondienst, nachdem er erst die Gutsherren zur Arbeit gezwungen, auf dass sie einsehen, wie schwer sie ist.

89. König Matjaš und der Schultheiss. Matjaš bestraft einen Schulzen mit dem Tode dafür, dass er die Armen rücksichtslos behandelt hatte.

90. König Matjaš bringt der trägen Magd durch Hunger Vernunft bei. (Thema „Bringe dem Faulen nicht durch Schläge, sondern durch Hunger Vernunft bei".)

91. Kampf zwischen Magyaren und Serben im J. 1848.

IV. NOVELLEN.

92. Man muss, solange man noch jung ist, arbeiten, um im Alter auszuruhen. Ein junger Mann vergeudet die ererbte Habe und erhält dafür von einem Juden eine Lehre.

93. Ein witziger Pfaffe bekommt durch List Wein anstatt Wasser.

94. Wie ein Kaiser Arme mit Reichen gleichmachte, indem er einen Armen überredete, Hunde feilzubieten, dem Reichen aber das nämliche zu tun verbot.

95. Ein Reigentanz auf dem Eise. Eine Hochzeitsgesellschaft geht über einen gefrorenen Fluss, führt auf dem Eis einen Reigentanz auf und ertrinkt.

96. Wie ein Mann im Zorn über eine Zwiebel ausser sich geriet und so seiner Frau das Schmollen abgewöhnte.

97. Wie ein Mann sein zänkisches Weib ausheilte dadurch, dass er während der Hochzeit einen Hund und ein Pferd totgeschossen. Wie überdies ein altes Weib eine Frau gelehrt hat, Wasser im Munde zu halten, solange ihr Mann bös ist.

98. Verlorenes Geld. Ein Bauer fand Geld damals, als er in die Schule ging (jedoch nicht als Schulknabe).

99. Wie ein Alter ein Ferkel märtete und dann einen Hund ass, als ihm seine Alte denselben untergeschoben.

100. Wie eine Bäuerin einen Knecht heiratete und es dann bereuen musste, weil er sie schlug und ihr Vermögen durchbrachte.

101. Wie ein spasshafter Mann mit Weiberarbeit nicht fertig werden kann und dadurch zu Schaden kommt.

102. Wessen Arbeit ist mühseliger? Eine Frau beweist es ihrem Manne praktisch, dass es die ihrige ist, worauf beide samt den Kindern nach Amerika auswandern.

103. Wie ein Fuhrmann mit Juden rechtete, nachdem er ihre Gans an Herren verkauft, und den Prozess gewann, als die Richter nicht nach dem Geiste, sondern nach dem Buchstaben des Gesetzes Recht zu sprechen begannen.

104. Wie Eltern ihren leiblichen Sohn und ihre Schwiegertochter, die sie nicht erkannt haben, umbringen und, nachdem sie ihren Irrtum eingesehen, sich selbst den Tod geben.

105. Ein Europäer und ein Afrikaner gehen auf die Jagd und erlegen einen Elefanten, wobei jedoch der Europäer einen so grossmächtigen Schreck kriegt, dass er gelobt, nimmermehr auf die Jagd zu gehen.

106. Eine Bärenjagd. Soldaten entdecken eine Höhle mit einer Bärin und ihren Jungen. Nachdem die Bärin entflohen, holt einer der Soldaten die Jungen heraus und bekommt einen Lohn dafür.

107. Wie zwei Gefährten die Bärenhaut versaufen, sobald sie aber den Bären selbst sehen, einen heillosen Schreck bekommen.

108. Das Abenteuer eines Soldaten mit Wölfen im Walde, wobei ihn ein Jäger rettet, indem er einen der Wölfe erlegt.

109. Der Kampf mit den Wölfen, die zwei Gendarmen und zwei Soldaten überfallen und zerreissen, worauf sie auf einen Bären losgehen, der sich nach der Hütte des Waldhegers flüchtet.

110. Der Geiger in der Wolfsgrube. Ein Musikant fällt in eine Wolfsgrube und spielt dort solange auf seiner Geige, bis die Leute kommen und ihn retten.

111. Ein wütender Zuchtstier zerstampft jedermann, der ihm in den Weg kommt, bis er von Metzgern erlegt wird.

112. Wie ein Knecht unschuldig zum Tode verurteilt wird, weil er angeblich ein Herrenpferd geschlachtet.

113. Wie eine Zigeunerin einem Gutsherrn seinen Sohn stahl und, als dieser gehängt werden sollte, den Diebstahl eingestand.

114. Wie ein Bär einen Dieb festnahm, der zum Bauer kam, um ihm sein Schwein zu stehlen.

115. Wie Zigeuner Käse bei einem Kaiser stahlen, wofür dieser sie ins Gefängnis werfen liess.

116. Wie vier Gauner die Leute hinters Licht führten, indem sie ihnen hinterlistigerweise Brot, Fleisch, Wein und Kleider abschwindelten.

117. Wie ein kleiner Bube einem alten Dummkopf Vernunft beibrachte, indem er ihm eine Ziege, einen Pelz, einen Hut, Hosen und Stiefel abschwindelte.

118. Wie Grossvater und Enkel einander Furcht einjagten, indem sie auf Schweinsblasen schlugen.

119. Wie ein Zigeunerbengel einen Widder stahl und seinem Grossvater Schrecken einjagte. A. — Ein Zigeunerbub stiehlt einem Pfaffen einen Widder, indem er ihm unterwegs je einen Schuh zuwirft. Hieraut schreckt er seinen Grossvater, wie in Nr 118.

120. Wie ein Zigeuner einen Metzger bestahl (B), indem er ihm unterwegs je einen Schuh zuwarf.

121. Der Meisterdieb (C). Ein gelernter Dieb entwendet einem Kaiser ein Paar Ochsen und eine Stute, obgleich sie wohl gehütet wurden, stiehlt der Kaiserin den Ring vom Finger, endlich gar den benachbarten Kaiser selbst, indem er vorgibt, er wolle ihn nach dem Paradies bringen, worauf er selbst Kaiser wird.

122. Ein Mädchen und Räuber. Ein Mädchen bringt zwölf Räuber um, während sie den dreizehnten bloss verwundet. Dieser entflieht, nach einer Zeitlang aber wirbt er um sie, um dann an ihr Rache zu üben und sie zu töten. Das Mädchen schleicht insgeheim in sein Haus, während der Brautwerbung aber erzählt sie, was sie dort gesehen. Der Räuber wird samt seinen Gesellen getötet.

123. Die zwölf Raubgesellen und ihre Schwester Zwölf Räuber umringen eine Frau während ihrer Fahrt durch einen Wald, nehmen ihr all ihr Gut ab und bringen ihr Kind um. Erst später erfahren sie, dass es ihre leibliche Schwester war. Um ihre Missetat wieder gutzumachen, geben sie ihr viel Geld und lassen sie ziehen, sie verrät sie jedoch, worauf sie ins Gefängnis geworfen werden.

124. Wie ein kluges Mädchen Königin geworden. Ein König trägt einem Mädchen allerlei Verrichtungen auf (wie: einen Krug zu flicken, ein Geschenk und kein Geschenk zu bringen und dgl.), nachdem sie aber alles glücklich vollbracht, heiratet er sie, gleichzeitig aber verbietet er ihr, irgendjemandem Recht zu sprechen. Sie spricht Bettlern Recht und wird von dem König verjagt, sie berauscht ihn aber und nimmt ihn mit sich fort. Wieder nüchtern geworden, söhnt sich der König mit seiner Gemahlin aus.

125. Wie eine Königstochter recht viel Mühsal erduldet und dann wieder Königin wird. Der Rote König, der von einer Königstochter einen Korb bekommen, verkleidet sich als Zigeuner, errät, woraus ihre Schuhe gemacht sind (aus der Haut von Läusen), führt sie als Gattin heim, sodann sendet er sie zum Tagwerk fort an den Hof des Roten Königs, wobei sie viele Schmach und Demütigung erdulden muss. Endlich gibt er sich ihr zu erkennen und hält Hochzeit mit ihr, worauf sie ein glückliches Leben führen.

126. Wie ein Spassmacher Narren übertölpelte, indem er ihnen bald einen Hut um teueren Preis abtrat, der selbst Schankwirte bezahlt machte, bald wieder einen Waschbleuel, der die Kraft haben sollte, Tote wieder lebendig zu machen, oder ihnen einen Weidenbaum zu stützen, oder ihn ja nicht in einen Sack zu stecken befahl — und jedesmal erlangte, was immer er wollte.

127. Von einem Diener, der nie zürnte, um sich einer mit seinem Brotherrn getroffenen Verabredung gemäss nicht der Gefahr auszusetzen, seine Nase zu verlieren, jedoch stets so tat (z. B. einen neuen Stall zertrümmerte, die Frau Wirtin von einem Birnbaume herunterschüttelte, mit geschlachteten Schafen die Brücke pflasterte), damit sein Herr in Zorn geriete und er ihm die Nase abschneiden könnte, was auch schliesslich geschah.

128. Gute Ratschläge. Ein Herr erteilt seinem Diener, den er verabschiedet, folgende Ratschläge: 1) Was du zu tun hast, das verschiebe nicht auf morgen. 2) Gehe immer geradeswegs. 3) Übernachte nie in einem Wirtshause, wo der Schankwirt hässlich, die Wirtin aber schön ist. Der Diener befolgt diese Ratschläge und fährt stets gut dabei.

129. Die treulose Ehegattin. A. — 130. Weibliche Treulosigkeit. B. — Der hellsehende Knecht weiss immer, wann der Liebhaber zu seiner Wirtin kommt, läuft darum jedesmal vom Felde herbei und spielt, dem Versteckten allerhand schlimme Streiche (er schlägt ihn mit Holzscheiten, brüht ihn mit siedendem Wasser ab und s. w.), als aber der Buhle sein Feld pflügt, weiss er ihm (und der Wirtin) einzureden, dass der Bauer ihn (und sie) totschlagen will. Der Buhle flieht davon (und die Wirtin mit ihm), der Knecht aber eröffnet dem Bauer das Geheimnis und erhält eine Belohnung.

131. Wie man's verdient, so hat man's auch. Ein armer Bauer säuft und wird dadurch noch ärmer. Nachdem er aber das Saufen abgeschworen, findet er Geld, bekommt es zum Lohn, wird reich und zieht seine Kinder schön auf.

132. Der Juhass und das Mädchen. Ein Mädchen, als Soldat verkleidet, demütigt einen prahlerischen Schäfer, der da glaubt, es gebe nichts Besseres als Schäfer, indem sie ihn zwingt, auf ein Schaf zu springen. Dem Schäfer gelingt es nachher, mit dem Mädel ein Verhältnis anzuknüpfen, infolgedessen sie sich gezwungen sieht, ihn zu heiraten.

133. Der verabschiedete Soldat und die Mädchen. Der Soldat schenkt einem Bettler seine letzten drei Kreuzer und erhält dafür von ihm: a) eine Börse, stets voll Geld; b) eine stets rauchende Tabakspfeife; c) die Gabe, dass ein jedes Loch ihm Antwort steht, wer

darin gewesen. Mit Hilfe der letzten Eigenschaft erprobt er des Schankwirts Töchter und heiratet die jüngste von ihnen.

134. Wie ein Mann mit einer Frau Krapfen buk, nachdem er sich überzeugt, dass sie nur unter diesem Namen mit ihm eheliche Beziehungen pflegen wolle.

V. ANEKDOTEN.

135. Ein dummer Zigeuner weist den Baumeistern nach, sie hätten wohl daran getan, dass sie die Brücke quer über die Donau geschlagen, da sie dieselbe kaum den Fluss entlang hätten zu Ende bauen können.

136. Wie ein Zigeuner einem Herrn einen Fisch abgeprellt hat, indem er ihm weismachte, dieser sei bereits alt, und ihm anstatt dessen junge Fische gab.

137. Wie ein Zigeuner dem Tode am Galgen entging, indem er einen Zigeunertanz zu tanzen anfing.

138. Ein Zigeuner und ein Herr weichen einander auf dem Wege aus. Gefragt, was geschehen wäre, wenn nicht der Herr ihm ausgewichen wäre, antwortet der Zigeuner, er hätte es dann eben selber tun müssen.

139. Wie ein Zigeuner Herren beschämte, die mit ihm ihren Spott treiben wollten, indem sie ihn fragten, zu welchem Preise er eine Elle von seiner Schindmähre verkaufe.

140. Wie ein Zigeuner um seinen Schnappsack trauern tat, den angeblich Pferde samt seinem Nachtmahl verspeist hätten.

141 Wie ein Zigeuner seinen Gevatter zum Narren gemacht. Der Zigeuner arbeitet einen ganzen Tag hindurch, bekommt aber Frühstück, Mittagessen und Nachtmahl erst am Abend, alles auf einmal. Tagsdarauf, nachdem er gleichfalls alles auf einmal zu essen bekommen, jedoch schon am Morgen, geht er nicht an die Arbeit, indem er meint, nach dem Nachtmahl müsse man ja schlafen gehen.

142. Die einbeinige Gans. Ein Zigeuner ass das eine Bein einer gebratenen Gans auf, als aber der Herr ihn darnach fragte, erwiderte er, sie hätte nur ein Bein gehabt, wobei er auf die Gänse wies, die draussen auf einem Bein standen.

143. Wer von beiden schöner geträumt hat. Der Herr träumt, er komme in den Himmel, der Zigeuner aber, überzeugt, er werde von dorther nicht wiederkehren, isst den Hasen auf.

144. Der törichte Zigeuner. Ein Zigeuner hackt den Baumast ab, worauf er sitzt, nachher aber verübt er eine ganze Reihe dummer Streiche und kriegt Schläge dafür.

145. Ein Zigeunerhirt stiehlt ein Schaf und schlachtet es, worauf er vorgibt, er merke gar nicht, dass ein Stück von der Herde fehlt.

146. Wie ein Zigeuner einen Juden überlistet, indem er ihm weder das gefundene Geld noch das abgenommene Gewand zurückgab und das Nachts weder das schwarze, noch das weisse Pferd hüten wollte.

147. Wie Rutheninnen magyarisch sprachen, ohne die Sprache zu kennen.

148. Wie ein Fuhrmann seinen Herrn lehrte, dem Winde zu zu gehen, um nicht lange zu sitzen.

149. Wie ein Kaiser einem Reichen für Ochsen einen Kürbis schenkte, einem Armen aber Ochsen für einen Kürbis.

150. Wie ein Dummkopf eine Prinzessin müdegesprochen und sie dafür zur Frau erhalten.

151. Ein Pfaffe und ein Kirchensänger bestehlen gemeinsam einen Herrn, saufen für das gestohlene Geld und gehen dann beide zu einer Buhldirne.

152. Der Stock — die beste Arznei gegen Frauenkrankheit, wenn sie erheuchelt ist.

153. Eine nichtsnutzige Frau wirft ihr Gewand in den Ofen, da sie ein neues zu bekommen hofft, als sie es aber nicht bekommt, geht sie, mit Garbenbändern umwickelt, zu einer Hochzeit und setzt sich allgemeinem Gelächter aus.

154. Eine träge Frau macht sich, als sie ein Hemd leichten Kaufs nicht bekommen kann, an die Arbeit.

155. Eine eigensinnige Frau behauptet, eine weibliche, nicht eine männliche Maus sei über die Stube gelaufen, und bringt es zu einer Rauferei mit ihrem Manne.

156. Der witzige und der geizige Gevatter. Ein Gevatter kommt in Abwesenheit der Wirte in die Hütte und merkt sich alle zubereiteten Speisen, als er aber darauf damit nicht bewirtet wird, zählt er sie alle auf.

157. Wie ein Gevatter den anderen bewirtete, nachdem er zuvor die Polizeimänner überredet, ihn durchzubleuen.

158. Törichte Leute weinen darüber, dass das Beil das Kind schier umgebracht hätte, das noch gar nicht zur Welt gekommen; pflanzen Kraut mit Fleisch; schleppen einen krepierten Gaul auf einen

Hühnerstall hinauf; schlagen eine Gluckhenne, weil sie ihre Küchlein nicht säugen will.

159. Taube mit Dummen im Gespräch. Die Tauben können sich mit den Dummen nicht verständigen, darum wenden sie sich an einen Pfaffen und an einen Richter, um von ihnen Hilfe zu erlangen, doch auch diese wissen keinen Rat.

160. Ein witziges Schneiderlein macht seinem Meister weis, der Gast sei taub, dem Gaste aber, der Meister sei taub, so dass dann die beiden recht possierlich sich mit einander unterreden.

161. Ein Alter und eine Alte schlachten ein Ferkel und jagen Ziegen auseinander.

162. Eine Lügenmär (eine Erzählnng, worin kein Wörtchen wahr ist).

163. Die angenähte Ehre. Ein Bursche näht einem einfältigen Mädchen ihre Ehre an, damit sie dieselbe nicht verliere.

164. Ein gesanglustiges Mädchen übertölpelt einen Greis und willfahrt singend dem Verlangen eines Burschen.

165. Der Juhass und der Magyar. Ein Juhass tut der Frau eines Magyaren Gewalt an und treibt obendrein noch seinen Spott mit ihm, der Magyar aber ist überzeugt, er habe den Juhass hinters Licht geführt.

166. Ein Serbe und ein Schwabe. Ein Serbe tut einer Schwabenfrau Gewalt an, ohne auf das Gebaren des Schwaben zu achten, der ihm Schreck einjagen will.

167. Wie Drahtbinder den Papst zu sehen bekamen. Ein spasslustiger Soldat zieht die Hosen herunter und zeigt so den Drahtbindern den Papst.

168. Das Mädchen und der Glöckner. Ein Mädchen wird schwanger dadurch, dass der Glöckner zu läuten anfängt, weshalb sie die Hand, womit sie ihre Scham zugedeckt, an die Stirn führt, um sich zu bekreuzigen, und auf diese Weise dem begehrlichen Burschen Zutritt gewährt.

169. Wie ein Vater seinen Sohn lehrte, mit seiner Frau zu schlafen, da dieser es nicht selber lernen konnte.

170. Auch im Liebesgenuss darf man nicht zu weit gehen. Eine heissblütige Frau setzt ihrem Gemahl derart zu, dass der arme eine List anwenden muss, um sie sich vom Leibe zu halten.

171. Der Razze (Serbe) und der Schwabe. Die Schwaben ertappen einen Razzen in ihrem Kukuruz und halten ihn über Nacht bei sich fest, um ihn in der Frühe zum Schulzen zu führen — was der Razze dazu benützt, mit der Frau des Schwaben zu schlafen.

Словарець
менше зрозумілих виразів.

Абрім, а́брівь — великан;
а гей — а правда;
адьазо́ванц — мад. ágyazni, стелити постїль;
а́дьаш — мад. ágyas, солома;
аколь — мад. akol, кошара;
а́коў — мад. akó, відро; 56 лїтрів;
аламу́жна — мад. alamizsna, милостиня (Almosen);
а́ндьа — мад. ángy, братова;
апатіка — мад. patika, аптика;
а́по — мад. apó, татко;
а́щоў — мад. ásó, лопата;

Багінді прерýцiц — перевернути ся;
баґре́на — серб. багрена, акація;
ба́дол — мад. bádog, бляшаний збанок; північно угро-руське: бадо́ля;
баж, баш — серб. баш, власне, якраз;
ба́йбер — нїм. Barbier, голяр;
ба́йка — зимовий кафтан;
байу́сі — мад. bajusz, вуса;
ба́кар — серб. ба́кар, мідь;
бака́рні — мідяний;
бамбу́хі — бебехи, тельбухи;
ба́ндур — серб. пандур, мад. pandúr, полїцай; сторож;
ба́нташ — мад. bántás, образа;
ба́ра — серб. бара, калюжа, баюра;
ба́р(ем) — серб. бар, барем, хоч, бодай;
ба́рдо — бердо, блят (ткацький);
ба́ршонь — мад. bársony, єдваб; аксаміт;
ба́чі, ба́чік — мад. bácsi, брат, стрий; старший чоловік;
бе́ґель — канал, що лучить Дунай з Тисою;
безча́дні — бездїтний;
бе́льеґ — нїм. Beleg, свідоцтво, печатка;
бе́лоў — серб. бе́лов, білий пес;
бе́рба — серб. берба, винозбори, Weinlese;
бздом (чьа́мец го́ре) — (човен горі) дном;
бі́ванц — бувати, жити;
бі́ўні — урожайний;
бізо́ўні — мад. bizony, правдивий, певний;
бійа́лі — буйволовий;
бі́реш — мад. béres, наймит;

бі́рка — мад. birka, бирка, вівця; тут глумливо: вош;
бі́роў — мад. biró, війт;
бістато́вац — мад. biztatni, заохочувати; намовляти;
бітáнґа — мад. bitang, волоцюга;
бітанґóвац — волочити ся;
бі́чак, бічáчок — мад. bicsak, слов. bičiak — ножик, сцизорик;
бі́чкаш — мад. bicskás, кишеневий злодій;
блáґо — серб. благо, майно, гроші, скарби;
блезентíрец — презентувати (оружем);
бобáлькі — тїсто з маком (варене), подаване звичайно як одна з різдвяних потрав;
бóґрачь — мад. bogrács, малий котел; скопець;
бóжур (бу́жур) — серб. божур, пеонїя;
бойтар — мад. bojtár, молодший вівчар, підпасїч;
бóкал — серб. бокал, (poculum), пугар;
больонґóвац — блукати, волочити ся;
борíкац — перевертати;
босóрка — мад. boszorkány, відьма, чарівниця;
бóчкор(ок) — мад. bocskor, ходак, капець;
брáдло — стирта;
браму́шка — муравель;
бреґ — серб. брег, горб;
брíґа — серб. брига, жура;
брідньáўка — ропуха;
брíла — затула;
брóкі — слов. broky, шріт;
брух — слов. bruch, черево;
бру́шлькк — камізелька;
буб, зос бу́бом стрáшіц — страшити криком: бу-бу-бу;
бу́ґер — четвертак, давні 8 сотиків;

бу́дак — серб. будак, мотика;
бу́джак — серб. буџак, кут; запічок;
буздóвань — серб. буздован, булава, мачуґа;
бузóґвань — мад. buzogány, булава;
бу́йак — слов. bujak, бик, бугай;
бу́на — серб. буна, повстанє;
бундáва — серб. бундева, диня;
бу́нкоў — мад. bunkó, паль, стовп, туман;
бурáґі — серб. бураг, жолудок; тельбухи; телеса;
бутьелáр — мад. bugyelár(is), пулярес;

Вáрмедь — мад. vármegye, комітат;
вáрош — мад. város, місто;
васíльец — васильок;
ват (і: фат) — серб. ват, фат, хват; сяжень (міра довжини);
вáтоў — сяжень дров (кубічний);
вáтькер — утеча;
вáдас — мад. vadász, ловець, стрілець;
вáдзіц ше — вадити ся, сварити ся;
вáйчьак — слов. vajčiak, оґер;
вáлал — мад. falu, село, оселя;
валáльска хíжа — громадська канцелярія;
валóўшні — родом; з походженя;
вандрóўкаш — вандрівник;
вéрбньак — вербина;
вéршньак — ровесник;
вец, вéцка, вéцкаль — потім, опісля;
вівóлац — слов. vyvolat', виявити;
віґазлóвац — вимовити;
віґланцóвац — нім. glänzen, вичистити щось так, аби блищало;
вíзет — води; мад. viz — вода;
вíйац — вити;
вікрáті — викроєний;

віландрóвац — серб. ландарати, лаяти;
вілуфтірац — нїм. lüften, провітрити;
віпіркац ше — упірити ся;
вірáфац — вимахати, futuere;
віслугóвач — послугач;
вістац — слов. vystàt', змучити ся;
вістáті — змучений;
віўрáчьац — серб. врачати, виворожити;
вічьýхац — витерти;
вішеньіца — вишенька; слово утворене на серб. лад, хоч по серб. воно звучить: вишњица;
вішколóвац — вивчити;
вішчіріц — заголити;
водейньіца — серб. воденица, водний млин;
водіца — серб. вóдица, свячена вода, Weihwasser; являєть ся по звичайних керницях разом із чудесними образами;
вóнка — слов. vonku, на дворі, на двір (нїм. draussen);
воўтірац — голосувати;

Гáба — мад. hab, филя;
гáджі — гадючий;
гаджіца — гадина;
гáйде(мо) — серб. хаjде, ходім;
гáйі-бýйі — вирази при колисаню дітий; люлю-люлю;
гáйоў — мад. hajó, корабель;
гáйоўш — мад. hajós, матроз, моряк;
гáйош — гай; тут до руського пня доданий мадярський суфікс;
галабýрді — муж. член;
гáлас — мад. halász, рибак;
гáлоў — мад. háló, сїть;
гáльба — нїм. halb (пів), півкварти (міра);
гáмбар — мад. hambár, комора;
гамíшні — слов. hamižný, підлий; безсоромний;
гáндрі — слов. handra, лахи;
гандрóвац — слов. handrovat' (подерти), лаяти, сварити;
гарамбáш(а), гарамбíйаш — мад. harambasa, опришок, розбійник;
гáрац — красти;
гармонíйа — хор;
гат — мад. hát, отже;
гáўран — слов. havran, гайворон;
гац — гать;
гáчьа — слов. hačúr, лоша;
гáчьнік — очкур;
гéрчьок — мад. hörcsög, хомяк;
гéўтот — тамтой;
гíбай — imperat. від слов. hýbat', йти;
гíбаль — хіба;
гíнто — колисьтут;
гíнтоў — мад. hintó, карита, повіз;
гірмотáньę — грім;
гíша — вираз для полоханя птиць; сяга;
глайовéнька — головонька;
годзíнка — годинник;
годь — мад. hogy, як, як дорого;
гойс-чьáле, бíмбоў гойс! — оклики при гоненю волів;
гольáньęр — нїм. Ulane, улан;
голт — нїм. halt, стій;
гомбáлка — колиска, гойданка; утворене від мад. дієслова: himbálni, гойдати; мад. іменника нема;
гóнвед — мад. honvéd, вояк із угорської краєвої оборони;
гóрдоў — мад. hordó, бочка;
гóрньіст — нїм. Hornist, військовий трубач;
горучьáва — горячо;
грéда — сволок;
гýйа — прислів. — конець;
гýльа — мад. hulla, труп; шибеник;

ґýнцут — нім. Hundsfott, лайдак, падлюка;
гунцутшаґ — гунцвоцтво; лайдацтво;
ґýрка — мад. hurka, кишка;
ґýсар — мад. huszár, нім. Husar, гузар;

Ґáжіц — серб. газити, толочити;
ґаздáшаґ — мад. gazdaság, господарство, ґаздівство;
ґáйдаш — серб. гајдаш, дудчак, Dudelsackpfeifer;
ґаґáла — птиця; пор. серб. гáгалиця і гáгула;
ґáґач — гусак;
ґáґор — слов. gágor, горло;
ґáдні — серб. гадан, обридливий;
ґáдзіц ше — гидити ся; бридити ся;
ґаз — мад. gaz, хопта;
ґалáдні — мад. galád, гордий, зухвалий;
ґалíйа — серб. галија, корабель;
ґалíйаш — серб. галијаш, матроз;
ґáльір, ґáльер — мад. gallér, ковнїр(ець);
ґар — серб. гар, попіл; жар;
ґарадíчі — мад. garádics, сходи;
ґáрда — нім. Garde, ґвардія;
ґáчь(к)і — мад. gatya, штани, штанцї;
ґерéґа — мад. görög dinye, мельон;
ґірíзда — грозно;
ґланцірóвац — чистити;
ґлейт — нім. Glied, ряд;
ґóмба, ґомбíчька, ґóмбош(ка) — мад. gomb, ґузик;
ґоспóдьа — серб. госпођа, панї;
ґотóво — серб. готово, майже;
ґóульа(чьáта) — бузько, бузьчата;
ґрáнье — серб. грање, форост; тернє, гущава;
Ґреґ, plur. Ґреґóво — мад. görög — Грек; купець;
ґрік-маґаріца, ґріґ-мадаріца — мад. grifmadár, самиця мітичного птаха великана;
ґрош(ч)íтьар — серб. грошиħар, торговель. посередник, маклер;
ґýба — мад. guba, сїрак; шерсть;
ґýґла — круголь;
ґýґлац ше — нім. kugeln, грати в круглї;
ґуґльóфі — ґуґлї;
ґýльа — мад. gúlya, стадо рогатої худоби;
ґýльаш — мад. gulyás, пастух до худоби; також: мясна потрава;
ґумýльа сіра — мад. gomolya, будз;
ґýнар — мад. gunár, гусак;
ґýпка — кусничок, платочок;
ґýцкац — скоботати;

Дáґдзе — де, дебудь;
дáмша — нім. Dampfschiff, корабель;
дáніца — серб. даница, зоря; (тут імя чорта);
дáраб — мад. darab, кусник;
дáхто, дáцо — дехто, дещо;
двóйка (віна) — два ока;
дéйта — нарада, сойм (від лат. dieta); дієтою називав ся угорський сойм від найдавнїйших часів аж до 1792 р., коли повстав нинїшний országgyülés;
дéці — децілїтер;
дзéло — слов. delo, канона;
дзіві — слов. divý, дикий;
дзівіна — слов. divina, дичина;
дівіцíйа — нім. Division, відділ війська;
діка — серб. дика, люба;
дíльоў — мад. dülö, вузка дорога; стежка;
дíрґац, дíрдац — дригати, трясти ся;
дíсноў — мад. disznó, свиня;
дóгань, дуган — мад. dohány, тютюн;

догáньош — курець;
доґóт — поки;
дóды, доты — серб. imperat. i infin. від дóђи, прийти: прийди;
дóйка — слов. dojka, мад. dajka, мамка;
дóйчіц — слов. dojčit', плекати;
домáтьін — серб. домаћин, голова дому, господар; pater familias;
доменíйе — господарство, домівство;
домовíна — серб. домовина, домівство, вітчина;
доразýчькі — заразїсїнько;
дрéлых — нім. Drillich, рід гіршої матерії, тканини;
дрéчаті — серб. дречати, вити, заводити;
дрíнґом — швидко, скоро (нім. dringen);
дрíчні — слов. driečny, гарний, сильний;
дрýштво — серб. друштво, товариство, компанїя;
дье — поклик на конї: вйо;
дьедíна — слов. dedina, село;
дьéплові — мад. gyeplö, поводи; лїци;
дьéрма — серб. ђéрам, журавель при сгудни;
дýґоу — мад. dugó, затичка, корок;
дýдрец — воркотїти;
дýжда — серб. дужд, дожа (венецький);
дупловáні — слов. duplovaný, мад. dupla, нім. doppelt, подвійний;
дýплу — подвійно;
дýтьан — серб. дућан, склеп;
дýшнье — швидко, на дух, в одну мить;

Еґзéквент — екзекутор;
éйнье — мад. ejnye, оклик: тьфу, до чорта, сто дїдьків;
éзір — мад. ezer, тисяча;
éкстра cóба — окрема кімната;
енґедóвац — мад. engedni, позволяти;
ендзéльір — інжінїр;
éспап — серб. еспап, товар (у торговли);
éшкут — мад. esküdt, присяжний;
ешпáнчок — мад. ispán, начальник повіта, староста;
éшчік — іще;

Жамéшка — лемішка, кулеша;
жáчька, жáчькоу — мад. zacskó, капшук;
жверáтко — зеркало;
жверкáдло — зеркало;
жвíрка — звірина;
жґрíд — осад (прим. в олїю);
жґрíдло — жерело;
жéдльар(скі) — слов. želiar, мад. zsellér, комірник, комірницький; бідний;
жемлыічка — мад. zsemlye, нім. Semmel, булка, булочка;
жемуньíца — серб. земуница, землянка (Erdhütte);
жесц — зїсти;
живíна — серб. живина, дріб;
жівíйо — серб. вислов: най жие;
жíма — февра;
жірйáчка — жар, грань;
жíца — серб. жица, нитка;
жýльац — серб. жуљати, тиснути, давити;

Забáнац ше — серб. забанати, заточити ся;
забрáньіц — заволочити;
заглáвок — слов. záhlavok, подушка;
загрáда — слов. záhrada, город;
задáвіц — слов. zadávit', задусити;
задýркац — застукати;
зайáчьар — ловець заяців;
зáйда — вязанка; пакунок;

закуко́вац — заглядати;
зала́йац ше — заклясти ся, побожити ся;
заму́ріц ше — занурити ся;
зана́уше — на все, на завсігди;
заона́чец — ввести, підбурити;
запо́весц — приказ;
запу́йкац — серб. пујкати, затровити (псів);
зарму́ток — слов. zarmútok, жура, сум;
зармуцо́вац — слов. zarmútiť, журити, смутити;
за́тльа, за́тльі — доти;
затама́ньєц — серб. затаманити, знищити;
зачі́рец — занурити;
за́урец — слов. zavreť, замкнути;
збу́шьчьок — масничка;
зва́рка — слов. zvárka, ванна;
зве́ршіц — убити;
звіско́вац, звіснуц — свиснути; вискнути;
зво́льа — воля, свобода;
зга́мріц — вхопити;
згра́учіц — скокотіти, скричати (про курку);
зме́рвіц — вимахати, futuere, coire;
зміріц — успокоїти;
зму́ціц ше — сколотити ся, збити ся (про масло);
зрего́тац — слов. rehotať, ржати;
зуба́дло — зубела, уздечка;
зуба́длац — ховстати;
зуно́вац, знуц — слов. zunovať, наприкрити ся, навтямити ся, навкучити ся, знучити ся;

Ізвор — серб. извор, жерело;
ірга — мад. ürge, суслик;
ішпан — мад. ispán, завідатель, економ;

Йабанц — мад. labancz, насмішлива назва німецьких (австрійських) вояків; тут: чужинець, подорожний;
йаго́да — морва;
йаґєр — нім. Jäger, стрілець;
йай нам — біда, горе нам;
йанге́льскі — евангельський;
йара́бі — слов. jaraby, пестрий;
йа́рец — слов. jarec, ячмінь;
йа́раш — мад. járás (хід), толока;
йєдна́нка — слов. jednanie, згода, умова;
йі́шка — слов. liška, поль. liszka, лисиця;
йо́йчьац — йойкати, стогнати;
йорґі́ньа — ґеорґінія;
йу́гас — мад. juhász, вівчар;
йу́мбір — імбір;
йу́ха — росіл;

Ка́ба — яструб;
ка́бел — серб. ка́бао, відро;
ка́йні — слов. kalný, кальний, мутний, брудний;
ка́лап(чок) — мад. kalap, капелюх;
калу́ґєр — серб. калуђер, монах;
ка́лфа — серб. калфа, челядник; помічник;
каме́ньєц — слов. kámenec, град;
ка́нта — серб. канта (Kandel), коновка;
ка́нтар — мад. kantár, узда;
ка́ньчоу — мад. kancsó, збаночок; чаша;
капе́льа — нім. Kapelle, каплиця;
капі́йа — серб. капија, брама;
ка́пльар — мад. kaplár, ка́праль;
ка́пут — мад. kaput, плащ;
ка́рам — мад. karám, хата; стая;
ка́рсель — мад. karszék, крісло;
ка́ртац ше — грати в карти;
като́на — мад. katona, вояк;
катона́чка — жінка вояка;
ка́фа — серб. кафа, кава;
кафа́на — серб. кафана, каварня;

ка́штель — мад. kastély, замок;
ка́штер-ну́штер — перекручене pater noster, отче наш;
ква́ртель — нїм. Quartier, мад. kvártély, кватира, кімната, помешканє;
квартільо́вац — мати кватиру, стояти постойом;
ке́бі — колиб;
кедве́шні — любий, милий;
ке́ді(к) — коли;
ке́льоґод — кілько;
ке́пень, кепе́ньак(чок) — мад. köpeny, верхня одїж: сїрак, бунда;
ке́рі — котрий;
керо́вац — обходити;
ке́руль — мад. kerülö, сторож;
ке́сте — ацїба; оклик на пса;
кете́фік — мад. kötélfék, уздечка;
ке́фа — мад. kefe, щітка;
кефо́вац — мад. kefélni, чистити щіткою, щіткувати;
кві́льіц — нїм. quälen, мучити;
кі́йак — палиця;
кі́ру (зам. кірву) — кровю;
кі́шбіроў — мад. kisbiró, сїльський присяжний;
кла́йбас — нїм. Bleiweiss, оловець;
кла́шьчьок — колесок;
кльін — штани; горішна частина штанів; клин;
кльінко́вац — слов. klincovat', клинцювати, вбивати клини;
кльупі́ца — лавка;
кло́бук — серб. клобук, шапка;
кньаз — слов. kňaz, піп, духовний;
кобу́ра — жура;
ко́зак — слов. kozák, пастух до кіз;
кой хто — дехто;
кольі́ба — серб. колиба, колиба;
кольі́маж — коломазь, деготь;
ко́льчьок — кілочок;
коменці́йа — пенсія;

конґ — нїм. Gang, ґанок;
ко́ндаш(чік) — мад. kondás, свинар;
кондіґна́ці́йа — поверх;
кондзеларі́йа — канцелярія;
ко́нтьа — мад. konty, чепець; зад голови;
ко́пац — серб. копати, сапати;
ко́рбачь — мад. korbács, бич, нагай;
ко́рман-де́ска — мад. kormány-deszka, чепиги;
корма́нош — мад. kormányos, керманич;
ко́рназ — кнороз;
ко́рпа — нїм. Korb, кіш;
ко́ршоў(вік) — серб. коршов, збанок, збаня;
косо́роў — мад. koszorú, вінок;
кост — нїм. Kost, пожива, вікт;
костірац ше — віктувати ся, живити ся, віджививляти ся, годувати ся;
котарі́ца — серб. котарица, кіш;
коті́ньец — корито, жолуб;
котльа́нка — слов. kotlina, яма під котел, в якім варить ся їсти;
коту́рбац — серб. котурати, котити;
ко́ўдош, ко́ўдуш — мад. koldus, жебрак;
ко́ўруш — хор(и); мадяр. виговір (kórus) лат. слова;
ко́цкац ше — любити ся тїлесно; серб. коцкати се — іграти ся;
коч — мад. kocsi, віз, бричка;
ко́чіш, кочі́йаш — мад. kocsis, візник, фірман;
ко́шар, коша́рка — мад. kosár, кошик;
кошньі́ца — серб. кошница, улий;
кра́вар — коровар, пастух до коров;
кральові́на — серб. краљевина, королївство;

крац — краяти;
крáчьун — мад. karácsony, ялинка різдвяна; різдво;
крóмплыі — бараболї;
крóчьай — крок;
кýкап — слов. kukat', нїм. kucken, заглядати, дивити ся;
кукбýка — зазуля;
кýміц — серб. кумити, просити кого на поміч;
купáчька — корито, балїя;
курвазóвац — прозивати повійницею;
кýрйак — серб. курјак, вовк;
курйáчкі — серб. курјачки, вовчий; adv. по вовчому;
кус — трохи;
кутатóвац — мад. kutatni, вишукувати; шарити;
кýчіц — сидїти на почінки;
кýшьчік — трохи;

Лáвор — умивальниця;
лáда, ладíчька — мад. láda, ládika, скриня, скриночка;
лáкатош — мад. lakatos, слюсар;
лáмпаш — мад. lámpa, лямпа; лїхтарня;
ланц — міра поля; ланц має два „гóлті“ і є осьмою частиною „ферталя“;
лáпош — мад. lapos, рівнина;
льад — град;
л(ь)áрма — мад. lárma, нїм. Lärm, галас;
л(ь)армóвац — нїм. lärmen, галасувати;
леóлвер — револьвер;
лíмун — італ. limone, цитрина;
лопóвік — начинє на горівку в поле; боклажець;
лóпоў — мад. lopó, злодїй;
лóўґер — нїм. Lager, табор;
лýдвіц — вабити, видурювати;
луфт — нїм. Luft, повітрє;

Маґáрец — серб. магарац, осел;
маґаріца — серб. магарица, ослиця;
маґí — мад. mag, зернята, насїнє;
маґíстер — учитель;
мадьóран — нїм. Majoran, майран; origanum maiorana;
мáжа — мад. mázsa, сотнар;
мáзац — грати, coire;
макрáпьец — вередливий; пор. мад. makrancz — вередливість;
макрáнцош — мад. makranczos, вередливий;
малéні — серб. милени, слов. milený, милий, любий;
мáлтер — нїм. Malter, жужлї;
мáнь ще — серб. мањ (без, із виїмком), лиши ся; дай спокій;
мáрга — мад. marha, худоба;
мáрма·кáмень — мармур;
мачьáнка — рід потрави;
мáчька — мад. macska, кіт;
мéнта — мад. mente, кожух покритий сукном;
ментóвац — мад. mentni, увільнити, визволити;
меркóвац — нїм. merken, уважати, слїдити;
мéсар — серб. месар, різник;
месáрка — різничка;
месарóвац — різничити;
меселáтоў — мад. messzelátó, далековид, телескоп;
мíжі (зам. міші) — мишачий;
мíнар — млинар, мельник;
мíнеш — мад. ménes, стадо коний;
міріца — серб. мирица, ґелетка;
мíроў — ґелетка;
міт (acc.) — мад. mi, що, як acc. mit);
млáдньік — слов. mladník, галузва, прут; лїторость;

модльáці пацéркі — лат. rosarium, поль. różaniec, koronka; чотки;
мóкнуц ше — мотнути ся, рушити ся;
мрáўчіц — слов. mravčat', мявкати;
мулатóвац — мад. mulatni, забавляти ся;
мухáвіц ше — окривати ся мухами, давати мухам сїдати на себе;

Наґáжіц — серб. нагазити, натрафити, найти;
над — мад. nád, троща;
надмáнуц ше — навинути ся;
надньíца — серб. надница, денна заплата;
надньíчар (ка) — серб. надничар, денний зарібник;
надрáґі — мад. nadrág, штани;
найвóльіц — найбільше волїти, любити;
нáлпа — малпа;
намíрка — мир;
нанґáчейт — на баґнет;
нарáньіц — нагодувати;
нарóмньę — нагло, несподївано;
нацíньę — натинє; динине, било динї;
нéґрей — цимбал;
непрійателька — неприятелька;
несрéтьа — серб. несрећа, нещастє;
ні — мад. ni, диви, смотри;
носóльа — мад. nyoszolya, ліжко, деревл. постїль;
носольóві — постїльний; носольóва нóжка — Bettfuss;
нотáруш — нїм. Notär, громадський писар в Угорщинї;
нóўта — мад. nóta, пісня;
нóце — (нуте), дайте;
нóцньік — нічліґ;
нýка — в серединї;
нýкац — слов. núkat', палити ся, горіти;

ньаклóў — мад. nyakló, нашильник; нашийник;
ньáлкош (ка) — мад. nyalka, елеґант(ка);
ньалкóшец ше — елеґантувати ся, пишати ся;
ньęбізóўві — неправдивий, непевний;
ньęзбóжньік — безбожник;
ньęшка — нинї;

Обáла — серб. обала, беріг;
обéрва — слов. obrva, брови;
обешéньак — шибеник, лайдак;
обірóвац — мад. birni, могти, мати силу;
óблак — мад. ablak, вікно;
облáпіц — обіймити;
облеґę́рац ше — обовязати ся, підняти ся;
обльęчéньę — слов. oblečenie, одяг;
облыґóвац ше — обовязати ся;
обочкóвац — обцїловувати;
обраньíца — серб. обрамница, коромесло;
овíксац — нїм. wichsen, обчистити (чоботи);
óвоц, gen. овóце, найслáтша — овоч, fem., а не masc., як у нас;
оддáкаль — звідкись;
одмóріц — серб. одморити, випічнути;
ож — що;
óзда(ль) — може;
óйце — оклик обережности: уважайте, біжіть;
оквéціц — оквітчати, обсипати цвітами;
оклáмац — слов. oklamat', ошукати, обдурити;
окльýчец ше — обіймити;
окольíна — серб. околина, околиця;
олдóмаш — мад. áldomás, могорич;

оле́мац — сильно вдарити, витяти (рукою, бук(м);

о́пать (від: опатріц) — оглянь;

опе́кац — шмигати, бити;

опко́льєц — окружити;

опльєчко — серб. о́плеће, слов. oplecko, коротка жіноча сорочка, лише до пояса;

опро́сціц — простити;

о́пшіт — нім. Abschied, свідоцтво увільненя від служби;

о́рек — мад. örök, вічний; на о́рек — на віки;

о́рман — серб. орман, шафа;

орма́нок — шафка (від лат. armarium);

о́рсаґ — мад. ország, держава, край;

осе́тец — серб. осетити, завважати, спостерегти;

оску́дно — серб. оскудно, скупо;

о́сух — слов. osúch, житний підпалок;

о́таль — звідси;

отка́пчьац — мад. kapcsolni, відвязати;

отпа́льіц — вимахати, futuere;

оттаро́вац ше — відділяти ся;

отьу́тец ше — серб. оћутети, очуняти;

оха́біц — полишити, покинути;

оці́лка — мад. acél, слов. ocel, ста́ль; кресало;

оці́цац — обіссати;

очайаніє — розпука;

Павуніца — серб. пауница, пава (самочка); жіноче імя;

па́вур — пава самець;

павучьа́йка — рісниця;

па́дьме — дивім ся;

пажі́ца — мад. pázsit, слов. pažit', мурава;

па́йташ (о́чка) — мад. pajtás, товариш(ка);

пала́нка — мад. palánk, поруче, цембринє;

паланкова́ні — цембрований;

паљє́нка — мад. pálinka, горівка;

па́льє — диви;

па́мук — серб. памук, бавовна;

пантлы́чка — мад. pántlika, стяжка;

па́ньваш — довгий посторонок; линва;

паньімаріль́сток — зілє;

па́план — каплун; перекручене і змішане з мад. paplan — коц;

папрі́ґаш — серб. паприкаш, мясна потрава з паприкою;

папу́ча — мад. papucs, пантофель, патинок;

па́раст — мад. paraszt, селянин;

па́рлаґ — мад. parlag, обліг, пустар;

па́рток — обрус; скатерть;

па́тер — лат. pater, священик;

па́тіц ше — серб. патити (patior), терпіти;

па́тка, пато́чка — запічок;

па́чіц ше — подобати ся;

па́шкоў — мад. páskum (з латин.) пасовиско; (звичайно довкола хати і продати його можна тілько з хатою, окремо ні);

педі́нтер — нім. Bedienter, слуга;

пене́цір — слов. penicier, сцизорик;

пе́шньік — пішник, стежка;

пі́йац — мад. piacz, торг;

пінто́ўка — мад. pint, нім. Pinte, гальба, півкварти (міра);

піньві́ца — пивниця;

пі́пка — мад. pipa, люлька;

пі́посар — мад. pipaszár, цибух;

пі́рньа — попіл;

пі́скі, -ох — дзюб;

пі́тац — слов. pýtat', просити;

пі́тачь — слов. pýtač, сватач; староста;

пла́нка — слов. plánka, квасниця, лїсниця; падалиця;

пльє̨тка — сплетня;

побо́чькац — поцїлувати;

побу́ньіц — серб. побунити, підбурити;

побурта́ні — побурений;

погло́бец — заплїшити;

погльє̨дац — пошукати;

пого́на — погоня; післанець;

пого́ршец ше — влютити ся;

поґа́жіц, поґазло́вац — серб. погазити, потолочити;

но́ґачь — мад. pogácsa, колач, печений на масти без квасу;

поґла́вар — серб. поглавар, провідник;

покласі́рац — подїлити на кляси;

покре́йтка — мад. bokréta, букет;

польу́біц — серб. пољубити, поцїлувати;

помо́ла — мад. padmaly, підмул;

понамі́рйац — нагодувати;

по́нос — слов. ponos, мад. panasz, скарга, жалоба;

поносо́вац ше — слов. ponosovat' sa, мад. panaszolni, жалувати ся, скаржити ся;

пону́кац — слов. ponúkat', попросити;

по́ньва, поньві́чка — мад. ponyva, плахта, верета; простирало;

поньаві́ца — пла́хта;

поньі́жно — покірно;

порабро́вац — обрабувати;

пора́йбац — піпрати;

порі́ско — слов. porisko, топориско;

по́рвас — слов. povraz, мад. poráz — посторонок, шнурок;

порві́сло — серб. поври́сло, перевесло;

порте́йка — мад. portéka, товар; матерії;

поруко́вац ше — подати собі руки;

порці́йа — податок;

порці́йон — міра, чверть ґелетки;

потро́тькац ше — зваляти ся, впаскудити ся;

потро́шіц — серб. потрошити, видати;

по́тька — мад. potyka, короп;

поу́ра́чьац — поворожити;

похоцко́вац — походжувати;

почі́тац — слов. počitat', почислити;

по́шта — мад. posta, почта; післанець;

поштро́фац — нїм. bestrafen, покарати;

пошу́лькац — потерти;

пре́дньак — серб. предњак, провідник;

пре́йґа — через; на другий бік;

преке̨две́шні — мад. kedves, найдорожший, наймильший;

пре́ко — серб. преко, через; понад;

пре́косц, у пр. — в супереч;

пресль́іца — серб. преслица, куделя;

пре́ход, ісц на — йти до вітру;

прібістато́вац ше — приобіцяти ся, від мад. biztatni, намовляти;

прі́кльє̨т — сїни;

прісло́ука — приповідка, оповідане;

проу́ка́тор — мад. prókátor, адвокат;

про́фунт — мад. prófont, комісняк;

про́шьчьа — серб. прошће, паркан; штахети;

пу́йкац — серб. пујкати, тровити;

пу́лька — мад. pulyka, індик;

пурш — нїм. Bursch, хлопець, послугач;

пустедéльньiк — пустельник;
путóньа — мад. putton, нїм. Butte, путня;
пýшкар, пýшкаш — стрілець; мад. puskás і слов. puškár — майстер стрільб, пушок;
пшiчьок — песик;

Раб — арештант;
рáйтар — нїм. Reiter, їздець;
ранцовáнi — слов. rancovat', мад. ráncolni, фалдувати (нїм. falten); фалдований, складаний; морщений;
рáпнуц — гримнути, ударити;
ратóта — яєчниця;
рéйтеш — мад. rétes, штрудель;
ремéнак — ремінний батіг;
рéнда — платок, шматка;
рескiрац — ризикувати;
рiбньiк — слов. rybník, став;
рiт — серб. рит, троща, шувар;
рiф — серб. риф, локоть;
рiхтар — слов. rychtár, нїм. Richter, Dorfrichter, війт;
рiц — слов. rit', задниця;
рiшкáша — мад. riskása, риж;
розвáлка — тачівка;
розмарíйа — розмайрин;
рóстрец — розтратити;
рóўка — мад. róka, лис;
рóшта — мад. rosta, решето;
роштéльi (plur.) — мад. rostély, крати;
роштóвац — чистити, решетувати (збіже);
рошчьáкнуц ше — розчепірити ся;
рóшьчьок — ріжок;
руковáнi — заручений;

Сáбад(-т) — мад. szabad, свобідно, вільно;
сáбол — мад. szabó, кравець;
сакáйтоў — мад. szakajtó, кошик;
сáладь — мад. szaladni, утїкати, утїкай;
сáлаш — мад. szállás, буда, колиба;
сапóвац — жалувати;
сáра — мад. szár (рура), холява;
сáтльi, від сáднуц — згадати;
свадзбурíна — серб. свадбарина, весїльна данина, Hochzeitsgebühr;
сéґiнь — мад. szegény, бідний;
сéксер — нїм. Sechser, шістка, 20 сотиків;
сережáньiн — серб. шережанин, поліціянт; окремий рід поліції;
сережáньiц — служити при поліції;
серéнча — мад. szerencse, щастє;
серенчльíвi — щасливий;
серечíньє (plur.) — мад. szerecsen, мурин;
сéрсам(н) — мад. szerszám, начинє, прилади;
сíвем — мад. szív, серце (тут voc.);
сíґєт — мад. sziget, остров;
сíкан — молодий баранець;
сíньуґ — мад. szunyog, комар;
сiц — нїм. Sitz, сидженє (у повозї);
скáпац — слов. skapat', згинути, пропасти;
скéла — серб. скела, корабель;
слáва — празник;
слышьчьáнка — совганка;
слýтi — серб. слута, дурний;
смáрґель — смарок;
смíйад — спрага;
смíйаднi — спрагнений;
сóба — мад. szoba, кімната;
собoрньóвi — соболевий;
солґабíроў — мад. szolgabiró, повітовий судія;
сóха — стовп, слуп; соха;
спаíйа — серб. спаија, дідич, пан;

спайіскі — серб. спаијски, панський;
спревелац — обдурювати, обманювати;
спремац ше — серб. спремати се, готовити ся, ладити ся;
спрічкац ше — сперечати ся;
спуніц — справити на дорогу;
сретьа — серб. срећа, щасте;
сретньі — щасливий;
споможіц — помогти;
спреті — всохлий, зівялий;
старац ше — слов. starat' sa, журити ся, турбувати ся;
старосц — жура; турбація;
ствар — серб. ствар, річ;
стольінка — шуфлядка;
стражамештер — мад. strázsamester, вахмайстер;
стрік, стріко, стріц — стрий;
ступай — слов. stupäj, стопа, слід;
сувачь — серб. сувача, кінний млин;
суньок — мад. szúnyog, комар;
сцекац — утїкати;
сцерньаанка — стерня;

Табла — мад. tábla, таблиця;
тал — нїм. Theil, серб. тал, наділ; частка землї, яку хтось одідичує або набуває;
тальіґа — мад. taliga (тачки), серб. таљиге (однокін. віз), віз;
тальічька — телїжка;
талпа — мад. talp, подешва;
тамаль — там, туди;
тамбур — нїм. Tambor, добош (мад. dobos); той, що бє в бубен;
тамбураш — серб. тамбураш, тамбурист, що грає на тамбуринї;
таньер — мад. tányér, таріль;
тарґовец — серб. трговац, купець;

тарґовіна — серб. трговина, торговля, гандель;
тарґовіц — торгувати;
таркасті — слов. tarkavý, мад. tarka, сорокатий;
тарка, тарқі — сливка (терносмива); терне;
татош — мад. tátos, геройський кінь;
ташьчьок — пташок, птичка;
тєква — серб. тиква, диня;
темєтоу(скі) — мад. temető, цвинтар(ний);
тепша — мад. tepsi, серб. тепсија, бритванка;
тервін — термін;
терха — мад. terhés, тягар; (звичайно: сотнар);
тікіца — серб. тиквица, диня;
тінарка — серб. динар, монета, приблизно 1 кор.
тінта — мад. tinta, нїм. Tinte, чорнило;
тірон (в. тіран) — тиран;
тішльір — нїм. Tischler, столяр;
тлачітба — молоченє;
тлачіц — серб. тлачити, толочити, молотити; давнїйше молочено так, що воли ходили на току по розстелених снопах і витолочували зерно;
толвай — мад. tolvaj, злодій;
траґ — серб. траг, слід;
трайац — трівати, тягнути ся;
трапіц ше — працювати, турбувати ся;
требало — треба було; утворене від серб. требати;
трезбі — тверезий;
тройньісті — потрійний;
тромбеташ — мад. trombitás, трубач;
тромбетовац — мад. trombitálni, трубіти;
тротькош — мад. trotyos, трубач; глузлива назва для шваб-

ських музикантів, що грають на мідяних трубах;

тро́шак — серб. трошак, кошти, видатки;

тро́шіц — серб. трошити, видавати;

тру́баш — трубач;

тру́тба — труд, праця;

тру́дна — серб. тру́дна (про женщину), вагітна;

ту́жіц — серб. тужити, скаржити, обжалувати кого;

ту́рньа — нїм. Turm, вежа;

Удва́рош — мад. udvar (подвіре, двір), хатний сторож; дверник;

удво́рньік — придверник;

уде́сні — серб. у́десан, порядний; відповідний;

удіхце́ні — задиханий;

у́дьан — мад. ugyan, адеж; ага;

узва́рац ше — серб. узва́рити, зварити ся, змучити ся;

у́зрок — серб. узрок, причина;

у́йаш — мад. újjas, сурдут, жакет;

укві́льац — мучити;

умі́ріц ше — успокоїти ся;

у́мор — слов. umor, смерть;

у́нуй — тюга; оклик для відігнаня звірини;

у́рам — мад. ur, пан; (тут. voc); біроў урам — пане війте;

у́суд — серб. у́суд, доля;

у́хпац — упхати;

у́члан — загін;

ўла́дносц, ўласц — власть, сила;

ўра́ці — слов. vret' (кипіти), кипучий;

ўрачьа́ркі — серб. вра́чање, ворожене;

ўре́дні — серб. вре́дан, пильний, гідний; запопадливий;

Фа́лат (ок), фала́це — мад. falat, кусник, кавалок;

фалье́чньік — слов. falošník, ошуканець;

фа́рар — слов. farár, нїм. Pfarrer, піп; священник;

фа́ркаш — мад. farkas, вовк;

фаркаші́ца — вовчиця;

фаркашчьа́та — вовчата;

фа́ршаяк, фаше́нґі — мад. farsang, нїм. Fasching, мясниці;

фат (і: ват) — сяг;

фа́тор — нїм. Vater, пастор;

фа́тьол — мад. fátyol, заслона; крепа, ґаза;

фатьоло́ві — з крепи;

фе́дьвер — мад. fegyver, оруже;

фельельо́вац — мад. felelni, відповідати;

фе́рталь — мад. fertály, нїм. Viertel, четвертина; фе́рталь жемі — четвертина господарства, ґрунту; давний поділ ґрунту заховав ся ще й доси на: ґрунт, пів ґрунту, четвертина ґр.; ферталь має вісїм „ланців“; чверть (години, при мірі часу);

ферта́льче — чвертівка (бочки; чвертівка вина, пива);

фі́йам (сину) — мад. fi, син;

фійа́тал — мад. fiatal (молодий), лїторость, галузка;

фійо́ука — мад. fiók, шуфляда;

фі́ком ільом а́тта — погана мадяр. лайка; перекручене з: fékom áldom attá; значінє поодиноких слів тепер уже неясне;

фі́ні — нїм. fein, гарний, делїкатний;

фі́цкоў — мад. ficzkó, хлопець;

фо́рінт — мад. forint, золотий, дві коронї;

фра́йер — нїм. Freier, коханок;

фрайе́рка — коханка;

фра́йла — нїм. Fräulein, панна;
фрайцїме́рка — нїм. Frauenzimmer, покоївка; женщина;
франто́вац — жартувати;
фрі́шкі — нїм. frisch, свіжий;
фрі́шко — скоро, швидко;
фрі́штік, -ічок — нїм. Frühstück, снїданок;
фріштіко́вац — нїм. frühstücken, снїдати;
фурве́рзньак — нїм. Fuhrwesen, фірманка; фурґон;
фу́рікь — тачки;
фу́роў, фуро́вік — мад. furó, свідер;

Харті́йа — серб. хартиjа, папір;
хір (гір) — мад. hir, новина, звістка;
хі́тьац — хватати; серб. хитати;
хо́тар — мад. határ, село, поле, границя;
хра́ста — короста;
хто́ґод (-т), цо́ґод (-т) — хто-будь, щобудь;
хто́шка — хтось;
худо́ба — слов. chudoba, біднота;
худо́бні — слов. chudobný, бідний;

Царові́на — серб. ца́ревина, царство; державний податок;
цванці́кі — давні монети, вартости 66 сот.
цве́рла, цвере́нка — нїм. Zwirn, нитка;
це́ста — слов. cesta, дорога;
ці́лювац — нїм. zielen, приміряти; виміряти;
ціме́нта — кварта;
ці́мер — мад. czimer, шільд; герб;
цінґільі́нґі — дзвонячи: дзїнь, дзїнь;
ціпе́ла — мад. czipellő, черевик;
цірко́ві — тростовий, від мад. cirok, рід тростини;
пітіраш — цитрист;
ці́цац, ціцкац — ссати;
цо́шкаль — щось;
цундра́ві — мад. czondor, обдертий; обірваний;

Чьа́бер — серб. ча́бар, цебер;
ча́йка — мад. csajka, човен;
чьа́коў — мад. csákó, вояцька парадна шапка;
чьа́мец — серб. чамац, човен;
чьа́паш — мад. csapás, слїд, штучка;
ча́рда — коршма у степу;
ча́рдаш — мад. csárdás, господар у степу; мадяр. танець;
ча́сціц — частувати, гостити;
че́рац ше — мад. cserélni, міняти ся;
че́рґа — серб. черга, циганське шатро;
чере́ґі — мад. csörőge, сухе тїсто висмажене в смальцю, хрусти;
че́рйак — мад. cserje, корч;
черйачі́на — (збірне імя) корчі, гущавина;
чі́ґа — мад. csiga, вінда; бльок;
чі́жмар (ство) — швець; шевство;
чі́жмі (чкі) — мад. csizma, черевик, чобіт;
чіко(ў)ш — мад. csikós, конюх, наглядач молодих, невпряганих коний у степу;
чіла́ша кобу́ла — серб. чилаш, біла кобила; der Schimmel;
чім — скоро;
чі́пкар — слов. čipkár, торговець мережками, полотнами;
чі́тац — слов. čítat', числити;
чі́ча — серб. чича, титул кождого старого чоловіка; тут: торговець овочами;
чмі́ґнуц — чмигнути, махнути;
чобо́льоў — слов. čobola, фляшка; бочечка на воду;

чóкот — серб. чокот, винна лоза, виноград;
чýга — мад. csuha, сїрак;
чýлка — чуб;
чьýпор — стадо худоби;
чьýрок — слов. čúrok, рýсло;
чьýтак — мад. csuta, фостик (при овочах);
чьýтка — качан (кукурудзяний);
чьутóра — мад. csutora, фляшка на вино або воду, боклажок;

Шá, шак — слов. šak, таже, та;
шайт — мад. sajtó, преса; тарани (в олїйни);
шальęнї — божевільний, дурний;
шáланґ — мад. sallang, ремінні кутаси;
шáркань — мад. sárkány, смок;
шáрцом (і шíрцом) — широко, далеко, окремо, порозкидано;
шáла — серб. шала, жарт;
шáлыц ше — серб. шалити се, жартувати;
шеґęрт — серб. шегрт, ремісничий учень; tiro;
шейтац — ходити любом, блукати;
шерпéньа, шерпéнька — мад. serpenyő, серб. шерпења, пательня, ринка;
шветóвац — жити в світї;
шíльбок — серб. шильбок, вартівник, Schildwache;
шíбéньак — шибеник; повісельник;
шíнар — великий гвіздь (до шин);
шíрка — сїрник;
шíцар — серб. шицар, стрілець;
шішáрка — серб. шишарка, кострубка, галівка, Gallapfel;
шкęркац ше — лїтити ся;
шкíнтац — скакати;
шкулььáта — дураки; пор. серб. шкуљ, оскоплений баран;
шльінґóвац — серб. шлинговати (від нїм. schlingen), вишивати, мережати;
шльінґовáні — мережаний;
шльінґовáньę — мережка;
шмíзла — серб. шмизла, жіноча сорочка; chemisette;
шмíкньа — нїм. Schmiede, кузня;
шпíртац — шпортати;
шор — мад. sor, ряд, черга; улиця;
шóуґор — мад. sógor, шурин;
штáла — нїм. Stall, стайня;
штранґ — нїм. Strang, мотуз;
штрáнґар — мотузник, мотузарь;
штрíкац — нїм. stricken, робити панчошкову роботу;
штудíрац — нїм. studieren, роздумувати, штудерувати:
шýгай — слов. suhaj, мад. suhanc, парубок, хлопець;
шýма — серб. шума, лїс;
шýнка — шинка;
шýрец, шýрчік — нїм. Schürze, запаска;
шух — нїм. Schuh, слов. such, стопа (як міра);
шýшка, áнї ш. — анї мур-мур; анї шу-шу; пор. мад. susogni, шелестїти;
шýштер — нїм. Schuster, швець;
шуштéрскі — шевський;
шчемéрец ше — ослабнути;
шчемеретí — не свій, нездоровий; обезсилений; від мад. csömör, нудність;
шчéтнык — десятник; присяжний;
шчісцíна — корчівка; місце, викорчоване в лїса;
шчіт — верх;

ЗМІСТ.

III. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕКАЗИ.

IV. НОВЕЛЇ.

V. АНЕКДОТИ.